

IN OMNIBUS

BEATRAX
MENTIS

LIBRARIUS

LIBRARIUS

LIBRARIUS

LIBRARIUS

1137

Pharmacopœi Parientes

Ex Dono Magistri
Ph: Nicolai PLA

1765

Pia

DE
ATRAMENTIS

Cujuscunque Generis.

Opus sanè novum,
 Haftenus à nemine promulgatum.

In sex Descriptiones digestum.

Auctore,
Petro Maria Caneparis, Cremenfi,
 Medico, & Philosopho, Venetiis Medicinam
 profitenti.

LONDINI,

Excudebat J. M. Impensis Jo. Martin. Jo. Alestry, Th.
 Dicas, apud quos veneunt ad Insigne Campanae, in
 Coemeterio Paulino, 1660.

Callanmore 18 March 1889

05

SERENISSIMO,

& Clementissimo Principi,

D.D. Antonio Priolo

Dei Gratia Duci Venet. &c.

DUabus de causis, equidem præcipuis, onus suscepì libentius, tam sublime, ac summe necessarium opus scribere: Una autem fuit ut detraherem Sory abusum, & in analogum integrumq; statum restituissem Chalcitum, pro recta ac vera compositione Theriaca, quod summum fore utile deprehendi humanae salutis abolere hujuscemodi lapsum, hucusq; imprudenter admissum, per multos enim annos præposterè fixerunt præscriptam compositionem, ut semisopita ejus virtus ostendit, cum satis non respondeat ipsa veterum Theriaca, hoc erat antiquitus celebre medicamentum penes Romanos Imperatores, ceterosq; Principes. Altera fuit causa ut fidelissimi obsequii quo multis jam annis Celsitudini Vestra addictus testimonium exhibeam Serenissime Princeps præter suam erga me benevolentiam majorem quam ipse viderer promeritis noverim,

A 2 quam-

Epistola Dedicatoria.

quamobrem Serenitati Vestrae mei ingenii laborisq; monumentum consecro, ut cum Cicerone 8. Philipp. proferam, O Dii immortales, quam magnum est, personam in Republica tueri Principis, merito equidem ei dedicandum duxi, cum præ cæteris Principibus Romanisque Imperatoribus neminem noverim laude digniorem Serenitate Vestra, quæ aliis eminet Munificentia, Humanitate, Prudentia, ac Generositate quibus perlucescunt Serenitas Vestra Clementia Cæli ac largæ liberaliq; Syderum benignitate, nedum Dei optimi profusa indulgentia, quamobrem Principem ac Patria Patrem & Ducem Deus Maximus Serenitatem vestram constituit, omnium Principum summum nostri sæculi singulare Decus, quod Illustrissimis meritis obtinuisse nemini est ignotum, ut argumento sunt amplissima gesta sua summa industria, ac candore acta cum felicitate, ac laudes serenitatis Vestrae, quæ ubiq; decantantur, ut in eis recensendis non minus esset laboris, quam si quis vellet Sydera Cæli, aut fluctus maris, aut ejus arenam enumerare, idcirco Principes externi exemplum capiant à Ser. Vestra operæpretium censeo: merito itaq; Deum maximum in Trinitate unum supplico, ut Serenitatem Vestram cum Ser. Republica, in maius semper & melius augere, ac tueri dignetur, & in submissi animi mei testimonium hanc meam lucubrationem cum ei me, omniaue mea debeam, offerre volui, ut debui: hunc itaq; sætum meum fronte Serena suscipere minime diffido Invittissime Princeps, felicissime Valeas in Nestoreos usque annos. Datum ex Musco meo Venetiis,

Serenitatis Vestrae

Deditissimus, ac humillimus Servus,

Petrus Maria Caneparius.

IPSE AUCTOR,
Benevolo Lectori S.

EX Monumentis Illustrium Virorum perpetuis conspicuum est, Medicinam calamitatibus, & jacturis oppressam ac fere usu raptam fuisse variis temporum decursibus: etsi in primis sæculis, post *Adam* extiterint gravissimi ac prope divini Medici prout *Apollo* Medicinæ Inventor existimatus, *Chiron* Centaurus, *Æsculapius*, de quo scripsit *Aristoteles*, lib. de *Secreto Secretorum*, ad *Alexandrum Magnum* meminit, atque *Hermogenem*, quem asseruerunt aliqui fuisse *Enoch*, & alio nomine *Hermetem*, eum *Græci* multum commendarunt triplicem in Philosophia, omni sapientia secreta & cœlesti predictum; quamobrem *Mercurium Trismegistum* appellarunt: Præterea fuerunt *Podalyrus* & *Machaon*, ambo filii ipsius *Æsculapii*, *Melampus* *Argyvus*, & alii innumeri:

Ad Lectorem.

meri : nemo tamen eorum Medicinam in lucem scriptis erexerat, ita ut ad nos tuta integraque pervenire potuisset : nisi *Hippocrates Cius* divinus ille senex ab Inferis eam revocasset, ipse enim Medicinæ fundamenta jecit : huic cum primis temporibus instar foetus recens concepti esset Medicina in duo tantum lineamenta ita confusa, ut rudes adumbratiunculae membrorum conspicerentur, successit *Galenus* qui summa industria pluribus conscriptis voluminibus illustravit eam, ac methodo distinctiorem egit : non defuerunt alii superiorum affectu, viri equidem egregium Græci, tum Arabes, atque Latini, qui diu acerrimo ingenio se exercentes in re Medica excoluerunt eam, veterumque, brevitati supplerunt quinimo eorum exemplo excitati nova (ad hominum utilitatem) condiderunt superioribus incognita sic igitur tum inveniendæ universa *Apollinea* disciplina, tum etiam stabiliendæ, cum & amplificandæ multum elaborarunt, ut ipsa locupletaretur humanæ gentis beneficio : pauciores tamen comperti sunt, qui tantum negotium perficere potuerint, quin posteris comparandæ laudis aliquam occasionem reliquerint, his tamen gratia debemus quod multorum excitarint ingenia ; Vetustiorum enim opera & inventis adjuti certius & verius aliquid explicare potuerunt, atque novas sibi formulas mitiorum Medicaminum invenire, & condere, quorum usum retinuit posteror ætas, neglectis Veterum Remediis, etsi aliqua eorum adhuc in usum habita sint optatis non respondent, nam inerte composita sunt medicamenta, idcirco non salutaria evadunt, prout apud veteres erant, imo innoxia commutantur quod evenit, nam simplicium medicamentorum

Ad Lectorem.

mentorū cognitio medicis perit, qui multis ambiguis tenentur, hinc quoque multis ignotis abutuntur, quemadmodum *Galenus* ipse animadvertit in multis medicamentorum compositionibus, uti Theriacæ, præcæteris, in theriacæ enim compositione frustra, & jactura abutuntur atramento Sory vice Chalcitis: sic etiam de aliis accidit medicamentis compositis, quæ ubi careant ingredientibus bonis, viribus atque destituta sunt curandi morbos, qui in contrarium affectum potius transferuntur ab hujuscemodi medicamentorum usu, quapropter rejiciantur ea penitus ab usu medicinæ, aut optima constituentur, æquum est: sed neque erubescendum est, discere quæ bona, aut quæ placida sint, neque validiora opus è memoria decedere: ut administrari possint quæ magis opportuna videntur, hoc itaque modo poterit nuncupari Medicina dives: sic demum poterint ex his medicamentis eligi, quæ lenientia, aut quæ solventia, aut valida, aut mitia modo noviter reperta, aut veterum sint medicamenta, cum & ipsi veteres utriusque generis usi sint medicamentis, prout magis, & minus exigebat occasio: Omnes enim uno calopodio calceari non possunt, quamvis plerique labantur in hoc: Verum diversificari æque oportet ea, juxta rationem morbi, naturam, & vires corporis curandi: Hæc autem non recte succedent absque veteris medicinæ cognitione, præsertim simplicium Medicamentorum, ut recte *Galenus* asseruit, *lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera*, & *lib. 6. de Compositione Pharmacorum secundum locos*, *cap. 1.* his igitur animadversis, ut operæ pretium esse censeo, erigetur Medicina à tenebris, quibus est vetustate collapsa, & à pristino decore, nostro seculo,

Ad Lectorem.

culo, descendit; cui pro meo virili, ac his quibus possum rationibus opem ferendam duxi, omissa omni jactantia, & inani ostentatione, ut potius cæteros excitandi studio ratus ea ratione, qua unusquisque natus est aliquid utilitatis allaturus, veluti à *Cicerone*, 1. *Officiorum lib.* edocti sumus; ubi ait, Non solum nobis nati sumus: tantum ergo laboris, navitatis, atque industriæ collocavi in disquirenda veritate, ut nil amplius desiderari possit, ut Philatriis prodessem: errores novi, eosque adnotavi, & digito fere commonstravi quorundam Neotericorum; qui non modo à priscis degenerarunt, verum inter se quoque discenserunt, suorum axiomatum obliti; Hi non virtutis amore, sed gloriæ ambitione impulsæ, quod vulgo plaudere solet, scripta erroribus inficiata, ac mendis pleha ediderunt, non respicientes quid deceat, aut utile sit, sed ut scriptores habeantur; hujuscemodi vero homines assimilantur *Pamphilo*, cujus meminit *Galenus lib. 6. & 7. de Simplic. Medicament. Facultat.* necnon *Phormioni* Philosopho, de quo scripsit *Cicero 2. de Oratore*, unde quum & ego mecum ipse revolverim prædictorum monumenta nullo modo cum antiquioribus conferre posse, & quod magis refert, perniciosum eorum morem in alios dimanare, maximo posterum detrimento: Conscius mihi fui, summum fore præsidium, & fructuosum in operibus medicis adversus eos inferere quæ desunt, ambigua, & obscura illustrare, falsaque à veris seligere: utinam alii virtutis amore his operam navent, atque alios excitent qui summum his fastigium imponant: memini tamen *Virgiliani* carminis, *Egloga 8.*

Non omnia possumus omnes.

Verum

Ad Lectorem.

verum pro meis viribus Atramentorum saltem cujuscunque generis historiam explicare in animum induxi meum: & in ea nonnulla a nemine Juniorum, quod sciam, antea comperta diligenti tractatione animadverta, praeis perspectis adjeci; his adhibui tractatulum de multiplici modo eliciendi oleum a Variolo, more spagyrico, & alterum de lapide Pyrite tanquam atramentorum, licet & metallorum stirpe, ut magis pateat eorum generatio: quamobrem necessario a Pyrite, seu praedictorum radice exordiar, ut ordine procedamus, prout docuit *Nicolaus de Cusa, lib. de venat. Sapientia, cap. 39.* primum in ordine vocatur alorum principium, quæ ipsum sequuntur, & ita ex his venari licet ordo prioritatis & posteritatis: præerea in hanc comparisonem conferre videtur proverbium, exempli gratia, adductum a *Galeno lib. 2. de differentiis Pulsum, cap. 9.* nam scitum est *Arcefi* ad dictum: nemo Vellus portat ad *Fullonem* ordo est enim ut lanificii, sic institutionis disciplinarum: nec genera quisquam prius doceretur quam syllabas omnes didicerit, nec syllabas ipsas prius, quam vocis cuncta elementa, sed omnium aliud primum est, aliud secundum, aliud tertium in omnibus artibus: horum nimirum ut naturam indagarem, hunc suscepi laborem, ut inde cunctis veritatem aperirem, nam ad eam velim omnes animum referre, & nullam insulsis opinionibus fidem adhibere, ut tandem vetus reviviscat medicina, enitescat & veterem candorem reassumat: hac etiam cupiditate accensus, si qua possim ratione conatus sum aliis prodesse: neque profecto motus sum, hæc conscribere ut querquam offenderem, prout quidam faciunt andabatarum more, aliorum scripta centendo odio, aut furore quod nun-

a
quam

Ad Lectorem.

quam excogitavi, neque ullo contentiose rem agere velim, a quo studio semper animus meus abhorruit : impium enim videtur alios acriter insectari, conditione potius ferarum quam hominum, quamvis veritatem minus assequuti fuerint : sed modeste quo melius poterō, veritatem ostendam : nam scio quod proclive est errare, & paucis datum est omnia percurrere : quamobrem neque ego ægre-feram, neque mentem prosequendæ injuriæ habebō, si aliquis in hoc libro, quid minus elegans annotaret, cum autem exhortor ut æquo animo legat scripta mea ac persæpe relegat ea : alliciente veritatis studio priusquam de re parum nota sententiam ferat: hoc enim opus jucundius & fructuosius erit eis, qui honesti erunt, & pectus bonarum artium munierint quibus mente percepero placuisse opus hoc, ad majora me accingar, quæ studiosis utilitatem præstare possint : Verumtamen ab his superbos velim abjectos esse fruimini, itaque humiles, & Valete.

ALL'

All'illustre & Eccell^{mo} Signore,
PIETRO MARIA CANEPARIO,
Dott. Medico Fisico.

MEntre d'altra dottrina fai de stesso
Con dolce vago non più udito stile
Chiaro (gran Canepari) ogni gentile
Spirto del Mondo hai di tua luce impressa
Là've al remoto Clima, & al d'appresso
Mille Oricalchi intuonan, che simile
Famoso grido al tuo, da Batiro à Thile
Atrui non fia giamai dal Ciel concesso:
Che di favilla, anzi di Flegetonte
Sembra l'oscuro, e tenebroso lume
De Filosofi antichi, e de' moderni.
A par del tuo, ch' al carro di Fetonte
Salito, (& oltre) con felici plume
Splende immortal cinto d'honor eterni.

Antonio Venzato.

PETROMARIAE CANEPARIO

Cremensi Medico Philosopho,
atque amenissimæ doctrinæ Viro.

ATTILII PARISH D. EPIG.

Semina doctrinæ spargens Caneparius arte
Cum solus valeat ferre salutis opem
Restituit nobis extincta munera vitæ
Dum regit arbitrio corpora cuncta suo
Nunc rerum facies ut sunt, velamine dempto
Atque arcana patent abditiora viris,
O Decus eximium Patriæ, pars maxima Crema
Juppiter æternam det tibi lætitiā.

Ejusdem Dist.

Laudibus Italiæ laudes Caneparius addit
Dum Medicos Arabes Italus ecce docet.

Ad eundem perillustrem Excellentis-
simum atque Doctissimum Virum.

Cedite vos Arabes, vos Græci, vosque Latini,
En vobis librum, quo nihil egregius
Hac volucris penna scandit Canepari s' astra
Et canitur toto nomen in Orbe suum.

Franciscus Rodifeus Medicus Phisicus.

Authores

Authores in Opere citati.

Aetius
 Albertus Magnus
 Albachasis
 Alexander Aphrodisaeus
 Alexis Pedemontanus
 Alexander Trallianus
 Alexander Trajanus Petronius
 Ambrosius Parus
 Anonius in Porphyrium

Amatus Lusitanus
 Andreas Mathiolus
 Andreas Libavius
 Andreas Cuspalpinus
 Andreas Bellunenensis
 Andromachus
 Antonius Musa Brasavolus
 Antonius à Scarperia
 Alphidius
 Antonius Fumanellus
 Antonius Guainerius
 Antonius ab Abbazia
 Apollonius

Aristoteles
 Arnaldus de Villa Nova
 Archimedes
 Archygenes
 Asclepiades
 Athenaeus Cilix
 Averroes
 Avicennas
 Augustinus Niphus Sueffanus.

Baldus de Legibus
 Bartholomaeus Maranta
 Bartholomaeus Montagnana

Bartholomaeus Moggius
 Bellonius
 Benedictus Victorius Faventinus
 Bernardus Gordonius
 Bernardus Tomitanus
 Bernardus Treverensis Comis
 Berisotus Gallus
 Bernardus Penosus

Cato
 Camillus Leonardus Pisaurensis
 Carolus Clusius
 Castor Durandus
 Cicero
 Conradus Gesnerus
 Cornelius Celsus
 Columella
 Constantinus Imperator
 Conciliator
 Crito

Damonius
 Damocrates
 Democritus Abderita
 Dialogus Demogorgonis
 Divus Thomas Doct. Ang.
 Diodorus Enchions
 Dioscorides
 D. Garzia ab Horto Lusitanus.

Empedocles
 Erasistratus
 Evonimus Philiatrus
 Euclides
 Eusebius.

Franciscus

Authores in Opere citati.

F ranciscus Frezimelica	Joan. Antonius Cortufus
Fr. Jacob. Philippus in Supplemento Chronicarum.	Joan. Baptista Montanus
Franciscus Caliolarius	Joan. Baptista Zapata
Franciscus Picus Mirandulanus dictus Italica Phoenix	Joan. Fernelius
Frater Vincentius in suo Speculo	Joan. de Vigo
	Joan. Antonius Lodeto
	Joan. Baptista Birellus
	Joan. de Rupescissa
G eber Arrabus	Joan. Arculanus
Georgius Agricola	Joan. Baptista Porta
Gabriel Fallopius	Joan. Mesues
Gabriel Frascatus	Joan. Aurelius Angurellus
Galenus	Joan. Bracefcs
Georgius Melichius	Joan. Chrisippus Funiannus
Gentilis Fulginas	Joseph. Quercetanus
Gerardus Dornans	Joan. Jacobus Vucchet
Gulielmus Placentinus	Joan. Rueilius
	Joan. Manardus
H ermes Trismegistus	Joseph. Hebreorum Scriptor.
Hypocrates Cocus	Julius Firmicus
Hieronymus Cardanus	Juuenalis
Horatius Poeta	Isocrates Rethor.
Heracrides	
Heras	L ucetius Poeta
Hieronymus Calestannus	Leonarib. Fascchius
Hieronymus Mercurialis	Leninus Lemnius
Hermolaus Barbarus	Licus Lucanus
Homerus	Leonardus Berthapallia
Hieronymus. Fracastorius	
Hesiodus Poeta	M artialis
Hieronymus Rubens	Martinus Rulandus
Heraclitus	Mundinus
Horatius Angenius	Michael Saronarola
	Mihridates
J acobus Parmensis	Mathaus Sylvaticus in Pandectis.
Janus Cornarius in Hisp.	Marcellus Virgilius
Jacobus Silvius in Mesu.	

Marcus

Authores in Opere citati.

Marcus Oddus, è Collegio Patavino.

Marsilius Ficinus

Magister artis Onorius Pelandphus.

Nicolans de Cusa Cardinalis
Nostradamus

Nicolaus

Nicolaus Massa.

Osualdus Crollius
Oribasius

Ovidius

Plato
Plinius

Petrus Bonus in Margerita
prato.

Paulus Aegineta

Parmenides Philosophus

Pausanias

Peratus

Palingenius

Petrus Burgus.

Plautus Poeta Comicus

Polidorus Virgilius

Petrus Messia

Prosper Alpinus

Pythagoras

Plutarchus

Petrus Vegaus

Porphirius in Aristot.

Pilippus Mulerus

Philippus Ulstadius in Cælo

Philosophorum.

Quintilianus Hispanus

Rafis

Raimundus

Rogerus Bacon

Rombertus Dodonens

Roberius Tautadannus

Riverius, Medic. Regis Gallie.

Serapio

Strabo

Scaligerus

Seranus

Scribanius Largus

Salcietus de Legibus

Servius in Virgilium

Suidas.

Tadeus Florentinus

Thomas Erastus

Theodorus Gaza

Tusignanus

Thomas Bovius

Themison

Theophrastus Græcus

Theophrastus Helveticus

Virgilius Maro

Vannutius Biregumius

Vitruvius de Architectura

Valerius Cordus

Victor Trincavellius.

Zenoni Philosophus.

E L E X C H U S
DESCRIPTIONUM,
Quæ in Opere continentur.

Descriptio Prima est de Lapide Pyrite Metallorum, & Atramentorum stirpe: cui additur Descriptio Cadmia, atque Magnesia, tum Fossilis, cum & Philosophica. I

Secunda verò Descriptio erit de Atramento Metallico, præsertim Chalcitry, cunctis ferè hujus sæculi, hominibus ignoto, altero enim abutuntur in compositione Theriaca diverso à veterum Chalcitry I 21

Tertia, de Atramento Sutorio, vulgo Vitriolo, cum expositione Coparosa, ac ejus præparatione, & usu adversus Pestem, & alios Morbos. I 61

Quarta, de Atramento Scriptorio tum veterum, tum & recentiorum, cum multis variisque differentiis. 251

Quinta, de Indico Dioscoridis, cum aliis pigmentis diversicoloris, scripturis, atque Medicina aptis. 295

Sexta, de variis operationibus ex Vitriolo gerendis, ac de multiplici modo eliciendi oleum à Vitriolo, atque usu ejus, tum gratia medela, vel interna, vel externa, cum etiam Chimia usu. 383

His sparsim multa penitiora tum Medicinæ, arcana, cum aliis Facultatibus commoda leguntur.

PRIMA DESCRIPTIO

De Pyrite Lapide ATRAMENTORUM, METALLORUMQUE STIRPE.

C A P. I.

De Principiis Metallicis, Mineralibus- que Seminariis.

Xemplo Platonis in *Timeo*, & (quod nobis magis refert) præcepto legis Divinæ ante omnia sanctissimum Dei nomen humiliter invoco, ut mihi favere dignetur, gratiamque largiri, ut omnium satisfactione institutum meum expleam : Hoc est de Atramentis sermonem agere : primum vero universalis quædam, eis tamen pertinentia, tractare excogitavi ; cum enim sit trita Philosophorum sententia, præcipue *Aristotelis* in principio *Physicorum*, à communibus procedi speculationem usq; ad elementa particularia, cujus exemplo & auctoritate nixus exordiar, & cum *Galeno* asserente in primo de *Complexionibus*, Naturam generare mixtione elementorum : hæc ab exordio

mundi in unum, seu primam materiam chaos dictam, confusa erant, at ipsius materiæ primæ divisione ob repugnantiam quatuor qualitatum primarum, generata fuerunt quatuor elementa: quorum duo sunt activa, & alia duo passiva, juxta *Averois* sententiam in *Aristotelem quarto Meteororum*: hæc appellavit *Rasis* in *septuages. reprh.* naturas quatuor, ex quibus oritur omne compositum, nempe duas manifestas, & duas occultas, harum vero terra & aqua sunt manifestè includentes, & magis materiales; Ignis autem & Aer sunt inclusæ magis formales & moventes: cum tamen ignis & aeris virtus propriè apparere non possit præterquam in aquâ, & terrâ quemadmodum nec virtus formæ nisi in materiâ: ut prodidit *Philosophus libro primo de Generatione Animalium*, & idem *libro primo Phisicorum*: idcirco à terrâ mundum sumpsisse initium, aiunt Phisici, tanquam à centro, Globi principio, meminisse in *Hermetem Trismegistum*, Patrem Philosophorum, quod de terrâ omnia facta sunt & ad terram convertuntur, quod censuit *Aristoteles in quarto Meteororum*; prodidit enim ipse ex terrâ & aquâ constare plantas, animalia, & quæcunque metallantur: quapropter antiqui Romani Vestæ, quam terram dixerunt juxta *Ovidium libro sexto Fast.* simulacrum posuerunt in templo Victoriæ rotundæ figuræ, eique Virgines Vestales sacrârunt, quæ ignem perpetuum conservarent. Idcirco voluerunt terram omnium esse parentem communem, sicuti Cælum patrem ut in spurii *Galeni*, ac primo *de Elementis*, quod insinuantes veteres Philosophi atque Poetæ æquipararunt terram magno animali, ipsius enim ossa prodiderunt esse saxa prout fulcimentum terræ, alioquin laberetur continuè: ita carnis vice terram esse senserunt, atque flumina provenis per corpus dispersa, & cor ejus centrum, in quo viget spirituum collectio, qui per universum corpus dirigunt vitalem calorem ad concoctionem succorum & metallorum, & omnium subterraneorum, quæ generantur: præterea terra equidem animantia cuncta sustinet, alit, & gremio ut mater operit: sed in præsentiarum, omisâ plantarum, animaliumque historiâ, progrediar de metallicis, secundum institutum meum: Ex præhabitis itaque scire interest mineralium prolem sive parentes inferiores

riores existere terram & aquam; quamvis cætera concurrant elementa: terra ubique existit, aqua verò ubique penetrat: ex pinguedine terræ, sive ejus substantiâ unctuosâ fervente calore fit initium sulphuris, est enim propria & essentialis materia sulphuris; ex quo procreatur terra mineralis, quæ sapit naturam sulphuris: ex aquâ vero mixtâ cum sulphure, ubi fluere per eum accidat, fit humidum viscosum admixto terreo subtili, hinc aqua viscosa mineralis exoritur, quæ argentum vivum appellatur, nam illius naturam refert teste Alberto, libro tertio de Mineralibus, capite quarto. Ex his, & igne minerali subterraneo excitato in eandem materiam dispositam à calore Cœli, ubi effundit dotes suas, fit aer mineralis, quibus inde sequitur generatio mineralis, qualis partium puritas, vel impuritas fuerit in naturâ elementorum proportionem cælesti: cum enim oriuntur aliquando metalla, ubi abundet aqua, & quandoque media mineralia, si terra superabundet, hæc varia sunt fossilia, ut alumina, atramenta, salia, arsenica, marchesita atque his similia in latebrosis meatibus, montiumque cryptis, in quibus sulphuris & argenti vivi vapores elaborantur ab ipsâ naturâ, prout dictum est; attamen ex prædictis seminariis plerisque volunt prius generari vitriolum, hoc etiam obrinere primum gradum genealogiæ mineralis, ex quâ inde cætera procedunt, tum metalla, cum & metallica: in vitriolo enim sunt hydrargyrus metallicus, ac sulphur metallicum, nam atramentosum, & aluminosum est sulphur metallicum: idcirco in vitriolo est sulphur, & in sulphure vitriolum: ex asserentibus hoc videtur præ cæteris esse Geber, Hispanus summus Philosophus, & in facultate abditæ Philosophiæ existimatus magister magistrorum; innuit enim ipse, medium minerale ex quo omnia metalla, & argentum vivum & marchesita, & antimonium generantur, id ipsum esse vitriolum, quod in terrâ aquæ commistâ, decoctâ, & exustâ occultatum esse dixit: propterea cum metalla reduci debeant in eorum materiam primam, hoc est, quando propius ad naturam metallicam accedere possunt, reducenda sunt ad naturam vitrioli, & sulphuris: ejusdem opinionis fuisse videtur Theophrastus Paracelsus Aurelianus, Elveticus Medicus & Philosophus, & in facultatis Metallicæ cognitione celeberrimus,

Sulphur
pinguedo
terra

leberimus, qui cum assenserit pluribus in locis suorum operum cuncta à terrâ orta fieri ex Sulphure, Argento vivo, & Sale, demum libro *Aurora Philosophorum*, quem appellavit *Monarchiam*, capite duodecimo de *Arcano Virioli*, & de *Rubeâ Tinctura ex eo proliciendâ*, scripsit vitriolum præ cæteris nobile esse minerale, velatum à Philosophis sub sequenti ænigmate, visitabis interiora terræ, rectificando invenies occultum lapidem veram medicinam. Horum primæ initiantes verborum literæ, copulatæ & connexæ formant vocem & nomen, quod sonat vitriolum, in quo prima naturaliaque existunt metallorum principia, etsi alii resistunt, & malunt potius intelligi de vitriolo magico; quod tamen arte spagiricâ elicitur à chaos ipsius virioli: quod *Geber* appellavit aquam siccam & vivam congelatam similitudine cristalli: idipsum repetit *Theophrastus* libro nuncupato *Congeries Paracelsi de Transmutatione Metallica*, capite septuagesimo septimo, eandem sententiam alludunt quidam alchimix incumbentes, quemadmodum longo satis discursu scriptis tradidit *Gabriel Falloppius Tractatu de Fossilibus*: etenim asserunt ipsi, triplicem in metallis esse materiam: Prima est remotissima, videlicet mixtum terræ, & aquæ in visceribus terræ, quod si à calore ibi genito, & à calore astro- rum exuratur & corrumpatur, vertitur in quandam speciem terræ continentis in se salem, & alumen quam terræ speciem asserunt esse *Calcanthum*, quod est vitriolum vulgare. Idem censuit *Joannes Bracescus* in *Dialogo Ligni vitæ*, hoc habent pro mediâ metallorum materiâ: his assensit *Raimundus Lullius*, in *Theoricâ sui Testamenti*, capite tertio, dicens, quædam est substantia terrea procedens ex minerâ suâ proximâ naturæ metallorum, quæ *Chalcantho*, & *Azot Viurem* dicitur, & aliter *Vrisius* lucens & albicantis coloris, & in occulto rubei, nigri, & propatulo publice viride instar lacertæ venenosæ, hæc constat ex argento vivo imbuta vapore calido & sicco sulphureo laborato à naturali calore vivificativo: ex eadem mediâ substantiâ vitriolatâ ebulliente in cuniculis terræ, duplex elevatur vapor, sive spiritus fumusve appelletur, qui transigit lapides, & in eis frigore conglobatur in metallum post accretionem caloris in ipsum actione optetis: ut *Philosophus* in quarto *Meteororum*:

rum:

rum: Quare? Vapor iste meritiò dicitur tertia proximaque metallorum materia: hujus verò duplicis vaporis unus est humidus viscidus & tenax, habetque aliquid terrei tenuis admissum, quod appellatur argentum vivum, non quia sit argentum vivum vulgare, at per metonymiam, figura est tanquam transnominatio continentis, pro eo quod continetur, hoc enim continetur materia argenti vivi: alter vero vapor est siccus terreus & pinguis, qui vocatur sulphur non vulgare, quemadmodum dictum est de argento vivo, eo quod ejus materia sit similis materiæ sulphuris: hoc igitur mixtum est humidum viscosum, glutinosum unctuosumque, quod *Avicennas* appellavit virtutem mineralem; præterea nituntur probare quod vitriolum sit materia metallorum, hâc ratione ducti, omnes enim venæ metallorum desinunt in vitriolum, teste *Plinio libro trigesimo tertio, capite sexto*; cum itaque metalla habeant sub se vitriolum, judicium est ex ipso generari metalla: verum etiam alia ratione idem probant, videlicet ex quolibet metallo educitur sua species vitrioli, nam metalla fuerunt jam composita ex vitriolo; idcirco est Philosophorum axioma, ut omne compositum reverti possit in sua componentia, quemadmodum glacies revertitur in aquam, ex quâ jam congelata erat: idem censuit *Petrus Bonus Ferrariensis*, coætaneus *Raimundi Lulli Majoricani*, in libro *Margarite pretiosæ novellæ*, ubi tractat de *Rationibus Artis Principalibus*; scripsit enim, atque æs in vitriolum commutari, si cum sulphureitate aluminosâ florescant, cum rubedine unius & alterius viriditate, postmodum solvantur, distillantur, & congelentur, ad unguem naturæ vestigia prosequendo: quod autem de ferro & ære in exemplum proposuit, prosecutus est inferius asserere de cæteris singulisque metallis: communis enim est omnium metallorum materia, depuratione ramen & digestionem differens, quæ si æque depurata esset & digesta in aliis, ut in auro, omnia procul dubio auri speciem assumpsissent, veluti assenserunt Philosophi omnes, & præ cæteris *Rogerus Bacon*, de *Arte Chymicâ in Avicennam*: etsi opinionum istarum multas collegerit longo progressu *Gabriel Falloppius Tractatu de Fossilibus, capite undecimo*, & nixus sit, in tam vasto opinionum pelago ingressus, consu-

confutare eas ac refellere tantummodò operam navat subvertere Philosophorum sententias, qui concordēs afferuerunt materiam metallicam originem trahere à sulphure, & argento vivo, instar duplicis vaporis ut ait *Philosophus* in quarto *Meteororum*. Hæc duo principia constituta fuere in naturâ rerum, quorum sub nomine terræ & aquæ sæpe meminere *Plato*, *Aristoteles*, *Galenus*, *Avicennas*, *Geber*, *Albertus Magnus*; & quamplurimi alii scriptores celebres, tum veteres, cum Recentiores: utinam *Fallopius* suam saltem sententiam exposuisset quam oblitus est, aut eam demonstrare ignoravit: aut dicendum est cum *Aristotele*, libro quarto *Metaphisica*, tex. x. nihil enim contingit intelligere, nihil intelligentem unum si autem contingit, ponat huic rei nomen unum; verùm tanta fuit in eo maledicendi libido, ut propriè dicam, ut timere profluerit ad vituperandum potius aliorum, quamvis clarissimorum authorum, sententias, quam ad enucleandam ab omni vero veritatem, ut garrula loquacitate in laberinthum inextricabilem posteros deduceret, quod est non minus commiseratione, quam risu dignum.

CAP. II.

Lapis Pyrites est Metallorum stirps.

DEffexit equidem *Fallopius* à veritate, & ab auctoritate celebrum scriptorum dissensit, cum postea anens non animadverterit, quod dum alios ferire contendit, seipsum eodem telo prorsus occidit, alia enim inter sese vehementer repugnancia ac in seipsum militantia scripsit, quæ in pauca hic reducam adversus eum, & propriis ipsius armis, & clipeo instructus insurgo: cum enim suis objectionibus facilis sit responsio, si omnium, quæ ab eo exposita fuere, memores erimus: nam eodem capite undecimo *Tractatu ut supra de Fossil.* prosecutus est, ita dissilendo, videlicet dico, falsum esse quod marchesita sit

fit excrementum metallorum, sed est veluti sulphur lapidosum, sit ex vapore sicco, sicut & sulphur, & ita dicendo implicat sermonem, nam in omni metallo est vapor siccus, ideo in superficie cujuscunque metalli reperitur marchesita : ex his singulis exploratis conspicuum deprehenditur fateri *Falloppium* esse metallum, marchesitam, & sulphur facta ex eodem vapore sicco sulphureo, quod superius prorsus negavit : ita ut aliquando joco, & interdum serio hæc protulisse, ac pro fabulâ plura finxisse videatur, nam eisdem verbis sibi repugnat, & mentiendo ludit : etenim tradidit falsum esse, quod marchesita sit excrementum metallorum, asserens ipse reperiri eam in superficie duntaxat cujuscunque metalli, denum inquit non existere marchesitam in venis cum metallis, quemadmodum deberet, ceu propriis locis metallorum & affert exemplum seminis animalium, quod est excrementum proprium existens in testibus, imò asserit marchesitam habere venam per se, nam reperitur etiam marchesita absque metallis nihilominus oppositum, sibi contradicens, jam prodiderat *capite sexto*, ejusdem tractatus supra citati auctoritate *Aristotelis libro tertio, & quarto Meteororum*, dicens lapidem pyrima cum erui à terrâ unâ cum metallis, & non separatim : hic tamen animadvertere velim, quod *Falloppius* loquens de *Pyrimaco Aristotelis* intellexit de marchesita Arabum, quemadmodum æquè intelligendum est : præterea addit ipse, lapidem pyrimacum appellari metallicum, quia mistus cum metallis ex terra effoditur lapis iste liquatur & fluit igni ardenti, & iterum frigido durefcit : hic tamen lapis non fluit quatenus lapis, at solum ratione illius metalli, quo prægnans est lapis : quod jam superius *capite quinto* asseruit *Falloppius* ex mente *Galenii, libro nono de simplic. Medic. facultat.* Videlicet terram non eliquari nisi habeat admistum aurum, vel argentum, vel aliud metallum, vel vitrum, vel aliud simile : quod addit etiam *Alexander Afrodiasens* : liquatur igitur pyrites ratione metalli, sed malleo non tractatur ratione lapidis, est enim friabilis quod est lapidis proprium : ex quibus deprehenditur existere pyritem sive pyrimacum dicere mavis, idem enim est, lapidem non purum, sed compositum ex lapide, & materiâ metallicâ, metallicum enim

*pyrites liquatur
et durefcit
videlicet facilius
ipsam purificare
quam metalla
jam pura*

ens verum occultum habet in se, idcirco utramque naturam ostendit, nempe lapidis & metalli; præterea *Fallopius* adducit aliam auctoritatem *Theophrasti* græci, qui memorie tradidit libro de lapidibus; quod veteres pro metallorum fusione construebant fornaces ex lapide pyrimaco, unde vis metalli agitari ab igne communicabatur parietibus fornacis ex pyrimaco constructis, hinc aliqua portio metalli in lapide pyrimaco contenti liquebatur: hæc vero sententia fulcitur aliorum quoque auctoritate, qui clarissimi equidem scriptores fuerunt, & præ cæteris *Pedacius Dioscorides Anazarbeus*, libro quinto de *Medica Materia*, capite de *Pyrite*, censuit hunc lapidem esse mineram metalli, ait enim esse lapidis generis à quo extrahitur æs, quod alludens *Galenus* loco supra citato dixit, fit cadmia ex terrâ ex qua æs generatur, at si non terram sed lapidem nuncupare velis, demum in calce illius capitis expressè inquit ex *Pyrite* in fornacibus usto fieri cadmiam: His assensit *Oribasius* libro decimo tertio, dicens *Pyrites* est species lapidis à quo conflatur æs: idem asseruit *Serapio Maurus Tractatu de Simplicibus ex Mineralibus*, cap. 195. ubi scripsit marchesitam esse lapidem à quo conflatur æs: etenim verò videtur ex supradictis, æs dumtaxat conflare ex *Pyrite*, cum revera cætera quoque metalla ut plurimum ad invicem mista, eliciantur ab ipso *Pyrite* in quo existunt, velut amigdala cortici suo inclusa, quam miscelam quibusdam videntur superiores silentio prætermisisse: ob id *Antonius Nufa Brasavolus Ferrariensis*, inquit nullum antiquorum novisse excudi argentum, neque aurum ex *pyrite*, vel noluisse de hac re scribere, ut puta quæ sensu constare videntur: quapropter illos acriter improbat *Georgius Agricola* libro decimo, de *Naturâ Fossilium*, asserendo: veteres multa ignorasse: idipsum est legere in secundo libro de *Auro*, capite decimo, edito à *Joanne Francisco Pico Mirandula*, & *Concordiæ Domino*, qui suis temporibus appellabatur *Italica Phoenix*, quippe inquit; nim multa de terræ cavernis eruuntur metallica, quibus veteres non compotes fuerunt: hi tamen, si res ita se haberet, excusandi essent ratione expositâ à *Galeno*, libro decimo quarto *Methodi Medendi*, capite decimo septimo, ait enim plurima namque inveniuntur hodie quæ apud majores nostros non fuerunt

libre
communicari
cabatur

quò

runt inventa : quamobrem ex *Galeni* dictisprehenditur, tempore cuncta docuisse experientiam, quæ sola est omnium judicatrix certissima, teste ipsomet *Galeno*, *lib. 1. de Simplicium Medicamentorum facultat. cap. 38.* nil itaque mirum est, si veteres, cum homines essent, proinde multa ignorare poterint, quæ à posteris inventa ; nobis tradita fuerunt : nihilominus si rectè veterum scripta examinentur, ac mutuo conferantur loca, in quibus sermo de his habetur, facile percipi poterit novisse priscos erui aurum, argentum, æs & quodcumque aliud metallum à Pyrite : adnotentur igitur & in primis *Galeni* verba, *lib. 9. de Simplicium Medicamentorum facultat.* sed in argenteis metallis efficitur simili secretionē, videlicet Cadmia, quam eodem loco publicè promulgavit fieri ex ære & Pyrite : idem quoque venari potest ex verbis *Dioscoridis*, *cap. de Cadmia*, ità asserentis ; sit & in argenti fornacibus candidior, scilicet Cadmia, viribus nequaquam comparanda ærariæ : mox *capite de Pompholyge & de Spodio*, inquit *Dioscorides* ipse, neque ignorandum est ex auro, argento, & plumbo fieri spodium : neminem verò peritum latere existimo, nimirum fieri Cadmiam atque Spodium, quando in fornacibus secernitur metallum à Pyrite, quemadmodum scripserunt prænominati auctores : quod etiam *Falloppius* confessus est *capite de Cadmia*, dicens ; licet *Dioscorides* inceperit agere de his quæ ex ære fiunt ; at tamen cujusdam consecutionis causâ, loquitur etiam de aliis Cadmiis, quæ ex aliis metallis fiunt : quapropter non æquè fuerunt improbatī veteres.

CAP. III.

De Cadmia.

EX prænarratis, conspicuum habemus arte fieri Cadmiam veram ; quæ aut ex Pyrite elevatur in fornacibus usto, hic est lapis metallicus, aut ex quibuscunque metallis rudibus :

C

dicuntur

dicuntur autem rudia, antequam depurentur à societate Pyritis lapidis, in quo ipsa metalla existunt à natura procreata & cum eo lapide mixta fodiuntur à terra : ab eis igitur, dum in fornacibus expurgantur, flatu elevatur materia quædam fuliginosa, quæ lateribus concameratis & in arcum constructis virgis ferreis adhæret. Est itaque Cadmia fumus subtilis resolutus ex substantia minerali & in sublimem fornacis partem condensatus : verum æraria Cadmia, nempe quæ fit ex ære aliarum præstantior habetur : quamobrem consuetum est ut plurimum, ex ære colligi eam, tametsi eadem occasione fiunt atque Pompholix, Spodium & Dyphruges, quæ omnia, quamvis ab eadem radice procedant, inter se tamen differunt : sic etiam ex Cadmia variæ prodeunt species, quatenus ipsius pars aliqua sit levior & purior & ad sublimiora egesta : Alia verò ad decliviora existens, prout ponderosior & minus pura : hinc istæ sequuntur differentiæ nempe Botritis, Onichitis, Placodis, & Ostracitis, hæc à similitudine, partimque ab effectu nomina prorrahunt : ex eis tamen eligitur Botritis, aliàs enim excellit ; præstantiorque advehitur ex *Alexandria Egypti* & *Syria*. Quare Officinæ, atque Chimistæ, consuevere eam appellare *Thutiam Alexandrinam*, quæ tamen distat à *Thutia Arabum* ; eorum enim Thutia est Græcorum pompholix. Sed revertamur ad Cadmiam ; eam atque *Arabes* assenserunt arte fieri in fornacibus, quibus conflatur æs, purgatur quo modo descripto à *Dioscoride*, eamque Climiam atque Catimiam nominarunt idiomate Arabico : præter hanc autem *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicam.* facultate prodidisse videtur aliam reperiri Cadmiam in cipro absque fornacis opere, at ordine naturæ tantum, citra aliud artificium productam in monte solis nominato, in quo erant fodinæ variorum metallorum, quod repetit *lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 1.* dicens, Siccat Cadmia atque hæc magis ea quæ suâ sponte nascitur, nec mutatur in torrentibus, aut rivis, ac in Cipriorum montibus, aliisque in locis invenitur, præcipuè verò ubi metalla sunt : idcirco plerique assentientes *Galen*i verbis, parum aut nihil aliud advertentes, voluerunt eam nominari naturalem, fossilemque Cadmiam ; cum tamen his repugnent verba *Dioscoridis*

*Cadmia
nativa seu
fossilis
ap. galen.*

scoridis ita asferentis, loco de Cadmia, nec desunt qui Cadmiam in lapidum fodinis inveniri tradant, falsâ quâdam lapidum cognatione : indè prosequitur multa ostendere signa, quibus discernitur illorum error : verumtamen omitto ea, nè prolixus videar cum unusquisque legere poterit illa apud ipsum *Dioscoridem* : ejusdem fuit sententiæ *Oribasius*, lib. 13. ita proferens adversus illos, videlicet sunt qui in lapidum fodinis inveniri Cadmiam asferunt, decepti nimirum à lapidibus qui sunt Cadmiæ per similes ; cum his præterea maximus, apertissimûsque comprehenditur consensus tum *Ætii*, cum etiam *Pauli Aeginetæ*, qui de Cadmia artificiali tantummodo tractarunt : Hi equidem in rerum naturalium, necnon medicamentorum simplicium cognitione multum fuerunt versati, nec tamen aliam prodiderunt Cadmiam : verum nonne adest etiam Serapionis testimonium inter Arabes celeberrimi scriptoris, atque Græcorum asseclæ, ipse redarguit existimantes reperiri in montibus, & in cursibus aquarum petrosam Cadmiam, sive climiam dicere malis Arabicâ dictione, quam ipse prorsus negat esse veram climiam : quapropter admirari dat ur substituisse nobis *Galenum* improprie Cadmiam naturalem fossilémque reperiri, quam à Præfecto metallorum accepisse fassus est ob veræ Cadmiæ, id est, artificialis, penuriam : ità quòd alteram Cadmiam videbatur Præfectus insinuare *Galeno*, quæ verò deficientis vicem gereret, nam easdem fere vires utraque possidet, sicuti est videre, præsertim in operationibus metallicis ; jam enim consuetum erat priscis luteo colore inficere æs cum prima artificialis Cadmiæ differentiâ, quæ Borritis est, & vulgò *Thutia Alexandrina* appellatur, quemadmodum nuper expositum fuit, hac igitur artificiali Cadmia construebant auricalem, quod *Avicennas* appellavit *Allaton*, dicens, in *Dictione quinta*, Allaton fit ex tribus libris Cupri, & tribus uncis Thutia : eâ verò deficiente, ut minori dispendio optatum eveniret, reperierunt, experientiâ duce ; Inferiores ad hoc opus supplere quoddam genus lapidis mineralis, ac fossilis, qui solus his temporibus in usu habetur ; hunc plerique volunt esse Cadmiam fossilém à *Galeno* recensitam, ac summopere approbatam adversus morbos, quibus artificialis Cadmia medetur, quinimò

scripsit ipse *Galenus* eandem vim habere, atque præstantiorem, quippe naturalem fossilémque Cadmiam; Quare meretur equidem nominari altera Cadmia, aut saltem ipsius Cadmiæ succedanea: sed jure *Dioscoridis* pseudocadmia potius dicetur: hanc volunt Neotericorum plurimi esse lapidem calaminarem, alioquin calaminam, aut gelaminam dicunt, & idiotarum vulgus Thutiam zelaminam vocat; sic vna multos opplevit opinio: eandem calaminam scripsit *Gabriel Fallopius Tractatu de Fossilibus, cap. 12.* in usum habitam esse pro inficiendo ære colore aureo, quod mox nuncupatur *l'Oitone*: idem attestatus est *Hieronimus Cardanus, de subtilitate Rerum, lib. 6. de Metallis*, in calce libri dicens, lapide calaminari, seu Magnesiâ uti loco Cadmiæ, qui tingunt æs in auricalcum: ipse tamen errat in hoc confundendo Magnesiâ lapidem fossilem cum calaminari, cum aliud sit Magnesia, ac satis distet à calaminari, quod probabitur loco & tempore: at pro nunc omittam Magnesiæ historiam, quam in sequenti capite exponere polliceor: in præsentiar. in enim ad inceptum de Cadmia opus est redire, cui lapidem calaminarem convenire, atque ipsius Cadmiæ loco succedere asserunt in multis morbis debellandis, & præsertim oculorum affectibus præstare dicunt experientiam docuisse, & præ aliis, *Andreas Matthiolus, in Commentariis Dioscoridis* recensuit Cadmiam fossilem mineralem, asserens esse lapidem calaminarem expertem metalli; præterea addit, ad hoc munus tingendi æs in oricalcum, aptum esse, & habere usum: quod etiam asseritur à *Vannutio Biringutio, lib. 2. Pyrotechnia, cap. 9.* cum prædictis scriptoribus assensit *Georgius Agricola, de hujusmodi Pseudocadmia, nam lib. 1. & 8. atq; 9. de Nat. Fossilium, & lib. 5. de Ortu, & causis subterraneorum*, inquit, quod profusa cum ære ejus colorem immutat & fucum facit auri enim colorem mentitur; eandem itaque appellavit ipse *Agricola* Cadmiam Fossilem metalli expertem, vulgò calaminam; hæc enim, assensu omnium scriptorum, licet sulphur & argentum vivum, ad invicem mixta contineat; nihilominus cum proportionem principiorum remansit expertis metallis & ab eis distat: ei enim Pseudocadmia insunt partes terreæ inquinatæ; quæ ab invicem separari nequeunt nisi cum earum deperditione:

perditione : quod evenit ex ipsius materiæ cruditate, & indigestione : plures vero alias Cadmias fossiles proposuit *Agricola* ex suo cerebro, quarum alteram narravit esse Cadmiam bituminosam sub vena carbonum mineralium, prout *lib. 4. de Natura Fossilium* : Alteramque Cadmiam continentem Sutorium atramentorum, & alteram inquit esse metallicam, quandoque enim continet argentum, quandoque æs, interdum etiam argentum, & æs, prout *lib. 5. de Natura Fossilium* diffusè tractavit, atque sparsim plurimis aliis in locis suorum operum proposuit Cadmiam fossilem metallicam adeò acrem persæpe reperiri, ut nudas manus atque pedes operatorum corrodat, nisi bene se caveant : inò asserit prædictam suam Cadmiam si sublimetur, fieri admodum venenosam, ità ut mures, grillos, lupos, & omne genus animantium interficiat : quamobrem voluit *Agricola* ex hæc Cadmiâ, quam cobaltum vocari ait à Germanis, constare lapidem asium, cujus facultas est consumere carnem, quapropter Sarcophagus à Græcis nominatur : præterea placuit *Agricola lib. 10. de Natura Fossilium*, hujusmodi Cadmiam esse eandem quam descripsit *Galenus* reperiri in montibus & rivis Cipri prope metallâ, atque ipsam, non æquè, existimavit Cadmiam fuisse *Plinii*, quam non animadvertit descriptam à *Plinio, lib. 34. cap. 10.* sub nomine lapidis ærosi, sive ærarii, aut metalli æris, nam ex Cadmia *Plinii* elicitur æs, & dum igni Cadmia flagrans liquatur metallum fluit : idcirco, quantum à veritate distet *Agricola*, unusquisque conjicere poterit ex verbis utriusque auctoris, nempe *Galenii* & *Plinii*, deprehendet enim diligenti examinatione utrumque fuisse alterius sententiæ, quam non percepit *Agricola* ; miror equidem tantum virum in hoc labi, at denique ne longius evager, referam in primis *Plinii* sententiam, quæ minimè favet opinioni *Agricolæ* ; nūn eodem loco non rectè percepto ab ipso *Agricolæ*, discurrens *Plinius* asserit lapidem, à quo elicitur æs, vocari Cadmiam, inde prosequitur, quæ dum in fornace evonit æs, novum sortitur nomen, nam ex tenuissima ejus parte elevatâ in altum ad virgas ferreas producantur quatuor Cadmiæ differentiæ, quas *Plinius* distinxit in capnitern, quæ & botritis dicitur : in placitem, zonitem alii appellarunt : in Onichitem ; & Ostacitem : præterea docuit albam

albani esse Cadmiam, quæ ex lapide argenteo elevatur, verum ex lapide arario præstantiorem esse assensit : hæc omnia conferunt sententiæ *Pedasi Dioscoridis*, præterquam visus fuit *Plinius* aqualiter variare in nomine lapidis, qui continet Cadmiam, quod parum refert : ex sensu enim verborum auctoris apertissimè habetur metaphoricè nominâsse totum pro parte, videlicet lapidem ærosum pro Cadmia, latet enim Cadmia in Pyrite, hic est lapis ærosus, à quo excoquitur & fluit æs necnon eadem occasione elevatur Cadmia, quemadmodum jam expositum fuit ; eadem fuit Cadmia *Galenii* lapidosa recensita, lib. 9. de simplic. Medicam facultat. loco de samia, & fusius loco de Cadmia hæc à natura tantum absque artificio producta est, nempe Pyrites ; nam lapis iste continet Cadmiam, quæ provenit ab eo in fornacibus, eamque sic à lapide segregatam appellavit fornacariam, loco de Misy, & combustam : ut facile estprehendere ex dictis *Galenii*, cap. de Terra Samia : mox, loco de Cadmia atque de Pyrite, quippe reperitur non modò in montibus, ut in propria fodina, verum etiam in rivis & fluminibus prope metalla, id est, prope metallorum fodinam. Veruntamen ibidem animadvertere velim, lapidem ærosum *Plinii* differre à Pyrite eroso *Agricola* ; ipse enim *Agricola* pro Pyrite eroso absque diphthongo apertissimè nominavit atramentum metallicum, hoc enim concrevit ex substantia Pyriticis soluta per erosionem in aquam, sive succum dicas à natura in visceribus terræ, in qua solutione & concretionem, alteram novam formam induit ; sic enim omisâ, Pyriticis formâ in erosionem, & solutionem ipsius, dum inde concrevit, mutatur in atramentum metallicum, quod est Mysios, Chalciteos, & Soreos, prout fusius exponetur proprio loco : alioquin autem *Plinius* vocavit lapidem ærosum cum diphthongo Pyritem rudem, qui est gleba lapidosa continens metallum æs, à quo assumpsit nomen ærosum, & vulgò dicitur vena metalli : nam ex ea fluit metallum vi ignis liquatum, tunc elevatur Cadmia artificialis : idem nimirum asseruit *Galenus*, lib. 9. de simplicium Medicamentorum facultate ; expressè enim inquit, ex Pyrite proprio fieri Cadmiam. Sed redeamus ad *Plinium*, cap. 13. ejusdem libri, ubi prodidit fieri Spodium & Cadmiam ex lapide

lapide ærofa, ac ibidem addidit ex Pyrite fieri diphrigem ut ostenderet lapidem ærosum esse ipsum Pyritem : ac superiori cap. 12. docuit medicamentum pforicon fieri ex una parte itius Cadmiæ veræ, quæ artificialis est, & duabus partibus chalcitidis, more *Dioscoridis* : quamobrem satis probatum fuit unam & eandem esse Cadmiam *Plinii*, atque Græcorum, & ab ea longè aliud esse Cadmiam *Agricolæ* non rectè ab ipso libratam, quæ minùs convenit cum Cadmia *Galenii* : suam enim Cadmiam tum Fossilem, cum & artificialem prodidit *Galenus* esse mirem utramque præditam facultate desiccandi, ac mediocriter extergendi, lota verò præcipuè Fossilis approbatur à *Galenò* utilis ad ulcera carnis impletionem poscentia, & oculis & in toto corpore conferre : oppositum verò operari habemus Cadmiam *Agricolæ*, nam causticam vim atque venenosam habere eam ait ipse : quapropter consequitur aberrasse eum à toto Cælo : & quæ dixit non satis firma esse patet ; parum enim veritatis consentanea attulit ex sua opinione, quæ de facili excutitur. Quare inter Cadmias connumeravit etiam lapidem Comensem coloris cinerei, ex quo tornantur vasa in usum habita pro coquendis cibis ; cum tamen lapis iste comensis prorsus distet à Cadmia : reprobavitque eum *Dioscorides*, asserens præ citato loco, nullam Cadmiæ vim habere, non tamen sum nescius eodem lapidem adulterari Cadmiam : alteram constituit *Agricola* Cadmiam bituminosam, quæ in prunas projecta ardet, & allium silvestre olet ; tandem in cinerem abit : neque hanc habere qualitates Cadmiæ ullâ ratione probat : præterea frinsuper revocentur memoriæ, quæ sparsim diversis in locis prodidit de metallica Cadmia, apertissimè deprehendemus eum fuisse inconstantem : nam *lib. 3. de Natura Fossilium*, ait, esse lapidem durum, & candidum : at postea, *lib. 5.* explicavit, Tres esse differentias Cadmiæ metallicæ, Fossilesque, quarum unam, ait ex albo pallere, quam paulò post tradidit esse pallidam albescentem, alteramque subluteam & levem : tertiam verò ex nigro rubescere retulit : nihilominus harum nullam dixit habere candorem, prout dixerat *lib. 3.* verumtamen neminem latere puto colorem candidum esse purum atque lucentem, cui contrarius existet pallidus color : deinde

inde in *Bermanni* libro initio, inquit, praterea verò est aliud genus ferrei quasi interdum coloris, Cobaltum nostri vocant, Græci Cadmiam, non multum differens à Pyrite : attamen, *lib. 9. de Natura Fossilium*, expressit fieri Cadmiam in ærariis fornacibus ex Pyrite & Cadmia metallica fossili ; nam ex reliquis venis æris pauca & non bona oritur, quamvis alioquin *Agricola* existimaverit : ex quibus comprehenditur equidem quod ipse perturbavit veram historiam cum diversis, ac etiam modò huc flectit, modò illuc se torquet ; aliquando enim est professus imitator veterum scriptorum, citans eorum auctoritatem, ita ut videretur eorum animam tenere, atque eorum favore existimavit ipsiusmet opinioni opem ferre : verum docuit ipsius verborum sensus in contrarium tandem distraxisse veterum auctoritatem, cum indè visus sit interdum eis diffidere ; inquit enim, non valere auctoritates ad refutandas opiniones ; ex quibus patet sibi met adversari *Agricolam* ; hinc evenit, ut ipsius opinionem habeamus ancipitem, quam ratione munitam asferre debebat, ubi noluisset ipse aliorum scriptorum auctoritate uti, à quibus in multis dissensit, sed eum docebat Philosophi officio fungi ad unguem, quod est sensuum iudicio & rationibus pugnare, quod tanquam axioma proloquiumve consuetus est docere : attamen ipse non observavit eum, cum hoc munus suum esset & omittere opinionem, nam ea dici solet de re incertâ ; è diverso autem dicitur ratio vera atque certa, & ubi deficiat ea, congruit atque celeberrimorum scriptorum auctoritas : quinimo oppositum sentit *Agricola* ipse, sed eodem crimine execrabitur, quo ipse alios est detestatus, praterea maluit ipse corruptis vocabulis idiotarum, vocibusque plebeorum, prout sunt fodinarum rustici, operarii adhærescere : quam doctrinæ clarissimorum auctorum, ut novam doctrinam constituere videretur ipse, sed hallucinatus exitit ; exempli gratiâ, ut res magis pateat, recenseamus propositum *Agricola*, ait, in *Bermanno* ; succi autem ex quibus Pyrites, & argentum fiunt, videntur concrevisse in unum corpus : atque id natum esse, quod Cobaltum appellant : sunt qui idem cum Pyrite esse censent, quod eadem ferè insunt, sunt qui specie, quod mihi placet, distinguunt, nam persæpe insignem corrodingi vim

habet,

habet, ut manus & pedes operariorum, nisi benè sibi caveant, excedat quod Pyritem efficere non scimus; hæc sunt propria verba *Agricola*: unde si diquiramus quid sit Cobaltum, nemo nos docebit cum hujuscemodi nomen non recenseatur à Græcis, neque Arabis & eò minùs à Latinis auctoribus, præterquam ab idiotis quibusdam rudibus operariis in fodinis Alemannia; quamobrem mirum est, quòd *Agricola*, in literis latè versatus, vulgi deliria secutus sit; inde visus est ignorare quod Pyrite aliquando admissum reperiatur risagallum & arsenicum, atque alia media mineralia corrosiva, quæ in prima ignis operatione evanescent instar spiritus inter mineralia, prout sunt, antequam elevarur Cadmia: hæc tamen non constituunt aliam differentiam lapidis metallici, ut alio nomine vocetur, præterquam Pyritis, ex quo fit Cadmia Græcorum: memini quandoque audisse mineralium fossiores, qui eorum idiomate appellantur Canopi, lapidem metalli satis copiosum nuncupare venam metalli: alterum verò lapidem quamvis minerali, & ejusdem generis, sed parum aut nihil metalli fixi continentem vocarunt Marchesitam; cum tamen uterque lapis, tum primus cum & secundus sit mineralis, & sub eodem genere dicitur Marchesita, quæ idem est lapis Pyrites, quemadmodum confessus est *Georgius Agricola*, lib. 1. de *Natura Fossilium*, ubi recensuit media mineralia ex auctoritate *Alberti*, mox inquit, Pyrites solus ex toto illo numero proprie verèque est medium quod lapis permixtus & temperatus sit metallo: id ipsum asseruit lib. 10. de *Natura Fossilium*, dicens: Verumtamen sæpius totæ venæ constant ex Pyrite conjuncto continuatèque; & lib. 3. de *Ortu & causis subterraneorum*, inquit, atramentum futorium fit ex aqua lambente Pyritem, qui est quoddam mixtum ex lapide & ære, Chal'citii, & Misy, & Sory, quod est flos atramenti futorii: nihilominus & si his bene gessit non perseveravit: prædictorum enim immemor & inconstans diversè locutus est in *Bermanno*, ubi ait, Kisum, quod simile Galenæ plusquam Pyriti, continet aurum & argentum: hoc nomen Kisum est quædam vox corrupta in usum habita tantummodo à fossoribus, sed ab eis parum æstimatur hujuscemodi lapis: dicunt enim ipsi esse lapidem hunc metallicum, qui parum aut

nihil continet metalli ita ut magis esset impendium, quam lucrum si vellent ab eo elicere metallum, quapropter demittunt eum: cum utilius sit eligere lapidem metalli copiosum, qui quam minimo impendio plurimum congerat, nè danum inferat post multos sumptus, sed multi lucri sit, quem observari docuit *Galenus, lib. 9. de Simplicium Medicamentorum facultate*; ubi tractavit de terra samia: visus est itaque *Agricola* pluribus labi: & præcæteris nescivit ipse quo nomine appellaretur ab auctoribus lapis iste mineralis, quem vulgus operatorum fodinarum Germaniæ vocavit Kîsum: deinceps voluit differre galenam à Pyrite: cum tamen sit galena idem cum Pyrite neque ab eo differt, nisi in specie Pyritis à Pyrite: unde falsus est *Agricola* Kîsum non esse dictionem Græcam neq; Latinam, sed Germanicam Canopis familiarem: mox ait, quòd nec Pyrites nec Galena est, sed suum quoddam genus habet; nam Pyritis colorem nec duritiem habet: verum cum *Agricola* videatur in sermone ambiguus, disquiremus veritatem à *Galeno* loco supra-citato ubi prodidit differentias terræ metallicæ, juxta metallorum differentias, prout uberius in sequentibus exponetur singulatim, ita ut facile sit comprehendere unum esse genus terræ, aut lapidis metallici dicere mavis, qui Pyrites dicitur in plures species distinctus: idem habetur à *Dioscoride*, & ab *Avicenna*: cum non desint alia veterum atque recentiorum testimonia, quorum *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem* exposuit molibdoidem *Dioscoridis* esse lapidem plumbarem Latinorum, Kîsum Germanorum, & Marchesitan plumbi Arabum, quæ tamen est sine plumbo, persimilis verò apparet galenæ, quæ est propriè vena plumbi dicta à Græcis *μολιβδαία*, & à Latinis plumbago, hæc fertilis est plumbo, etenim vero ambo lapides isti, nempe molibdoides, & molibdena, reperiuntur interdum in eadem fodina adeo similes, ut oculis difficile sit unum ab altero dignoscere: præterquam mediò igne; eliquatur enim & fluit plumbum à molibdena, quia in ea continetur: illud verò non emittit molibdoides: natu eo sterilis est sed crepitat in igne & resilit ab eo molibdoides lapis nisi alio corpore fusibili associetur, quod non contingit de molibdena, præterea hic habet tesselas tenuiores, at
molibdena

molibdena habet eas crassiores, quas vulgus operatorum appellat granam magis crassam, hæc copiosum indicat metallum, uterque tamen lapis dicitur Marchesita, una est sterilis, & altera fertilis, quam *Agricola* nominavit galenam quemadmodum & alii Juniores fecerunt nixi auctoritate *Plinii lib. 34. cap. 18.* galena igitur est molibdena, & duplex: Nam artificialis est, alteraque fossilis, de qua nos loquimur, galenam denominatam fuisse contendit *Marcellus Virgilius*, à Galitia Hispaniarum Provincia, in qua copiosa reperitur. Verumtamen ipsius opinionem deridet *Amatus Lusitanus* asserens denominari revera à voce Hispanica galena, quæ vox pulchritudinem refert: etenim in Hispania hujuscemodi vena pulchrior quam alibi videtur, inde corruptè dicta fuit galena, utraque Pyritis species est: ejusdem mentis fuit *Antonius Musa Brasavolus, lib. de examine Metallorum*, ubi inquit. At Germani Pyritem ut Marchesitam Kisz vocant: sed suis nominibus postea distinguunt argenteam, & auream, &c. verum atque *Gabriel Falloppius, Tract. de Fossil.* apertissime confirmavit utrumque lapidem; videlicet molibdoïdem & molibdenam appellari Marchesitam: præterea differre utramque addidit ratione metalli tantum, quemadmodum expositum fuit: de utraque confusè tractavit *Agricola* sub diversis nominibus, operatorum potius opinione imbutus, quam verâ cognitione ductus, alioquin sibi non contradixisset; nam aliquando falsus est, quod jam negaverat, & confundit quod prius distinguere eniti videbatur; placuit ei esse utrumque lapidem unum & idem: quandoque prædictam venam habuit pro Pyrite, cum ipse dixerit in *Bermanno*, jam constat plumbum de nigro loquor, ex hac unâ materiâ quam cernitis & Pyrite: prædictis & hujuscemodi aliis sæpe implicavit sermonem suum, idcirco permultis lapsus est erroribus, qui ex diversis proferri possent, sed nunc superfedendum puto: sat est ostendisse lapidem quemcumque metallicum contineri sub genere Pyritis, cujus differentiarum tot constituuntur, quot metalla sunt, cum tamen præter eas reperiatur Pyrites cujuscunque speciei metallicæ sterilis in quo natura adhuc non formavit metallum, licet in potentia in eo existat indigestum: Pyrite enim lapide insunt

infusa metallorum seminaria prima : verum ex præhabitis satis
 atque constat Cadmiam veram fieri arte, juxta Græcorum
 traditionem, præsertim *Dioscoridis*, qui maximus fuit atque
 fidelis experimentator ; cujus sententia non datur reperiri
 Cadmiam fossilem, præterquam Pyritem, qui non Cadmia sed
 lapis Cadmiæ est, in eo enim latitat Cadmia ; hæc equidem
 non elicitur à calaminari lapide, neque ab alio lapide, prout
 nec Pompholix, nec Spodos, nec Dyphriges, præterquam ex
 Pyrite, in quo prædicta existunt à natura producta : quod
 apertissimè deprehenditur voluisse *Plinium*, idipsum innuisse
Galenum existimandum censeo. Nam loco de Cadmia insi-
 nuat lapidosam appellari Cadmiam lapidem metallorum, qui
 in montibus reperiebatur à metallis, sic apertissimè scripsit ipse
Galenus, inde subsequitur ; at ejus quæ combusta est aliam Bo-
 trytim, aliam placitum Medici nuncupant : quippe ratio per-
 suadet nullam dari Cadmiam præterquam v. lgarem *Dioscori-
 dis*, qui vi ignis & arte elicitur ex lapide metallico, si rectè
 consideremus, ut palàm facit ipsius Etymologia, denominatam
 fuisse à Cadmo filio *Agenoris* Phenicum Regis : Cadmus au-
 tem fuit Thebarum in Bœotia conditor, & modum conflandi
 metalla invenit ; quorum conflaturà non modo Cadmia, sed
 sed alia plura oriuntur, quæ leviter per transcursum tetigi : ete-
 nim satis exposita ab aliis mihi visa fuerunt, ad eos recurrere
 poteritis ; reliqua verò aut ignota aut difficilia aperire ad un-
 guem incubui : Ex Cadmiæ prima differentia nuncupata, vulgò
 Thutia Alexandrina, fit unguentum de Thutia consuetum offi-
 cinis, quod falsum existimârunt recentiores esse unguentum
 diapompholigos *Galenus* ab eo magnopere celebratum, *lib. 2. de
 Arte Curativa*, ad *Glauconem de Cura Cancris*, ubi illud com-
 ponebat ex Pompholige, hi verò ejus vice abutuntur Thutia :
 quamobrem aberranter sæpe unguentum de Thutia nominant
 diapompholigos, credentes utrunque idem esse, cum tamen
 inter se differant : Aliud verò unguentum de Thutia, id est,
 de Cadmia descripsit *Galenus*, *lib. 2. de Compositione Medica-
 mentorum per genera*, cap. 14. sub nomine Proprio Diacadmia,
 quod indicat de Thutia idem tradidit, *lib. de Compositione Me-
 dic. per gen. cap. 11.* ubi descripsit etiam unguentum de Molib-
 dena,

dena, eadem unguenta fuerunt descripta à *Bartholomeo Maggio*, lib. de *vulnerum sclopetorum curatione*, quæ apud eum, prout prope *Galenum*, oculis percurri possunt: præterea quod jam pollicitus sum, ecce nunc libentissimè aperiàm de *Magnesia*, quæ, cum paucis sit nota, non verò existimata fuit à *Cardano* pro lapide calaminari, quare hallucinatus unum cum altero confundit: nè tamen hujusmodi error, ceu solium in alios difluat, pandam utriusque historiam in sequenti, ut planè unusquisque deprehendere possit quantum calamina distet à *Magnesia*.

CAP. IV.

De Calaminari Lapide, & de *Magnesia*, quomodo inter se differant.

Calamina lapis, est mineralis ponderosus imbutus sulphure, & argento vivo, fugacibus & impuris, & pauca proportionè mistis & indigestis, quapropter caret metallis, neque cum eis reperitur, sed extra eorum fodinas, præterquam plumbi, nam prope eam ut plurimum existet: quamvis & plumbo deficiat non per se funditur igni, imò uritur & evanescit. Verumtamen si æri fuso cautè projiciatur, moxque tegatur vitri scobe, ut melius igni retineatur, tunc funditur cum ære atque tingit eum in oricalcum, hoc est, colore luteo, qui, ceu medius color, resultat ex duobus contrariis; præterea auget metallum in pondere, neque in alio usu habetur: coloris cinerei lutescentis est ipse lapis, non vehementer durus, at fragilis: calefaciendi & exsiccandi vires habet, advehitur ex *Alemania*, atque ex *Como*, & *Mediolano* celeberrimis Urbibus *Italiæ* in *Gallia cisalpina*, necnon ex agro fossi novi *Senensis* in *Tuscia*: *Magnesia* verò naturalis, fossilisque est lapis mineralis, inter media mineralia, ut dici consuevit, est, connumeratus: impendit ei natura argentum vivum & sulphur, quemadmodum

*magnesia
fossilis*

& aliis mineralibus : variè tamen ob diversam materiæ eorum proportionem, ac naturæ ipsius operationem ex variis accidentibus, quandoque se laceffitæ : quapropter consequitur etiam varia esse inter se mineralia, prout habemus à Philosopho, *lib. 4. Meteororum*, ejusdem fuit sententiæ Petrus Bonus in *Margarita preciosa* : idcirco sulphur in magnesia est turbidum, magis fixum & minus inflamabile quàm sit in Cadmia, & naturæ martis magis approximatur : hæc prodidit memoriæ *Geber, lib. 2. Summa perfectionis, cap. 4.* ubi ferrum indicavit pro Marte, quamvis Marte cæterisque metallis sit actualiter penitus expertus lapis iste, colliquatur tamen igne, ac (more metalli) funditur cum vitro & cum omnibus vitrificari aptis : at diu non perseverat igne, longo enim igne evaporat donec prorsus evanescat : dum verò in modica quantitate fusus sit cum vitro purificat, eum albificat & perspicuum reddit, quamvis antea viride aut luteum opacumve & immundum esset : quamobrem vitriariorum vulgus utitur Magnesiâ commolitâ, sale sodæ, quem Arabes nuncuparunt salem alKali, Latini autem salem vitri; hunc enim commiscunt Magnesiâ & silicibus fluminum albis interius micantibus vitro vel arenulâ quâdam plenâ vitro ; inde omnia hæc ad invicem composita urgent in fornace reverberatoria igne fortiori incinerari & reduci in massam quam vitriarii ipsi appellant frittam, alii ammonitrum. Prædictam autem frittam reponunt in altera fornace in vasis ad hoc munus aptis, & præcoquant donec reducatur ad actum perfecti vitri ; dum verò coquitur, expurgaturque usque ad claritatem, erit et spumam quæ concrevit instar salis albi, tolliturque verriculo hæc spuma tanquam recrementum, quod appellant sellem vitri, alii florem vitri aut crysalli, ubi tenuius elaboretur saporis mixti, magis tamen falsi quam amari, in usu habitus est ab aurifabris ob suam facilem fusionem : & à mulieribus pro expolienda facie : Ex prædictis igitur facile est comprehendere, salem alKali, id est, sodæ administrari, ut vitrum fluere faciat à scobe lapidis fluminum vel arenæ in quibus nimirum existit à natura procreatum : quapropter soda, Arabicè dicta Kali, nuncupatur à quibusdam herba vitri ; cum enim sal ipsius herbæ sodæ, eliciat vitrum à lapide vel arenâ, & fluere faciat

Vitrum

Soda

faciat eum in igne : sic intelligendum de lapide Magnesiæ, quem falsò existimavit *Fallopius, Traictau de Fossilibus, cap. 6.* habere in se vitrum, imò asseruit Magnesiæ esse speciem vitri, præterea existimans opinionem suam fulcire, perversè citavit *Plinium, lib. 36. cap. 8.* enitens atque ejus sententiam distrahere, quod autem incassum egit ; *Plinius* enim non inquit Magnesiæ esse speciem vitri, neque in se habere vitrum : exponit verò fundi & colliquari ad usum vitri, quod equidem verum experienciâ habitum est : nam cum Magnesiâ dilucidatur vitrum, quemadmodum jam explicatum fuit, alter quoque usus habetur ; si enim Magnesiâ superaddatur vitro in majori quantitate, quam requirat opus dilucidationis, inficit eum colore purpureo, idem præstat vasis figuris si liniuntur ; pinganturque Magnesiâ soluta ; verum enim *Fallopius* aliâ ratione nititur opinionem suam teneri, ita dicens, lapis non funditur nisi in se habeat argentum, aurum, aut aliud metallum, aut vitrum : Et ad propositi sui confirmationem adducit auctoritatem *Galenii & Alexandri Aphrodisiæ*, quorum sententiam veram fateri licet, sed eam uberius explicare, ne distrahatur obiter mihi occurrit : cum plurimi huic opinioni contraria sensu comprehenduntur, ut infra scripta, quæ metallis, atque vitro carent, nihilominus funduntur igni, & colliquantur prout sunt sepum, adeps, butirum, pix, cera, & galbanum : ex mineralibus verò sulphur igni funditur, & liquefcit more metalli, quamvis nullum habeat in se metallum neque vitrum : & alia his carentia colliquantur, ut putà pissaphaltus, alumen, vitriolum, & arsenicum, chrysocalla fossilis, salia, tartarum, & nitrum : At quid dicam de Pyrite ? Qui est lapis metallicus, veruntamen reperitur quandoque cum metallo, quandoque absque actuali metallo, licet eum contineat in potentia, at ex incompleta concoctione, non absoluta fuit metalli forma, & si in utroque reperiatur eadem radicalis humiditas viscosa, consequitur etiam ut uterque lapis fundatur, ut proculdubio fundi habemus experienciâ compertum : Quare ab universalibus exordiendum censeo, ut inde facilius sit particularium cognitio : diversi enim conspiciuntur effectus evenire à rebus procreatis à diversa elementorum compositione :

nè verò egrediar à proposito, exemplum afferam de his quæ per ignem co'liquantur ; in eis enim vincit aqua, quemadmodum scripsit *Philosophus, lib. 4. Meteororum, tex. 54.* quæ liquefiunt ab igne, hæc sunt aquosiora : quædam autem, & communia velut cera : mox paulò inferiùs prosequitur, aurum itaque quidem & argentum, & æs, & stannum, & plumbum, & vitrum, & lapides multi innominati, aquæ omnia enim hæc liquefiunt calido : idipsum meminit *tex. 52.* etenim multa sunt aquosa, quæ igni non liquefiunt, sed absumuntur, quando simplici aqua, aut terra simpliciter, & aqua existunt prout lutum : unde ut omnibus plana utraque sint exemplis agam, & præ cæteris ligni exemplum afferam, in ligno enim est triplex humiditas : & prima, nempe aquosa & frigida humiditas ligni viridis prohibet eum comburi, tandem verò absumitur ; nam cremabilis atque vaporabilis est in igne : secunda humiditas unctuosâ sive oleaginea facit lignum ardere, ac æquè in flammam vertitur & consumitur, lignumque in cinerem abit ; Tertia vero humiditas in cinere permanet, quæ est valde modica, & subtilis fixa, & perpetua, nihil inflammabilis, ipsa est virificans & diaphanitate vitream faciens, quod etiam est disquirere à Philosopho, *textu 31.* ejusdem libri præcitati, & 32. necnon trigésimo quarto, atque quadragesimo octavo, quibus in locis distinctè docuit quæ simpliciter sunt humida, aquosa arescunt igni absque ulla liquefactione, prout apparet ex luto terræ & aquæ : nam remanet testa aut terra friabilis, & ex lapidibus simplicibus, & marmoreis calx : Aquosa verò, quæ constant pingui humiditate, & viscosa non arescunt ; viscositas enim in aquæ facit ea fluere in igne, & tuetur ea nè arescant, quemadmodum videmus evenire ex adipe, butiro, oleo, galbano, pice, & cerâ, hæc omnia tamen & hujusmodi alia corripuntur flammâ, prout proprium est omnium pinguium & oleagineorum inflammari : Rursus humida, sive aquosa quæ pingui humiditate, & viscosa naturali non sæculenta constant, aded tenuissimè mista ac peroptime colligata cum terrestri subtili in profundo, & in omnibus partibus hærentè, ita quòd utriusque plurimum cum plurimo utriusque, & in plurimo constat magnopere commissum : ex hujuscemodi composito non ita facile

cilè corpora in flammam vertuntur, neque in fumum, neque ab eis humiditas illa radicalis : & propria separatur neque madefacit ea existunt corpora homöcomeria, id est, cum similitudine partium procreata : è diverso autem, quælibet alia simplex humiditas, aut si composita sit extrinseca, ætherogeneaque, madefacit, & absimitur, etiam si pinguis non bene commista cremabilis est, aut si pauca humiditas at multum terræ prædominetur ; si liquefiant tandem comburuntur absque flamma, ut ferrum & lapis ; adeò quòd ignis, vel igneus calor non recedit donec prorsus consumentur : prout conspicimus evenire ex oleo lampadis, & humido radicali Ethereorum, quod non accidit humido radicali metallorum : Ex quibus satis constat, colliquari igni, non modò metalla, & vitrum verum etiam lapides minerales, modò metallum in actu aut vitrum habeant aut in potentia, quorum meminit Philosophus, ut suprà ; quædam magis tamen, minúsque durant, prout perfectè fixa sunt vel non : Neque his obstant *Galenus & Alexander*, quamvis isti viri egregii dixerint non fundi lapidem, nisi contineat in se metallum aut vitrum, cum non lateret eos reperiri lapidem metallicum, actuali metalli formæ, necnon & alium existere absque actuali forma metalli ob materiæ indigestionem, cum metallum in eo insit in potentia : ex hujusmodi enim reperiuntur lapides minerales qui nunquam perveniunt ad perfectionem acquirendi formam metalliferam, nihilominus nuncupantur metaphoricè metalla ; nam licèt non sint metalla, deducuntur tamen à metallica materia : quamobrem *Galenus lib. 9. de Simplic. Medic. facultat. loco de Chalcanto, in Calce capitis*, inquit, Memineris autem quod ad sinistram manum conspectum nobis dixerim metallum Soreos, Chalciceos, & Mifios : hoc est, atramentum metallicum in tres differentias divisum, quod funditur igni, nec tamen ab eo fluit metallum neque vitrum : quod argumento est intellexisse de lapide metalli tam in potentia, quàm in actu, & si dixerint prænotati non fundi lapidem nisi insit in eo metallum aut vitrum, hoc æquè pronuntiarunt respectu lapidis vel terræ simplicis, quod ex prædictis constat satis planum. Quare operæpretium duco discretè assumere *Galen*i, & *Alexandri* sententiam,

tiam, nè unà cum *Faloppio* aberremus à veritate : prædictâ igitur ambiguitate solutâ, ut pro certo cernere est, lapides minerales fundi posse igni, quamvis actuale metallum non contineant, neque vitrum : Verumtamen hoc variè contingit : eorum enim quidam ex facili, ac per se fluunt igni, si humiditate metallica exuberent, prout diximus de *Pyrite*, & de *Pyrite* eroso *Agricolæ*, id est, de atramento metallico. Alii verò lapides fusioni difficiles ; quatenus & alii per se non colliquantur, nec colliquari possunt, præterquam si fusilibus admisceantur igni : hujuscemodi enim lapides minus humiditatis abundant, satis verò fumosam, evaporabilémque materiam terream habent, qualem diximus habere molybdoidem calaminarem, & magnesiâ, & sic de hujuscemodi aliis intelligendum puto, quæ aliorum miscela liquefcunt igni, in eo tamen diu non perseverant, sed evanescent partim, & partim in calcem reducuntur : Reliquum est redire ad magnesiâ, & perscrutari an contineat in se vitrum vel vitri materiam sive in actu ; sive in potentia saltem : unde sicuti palam est omnium oculis vitrum esse materiam translucidam ; quæ in arena alba fulget, & in lapidibus albis præsertim fluminum, & præ cæteris *Ticini* fluvii *Insubriæ* in *Eridanum* fluentis : in his enim natura procreatum, micat vitrum : Oppositum verò conspicitur in *Magnesiâ*, nam lapis est ater in omni parte opacus, absque ullo splendore, quem nigrum ferè ad purpureum vergens videmus quotidie, & in usum habere eum vitriarios pro vitro expurgando innotescit : idem asseruerunt scriptores, qui de lapidibus tractarunt, & præ cæteris *Camillus Pisarenfis*, lib. 2. *Speculi de Lapidibus*, prodidit magnesiâ lapidem esse idem cum *Alabandico*, indicavitque eum coloris nigri, qui tendit ad purpureum. Præterea, asseruit eum habere usum ad clarificandum vitrum : idem assensit *Vannutius*, lib. 2. *Pirotechniæ*, cap. 9. ubi ait, Manganesum, sic corruptâ voce, ut vitriariorum vulgò, appellat magnesiâ, est medium minerale expers metalli coloris atrî ferrei, accommodum purificare vitrum : his assensit *Albertus Magnus*, lib. 2. *Tract. 2. de Lapidibus*, cap. 11. de lapide eodem discurrens *Plinius*, sub nomine *Alabandici*, cum aliud sit à gemma loco præcitato, inquit esse nigrum

& vergere ad purpureum, ac colliquari pro usu vitri: Præterea cap. 26. ejusdem libri apertissimè exposuit inventum fuisse casu *Neronis* principatu, modum elicendi vitrum ab arena cum nitro in littore maris, quod unusquisq; legere poterit apud ipsum *Plinium*: indè cùm tempore ceperunt quidam experiri magnetem lapidem, qui alioquin dicitur lapis sacer, calamitta fideritis, & *Heraclius*, ut legitur in *Plinium*, cap. 16. lib. 36. & apud *Galenum*, 3. de simplic. Medicament. facultat. & lib. 8. ubi idipsum repetit: magnete igitur lapide usi fuerunt, hâc ratione ducti, quòd attrahit ferrum, unde existimârunt posse forsan attrahere atque vitrum ab arena & à lapidibus quibus existit à natura concretum: hæc plana fuerunt à *Plinio* exposita: verùm cùm juxta opus non evaserit, omiserunt eum, & vice magnetis posteriores, præter salia, usi sunt magnesiâ, vulgò manganefo, qui satis distat à magnete: idcirco *Avicenna* jure de his tractavit duobus distinctis capitulis, Primus est 463. de Magnete; alter vero capitulus 465. lib. 2. Tract. secundi fuit de Magnesiâ Lapide: Præterea, vice nitri, ob ejus penuriam, suggerunt salem alKali, aut loco ejus, salem ex cinere silicis, qui aratron & sal vitri dicitur, teste *Rogero Baccone* Anglo: eo enim utuntur Angli pro sale alKali ad faciendum vitrum, ut irâ dicam; idipsum fassus est *Gabriel Falloppius*, Tractatu de Metallis, cap. 11. cinis additur loco nitri: hæc enim sapientur naturam nitri, cùm scire liceat educi posse arte salem & nitrum non modò ex metallis, verùm & herbis, lignis & quocunque corpore exusto; omnes enim cineres habent falsedinem: idcirco *Geber* in principio testamenti ait, ab omni re combusta posse fieri sal; suppeditant igitur prædictum salem arenæ albæ aut lapidibus albis interiùs micantibus nitro, & si diversis temporibus mutaverint hujus compositionis ingredientia, quandoq; unum & interdum aliud experiendo, ac prout meliùs visum est operantibus negotium succedere, & occasionem exigere: Veruntamen nunquam dimiserunt arenam vitream, neque lapides prædictos vitreos; ab eis enim, ceu stirpe propriâ, elicitur vitrum, licèt auxilio nitri aut salis fossilis, aut marini, aut alterius salis factitii, ut ex cinere anthyllidis, aut herbæ sodæ, aut hujuscemodi aliis, quæ vitrum fluere faciunt, & ope manganefi dilucidatur,

dilucidatur, quod facilièprehenditur ex unitate & symmetria ingredientium hujuscemodi negotiò, in quo minima sup-
 peditatur quantitas manganesi : quod exemplo agam, ut magis pateat : Capiunt vitriarii solertes salis alKali, alumini ve-
 catini dicas libras centum arenæ albæ vitro plenæ, aut lapidum
 vitro fulgentium libras centum, & quinquaginta, & quandoque
 ascendunt ad libras ducentum arenæ vel lapidum cum prædicto
 minore pondere salis, his addunt manganesi uncias sex &
 quandoque minùs, nam majori quantitate inficeretur vitrum
 colore purpureo, quod si accidat, superaddunt aliam portio-
 nem materiæ vitri, ità ut diminuatur quantitas manganesi, ad-
 jiciunt atque parum salis tartari; hujus enim facultas est ab-
 stergerere & dealbare : ex prænarratis hætenus conspicuum est,
 non existere vitrum in manganefo magnetæve dicatur, satique
 probatum fuit, longè distare à lapide calaminari : Vitrum ita-
 que naturale elicitur ex lapidibus & arenis, ut veterum aucto-
 ritate demonstratum fuit, quibus æque assensit *Georgius Agricola*,
lib. 1. & 5. de Natura Fossilium, recentiores scriptores
 fuerunt ejusdem sententiæ, ut puta *Andreas Libavius*, *Josephus*
Quercetanus, & *Rogerus Bacon Anglus*, qui *lib. de Arte*
Chymica, pag. 131. præ cæteris asseruit, fieri vitrum ex cinere
 silicum, nam hi sunt lapides mineræ vitri, educi uque vitrum
 calcinatione lapidis vel arenæ, quod fluit facilius auxilio salium
 è cinere sodæ aut silicis : neque his obstant futiles commentiti-
 tiæque opiniones eorum, qui nonnulla proferunt, ea existi-
 mantes suæ favere opinioni, nempe quod salia vitrificantur ac
 vitrificare faciunt, quare ut plurimum utuntur, hodierno tem-
 pore sale alKali ex cinere herbæ Kali, vulgo sodæ : aut anatron
 sale nempe ex cinere silicis, quibus admistis arena, aut lapi-
 dibus faciunt vitrum : errant autem à toto cælo, & rem ipsam
 minùs Physice perpendunt qui pro suo *Achille* habent hoc ar-
 gumentum, quod cineres saliaque vertantur in vitrum idem in-
 caute asseverant etiam de metallis fieri vitrum, quia vitrificari
 videntur, ideo imperiti adeo sunt & stupore capti quod non
 distinguunt vitrum à vitrificatione quæ fit quandoque in salibus
 ad similitudinem quandam levem vitri : Quamobrem hujusce-
 modi viri in saxum versi per caput Medusæ Gorgonis videntur,

cum

cum cortices tantum rerum hi oculis etiant; interiores vero medullas nulla artemi oler i rima in offunt : verum qua Circe demerati sunt ne meminerint sententia Geberis eximii scriptoris : inquit enim rem omnem sua humiditate privatam nullum dare fusionem excepta vitrificatoria, ferrum ex maximo ignis calore conversum in naturam vitri est humiditate privatum debile, &c. Præterea experientia docuit quod omne metallum vitrificatum est liquatione privatum, & omnino exhaustum, & si aliquam vitri similitudinem haber, non tamen est vitrum verum de quo intelligi voluit *Geber*, ubi dixit, excepta vitrificatoria cui proprium est liquefieri : alioquin verò qui putant vitrificationem salium aut metallorum esse vitrum, decipiuntur more infantium qui stulte hominem quemcunque vident patrem suum esse existimant, cum non sit ; Ignorant ne isti specilla, & specularia, quæ fenestris inserta aerem excludunt, & transmittunt lumen fieri ex tessellis vel orbibus è nitro naturali factis, & plumbo inter se junctis, aut ex lapide speculari, qui perspicuus est, hæc ceperunt memoria Senecæ ; aut ex chrysalto non aliter ac ex chartis aut linteis cera alba, & sepo caprino inunctis ; cur autem non ex metallorum vel salium vitro fieri conspiciuntur : respondetur præter enarrata, quia ex his vitrum non agi compertum est, ex quo fenestræ, & vasa fieri possint; quemadmodum ex vitro naturali : ex hoc autem si vitrificatione metallica admisceatur, fiunt vasa obsidianis similia, atque gemmæ sophisticæ formantur coloris tincturæ ipsius metalli : sed liquefactio, verâque vitri forma procedit ab ejus materia vitri à natura insita ; memoriæ prodidit *Plinius* loco supra citato antiquiorem fuisse originem ac usum materiæ obsidianæ, quam vitri : antiquitus enim fiebant vasa obsidiana ex lapide quem *Obsidius* invenit in *Ethiopia*, & si reperitur in India, in Hispania, & in Samnio Italiæ, lapis iste ex nigro translucensque colore in similitudine vitrum est, quando æquatur ac tergitur umbras & imagines reddit more speculi, tunc funditur tamen ut vitrum quanquam ex eo formarentur tunc vasa citra liquefactionem, ut consuetum est fieri ex A. abastro, & hujuscemodi aliis : in hoc lapsus est *Georgius Agricola*, lib. 1. de *Natura Fossilium*, falso existimans obsidianum lapidem esse gagatem,

gagatem, hic enim non est lapis, sed gummi, quavis à quibusdam connumeretur inter lapides, cum nil aliud sit præterquam species ambix nigræ, quæ prorsus distat à lapide obsidiano; verumtamen componitur materia quædam fusibilis, ex vitro & scolis metallorum etenim nigrescit, atque translucescit, ex eoque fiunt vasa, quæ ob similitudinem appellantur obsidiana: quapropter placitum mutare hortor eos, qui aliter senserunt ac veritatem deosculari: sed de his satis, cum superfluum sit longius evagari extra institutum meum, sufficiat tantum ambiguitates eorum, quorum in sermonem incideram, solvisse: Unde nil aliud superest præterquam exponere Magnesium Philosophorum, nè desit liber tam præstanti ornatu.

CAP. V.

De Magnesia Philosophica.

Magnesia, quam construunt Philosophi, atque colunt, fit ex materia minerali, in quam immergit natura utrumque semen metallorum, & in ea operatur natura, attamen auxilio artis, ne loqui videar de magnesia simplici substantia mercurii videlicet sulphuris & salis, per Archeum terræ ut Chemicorum verbis utar, concinne unita & elaborata in visceribus ejus: cum talis non reperiatur super terram, aliam itaque pertractant Philosophi non vulgarem sed naturali similem naturæ vestigia ad unguem arte prosequendo, cum ars equidem sit naturæ imitatrix, ut voluit *Philosophus, lib. 4. Meteororum*, ac secundo *Physicorum*: constituent ex argento vivo, & sulphure non vulgaribus, sed Philosophicis, quæ ambo ab una radice proveniunt, natura enim ex una radice procreat omnia metalla, eadem vero sunt principia hujus Magisterii, artisque dicas, & naturæ in generatione metallorum teste *Gebro; lib. de Investig. perfect.* alioquin verò evenit animalibus, ut æque ait *Galenus in Comment. 1. lib. Hippocr. de Natura humana*, origo ex una non constat, nec

nec gignere potest, nisi alicui misceatur quod sit ejusdem generis, eandemque facultatem habeat ac mutuam naturæ affinitatem, & mutuo temperamento rectè commisceatur: sed aliter evenit in metallis, in una enim massa confusa sunt quatuor elementa, nec non metallorum seminaria ad invicem compacta, & creata à natura, quemadmodum sunt in vegetabilium seminibus; quæ constant spiritu, anima, & corpore in una & eadem materia aggregata: quippe hæc sunt lapidis Philosophici principia, videlicet terra, aqua, & ignis, & ex prioribus resultat quartum quod est aer hæc autem segregantur depurationis gratia mox uniuntur & ex his convenientibus in natura fit generatio vera juxta *Aristotelis* sententiam, omnis quippe generatio est ex univoco convenienti, ut *lib. 7. Metaphysica*: decoctione enim perficiuntur in unum juxta proverbialem Philosophorum sententiam ex uno ab unoque incipiendum, & ad unum desinendum est, quanvis quamplurimas alias operationes similitudinarie descripserunt Philosophi prout & nomina multa diversaque attribuerunt eorum Magnesiæ: quandoque enim locuti sunt de ipsa nomine omnium metallorum. Interdum verò nomine omnium spirituum: & aliquando nomine vegetabilium: nonnunquam etiam animalium: ac sæpe nomine omnium colorum: & astrorum errantium, aut syderum circuli æquinoctialis: horum tamen nullum est proprium at similitudine illius per quod nominatur Magnesia, quandoque per characteres, insignesque figuras, præter fabulas, quarum Poetæ assumpserunt occasionem ut arbitror, ne res sublimes ad plebem ignobilem devenirent, idcirco sub extraneo cortice supposito- rum suavissimum succum recondiderunt: ut legentium animi tanta operum, & nominum multitudine distraherentur à magisterio & nunquam tam densis tenebris lucem conspecturos se confident: nimirum si fatui non intelligunt, & in suo labyrintho perpetuo errant, at si filo *Ariadneo Thesei* uterentur facile se explicarent: hoc est filum doctrinæ quam paucis secretis verbis in tabula smaragdina scripsit Sapientissimus *Hermes Trismegistus*, sapientibus tamen solis ceu musarum cultoribus aperuit eam, ubi incepit verum sine mendacio, certum & verissimum quod est inferius est sicut quod est superius, & quod est

est superius est sicut, quod est inferius ad perpetranda miracula rei unius, &c. Si quis voluerit reliqua Hermetis verba scire recurrat ad ejus scripta in quibus secreta philosophici magisterii prodidit, ea enim brevitatis gratia omitto: verum ad ejus confirmationem audite *Bernardum Treverensem* Comitem, opus nostrum fit ex duobus substantiis, naturisq; mercurialibus⁹ unius⁹ radices sive essentiae, acceptis omnibus crudis è minera tractis, mundis, & depuratis junctis per ignem convenientem, prout requirit materia, atque continuum expetit ignem, donec ex duobus unum fiat: quæ innuit auctor ipse fuisse antea in unum & idem adinvicem naturaliter unita, nempe sulphur. & argentum vivum, duo metallorum semina, instar maris & foeminae. Idcirco Comes, in *Epistola ad Thomam de Bononia, Caroli 8.*

• Francorum Regis Medicum, ait, Philosophi aurum, in quo actiiviora sunt elementa, tanquam semen masculinum cum argento vivo in quo passiva sunt elementa, &c. Ex his comprehenditur, apertè demonstrasse Comitem vigere in auro semen, quod *Heraclitus* appellavit Animam, spiritumque auri, qui nîl aliud equidem est quam igneus vapor; in hoc imitatus est *Aristotelem*, ubi in *quarto Meteororum*, in principio, inquit, Generari metalla ex duplici vapore: cuncta hæc asseruit, Iacet vario modo dicendi, *Raimundus Lullus in Thericæ Testamenti, cap. 83.* sic proferens; Anima est in semine, sicut Magister in suo Artificio: quod fusiùs in compendio transmutationis animæ metallorum reperit, materiam lapidis esse animam metallicam, & menstruum nostrum rectificatum & actuatum seu lunarium calicem mercurium vegetabilem ortum à vino rubeo vel albo: Veruntamen ne aliquis ratione stupidus decipiatur, & à veritatis semina detorqueatur, hinc pecuniæ jacturam faciat cor, à que & animum affligat, admonere velim locutum fuisse *Raimundum* similitudinariè, cum vinum non sit proportionatum generationi metallicæ; idcirco *Antonius* ab abbatis sacerdos in secunda Epistola insinuat, spiritum è vino relatum à *Raimundo*, elici ex cavernis terræ, prout mineralia cuncta: quapropter pro vino intellixisse censeo materiam metallicam; naturalissimum enim est unumquodque generare quale ipsum est, nam secundum proprietatem materiæ erit ei appropriata,

certa

certa forma, secundum suam actionem, teste *Philosopho*, in secundo *Physicorum*, & in septimo *Metaphysicorum*, Omne genitum à suo simili, prout & in quarto de generatione *Animalium*; necnon secundo libro de *Anima* dixit, quemadmodum ex animalibus animalia, ex plantis plantæ, idem pro comperto habetur evenire metallis: Quod assensit *Petrus Bonus* Ferariensis Medicus, & *Philosophus* multæ æstimationis suis temporibus ejus libro *Margarita pretiosa*, prodidit, quod generatio metalli novi fit ex alio metallo: & *Democritus Abderita*, lib. de *Arte Magna*, sive de *Rebus Naturalibus*, ait, Natura lætatur naturâ, & amplectitur eam: quamobrem consequitur magisterium philosophorum fieri non posse commistione alicujus extranei, sed ex proprio semine metallico terræ Philosophicæ per artem præparatæ immisso: idcirco *Arnaldus Villanovanus* inquit, Mercurius cum terra conjungitur: & *Parmenides* exclamat, Accipite argentum vivum, & in magnesiæ corpore coagulate: hæc autem magnesia Philosophica ex mente *Hermetis*, unica est, continens in se spiritum, animam, & corpus; hæc est, KaKimia immatura, cujuscunque metalli minera seu semi-perfectum metallum quod adhuc in suo primo ente ut infans in utero matris delitescit: consensit cum *Parmenide Alphidius* philosophus, dicens, Congelate argentum vivum cum corpore magnesiæ: Hoc Philosophorum compositum cuncta continet metalla virtute potentiâ & similitudine quâdam: Verum non intellexerunt Philosophi argentum vivum, quod vulgò videtur neque magnesiæ vulgarem; sed per argentum vivum habuerunt humiditatem illius mitionis, quæ est humiditas radicalis lapidis philosophici, & per magnesiæ indicârunt totam mitionem, de qua extrahitur ista humiditas, quæ argentum vivum nostrum vocatur: hæc equidem humiditas currit in igne, & in eodem igne totum compositum dissolvit, congelat, denigrat, dealbat, rubificat, & perficit: colligitur itaque tum ex prænarratis, cum etiam ex *Raimundo Lullo* in *Theoria Testamenti*, cap. 29. Magnesiæ Philosophicæ esse terram magisterii dealbatam, & nutritam aquâ nostrâ vivâ, quæ fluit per totum corpus, & in ea jacet secretum nostri argenti vivi congelatio, & ex isto procedit fumus argenti

& auri, in quem venit omnis color : idem rememorat *cap. 47.* quod etiam uberius exposuit, *cap. 61.* Inquit enim aquam nostram vertere corpus in spiritum, & argentum mortuum in substantiam vivam ; & quando congelatum est, dicitur magnesia, quæ est aqua composita, & congelata, scilicet cum terra sua propria, hæc est, aqua perennis, & permanens in igne repugnat igni nec timet eum ; ea enim est ignis, & de natura ignis facta, in igne conservatur, & regimen & nutrimentum ejus est in igne, & in igne perficitur magnesiæ compositum ; nam terra solvitur in igne ab aqua, quemadmodum ait *Geber*, aquæ opus est exaltare terram, vice versâ concresecit aqua, id est, Mercurius permanet mortificatus, & fixus cum odore corporis in modum salis, ita quod terra & aqua cum cæteris elementis uniuntur ad invicem, ratione similitudinis & subtilitatis partium, & reducuntur in unum perfectissimum elixir, naturæ salis velocioris fusionis & penetrationis : dum enim frigesceat instar salis concresecit ; igni autem admotus cito liquefecit prout oleum ; quare tunc appellatur sal fusibile, & oleum incombuibile, & sapo sapientum : quapropter qui absque sale minerali & proportionato operatus, is assimilatur iis qui cum arcu sine chorda sagittare putant : Præterea, cum adimpleatur solâ decoctione magisterium, appellatur ars mulierum, & ludus puerorum, prout in turba Philosophorum habetur : hæc tamen sententia non est ita simpliciter intelligenda, nisi post absolutam lapidis præparationem, & mundationem ; tunc enim solâ coctione ducitur ad finem medicinæ : cui plura nomina indifferenter posuerunt Philosophi ; in generali enim vocarunt eam quandoque Elixir, & interdum Alchimiam aut lapidem aut medicinam ; hæc, tanquam communia, idem insinuant ullo discrimine ; prædicta enim cuncta indicant eandem substantiam, cum ex univoca substantia consent, prout apertissimè scripsit magister artis *Honorius Philadelph. de Florentia* ; nihilominus distant equidem omnia ratione formæ, quæ in eis diversa sit juxta temporum & operationum diversitatem, quibus nomina sortiuntur diversa, etsi tendunt omnia ad unum finem : ut gratiæ exempli, sentiunt Philosophi omnes Elixir esse principium operis Philosophici, hoc est, matrimonium inter corpus

corpus & spiritum, per compositionem utriusque aquæ philosophicæ factum, quod alia præcedit : cui sequitur Alchimia : hæc est modus ducendi Elixir ad effectum. Id est opus Alchimicum, quod appellant magisterium nostrum: lapis autem est propriè, quando magisterium est factum : exinde Medicina evenit à prædicto lapide perfecto, quæ confert ad imperfecta metalla perficienda necnon ad vitam hominum tuendam & sanandam. De his verò, cum mihi sufficere obiter enarrata viderentur, nè lineas transirem, impræsentiarum decreveram ipsis finem præscribere, ubi in memoriam redigi commemorasse de semine, animâ, & spiritu metallorum ; unde veritus, quod eis fortè aliquis insipiens tribolarisque obstrepere auderet, & cavillari adversus hanc opinionem reclamans animâ & spiritu ; necnon semine carere metallica, lapides, & quolibet terram mineralem : Existimavi congruum fore cuilibet tacitæ objectioni occurrere ut quælibet solvatur ambiguitas, ut in sequenti.

CAP. VI.

Utrum semen cum Spiritu & Anima insit Metallis & Lapidibus.

Quandoque enim hujuscemodi farinæ homines in rerum mineralium ignoratione versatos audiui, vana Poetarum dicta ferentes : nam cum Poetæ consueverint metalla fabulis appellare silentia, hi Poetarum apologis decepti existimârunt mortua indicari ea, nullamque producendi sibi similia potestatem habere. Veruntamen reminisci animadverto eos illam proverbialem sententiam, viz. multa poetis ceduntur quæ tamen non creduntur, ut *Cæonis* carmina dicunt,

Nam miranda canunt sed non credenda Poeta ;

magis enim fictis, & fabulis incumbunt Poetæ, juxta eorum denominationem: nam Poetæ nomen est deductum à Græco, ποιεῖν, quod est effingere: Idcirco legitur in *Horatium*:

——— *Pictoribus atque Poetis,*
Quidlibet amandi semper fuit aqua potestas.

Præterea in *lib. 1. Metaphysicorum, cap. 1.* dixit *Philosophus*, sed secundum proverbia multis in rebus mentiuntur Poetæ: his licet admoniti non acquiescunt, quinimo insurgere conantur aliis rationibus, quæ, ut fulciantur scriptorum auctoritates celeberrum, suggerunt easque omnes utriusque sectæ, tum assentientium prædictis cum & dissentientium ab eis collexit *Gabriel Fallopius* longo satis discursu, nihilominus dissentientium, quales sint in medium afferam; illas enim potissimas esse persuasi sunt ipsi arguere, quod semen, anima & spiritus non repertiuntur in lapidibus & metallis, & eò minùs in aliis fossilibus mineralibus: sic igitur aiunt, non dari præterquam triplicem animam, videlicet Homini, Animalibus, & Plantis, teste *Peripateticorum* principe, *lib. 2. de Anima*: Idem est legere in *Galenum, lib. 5. & 6.* atque *9. de Hippocratis, Platonisque* decretis: ubi tripartitè distinguit animam, appellans divinam animam intellectivam, quâ ratiocinamur: hæc quippe homini tantum fuit à Deo maximo infusa. Quamobrem crediderim neminem mentis lumine adeo obæcaturum esse, ut in animo concipere auderet, hanc animam esse in lapidibus vel metallis, quod falsissimum esset; nec eò minùs desperet, qui existimaret animam sensitivam & motivam existere in fossilibus, nempe lapidibus & metallis, minimè enim dubio constat, destituta esse motu & sensu prorsusque eis carere; quibus porro ac propriè animalia prædicta sunt: Animalia dicuntur ab *Aristotele* libro præcitato, *text. 16.* omnia quæ moventur & mutant locum, verum etiam quæ sensum habent, quamvis non moventur. Ibidem *Averroës* attulit exemplum sponse maris, & inquit multa ex habentibus testam quæ habent sensum tamen non moventur, & dicuntur animalia: Quatenus inde spectat ad tertiam, *viz.* animam vegetativam, afferunt eam non habere lapides

lapides neque metalla cum careant conditionibus, animam vegetativam spectantibus augmento scilicet & nutritione; non enim ut plantæ, & animalium instar nutriuntur metalla: Idcirco *Galenus Comment. 2. in lib. Hypocratis, de Humoribus, Sentent. 37.* Quenadmodum terra arboribus irà animantibus est venter, inquit: ut Arbores alimentum è terra per radices trahunt, irà omnes particulæ à ventre per venas: idem prodidit *Aristoteles, lib. 2. de Anima, text. 6.* Hinc arguunt cum saxa metallaque deficiant prædictis instrumentis, consequitur haudquaquam nutriri, neque proprio animæ alimento augeri posse: si verò augeantur metalla lapidisque supponunt ipsi dissidentes esse augmentum improprium, extrinsecumque per juxta positionem partium, quando pars parti additur, quod patet in unionibus & in lapide renum & vesicæ: plantæ autem & animalia nutriuntur ab intrinseco principio, hoc est, verum augmentum & proprium animæ: Hanc Stoici appellarunt naturam, quâ stirpes, animam verò quâ animantes gubernantur, utriusque verò substantiam innatum esse spiritum insinuarunt, teste *Galeno Comment. 5. in lib. 6. Hypocratis particula quinta de Vulg. morb.* ex quibus consequitur, quòd omnia quæ carent animâ sint etiam spiritu privata; cum enim spiritus sit instrumentum animæ, ut prodidit *Galenus lib. 3. de loc. affect. cap. 7. ac lib. 5. de Simplic. Medic. facultat. cap. 9.* Præterea quæ augentur per additamentum sunt absque semine: prorsus itaque deficiant lapides metallaque anima, spiritu & semine. Eiusdem opinionis videtur *Aristoteles quarto Meteororum, text. 53.* ubi ait, Metalla esse inanimata; cui assensit *Falloppius*; his quoque favet *Georgius Agricola, lib. 3. de Ortu & Causis Subterraneorum*, & in quarto repetit, Fossilia non habere semen ac penitus expertia esse animâ & spiritu: ait vero, sed calori & frigori præbent materiam: quod prius nobis tradiderunt *Averroes & Aristoteles in quarto Meteororum*, asserentes calorem naturalem esse formam rei sive in gradu formæ. Similiter & frigiditatem aliquo modo: Eiusdem opinionis legitur fuisse *Empedoclem in 24. sect. Problematum Aristotelis, Probl. 11.* Propterea, cum ex præhabitis maxima deprehendatur differentia inter generationem lapidum metallorum & animatorum.

animatorum. Non valet, inquam, dicere lapides & metalla generantur; ergo habent animam: nam ea destituta sunt, verum eis insunt aliæ formæ substantiales virtutibus cœlestibus & propriè elementorum commissi oni attributæ: Unde *Philosophus* summus, ille naturæ speculator, ait, in *quarto Metheororum text. 5.* Elementum est causa generationis prima antecedens operans, in compositis est ignis: & *28. text.* prosequitur ita, quando complexionantur humidum & siccum, patiuntur unum ab alio & arescit tunc humidum, & humescit siccum, & humidum remollit siccum, quousque convertatur in viscosum, sicut glutinum: prope accidit farinæ, quando admiscetur aqua missione forti, juxta sententiam *Averrois* in *Aristotelem*; siccum vero agit in humido, ita ut recipiat corporeitatem & unitatem, ut difficile separetur, consequitur itaque quod humidum & siccum sint principia generatorum corporalium; dum in generatione patiuntur per operationem virtutum activarum quibus fit admistio & complexio, cuncta vero hæc perficiuntur decoctione per calorem naturalem, quæ à Philosopho vocatur *Pepansis*, id est, digestio: ea enim est perfectio generitæ & ipsius forma, & natura.

Cum verò ubique sint responsiones oppositum prædictis constare ab eis percipere licet qui assentiunt lapides metallaque habere animam, spiritum, atque semen: hæc quamplurimis rationibus & auctoritatibus probare nituntur, & in primis adducunt opinionem *Democriti Abderita*, lib. de *Arte magna*: ipse enim ait efficientem causam immediatam non modo lapidum esse vegetativam animam, sed omnium etiam quæ sub Lunæ globo reperiuntur porro cuncta voluit esse animata: consentit cum eo *Albertus magnus*, lib. 1. de *Metallis*, cap. 3. Demum exclamant quod lapides; metallaque habent animam cæteraque quemadmodum omnia mista: nam quæcumque mista sunt generantur & corrumpuntur; generare autem est opus naturalis caloris, qui aut anima est, aut non (ne anima veluti habetur à *Galeno*, lib. 5. de *Simplic. Medic. facultat.* Verum ubi est anima est etiam vita: mista igitur omnia vivunt aut ad vitam properant juxta mentem *Anaxagore*: ejusdem opinionis fuit *Plinius* dicens in *Proemio* lib. 12. Restant neque ipsa
anima

anima caréntia quandoquidem nihil sine ea vivit terra edita ut inde eruta dicantur : ac nullum fileatur rerum naturæ opus : & præ cæteris, recentioribus fuit *Hieronimus Cardanus, de subtilitate Rerum, lib. 5.* de mixtis asseruit, omnia mixta non modo vivere, verum etiam morbis corripi, & senectute atque morte. Unde exemplum attulit de magnete, cujus facultas est alacriter attrahere ferrum. Veruntamen temporis decursu senio factus & vita extinctus lapis iste non trahit ferrum cum nil aliud sit vita quam operatio animæ tantummodo enim viventia operationem habent : Præterea generantur metalla, & saxa, nutriunturque & nutrimentum non fit nisi ab anima quæ est immediata causa. Efficiens & quod habet animam vivit : at si verè nutrirî negent dissentientes ab his concedent saltem generari, nihil vero generatur nisi ab anima, ea enim sola miscet, & generatio fit per misionem, & misticio fit à calore qui aut est anima, aut adæquatum animæ instrumentum, idcirco inquit *Hippocrates* animam nil aliud esse quam cœleste illud calidum quod omnia miscet : idem assensit *Aristoteles* ubi asseruit spiritus habere proportionem quandam cum elemento stellarum, quapropter conspicuum est lapides metallaque generari, & mixta esse clementis à calore, principia enim generationis sunt calor cœlestis & elementorum humidum ; propterea neque in glacie quia nullus calor, neque in arena quicquam generatur, quia humido omni caret ; altera enim harum qualitatuum agens. Altera patiens est. Eadem mixta habent venas & instrumenta nutritionis & meatus non laxiores quibus facile possumus persuaderi non aliter quam plantas & ossa in animalibus, nutrirî lapides acque metalla, nam si per additamentum argerentur, ut aliqui dicunt his haudquaquam indigerent : Præterea verò constat experientia lapides nutrirî proprio intrinsecòque alimento quod est succus lapideus propria lapidum materia quemadmodum *Fallopius Tractatu de Fossilibus*, assensit, ex prædicto succo lapideo generari saxa : Idem voluit *Georgius Agricola in lib. 4. de Natura Fossilium*. Unde necessario habent in se meatus per quos recipiunt nutrimentum : Præterea scire licet ossi animalia in saxis à quibus alimentum exsurgunt augentur, & sic in eis vitam degunt : Reperiuntur enim

mazi

mari propè litus in medio saxorum intrusi pisces quidam tenui
 testa involuti è genere concharum quas balanos, & glandes
 appellant à similitudine glandium enim quercus formam refe-
 runt : & enim dactylorum palmæ fructuum ossa partim æmu-
 lantur evenit, quod vulgus vocat dactilos huiusmodi conchi-
 lia : magnitudine sunt parvi digiti attamen reperiuntur ex eis
 magna, parva, & mediocria in medio saxorum inclusa, ut fœtus
 in ventre : Quare si ad conchilia in saxis solidis occulta transi-
 git alimentum argumento ex saxa habere poros per quos sub-
 ministratur alimentum, quod intrinsece fluit, quamvis durissi-
 ma solidissimæque sint hæc saxa ac ex una, & æquali substantia
 densa constant intus, & extra uti planè conspicimus : nam qui
 huiusmodi dactilos indagant, cum esui convenientes lautique
 sint, & gustui suaves, nituntur ferreis maleis frangere saxa,
 quibus inclusi sunt, alioquin venatores ab eis ob suam duritiem
 dactilos eruere non possent : at si per additamentum posita, &
 facta essent saxa, necessario sequeretur ut plurimis corticibus
 constructa essent prout uniones sunt, & lapides renum aut ve-
 sicæ : Præterea aspera atque fragilia existerent saxa facileque
 comminuerentur si per additionem partium constarent, veluti
 topi, & lapides arenacei, in quibus corpuscula diversa equi-
 dem conspiciuntur aggregata per additionem ob id facile com-
 minuuntur in arenam, ex qua sunt facta : lapides verò saxaque
 prædicta generantur non per additionem at ex una æquali sub-
 stantia succi lapide ex duplici vapore procreati sicuti, & lapides
 præciosi atque metalla, licet differenti ac puriori temperamen-
 to, idcirco in metallis, & lapidibus reperiuntur partes similes,
 in plantis vero arboreis dissimiles sunt, & diversæ complexio-
 nes sicut cortex fructus & talia inter se differentis tempera-
 menti : de quo hic non est differendum : quod vero nobis datur
 cernere, quod rursus instaurantur lapides saxaque comminuta
 ac eorum fovea lapide ejusdem speciei repletur, & in pristinum
 statum reducta tempore conspicitur, at si renovatur, quod jam
 ablatum, & deperditum erat, indicium est in eis operari animam
 vegetativam : Verum nonne regenerantur continuo sulphur
 Bitumen, cæteraque metallica auctore *Strabone* ipse prodidit
 efodi ferrum Insula Ilva, nunc vulgo dicta Elba in Hetruria, ac
 inde

inde in ea regenerari ait : idcirco *Virgilius lib. 10. Æneidis* scripsit,

————— *Ast Ilva trece mos,*
Insula inexhaustis Chalybum generosa metallis.

Idem asseruit *Falloppius, lib. de Thermalibus aquis, cap. 5.* dicens, perpetuare hanc fodinam ferri & absque intermissione esse perennem. Quare Illustrissimus, & Serenissimus Archidux Florentiæ maximum ex ea habet proventum : porro experientia habetur idem evenire de Sulphure ; halituosum quippe est sulphur quinimo inter primarios spiritus chymicos connumeratur quemadmodum, & argentum vivum, & arsenicum, hæc sunt spirituum compages, & habent in se quandam spirabilem calorem, vegetumque spiritum auri & argenti semen : experimentum in conspectu atque oculis omnium habemus quod aqua thermarum sulphurea, dum è suo fonte naturali scatur, calida est, & halituosa, si verò diu hausta extra alveum teneatur aut longius transferatur ob exhalationem spirituum frigescit, & omittit proprias facultates, & iterum si calefiat igni vase aperto eò magis evaporant aquæ sulphureæ spiritus innati qui sunt instrumentum proprium formæ thermarum in omnibus suis facultatibus : sicuti de lacte, & de semine dicimus : quapropter *Falloppius Tractat.* ut supra, *cap. 8.* inquit ; si refrigerari accidat mōx iterum incalascit aqua sulphurea non præstat eos usus sulphuris quos antea, jam enim suos amisit vapores : qui penitus cum calore naturali deperditi sunt : neque extraneo redimi possunt : memini hujuscemodi exemplum haberi ex vulnerato in capite quemadmodum scripsit *Galennus, lib. 7. de Hypocratis, & Platonis Decretis, cap. 3.* ubi ait, cum ex vulneratione capitis spiritus fuerit evacuatus illico animal quasi mortuum collabitur : idcirco *Raimundus in lib. 2. Testamenti novissimi,* inquit, Anima est calor naturalis, qui est colligatus in prima essentia elementorum argenti vivi : prædicta igitur cuncta indicant in materia tum lapidum cum etiam metallorum existere animam tanquam virtutem seminariam, quæ agitat materiam ut generentur lapis & metalla juxta eorum proportionem, quemadmodum est in semine ani-

ralis, & in semine plantarum, ex uno enim si agitur à propria virtute generatur animal, ex altero que producantur plantæ: Idem de metallis evenire satis equidem constat: animam verò lapidum, & metallorum nuncupavit *Avicennas* virtutem mineralem, seu metallicam insitam in materia ex qua generantur, asserens eam esse causam efficientem immediatam, cui assensit *Albertus*, dicens; immediatum efficiens est facultas lapidifica insita materiæ ex qua generantur lapides. Quare imitatus est *Galenum* ipse enim vocavit ossificam facultatem illam quæ producit ossa quemadmodum carnificam, & nervificam, & sic de aliis: ita quod ex præhabitis planè deprehenditur, causam generativam esse virtutem universalem in omnibus, at propter diversitatem rerum generatarum diversis exprimitur nominibus: ejusdem fuit sententiæ *Nicolaus de Cusa* Cardinalis, utriusque Juris Doctor in omni que Philosophia eruditissimus vir, *lib. de Visione Dei, cap. 24.* inquit, Sic experimur vim quandam mineralem quæ & spiritus dici potest in visceribus terræ esse, & illum in potentia esse ut fiat minera lapidis, aut in potentia esse ut fiat minera salis, & alium, ut fiat minera metalli, & varios esse tales spiritus secundum varietatem lapidum salium, & metallorum: sic quidem de spiritu vegetabili, & sensibili experimur: cum hoc Illustrissimo Viro egregioque scriptore consensit *Marsilius Ficinus, lib. 3. de Vita cœlitus comparanda cap. 11.* dicens, Vita quidem mundi omnibus insita propagatur evidenter in herbas, & arbores quasi pilos sui corporis atque capillos, tum & insuper in lapides, & metalla prout dentes & ossa: & *cap. 3.* ejusdem libri jam dixerat: sed quæres interea si elementa atque animantes generant aliquid sibi simile suo quodam spiritu cur lapides, & metalla non generant quæ inter elementa, & animantes media sunt: quia spiritus videlicet in eis crassiori materia cohibetur qui si quando ritè secernatur secretusque conservetur tanquam seminaria virtus poterit sibi simile generare si modo materiæ cuidam adhibeatur generis ejusdem qualem spiritum Phisici diligentes sublimatione quadam ad ignem ex auro secernentes cuius metallorum adhibebunt vivum efficient: ejusdem mentis legitur fuisse *Joannem Farnelium, lib. 2. de Abditis Rerum Causis, cap. 18.* ubi ait,

Nihil

Nihil est in ulla naturæ parte, quod in se generis sui semen non contineat : cum his consensit *Joannes Franciscus, Picus Mirandula, & Concordia Dominus, lib. 2. de Auro, cap. 8.* asserit, Fieri aurum ex auri semine, quod sic appellavit vim prolificam, ea enim indita est cuicunque rei naturali tanquam virtus quædam ut se propaget : Modum autem quomodo eliciatur ab auro semen planè docuit *Farnelius* loco præcitato, quem unusquisque oculis percurrere poterit : Plurimi alii adducti sunt in hanc opinionem *Platonis* auctoritate quæ majoris ponderis semper apud me fuit, cum præsertim in ea aliquid plus energix & latentis doctrinæ deprehendatur quam ab alio, asseruit ipse in rebus inveniri spiritum quendam medium elementis præstantiorem quodammodo ac cœlestem qui secundum merita materiæ infunditur & res naturæ operatur : à *Platonis* sententia non procul recessit *Aristoteles* ipsius discipulus, etsi aliis verbis suam explicavit, quæ tamen eodem recidunt, nam *lib. 8. Physicorum, Text. 1.* Utrum autem aliquando factus sit aliquando motus addit, sed erat semper, & semper erit hoc immortale ; & sine quiete existit in his quæ sunt, ut vita quædam natura subsistentibus omnibus : Idem voluit *Raimundus in Theorica Testamenti, cap. 25.* Idem appellavit *Hippocrates* animam mundi quam dixit collocasse Deum in medio ut per medium tenderet : hæc juxta *Ficinum* ubique viget per solem præsertim suam passim explicat communis vitæ virtutem & per omnia dilatur : & approbatur eadem opinio per *Hermetem* qui prodidit Cælum, videlicet calorem cœlestem astrorum esse causam generationis : nam sol & homo generant hominem, ut assensit *Aristoteles* ipse, qui & secundo libro *Metheororum* addit causam fervescentiæ aquarum thermalium quamvis ex natura frigida sint ab agente ferventissimo procedere ut puta ab igne elementalī in sublimiori loco sito puro sinceroque existenti ob reflexionem radiorum solis concitato in superficie terræ tum à vento, seu halitu calido & sicco continuè moto, ita fit inferior & subterraneus ignis qui summus est veluti superioris fervor ex quo sic continuo calefiunt aquæ : Philosophi sententiam secutus *Gabriel Frascatus, lib. 1. de Aquis Medicatis.* Returbii in agro riccinensi censuit calorem cœlestem & naturalem non à casu,

sed à Deo factum esse & ubique existere spiritualement causam efficientem universalem generationis omnium rerum à sole potissimum per elementa diffusum, unde cum cæteris mundi elementis perdurat calor sive spiritus iste cœlestis se ipsum jugiter vi sua fovet, aquas thermarum calefacit : producitque mineras & formam, impertitur non modo mistis imperfectis terræ plantis omnibus animalibus à putredine ortis, sed in semine spumosoque corpore continetur tanquam Artifex supremus intelligentia sua non errante omnia produciens & formans. Unde *Lucretius* Poeta vetustissimus scripsit, *lib. 2. de Rerum Natura.* Denique cœlesti sumus omnes semine oriundi : Calor itaque cœlestis & naturalis est anima mundi eadem natura hæc est natura ministra Dei Omnipotentis sagacissima, à qua prudentissimè factum fuit ut ubique generationes rerum perpetuarentur, tam infra terram, quam supra ex elementorum omnium adinvicem commixtione.

CAP. VII.

Multi præpostere pronuntiarunt Philosophorum sententias.

ET si ex placitis utriusque sectæ prænarratis visum est aliquibus dissidere inter se Philosophos variisque notari opinionibus ab eis. qui uni aut alteri favent, eorum vero plurimi peccant vel saltem in æquivoco laborant : præsertim infulse existimantes metalla, & saxa citra naturæ opificium perfici posse cum unicuique rei formam tribuat ipsa : quapropter non æque, sed tetricæ *Aristotelis* auctoritatem adducunt illi adversus *Platonis* præceptoris mentem, quinimo repugnant etiam *Aristoteli*, verborum ipsius sensum pervertendo cum enim ejus sententiam non benesentiant, nam sæpe *Aristoteles* arguit contra verba *Platonis*, sed non contra ejus intentionem, cum alioquin capiendus sit sensus verborum *Platonis*, teste *Divo Thoma*, *lib. 3.*
de

de Cælo & Mundo, Text. 161. Idcirco iudicio claudicant, memoria vacillant : deceret autem eos lapide lydio exactius quærere quæ sensu constant, & rationi conveniunt ut veritatem perscrutarentur ac ejus nucleum ex tot difficultatum tenebrarumque calice extraherent : hujuscemodi vero hominibus sufficit obstrepere tantum, & aliquid de se jactanter pronuntiare ut ex coeto Peripateticorum proficisci videantur, at suppositos aurum eos, ac mente captos in labyrinthos flexus vagari : non enim rectè animadverterunt *Aristotelem*, ubi in quarto *Metheororum* metalla appellavit inanimata, nam de tribus analogicè discurret, & primum de homine, & de partibus ejus ut puta membris : inde de plantis : demum de corporibus late coagulatis : idcirco inquit, quod partes omnes corporis, scilicet hominis vivi terminatæ sunt operi suo : ut oculus videre, pedes incedere, & manus operari, & sic de singulis intelligendum censeo, veruntamen hoc munere destitutæ sunt partes, quando ex corpore mortuo, aut lapideo, aut ligneo, prout arte constant : manus enim mortua non est pars hominis omnimodo cum non possit complere actionem suam necessariam, & eo minus lapidea vel lignea teste *Philosopho*, lib. 7. *Metaphysica*, Text. 39. id ipsum innuit accidere plantis si eodem tempore diminuunt : & consenescent, & pereant, aut si è terra evellantur, aut rescindantur à radicibus aut à suis pediculis, tunc enim segregantur à suis instrumentis quibus aliænti in-haurire à terra, ac eodem vivere, augeri & vegetare constitutæ erant à natura : alioquin autem vita destituuntur, pereunt, marcescunt, aut arescunt, & desinunt naturaliter operari, quemadmodum nec planta in lapide sculpta vel pagina picta : eodem modo demonstravit *Aristoteles* evenire corporibus à calido & frigido, & à motibus ab his mixtis coagulatis : hæc sunt metalla, quæ ubi extra fodinam excaventur à sede sua naturalique matrice segregantur naturæ tutelam prorsus amittunt ; quamobrem tunc inanimata respectivè appellavit ea *Aristoteles* nam pluribus in locis consuevit similitudine loqui & si metalla à minera disjuncta dixerit esse inanimata, tanquam partes separatas à corpore oppositum quippe intelligi voluit de metallis in cuniculis terræ existentibus ut in sua matrice ubi natura generavit ea,

ea, & continuo generat : unde prosequitur dicere Philosophus velut as & argentum : omnia enim potentia quadam sunt aut faciendi aut patiendi tandem in calce ferè ejusdem postremi texti ait. Et causæ generationis partium consimilium quæ sunt partes animalium : & consimilium quæ exeunt de terra sunt in genere uno, & hoc est calor, & frigus, & siccum, & humidum, & natura operans ; quam non unam sed omnibus propriam esse attributam eamque non parum at toto genere differentem recensuit *Galenus in Com. 6. lib. Hippocr. de Morbis vulg. & lib. 1. Methodi Medendi, cap. 2. ex mente Platonis, & Hippocratis nobis consuluit* perpendere totius naturam ut ipsius animam agnoscamus : Præterea de eadem natura legitur meminisse. *Philosophum lib. 7. Metaphysica, Text. 22. ubi dixit, Omnes actiones aut sunt potentia, aut arte, aut cogitatione, &c. his conspicuum habetur per potentiam innuisse virtutem animatam, & naturalem. Idem voluit Averroes ibidem, & in Com. 36. lib. 2. Aristotelis, de Anima, dicens ; Illud propter quod natura agit videtur esse animam non solum in animalibus ; sed omnibus in rebus naturalibus : verum etiam in Com. 31. ejusdem libri, dixerat ; Manifestum est animam esse additam formis complexionalibus ut in rebus sive substantiis miscilibus, quæ generantur ex primis qualitatibus quatuor ut in metallis : mox prosequitur quod corpora cœlestia sunt illa quæ dant istis aliquid loco seminum, & virtutum quæ sunt in seminibus, & omnia ita sunt virtutes naturales divinæ generantes : *Aristoteles lib. 2. de Generatione & Corruptione, Text. 58. inquit, Fieri generationem adveniente Sole : Idem prodidit Augustinus Niphus Snessannus in decima expositione libri Destructiones destructionum Averrois, viz. ex calore cœlesti diffuso inter elementa generari animalia ex putredine facta citra marem & fœminam, ac provenire animas appropriatas ad generandam alias formas, ut formæ sunt elementorum, quæ fiunt in metallis : quod iterum asserit Averroes, lib. 12. Metaphysica, Com. 18. Ex Solis & Stellarum calore fieri generationem : non ex igne ; ipse enim calefacit tantummodo desiccatur, & corrumpit, non generat figuram in materia, neque formam animatam inducit, neque ullo in opere naturæ ingreditur,**

ditur, nisi aded lenis suavis atque diligenti Symmetria factus
 et calorem naturalem tantum excitare sufficiat in eis quibus est
 principium naturale ; tunc enim videntur quædam generari à
 natura ac simul ab arte, prout sanitas quæ fit ab arte, & à na-
 tura. Verùm non modo in arte medicinæ hoc evenire pater,
 cum etiam in arte culturæ, & universaliter in omnibus quibus
 ars juvat naturam ut æquè voluit *Philosophus, lib. 7. Metaphy-*
sica, Text. 29, & 30. Idipsum assensit *Averroes in Comment.*
 Præterea conspicimus pullicenos ex gallinarum ovis nasci aut
 solo naturæ ordine ; nam incubanda gallinis subjiciuntur ova
 ex quibus tempore excluduntur pulli ; aut naturæ opere, & ar-
 tis auxilio nam citra incubitum educi solet foetus ab ovis terræ
 æstate concoctis in *Ægypto* : aut calore simi pullicies procre-
 atur, aut vasis quibusdam tepidis aut alia loco temperatè calido
 aut paleis strato aut fursure triticeo si levi igne foveantur, quo-
 rum fidem nobis fecit *Aristoteles, lib. 6. de Historia Animalium,*
cap. 2. Et cum eo assensit *Plinius, lib. 10. cap. 54, &*
55. ubi retulit *Liviam Augustam* ovum in sinu fovere : Sed in
 ordine naturæ tantum calor cœlestis diffusus in materia potest
 ex se generare ; quod est proprium Solis ; quamobrem veteres
 solem appellarent dominum vitæ : consistit enim vita, &
 perseverat in calore naturali qui suo temperamento concurrit
 ad generationem ; idcirco *Aristoteles, lib. 4. Meteororum,*
Text. 26. innuens calorem temperatum digerentemve con-
 currere ad generationem prout cœlestem, & naturalem inquit
 etiam dictum est quod arum, & lignum decoquitur, & ma-
 turescit quando generatur : Alia, sed crimine implicata ac
 mendo subdita sequuntur quæ non *Aristotelis* esse videntur, sed
 alterius ; corruptus enim textus deprehenditur, cum non re-
 spondeant ultima primis, unde nobis sufficiant prænarrata ;
 Etenim *Averroes* in Commento interpretatus est *Aristotelis*
 sententiam sic intelligendam esse : Quod maturatio melior sit
 de animalibus quàm de vegetabilibus ; & in vegetabilibus plus-
 quam de Mineralibus : quare ex præhabitis apertissimè constat,
 tum apud Peripateticos tum etiam apud Platonicos omnes for-
 mas substantiales inferiorum corporum modo animalium, aut
 vegetabilium, aut mineralium subditas esse corporibus cœle-
 stibus

stibus ex quibus ut statutum est à Deo, producitur virtus spiritalis quæ recipitur in omnibus entibus, ex eaque evenit perfectio generationis, & formæ quæ finalis est causa : talis enim est ordo naturæ ex imperfecto ad perfectum procedere.

CAP. VIII.

*De radicibus, & venis Metallorum,
de plantis Lapideis, & de Vegetabilibus, quæ absque radicibus manifestis vigent.*

Quatenus verò arguunt non nutriri metalla more plantarum : nam deficiunt instrumentis, viz. radicibus, quibus alimentum hauriant à terra, & per consequens non augmentur extrinsecè nisi intrinsecè per additionem partium : & si pro suo habent Achille hoc argumentum : nihilominus res equidem secus se habet, quod ut magis pateat operæ-premium duco scire prius metalla non esse facta per positionem ; sed generata ordine naturæ, licet motu vulgaribus occulto natura generet mineralia, motu autem manifesto animantia, vegetabiliaque : quod argumentis nullo modo refellendis demonstrabitur etiam ad oculum : tria constituta fuisse principia prout causas rerum naturalium, constat ex *Aristotele, lib. 1. Physicorum, & Averroe Com. 65.* quibus assensit *Divus Thomas*, viz. Materiam, formam, & privationem ; quamvis duo prima sint, & fiant per se secundum ordinem : tertium verò dicitur per accidens eâ necessitate generationis ; sed metalla generantur ex elementis intra terram, teste *Philosopho in principio quarti Meteororum*, ubi dixit, Fieri ex duobus vaporibus, scilicet sicco, & humido, quibus intelligi voluit terram, & aquam pro subiecto admiscetur, & componuntur

componuntur hæc à potentiis activis corumpuntur, transmutantur, complexionantur, & generantur : dum enim virtutes activæ dominantur in passivas, ducunt eas ad formam in actu quæ in materia erat in potentia, cum nihil aliud sit generatio præterquam converti rem ab eo quod est in potentia ad actum, ut rectè exposuit *Augustinus Niphus* in *Averroem* : quæ verò ex materia, & forma, & agente natura oriuntur, dicuntur generata ; sed omnia generata nutriuntur eisdem ex quibus sunt, mediante calore, ut inquit *Philosophus*, lib. 2. de *Generatione & Corruptione*, Text 50. Consequitur ergò metalla nutriri ex suo proprio alimento intrinseco : præterea metalla abundant aquâ, ergò humida sunt, & corpora humida recipiunt augmentum in quantitate & diminutione : nam aqua & aer ingrossantur & molliora sunt propter calorem & frigus : mollescentia autem & grossitudo nil aliud est quàm augmentum & diminutio ejus : consequitur ergò verè augeri metalla & diminui : ex quibus conspicuum est, recipere metalla alimentum, quòd in totum corpus intrinsecè ducitur, ac per totum distribuitur per radices & venas organa minerarum propria & naturalia quæ facultatem habent suam perficiendi actionem, & quemadmodum magnes lapis agit in attrahendo ferrum (ut gratiâ exempli prodidit *Galenus* lib. 1. & 5. de *locis affectis*, cap. 7. evenire corpori humano), sic metallorum facultas attractrix peculiare succos ea alendi gratia appetit & attrahit quod inde alimentum perficiunt aliæ facultates sive potentiæ naturales. Verùm cum intra terram & circa eam sit naturalis generatio per successiorem, & in longissimis temporibus multa latent multos præsertim in tam rudi mole in vastis montibus eorumque antris existente, qualis est in mineris quas pauci agnoscunt, quinimo eas quam plurimi præ immenso labore & dispendio negligunt quamvis ab eis multa colligantur medicamenta : metallorum enim & metallicorum praxis ad publicam utilitatem, ipsamque medendi facultatem plurimum confert, cum nullum ferè medicamentum ab eis immune sit : non itaque mirum est si hujusmodi homines ex incuria ignorent metalla habere animam vegetandi in mineris, idcirco *Avicenna*s appellavit eam mineralem insitam in materia minerali, à qua assumpsit nomen.

proit vegetativa à vegetabilibus: quam Stoici ut jam expositum fuit appellarunt naturam, hæc à sua ipsius substantia facultates inducit operandi ea, ad quæ constituta est: huic similem sententiam scripsit *Galenus, lib. 1. de Usu, part. cap. 3.* ubi recensuit, Nequaquam posse sine organis efficere ea: Verum eundem in metallorum plantis insunt organa & facultates quas *Galenus in lib. Hippocratis de Natura humana*, attribuit plantis arborum: unde defossores metallorum quamvis Idioræ optima experientia agnoscunt eorum radices & venas, nam ob earum vestigia reperiunt metalla, & ad ea fodienda ducuntur per venarum signa, quare absque earum cognitione oleum & operam amitterent: sed parum refert si aliquis in hac facultate stupidus dixerit nunquam conspexisse metallorum radices neque venas: sua enim culpa redarguit ipsum, quamobrem non decet ut contendat non posse ab aliis sciri quæ ipse inertia nescit: sciunt autem qui eis versati operam navant: ubi verò pertinax adhuc inexorabilisque persisteret in eo quod animo oblique concepit, eum admonere velim more humano exquisitiùsque animadvertere quod *Galenus in Hippocratem, lib. 2. de Humoribus*, non exclusit alimentum, recipere posse stirpes absque radicibus: nam quid obstat tamen si non haberent radices cum multæ oriantur plantæ herbarum & fructuum à terra absque radicibus evidentibus quæ tamen alimentum à terra exsugunt, & ita augentur, & vegetant, eo autem in loco exposuit *Galenus*, quod magis universale evidens ac consuetum sit ut plurimum videri plantas cum radicibus cum multas etiam noverit ipse plantas absque radicibus vigere terra ut indicant ipsius scripta: complures igitur ac diversæ sunt stirpes absque radicibus viventes sic à natura productæ: harum quædam à terra oriuntur ac terræ tantummodum hærent, quemadmodum lichen humi & in petris oritur, officinis hepatica vocatur, & alia est pulmonaria foliis multiplicibus squamosis absque pediculo, & radicibus; hærent petris umbrosis quibus vivunt, & vigent, denominatur lichen una quia lichenas, id est, imperigines sanat, teste *Galeno, de Simplic. Medic. facultat.* ubi asseruit eam ex genere plantarum rectè censi posse: Alia vero pulmonaria quia pulmoni conferre repertum sit: fucus marinus atque muscus

cus marinus *Plinii*, multum se ipsos æmulantur, ambo enim foliis latis ferè crispis, & corugatis absque radicibus adhærent scopulis marinis intra aquam: *Aristoteles lib. 6. de Animalium Historia*, prodidit fucum marinum esse ostreis, & pisciculis alimentum: meminit eum *Galenus, de simplic. Medic. facultat.* refrigerare, & desiccare.

Virescit muscus absque radicibus qui terræ superficiem occupat, alter muscus arboribus adnascitur omnibus notus à Græcis *βρύον*, & officinis usnea vocatur.

Plinii Cassuta officinis Cuscuta rubens longa tenuissimâque instar capillorum nullis nititur radicibus, crescit, & serpit humi, quandoque si nulla sublimior planta sit ei proxima ut inhæreat: ut plurimum vero fruticibus herbisque innascitur, & obvolvitur eis.

Perfimiles cuscutæ oritur Epithymus super thymum absque radicibus, multiplicatur in crines tenuiores, cuscutæ implicatus ambit thymum tanquam involucrum.

Veruntamen quæ aliis plantis adhærent earum qualitates concipere atque similes secum trahere videntur; teste *Galeno lib. 11. de Simplic. Medicament. facultat.* ubi differit de ovorum facultatibus inquit ova non esse partes animalium, ceu nec arborum fructus, nec gravidarum fœtus; sed proportionè respondent quibus agnoscuntur: quædam planè familiaria propriâque conspiciuntur tum plantarum tum animalium naturis, ut ovium lana, & aliorum animalium pili quædam non omnino talia ut vitum quod agnascitur quercubus frutex est producens, ramos folia flosculos, & baccas cum semine radices nullas profert arborum enim ramis adhæret:

Quædam quoque plantæ per se demittunt terræ tenuissimas fibras vice radicum, ut lichenis altera species.

Oriuntur fungi à terra sine radicibus quamvis eorum nonnulli insideant paucis quibusdam tenuissimis fibris definunt in brevem summitatem latam, & orbicularem instar galeri pediculo rotundo crassoque absque medulla nervo, & vena.

In fungorum genere scripsit *Rombertus Dodonæus, lib. 5. de Stirpium historia*, esse nonnullos Globosæ formæ terræ adhærentes absque radice pede caulicolove immunes quos vulgus appellat lupi crepitus.

Petrus Andraas Mathiolus, lib. Epistolarum 4: scripsit, Fungos oriri Boemiæ silvis intra terram imbutam semine cervino dum enim coeunt cervi quandoque femina fugit, & segregantur tunc decidit semen è mentula maris, quod inscit terram, hinc post aliquod tempus nascitur sub terra fungus globosus crassæ pulposæque veluti carnosæ substantiæ, ac inde cervi instinctu naturali ducti scalpunt anterioribus pedibus locum ubi latet fungus quem incolæ Venatores experientia excitati eximunt à terra, & Pharmacopeis vendunt pro usu Venereo.

Celebres prædicti scriptores alia prodiderunt tubera globosa quæ intra terram orta reperiuntur absque caule foliis fibris, & absque capillamentis adnatis de his tuberibus tractavit *Galenus lib. 8. de Simplic. Medic. facultat.* sub nomine *Hydna*, quæ tubera nostro vulgari idiomate vocamus tartuffe non omnibus ignotæ, hæc laute eduntur ac magnopere in conviviiis æstimantur: porro *Galenus, lib. 2. de Alimentorum facultat. cap. 68.* inquit, hæc quoque radicibus aut bulbis sunt annumeranda: ut quæ nullam qualitatem habent insignem: & *lib. de Cibis boni, & mali succi, cap. 4.* ait, Quod tuber vocant succum habent crassiusculum non malum tamen. Verum cum varia multæque sint opera naturæ præter enarrata videmus adulescere plantas ex foliis in terram depositis quæ inde radices agunt quemadmodum *Indica* ficus arboris species absque caudice, & ramis tota enim planta nil aliud est quam ex foliis folia producta.

Aliæ propagines conspiciuntur fieri ex furculis prout majoranæ, aut gariophilorum, florum vetonici coronarii, aut myrti, aut hujuscemodi aliis, quamplurimis in terram satis sine radicibus, quæ nihilominus emulgent à terra alimentum per stipitem; agunt inde radices ad stirpis stabilitatem, & augentur in majus.

Seruntur in terram taleæ salicis aut populi, aut alterius proceri arboris recenter ex arbore abscissæ, agunt enim radices, & incrementum accipiunt a terra priusquam radicibus muniantur alioquin eas non cœpissent producere, inde continuo nutrimentum accipiunt, & per stipitem, & per radices augentur donec arborecant: quapropter, non modò radices à terra ex-
fugere

fugere nutrimentum constitutas esse à sagaci natura existimo, sed eo magis ad firmitudinem, & stabilitum plantarum.

Ex præhabitis igitur apertissimè constat originem ducere plantas à terra, & aqua quamvis earum quædam per radices exsugant alimentum à terra: quædam vero ab ea nutrimentum attrahunt absque radicibus eo modo quo natura munivit eas facultatibus nutriendi vivendi ac vegetandi: Aliæ quædam stirpes utroque modo habentur, & à natura ita constitutæ sunt: quemadmodum supra expositum fuit: Cuncta hæc neque casu eveniunt; sed habent ordinem naturæ: etenim à natura intentæ sunt species omnes: memoriæ autem occurrit majora referre: veluti quis negabit fungos oriri lapideos in mari cum sæpe sint in conspectu hominum, quemadmodum, & coralia; quædam adeo satius non novit ea, cum ipsis etiam vulgaribus sint nota, corallii enim ornantur puelæ ferè omnes juvenesque vulgares eodem modo, & usu, quo nobiliores opulentioresque mulieres solent gestare collo margaritas: corallium vero est planta marina fructicis forma, habet ramos absque foliis; tamen habet radicem rotundam, & turbinatam prout habet limodorum, sive orobanche dicatur, oritur & crescit in terra, & saxi, sed in alto maris in lapidis duritiem, ut docet experientia præter hujus assertionem habitam à veterum scriptis; *Dioscorides* enim lib. 5. *Medicinalis materia*, scripsit, Corallium appellari Lithodendron, quod indicat arborem saxosum; id ipsum est legere in librum *Galeno*, ascriptum, de *Anatomia Vivorum* ex mente *Aristotelis*: ejusdem opinionis fuisse reperio *Oribasium*, lib. 13. & *Paulum Aeginetam*, lib. 7. necnon *Plinium* lib. 32. cap. 2. & *Avicennam*, lib. 32. Tractatu 2. cap. 140. atque *Serapionem*, Tract. de *Simplic. ex Plantis frigidis, & siccis*, in primo cap. centesimo de Corallo sive Corallio, magia propriè, sed parum refert: non defunt è Neotericis qui eisdem assenserint, ut *Amatus Lusitanus*, & *Petrus Andreas Mathioli* in *Dioscoridem*; de cujus origine *Ovidius* lib. 4 *Metam.* pulcherrimam affert fabulam; cum *Perseus* caput abscissum *Medusæ* in arenam substratis foliis, & virgis ad litus poneret, virgæ induruerunt tactu capitis, quod fieri cum *Nymphæ* pelagi spectarent sparserunt illas virgas hinc inde.

inde per mare ; quæ semina mansere Coralli. Unde Poeta cecinit :

Quodque vimen in æquore erat fiat super æquora saxum, & *lib. 15.* inquit sic, & corallium quo primum contigit auras tempore durefcit ; mollis fuit herba subundis. Veneri sancrarunt veteres Magi corallium tanquam gratix : ex frutice fieri indicat ejus forma repræsentans fruticem ramis extant plerique alii quos brevitatis gratia omittere expedit. Memini quoque Androsacem emergere super lapides durissimos intra aquam maris prope litus hæc est herbula mollis, & undique flexilis in aqua albicans tota gracilis prout capilli absque foliis, & ramis neque radicibus munita conspicitur digitalis altitudinis est in cujus summitate habet capicellum parvum orbicularem, quæ si extrahatur ab aqua cum saxo in quo orta est hinc quocunque loco reponatur a t Soli aut umbræ non refert, non enim marcescit ; quemadmodum aliæ herbæ solent, hæc autem cito durefcit instar filii petrificati, & præ sua tenuitate facile frangitur, at nisi moveatur vel tangatur diu perduraret extra aquam, quod sæpe experientia me docuit : ex quibus conspicuum est hanc herbam nutriri succo lapideo, & in ejus substantiam verticem antea dum recens est referat similitudinem herbæ, & tractatur prout herba, ita quod dicendum est habere utranque naturam mistam : alia etiam vegetabilia ac animalia quædam vertuntur in lapides vi quadam minerali lapidificativa : hæc autem mira sunt, sed de his satis ; jam enim quæ instabant opnia dissolvisse equidem me persuasum habeo, idcirco quicunque referet animum ad veritatem facile mecum sentiet quippe metalla generari nutriri, & augeri per venas, & radices, ac in eis vigere animam, & spiritum : eaque adeo sub plana sermonis seriè superius exposita sunt, ut quemadmodum dilucide prodita sic pro comperto juxta literam intelligantur : non autem eodem modo haberi possunt, quæ à Philosophis ænigmatische miris verborum involucris scripta nobis fuerunt : ut elixeris construendi artem occultarent : non secus ac ii qui sub magno palearum acervo triticum recondunt : utuntur ipsi nominibus inusitatis ac persæpe incognitis, aut si nota sint, ad aliam prorsus significationem detorta comprehenduntur, ita ut peculiari

culiari idiomate, quo se mutuo intelligant loqui videantur : prout *Aristoteles lib. de Lapide Philosophorum*, ei ascripto inquit, Sanguis est Anima, & Anima est Vita, & Vita Lapis noster est : non quod re vera in eo sit spiritus anima, aut sanguis qualis in homine, sed similitudine quadam non ineleganti : Præterea *Divus Thomas* addidit superior pars lapidis est spiritus, & anima, quæ mortificatum lapidem vivificat, & facit resurgere : hæc equidem pulcherrimæ sunt allegoriæ, quemadmodum etiam est dicere Salamandram solo igne vivere : Alecem sola aqua, Talpam terra, & Chamæleontem solo aere. Verum enimvero nulla res elementata vivit ex simplici elemento, sed ex his vivit ex quibus est composita, ut supra ex mente *Aristotelis* expositum fuit : quamobrem patet aliud verbis aliud sensu discretè percipi : nunc vero ab his digredi coactus sum, ne plus opere in accessorio quam in proposito assumam. Quare ad sequentia descendere expedit.

CAP. IX.

Pyritis Differentiæ.

UT revertar, ad inceptum de Pyrite adversus *Falloppium* in isto auctoritate *Vannuntii Biringutii, lib. 2. Pirotechnia, cap. 4. de Marchesita*, quo in loco censuit esse metallorum mineram : licet quandoque reperiri accidat metallum in alio lapidum genere à natura conglobatum : proprium tamen est generari in Pyrite sive marchesita dicatur idem est : quippe idem asseruit etiam *Georgius Agricola Germanus*, origine splendoris nominis vir in hac facultate mineralium, *lib. 1. de Natura Fossilium*, scripsit enim medium est Pyrites quod lapis permixtus sit metallo : inde in *lib. 8. de Natura Fossilium*, quemadmodum, & in *Bermannum* inquit ex Pyrite conflare omnia metalla : id quoque attestatus est *lib. 5. de Ortu, & causis subterraneorum*, ac plurimis aliis in locis suorum operum :
durus

durus est lapis Pyrites, ut plurimum cum alter atque Pyrites reperiatur mollis, & friabilis qui percussione non sustinet nec ignem edit; hic est mixtus materia metallica indigesta fumosa ex aduisione sulphuris funditur iste, & liquefcit quemadmodum unusquisque Pyrites fundi solet: à prædicto tamen Pyrite molli nullum elicitur metallum, sed potius evaporat igne, & in Cadmiam elevatur, lapísque vertitur in calcem subrubeam, & fit diphriges: etsi hujuscemodi Pyrites caret metallo evenit ex incompleta coctione ipsius mineræ quæ non perfecit formam metalli actualem; teste *Divo Alberto* cognomine *Magno*, lib. 5. de *Mineralibus*: Pyrites hic est coloris lutei ceu auri calci aliorum peior quod legere est in *Pirotechnia* loco præcitato: hujus duntaxat conditionis Pyritem agnovit *Faloppius* aliorum ignarus, ubi dixit, non reperiri marchesitam in venis cum metallis: nam reperitur marchesita, id est, Pyrites, alter durus qui continet aurum, alterque argentum, uterque æs habet quod in omnibus, ut plurimum si perabundat quamvis, & unum aliquando metallum fortasse reperiatur in lapide. Verum etiam reperitur Pyrites mixtus cum plumbo nigro, & cum albo atque cum ferro, & quam magis durus gravis ac crassior est Pyrites tanto plus metalli continet: reperiturque diversi coloris, quidam enim Pyrites aureo existit colore, quidam vero argenteo fulget, alter colore plumbi & stanni, alterque ferrugineo; atro, & violaceo, & subceruleo splendet: quamobrem Princeps *Avicennas* lib. 2. *Tract.* 2. cap. 464. differens de Pyrite sub nomine Marchesitæ, quæ idem est descripsit marchesitam tot habere differentias quot metalla sunt ac totidem habere colores, qui eadem metalla indicant, ut exempli gratia, marchesitam auream, argenteam æream plumbeam, & ferream asseruit singulam assimilari cui comparatur in colore, tunc fit ut aliud nomen Pyriti particulare additum sit juxta metallorum differentias quæ ex coloribus discernuntur in lapide prædominari prout memorie proditum fuit à *Galeno*, lib. 9. de *Simplic. Medicament. facultat.* ubi tractavit de terra samia: Idem censuit *Georgius Agricola*, lib. 10. de *Natura Fossil.* ita ut gratia exempli Pyrites denominatur ab auro in mixto χρυσότης, à Grecis, quod indicat aureariam terram: ab argento autem ἀργυρότης id

id est, argentaria, ab ære, χαλκίτης, id est, araria : à plumbo, μολύβδευα, id est, plumbago, & galena : à ferro, σιδερίτης, id est, ferraria : Differt itaque Pyrites, a Pyrite, ob differentiam metallorum : hoc tamen animadvertere opere-præmium est, non adeo rubescere Pyritem ad instar æris, licet in eo contineatur æs etsi rubei coloris existet æs quando est à terra expurgatum ut notum est sensu, veruntamen non ita rubeum apparet in terra vel lapide potius dicas mixtum : legitur equidem in libro *Protechnia*, & in *Georgium Agricola*, quod rubeum existit æs simplex & novum, cum elaboratum sit & ab omni sorde ac terrestreitate mundum : idipsūque communiter, & oculatim conspicitur à quolibet intuenti ; neque obstat prodidisse *Plinium lib. 34. cap. 2. & 9. Quatuor Aris genera*, viz. tria recensuit sequenti ordine, album argenteo nitori accedens : secundum verò aurei coloris : ac tertium omnium magis temperatum : demum inferius indicavit præter recensita aliud æs hepatis colore quod inde hepatizon appellavit : veruntamen ista non erant simplicia, sed plurium mixtura composita : quoniam admodum, & Neoterici agunt ; nam & ipsi construunt æs luteum instar auri cum Thutia Alexandrina, aut cum Zelamina quod inde appellant auricalcum : verumetiam albo colore inficiunt æs cum Magnete, quod *Virgilius* Oricalcum album vocavit : aut albescit æs cum arsenico præparato, ut docuit *Georgius Agricola, lib. 9. de Natura Fossilium*, atque aliis coloribus fucant æs, sed ista omittamus sophismata, & redeamus ad æs purum, & simplex : hoc enim est rubeum, nihilominus tale non conspicitur in minera præterquam mixtum in colore quemadmodum, & in substantia existit cum terra mixtum & immundum : Idem quoque de aliis metallis evenire censeo ea enim in Pyrite lapide dispersa non ita fulgent prout metalla simplicia, & à lapide expurgata neque ullum effoditur metallum in corpuscula, neque in bracteas mundum, ut fatui putant, etsi aliquod accidat quandoque reperiri corpusculum metalli mundum quod perraro contingit ut accidentaliter occurrit ex multis pluviis, aut aqua fluminis inundantis, & cursu abra dentis eum : alioquin ut dixi nunquam excavantur metalla simplicia, & munda, omnia enim inter se admixta sunt, & confusa

terræ sive lapidi dicere mavis, idcirco *Dioscorides* asseruit elici æs à Pyrite lapide, hic est vena æris; nam æs in ipso lapide dispersum est, & mixtum, quod fuit comprobatum à *Galeno*, lib. 9: de *Simplic. Medicament. facultat.* ubi tractavit de Chalcantho: ait enim elici æs per fornaces à terra minerali; quibus assensit *Antonius Musa Brasavolus*, lib. de *Examine Metallorum*, dicens, inveniunt quidem excavantes metalla terræ mixta mox igne probantur, & à sordibus divelluntur: idem asseruit *Fallopius*, *Tractat. de Fossil.* Metalla non oriuntur qualia patent sensibus quando traduntur à fabris; sed continentur in glebis terræ lapidosas quas macerant igne, ac terunt, aceliquant: & ita separantur à terra, fluuntque metalla, pars autem terrestris remanet: ex his igitur prænarratis satis constat existere metalla rudia immundaque tenuissimè dispersa in molem ipsius Pyritis, quemadmodum vitrum in arena, & in lapidibus; etenim lapidis color dupliciter considerari debet; & primo si ipsius substantia simplex sit absque ulla admixtione metallica, referre poterit simplicem colorem albicantem vel alium juxta naturam lapidis. Alio modo si cum lapide mixta erit metalli substantia color lapidis refrangit atque diminuit tum æris rubedinem, tum etiam alterius metalli colorem, eodémque modo confunditur lapidis color ob metalli miscelam, & fit utriusque mixtus color veluti ratio persuadet. Experimentiæque docet ex duobus extremis mixtis resultare tertium: idcirco metallicus iste lapis quandoque luteo colore micans conspicitur, aliquando autem colore cinereo albicante fulget, alterius quoque coloris interdum particeps est juxta naturam metalli, prædominantis, magis & minus secundum majorem, & minorem portionem ipsius mixti cum lapide. Præterea quicquid à natura productum conspicitur persæpe artis experientia comprobatum habemus, quod satis patet exemplo calamine cum sit coloris pallidi sublutei si projiciatur super æs fustum commutat ipsum in auricalem, quod est coloris lutei, adeo quod æmulatur aurum quamvis antea rubrum esset æs, quare ex pluribus, & diversis coloribus, & substantiis, viz. lapidis, & metalli nec non arramentorum cum mercuriali substantia, & sulphurea, ut in sequentibus expone-

tur

tur inter se adinvicem mixtis in Pyrite, & refractis consentaneum est proinde, ut alter color plurium mixtus, & à simplici quocunque diversus evadat. Ex quibus consequitur non esse Pyritem coloris rubei quamvis in se contineat æs; imò Pyrites ex quo elicitur æs conspicitur exterius aliquantum virefcere; præsertim si sub dio exponatur, & per aliquod tempus ibi permaneat, & eo magis si pluvia madefiat, & ita patet æris substantia in ipso Pyrite contenta licet plurimis aliis modis cognosci possit: at si recenter ex minera effossus sit Pyrites exteriorem colorem interiori similem: imò unum, & idem esse ostendit; nam ab aere, & pluvia temporis cursu alterari solet Pyrites in exteriori parte interior verò ipsius color quando frangitur lapis subalbicans conspicitur aliquantisper fulgens inter argenteum, & aureum colorem, & quandoque coloris magis lutei aureo ferè similis micans reperitur, teste *Alberto, lib. 3. de Mineralibus, cap. 10.* ubi ait, æs invenitur totæ substantiæ lapidis incorporatum, ita quod totus lapis est sicut Marchesita aurea. Præterea *Antonius Musa Brasavolus, in examine Metallorum*, inquit, auctoritate *Plinii, lib. 36. cap. 19.* duplicis coloris existere Pyritem à quo extruditur æs: viz. aurei coloris unus est, & argentei coloris alter: etsi videantur hæc cum primis dissidere auctoritate *Avicenna*, non tamen contrariantur verum scire licet colores in marchesitis inter se æmulari approximari ut plurimum enim omnia simul mixta metalla continent marchesitæ, quibus cognoscendis requiritur experientia, qualem habent aurifices in discernendis nummis, ut exempli gratia reperitur marchesita ærea quæ ex abundanti vapore sulphureo lutescit instar auricalci quod æmulatur aurum, & non est: verum reperitur aurea quæ innotescit eruditis, & expertis: sic dicendum est de Pyrite qui videtur argentei coloris cum tamen contineat æs: & hujuscemodi Pyritis copiam magnam apud me teneo, quæ mihi delata fuit ab *Hero*, & alias, à Præfecto fodinæ metalli Agort in agro Bellunenfi à quibus assertum mihi fuit ex Pyrite hujus generis extrahi æs vi ignis, & ut plurimum aliqua portio alterius metalli mixtum præsertim auri, & argenti: verum cum istius negotii certior esse vellem non piguit me trajecisse in Agort ibique sedulo conspexi Pyri-

tem prædictum notis supra expositis excavari à specu, ac inde ab eodem Pyrite separari æs per fornaces vidi ab operariis, qui continuo fodinis ærariis incumbunt : hi nimirum longissima experientia ducti asseruerunt non reperiri Pyritem rubeum, veruntamen ego vidi Cinaprium naturale instar lapidis rubescentis cum punctis, & venis aliquot minii, in quo non reperiebatur æs neque aliud metallum : ob id graviter errassent *Avicennas*, & *Serapio* qui scriptis prodiderunt marchositam esse similem æri in colore, sed vereor talem non fuisse eorum opinionem, quinimo eorum interpretes potius errasse existimo ob Arabicæ linguæ difficultatem, cum enim *Avicennas*, & *Serapio* secuti sint *Dioscoridem*, qui scripsit Pyrites eligi debet æris similitudine, &c. his equidem innuit substantiam æris, & non colorem ; voluit enim intelligi Pyritem magis similem æri in quo magis abundat æs cum nihil dixerit de colore, nisi in sequentibus, quæ certiores nos reddunt indicari de substantia nam eodem in loco addit ; si melle irrigatus Pyrites super prunas ardentes cremetur usque ad rubedinem, diphryges appellatur : id ipsum reperit capite de *Cadmia*, atque capite de *Diphryge* ; ubi scripsit, fieri tertium diphrygem si more calicis uratur Pyrites donec colorem rubricæ contraxerit : his assensit *Oribasius lib. 13.* ex quibus apertissima deprehenditur opinio *Dioscoridis*, qui palam indicavit Pyritem non esse rubeum, ac in igne rubesceri : Idem legitur in *Albuchasim* ubi tractat de modo comburendi marchositam inquit Suffles cum assiduatione donec rubear, deinde aufer ab igne idcirco cenfeo metaphoricam esse similitudinem quam prodidit *Dioscorides*, ut ostenderet Pyritem excellere, & assimilari æri non in colore, sed in substantia ; tantum quatenus copiosius æris substantiam habet in se : hanc *Dioscoridis* similitudinem modo ut dixi intelligendam assensit atque *Agricola in Bermanum*, dicens, videtur etiam mihi nunc cum *χαλκοειδής* dixit *Dioscorides* significare speciem æris, & formam potius quam colorem : neque his tamen obstabunt objecta, quæ leguntur in libro spurio *Galen*i, de simplicibus Medicaminibus, falso ei attributo, in quo legitur Pyrites coloris æris : etenim oppositum satis ostensum est omittam, ulterius progredi adversum illum

luni incertum auctorem : verum prædicto modo similitudinis peracte à *Dioscoride* existimo intellexisse *Avicennam* & *Serapionem*, aut dicere possumus eos intellexisse de coloribus magis proximis metallis in similitudine quadam quos experientia docuit, neque vana mihi videtur opinio Arâbum, nam congruit assertionibus illorum, qui quotidie incumbunt arti fusoriae qua eliciunt æs à Pyrite : hujuscemodi viris expertis fides adhibenda est : habet enim proverbialis sententia, exercitatio potest omnia : exercitatione autem funguntur, qui manibus contrectant materiam, eamque operantur sic quoque oculis veritatem hauriunt ; ut sensit *Hippocrates lib. 1. de Dieta Presagio quinto*, Oculis magis autem credere oportet quam opinionibus : nam quod patet ad sensum omni ratione dignus est quavis, & ratione constet hæc veritas tanquam altero pede nixa ; ob id *Galenus lib. 1. De Simplicium Medicamentorum Facultat. cap. 24.* consuluit à Physicis Problematis recedere, quæ innumeris dubitationibus sunt intricata ; & ideo non secus quam quædam præcipicia evitanda dixit cum præsertim ad manum sit via regia qua Medicamenta judicare liceat. Verum sat est ad præsens indicasse rationibus ac multis auctoritatibus nec non experimentis turpiter errasse *Falloppium*, cum adversus ipsius opinionem apertissimè comprobatum fuerit ex fossilibus existere Pyritem naturalem metallorum matricem.

CAP. X.

In Pyrite vigent Sulphur, & Argentum Vivum; ex quibus generantur Metalla, & Atramenta.

Porro inbutus existit Pyrites utriusque seminis metallicæ generationis seu locus proprius: à Pyrite enim eliciuntur non modo metalla; sed etiam Sulphur, & Argentum vivum hæc sunt principia ipsius genealogiæ metallicæ, quemadmodum superius expositum fuit, prout, & Atramenta ab eodem Pyrite derivari: nimirum *Alberius* profecto præstantissimûs *lib. 3. de Mineralibus, Tract. 1. cap. 10. de loco generationis Metallorum*, scripsit ex Lapidibus, intelligi voluit de mineralibus quando igniuntur, exudat sulphur, & præcipuè ex lapidibus in quibus est æs: idipsum confessus est *Georgius Agricola, lib. 5. de Ortu, & causis Subterraneorum*, ubi prodidit ex Pyrite excoqui sulphur: idem repetit *lib. 3. de Natura Fossilium*: nempe ex lapide Pyrite cocto stillare sulphur: & *lib. 10. de Natura Fossilium*, inquit, ex Pyrite sulphur eliquatur: at nè forsan prædicti auctores existimentur soli in hac opinione, extat testimonium *Gabri* celeberrimi scriptoris in hac facultate, *lib. Summæ Perfectionis primo de Principiis Artificialibus, cap. 46. de Sublimatione Marchesitæ*, ubi tradidit duplicem in Marchesita esse substantiam, scilicet sulphur purum in materia sua, & Argentum vivum mortificatum congelatûmve: Idem asseruit *lib. 3.* asserens esse sulphur, & argentum vivum in creatione Marchesitæ, & ibi prosequitur duplicem docere modum agnoscendi veritatem an sulphuris, & argenti vivi substantiæ ex- tent in marchesita vel ne & sic probat esse: Cum enim sublimatur marchesita ex illa emanat substantia sulphurea manifesta comburens, & post ejus levem sublimationem si vigoretur cum ignitione

ignitione præstabit colorem caelestinum argenti vivi cum luciditate manifesta metallica: mox alterum modum exposuit sequentibus verbis. Videlicet præterea circa sublimationem manifestatur utraque substantia, sulphur enim existens in Marchesita inflammatur in igne, & ardet priusquam igniatur lapis: Altera vero quæ est argenti vivi substantia patet, hoc nam modo si projiciatur veneri marchesita præstat ei albedinem meri argenti quemadmodum, & ipsum argentum vivum: eandem sententiam censuit *Joannes Chrisippus Favianus*, libro quem edidit *de arte Metallica*, pag. 25. his verbis, Pyrites totus est argentum vivum, & sulphur. Unde ego ipse consipexi Marchesitam tritam, & in aceto distillato insusam verti in argentum vivum; ac si manibus contrectetur Pyrites atre coinquinat eas ratione sulphuris existentis in eo quod olet: eundem quoque odorem præstat si mortario conteratur, aut si eliquetur igni, aut comburatur sapit naturæ suæ generationis: quod est confessus *Faloppius* ipse *Tract. de Fossil. cap. 11.* Idem experientia apertissimè demonstrat hodierno tempore; ubi enim artifices velint virriolum elicere à sua minerali terra construnt montem glebarum Pyrites sub dio, & ordine tali, ut inter glebam, & alteram aliquid vacui remaneat inferiori inde glebarum parti modicum ignis supponunt quantum sufficiat accendi primas glebas, in reliquas enim progredietur incendium ex se continuum absque ulla additione lignorum neque carbonum: per duos vel tres & quatuor menses instar *Ætnæ* montis Sicilia, aut donec prorsus uratur & consumetur sulphur contentum in Pyrite, in sulphuris enim substantia peragit ignis, prout deficiente sulphure aboletur ignis idcirco maximè ferent sulphure dum Pyritis glebæ cremantur: mox ex Pyrite usto usque ad rubedinem eliciunt metallum per fornaces, verum intuentur prius artifices, an in Pyrite usto splendeat metalli forma perfecta, & à natura completa vel ne; quod magis certum comprehenditur in Pyrite usto quam in altero; in usto enim scintillæ fulgent metallica formæ: si quid metalli fuerit in lapide, alioquin evanescunt igne quæ indigesta, crudaque sunt. Et si in Pyrite crudo; prout à minera effoditur appareant scintillæ fulgentes metalli: interdum enim ex materia metallica indi-

getta

gesta procedunt quæ nullum adhuc adeptæ est formam perfectam actualem metalli: ob id penitus evaporat igni materia igni illa indigesta, & abo'entur scintillæ nam vaporosæ sunt absque corpore fixo metalli actualis: hac igitur de causa urunt Pyritem, ne decipiantur fossiores, verum ut facilius eliciant metallum. Quare seligunt Pyritem ustum, & micantem præ metalli actualis copiam ab altero Pyrite usto, & absque splendore: hic enim scintillis metallicis caret: à primo itaque extrahunt metallum per fornaces, reliquum vero absque metallo obruunt in piscinas aquæ, ut imbuatur aqua vitrioli substantia, quæ existit in Pyrite, & sic præparatur ad faciendum vitriolum quemadmodum loco suo exponetur, porro hic multum laborandum mihi non existimavi; at satius duxi magisque profuturum transire ad cætera quæ mei sunt negotii cum superius probaverim manifestas substantias duas inesse adinvicem in Pyrite. Videlicet sulphur, & argentum vivum, à quibus inde cuncta sortiuntur metalla, tanquam à primis seminariis ac præter metalla atramenta quoque seu media inter lapidem, & metalla sortiri ex Pyrite collexi à *Dioscoride, lib. 5. de Medica Materia, cap. de Cadmia*; ubi ait, Elici Cadmiam ex lapide Pyrite cremato, & approbavit eum qui reperiebatur in monte Solis Cypri cum quibusdam venis chalcicis, misios, foreos, melanteria, cærulei, chrisocolæ, atramenti sutorii, & diphrigis: eadem censuit *Galenus*, alludens sub nomine terræ mineralis, *lib. 9. de Simplicium Medicamentorum facultat.* ubi tractavit de Chalcantho, inquit, Aquam pluviam lavare terram ex qua sponte quidem fiebat Sory, Misy, & Chalcity, & per fornaces æs, cadmia, ponipholix, spodium, & diphriges: his quoque assensit *Petrus Andreas Mathiolus*, in luculentissimis Commentariis in *Dioscoridem* asserens, Conspexisse Pyritem mixtum cum Christallo, cum Berillo, cum lapide Armeno, & cum Cæruleo, cum Vitriolo, cum Misy, & Sory, cum Minio, & Auri pigmento, adeo quod videtur Pyrites convenire omnibus mineralibus: idcirco *Georgius Agricola lib. 3. de Natura Fossilium*, ait, Nam Pyrites erosus qui, & chalcitis dicitur foreos, & melanteria, quam etiam atramentum metallicum vocant patens est, & effector atque ea rursus atramentum sutorium: & alia

alia ubi ipsis cognata gignunt, inferius quoque progreditur *Agricola*, ipse dicens, ex Pyrite enim qui est stirps horum succorum gignuntur ut Sory, Melanteria, Chalcitis, Misy, & Atramentum sutorium : hæc tamen *Agricola* verba caute expendenda veniunt : nam confingere videtur Pyritem diversum ab aliis hoc novo, & metaphorico nomine, ubi dixit Pyrites erosus : cum hætenus à nemine præterquam ab ipso descriptus hoc nomine fuerit : Præterea inquit Pyritem erosum appellari atramentum metallicum Chalcitim, & Sorim, & Melanteriam, quibus videtur abnuere Pyritem erosum esse atramentum, cæteraque prænominata, idem referre atque vice versa eadem esse Pyritem erosum atque cuncta hæc esse unum licet in alias differentias dividatur quod magnopere spectari datur cum videatur Pyrites forma differre ab atramentis, verum enim in Pyrite est lapidis substantia metalli, & atramentorum una cum suis seminariis, quæ licet omnia adinvicem contineantur in ipso Pyrite, segregantur atque abinvicem ; Inde se juncta differunt omnia inter se : quamobrem operæpretium est disquirere an res secus se habeat, aut quid *Agricola* verba designent : at si rei veritatem indagare voluerimus prius examinare licet verba quæ dicere prosequitur videlicet ex stirpe enim horum succorum gignuntur, ut Sory, Melanteria, Chalcitis, Misy, & Atramentum sutorium. Ex his depromitur non adeò difficilem cognitu esse sententiam *Agricola*, quin ex suis rationibus eam conicere possimus, quæ fuit proculdubio describere translativè fructum pro arbore ex qua provenit, quare ostendere voluit quomodo naturæ opificio incipiant atramenta à Pyrite pullulare ac inde gradatim ad cætera reduci ; sic itaque censuit *Agricola* in Pyrite aggregari succum ex quo gignuntur prænominata atramenta. Verum cum nullus exprimi possit succus à Pyrite sicuti neque ab alio corpore lapideo aut metallico vulgari more exprimendi scilicet manibus aut prælo : voluit intelligi naturæ opere fieri, quamvis hoc tam apertè non explicaverit ipse : Illud tamen nos docuit *Galerius* si meminerimus scripsisse loco præcitato terram vel lapidem dicamus mineralem à calore subterraneo elaboratum lavari ab aqua pluvia naturæ ipsius opere, & abradi atramentorum substantia quæ existit in Pyrite lapide

lapide minerali: hanc verò aquam atramentosam sive Atramentorum substantia dicamus imbutam appellavit *Agricola* succum qui inde fluit & percolat per cuniculos terræ secum ducens atramentorum ramenta in eundem liquorem aqueum soluta instar succi, qui demum à calore naturali in minera diffuso decoquitur & inspissatur in glebam atramenti metallici. Quod ab effectu nominavit *Agricola* Pyritem erosum sine dipthongo; nam prius eroditur ab aqua Pyritidis substantia atramentosa ac iterum à calore minerali coagulatur: non desunt tamen qui malè interpretantes *Agricola* sententiam existimarunt vocasse Pyritem erosum ab ære contento in Pyrite quod plurimum sit, fortasse ducti auctoritate *Plinii*, qui Pyritem æris fertilem appellavit Cadmiam ærosam & lapidem ærosam cum dipthongo ut demonstraret elici æs à Pyrite. Veruntamen hic satis distat à Pyrite eroso *Agricolæ* quemadmodum probatum fuit; *cap. de Cadmia*: aut decepti sunt ab aliqua conformitate vocis sive nominis erosi parum respicientes modum scribendi rectum qui orthographia perficitur; eadèmq; scientia multa distinguuntur æquivoca: sed eo minus animadversi sunt sensum verborum *Agricolæ*, qui nunquam erosum nuncupavit Pyritem nisi postquam atramenti metallici substantia sit è Pyrite erosa, vel abrasa dicatur, pro majori intelligentia, & soluta per aquam pluviam. Demum à natura inspissata in glebam atramenti metallici quod distinctum est in Misim, Chalcitim, & Sorim: Hæc in glebam redacta à natura appellavit *Agricola* Pyritem erosum cujus Gleba si rursus eradatur à pluvia inde prout natura consuevit per terræ cubicula ac per ejus antra percolat ibique in Chalcanthum concrescit, ut asseruit *Galenus* loco, ut supra, quamobrem æque placuit *Georgio Agricolæ* Pyritem erosum esse parentem & effectorem chalcanthi sive atramenti futuri dicas.

CAP. XI.

*Prædicti Lapidis Metallici nomina
atque Vires.*

ETI hucusque palam demonstravi metalla generari in Pyrite prout equidem generantur : in præsentiarum verò fufius exponam hujuscemodi generationem fieri, ut plurimum in lapidibus tanquam eis proxima cum lapis fit proprius locus generationis metallicæ : nam locus debet esse proportionatus locato, juxta *Aristotelem lib. 4. Meteororum*. Idem legitur in *Albertum, lib. 3. de Mineralibus* : Nonnunquam verò metalla apparent simplicia in lapide coagulata præsertim aurum purum aut argentum purum tanquam venæ currentes per lapidem distinctæ à substantia lapidis : ut plurimum tamen metalla sunt adinvicem commixta substantia lapidis : & quam plura metalla inter se mixta reperiuntur una cum substantia lapidis quod sæpius evenit æri, plumbo, stamno, & ferro, sæpe etiam reperiuntur hæc cum auro, & argento : interdum verò conspicitur aurum in lapidibus albis, & marmoreis, & caruleis, & aliis concretum quandoque in humo licet perraro : sæpe in arenis fluvium ut in Tago Hispaniæ, ubi à pluviis abradatur, ducaturque à jugis montium, eorundemque rupibus ad planitiem, ac eodem modo Rheno Germaniæ, Ticino, Abdua, Serio, & Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Asiæ, Gangæ Indiæ, & aliis innumeris annibus : veruntamen sæpius in montibus præcipue in lapide Pyrite tanquam metallis proprio, hic equidem metallicus est, lapis ipse enim continet metallorum seminaria atque omnium mineralium : præsertim atramentorum, quæ instar succorum imbibita Pyrite mox tempore pullulant ex se condensantur forma atramentorum ordine naturæ aut eliciuntur Arte, & congelantur eadem forma ; prædictorum itaque

minera constat succo minerali, & lapide qui à Latinis nuncupatur Pyrites, ut à Græcis πυρίτης, a Philosopho autem lib. 4. *Metheororum*, πνεύμαον, a nomine πῦρ, id est, ignis. Hinc vulgò fulcarius, aut ignifer, sive igniarius appellatur lapis, eo quod plurimus ignis sit illi non dissimili ratione dictus fuit ab aliis Τρῆστιον, id est Vulcanus, veluti scripsit Camillus Leonardus Pisarenensis in speculo lapidum : Arabes verò eadem ratione ac uno ore ferè, ut Græci quanquam linguis dissonis appellarunt prædictum lapidem suo idiomate marcheſitam à productione ignis quapropter ab effectu nomen assumpsit lapis iste : prout lapis luminis, cum enim Pyrites qui durus sit ferri confictu scintillas ignis evomat, & in materia apta ignem ascendit, unde Plinius lib. 36. cap. 19. retulit Romanos vivum appellasse hunc lapidem etsi reperiuntur alii lapides intra se ignem continentes, qui Chalybe percussi ignem emittunt, & præ cæteris flex lapis durus, & subalbus ut plurimum micans dictus videtur non nullis à saliendo, quia non modo ex ejus percussu clavo aut alio ferreo instrumento excutitur ignis excitaturque verum etiam excitatus sursum ab eo salire partim creditur, ut natura est ignis partimque ignem ejaculatum à lapide percussio experientia commonſtrat descendere, & contingere fomitem lapidi adhærentem uti materiam siccam, quam vulgus escam ignis appellat alioquin ignem non conciperet : nisi materia esset apta recipere eum, quem recipit per contactum : quamobrem ex re ipsa magis mihi probatur quod salire significet : lapis enim percussus ignis scintillas ejaculando undique prodit quæ utique graves decidunt in fomitem ad hoc munus paratum : Alter ignifer lapis est è genere molaris non omnis, sed quam magis durissimus, eò plus ignis percussus ejaculat : Idem contingit ex christallo lapide perspicuo : alter quoque lapis ignem evomit qui dicitur Calcidonius hic in frequentissimo usu habetur pro excutiendo igne cujus rationem edidit Galenus lib. 1. de *Complexionibus*, ubi scripsit ex concussione lapidis Calcidonii cum Chalybe statim ex aere generatur ignis : etsi lapides hætenus recensiti largè possent voce effèrri ab effectu simili Pyrites, veruntamen placuit veteribus Pyritis nomen attribuerè huic lapidi metallico tantummodo : quemadmodum

modum Arabes marchefitam vocarunt ; quæ idem est cum Pyrite, alios enim lapides igniferos excellit cum in hoc ignis magis vigeat in potentia, & ad actum faciliè ducitur quod est ei proprium : non tamen urit manus si contrectetur, aut stringatur cum actu non sit igneus ex se, ut falsò existimavit *Camillus Leonardus* Pi auriensis, libro ejus secundo dicto lapidum speculo, audacter enim scripsit quorundam consensu Pyritem lapidem appellari corallum rubeum : putavit enim ob intensam ejus rubedinem esse ignem, sed eodem modo ignea esset rosa rubea ; quod falsum est teste *Galeno lib. 2. de Simplicium Medicament. facultat. cap. 3.* donemus ignem esse aut flavum, aut rubeum non refert ut omne rubrum sit calidum, & omne rubrum ignem dicere ridiculum est : Præterea ait *Camillus Leonardus* auctoritate *Dioscoridis* quam non æque percepit esse Pyritem æris colore, & adeò igneum quod si teratur ac digitis attringatur dexteram stringentis adurit ; id autem veritate caret, nunquam enim *Dioscorides* prodidit Pyritem habere vim adurendi, neque colorem æris tribuit ei, at eò minus corallo æquiparavit eum : Hæc itaque falsò ac dedecore pronuntiavit ipse : quem à *Plinio* potius assumpsisse fatuitates prædictas existimo cum in eandem errorum foveam lapsus fuisset *Plinium* animadverterim, lib. 37. cap. 11. ubi asseruit, Pyritis scobem digitis strietum urere eos ; quod nullum approbat experimentum neque ulla ratio persuadet : etsi *Plinius* superiori, lib. 36. cap. 19. inquit esse quoddam genus coralli quod præ nimia ignis quantitate existente in eo nonnulli appellarunt Pyritem : neminem verò reperiri existimo adeò idiotam qui ignoret, quam multum distet corallum à Pyrite : cum etiam *Plinius* ipse anceps comprehendatur in sermone ; ambiguus enim verbis prædicta retulit, & innuit ea a quibusdam audisse quemadmodum sæpe & in multis consuevit : ex quibus patet utrumque a veritate deflectisse : Hæc tamen explicasse volui, ne quicquam obscurum, vel indecisum relinquerem, cum alia superflua nulliusve momenti omiserim cupidus protixitatem evitare ; sed tantummodo necessaria, & scitu digna aperire me accinxi ; & quia præ cæteris facultates Pyritis referendas conspicio accedere, eas expedit enūtiare quæ Pyriti sunt ascriptæ a celebri scriptoribus

scriptoribus cujuscunque sectæ: Pyrites igitur lapis facultatibus, viribû que pollet calefaciendi exsiccandi, constringendi abster-
gendi, concoquendi, discutiendi, & resolvendi, nimirum pla-
cuit *Avicenna, lib. 2. Tract. 2.* clarius explicasse Pyritem vel
Marchesitam dicamus, more Arabum, calefacere in secundo
ordine, & siccare in tertio: At operæ-premium est tenuissimè
molire lapidem, ut facilius operetur juxta communi omnium
sententiam: si Pyritis scobs liniatur cum aceto resolvit mor-
pheam lentiginem, & humiditates sub cute contentas sanguinem
ingruiatum; & saniem existentem in juncturis, & lacertis
per halitum digerendo, & resolvendo, quando modica sit sanies
teste *Galeno lib. 9. de Simplic. Medic. facult.* sistit sanguinem,
præsertim muliebri profluvium: si verò Pyritis pulvis misceat-
tur cum pini gumma lenit, & resolvit quascunque durities
fistulas & furunculos. Idem agunt aquæ ex Pyrite scætescentes,
ut retulit *Agricola, lib. 2. de Natura eorum quæ effluunt ex
terra*: meminique *Galenum lib. 2. de Arte Curativa, ad Glau-
conem, cap. 4. de Scirro*, summopere commendare Pyritis sui-
fumigium ad tollendas enervationes scirrosas musculorum.
Unde inquit oportet autem Pyritem quando excanduerit igne
aspergere acerrimo aceto mox super vaporem lapidis movere
partem affectam ut a vapore sursum elevato schirrus dissolvatur:
Inde prosequitur dicere, hoc videtur opus ferè magicum in
curatione alicujus partis curvæ convolutæque præcedente ta-
men alio emoliente medicamento atque corporis expurgatione
antequam administrentur localia: sed revertamur ad medica-
mentum supra descriptum ex Pyritis scobs, & pini gumma
quod si modico ceræ reducatur forma ceroti quibuscunque ul-
ceribus applicitum conferet præcipuè musculorum cavernosis,
veluti proditum fuit a *Serapione, Tract. de Simplicibus ex Mi-
neralibus, cap. 95. de Marchesita*, conglutinat ulcera carnæque
replet ea, necnon superfluum carnem demit, & cicatrice clau-
dit ea; tumentem ex hidroe ventrem exsiccat splenemque
extenuat, teste *Hieronymo Cardano de Subtilitate Rerum, lib.
5. de mixtis*: Præterea *Galenus lib. 4. de Compositione Medica-
mentorum per genera, cap. 30.* ex Damonico auctore scriptis
tradidit medicamentum nigrum diapyrite præstantissimum ad
ulcera

ulcera phagedænica curanda, & alia fluentia, & curatu difficilia, & ad fistulas confert, omnémque duritiem emollit : cujus descriptio est quæ sequitur infra. Argenti spumæ bituminis singulorum denarium pondo centum, picis, ceræ, singulorum denarium pondo octo Pyritis terebinthinæ utriusque denarium pondo 25. propolis aluminis scissi singulorum denarium pondo 15. ammoniaci thiamiamatis drachmas duodecim chalbani aloes utriusque drachmas octo æruginis mannæ utriusque drachmas, quinque olei veteris sextarios duos : Incoquitur spuma cum oleo donec coiverint mox bitumen pix cera resina propolis injicitur quibus liquefactis refrigeratîque ærugo, & lapis Pyrites immittitur, deinde ammoniacum : cum cacabus ab igne sublatus modicè refrixerit alumen, chalbanum, mannæque, inditur, & mediocriter cocta in frigidam, demittuntur, ac diem noctémque sinuntur.

Idem videtur prodidisse *Galenus, lib. 2. de Compos. Medic. per genera, cap. 20. ex Andromaco*, sub nomine nigri *Catagmatici* : hoc tamen aliquantisper variat à primo prout cuilibet legere licet : primum verò summopere celebravit, & in usum habuit *Bartholomæus Maggius Bononiensis, lib. de Vulnerum Sclopetorum Curatione* : Verumenim præter enarrata plerisque aliis morbis conducit Pyrites ob præstantem efficaciam, quam adversus eos possidet, tum simplex applicitus, cum etiam compositus, prout per exempla unusquisque percipere poterit : idcirco Pyrites tenuissimè tritus, & quocunque modo appositus offusam oculi caliginem expurgat, quod magis placide tutoque operatur ustus & lotus : obthalmias tollit, & oculum confortat : hac igitur de causa Pyritem vocarunt Arabes lapidem luminis lucisve nam in perdita visione juvamentum præstat : hinc quidam composuere infra scriptum colyrium, videlicet.

Cape lapidis Pyritis atque hematitis singulorum unciam mediam eos super prunas ardentes conjice ut igniantur, tunc extinguantur in butiro atque sedulo reiteretur eadem operatio igniendo prunis lapides mox butiro eos extinguendo tories, & donec frangantur minutim prædicti lapides, qui inde tenuissimè moliantur super lapidem porphiritem ; demum addere opus est ærisusti grana sex, caparosæ ustæ, & lotæ drachmam unam
sagapen

sagapeni toridem, aqua rosarum, aut aquæ loti sativæ uncias sex, albumen unius ovi peroptime agitatum ex quibus omnibus adinvicem mixtis fit colyrium adversus oculorum affectus præstantissimum: neque minus efficax prædicto colyrio contrahitur sequens oleum.

Cape lapidem Pyritem & carbonibus accensis fac eum excandescere mox ita ignitum extingue in oleo oliarum veteri, aut in oleo de lateribus arte factum, ut docuit *Joannes Mesues lib. 3. de re Medica*, hæc autem operatio ignitionis pyritis atque extinctionis in oleo reiteretur septies deinde tenuissime mole eum, & repone in vesica vitrea curva quæ tunc furno ut moris est locetur: Inde ignis supponatur ei ut distilletur oleum, ac rursus eliciantur fæces imò bociæ residentes quæ moliantur exigit opus, & in altera bociæ curva reponantur quibus affundatur oleum jam ab eisdem distillatum quod iterum urgeatur igni, denuo servetur in ampulla vitrea clausa: Hoc enim præstat adversus quasunque oculorum passiones; si ipsius olei gutta instilletur oculo liberat eum, & sanat. Præterea scripsit *Avicenna lib. 2. Tract. 2. cap. 464.* si collo infantis gestetur Pyrites ab omni timore tueretur eum.

CAP. XII.

*Utrum Ignis procedat ex proprio Lapide
concusso aut aere aut motu.*

NE quicquam indecisum relinquatur quod legentibus displicere possit, haud æquum ad alia progredi constar, neque silentio obvoluere decet ambigua quædam superiori capite scripta nisi prius ab omni discrimine absolvantur ea: quapropter ut omnibus satisfaciam, quæ obscura aut ambigua aut quæ à veritate deviare videntur explicare enitar: etenim duo sunt quæ maxime in dubium vertuntur, quorum alterum est à *Galeno* proditum. Videlicet ex concussione lapidum calcidonii cum

cum chalybe statim ex aere generari ignem, ejusdem mentis videtur *Alexander* asserens non ex lapidibus excuti ignem sed aerem qui ibi continetur attritu repentino in ignem verti ; Alterum equidem dubium est an si ex motu solo attritionis lapidis generetur ignis : motus enim calefacit, idcirco qui hanc tuentur opinionem adducunt auctoritatem *Aristotelis*, lib. 2. de Cælo & Mundo, Text. 42. ubi inquit, Motus est natus ignire ligna & lapides, & ferrum, rationabilius igitur propinquius igni : propinquius autem aer : velut, & in latis sagittis, equidem enim ipse igniuntur sic ut liquecant plumbeæ : cuncta hæc sunt propria verba *Aristotelis* quorum quædam vitiosa corruptaque censeo : Præterea discurret ipse Philosophus ex siccis vaporibus, qui in humidos insidentes erumpere conantur, & dum eos disrumpunt strepitumque attritu excitant fit ; cui, & ipse *Galenus* assensisse videtur in lib. 6. *Hippocratis*, de Morbis vulgaribus, Comment. 4. discurrens enim super decimam octavam sententiam. Videlicet Aquarum artis expertium quæ ab æthere excreta est, aut cum tonitru tempestiva, nimbose vero mala explicat quod statu nubiloso nulla emittuntur fulmina neque tonitrua eduntur, nisi dum nubes divellantur quibus propria circumscriptio delatis cum inter se concurrunt fit attritio : tunc enim nubes inter se concurrentes igneum id, quod in eis inclusum est, intra se ipsos compellentes tum fulmen quandoque in sublimæ, quandoque in obliquium, quandoque in terram extrahitur, eadem fuit Stoicorum opinio nempe ex attritu accensionem nubium excitari, & tonitrum fieri. Veruntamen aliter sensit *Anaxagoras* qui apertissimè asseruit non modo ex attritu propriè evenire ; sed ex calore occurrente frigori cum pars ætheris in aerem densum impetum facit tunc crepitu tonitruum fieri censuit sic corruscationem turbinem & fulmen : Horum placitis recensitis aliud emergit dubium ex opinione *Cardani*, lib. de Elementis, ubi asseruit, in lapidibus non latere ignem neque in eis potentiam ignis esse hac ratione ductus ; nam in ignem projectos lapides vix accendi excogitavit, & aliam adduxit sententiam *Alexandri* quam ejusmodi opinioni favere assequitur, nempe in lapide ignem non esse conceptum ; nam ignis lapidem, & rursus lapis manum tangentis ureret :

prædictas tamen opiniones in æquivoco laborare, mihi expedit docere ut etiam in usum hominum deducere possim ea, quæ subtili Physicæque ratione exploravi, & certa experientia observavi : mihi enim propositum est in omnibus pro viribus, nihil prius asserere, veritate non perspecta ; præsertim eorum de quibus inter doctos versatur controversia : quamobrem omnes singulâsque inanes ac fuitiles opiniones explodam, & ab ea quam *Alexander* una cum *Galeno* habuit, exordiar sic : Si verum sit quod solus aer ex lapidis attritu accendatur, cur non è duobus lapidibus magis quam ex lapide, & chalybe aut ferro ignis provenit : Vel cur non ex omnibus lapidibus contingit hoc ; præsertim solidissimis veluti è porphyrite à quo licet percussio non ejaculatur ignis neque aer in ignem ex concussione porphyritis accenditur ; ita ut in propatulo ullum ignis indicium conspiciatur, neque ex alio marmoris genere quamvis durissimo percussione vel attritu excitatur ignis, cum plura sint quemadmodum Parii marmoris genus, aut Carariensis, Lunensis, Læconici, Lucullei, Basaltis, Ophitis utriusque, cum unum sit durum, & alterum molle : neque ex mollioribus enim prout est Alabastrites editur ignis : plerâque alia genera tum marmorum, cum & lapidum leguntur in *Plinium*, lib. 36. Et in *Dioscoridem* ; præter alios celebres scriptores ; ex quibus tamen non excutitur ignis ; præterquam ex prænarratis superiori capite : Etsi quandoque contingit excitari ignem ex marmore percussio à sculptore aut ex latere cocto non evenit tamen ex causa essentiali, sed casu agente per accidens, & non simpliciter : casus enim est res non certa prout scriptis prodidit *Aristoteles* lib. 2. *Physicorum*, Text. 54. & 56. ita quod sit casu non est semper, neque in majori parte ; Prædicta igitur argumento sunt non generari ignem ex concussio aere. Præterea si in causa esset aer nonne verteretur in flammam potius quam in scintillas, quæ sursum ascenderet : quemadmodum enim lapidis est inferius descendere, sic est proprium ignis moveri superius, nisi tegumento vel alio quovis modo deorsum descendere cogatur, teste *Philosopho*, lib. 1. & 4. de *Cælo & Mundo*. Verum scintillas non flammam ex lapide ignifero attrito oculatim conspicimus ac veluti graves lento processu descendere ; alioquin

alioquin verò ignis, etsi coactus sit celeriter tamen, & impetuosè ad imum vertitur: aliâque in mentem revoco indicia, ex quibus facilè deprehendere possumus ex aere non ejaculari eas ignis scintillas, sed à lapide ignifero concussio nisi enim lapides igniferi percutiantur ex angulis, aut eorum tenui acie non emittunt ignem, etsi minus tamen ac magna difficultate, facilius enim attenuatur acies quam corpus crassum ut extrudatur ignis: Præterea sæpe molas vidimus aqua circumactas, & non aere obductas emitteere ignem, ex aqua autem nunquam accendi ignem conspicuum est: certum ergo argumentum ac probationem prædicta præstant ex propria lapidis substantia non cujuscunque lapidis sed igniferi tantum intelligendum est: ignem generari quamvis absque illius attritione non elidatur ignis: in attritione enim ad tenuissimas partes redigitur lapidis substantia quam planè agnoscere possumus materiam ad hoc aptiorem esse: Quare patet ex aere quamvis motu aliquo incalescat non produci ignem nisi propagatione: Verum enimverò aeris humido fovetur ignis, & augetur, ex aeris spiratione nutritur, atque tuetur: quemadmodum è diverso aeris interceptione cito perit ignis ac prorsus extinguitur, ut rectè scripsit *Galenus, lib. de usu Respirationis, cap. 3. & lib. de Morborum Causis, cap. 3.* Idipsum meminit *lib. de Pulsuum usu, cap. 2.* idem, & *lib. de utilitate Respirationis*, legitur, quamvis spurius habeatur liber ille, hoc tamen propositum confert ac planè constat cum *Galen*i assertione plurimis aliis in locis suorum operum repetita. Reliquum est differere utrum si ex motu provenire possit ignis vel ne: quamobrem in primis scire licet quod motus localis est causa alterationis tanquam primus motuum, prout *Philosophus lib. 8. Physicorum*: prima alteratio est calefactio sicut forma privatione, unde motus localis ex virtute motus cœlestis qui est prius localium motum est causa caloris: idcirco ait *Philosophus, lib. 2. de Cælo & Mundo, Text. 42.* Quod aer qui est sub sphaera corporis circularis, necesse est quod caleseat per motum sphaeræ cœlestis cujus motu non solum movetur ignis, sed etiam aer qui magis propinquatur igni: Inde prosequutus est asserere rationabile esse per motum magis igni aërem, prout igni propinquiorem quam inferiora corpora, ut ligna lapides,

& ferrum : mox subsequenter affert exemplum de sagittis manitis aliis plumbeis, earum enim plumbum liquefcere affert vi caloris aeris ex motu excitati: *Aristoteli* autem assensisse ob reverentiam tanti viri partimque ab eo dissensisse ratione veritatis visus est *Divus Thomas Aquinas* doctor Angelicus ; cum enim dixerit in Commentario quantum ad aliquam sui partem ex vehementia motus adeo calefieri ut quandoque liquefcant sagittarum plumbum : ex quibus facile deprehenditur non absolute assensisse prædictum Doctorem quod plumbum latum sagittis annexum forma alarum prorsus liquefcant ex motu quamvis incalefcant, dum in aerem impelluntur sagittæ : nam inquit quandoque hoc contingere, & in aliquam sui parte, his dictis excluditur nimirum totum sui corporis plumbi liquefcere posse, quod neque semper in aliqua parte evenire sed quandoque dixit : at si fortè ductus esset ex sequenti textu *Aristotelis* in eodem libro, ubi ait ex hac maximè cui sol extat infixus propter quod approximante ipso, & oriente, & super nos existente generatur calor : hic animadvertere licet loqui de calore excitato non ex motu : Verum ex reflexione luminis : & sequitur quod quidem neque ignea sunt neque in igne feruntur tantum nobis dictum sit de ipsis : hæc omnia ambigè protulit *Aristoteles* : Quare non respondent ultima primis. Quapropter harum opinionum diversitate, anceps in animum inducere non potui ut crederem ex solo motu sagittarum in aerem incalefcere adeo plumbum ut liquefcere : quamvis non me lateat ex motu omnia incalefcere ; maleusque incalefcit dum eodem excutitur metallum aliquod incudi nihilominus tam ardentem calorem neutrum eorum concepit : ut igniatur ex solo motu : idcirco non accenduntur prædicta, non uruntur, neque liquefcunt quamobrem neque urere possunt : Verum ut certior essem experientia volui veritatem assequi ac fide oculata num res sic esset cognoscere enixus sum : dum enim medicinam agebam apud Illustrissimum *Nicolaum Surianum* Classis Venetæ Proviforem, præcepi cuidam *Marco Macedoni* militi in nostra Triremi, & optimo sagittario nimirum ut sagittas alis plumbeis latis tenuissimisque muniret ; Inde eas in aerem arcu vel balista impelleret : hinc miles archieros iste mihi obsequens paravit

eas mox vi ejus brachii validissimi tum arcu cum atque balista sagittas plumbeis alis paratas in altum pluries impellere coram me, & aliis expertus fuit : nihilominus quocunque modo jactæ erant sagittæ semper illesæ deorsum ferebantur non liquefactæ neque tantillum diminutæ conspiciebantur : energiâque hanc egimus experientiam magno æstu caneri existente Sole hora meridiana atque tranquilla, necnon ferventi Insula Crætæ : hac inde inani experientia comperta, decrevi recurrere ad aliquos fidos scriptores, unde memini legisse in librum de vulneribus sclopetorum : & eorum curatione editum à *Bartholomeo Magio* Bononiensi inter Neotericos eruditissimo Theorica, & Practica, se multa variâque experimenta egisse : hac cupiditate hauriendi veritatem an plumbum possit tantam caliditatem concipere motu, ut lique scat & urat vel nē : etenim experimentis credere magis ducuntur homines, juxta proverbialem vulgi sententiam : id ipsum censuit *Quintilianus* Hispanus, & Domitiano Imperatori familiaris, *lib. 3. Declamationum, cap. 8.* Nimirum omnia confirmantur experientia, teste atque *Galeno* pluribus in locis suorum operum : quinimò, & *Aristotelis lib. 1. Metaphysicæ*, in principio inquit, Hominibus autem Scientia, & Ars per experimentum evenit : inde paulò inferior dixit distinctè experientia quidem est singularium cognitio, ars verò universalium : quo circa igitur accedamus nunc ad experimenta jam acta : in primis equidem experientia compertum fuit nunquam plumbum colliquari ex aere neq; ex motu impulsionis, quamvis vehementissimo palam enim, & inter diu omnium oculis est si glandis ferulave, aut globulus plumbeus dicatur à sclopeto vel bombarda, sive alio quovis tormento bellico emissus, & vi ignis à pulvere Pyrico excitati impulsus colliquarentur nunquam metam, aut locum collinatum attingeret, sed dispergeretur quinimò vidimus pilas plumbeas à sclopeto erumpentes solidas parietes murôsve percutere, & collidere eos inde pilas, sive globulos reperimus ex ictu muri depressos ob muri ipsius duritiem, si verò manibus illico suscipiantur globuli aliquæ in eis cernitur caliditas non autem tanta quin diutius commode, & absque læsione contineri atque pertractari possint, verum eo minus incalescunt globuli si impellantur in terram,

vel alia re molli, ex quibus pro certo habemus non liquefcere
 plumbum ex motu quamvis forti impetu jacentur globuli :
 Præterea si globulus à sclopeto ejectus esset ignitus, cur ubi
 percutit sit parum non incendit eam, neque fenum, paleas, linum,
 sulphur, seu vitem Pyricum vel sclopetarium, neve hu-
 jusmodi aliud, quod flammam faciliè concipere, & confluari,
 possit cum tamen neque ignis, neque flamma exciteur in eis
 percussis à pilis plumbeis ex sclopetis impulsis : quotiè enim
 videmus naves circummuniri saccis lana congestis xilo, aut stu-
 pa distentis, nè à bombardarum globulis ledantur, nihilominus
 lanum non cremari neque ullum uestigionis vestigium in ea impri-
 mi omnibus palam est, quamvis eam percutiant globuli adha-
 reantque ei : Præterea aliam habemus experientiam, qua aper-
 tissimè deprehendere possumus globulum à sclopeto erectum,
 non contrahere tantam caliditatem, ut eliquari possit, neque
 urere, licet sclopetus in velocitate motus, ac vehementia su-
 peret arcum atque balistam : quippe non modicam pulveris Py-
 rici quantitatem quidam involuit cartâ, & involutum arbori
 appendit ; demum adversus eum exoneravit sclopetum, &
 globulus emissus percussit involutum pulveris Pyrici, qui con-
 stat sulphure sale, nitro, & carbone præ omnibus hæc equidem
 sunt materia apta exuri ex quavis modica caliditate, siue exigua
 ignis scintilla ; nam statim tactus Pyricus pulvis ab igne con-
 vertitur in flammam : nunquam tamen pulvis iste à globulo tra-
 ctus accensus fuit : quamquam vehementi motu emissus tum à
 remoto vel à propinquo ; quamobrem si pulvis non accenditur
 ex percussione globuli plumbei sclopetarii argumento est non
 concipi tantum calorem ex motu in globulis plumbeis ut igne-
 scant, vel liquefiant : etsi primus pulvis quo oneratus est sco-
 petus accenditur, & vertitur in flammam hoc fit ex propagati-
 one, & contactu ignis, cujus causa expellitur impetuose glo-
 bulus extra fistulam sclopeti, non tamen ignis sequitur globu-
 lum, neque cum eo jungitur, nec associantur : verum quando
 exit à fistula sclopeti statim dissipatur pulvis, & definit flamma
 ictu oculi : Præterea si quis à globulo sclopetario percutiatur
 nullam percipit caliditatem, sed contusionem quandam : pro-
 inde ac si trabs aliqua, vel ruina ingens in se ictum fuisset : cum

vero contingat quandoque altè vulnerari ex istu globuli sclopetorii tunc ex vulnere magna sanguinis copia emanat : atsi globulus esset ignitus non profueret sanguis : adurentia enim escharam inducunt, & sanguinem cohibent : his indicatur tanta non contrahi vis ignis in globulo ex motu, ut plumbum liquefcat, & urat ; & nisi uratur pars percussa non inducitur eschara vera quæ sanguinem sistat : quamobrem experientia habetur, quod globulus è sclopeto impulsus contundit, & laniando vulnerat absque uestione cum enim in superficie carnis neque escharam, neque bullas, neque vespulas indicat, neque vestimenta comburit, sed quia neutrum horum agit, indicatur ergo nullam ignis vim concepisse : Verum etiam vidi vice globuli intromittere in fistulam sclopeti papyrum digitis, vel dentibus contusum ac initar globuli compressum. Inde sclopetum exonerari conspexi atque papyrum egredi incombusum, & vix tactum : nihilominus partes corporis quas tetigit contundendo absque ulla uestione male affecit. Quid autem referam de sulphure, hoc enim calidum est tenuissimæ substantiæ ardentis, & summum est materia ignis, ut rectè sensit *Georgius Agricola lib. 1. & 2. de Ortu, & causis Subterraneis* : idipsum meminit *Ovidius, 15. Metamorph.*

— *Sulphureis ardet fornacibus Aetna.*

Et *Virgilius lib. 2. Aeneid.*

— *Late circum loca Sulphure fumant.*

Ex sulphure linuntur ligna exilia, & parvula arida, & levia protut, & cannabina virgula vel huiusmodi alia quæ ex utraque parte sulphure intincta ad accendendas lucendas in usum habitata dicuntur sulphurata : veruntamen nullo motu agitarum accenditur sulphur præterquam contactu ignis, teste *Faloppio, Tract. de Thermalibus aquis, atque Metallis, cap. 6.* ait, Media ætate tempore magni æstus, quo maxima fit radiorum solis reflexio non accendi ignem in bitumine, nec sulphure in venis detectis, & tamen in expositis : præterea experientia habemus quod si oneretur sclopetus globulo è sulphure facto, inde quoque exoneretur, ut fieri solet ex illo motu vehementi cum aeris attritione

attritione non liquefcit, neque accenditur quanquam ex fua natura facile, & aptum fit accendi fulphur igni actu expofitum faciliusque plumbo liquefcit igni : expellitur uero globulus fulphureus à fclopeto eadem forma durus qua fuit oneratus : fuerunt etiam fabricatæ fagittæ cum canaliculis exterioribus circumquaque inde oblitæ cera, & fulphure demum arcu partito atque balifta ingenti modo in altum, modo in longum miffæ, neque fulphur tamen, neque cera accenfa, aut colliguata fuit : idipfum contingere vidi ex globulo cereo, qui à fclopeto emiffus non liquefcit quamvis cera fit facilioris liquefactionis plumbo : nihilominus ob motus vehementiam non concipit calorem adeo intenfum, ut liquefcant nec adhæret rei contactæ, vel percuffæ, ut parieti vel ligno quemadmodum contingit ex re humida, & liquefcanti, durus autem & folidus retrocedit cereus globulus à percuffione & profilit : ex præhabitis itaque colligitur quod vanum fit dicere fagittas fulphure illitas, & in altum iacutatas accendi, ac eo magis falfa eft fententia, ac minime veritate conftans quod plumbum fagittarum quæ in altum mittuntur arcu liquefcant : quod à primis opinione tantummodo habitum fuit, reductis à verbis *Aristotelis* non aque perpenfis, nam fi exactius animadvertiffent Philofophum non abfolutè afferuiſſe plumbum fagittarum ex motu, & aeris attritione liquefcere : Verum conftat comparativè egiffe *Aristotelem* illa verba per analogiam, hæc eft figura proportionis, nam quod dubium eft ad aliquid fimile refpectivè comparat : idcirco huiusmodi comparatione cenfeo philofophum innuiſſe quod proximè eft fphæræ ignis magis ignefcere, quam inferiora corpora, quæ motu caleſcunt, non tamen igniuntur, neque uruntur, niſi tangantur ab igne aut à fulmine, quod ignis vicem gerit, de quo exemplum attulit *Aristoteles*, lib. 2. *Meteororum*, ubi gradatim diſcurrit de duplici exhalatione humida nempe, & ſicca ex quibus procedunt Tonitruum, Corruſcatio, & Fulmen modo, ut infra, ſi exhalatio calida, & ſicca intercluſa, in nubibus faciat percuffuram diſrumpit eas ſtrepitu, & ſono quod appellavit tonitruum : ſi verò exhalatio extruſa fit tanta, ut in ſummam vertatur fulmen eſt, quod ſi feratur ruptis, & ſiccatis lignis ait tunc ridere *Vulcanum* : Sicuti pauca, & debili ignitione

tione extrusus spiritus exhalationis facit corrufcationem, his
 itaque comparatur majore minor, ut voluit Philosophus hæc est
 veritas cui adhærere debemus, & prorsus omittere aliorum o-
 piniones inconstantes, quare ait *Averroes, Comment. in lib. 8.*
Physicorum Aristot. Omnis opinio cui contradicit sensus, non
 est bona opinio : quamobrem nulla adhibenda est fides eis, qui
 opinionis, aut adulationis, & obsequiî gratia quandoque ma-
 gis quam veritatis ratione comparisonem faciunt : versa au-
 tem vice credere & assentire cogimur sensu, & rationibus a-
 pertissimis junctisq; experimentis hucusque ostensis : hæc enim
 prædictis primis opinionibus resistunt, quinimò demonstrant
 planumque faciunt ignem non generari ex aere neque ex motu
 in lapide concusso ; dum enim ferro percutitur lapis ex quo
 emittitur ignis nulla insignis percipitur caliditas in ferro, neque
 in lapide : hoc tamen censeo ad liquidum quod aer, & motus
 adminiculantur lapidem : jam à natura constitutum ad hoc mun-
 nus idoneum, & aptum evomere ignem : hujus igitur poten-
 tia non est in subjecto quod est ignis in actu, sed in subjecto,
 in quo generatur ignis potentia ad motum erat ante motum se-
 cundum Philosophum, *lib. 8. Physicorum, Text. 4.* dicamus
 quod motus est actus ejus quod innatum est moveri, necesse est
 igitur illa esse in quorum potentia est moveri unoquoque mo-
 tum : nimirum si igniantur quæ sphaeræ magis appropinquant
 quemadmodum dixit *Philosophus* loco præcitato, ut aer &
 vapores sicci qui dum nubibus luctantur atteruntur rarefiunt, &
 accenduntur, rarefactio enim fit caliditate, ea est summa ignis
 natura : & ideo *Galenus* inquit, Igneum in nubibus inclusum
 agitari, attritioneque extrudi in fulmen, &c. Verum non ita
 contingit de inferioribus corporibus, ut puta ligna lapides, &
 ferrum : exclusa sunt à Philosopho, inferiora quæ præterquam
 igne actuali haud apta sunt igni, præterea quod legitur de sa-
 gittis alis plumbeis liquefactis ex motu, & aere falsum est, hoc
 autem additum vereor ab aliquo nescio interprete : cum enim
 inferiora sint superioribus crassiora, minusque rarefiunt quam-
 obrem, non ita facile accendi possunt : etsi lo. is quibusdam ca-
 vernosis terræ, & fistulosis quibus aer ventosus, sive ut dicam
 more *Aristotelis*, in *Metheoris* vapor ex terra procedens cum

inotu cœlestium occultiore calidus, & ficcus per spiramenta
 cavernarum incubuit sic conclusus querens exitum diu luctatus
 concipit ignem in materia ad hoc apta, ut in sulphure, & bitu-
 mine, ut accidit *Ætna* monti *Siciliæ*, plerisque aliis locis sub-
 terraneis tum *Italiæ*, tum aliarum regionum prorumpuntur fu-
 mus, fuligo, & ignis: Si verò ventus, qui nil aliud est quam
 aer commotus, & agitatus conclusus sit in terræ concavitatibus
 intercepta spiratione, ubi non adsit materia accendi disposita
 non concipiet ignem, neque incendii signum ullum apparebit
 quanquam idem sit motus aeris agitati & attriti, qui cum egre-
 di nitatur vi cogit terram contremiscere, & quandoque eam
 hiascere ex hoc terræ motu magna clade corrumpunt vires, &
 quandoque hauriuntur terræ hiatibus sic varie quatitur terra
 juxta qualitatem materiæ excipientis, teste *Plinio lib. 2. cap.*
81: præterea ait nil aliud est in terra tremor quam in nube to-
 nitruum: Idem asseruit *Aristoteles, lib. 2. Meteororum*, de-
 monstrans quod sicut in corpore nostro, & terræ motuum, &
 pulsuum, causa est spiritus intercepti virtus, sic & in terra spi-
 ritum simile facere: inde inquit fieri percussuram eodem mo-
 do, ut comparatur majori minor: ex his itaque satis constat
 non concipi ignem ex motu, neque ex aere, nisi concurrat
 materia ad hoc apta: Idcirco ait *Philosophus, 8. Physicorum*,
 & sine hac definitione omnes homines concedunt, quod non
 est necesse moveri, nisi illud quod potest moveri, nec altera-
 tur nisi quod innatum est alterari; necesse est igitur, ut res
 sit innata comburi antequam comburatur, & comburere ante-
 quam comburat: hæc autem proculdubio adversantur *Cardano*
 qui insulse existimavit, nullam in lapide potentiam ignis esse,
 & sibi persuasit incertam suam opinionem fulcire vanitate levi
 dicens, quod lapides in ignem projecti vix accenduntur quod
 erroneum est, superius enim expositum fuit Pyritem lapidem
 continere sulphur, quod est materia ignis, ob id facile accen-
 duntur contactu ignis nempe Pyritis glebæ, quæ semel accen-
 sæ ardent tribus, & quatuor mensibus absque lignorum, car-
 bonumve subministratone: quamobrem vana est *Cardani* o-
 pinio quemadmodum experientia docuit: præterea aliud pro-
 posuit erroneum auctoritatè *Alexandri*, nempe si ignis in
 lapide

lapide conceptus esset tangentis manum combureret atque lapidem, cui responderetur, quod verum est si ignis in actu existeret in lapide, sed quia in potentia tantum viget in eo non consequitur effectus ignis nisi modo concussionis superius exposito à motu enim concussionis movetur ignis ad actum ex eo quod est ignis in potentia : & non possumus dicere quod motus faciat formam substantialem igne, teste *Averroe in lib. 7. Metaphysica, Comment. 31.* nonne videmus continuo ac ferè cunctis in domibus, & habitaculis teneri lapidem igniarium cum chalibe esca ignis, & sulphuratis pro igne eliciendo ac parando ubi necessitas urgeat, nihilominus non comburit, neque comburitur, imò manibus contrectatur ac pedibus calcatur à fossoribus comprimiturque lapis iste absque læsione, & nullo ulationis signo: propterea dicendum est oblitum esse *Cardanum*, quod meminit *lib. 5. de Mixtis*, aut fortè fortuna ad veritatem revocavit opinionem primam; ubi inquit, Pyrites vulgò dictus Marchesita collisus ignem mittit ob duritiem, qui si accendat ut insperso acri aceto lienem prædurum colliquat: cum autem hæc primis non respondeant, arguunt sibi contradixisse *Cardanum*: idcirco longiori non egimus demonstratione: cum satis pateat ex prænarratis elici ignem ex lapidibus dispositis ac emittere eum: quibus hoc proprium est veluti magneti attrahere ferrum, & ambra proprium attrahere paleam, quando frictione calefiat ambra, teste *Averroe, lib. 7. Physicorum, Comment. 10.* Hanc verò dispositionem appellavit *Galenus, lib. 1. ac 3. de Simplic. Medic. Facultat.* familiaritatem, similitudinève, seu qualitatis totius substantiæ proprietatem, prout & *lib. 6. de Usu Partium, cap. 15.* ait, lapidem heraclicum idem est cum Magnete, & Sideriti familiaritate attrahere ferrum: hac igitur similitudine inquit medicinam pituitosam attrahere pituitam, & sic de aliis Medicamentis purgantibus alios humores intelligi voluit: quod repetit *lib. 3. de Temperamentis*: Cum tamen *Joannes Mesues* primo *Theoremate, lib. 1. de Medicament.* dixerit, Medicamentum esse purgatorium non à temperamento, neque, ut contrarium agat in contrarium, neque ut simile trahat alterum, sed quia talem cælitus est sortitum facultatem à virtute cœlesti, quam vo-

cavit formam specificam, & occultam qualitatem, quæ ab elementis evenire non potest, elementa enim prout quatuor qualitates calefaciant, refrigerant, humectant, & siccant; non autem purgant : ea igitur Medicamenta hoc peragunt quibus natura juxta *Platonis* sententiam hujuscemodi quasdam proprietates indidit : ea verò Medicamenta agnoscere non possumus præterquam experientia, ut meminit *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* loco de lapidibus, ubi discurret facultates, quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt à methodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscuntur experientiam : innotuit equidem experientia elici ignem ex lapidibus igniferis, etsi persuadet ratio hanc reperiri facultatem in Pyrite, quia lapis sulphure imbutus sit ejus causa facile accenditur, & cum flamma ardet, & sulphure olet : id tamen in lapide molari conspici non contingit, neque percipi datur in christallo, neque in calcidonio, neque in silice, non enim ardent cum flamma lapides isti, quamvis igniantur, & excandescant, non expirant sulphure, quod est ignis materia, imò videntur hi facultate frigida prorsus igni contraria præditi : nihilominus si calibe percutiantur abundè ignis scintillas evomunt, cujus effectus causa præterquam recensita ex auctoritate *Aristotelis*, alia est Medico Philosopho atque Astrologo occulta, vel saltem difficillima cognitio : quare nobis decantare liceat *Virgilianum* carmen illud,

Felix qui potuit rerum cognoscere causas :

Ob id ergo fateri cogimur evenire cuique à natura propria ei attributa à cœlo tanquam Patre à quo rationem petant curiosi.

CAP. XIII.

Quot modis fieri possit Ignis.

Historia lapidis igniferi prænarrata in memoriam revocavit varios plerisque modos, quibus ignis excitari datur : nam accenditur ignis propagatione, aut putredine, aut coitione, aut antispassi, aut frictione, aut percussione : quippe ex propagatione fit ubi ignis subiecto occurrat disposito illico enim urit eum, & in propriam sui substantiam vertit adeò quod ignis alium agit ignem, eodémque modo, ni desierit materia, in immensum tendit, ita per quod contactum propagatur ignis : accenditur autem ex putredine ubi alio calore confirmetur, aut motu, aut antispassi sive coitione : verum coitio, & putredo, & antispassis eodem modo accendunt ignem in unum cogendo calorem dispersum : quapropter sub nomine coitionis haberi merentur : frictio atque percussio cum absque motu fieri nequeant ab eo initium habent jure atque sub eo comprehenduntur : ex quibus itaque consequitur tres esse modos faciendi ignem, quanquam longè plures esse videantur : nempe propagationem coitionem, & motum in his enim reliqui continentur : fit modus primus igitur propagatio ignis ubi adheret rei sicca, que apta sit accendi prout ligna sicca, tedæ, carbones, sænum aridum, stipula, stipula, lana, elychnia, esca è fungis arborum, ferula, sulphur, pulvis Pyricus, sulphurata, funis præsertim quæ præparari solet pro tormentis bellicis, & hujuscemodi alia sicca, & rara quamvis, & humidorum in actu quamplurima reperiuntur, quæ faciliè accenduntur prout aerea, & ignea, hæc pingua sunt, aut oleosa quemadmodum oleum, adeps, sepum, pix, & resina : Vinum, aqua ardens, & bitumen liquidum ut oleum petroleum quod est naphtha *Dioscoridis*, cum reperiatur atque siccum bitumen, quod est instar terræ nigrae accenditur, ut carbo, & ardet quemadmodum asphaltum, & pissaphaltum, & lapis gagates : sic & hujus generis alia : cogi-

tur propagatione ignis in opere coquinæ ad epulas, dapésve coquendas : ad candelas cereas, aut sepaceas, faces, atque lucernas accendendas : & à fabris tum auri tum ferri in usum necessarium habetur prout, & aliis ferè infinitis artibus : eadè-que ratione exploratorum igniaria usui fiunt in castris ac ignium missilia in bellis usitata : præterea *Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 2.* meminit, quendam tunc temporis admirandum ostentare modum accendendi lucernam quam prius extinxerat, mox rursus muro admovens eam accendit quod absque igne fieri simulabat adeò quod magice factum videbatur, veruntamen erat murus sulphure, & liquido bitumine illitus, cujus ratione percepta desit admirari : hujus exemplum secutus alter, ut retulit *Cardanus, lib. 10. de Varietate Rerum*, Candelas non adeo perfectè extinctas imaginis cujusdam ori ad hoc spectaculum constructæ ac sulphure, & bitumine coinquinatæ admovebat eadè-que reviviscere conspiciebantur prout si ex ore imaginis ventis exuffaretur ignisque evomeretur : prædictam inunctionem ex sulphure, & bitumine liquido vulgò oleo petroleo appellantur præsci unguentum Medæ, teste *Galeno* loco præallegato : *Medea* enim Colchorum Regis filix insignisque incantatrix *Jasonis* amore capta decepit patrem, & secuta in Græciam fuit *Jasonem* cum vellere aureo sublato à quo inde repudiata ob amore *Creusæ Creontis* Corinthiorum Regis filix, quam in uxorem duxit, licet dixerit *Plinius* hanc fuisse *Jasonis* pellicem, quapropter *Medea* furore percita ut eos ulcisceretur in primis itam evomuit in creusam, quam blanditiis deludens persuasit accipere dono coronam, ea autem erat fraudè obliterata naphtha, id est liquido bitumine : ita quod *Medea* coronam posuit capiti incautæ creusæ mox eam nimio opere credulam induxit accedere ad altare, *Creusa* igitur cum nihil mali suspicaret dolo sum munus suscepit, & ad altare accessit, ubi faces erant accensæ, hinc naphtha qua circumlita erat cotona abrupit flammam exussitque *Creusam* : quemadmodum scriptis prodidit *Plinius, lib. 2. de Historia Naturali, cap. 105.* Etsi alii opinati sunt *Medeam* prædicta causa indignatam sacris carminibus ignem inextinguibilem vase clauso ad *Creusam* muneris loco misisse, unusquisque tamen opinionem facti eam eligere poterit,

poterit, quæ magis ei aridere videbitur, verum prioris fama est magis divulgata, videlicet quod *Medea* exusserit *Creusam* cum sulphure, & liquido bitumine in corona positis, idcirco compositionem hanc vocarunt unguentum *Medea* : Huic ferè simile est illud quod nominant unguentum *Hermetis*, efficaciæ tamen minoris, etsi hoc etiam multas candelas unico filo accendere conducit ; si prius aqua madefactum mox liniatur sulphure, & auripigmento cum oleo dissolutis ; verum utrumque purgatum esse convenit : tunc filum extendi licet ad omnes candelas, mox fili caput accendatur operæ-pretium est, hinc enim continuabit ignis donec pervenerit ad extremitatem : Histriones crebro vidi in foris versantes, qui nugis, fucis, ac strophis aucupantur quæstum hujusmodi ludificatione accendere candelam, eam enim apponebant frusto sulphoris vivi, quod erat forma lapidis cinerei coloris obscuri in quo nullum apparebat vestigium ignis, nihilominus accensus ardebat lapis absque fulgore, aut satis depresso, etsi proprium est ei tacto ab igne flagari, non tamen elevatur in subline, sed depressa, & obscura fit illius flagrantia ob suam corporeitatem, præterea humilis, & contempta eadem evenit ex aeris lumine ceu majori, ita quod non perspiciebatur à circumstantibus præterquam candela accensa, hac igitur versutia delusi existimabant aliud quod de re vera non erat, ut puta præstigiuni, quod equidem erat naturale.

CAP. XIV.

*Ob Propagationis usum plurimæ
sunt Candela.*

Non ab re fore existimavi nacta occasione lapidis Pyritis prout igniarii de quo frequenter tangere expedit, si de ignis differentiis ac modis diversis, tum construendi, cum etiam suppeditandi eum differere inceperim; etenim superius distinximus in propagationem præter alios modos quorum exempla quædam jam commemorata sunt, & alia sequuntur quibus fiunt Candelæ maximi emolumenti præsertim ex sulphure naturalis vel arte mundo, & cum cera aut sepo pari portione dissolutis fit Candela inextinguibilis: Alia similis effectus est si capiatur Colophonix, picis navalis singulorum pars una, & sulphuris binæ partes eximantur, demum omnibus ad invicem liquefactis, & mistis fit Candela.

Idem etiam ex sequentibus succedet, Cape cannabæ caulē inanem longitudine Candelæ, quem Pyrito pulvere atque sulphure vivo impleas eumque linteolo lineo ac veteri tegere operæpretium est inde ceram munire instar Candelæ: hæc enim per contactum ignis semel accensa nunquam extinguetur donec penitus fuerit consumpta. Sequens quoque præstabit idem cipiatur itaque ceræ novæ libra, camforæ uncia cum dimidio; picis medietatem uncia: pix vero, & camfora terantur ut fiat ex eis tenuissimus pulvis qui immergatur ceræ igni liquefactæ, ut perfectè adinvicem incorporentur ex hac compositione si construatur Candela ac inde accendatur eveniet ex ea quod pollicitum est.

Alia construitur Candela quæ splendide ac diutissime lucet: ex olearum nucleis ustis fit cinis hinc eodem fit lixivium addita aqua, ut moris est apud mulieres, & barbitonores quod

quod perlocatum evaporari convenit igni vase figulino vitriato residet enim sal : eundem modum conficiendi salem ex rebus adustis meminit *Galenus, lib. de Utilitate Respirationis*, ubi asseruit, Ex mente *Aristotelis* fieri lixivium mox salem ex calamis incineratis, & aqua si bulliat ad ignem : ex sale itaque facto ex nucleis olivarum immixta cera fit Candela ad opus prædictum idonea :

Idem efficit Candela è sepo aut cera, & sale communi spargice præparato, atque commixto : hæc equidem cæteris longè diutius durat neque crepitat dumne ellychnium xilinum sit sale, aut aqua salina infectum, tunc enim crepitum facit.

Alia construitur Candela mirabilis in colore, odore, motu, & strepitu, ex halinitri parte una, thuris, olei, olivarum, lactis lathiridis singulorum quinta parte, & sulphuris decima, ceræque medietate his omnibus commistis fit Candela.

Alia Candela fit jocosa quæ si domo flagret absque alio lumine hominum mentem inducit phantasticè videre anguium similitudinem, ut infra :

Exponit autem opus hoc ut interimas anguem mox obruas eum in ceram igni liquefactam, & in ea diu ferveat : donec optimè decoquatur solvatúrque ejus adeps, & reliquum corporis arefcat tunc percoletur cera : ex qua sic imbuta adipe anguis fiat Candela cum Trhyalle xilino equidem accensa hæc falsas anguium imagines domo repræsentat innumerabiles : veruntamen posset idem exequi cum oleo.

Sequitur Candela frangens ferramenta ac instrumenta quæcunque ferrea : Cape terebinthinæ, rasæ, picis, olei olivarum, vernicis liquidæ singulorum portio equalis, ceræ novæ toridem, arsenici planè tor, & pariter mercurii sublimati ; ex his omnibus adinvicem mistis fit Candela, ut moris est, quæ accensa sit ferro adhæreat, & percutiat eum ut excandescat corrumpit eum adeò quod frigefactum si percutiatur illico frangitur.

Candela facēsque cerosæ in Castris, & Bellis nocturnis usurpatæ resistunt pluviis, & ventis diutissimeque perdurant; quarum Descriptio sequitur.

CApe Colophonæ, ceræ utriusque libras sex, terebinthinæ libras duas, sepi libram, his omnibus igni commistis obruantur funiculi xilini pro Candelis conficiendis usitati, aut funes ex cannabe contorti pro facibus magnis, & bulliant per modicum temporis spatium, hinc extrahantur funes, ut frigescant, quorum quatuor vinciantur ordine consueto, ut fax sit quadra longitudinis verò quantumlibet, quæ tandem operiatur sequenti compositione donec augeatur ad molèm, quæ magis arridet: assumantur itaque ceræ novæ luteæ libræ quatuor, terebinthinæ libra, quibus igni incorporatis fiat novum facibus regumentum, juxta artis ritum, quod etiam Candelis fieri potest.

Et si funes ad hoc munus conferunt cujuscunque generis magis tamen conferunt sclopetarii funes ex crassiori lino contorti magis enim ignescunt, magisque ignem concipiunt si lixivio decoquantur cum sulphure, & halinitro, idem evenit fungis arborum maximis si mundentur alignositate, & decoquantur hujuscemodi lixivio, inde in tenues cortices, & paniculos dividantur, & assicentur quos escam ignis appellant vulgares hæc majoris efficacæ redditur si post exiccationem à lixivio irroretur aqua vitæ ardenti ac iterum exiccetur meliusque servatur olibano trito, aut vulgari Arabum sandaraca.

Candela

Candela ardens in Aqua.

Assumere opus est Cera dimidium libræ, sulphuris vivi, calcis vivæ, terrebinthinæ, salis ammoniaci singulorum uncias duas, olei petrolei unciam, camphoræ unciam semis, omnia sedulo adinvicem incorporentur, hac inde compositione fiat Candela, quæ igni accendatur mox in aquam locetur aut projiciatur, & ardebit. Candela medicamentosa accedit adversus luem veneream: prodidit *Alexander Trajanus Petronius, lib. 6. de Morbo Gallico*, modum conficiendi Candelam tantæ efficaciam, ut æque morbum venereum Gallicumve dicas sanare valeat prout, & suffitus, & inunctio ex hydrargyro: cujus modus constat ex sequentibus: assumas minii, id est cinabaris naturalis aut factitii uncias octo, quandoque additur præcipitatum utrunque enim in eodem genere existit prout, & sublimatum habetur ejusdem naturæ, quanvis inter se distent secundum magis, & minus virium, quas acquirunt à diversitate præparationis: addidit styracis liquidi, myrrhæ, thuris singulorum uncias duas cum dimidio, Ladani unciam unam, & semis, ceræ quantum sat sit, & ex his omnibus jubet fieri Candelas novem quæ conducunt ad opus prædictum si loco suffitus accendantur, adhibeanturque novem diebus.

Candela Odorifera.

Fit Camphoræ parte, & Thuris duplicata, addita Cera quantum sufficiat, ut fiat Candela, verum etiam alia adjici possunt odorifera ad libitum, sed melius evadet si in aqua Rosacea apre-tur Candela inde accendatur, tunc enim pulchrum ex ea odoriferumque eveniet lumen.

Alia diutina Constat ex dimidio uncie salis Nitri, & unica uncia Olibani, drachmisque binis Picis Navalis, ac totidem Sulphuris vivi, & cum aqua portione Cera novæ, & Olei communis quantum sufficiat construere Candelam, quæ lo-

canda in ferali lucem accensa nam quatuor mensibus ardebit.

Alia similis est quæ sequitur.

Recipe Salis nitri unciam unam, Thuris uncias sex, Sulphuris vivi uncias tres, Olei Petrolei dimidium uncia, Camphoræ unciam, Ceræ novæ uncias duas, omnia incorporentur, & cum funiculo fiat Candela, quæ accensa ponatur in vase pleno aqua.

Atque sequens diu perdurat: fit autem ex sale nitro ad quantitatem quatuor unciarum, & addimus Sulphuris uncias quinque, Olibani unciam unam, ex his fit pulvis qui oleo Olivarum pinsatur inde tribus unciis Ceræ componitur Candela quæ in phiala aquæ plena locatur, tunc ignis vel flamma contactu accensa satis per menses perdurare experientia compertum fuit.

CAP: XV.

De Lucernis.

Praterea Candela vicem per sæpe gerit lucerna, quæ diversimode parari solet: quanquam parum integre at per metaphoricam translationem dicatur ardere lucernam sicuti exemplum hujuscemodi est legere in *Virgilium, lib. 6. Æneid.*

— *Ut Classisq; immittit habenas.*

Idcirco Lucerna appellatur à Græcis, *λύκη*, hæc autem dictio indicat instrumentum quod notissimè comprehensum est illud continens eltychnium, & oleum in quo dum flagrat lucet ignis prout ejus pabulum, quo deficiente perit ignis; ut æque exposuit *Galenus, lib. de Tremore, & Palpitationes, cap. 6.* dicens, Deficiente materia quæ accendit flammam interitur: oleum igitur

igitur magis facessit quamvis cætera concurrant. Vide licet Lucerna funiculus, & aer : quatenus vero ad negotium, & vim flammæ conspicimus in oleo, & in omnibus ipsius naturæ, & facultatis, quapropter expedit nunc ut pergamus ad olea, ad aquas, & alia liquida, quæ tamen pinguis sint ad hoc munus apta, etsi odorifera fieri quoque possunt : Lucerna igitur cum ellychnio accenso in oleo lumen nobis præstat ut Candela quæ ruetur Cera aut Sepo, aut alia materia crassa, & concretæ : Lucerna autem conservatur Oleo, aut Adipe, aut Aqua ardenti scilicet, spiritu Vini, aut Oleo è Tartaro stillatio, aut Oleo è glandibus quercus stillato, aut hujuscemodi alia materia pingui, & liquida : frequens tamen, & assiduus est usus olei Olivæ, aut olei è semine lini, aut ex arillis uvarum aut è nucibus, aut ex aliis seminibus : præterea si Oleum quodvis Mineralibus imbutum fuerit inde distillatum diutissimè tuebatur ejus lumen quod priusquam pandam, à vulgaribus facilioribusque inchoare accingor, & præ cæteris est sequens Oleum magni compendii, & parsimonie immussum enim in Lucernæ quantitate semilibra ardendo perdurat quatuor noctes.

Cape Oleum è semine Lini, Colophoniæque æquali portione incorpora igni liquefaciendo inde munias Lucernam hac compositione, & Thryalli tandem accende, & experieris.

Lampas ardens aqua exstinguiturque Oleo.

Si vernice liquida infarciatur funiculus xilinus, & lampadè vitreo alioquin lychno pensili dicto quo sæpe Lucernæ vice utuntur aqua fontis pleno immergatur, & accendatur peroptime ardebit : oppositum autem eveniet si suggeris oleum commune, vice aquæ.

Si vero odoriferam optaveris Lucernam, Cape ligni Aloës drachmas binas, Belzuini unciam, Styrcis Calamitæ dimidium uncia, Moschi scrupulum, Ambari scrupuli medietatem, hæc omnia adinvicem commisce cum aqua Rosacea, quantum sat sit inde in Lucernam immittatur ista compositio odorifera cum ellychnio quod accensum urendo redolebit : Sequitur Oleum cuius uncia ardendo non absimitur uno mense, scilicet, Cape Olei è Tartaro distillati uncias 8. Salis Amoniaci uncias duas commisce

commisse in Alembico vitreo mox igni ter distillentur vel quoadusque absumatur aqua effluatque oleum fixum.

Diutina accedit Lucerna quæ pro una die perdurat quadraginta, Cape Minii libram, & Cerussæ dimidium, Sulphuris vivi uncias quatuor, Olei communis libras duas, mox omnia in massam subige in mortario propè ignem per tres dies interdum sensim concutiendo, mox in fialam vitream reconde massam quæ clausa contegatur fimo equino, aut Balneo maris octiduo, inde boccia flexa mitte, ut distilletur Oleum quo muniatur Lucerna cum Thryalli amianti.

Aqua vitæ è vino distillata appellatur ardens, & argentea, ut legitur apud *Falloppium*, *Tract. de Fossilibus*, cap. II. Idcirco facile accenditur: & diutissimè conflagrat sequens, Calcem vivam, Tartarum, & Sulphur æquali portione obrue vino potenti, & generoso inde retorta semel distillentur alioquin sæpius distillata aqua minus ardet.

Accedit altera perennis, Cape Calcis vivæ, Tartari crudi, Salis communis singulorum aq. alein partem, quæ omnia adinvicem compolita spiritu Vini inbuantur, mox immittatur massa in Bocciam, ex qua urgeatur distillare aqua, demum ipsa muniatur Lucerna.

Oleum quod ad prædicta maximè conducit: Recipe aquæ colo stillatitæ, ex calce, & cinere, quam lixivium acetrum appellat, alioquin caprellum, ex quo fit sapo: rasæ pini, Oleo Olivi, Saponis albi, Ana, id est, æquale pondus quantum liber quibus adde Salis Alkali moliti uncia pro singula libra compositionis prædictæ, hæc enim adinvicem, & in compagem ducta, ac in Bocciam retortam clausa cum recipienti vase Vitreo urgeantur igne molli distillare, aquam enim & oleum erumpere conspicias, demum oleum ab aqua segregare opus est: Alterum ejusdem facultatis, ac majoris efficacæ erit, quod sequitur, Cape Olei Olivarum, Salis vulgaris, & Calcis vivæ partem omnium parem quæ in compaginem redacta reponantur in retortam, mox ipsa furnulo locetur, ac recipienti vase annectatur, demum subjiciatur ignis ab initio mollis, ut moris est, inde passim augeatur, quod penitus distillaverit oleum. quod quater rectificetur super sæces proprias.

Aliud

Aliud autem Oleum per annum flagrare perseverans propagatur, scilicet, Cape Amili unciam, Mastice binas uncias, & Olibani tres, Sulphuris vivi, Olei Olivi, carnis nucleorum cum una cum suis intermediis lignosis, Halinitri, Terebinthinae vulgaris, Resinae, singulorum uncias duas, gummi Pini, gummi Sabinæ, gummi Juniperi, singulorum tres uncias; Aquæ dulcis, id est communis, libras novem, omnia simul mittantur in ampullam vitream, cui comittantur capitellum atque recipiens, & stiparis juncturis supponatur ignis: sic enim distillabit liquor instar aquæ pinguis qua muniatur lampas expedit cum Thryalli xilino prius aqua ardenti madefacto, ac sepo oblito, qui subere craticulæ ferreæ sustentetur necessarium est, mox si accensus erit annum perficiet pluries tamen Thryallem renovare licebit.

Mathematica disciplina constituit Lucernam *Hieronymus Cardanus, lib. 10. de Rerum Varietate, initio cap. 49.* quam toto anno lumen edere, & absque ulla interceptione perseverare asseruit, et si concurrunt oleum et lychniumque nihilominus Lucernæ artificio attribuit facultatem tantam.

Alteram Lucernæ machinam construere docet, *lib. de Subtil. 1. de principiis Rerum, pag. 10.* quam toto anno ardere habuit experimento: Prædicta superat sequens lumen, quod perenne appellant, viz. Lichargyrii plumbei libra, Sulphuris unciaë quatuor, Magnetis lapidis uncia, hæc omnia in scobem redacta incorporentur cum binis libris Olei communis, ita ut fiat massa, quæ decem dierum spatio soli exponatur, quotidie tamen agitetur sæpe rudicula, quibus elapsis constituatur in Vitrea ampulla retorta, more spagyrico, & distilletur: fluet enim oleum perenne, quod rationi repugnare videtur cum non detur lumen flammeum citra combustionem, nam flamma vivit in corpore exhalabili, de quo ambigens *Andreas Libavius, lib. 2. de Alchem.* ubi tractat de igne æterno, idcirco alicui cupido committit ut experiri possit sequens arcanum, sulphur ex alumine sublimandum, & sublimato commiscetur Borax, quibus una affunditur vini spiritus rursusque sæpius abstrahitur distillatione, ac ita elaboratur sulphur ut absque fumo instar cere in lamina ærea candente fluat: demum in hoc sulphure coquitur amian-

thi peniculus, ellychniūve dicas, ac idem in lampade vitreo complexum incenditur inani promissione aternæ flammæ; etenim verò videtur lumen vigere quantum perseverat, & durat Thryallis cujus flamma oleum attrahit ceu proprium pabulum, ut æquē sensit *Galenus, lib. 6. de Usu Par. cap. 15.* perievertatque longiori tempore, aut breviori, juxta naturam materiæ, ex qua sunt ellychnia, funiculive dicantur, parum refert, verum animadvertere licet esse synonyma unam rem indicantia, sed materia cum sit multiplex, & diversa, idcirco diverse durant funiculi magis minúsque juxta naturam materiæ eorum, vulgares sunt paparacei, spartei, aut cannabini, aut stupei, aut ex lino xilino, quod gossipium, & coronium appellatur, veruntamen ætium, torrūve aliorum usitatissimum est ad Lucernam lumina de quibus scripsit *Plinius, lib. 19. cap. 1. & 2.* etsi prædictorum vice quandoque *Prisci* in usum habuerunt caulem lychnidis herba albæ lanugisonæque rursus medullam candidam si ngosamque Junci, teste *Romberto Dodonæo, lib. de Stirpium Historia.* Idem præstat spongia si vice ellychnii immittatur Lucerna cum Oleo, præterea *Plinius lib. 16. cap. 7.* recensuit, Robur arborem præter fructum plurima alia gignere, & præ aliis quadam nucibus non dissimilia quæ intus habent flocculos molles Lucernarum luminibus aptos, nam sine oleo flagrant quemadmodum, & galla nigra.

Aliud præparatur ellychnium xilinum pro Lucerna aut Lampade quod urendo non edit fumum, neque fungum prodit : In primis so'vatur halinitrum refinatum in duplo aceti albi mox in ipso infundatur per diem naturalem ellychnium xilinum, quo termino elapso extrahitur ab aceto, ac soli exiccatur tunc optimè paratum erit operi prædicto conducere.

Alterum quod sequitur licinium Philosophorum putarunt quidam inaniter asserentes nunquam comburi neque diminui quod contrahitur ex lapide Talk præparato cum filis bomicinis vel vibicinis, id est factis de tubere vibicis arboris, verum à toto Cœlo errant, sentio tamen cum *Plinio lib. 11. de Hist. Natur. cap. 22. atque 23.* ubi tractavit de bomicibus animalibus, quæ telas araneorum modo texunt ad vestem luxūmque sceminarum, quæ bomicina vestis appellatur; Veruntamen hujuscemodi

hujusmodi ellychnia aut eorum vicem suppletia jam recensita cuncta uruntur perseverante flamma atque celeriter consumuntur, quapropter superiores nostri indagarunt Thryallem ferè perpetuum, ut ita dicam ex lano carissio, qualem scripsit *Pausanias* inesse Athenis in aurea *Minerva* lucerna, quam fecit *Callimachus*; mirabilis equidem erat lucerna quæ ante *Minerva* simulacrum continuo ardebat: hoc autem exemplo multis in regionibus hodierno tempore usitatum est Asbestos, id est amiantum, quod vulgus confundit cum alumine plumoso alioquin fabulantes appellant pilos Salamandræ, & linum indum atque vivum, de quo egit *Plinius*, lib. 36. cap. 19. ac lib. 19. supracitato: & *Dioscorides* lib. 5. de *Medica materia*, cap. 147. de Amianto lapide alumini scisso simili quo, utpote flexili pannos tantum ostentationis gratia texunt qui ad ignes coniecti ardent quidem, sed flammis invicti splendidioresexunt; præter autem hanc *Dioscoridis* assertionem memoriæ, prodidit *Hierocles* quemadmodum *Brachmanes* præsci Indiæ sapientes induebant vestes constructas ex hoc lapide, qui in fila tenuissima dividitur, netur, & lanæ modo textitur, inde faciunt pannos, & mappas ad abstergendas manuum sordes in conviviis, ut scripsit *Plinius*, ardentesque in focis conviviorum ex eo vidimus mappas sordibus exustis splendentes igni magis quam possent aquis, construebantque veteres Regum vestes funebres, quibus eorum cadavera involuta comburebant ut simplicem cadaveris cinerem colligerent: opus sanè ingens occultumque divinitatis posteritati reliquerunt: At, si luminum igniumque seriem ad unguem evoluerè velim, numquid mirius efficacisque optari licet quam sequens perpetuum lumen quod ut ordine pandam postremum æque remisi, quemadmodum enim cætera lumina ex propagatione fienda circuit sic eo quoque finem historiæ cujuslibet modi propagationis prescribere volui: hoc arcano lumine consuevere uti veteres in sepulchris continuo enim ardebat in eis absque ulla interceptione, ob id merito appellantur eum perpetuum: ipsius autem liquoris luminis agendi modus est sequens:

Cape lotii putrefacti situlas tres, in quo solvantur Vitrioli Romani sex libræ, & ita quiescere triduo permittas, deinde

boccia vitrea distillare mittas leni igne, effluet enim tenuior pars halituaosa mercurialisve instar spumæ: quæ rursus stillatione rectificetur igne molli, tunc enim tranſiet ſpiritus ſorii cum ſpiritu Viſrioli inſtar ſalis, quem in novam ampullam reponere expoſcit opus, & diplomate locatam tegere altera ampulla, inde ſtipatis juncturis ſubjiciatur ignis, & urgeatur quoad ſublimet ſal, ſeptiesque reiteretur ſublimatio ipſius ſalis, demum hujus ſalis libra commiſceatur una cum unciis tribus Talchi tenuiſſime moliri cum lapillis fluminis in ſacculo ut mos eſt: inde ter ſublimentur per balneum maris ſolventur enim inſtar olei viridis quod perpetuo ardere habitum fuit experimento, tantaque deprehenditur efficacia in eo vigere, ut ſi liniatur eo radius ferreus mox igni, aut candela accendatur continuo flagrabit: Hujuscemodi ignem poſuiſſe Romanos in æde victoriæ recenſuit *Perotus*, eique Virgines veſtales ſacraſſe, quæ ignem perpetuum cuſtodirent: Verum capiendum eſſe perpetuum pro æterno exiſtimavi, ut meminit *Virgilius*, lib. 2. *Æneid.* dicens,

— Et manibus vittas, Veſtamque potentem,
Æternumque adytis affert penetrabilibus ignem.

Hoc indicatur Terni ævum, id eſt, trium ætatum nempe durans per tres ætates, quod ſatis ſuperque eſt tam longo tueri tempore: cum nihil equidem perpetuum detur, quod ex elementis compoſitum ſit auctore *Ariſtotele*, lib. 1. *de Cælo & Mundo*, Text. 125. nec non etiam 134. & cum eo conſenſerit, *Galenus* lib. 4. *de uſu Par.* cap. 2. *Æternitas* abeſt à naturæ opificio: ex quibus deprehendere poſſumus diſcrete intelligendas eſſe ſcriptorum mentes, qui ut plurimum reſpectivè locuti ſunt: jam vero tempus acceſſit, ut pergamus ad ſecundum modum commovendi ignem, qui per coitionem fit.

CAP. XVI.

*Modus secundus est quomodo fiat
Ignis per coitionem.*

PER coitionem igitur accenditur ignis, ubi calor per magnum spatium dispersus colligatur in unum parvum : magnus enim calor in parvo spatio congregatus magnos profert effectus, veluti quando comprimitur calor circumfusus à frigido superveniente, inde calor expellitur unitus, & major : quamobrem putei per hybernium tempus calent : idcirco *Hippocrates Aphorism. 15. lib. 1.* inquit, Ventres hieme esse calidiores, &c. inde *Galenus* in Commentario præter hanc sententiam rerulit ex mente Aristotelis causam aeris antiperistasi acceptam per hyemem ex frigore enim extrinseco accidit vegetiorem fieri calorem intus coercitum : sic ignis cogitur calcis viva, nam calor ejus in fornace acquisitus, etsi latet attamen aspersione aquæ frigidæ illico intus coit, & in ignem vertitur forisque expellitur : sic in bitumine nutritur ignis, & gaudet aqua, qua ceteri omnes ignes extinguuntur : ex his & hujusmodi naturæ aliis fit ignis artificiosus, qui non extinguitur aqua, quinimò accenditur ea, hic relatus est *Marco Graccho* constatque ex sequentibus videlicet.

Pice navali, & græca, sulphure, tartaro, sarcocalla, halinitro, & petroleo æqua portione, quibus additur calx viva ad duplum pondus omnium, quæ adinvicem commiscuntur ovorum luteis inde fimo equino per aliquot dies sepeliuntur : tunc usui parata erit compositio quæ faciliè accenditur pluvia, vel alia quavis aqua dulci : hujusmodi igne creditur *Alexandrum Macedonem* combussisse Agarenam regionem in Arabia : præterea legitur in *Cardanum lib. 10. de rerum varietate*, parari ovum intra aquam flagrans, quod ut eveniat :

Impleri oportet dimidium vacui corticis ovi calce viva, cui superadditur pars Pyrii pulveris, mox cera concluditur, & aqua frigidissima imponitur, tunc enim accenditur ignis, emicatque flamma.

Quidam verò anseris ovum evacuant per orificium parvum luteo, & albumine, quorum loco implent corticem ipsi calce recenti, & sulphure vivo equali portione, mox creta obstruunt orificium: hoc inde ovum in matulam aqua plenam immersum illico accenditur ex quo flagrante mirabilia conspiciuntur.

Alterum ignis modum habemus quippe eadem ratione constructitur pasta è calce viva, sulphure, ac modico gummae Arabicæ, & oleo lini, formanturque pilæ quæ intra aquam accenduntur. Paratur quoque lapis calcis, qui obrutus in aquam ardet: si calcis vivæ recentisque lapis pertundatur usque ad medium ac ita excavetur, ut impleri possit terebinthina, & sulphure vivo, mox calce viva obturetur orificium demum aqua immergatur, & flagrabit: attribuitur *Alberto* modus construendi imaginem hominis, vel alterius, quæ accenditur intra aquam & ardet, hæc autem fit calce viva, sulphure vivo, cera, & oleo petroleo: alii addunt camphuram, & oleum sesaminum.

Eadem ratione componitur lapis ignifer artificialis qui aqua, vel sputo aspersus statim accenditur, cujus construendi modum rationemque à diversis habemus scriptoribus, ut puta ab *Alberto Magno*, *Joanne Baptista Porta*, *Hieronymo Cardano*, *Birello*, *Vuecherio*, *Schaligero*, *Nostradamo*, & aliis quam plurimis doctis fide dignis qui de his multa attulerunt exempla: quorum aliquot ibi palam oculisque omnium exponentur: viz. Cape Tutia uncias duas, rasæ pini, sulphuris vivi, camphuræ singulorum unciam, terantur omnia commisceanturque, ita ut ex omnibus unus fiat pulvis quem frusto lini volutum, & ligatum recondere opus est in medio calcis vivæ in olla fistili, quæ tegula, ac luto sapientiæ obstructa exsiccari permittatur inde in laterum fornace locetur, ut continuo igne reverberetur tempore quo lateres coquuntur: demum extrahitur olla frangiturque ut ab ea lapis in medio concretus eximatur, qui loco calido & sicco servatur: ubi verò ignem excitandi exiget occasio sputo vel aqua irroretur illico enim ignem evomet.

Idem

Idem eveniet ex sequenti assumatur sulphuris vivi uncia, & totidem salis nitri, & camphuræ duplum, calcis vivæ recentis ad omnium quantitatem hinc omnia molita, & linteolo apprehensa adinvicemque in globulum constricta vase figulino claudantur, quod in fornace singulorum locetur usque ad perfectam vasorum percoctionem tunc enim perfectus erit lapis durus ignifer.

Magnetem quoque lapidem docuit fieri igniferum *Joannes Serapio Tract. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 394.* hoc modo si magnes sepeliatur calce viva recenti vaseque figulino claudatur terra creta inde fornaci figulorum exponatur donec percocta sint vasa tunc extrahatur lapis, & infrigidari dimittatur, mox iterum in altero vase novo, ac nova calce recenti, ut supra locetur fornace, quod fiat quater demum eliciatur prædictus lapis, & usui servetur loco calido, & sicco, & cum opus fuerit igne, appropinquetur lapidi æqualis ejus portio sulphuris deinde madefiat lapis, & illico emittet ignem sulphurque accendet. Verumtamen placuit *Joan. Baptista Porta* ut scammonii totidem immisceatur calci quibus sepeliatur lapis calamitæ, nos inde scruetur *Serapionis*, quippe reverberetur igne donec albescat lapis, tunc in scobem redactum servari voluit in loco calido, & sicco, & cum exiger occasio irroretur aqua nam illico flammam emittet.

Alii superiores secuti composuerunt hunc lapidem magnetis vulgo calamitæ cum aliis ad hujuscemodi negotium idoneis quamvis diversimode quemadmodum ostendunt exempla quæ sequuntur.

Cape calamitæ unciam, calcis vivæ, picis græcæ, singulorum uncias duas, camforæ, salis nitri, sulphuris vivi, tutiæ Alexandrinæ ana uncia dimidium, olei petrolei, spiritus vini ana quantum sat sit ut fiat pasta solida, quæ claudatur in vase figulino, & perlutetur, ut igni reverberationis resistat per duos dies naturales, & perfectus evadet lapis evomens aqua, aut spuro madefactus.

— — *Veluti & sequens.*

Cape tutiæ Alexandrinæ drachmas duas, rasæ pini, sulphuris vivi, camforæ, calamitæ, singulorum unciam unam, hæc omnia trita

tiva excepta tuthia, quæ ponitur integra simul constringuntur in sacculo lineo qui circumsepiaitur calce viva, & in olla claudatur ne respiret, inde in fornace reverberetur per duos dies naturales quibus elapsis extrahatur olla frangaturque, & in ea reperietur lapis maximè custodiendus, hic enim si erroretur aqua aut aquæ cyatho obruatur ardebit ejus consumptione.

Idem præstat sequens, calcis vivæ, salis nitri, tuthiæ Alexandrinæ, calamitæ omnium æquam partem, sulphuris vivi, camphuræ utriusque binas partes : omnia trita simul constringantur in linteolo instar globi, qui optime includatur intra duo crucibula quæ filo ferreo ligentur, ac perlutentur, deinceps siccata locentur laterum fornace, donec percoquantur eveniet enim lapis coloris laterini qui spuro, aut aqua humefactus evomit flammam cui si adhæreant sulphurata accendentur.

Congruit atque sequens, constatque calce viva, calamita, sale nitro, camphora, sulphure vivo, & tartaro, hæc omnia trita pinsantur oleo rasæ in vase vitreo quibus affundatur aqua vitæ, ut supernatet mox obstruatur vas, & fimo equino sepiatur, per tres menses renovatur verò finis singulis decem diebus, ut calidum magis tueatur vas, quo tempore materia fit spumosa tunc extrahatur vas & igni carbonum exponatur donec penitus consumetur humiditas, & mistum in lapidem concresecat, qui à vase eliciatur, & ubi opus erit ignis madesiat aqua, aut vino alioquin fervetur ab omni humiditate.

Non minoris efficacix est quod sequitur : Ex calamitæ libra, calcis vivæ, piscis græcæ, sulphuris vivi singulorum, uncis quatuor omnia in pollinem redacta includantur in crucibulo aurificum vase, quod perlutetur ne respiret, demum vitriariorum fornace reverberetur tredecim dierum spatio, his peractis eliciatur compositum teraturque ac rursus crucibulo clausum locetur fornace, ut supra terque reïteretur hoc opus tandem enim reperietur lapis in crucibulo concretus tantæ virtutis quod madesfactus emittit flammam cui adhærent accenditur candela.

Verum enim ex his satis constat quomodo ignis accendatur per coitionem ex frigore comprimente : Reliquum est demonstrare ignem accendi coitione ex putredine : nec non ex reflexione radiorum solis coitione acta in corpore lucido veluti sunt specula:

specula : In putrescente materia, quamvis exuberet calor non tū adeo intensus exiit in ea ut ignem concipiat, nisi ab alio calore confirmetur, & ab eo vires de magis acquirat : cujus exemplum prodidit *Galenus, lib. 3. de Temperamentis cap. 2.* referens ipse projectum fuisse sterco columbinum prope fenestram domus in *Mysia* regione ferventissima ac media æstate, putrescens itaque sterco, & à sole excalefactum vaporem emittebat ignitum, ita quod accendit fenestræ tabulas resina illitas, ac tandem totam domum combussit, creditum est *Marcum Gracum* olim composuisse igneam misturam è stercore columbaceo, & aliis quæ sol accendere potest : legitur atque *Alexandrum Macedonem* jam sequenti usum fuisse mistura in scobem redacta quam per hostiles spargebat regiones mox enim hæc calefaciente sole accendebatur reliqua inde cuncta flabant. Cape vernicis liquidæ libram, olei è semine lini dimidium sulphuris vivi libras tres, sterco columbini libras duas omnia simul permista, ac in vase vitreo posita sepeliantur tribus mensibus in ovium fimo quo tempore compositum vertetur in pulverem ad prædictum munus idoneum.

Eadem ratione coitionis habita concipitur ignis licet diversimode, ut speculis urentibus quippe hæc radiis solaribus exposita, percussa que si in materiam aridam reflectantur eam accendunt, & urunt : hujuscemodi speculis *Archimedes Syracusus* hostium triremes combussit, quod *Archimedi* memorabile factum scripsit *Galenus* loco præcitato : Alia quoque speculorum vicem gerunt, ut puta Pila spherica crystallina, aut ex ysoberillo lapide fabricata, quod præter experientiam habemus à *Camillo Leonardo* Pisarense, libro qui *Speculum lapidum* inscriptus est, & cum eo assenserunt *Andreas Casalpini* de *Metallicis* ; necnon *Joannes Baptistæ Porta* de *Natura Miraculis* : Idem præstare constat phiolam licet vitream puram autem, & lucidam lymphæ perspicuæ plenam, sed magis roscidam esse congruet : usuique multorum huic operi oportuna fiunt specilla ex vitro plana, aut ex crystallo horum quodlibet adversus solis radios appositum tam diuque eis subiaceat adeo calefit, quod inde materiam combustibilem suppositum inflamat & urit : Specula verò comburentia ex optica disciplina ab

Archimede

Archimede primum inventa fabricantur materia, vel chalybis, vel vitri, vel crystalli: legitur fieri ex chalybe in *lib. 10. de Secretis Joannis Jacobi Vncherii*: at ex vitro aut crystallo fieri habemus à *Joanne Baptista Porta*, & aliis scriptoribus egregiis: veruntamen continuum conspicimus usum speculorum è vitro, aut crystallo, hæc enim probitate chalybeatis præferri experientia docuit: forma autem constituuntur specula, aut concava, aut plana, modo sphaerica, quandoque diversis angulis: monuit *Athaneus Cilix* Peripateticæ sectæ Philosophus accendi ignem ex septem speculis hexagonis adinvicem adeo nexis, ut speciem unius speculi præbeant: inde experientia habitum est, ex binis speculis sive tabulis vitreis planis æque evadere speculum comburens, nihilominus sphaerica & concava vitri specula duplicata ad hoc munus usui majori sunt, teste *Plinio lib. 2. cap. 110*. Veruntamen connexu utrunque adharere operæ-premium est ne vacuum appareat inter specula, sed unum videantur quod ut satius voto succedat adinvicem glutinant ea, exscentque mistura ovi, & terebinthinæ: Alii verò citra glutem prædictum specula jungunt duo concava ita ut superius sit inferioris aliquantisper majus sic enim connexa eveniunt æqualia: verum priusquam conjungantur super induci congruit minoris speculi gibbo, aut majoris concavo amalgamatio stamni cum argento vivo, deinde folio stamni eadem amalgamatione lincto operiatur, aut amalgama fiat ex mercurio, id est, argento vivo, saturno, & Marchesita stamnea, æquali portione hinc specula optime adjuncta quadam levi compressione ferruminantur ita ut ex eis unum construatur speculum comburens cujus in centro radios solares coire patet, ut rectè demonstravit *Euclides* in suis *Specularibus*, continuaque experientia approbat.

CAP. XVII.

De modo tertio excitandi ignem que exequitur, aut frictione, aut percussione.

Superest exponere modum tertium, qui motu; vel frictionis, vel percussione exequitur, divulgatum est veteres primi avi instar Brutorum animalium in nemoribus ortos, ciboque agresti vescentes, & nudos vitam agentes consuevisse ligno. um frictione ignem commovere : edoctos necessitate experientiaque à natura eis ostensa casu : ubi priusquam ne unus quidem innotuisset modus faciendi ignem, accidit quandoque conspexisse arbores ab impetuosis ventis agitatæ ramosque inter se terentes excitasse ignem à quo licet in primis pavidum fugirent, nihilominus intuentes postea posse tuto cauteque tractari quin immo humano generi commodum fore ignem, enixi fuerunt fricatione lignorum excitare illum inde quoque ligna addicendo conservare, & augere quantum exigat occasio, quemadmodum satis exposuit *Virruvius lib. 2. de Architectura, cap. 1. de Priscorum Hominum Vita, &c.* Idipsum asseruit *Joannes Baptista Porta, lib. 2. de Magia Naturali, cap. 9.* Etenim verò ad hoc opus ligna non æque omnia congruunt, ut quæ magis apta sunt concipere ignem extant calida facultate prædicta, prout Ficus, Laurus, Quercus, Ilex, Thilia, Hedera, Vitis, & hujuscemodi alia ligna quæ locis apricis orta esse conveniunt, hæc propria natura producant ignem, præ cæteris tamen approbatur laurus, idcirco scripsit *Eusebius*, Lauri arborem soli dicatam esse, & naturæ igneæ quamobrem à demonibus odio habetur, *Plinius lib. 15, cap. ult.* ait, Laurus triumphis propriè dicatur gratissima domibus, his verò ignem excitandi modum memoriæ prodidit *Plinius lib. 2. de Historia Naturali, cap. 110.* Ignium per se miracula, ait, Addantur

P

humani

humani ignes, & lapidem quoque infiti naturæ, attrita inter se ligna : Si igitur confricentur velocitate virgæ duæ lauri siccæ dum verò frictionis motu incaluerint ac fumare incœperint cito aspergantur sulphure trito, tunc enim accendentur, & in flammam vertentur.

Præterea cum homo instinctu naturæ scire cupiat, ut *Aristoteles* asserit, *lib. 1. Metaphisica*, hinc evenit, ne acquiescat inventis humana mens verum industriæ eis addere quod facile videtur, uti proverbiali sententia vûlgo habetur, nempe facile est inventis addere, & omnia tandem quoad possibile augere procurat : ejusdem sententiæ legitur *Cicero lib. 2. Offic.* Hominis autem mens discendo aliter, & cogitando semper aliquid aut inquit, aut agit videndique & audiendi delectatione ducitur : quapropter Neoterici enixi sunt conficere lapidem, qui frictione ignem emittat etenim juxta optatum successit, ejus compositionem pandam.

Cape calamitæ, sulphuris è regulo stibii, mercurii sublimati, singulorum drachmas tres lapidis gogatis drachmas duas, auripigmenti, marchesitæ æris, singulorum drachmas sex, olei ligni aloes uncia dimidium, spiritus vini rectificati, olei sulphuris singulorum drachmas sex terantur, quæ sunt terenda cæterisque permista in pastam rediganrur, quæ vase figulino clauso ad ignem coquatur donec in lapidem convertatur, qui panno aliquo fricatus accenditur, mox spuro extinguitur : sed de his satis.

Quatenus verò ad motum percussionis quo elicitur ignis fit ubi chalybis acies cum chalybe percutiatur ex quo ignis excutisæpe conspicitur : quod semper equidem evenit si cum chalybe percutiatur crystalli lapis, vel silicis, vel calcidonii, vel marchesitæ ; verum hujuscemodi modus est adeo vulgaris, quod eum demonstrare supervacuum existimavi cum superius etiam de eo satis mentionem fecerim : satius autem expedit revertere ad inceptum marchesitæ, ut perficiatur ipsius opus.

CAP. XVIII.

Chymica Opera quæ ex Pyrite circumferentur.

PRæter prædicta Pyritidis præsidia adversus multos corporis humani morbosos affectus ac cætera commoda hucusque recensita tanta fuit Pyritidis præstantiæ existimatio apud vulgares Chymistas, ut de eo mirabilia decantare consuevere sub ænigmatæ hermaphroditi continentis in se utrunque semen metallicæ generationis : quæ obrem pertinaciter inhærentes suo proposito totum ævum vitæ suæ conterunt : idcirco pleraque in Alchymica arte operant ipsi cum Pyrite excogitantes insolitum lapidem Philosophorum nuncupatum de quo solet versari quæstio inter doctos indoctosque, si fieri possit vel ne : eaque multis facta disceptationibus adhuc indecisâ manet : neque hic datur locus, vel occasio tam vastum pelagus ingrediendi : sed cum in horum mentionem inciderim, non nihil de eis inferendum hic esse censui quod exemplis agam referens multiplici modo magnæque industriæ quosdam Chymistas parare suam medicinam ex tenuissima Pyritidis essentia : quidem enim in pollicem redigunt Pyritem præsertim aureum eumque solvunt in aqua divisoria aurificum, quæ metalla dissociat, & abjiciunt terrestreitatem insolubilem imò bociæ residentem, eam vero partem in aqua solutam reponunt vitro alembico, quo digerunt hinc toties distillari aquam à Pyrite urgent, moderato tamen igne donec potioris, ac facilioris fusionis evadat Pyritidis essentia, quod in septima distillatione evenire solet : uti experientia docuit : tunc asserunt esse medicinam aptam congelare, & fixare argentum vivum vulgi in verum argentum, aut in aurum juxta fermentum medicinæ associatum, dum medicina hæc projiciatur super hidrargirum fervidum, & in igne fumans.

Alii verò reiteratis quatuor distillationibus capiunt Pyritem

sic præparatum & exsiccatum, & tenuissime commiscent, cum
 æquali portione mercurii sublimati, ac totidem salis ammoniaci
 inde compositionem hanc locant in boccia vitrea sublimatoria,
 quam furno aptant eidem subijciant ignem, & cogunt sublima-
 ri: denique cunctis à pyrite leui exaltatione sejunctis moliunt
 pyritem ipsum, ita elaboratum super lapidem porphiritem
 hinc aeri demittunt eum loco frigido, & humido, ut moris est,
 ut pyrites humescat, & in liquorem solvatur, quem appellari
 oleum placuit ipsis chimistis: Quidam etiam in tenuissimam
 scobem moliunt pyritem rudem, ut è minera extrahitur, sco-
 bemque in matulam vitream reponunt eique acetum accerri-
 mum ter distillatum affundunt, mox vas clausum in diplomate
 locant leni calore, donec coloretur acetum, & imbuatur te-
 nuissima pyritis essentia, quam inde separant ab aceto calore
 balnei maris, ut requirit ars omittendo os vasis reclusum, ut
 evaporetur acetum: alioquin capitello alembici claudi potest
 matulæ os, ne amittatur acetum, sed distillando colligatur ite-
 rum vase recipienti supposito, nam imò vasis residet pyritis
 tenuissima substantia munda ab omni faculenta terrestreitate,
 quam ita mundam, ac peroptime attenuatam, vel alio quovis
 modo ex prænarratis habitam uniunt Chymistæ, cum oleo solis
 asserentes hoc esse fermentum, quo ducunt medicinam ab eis
 celebratam, sub nomine elixiris, de potentia ad actum, solis
 enim, sive auri dicas est facultas aurificandi quemadmodum
 lunæ lunificandi præterea imbibunt pluries terendo medicinam
 super lapidem porphiritem oleo salis alKali, hoc enim dicunt
 incerare medicinam, ut habeat ingressum, & fusionem, ac fa-
 cilius solvatur in oleum, quod inde Claudunt sigillo *Hermetis*
 in pila vitrea spherica, quam furno *Athanasior* aptat leni igne
 continuo & æquali tribus prunis accensis per mensem quo
 temporis spacio consuevit fixari medicina, sic garrulant
 ipsi sophistæ, quod si hujus medicinæ pars projiciatur super
 decem partes argenti vivi mundi, & in crucibulo calefacti
 dum evaporari velle videtur illico eum sistit, & fixat in au-
 rum optimum, & sic putant multa facere ac mundum chi-
 merarum habere nihil tamen in manibus suis inveniunt, dum
 enim prædictam eorum compositionem expectant in optatum
 elixirem

elixirem verti, secus negotium contingere cernunt, & cum res votis suis non restitueat evanidaque spe delusi, tunc animi dejecti tum corporis tum fortunæ bonis in mediis procellis egestatis, & infortunii hærent, & ad sirenios scopulos consenscunt ad instar *Sisyphi* saxum voluentes: quamobrem hi non amplius Chymistæ at potius lachrimistæ vocarimerentur, ac jure dicere possemus eos non aliter ac Cimmerios in tenebris versari, ac ludibrio haberi, nam cum de repente ditescere velint ad extremam inopiam redacti sunt: horum itaque chimeras receptasque mendaciis plenas evitare omnibus consulo ne in eandem foveam ruant: chymix autem incumbere cupientes horror deferere apparentiam, & phantasiam sophisticam ea enim non est omnino ars, neque scientia, nisi abusivè, nam ipsius principia sunt falsa, & non naturalia quapropter ipsius eventus necessario sequitur fallax, idcirco à nemine sapientium unquam, ab illis vero, qui cum vulgo sentiunt fere omnibus est recepta: hæc est similitudo ficta, causa ignorantix, sicuti discrimen cognitionis: spuriam hanc artem tanquam phantasma eleganti carmine detestatus est in sua *Chrysopeia* summus ille Poeta atque Philosophus *Joannes Aurelius Augurellus*, qui tamen suis laudibus legitimam deprædicavit: nec eo minus veterem celebravit *Palingerius* in Zodiaco his sequentibus metris.

*Experti multa, & non parvis sumptibus illam
Invenere artem, qua non ars dignior ulla est,
Fingendi lapidem æthereum, quem scire profanis
Haud quaquam licet, & frustra plebs improba querit.*

Omitto alios innumeros Clarissimos Viros qui de his multa scripserunt, & concordēs asseruerunt decipi perniciose omnes qui sophisticè procedunt, cum ignorent rerum principia: idcirco ait *Aristoteles lib. 4. Metaphysica*, Homines enim non decipiuntur, nisi in eo quod nesciunt, quippe hujuscemodi homines extra naturæ ordinem elaborantes hallucinantur, inde alios seducere tentant, eosque decipiunt, ut socios habeant juxta illud *Ovidii* carmen:

Solacium est miseris socios habere panates:

Opera-

Operæ-premium est igitur hominem intrui in cognitionem viæ
 cuiuslibet rei quam vult operari, etsi in tramite iusto artis veræ
 permeare voluerit omissa illa sophistica, & deceptoria, conve-
 nit, ut ante omnia timeat, & amet Omnipotentem Deum in
 Trinitate unum; nam ab ejus Divina Majestatis potentia omnia
 bona procedunt, omniaque creata fuere pietate, & ratione;
 idcirco magnus, & nobilis Rhetor *Isocrates* monet ut Deum
 timeamus ac pie sancteque colemus, quare unusquisque oret
 itaque Deum Optimum, & Maximum, ut tribuat ei donum
 sapientiæ, & cognitionis, nam Deus inspirat cui vult, maxime
 probis & bonæ voluntatis, iniquosque repellit: inde Dialecti-
 cæ, & Philosophiæ incumbat quibus meditantibus tendere pos-
 sit ad speculationem, & investigationem, quæ necessario præ-
 cedunt operationem ad enucleandam medullis veritatem: fi-
 nis enim speculativi intellectus est veritas eo eundem excuti-
 tur tanquam ex Pyritis collisione ignis: idcirco *Aristoteles*,
lib. 2. Metaphysica, inquit, Nescimus autem verum sine causa,
 mox *tertio Metaphysica* potior enim investigatio priorum est
 solutio dubitatorum: hoc autem non est opus inopis, ut inquit
Philosophus in lib. 2. Politicorum, Impossibile est indigentem
 Philosophare, & qui prædicta neglexerit in cassum laborabit,
 & proculdubio peribit: ob id scriptis prodidit *Arnoldus Villa-*
novanus, qui vult ad hanc scientiam pervenire, & non est Phi-
 losophus, fatuus est, nam hæc est scientia de occultis Philoso-
 phorum, ea igitur latet fatuos, ignaros atque iniquos, ex his
 patet ut nemini liceat se huic arti intromittere, nisi naturæ
 principia ac ejus regimen agnoscat: prout recte dixit *Bernardus*
Tervirensis, de Transmutatione Metallica, Nam opus sequi-
 tur naturam: Quare inquit *Cicero 1. Offic.* Neque enim atti-
 net repugnare naturæ, nec quidquam efficiere omittere insulas opinio-
 nes, qui ergo vult quicquam efficere omittere insulas opinio-
 nes, quibus fidem adhibere obest, animum vero disponat, ut
 rerum naturas, & eventus intelligat, hinc tuto manus ad ope-
 randum emittat: ejusdem sententia fuit *Democritus Abderita*,
 nempe ne extra rationis limites incedat, qui huic facultati in-
 harere cupit; neque in opere ponere se animadvertat, nisi
 prius agnoscat causam, vel materiam determinatam propin-
 quam

quam cum determinata proportionē elementorum adinvicem; neque ignoret opus est propriū instrumentum, quo agit in materiam ad introductionem formæ, sciatque locum propriū generationis : atque præciliū modum agendi, qui ex intentione naturæ consistit in illa materia : idcirco *Parmenides in Turba Philosophorum*, inquit, si dictas qualitates ignoratis nolite operi appropinquare, quoniam totum est noxium, & infortunium : *Avicennas de Magisterio Artis Chymicæ, in principio Porta Elementorum* consuluit, , inquirere primum utrum sit vel non : deinde in prima dictione docuit investigare quid est, quomodo est, & cur est, vel propter quid. Verintamen jam habuimus hanc doctrinam ab *Aristotele, lib. 1. & 2. posteriorum*, quoniam qui rei scopum attingere voluerit *Aristotelem* percurrere oculis moneo præter locos præcitatos, *lib. 8. Physicorum, Text. 3.* ubi inquit, Et oportet nos considerare quousque sciamus quomodo est : hoc enim non tantum est utile in vere sciendo aliquid in scientia naturali, sed etiam prodest in via inducente ad considerationem de primo principio : sed revertamur ad *Avicennam* qui loco, ut supra prodidit per marchesitam intelligi ad aurum sanguinem, & ad lunam ova more metaphorico ne ab insipientibus perciperetur ejus sermo, quare tam arduum est hoc quam ex *Tantali* hortis fructus decerpere : veruntamen inferius in eadem dictione prima asseruit ipse marchesitam de auro, & de argento non mittere ullam Sapientem in sua alexir : item reperit apertissime in quinta dictione in ea enim omnes excludit Marchesitas asserens, non esse necessarias in magisterio : quin in d. ut magis hoc pateat, aliam recensuit materiam esse primam, & subiectum alexiris Philosophorum, *cap. 10. Dictionis 5.* dicens, Capias lapidem qui non est lapis, & divide, & fac de eo spiritum, & animam, & corpus : hanc igitur materiam primam inquireat studiosus in hac arte nolens suo frustrari labore, est enim una res in elementalī mundo à Deo creata subiectum omnis mirabilitatis actu animalis vegetabilis, & mineralis ubique repertitia, à paucissimis cognita, à nemine expressa proprio nomine, sed innumeris figuris ænigmatibusq; velata : teste *Petro Bungo, lib. de numer. Mysteriis*, upde ex præhabitis conspicuum habemus marchesitam non ingredi

in magisterio Philosophorum, quamquam in se contineat seminaria generationis metallicæ, quemadmodum satis ostensum fuit: cum nimium arduum imo impossibile fere esset à lapide marchefitæ enucleare duplicem illum vaporem, qui est materia metallorum immediata: hæc autem latet in quodam corpore à natura genito ad hoc munus magis apto, & propinquo, & non est lapis prout dixit *Avicennas* dictione quinta cap. 19. Cape lapidem qui non est lapis, & fac de eo spiritum, animam, & corpus, & *Raimundus* ait cape lapidem non lapidem: dicemus nos itaque esse aliud minerale halituosum forma aquæ siccæ, quam consuevere Philosophi appellare argentum vivum quod participat naturæ sulphuris non tamen vulgaris, sed Philosophici, hoc est homogeneous quod producit aurum, & argentum: quapropter merito appellarunt eum Philosophi primam materiam, massam confusam, chaos, primum ens, microcosmum, lapidem album, lapidem Philosophorum, lapidem benedictum, lapidem Indorum, & Ægyptiorum lapidem sedenegi, lapidem non lapidem, lapidem urisum lucentem, nivem, grandinem, Alumen Alophor, auripigmentum, argentum vivum, sulphur, gummi benedictum, masadir. i. florens alis albis, arsenicum, antimonium nostrum, hæc non sunt vulgaria, Terram nigram oculosam, terram foliatam, terram Philosophorum, terram benedictam, latonem, azoch, salem ammoniacum, calcem albam, calcem corticum ovorum, cinerem, clavellatum, Cambar, martech, Kuhul boritis, Zandarich, muchel. Kenque corsuphle, Kibrie, vel al Kibric, cedue, ovum, gallum, & gallinam, testudinem, in qua latet album, & rubeum, fumum album, & rubeum, monstrum, hermaphroditum, id est masculum, & feminam, sperma album femininum, & rubeum masculinum, Cælum Philosophorum, & terram corpoream, & spiritualem spiritum fortentem, venenum, buffonem, aco'um montanum, aquilam expansam, sanguinem medusæ, menstruum foetidum, & cæleste, sanguinem humanum, sanguinem spirituale, succum lunariæ, lunariam cælicam, Virginem, portulacam marinam, calidoniam, fermentum, coagulum, Salamandram, Phœnicem, Falconem, leonem rubrum, leonem viridem, draconem, Avem Hermetis Aquam vitæ metallicam, aquam

aquam Philosophicam, aquam stygiam mare acidum, aquam roris madii, aquam vivam, & siccam, aquam permanentem, & perennem, aquam mercurii, argentum vivum, minerale animale, & vegetabile ortum à vino rubro vel albo, Acetum acerrimum, quintam essentiam, elixirem, balsamum, alkali, Tartarum Philosophorum, qui omnia metalla reducit in mercurium vitæ, mercurium Philosophorum, mercurium animatum a orizzontem, Vas Hermetis, hæc omnia sunt unum nuncupatum æs, magnesia, purum, aurum, & argentum, non in ea forma qua oculis cernitur, sed qua in mercurium dissolutum est continens in se omnes colores mundi, & omnia metalla in potentia: quamobrem nihil est in mundo mirabilius hac materia lapidis: idcirco ut occultarent eam Philosophi, ne ab insipientibus agnosceretur, non proprio nomine loquuti sunt de ea, sed ambagibus verborum diversisque vocibus usi sunt eandem rem signantes: Veruntamen ne à filiis doctrinæ ignoretur prædictis, & aliis innumeris nominibus eorum quibus assimilaverunt eam appellarunt materiam lapidis per descriptionem suarum radicum ut est legere in turba Philosophorum: etsi innexa implicataque adeo apparent ut vix multorum annorum studio huiusmodi vocabulorum significatio erui possit: unde pleraque alia referri possent, quæ studiosis relinquo ut de his obiter percursis prætereat sermo: sat mihi est definisse marchesitam nullam esse materiam lapidis Philosophorum, neque elixirem, neque præstare tincturam metallis præterquam sophisticam, prout jam superius explicatum fuit testimonio *Gabri* summi Philosophi: quare tam consentaneum est ex ea fieri sinceram realèmq; tincturam quam ebur atramento candescere: eadem apparentia ostentationis, & questus causa fingunt lapillos ex marchesita emulantes gemmas cum re vera non sit, etsi potior est marchesita infici colore alterius lapidis vel pigmenti mineralis ob sympathiam qua convenit cum mineralibus, & ideo sæpe numero intuitus sum cum ea fieri lapides pulchros sed sophisticos, prout sequentibus exemplis deprehendere poteritis: in primis itaque ut fiat lapis aurei coloris.

Cape salis communis unciam ac totidem auripigmenti, mox creta, & commixta hæc claudantur in crucibulo fusorio perlutato,

tato, inde ut ignis vi liquecant exigit opus, demum materia frigefacta ac commolita ad uncix pondus commisceatur cum uncis denariis marchesitæ ustæ quæ diphryges vocatur à Græcis; tunc hujuscemodi compositio includatur crucibulo fusinæque vehementi follium motu fundatur penitusque liquefcat: tandem omittatur frigescere nam concreset in lapidem coloris aurei qui expoliendus erit: Alter accedit modus componendi lapidem perfinilem azurro ultramarino.

Assumantur lapilli fluviatiles albi, & lucidi qui ignis reverbatione in calcem redigantur: Idemque fiat de crytallo: tunc utriusque calcis capiatur æqualis portio, & altera addatur pars azurridæ Alemaniam, sic dicti, his tritis commisceatur decima pars marchesitæ aureæ demum compositum hoc in vase fusorio conglobatum liquefiat igni ac inde frigescere permittatur, nam in lapidem concreset, qui juxta artem secari, & expoliri poterit: Etenim eadem norma alii plerique lapides cujuscunque coloris fingi possunt, superfluum fore censui me ulterius diffundere: magis vero nobis profuerit omisissis sophisticis in usum habere marchesitam tantummodo adversus multos affectus corporis humani quibus summopere conferre novimus: verum etiam ut omnibus satisfaciam non desinam in sequenti pandere modum construendi marchesitam factitiam atque alia quædam mechanica opera curiosis grata.

CAP. XIX.

Modus conficiendi Marchesitam arte ex quocunque Metallo, ex- ordians à Stamno.

Habita exquisita cognitione nativæ marchesitæ fossilisque, de qua constat tractatulus iste sive descriptio prima, sub nomine Pyritidis seu Marchesitæ, dicas idem est, etsi antea usus fuerim.

fuerim potius Pyritis nomine à Græcis deducto, non ab re egi hoc cum veterum Græcorum secutus sim à quibus primordia medicinæ nobis fuere instituta : ubi vero contigerit aliqua recentiorum inventa recensere, quamvis alterius sectæ, tunc æquum etiam censeo eos imitari, dum tamen non optimatur veritas, sic in rebus vulgaribus quandoque licet obsequi vulgo proferendo propositum voce ei magis familiari quam fieri possit : Unde cum reliquum sit explicare quoddam genus Marchesitæ factitiæ de qua nemo veterum egit verbum, quod memorix proditum sit : quinimo modus ipsam agendi fuit à recentioribus inventus : etenim in multiplici quoque usu habetur à vulgaribus hoc nomen Marchesitæ, opportunum mihi videtur de ipsa tractare eadem voce Marchesitæ : & ne quid intactum relinquere videar at cunctis palam facere quibus, & quo modo contrituatur summe gratum, & utile fore existimavi : ex plurimis enim adinvicem mistis arte constat hæc Marchesita de qua in præsentiarum exemplum afferam, & à stamno exordiar à quæ æque denominabitur Marchesita stamnea, videlicet.

Cape tartari crudi vulgaris hoc est excrementum sive fex vini concreta sicca, & solida instar lapidis, quæ lateribus cadorum adhæret, & usu habetur ab argentariis ad expolienda opera : hujus itaque tartari unciam trituras cum totidem arsenici crystallini, adeo ut ex eis criticis, & adinvicem subactis fiat pulvis unus, quo cimentetur stamnum ad pondus unius uncix quod in bractæas sit tusum, & hoc modo fiat stratum pulveris fundo crucibuli aut alterius vasis terrei fictilisque non vitriati quod tamen exterius sit munitum luto sapientiæ, Chymistarum more, ut ignis vi resistere possit, inde super stratum pulveris locentur laminæ stamni, ac iterum super eas aspergatur pulvis ut alterum fiat stratum mox, aliæ superponantur laminæ atque iterum pulvis, & eundem ordinem proseguendo impleatur vas, tum pulvere, tum laminis, animadvertendo quod primum ac postremum sint strata ex pulvere, cæteraque solariatim constructa sint, ita ut stamni bractææ sint penitus sepultæ in pulvere prædicto è tartaro, & arsenico : tunc cooperiatur vas aliqua tegula ac luto muniatur demum exsiccari mittatur postmodum exponatur igni in primis tamen leni, qui sensim augeatur ut tandem lique-

scant omnia tunc facta erit marchesita stamnea pulcherri-
ma.

Huic accedit marchesita ænea sive ærea dicatur factitia quæ sit eodem modo supra expositio, ac eodem pulvere cimentantur æris bractææ, observando ad unguem magisterium supra descriptum, quo sit marchesita stamnea : & sic de singulis metallis intelligendum est fieri reliquas marchesitas : quæ inde consequuntur nomina ab eisdem metallis, quibus fiunt, quemadmodum jure consuetum est accidens denominari à suo subiecto: hanc autem marchesitam æream factitiam in usum habent aurifices ad glutinanda opera argentea infima, & quæ ex auricalco fiunt quemadmodum sibi vendicant chrysolollam ad glutinandum aurum : verum sic parent marchesitam æream factitiam cum duplici portione argenti fini : fundunt enim argentum cui fuso permiscunt marchesitam tritam donec fundatur, mox hanc compositionem effundunt super lapidem marmoreum, vel alium similem ut instar placentulæ extendatur quæ tanquam tabula vitrea fragilibus evadit eamque servant forma eadem integra : ubi vero in unum congerere velint aliquod argenteum opus ruptum aut divisum in scobem terunt illius placentulæ portionem quæ ad opus suum consolidandum, & redintegrandum sufficere videatur, eamque postea administrant prout requirit ars quod mei non est docere : idcirco pulverem hunc nuncupant solidamen sive suo vulgari idiomate saldaturam ab eodem effectu quo consolidat metalla : sed antequam admisceatur argentum appellant marchesitam æream factitiam, & vulgari dictione rame arso, hoc est dicere æs torrefactum, quod distat ab ære usto antiquorum sicuti est legere apud *Dioscoridem, lib. 5, de Medic. materia, cap. 70. de ære usto* : idem patet in *Galeno, lib. 9. de Simpl. medicam. facult.* Fere in calce libri ubi tractavit de ære usto sub nomine chalcos cecaumenos quod Arabes nominarunt diacalcomenon aut calcumenon, & calcomenon corrupta voce græca ut placuit *Fallepp. Tractatu de Fossil.* Juxta vero interpretationem nominum Arabicorum ex *Andreo Bellunenfi* legitur calcucemani, & calcuceraumenon, hæc indicat æs ustum recentioresque latini, Italique proprie vocant ferretum Hispanicum nam alias deferabatur ex Hispania,

spania, deinde licet ex Germania, nunc vero, fit Venetiis nempe fornacibus Murini pulcherrimum, & optimum: quod magis probatur à *Dioscoride* ubi contritu Cinnabarim colore imitari ait nigrumq; damnat: verum enim plures modos descripsit urendi æs quos unusquisq; videre poterit: ejus quoq; vires satis patent ex *Galeno*, & *Dioscoride*, quare ad alia quæ fiunt ex marchesita transire mihi contingit, cum de his satis hucusque sit dictum.

CAP. XX.

*Cum Marchesita Stamnea artificiosa
Construitur Speculum in pila sphae-
rica vitrea.*

INfinita Potentia Infiniti Numinis constituit naturam in rebus uti virtutem quæ inviolatâ successione intenta sit producere terræ fructus, animalia, mineralia, cæteraque omnia pro usu & beneficio hominum: Veruntamen natura in multis requirit artem ut naturalia perficiat, ac idonea reddat ea: quam obrem humana mens à sacro *Numine* homini attributa, ut *Cicero de Sem. & lib. Offic.* Tanquam intelligentia in hoc amplissimo naturæ Theatro fere continuo nova cogitat, artem exercendo, tum speculatione cum, & actu, id est, ingenio mentis, & labore manuum: quibus sæpe naturæ dotes non modo adæquantur verum etiam quandoque superari videntur, ut ita dicam: ecce quam mira hominum industria deprehenditur, quam nobis arrogari non licet, sed Dei gloriæ referre etenim Divina Majestas homines, hominum gratia, creavit ac lege ut alter alteri profit: idcirco prodidit *Galenus, lib. de Usu Theriaca ad Pamphil.* rustici hominis illiberalisque esse ducorem celare quæ ad salutem hominum maxime conferat: etsi *Pythagorici* aliique id genus Philosophi doctrinam suam nume-
ris:

ris velarint, quemadmodum, & *Raimundus Lullus* primariis literis Alphabeti: & alii Enigmatica, sive Allegorica verborum obscuritate involuerunt vetusta abstrusionis Phylacæ scripta quæ omnia docendo videntur nihil docere, nam *Oedipo* Sphingis interpretare opus esset ut intelligerentur: nihilominus veterum animus non fuit quicquam celare posteritati, aut illi arcana invidere: ea vero quæ doctis dicata sunt non promulgare plebi, ne ab indignis procul carentur: Verum summopere me cogit amor proximi pii, & probi, de quo ut bene merear magis aperte in lucem proferam arcanum pulchrum, & admirandum pro speculo construendo in pila spherica vitrea: quod hucusque sub sigillo silentii invidori in pectore tanquam in arce abditum fuit malitia & avaritia detentum. Unum enim agnosco hominem vulgarem Insigni hac Venetiarum Urbe incolam, qui magno questu huiusmodi specula divendit diversis gentibus quæ ad externas Provincias advehunt ea: hæc autem ut facile ac tuto constitui possint modum exponam, non enim æquo animo ferre possum, ut diutius absconditum permaneat, aut uni tantum utile sit, quod multis prodesse poterit, præterea brevi momento vertuntur res mortalium, ita ut si morte præreptus hic cum arcano decederet quod deterius esset, idcirco cunctis bonis viris profuso largior eum.

Capiatur marchesitæ *Jovis* artificiosæ uncia, cui associetur *Saturni* drachmas duas, mox igni fundantur adinvicem omnia, fusæque ac optime clarificata deponantur, & antequam concre-scant, neque admodum fervida sint commisceantur cum uncis duabus *Mercurii* Planetæ terrestis, ut Chymicorum verbis utar, sic de aliis prænominatis intelligendum moneo, ex quibus fiat Amalgama, ut moris est, quod apparebit totum esse hydrargyron, at crassum, lentum, & sordidum: ita ut frustra existimarint quidam esse multiplicatum ex aliis corporibus mixtis cum eo, tentaruntque ipsi per retortam bis urgere totum, ut pulcrius transfret magisque fluxile, quod ita fieri nequit quinimò animadverterunt residere corpora *Saturni*, & Marchesitæ ea enim gravia, & crassa sunt, sed distillatur tantummodo portio Mercurii existens in compositione Amalgamæ: sed transeant ista obiter dicta, & redeamus ad Amalgama jam factum, ut
supra

supra quod projiciatur in scutellam lymphæ limpidæ plenam, & leviter agitetur, ut ab omni forde abstergatur lucidiusque fiat demum coletur transeatque per pannum lineum: hoc ita paratum Amalgama impellatur in phialam vitream forma spherica instar pilæ quæ suaviter agitetur, ut Amalgama undique fluat, adhærebit enim instar linimenti argentei lucidi, & vicem speculi geret: reliquum verò Amalgamæ in pila vitrea superabundans post ipsius oblivitionem evacuetur per os pilæ inferius versum mox cera, vel alio quovis glutinetur: hoc enim modo perficietur speculum sphericum: Hinc quod superest Amalgamæ si in alteram pilam vitream indatur quam ubique moveri opus est, ut obliniatur idem eveniet, ut priori, & sic de aliis quantum supererit Amalgama fieri poterit.

Non omittam alterum prodere modum, atque alterum, hos tamen non æquè, ut prius unum succedere expertus sum: quorum alter est idem cum primo præterquam variat dosim nam hujus compositio requirit æqualem portionem ꝑ ℥ & ʒ: hæc signa sunt characteresve Planetarum terrestrium, ex quibus constat Amalgama: alioquin verò constat prima dosis, ut legenti patet: tamen si hic modus magis congruat ponere folium speculis urentibus: alter sequens. Inprimis, Cape ꝑ unciam cum dimidio quod ponas in crucibulo, aut alio vase figulino, quod igni resistere valeat idcirco igni liquefcere nittas mox in ipsum obruatur ʒ uncia, hinc adinvicem fusa sensim commisceantur ambo virgula lignea eisque fufis successive addatur Marchesitæ aureæ fossilis uncia uni, ac inde injiciatur Amalgama constructum ex unica uncia achor, id est, succi aquarii, & unciiis sex colophoniz in tenuissimam scobem redactæ: quibus actis frigesccre sinas medicinam, & servabis ipsam ad opus speculi, quod ubi perficere velis in ampullam vitream, & mundam immittes medicinam jam supra paratam, quam igni exponas donec liquefcatur tunc fusa circumquaque evoluatur, ut ubique adhæreat ampullæ demum effundatur, quod super erit medicinæ, nam frigesfacta ampulla eveniet perfectum speculum.

Alter vero modus postremus ab omnibus distat, ut infra demonstratur. Cape ℥ libram, ꝑ & ꝑ singulorum unciam, omnia simul in crucibulo posita, quater liquefciat igni: mox pila vitrea

trema madefit frigida inde paulatim incalescat super prunas donec rubescat tunc in eam immittatur materia fusa, & circumquaque cito moveatur, ut ubique fluat, & adhæreat materia fusa, & residuum evacuetur in alias pilas vitreas ad hoc opus paratas, nam & alias æque commodum erit : veruntamen primum approbo modum verumque assero, & alios quoscunque præexcellere.

Cum vero dictum satis sit hucusque de omnibus ad Marchesi spectantibus hic consistam coronidem imponens huic primæ descriptioni, ut ad cætera quæ mei sunt instituti properem.

Finis Descriptionis Primæ.

Descriptio

Descriptio Secunda;
 D E
 ATRAMENTIS.

CAP. I.

Atramenta in triplici genere constituta.

Abitaratione Pyritis ceu Mineræ Atramentorum, constituta sunt eorum principia ceu fundamenta quibus notis, adempta est omnis ambiguitas originis eorum, quam aliquis curiosus adducere posset: nunc æque consequitur differere de eis, & quot eorum genera sint distinguere, nec non de substantia eorum fusius exponere, ac quomodo in Pyrite existant necessario repetam: hæc omnia quam breviori, ac magis perspicuo, distinctoque sermone poterò si binde agere, hoc mihi onus incumbit, ut quicumque cupidus noscat naturam eorum, que omnia scitu equidem dignissima sunt haudque inutilia, imò gratissima studiosis fore spero: in quo negotio absolvendo sequar sententiam clarissimorum scriptorum, quos me hætenus legisse meminerim doctrina atque experientia valuisse, à quibus hæc non admodum provulgata, uti neque valde recondita fuere: ne vero media in luce aberretis vos transferre velim ad *Avicennam, lib. 2.*

Tract. 2. cap. 47. ubi scriptis tradidit Atramenta initio generationis suæ fuisse liquida quæ deinceps à natura fuerunt coagulata in lapides Pyritis, idem asseruit *Divus Albertus* cognomine *Magnus, lib. 5. de Mineralibus, cap. de Atramentis*: Hinc evenit quod *Georgius Agricola, Vir gravissimi nominis, lib. 3. de Natura Fossilium,* appellavit Atramenta succos cum enim liquida fuerint prius, instar succi, deinde concreta & coagulata quemadmodum antea explanatum fuit, etsi inventum ab *Agricola* nominandi succos, ad doctrinæ perspicuitatem potius, quam ad veram differentiam referri potest: nihilominus his assensit *Gabriel Fallopius Tract. de Aquis Thermalibus,* quod jam innuerunt *Dioscorides, Galenus, Paulus Aegineta, & Oribasius,* ex quibus satis percipere possumus Atramenta dubio procul fuisse liquida, & inde opere naturæ coagulata in Pyrite, quorum quædam expullulant ex se ab ipso Pyrite natura ipsa duce: alia vero à Pyrite eliciuntur artis auxilio & industria; proinde calido & humido facile dissolvi scripserunt concordēs omnes qui de his tractarunt, præcipue *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat. loco de Misy, Chalcity, & Sory,* dum inquit in decoctionibus funduntur: quinimo eorum substantia juxta *Aristotelis* sententiam in *Meteoris,* atque *Alberti* loco præallegato ex terra & aqua cum immixtione perspicui aeris & ignis qualitatis est omniomera mineralis, quæ sulphuris odorem infert, saporemque acerbum cum acredine habet, quorum aluminis cum & salis qualitates indicat: quas *Theophrastus Paracelsus* retulit sub nomine sulphuris, salis, & argenti vivi, non vulgaria, at per metonymiam intelligendo, ut persæpe *Geber* Hispanus summus Philosophus in sua summa alludere solet: proinde patet ex superioribus medium lapidis & metallorum esse Atramenta, nam in se habent compositionem lapidis & metallorum atque eorum splendorem continent, quo illustrare possunt metalla: præterea in triplici genere constituta fuerunt Atramenta, quorum primum est Atramentum metallicum, à quo alterum genus derivatur, quod in ordine naturæ & descriptionis prodiit ab auctoribus est secundum, hoc Atramentum sutorium, Chalcanthumve, atque Vitriolum vulgo appellatum est; Tertium denique

denique genus prædictis congregari videretur, nam Atramento futorio tenetur ex quo una cum aliis rebus compositum fuit pro scribendi usu cujus effectus gratia scriptorium & librarium denominatum fuit.

Hæc cuncta Veteres memoriæ reliquerunt, præ cæteris vero primus videtur *Pedacius Dioscorides*, qui *lib. 5. de Medica materia* distinxit prædicta Atramentorum genera, nec non eorum differentias exposuit, ubi præter hæc prodidit etiam de Indico atramento, quod sub tertio genere tanquam ipsius differentia locabitur : hoc legitur meminisse *Galenum lib. 4. de Compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 4. & 7.* Id enim proprium esse *Dioscoridis* Indicum plerisque placuit quamvis videatur *Dioscorides* tractasse de Indico, tantum nullo alio expresso verbo sive nulla inscriptione nominis atramenti, etsi forte eam tribuisset inscriptionem, cum possibile sit exactissimus enim fuit horum inquisitor, nil tamen miri esset temporis edacitate periisse, quemadmodum pleraque alia amissa fuerunt, nam longo temporis decursu diversa occurrunt accidentia quæ devastare possunt omnia : at parum refert, vel si alicujus accidentis vi defuerit talis inscriptio, aut si aliquo vetere *Dioscoridis* exemplari adhuc reperiatur scripta, cum eam tamen subintelligi velint scriptores fide digni à quibus assertum fuit Indicum *Dioscoridis* appellari atramentum Indicum hac ratione, nam inter pigmenta connumeratur atque inter ea usum habet quemadmodum, & atramenta solent præsertim scriptorium pictoriumve ; & ideo *Paulus Aegineta lib. 7.* prodidit, de Indico sequenti inscriptione, videlicet, Melan atramentum Indicum : non desunt alii asserentes reperiri inscriptionem Græcam in quodam vetere *Dioscoridis* codice quæ inscriptio effingit de lapide Indico nihilominus eam prout extraneam, & à natura atramenti Indici prorsus diversam derogant, atque optima ratione resistunt : tum *Gabriel Falloppius Tractatu de Metallis, seu Fossilibus, cap. 34. de Indico* : cum & *Amatus Lusitanus, in suis Commentariis in Dioscoridem, Enarratione 67.* uterque eorum asseruit impropiam fuisse inscriptionem de lapide Indico : Hoc nimirum Indicum *Dioscoridis* de quo incepimus sermonem scriptum ab eo fuit ex arundinibus

Indiæ oriri, & instar spumæ concrefcere, quod naturale appellavit, aliud factitium prodidit quod æque ex plantarum genere ortum ducit, quare nullam similitudinem habet cum lapide, neque cum fossilibus in duritie, aut figura, neque effoditur ut lapis, quo fit ut diversæ naturæ sit atque contrarii generis lapidum, & quorumcumque fossilium quamobrem, neque inter atramenta connumerari conveniret, indicum, nisi quatenus pigmentum est meretur describi sub genere atramenti pictorii, & ut prædicta colliguntur in eumulum, constituta sunt atramenta in triplici genere ab omnibus scriptoribus, tum priscis utriusque sectæ, cum & ab inferioribus præsertim nostri sæculi viris equidem clarissimis, qui superiorum sententias coluerunt, etsi in aliquibus rebus visi sunt quidam evariare, concordēs tamen quam possibile sit eos reddere enitar, aut saltem zizaniam à tritico secernam omnemque caliginem tollam ut veritas instar meridianæ lucis clarissima patefiat, sed latius de his ubi erit occasio exponetur.

CAP. II.

Primum genus atramenti appellatur Metallicum.

JAm ordo exposulat, ut de atramento Metallico differamus, à quo originem ducit atramentum futorium veluti supra expositum fuit auctoritate *Galeni*, & *Georgii Agricola* ubi ait ipse atramentum Metallicum est parens, & effector atramenti futorii, & quibus conjicere possumus atramentum Metallicum esse ceu florem atramenti futorii de quo uberius capite suo declarabitur : hoc vero atramentum Metallicum nativum est in tres tamen differentias distinctum videlicet in *Misym*, *chalcitum*, & *Sorym*, cunctas prædictas species appellavit *Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, *Pyritem* erosum quemadmodum apertissime probatum fuit superiori descriptione, idem utique

utique atramentum Metallicum saepe *Galenus* appellavit unico nomine metallum, non autem quia sit omnimodum metallum, quod si b malleo duci solet, sed metaphorice locutus est de materia, quæ magnam partem in se continet metalli, illud enim per fornaces elicitur ab eadem materia ex qua sponte fieri solet atramentum Metallicum, quemadmodum *Galenus* ipse exposuit *lib. 9. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi asseruit conspexisse in fodina æraria montium Solorum Cipri hoc metallum sponte à natura concretum in tres zonas in longissimum extentas alternatim distinctas, hoc ordine, erat enim infima zona Soreos dicta, & lapidosa super quam erat secunda zona instar efflorescentiæ, quæ appellatur chalciteos, tertiaque erat suprema zona Misyos nuncupata, quæ super chalcytim ad instar æruginis quemadmodum super æs fieri solet, intelligendo quo ad modum, & effectum substantiæ, & non in colore; hoc itaque modo oriri prædicta attestatus est *Galenus*: & cum eo assensit *Ærius* idem enim memoriæ prodidit *Tetrabili* 1. *Ser. 2. ca. 64.* conspexisse in specum montium Solorum Cipri prædictum atramentum in tres zonas ordine, & modo supra indicato, quo in loco censuit has differentias inter se distinctas esse unum atramentum in genere, ex una radice, & cognatas à natura productas dixit eas: quod amplissime scripsit *Galenus* loco supracitato ac *lib. 4. de Compos. Medicam. per genera, cap. 1.* ubi ait, Cum paulatim chalcytis longo temporis decursu vertatur in misym, & in chalcytim mutari Sorym vidisse censuit: nihilominus mutua hæc conversio inter eas differentias non retrocedit: non enim misy vertitur in chalcytim neque in Sorym commutatur chalcit, sed è converso evenire conspicuum est: nimirum scripsit esse ejusdem generis, & facultates, & ab una radice procedere prædicta atramenta, quorum facultates quales sint operæ præteritum est explorari ab eo. um substantia, odore, atque sapore, sunt enim substantia gravi terrestri, & subpingui, oleaginosa: odore autem graveolentia abominosaque; quandoquidem olfacta fulminis virus valde olent, ita ut ventriculum subvertant, quod eo magis agunt deglutita, evenit vero hoc ex sulphureitate qua constant atramenta: sapore equidem acida sunt atque gustu acerba, & aspera, at multo magis acria virosa percipiuntur: & si acida-

dam qualitatem efficit frigidum subtile teste *Galeno, lib. 4. de Simplic. Medic. facult. cap. 12.* Ac plerisque aliis locis: prætera asseruit quoque acerbum esse frigidum terrenum, & crassum, etenim vero in atramenti superat sapor acris æque superat atque caliditas in eis, ut *cap. 18.* ejusdem libri pronunciavit *Galenus* auctoritate *Platonis*, *Aristotelis* ac *Theophrasti* Græci, nempe actia fortiter excalescere, sunt enim aliis crassiora, & calidiora adeo ut terminus, & finis saporis acris sit urere, id ipsum repetit *cap. 19.* asserens saporem acrem esse exacte calidum excedentem urentem, crustam non olientem ac denique colliquantem, ibique affert exemplum atramenti chalcitis, misy, & sory, hæc enim atramenta connumerat inter medicamenta crassarum partium quæ exustione, erosioneque interimunt, cum in corpus distribui hæud possint, at potius temporis spatio accensa à calore corporis per eam quæ est in animante, mutationem, tum exulcerant tum exurunt ventrem non aliter, quàm lapis ferrumque ignitum, sicuti hujuscemodi verbis scriptis prodidit ipse *Galenus*, quod repetit, *lib. 2. de Arte curativa ad Glauconem, cap. 2.* Dicens ubi malignum ulcus, & cum futilagine fuerit talia enim acriora expetunt medicamina, & quæ ignis vires habent, quale est chalcitis & misy, & arsenicum, & calx, & sandaraca, etenim non aliter, quam ignis adurunt medicamenta hujuscemodi sapius vero ubi ista cesserint ipsum ignem adhibemus: ex his itaque unusquisque conjicere potest constare atramenta ex mistis facultatibus nam ratione cujusdam levis frigiditatis cum stipticitate non nihil astringunt, quod innotescit ex sapore acido, & acerbato, ratione autem exuberantis acredinis calfaciunt, & siccant in quarto ordine, scripsit enim *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicam. facult. cap. 27.* quæ æscharam molliuntur, & urunt calida, & sicca esse in quarto, verum hæc abstergunt mordentque carnem ulceratam eam quoque urunt adeo, quod ulceribus æscharam inducunt, ut monuit nos *Dioscorides* loco, ut supra quem in hac facultate quemadmodum oraculum observare debemus, iccirco inferiores ei omnes assenserunt: Et si atramentum ustum amittit acredinem, & mitius evadit adeo ne amplius æscharam inducere possit: præterea cuncta hæc atramenta igni liquecunt,

atque

æque eorum quædam solvuntur in aqua, vel quovis alio liquore decocta, ut puta misy, & chalcity, tertium vero appellatum sory non solvitur decoctione ulla, sed igni tantummodo liquatur teste, *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicam. facult.* Quod æque assenserunt *Avicennas, & Serapio*, hæc autem omnia approbavit experientia à nobis pluries habita: quatenus verò ad facultates conferunt omnia atramenta scabiei humidæ, & salsæ Arabum, fistularum callositatem extirpant, sanguinis fluxum sistunt præsertim narium, & hemoroidarum si eis infitentur, Herpestiomenum curant, aurium ulceribus conducunt, abstergunt enim saniem si fiat licinium ex eis, & melle intinctum, & ponatur in aurem ulcerosam, pleraque alia operantur describenda locis suis.

CAP. III.

*Prima differentia Atramenti Metallici
est suprema Zona Misios dicta.*

NON ab re fore mihi videtur sermonem instituere de singulis notis quibus Atramenta omnia constant, non modo in genere, verum etiam in specie, ve'uti odore, colore, sapore, crassitie, tenuitate, densitate, friabilitateque, lenticie, mollicie, & duritie, quæ omnia esse solent in multis heterogeniis: propterea pro exemplis auctoritates scriptorum subijciam, exordium assumendo à *Dioscoride, lib. 3. de Misy*, ipse enim literis posteritati tradidit misim aurei coloris fulgere: Idem asseruit *Oribasius, lib. 13. & 15.* dicens, Misim aurei coloris æmulate stelle modo splendere: Eandem sententiam assensit *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura eorum*, quæ effluunt ex terra ubi attestatur Misim habere colorem auri, quod non modo à naturali sua origine producitur super chalcitum ad instar æuginis, ut supra explicatum fuit, verum etiam per commutationem.

rationem ex ipso Chalcitry atque ex singulo atramento furcio
 tam factitio, quam Fossili efflorescit Auctore, *Galeno loco de*
Chalcantho, Inquit enim Chalcanthum commutari in Chalcit-
 rim, & inde Chalcitrim successive verti in Misim: Quod repe-
 rit *Agricola, lib. 3. de Natura Fossilium*, Hoc etiam multiplici
 experientia ostentum fuit, ex quibus satis constat non posse
 Chalcanthum promoveri ad formam Mily, nisi prius Chalcitis
 evaserit, eodem modo intelligere debemus promoveri inter se
 species atramenti metallici, quæ tamen non retrocedunt, quare
 neque Sory transit in Misim nisi prius fiat Chalcitis: eadem
 asseruerunt Arabes, & cum Græcis ad unguem convenerunt,
 quamvis insipientibus, secus res se habere videatur, inepte
 existimarunt enim esse Arabes ratione oblitos, & à mente
 Græcorum longe alienos evariasse, ex quibus præstatur occasio
 demirationis, cum fuerint Arabes in literis, & in experimen-
 tis versati, quamobrem si altius introspeciamus eorum opera,
 memoriæque revocemus summos fuisse Philosophos ac Medi-
 cinæ magistros, nec non etiam Græcorum sequaces fuisse, ut
 attestantur eorum scripta ubique demonstrantia imitari Græcos
 præsertimque *Galenum*, facileprehendemus depravata fuisse
 Arabum opera ab eorum expositoribus ob linguæ Arabicæ dif-
 ficultatem: Arabes enim usi fuerunt nominibus juxta eorum
 idiomata, ex quibus male perceptis, ac pejus explicatis inole-
 vit opinio, & persuasio plerisque somniantibus deceptis à cor-
 ruptis maleque traductis exemplaribus mendaces fuisse Arabes
 eorumque scripta librosque multis erroribus scatere: proinde
 Arabes non modo inique criminati fuerunt errorum à fatuis
 qui de eis male senserunt: Verum etiam Arabum auctoritate
 nixos omnes tandem eorum sequaces in eandem foveam ruisse
 divulgantur: profecto tamen proniori lapsu extiterunt exposi-
 tores, qui neque verba, neque mentem Arabum recte perce-
 perunt, hi nimirum absurda dixerunt, quamobrem non audi-
 endi sunt, sed repudiandi, aut saltem corrigendi, hi vero se
 ipsos damnare, non prospiciunt, cum si diligenti examine ad-
 notassent dicta Arabum mehercule æquiores in censendis eo-
 rum scriptis fuissent, sed nulla res equidem inclusit eos in er-
 rore magis, quam nominum multitudo, & diversitas: quan-
 quam

quam harum difficultatum cardo non vertatur circa nomina, at circa ordinem cum de nominibus sit parum contendendum dum rei intentione n habeamus, teste *Galeno lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 1.* & *lib. de Pulsibus, cap. 2.* inquit, Nominum non esse habendam rationem, sed verum doctrinam, viam, & rationem differentias, quæ in re sunt à rei natura contemptis nominibus; attendamus itaque non literam tantum superficialiter, at sermonis figuram qua usi fuerunt Arabes, nam apertissimè deprehendemus ipsos inter se concordēs assensisse Græcis, nec non eorum sententiam manifestasse, quæ talis est quod in fodina ætaria concretum est sponte à natura atramentum metallicum in tres zonas alternatim distinctas sequenti ordine, erat infima zona foreos dicta, quæ & Sory appellata fuit ab eisdem Græcis: super quam erat secunda zona quam nuncuparunt Chalcitim, sequebatur tertia zona, quæ super alias est suprema, & dicta fuit Misis: audiamus modo Arabes, qui in hac historiâ eodem ordine Græcorum processerunt, & exordiamur à *Serapione, Tractat. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 386.* ubi dixit, Vidi in mineris tres venas extensas unam super aliam, & vena inferior erat Zeg rubeum; secunda quæ erat super eam, erat Colcotar; & tertia superior, erat Zeg viride, quod intelligendum est flavum aureum: mox sequenti pagina ejusdem capituli, inquit, Sed Surie est ut quidam dicunt Zeg rubeum, quod ipsum sit species Maltinæ, sed erravere: quam bene congruunt hæc *Serapionis* scripta cum *Dioscoride*, ubi & ipse dixit, Sory existimant aliqui melinteriam esse aberrantes: sed revertamur ad initium capituli *Serapionis*, ubi prosequitur, Zeg rubeum convertitur, & fit Colcotar, & Colcotar fit Zeg viride, quod subtilius est eorum, & grossius est rubeum, & Colcotar est medium inter ambo: Idem voluit *Averroes, lib. 5.* colliget loco de Medicinis quæ ex Mineris sunt, ubi citat *Galenum*, dicens, Quando ivit ad Insulam Radix, id est Romanorum intravit quandam mineram, & invenit tres venas, in Infima vena invenit Vitriolum rubeum, & post illam Colcothar, & post illam erat Viride: Verum hæc adeo clara, & manifesta sunt utriusque sectæ ad unum se conferre, minimeque disferre, ut qui negare auserit

ea merito cecutire, & in meridie palpare censendus erit : etenim vero eadem assensit *Avicennas*, lib. 2. *Tractat.* 2. cap. 47. innuens eadem atramenta ipsomet ordine supra enarrato, nam postremo loco, & infimo constituit Sory Græcorum, quod ipse appellavit Alsurie, & Alsury dictione proxima voci Græcorum, præterea ait esse rubeum, & aliorum grossius, nam est vehementis corporeitatis, & congelationis ob quam nulla solvitur decoctione facta in aqua : easdem notas descripsit *Serapio* existere in Surie, quas legimus, jam attributas fuisse Sory à Græcis, ut patet in *Galenum*, & alios Græcos celebres auctores : medio autem loco, nempe zona media constituit *Avicennas* atramentum album appellans eum Alchalcadim, hoc autem Græci nuncuparunt Chalcitium, quod *Serapio* nominavit Colcotar, hoc est atramentum in media zona existens, idem quoque atramentum quandoque appellavit *Serapio* Calcadim quemadmodum, & *Avicennas* consuevit, nam Calcadis, idem est quod Alcalcadis, & sunt eadem voces quod veriverbium constar: dum enim *Serapio* discurret de Misy, inquit, Virtus ejus est similis virtuti Colcotar, & comburitur sicut Colcotar : & in alia translatione *Serapionis* legitur, virtus ejus est similis virtuti Calcadis, & comburitur sicut Calcadis: hæc retulit *Serapio* exemplo *Diosc.* qui cap. di Misy scripsit, Agyptium præstantius est, vim habet & unctionem cum Chalcitide eandem: ex quibus conspicuum est conformes fuisse *Serapionem*, *Avicennam*, & *Græcos*, in intentione quanquam *Serapio* dissentire videatur ab *Avicenna* in hoc nomine tantum Colcotar nam *Serapionis* Colcotar est atramentum in zona media, quæ in ordine zonarum trium, prout scripsit *Galenus* est secunda, in qua existit Chalcitis Græcorum, hoc est Arabum Calcadis, videlicet tam *Avicenna*, quam *Serapionis* : proinde *Hugo Solerius* Medicus in Scholiis super duos libros priores *Ætii* asseruit veram veterum Chalcitim esse Colcotar *Serapionis* : alioquin vero sensit *Avicennas* de nomine Colcotar, attribuit enim eum atramento primæ zonæ constituens eum in ordine zonarum primum, & citrinum in colore quale descriptum fuit à Græcis existere Misy, idem deprehenditur à *Serapione* quatenus ad essentiam rei, & ordinem zonarum, ubi ait, & tertia superior vena, id est zona, erat Zeg viride

viride clarum, persuadet *Antonius Musa Brasavolus* hoc intelligi flavum aureum, quod est proprium Misy, excusat tamen interpretem *Serapionis* ignorasse linguam Latinam: veruntamen patet uniformes fuisse *Avicennam*, & *Serapionem* de essentia rei, quamquam dissenserint de nomine, quod parum refert cum falsa possit esse nominis transductio: easdem enim notas suas uterque tribuit atramentis convenientes exemplo Græcorum, ut puta *Serapio* ait, atramentum primæ venæ esse Zeg viride quod flavum, & aureum esse probatum fuit: Idem scripsit *Avicennas*, Atramentum primæ zonæ esse Citrinum aureumque, licet in novo exemplari legatur areum ob malam in typis literarum impressionem quippe in veteri codice constar, & melius Alcolcotar est illud quod velociter frangitur aureum mundum non antiquum: præterea ambo asseruerunt hoc aliorum atramentorum tenuius esse approbaturque ciprium, ac eo magis *Ægyptium* licet in omni atramentorum minera cujuscunque regionis reperiatur, descripserunt equidem notas, quas Græci assignarunt Misy: quapropter persuadet ratio hanc celeberrandam esse opinionem, ac me iudice, pro folio *Sibilla* habendam: ejusdem mentis plerique fueruntque Clarissimi Scriptores, veluti *Joannes Arculanus* in *Rasim* super nonum *Almansoris*, cap. 24. de *Ungula Oculi*; & *Frater Vincemius*, lib. 2. ipsius *Speculi*: atque *Albertus* lib. 5. de mediis *Mineralibus*, cap. 3. de *Natura & Substantia Atramentorum*: Innuerunt omnes atramentum primæ zonæ esse Citrinum aurei coloris, quod Græci appellarunt Misy, *Avicennas* vero Colcotar, & *Serapio* Zeg flavum, *Alberius* Alcolol: ne vero flectam de nominibus Arabicis lapsus *Petri Andrea Mathioli*, in *luculentissimis Commentariis* in *Dioscoridem*, cap. de Atramentis dixit enim Arabes appellasse Misy suum proprio nomine convenienti huic speciei tantum Zeg & Zagi quod nequaquam ab ullo Arabum scriptore proditum fuit, imò oppositum conspicitur in synonymis *Serapionis* ubi legitur Azegi atramentum exinde comprehenditur esse nomen commune, ac generale cunctis atramentis, clarius autem hoc exposuit in *Tract. de Simplic. ex Mineralibus*, cap. 386. dicens, Zeg, id est Viriolum, vidi in mineris tres venas extensas, unam super aliam per longum

spatium, & vena inferior erat Zeg rubeum, & secunda erat Colcotar, & tertia erat superior Zeg viride; ex his satis patet attribuisse *Serapionem* hoc nomen Zeg non uni, sed omnibus atramentis; quapropter scripta sunt inter synonyma *Serapionis*, quæ interpretantur nomina communia: Sic ergo consequitur censendum esse Zeg nomen commune unicuique atramento minerali, quod mihi sufficit explicasse pro declaratione nominis Zeg: at ne verbis nimium abundare videar, rem perstringam revertendo ad *Misy*, quod approbatum fuit natione *Ciprium*, eo quoque magis *Aegyptium*, ut legitur in *Dioscoridem*, vires ut cætera atramenta habere jam expositum fuit, quæ sunt nonnihil astringendi, abstergendi, magisque corrodendi carnem ulceratam, atque urit eam adeo, quod escaram inducit, quavis corporibus duris applicatum minus aliorum atramentorum sui generis mordicer, minusque astringat, cum tamen non sit aliorum minus calidum, quod equidem ob suam tenuitatem evenit, omnium enim tenuissimum est *Misy*, ex eo non fit Medicamentum *Pioricum*, quemadmodum ex *Chalcitide*, eo enim multo inferius est ad ocularia Medicamenta auctore ipso *Dioscoride*: Uriturque *Misy* more *Chalcitis*, bullasque facit in igne, atque liquescit, ponitur in emplastris ubi opus sit in fine cocturæ, juxta sententiam *Ætii Tetraboli* 4. *Serm.* 2. *cap.* 25. quippe decoctione solvitur in quemlibet liquorem sicuti est legere *Galenum* cæterosque Græcos scriptores, qui magis in hac historia de Metallicis valuerunt: Memini legisse in *Hippocratem lib. de Natura Muliebri*, si exhibeatur in potu *Misos* ad fabæ magnitudinem cum aqua dissolutum, mulieri impeditur conceptio per annum: præterea *Galenus lib. 7. de Compositione Pharmacorum, secund. loc. cap. ult. scriptis*, Tradidit Pharmacum, in cujus compositione ingreditur *Misyos*, de quo Pharmacum exhibebat coclearium unum cum ciatis duobus aquæ orthopnoicis tussientibus, peripneumoniciis, tabescentibus ægre spirantibus, & hepaticis: & superiori libro scripsit ex mente *Archigenis* ad aphtas conferre *Misim* cum vino mistum, & cum mulso si sordidæ fuerint, & aliis conducit: Verum in præsentia de his satis jam cadut ad calcem perduxij, nam parare me cupio ad declarationem *Chalcitees*; in quo versatur

major:

major difficultas; proinde tot committuntur errores præsertim in compositione theriacæ, quos auxilio Dei Omnipotentis auferre spero ac omne dubium explanare.

CAP. IV.

Secunda differentia, Speciesve Atramenti Metallici, est Zona media, appellata Chalcit.

IN presenti capite comprehendam secundam metallici atramenti differentiam, quam descripsit *Galenus* esse zonam mediam, ex tribus quas conspexisse ait in fodina æraria montium solorum Cipri, asserens eam productam esse à natura instar efflorescentiæ super tertiam zonam, eamque prodidit appellatam esse à Græcis Chalcitum, quam Arabes vocarunt Alkabrusy, Alcalcadim, & Chalcadim, hæc equidem voces proximæ adeo sunt dictioni Chalcit, ut nemini ambigendum sit indicare eam, proinde in hoc nomine Chalcadis, & ipsius essentia conveniunt inter se *Avicennas* & *Serapio*: præter autem prædicta nomina secundæ zonæ ascripta aliud addidit *Serapio* nominans eandem zonam secundam, venamve dicas Colcorar quod nomen attribuit jam *Avicennas* primæ zonæ Misy quare in hoc dissentire videntur, si vera credi possit hujus nominis traductio, cum verisimile non sit, nam excepto hoc nomine Colcorar, maximus comprehenditur inter eos consensus de essentia, & natura rei & de aliis nominibus in quibus consenserunt cum Græcis: etsi fatui quidam non intelligentes verba, nominaque, Arabum minusque sensum eorum percipientes ausi sunt veritati repugnantiam producere, ac mentem eorum pervertere, nil miri si confusa appareant Arabum scripta, ex quibus inde mendaces ac ipsismet adversantes memorentur, ob pravam interpretationem

pretum expositionem quæ multos deludit : si vero exacte per-
 curramus Arabum scripta animadvertamusque modum dicendi,
 atque ordinem describendi notas differentiarum atramenti
 metallici parvi faciendo nomina quibus auctores utuntur sæpi-
 us ad libitum ; facile enucleabimus veritatem, & reperiemus
 eos Græcorum assedlas fuisse ac veræ doctrinæ cultores, medi-
 cæque facultatis amplificatores : attendamus itaque ordinem
 Arabum demonstrandi differentias zonarum trium more Græ-
 corum, idcirco si exordium assumpserimus ab *Avicenna*, lib. 2.
Tract. 2. cap. 47. reperiemus ipsum descripsi e primam zonam
 cum omnibus singulisque notis spectantibus Misy, ubi nil dif-
 sentit à Græcis, neque à *Serapione* quæ eisdem notas assignavit
 primæ venæ, quæ proculdubio conveniunt Misy constituti à
 Græcis in prima zona : et si legitur nominari ab *Avicenna* pri-
 mam zonam Colcotar, quod nomen *Serapio* ascripsit secundæ
 zonæ, parum refert hoc nomen diversum videri, cum tamen
 concordēs demonstraverint notas, quæ eandem rem significant
 veluti in præcedenti capite diffuse expositum fuit, & ideo tran-
 seat sermo de prima zona, ne tempus conteramus eadem sæpius
 repetendò, sed prosequamur secundam venam quam in medio
 aliarum produci asseruerunt Græci, Arabes, atque Latini, &
 facile comprehendemus ejusdem fuisse sententiæ *Avicennam*
 & *Serapionem* atque concordēs assensisse Græcis : *Avicennas*
 enim appellavit hanc zonam mediam, Alcalcadim, & Chalca-
 dim, quam Græci nominarunt Chalcitim, præterea inquit al-
 bum esse : Idem legitur in *Sett. 8.* atque in 13. luminaris ma-
 joris auctoritate *Avicennæ*, quippe Chalcadim esse albam : ean-
 dem vero zonam mediam appellavit *Serapio* Chalcadim quam
 & Colcotar placuit ei nominare, longe autem ab his distant
 quidam recentiores scriptores transmontani quorum sunt Gal-
 li, & ex eis, Celtæ, Belgæ, & Aquitani ; alii Germani, Ba-
 tavi, & Angli ; & præ cæteris, *Theophrastus Paracelsus* Hel-
 vericus, *Bernardus Penotus* Aquitanus, *Rogerus Bacon* Anglus,
Nicolaus Barnaudus, *Joseph Quercetanus*, *Conradus Gesmerus*,
Robertus Tauladannus, *Andreas Libavius*, & alii innumeri, quo-
 rum nomina recensere longum esset, qui Hermeticæ disciplinæ
 inharrent: hi persuasum habent convenire hoc nomen Colcotar
 vitriolo

vitriolo igni calcinato ad rubedinem, sed qua ratione vitriolum rubificatum nominetur ab eis Colcotar non constat : nisi existimassent Colcotar factitium esse, & rupei coloris, quod falsum est, & ab omni veritate alienum : proinde omittamus nomen diversitatem, verborum multipliciter, quæ multo duxerunt ambiguos esse, & animadvertamus nos rei essentiam, nam conspicuum nobis erit non modo Arabes alludere Chalcitum esse albam dum asseruerunt Chalcanthum antiquatum commutari in Chalcitum ; ut docuit *Galenus*, sed apertissime significaverunt hoc atramentum album, sub nomine Chalcadis, quod in medio posuerunt, ut *Avicennas* loco præallegato, inde *cap. 167.* ejusdem libri ait auctoritate *Galenus* Chalcadis convertitur, & fit Colcotar quod *Galenus* dixit Chalcitum commutari in Misim : Idem habemus à *Serapione* loco, ut supra, ubi recensuit atramenti metallici differentias in venas tres ordine distinctas more *Galenus*, qui zonas appellavit eas : & in medio constituit Chalcadim inter Sorim, & Misim insinuans Græcorum Chalcitum, & hujus opinionis extiterunt *Antonius Musa Brasavolus*, in suo examine terrarum, quemadmodum & *Albertus Magnus*, lib. 5. de mediis Mineralibus, & *Anastus Lusitanus* in Commentariis suis in *Dioscoridem* : ipsi igitur assenserunt Chalcitum mediam esse inter Sorim, & Misim ac pronuntiaverunt deallescere juxta sententiam *Galenus* attestantis temporis lapsu Chalcanthum in Chalcitum degenerare, proinde nos quoque experientia quotidiana deprehendimus Chalcanthum deallescere dum ex ætate in Chalcitum transit, & sæpe vidimus exteriorem partem Chalcanthi per commutationem verti in Chalcitum à natura tamen ex aeris ambientis alteratione, qui partem externam Chalcanthi dealbat, & ad naturam Chalcitis vertit, manente adhuc interiori forma Chalcanthi, ut demonstravit *Galenus*, etsi tempore penitus commutatur exterius & interior in Chalcitum : hanc autem commutationem assenserunt *Paulus Aegineta*, & *Ætius*, quare si experientia conspiciatur Chalcanthus tempore deallescere nulloque alio colore mutari nisi prius colorem album Chalcitidis contraxerit, ex quo inde longo temporis decursu procedit color citrinus qui est proprius color Misy, nam mutatur Chalcanthus

canthus in Chalcitim prius demum in Mīsim à superficie statim incipiente mutatione, consequenter itaque fateri oportet Chalcitī u albecere, quod subindicavit *Galenus* à ludendo cum supra scripta commutatione : etenim eum imitantes Latini ac diuturna observatione animadvertentes idipsum pronuntiaverunt, quemadmodum ex recentioribus *Bartholamæus Maggins lib. de Vulnerum scolopetorum curatione*, & in descriptione *Medicamentorum* scripsit lanuginem albam, quæ super Chalcanthum efflorescit, assimilari magis Chalcitī, his tamen verbis usus fuit *Maggins* ipse respectu nativæ Chalcitis, quamobrem prosequitur interius si non reperiatur vera Chalcitis pro componendo Diachalcitī *Galenus* assumatur pars superficialis albicans quæ reperitur super Chalcanthum : ex his depromitur duplicem esse Chalcitim, una est ab origine constituta à natura zona media inter Sorim, & Mīsim : Altera vero per commutationem factam à natura, prout quando infima zona, quæ est Sory attenuatur, & transit in Chalcitim, aut ubi Chalcanthus tempore vertitur à natura in Chalcitim, quod fieri potest etiam auxilio artis, non tamen eodem modo rudi, & violento, quo utuntur vulgares : ut ignis ope vel solis, sed requiritur cum virtute, ac more naturæ : quare *Marcus Oddus* in Collegio Patavino, in *Traſſat. de Theriaca*, inquit, Atramentum futonium tempore commutatum in Chalcitim appellari factitiam, præterea assensit posse administrari Chalcanthum ustum loco Chalcitis, ubi deficiat illa in componenda Theriaca, sed aberravit licet affinitatem maximam esse attestetur inter utrumque *Galenus* : prædictæ autem sententiæ Oddi, subscripsit *Petrus Andreas Mathiolsus, lib. 5. Epistolarum, pag. 337.* ubi concedit Chalcanthum igne torrefactum supponi in compositione Theriacæ, si ad manus non sit Chalcitis, hæc enim ex eadem materiâ gignuntur, verum longè melius est uti Chalcitī, vel nativæ, vel ex Chalcantho commutata, hæc etiam præfertur Chalcantho torrefacto, nam tenuioris est substantiæ, virtutis, & penetrationis ; proinde *Galenus* appellavit eam Chalcitim per commutationem, & approbavit eam, ut nativam : utramque nescivit *Valerius Cordus* caligans existimavit Chalcitim esse speciem vitrioli nativi, idcirco statuens ipse nullum discrimen inter

inter Chalcitidem, & Calcanthum, scripsit uitriolum gerere vicem Chalcitis in compositione Theriacæ, cum tamen res secus se habeat, Chalcitis enim est species secunda atramenti metallici, quod in primo genere atramentorum constitutum est: Vitriolum vero est in secundo genere, quod sutorium dicitur, quare distant inter se: alia omitto inania, quæ leguntur in libro spurio *Galeni, de Simplicibus Medicaminibus, pag. 90. viz.* Chalcity coloris subaurei cum venis intus diffusis, prout alumen scissum, & in modum stellarum fulgentibus; non æque vero hæc attribuitur sententia *Galeno*: quinimo cum liber dicatur spurius nothus, & falsus jure eadem sententia habetur falsa, Chalcitis quoque notæ in eodem libro descriptæ, ut jam dixi falsæ sunt, ipse enim conveniunt Misy eique propriæ sunt, etsi in Mifim vertitur Chalcitis temporis decursu veluti superius explicatum fuit auctoritate *Galeni*, à quo dissensit *Plinius, lib. 34. cap. 12.* ubi erroneè repugnans veritati dixit Chalcitim inveteratam fieri Sorim, quod falsum est, cum satis constet oppositum: Chalcitis enim vertitur in Mifim, nec non Sory mutatur in Chalcitim, non tamen Chalcitis vertitur in Sorim, non enim retrocedit eorum commutatio, ob id itaque Chalcitis habet vires Misy similes vel parum ab eo distantes, verum quia locum habet inter duas zonas, videlicet Mifios, & Soreos, ita quod Chalcitis existit zona media, naturam quoque mediam sive facultatem dicamus inter utranque possidet Chalcitis: Id ipsum legitur *Antidotario Jo. Jacobi Vecherii* nempe Chalcity inter Mifim, & Sorim, est mediæ facultatis mediæque situs calida, & sicca veluti Misy est, grave olens, acida astringens magisque Misy contrahit: magisque aeris, & mordicans, adeo ut corporibus atque duris appositum ulceribus magis adurat carnem escaramque facit, minus enim tenue est quam Misy abstergit, conducitque adversus ignem sacrum, & ad ulcera depascentia quæ serpunt efficax est, fistulas tollit si modo collirii applicetur, aut si cum melle mista intingatur licinium, & immisum corrodit callum, & curat ulcera aurium, & confert adversus scabiem humidam, præterea si Chalcitis scobs super venam eruptam aspergatur, etsi administrari potest cum aqua communi, aut cum aqua coriandri, aut succo porri, ut docuit

Dioscorides, sanguinis fluxionem prohibet, & à quacunque parte sanguinem fluentem cohibet, si liniamentum imbutum applicetur modo sit à naribus sanguinis fluxio, vel à matrice, juxta *Avicennæ* sententiam, atque *Joannis Serapionis*, cap. de Eruptione sanguinis à Matrice : sed audiamus *Galenum*, lib. 3. de Compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 4. qui ex *Heraclide Tarentino* ad *Antiochidem* insinuavit elichnium aqua frigida, aut aqua polygonii imbutum deinde in chalcitide contrito obvolutum, & naribus inditum sanguinis eruptionem vincere ; ubi quoque ex *Andromaco* scripsit pharmaca hæmorrhagias narium sistentia, quæ constant Chalcitide, Misy, & Atramento Sutorio : præter hæc autem purgat, & abstergit oculos præsertim usta chalcitis, & cum melle trita oculorum medicamenti longe utilior sit, nam usta fit magis tenuis, magisque discutit, & aperit, ac magis siccatur, minus autem mordicat, neque inducit escharam, atque minus astringit si accidat imponi aliquo emplastro vel unguento conficiendo commiscetur medio cocturæ, & perfectè incoquitur, ut emplastrum magis fulvum, & phæniceum fiat, *Teste Paulo Aegineta*, lib. 7. & *Ætio Terrabili* 4. *Serm.* 2. pag. 855. coquitur chalcitis, ut rubicundius puniceique coloris faciat emplastrum : solviturque chalcitis in quævis liquorem decoctione, ut ex præcitatæ satis perspicuum est, igni quoque facile liquecit, ac bullas facit, & uritur uti in sequenti declarabitur : ex chalcitide conficitur *Dia-chalchiteos* emplastrum descriptum à *Galeno*, lib. 1. de Compos. Medicament. per genera, cap. 4. quod & phenicium appellavit : pleraque alia medicamenta ex chalcitide componuntur, quorum quædam ibi recensere accingor præsertim psorica, hæc diversimode fieri prodidit *Galenus*, lib. 4. de Compos. Pharmac. secundum locos, ubi declaravit appellari medicamenta psorica, quæ scabras in palpebris affectiones persanant, fiunt autem in formam coliriorum, & quandoque arida, & fortissima parantur ut pterigia curent videlicet oculorum ungues & callos antiquos deleant, horum exempla plura leguntur in *Galeno* loco præallegato tum ex *Æsclepiade*, cum ex *Heraclide*, atque ex aliis à *Galeno* recensitis : præterea *Antonius Musa Brasavolus* in examine Terrarum ; & *Amatus Lusitanus* in suis Com-

mentariis

mentariis in *Dioscoridem* asseruerunt, medicamentum psoricum descriptum est à *Dioscoride* præter facultates superius enarratas, mirum in modum sanare scabiem atque cutis asperitates tollere; fit autem duplici modo medicamentum psoricum quemadmodum explicavit *Dioscorides*, lib. 5. de *Medicamentaria*, cap: de *Psorico*, viz. primo modo ex sua intentione componitur ex duabus chalcitis partibus cum una parte cadmiæ tritis, & cum aceto levigatis, & fictili vase coniectis ac fimo obrutis, ibique per quadraginta dies ardentes caniculæ dimissis, sic evadit medicamentum aerius. Alio vero modo fieri retulit medicamentum psoricum ubi quidam capiunt chalcitis, & cadmiæ portiones pares, quas vino molunt in reliquis ut supra agunt: eadem ad unguem scripsit *Oribasius*, lib. 13. his fere similem, descriptionem unam tradidit *Galenus*, loco ut supra, nempe ex cadmiæ parte una, & chalcitidis partibus duabus levigatis vino tamen vice aceti, & reliquis servatis ut supra: at tamen aliud psoricum medicamentum scripsit ipse *Galenus* in lib. 9. de *Simplic. Medic. facultat.* dixit enim fieri psoricum medicamentum, hoc tamen à superscriptis evariatum reperio, nam ex dupla chalcitide admista lytargyro est utrisque aceto acerrimo solutis, quod medicamentum scripsit esse magis deficcatorium, & minus mordax chalcite, & constare partibus tenuioribus quam si esset veluti superiora: præterea ne quid omittamus quod ad historiam chalcitis faciat, reminisci duxi Theriacam medicamentum tam celebre quod recte compositum si debite approximetur sæpe à faucibus mortis infranos tueretur, hoc tamen medicamentum non immune est à chalcitide, at si chalcitis ad utilitatem publicam ipsamque medendi facultatem tantopere confert, cur officinæ in quibus cujuscunque generis medicamenta confici solent, eam non habent, neque medici norunt: pudeat nos eas voces toties legerè, toties in ore habere, & res quas significant non noscere: mox itaque gerendus est perpendere chalcitim cujus formæ naturæ viriumque existat, quæ omnia hac descriptione demonstrantur.

CAP. V.

*Adversus Georgium Agricolam; ac
ejus Sectam.*

PRiusquam de tertia differentia metallici atramenti conscribere me conferam, quorundam juniorum ineptias recensere velim, qui in chalcitis historia latrantes fluctuant, novamque opinionem construunt ex suo cerebro, & ipsismet tantum absque alia demonstratione volunt ut credamus, existimantes celebre nomen sibi comparaturos dum multa congerunt, ut eorum opera concrecant, quibus tamen non datur talis venia: hæc enim Geographis tantum fabularum, Historiarumque scriptoribus ceditur, at Philosophi scientiam rerum naturalium profitentes debent veram rei essentiam demonstrare, vires atque rationes explicare: gravissime itaque falluntur qui hoc munere obliiti solo autem nomine Philosophi induti garrulant, & enim ceu talpæ oculis ac mente capti reclamant adversus priscorum sententias citra rationem ac citra experientiam, quæ quotidie nos docet, & præ cæteris *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura eorum quæ effluunt ex Terra*, scripsit ex suo sinu chalcitum habere æris colorem; idipsum asseruit *lib. 1. de Natura Fossilium*, dicens, chalcitum imitari æs in colore; & *lib. 3. de Nat. Fossil.* repetit, chalcitis rubra est, & æris colore: nullam tamen probabilem causam aut rationem, cum nulla adfit, ausus fuit assignare: demiror mehercle tantum virum in literis late versatum protulisse hanc fatuitatem, sed delusum existimo ipsum fortasse verbis à *Dioscoride* proditis initio capituli *de Chalcity*, quæ non bene percepit *Agricola*; ubi est legere in *Dioscoridem*, Chalcitis præfertur similis æri, friabilis, nec lapidosa, nec inveterata intercusantibus oblongis venis splendentibusque, his tamen non censuit *Dioscorides* Chalcitum habere

bere aris colorem rubeum, neque indicare voluit eam ari assimilare colore rubeo, quem somniavit *Agricola*, ac illum colorem addidit ex sua chimera: ipse enim non animadvertit similitudinem assumi non modo ab effigie, & forma, verum, & à qualitate, & à natura rerum, ut *Cicero lib. 1. Off.* nihil autem amabilius, nil copulatus quam morum similitudo bonorum: quamobrem qui hanc *Dioscoridis* similitudinem agnoscere voluerit, non sat erit legisse initium capituli cetera vero perlegantur, quæ in eodem capite sequuntur, ubi *Dioscorides* docuit urere chalcitum, ea quidem longe secus contare rem indicant, nam dixit, uritur chalcitis fictili novo carbonibus vivis superposito dum bullas excitare desierit luteoque colore palleat, & perfecte inaruerit: hic est primus modus proditus ab eo torrendi potius, ut ipsius verbis utar, proinde progreditur eodem loco demonstrare alium modum urendi chalcitum penitus igni validiori, ubi ait, candentibus prunis donec conflagret, & mutetur in floridum colorem sanguineum, aut miniatum colorem contraxerit, hæc sunt propria verba *Dioscoridis*: eandem sententiam legimus in *Oribasium*, loco de *Chalcit*, viz. uritur chalcitis donec palleat, & bullas excitare desierit in cæteris vero dum mutata in magis floridum colorem, & in profundo colorem rubricæ contraxerit auferenda est ab igne: legitur etiam in *Commentariis Jani Cornarii in Hippocratem, lib. de Ulceribus, pag. 764. H.* & chalcitis colla donec flammæ speciem induat: id ipsum satis indicavit *Galenus, lib. 1. de Antidotis, cap. 15.* scripsit, Nescire quomodo in more positum sit ut medicamentum Theriacæ nigrum evadat, & quicumque hoc colore medicamentum non facit ludibrio haberi, cum ejus vis nihil à colore immutetur, solet autem non fieri nigra Theriaca, quia chalcitis usta, aut flava, aut rufa evadit: his assensit *Ætius Terribili 4. Serm. 1. cap. 92. de Compos. Theriaca*, ubi postquam prodidit modum urendi Chalcitum, jubet abjici, quod rufum ex unctione apparet, & assumi quod viridius est, præterea fatetur inferius more *Galeni* nescire quomodo in consuetudinem venerit ut medicamentum Theriacæ nigrum fiat cum à colore nil virtutis acquirat, afferens ob Chalcitidem non fieri nigrum medicamentum, immo addit, si Chalcitis parum super-

uratur rubicundiorē antidoti colorem reddit, proinde sermone secundo ejusdem *Terrabilis*, cap. 25. inquit mensura cocturæ chalcitis est ut rubicundius ac punicei coloris emplastrum faciat, sed redeamus ad *Galenum* qui loco, ut supra ostendit modum urendi chalcitim dicens admirabile enim est quomodo, ita faciendo, id est urendo chalcitim rufus, flavusque color excelat in ea deinde consulit ipse *Galenus* assumi paucum illud, quod porraceum, aut cinereum est, omisso flavo, ruffo & pallido, asserens ex quadraginta drachmæ chalcitis, quæ combusta fuerit vix quatuor reperiuntur drachmæ ipsius cinerei coloris, cum reliquum fuerit flavum, & ruffum post ulationem, postremo, lib. 2. de Compositione Pharmacorum per Genera, cap. 4. Scripsit dico autem flava, & ruffa quælibet sunt melitites, Chalcitis combusta, &c. prædicta apertissime resistunt *Agricolæ* opinioni, cum enim indident Chalcitim crudam non existerē coloris rubei sed acquirere rubedinem, ignive eam contrahere, ac in eam per ignem commutari, & verti, hinc facile veritatem præsentire possumus, si enim Chalcitis fuisset rubea facta à natura errone è superflueque scripsissent veteres Chalcitim contrahere igni colorem rubeum, & in eum mutari per ignem violentum, mutatio vero fit de una forma ac una effigie ad aliam, quod fieri nequit nisi privatione prioris formæ, cui succedit altera: & ideo quislibet recte rem examinans non patietur se divelli ab hoc solido fundamento in quo tota veritas decumbit, quamobrem facile adducor ut credam ignorasse *Agricolam* quæ sit Chalcitis, sedulo enim non legit *Dioscoridem*, neque alios præcitatos auctores, aut eos non intellexit, at si pertraxisset opinionem suam à *Plinio*, 37. cap. 11. qui longe aliter dissentit à *Dioscoride* & à *Galeno*, deceptus quoque fuisset, nam inquit *Plinius* Chalcitim esse rubeam nōpe coloris æris, cui facile est respondere sibimet contradixisse lib. 24. cap. 2. & 12. ubi scriptis tradidit, Chalcitis est lapis à quo vi ignis elicitur æs, & est friabilis ac instar lanuginis lictæ coloris mellis, & dum inveterascit Chalcitis vertitur in Sory, quod repugnat sententiæ *Galenī* attestantis oppositum videlicet Sorym tempore verti in Chalcitim, atque inde Chalcitim commutari in misim, quod etiam experientia habetur, quare nulla est *Plinio* adhibenda fides nisi quantum

tum adhæret bonis fidiſque auctoriſus : fuit enim *Plinius* ipſe hiſtoriarum ſcriptor, plurima collexit atque vix audita ſcripſit, quæ in ſe ipſum militant : non deſunt alii ſequaces *Agricolæ* qui à captioſa ejus ſeductione preſſi ſerviliter ipſius opinionem celebrant memini namque ridiculum lapſum *Bartholomæi Marantæ* primo ejus de *Theriaca*, cap. 25. ſcripſit ipſe reperiri ſuper Chalcanthum inveteratum multam effloreſcentiam miſſos, & Chalciteos coloris æris, & quod adminiſtrari poteſt pars illa mutata in Chalcitim : ex his patet ignoraffe Marantam Chalcitim nativam nullum enim ipſius verbum quidem facit, aſſenſit tamen mutationem Chalcanthi in Chalcitim, & miſſam, ſed ullo diſcrimine coloris confundit eas, ſomnians effloreſcentiam coloris æris, quam nequis ſanæ mentis conſpexiſſe auſus fuit exprimere, cum oppoſitum oſtendat experientia, ſcripſit autem Maranta de re non intellecta nec viſa juxta vulgarem ſententiam, quod cecus non judicat de colore, nec futor ultra crepidam : at neque ſatis mirari queo audaciam *Calciolarii Aromatarii Veronenſis* qui alieno pallico ornatus duplici errore caligavit in ejus muſeum, ajens Chalcitim non diſſimilem eſſe æri in colore, & in contritione : Hoc vero doctis examinare relinquo cum unusquiſque vel non admodum in hac facultate inſtructus poterit judicare non conteri æs manente ipſius forma, quamvis hoc metallum extendatur ſub maleo, ſi vero intellexiſſet de ære exiſtente adhuc in Pyrite diſperſo hoc fatuum eſſet cogitare, cum neque Pyritis continens æs ſit rubeus, quemadmodum ſuperius expoſitum ſatis fuit : hæc itaque ſimilitudo non æque à Calciulario tradita erit, ſicut proverbiali ſententia dicitur, quid refert luna cum cancriſ : aliud delirium legitur *Joannis Jacobi Veſcherii* in ſuo antidotario, cum ſcripſerit reperiri Chalcitis genus in Germania lapidoſum ponderoſum rubrum cum ſcintillis aureis, quod neminem alium tradidiſſe conſtat, ſed omnibus profeſto repugnat : ab his vero diſſentit *Marcus Oddus* in Collegio Patavino Tract. de *Theriaca*, ipſe enim explicavit ſententiam ſuam conformem veterum dictis, nempe Chalcitim eſſe albam, veluti ſuprà jam enarratum fuit quamvis inferius poſtea ſcripſerit diverſas opiniones tum *Plinii* cum, & *Agricolæ* ac ejus ſequacium, qui inſuſſe repugnant

nant *Dioscoridi* atque *Galeno*, rationi atque experientia, verum illorum dicta constant fundamento adeo lubrico ut facile depromi possit non vidisse prædictos vix corticem operum *Dioscoridis*, & *Galeni*: attamen ipse *Oddus* profitetur niturque levi inconstanti, & sophistico sermone prædictos reddere concordēs, at parum refert quemadmodum unusquisque legere ac intueri potest, me enim pudet referre tot fatuitates, velim vero ut desisterent cuncti deviare à clarissima *Galeni* sententia, quæ fuit Chalcitim esse albam, dedit namque indicium atque exactam disciplinam expromendi colorem experientiæ, quæprehenditur tempore quo Chalcanthum commutatur in Chalcitim, quam ad instar licus seu lanuginis albæ persæpe in promptuariis ipse vidi ac ejus copiam quoque apud me teneo, necnon Chalcitis nativæ quæ advecta, fuit ex *Anglia* nuper à Mercatoribus, hæc dum cruda ex minera defertur palam omnibus conspicitur alba, in circumferentia vero ob aeris alterationem incipit tempore citinare: hæc inde ulla fit partim rubea, partimque flavo, ac partim porracea, & cinerea evadit juxta sententiam *Galeni*, lib. 1. de *Antidotis*, ut supra dictum fuit de ipsius Chalcitis signis, quæ in neutro alio atramento conspiciuntur: idcirco non obstat si nomine expresso ubique *Galenus* non scripserit Chalcitim albam esse, admonuit enim nos, lib. 4. de *Compositione Medicamentorum per Generat.* cap. 1. quippe si ficere ei facultatum universalium veluti exempla exposuisse: ni tamen ab *Agricola*, neque ab ejus secta sumatur inde ansa defensionis, quia indefinitum eis videatur quid intelligi indicarique voluerit *Dioscorides*, ubi dixit chalcitis præferatur similis æri, nunc itaque ad explicationem hujus similitudinis ut tollatur quæcunque difficultas ac ut de magis veritas elucescat, non desinam explanare aliud similitudinis exemplum, quo usus fuit *Dioscorides*, cap. de *Pyrite* lapide quale fuit illud Chalcitidis supra expositum: inquit enim *Pyrites* est lapidis genus à quo æs extrahitur, eligi debet æris similitudine facile scintillas edens: hæc *Dioscoridis* verba non sunt ad literam superficialiter intelligenda, verum qui eorum sensum perscrutari voluerit, ut mentem autoris percipiat, in mentem revocet quæ prænarrata sunt superiori descriptione, ex quibus deprehender

hendet non reperiri Pyritem coloris æris sed misti coloris falsæ gentis inclinantis potius ad album, & cinereum lucidum, & aliquando luteum, tum & ferrugineum, plumbeumque, & violaceum, ut superius explicatum fuit: idem æque repetam Chalcitim esse albam veluti jam assertum fuit testimoniis non abjiciendis, atque ratione verisimilibus, experimentis communita: quare si utramque definitionem adinvicem conferamus, reperiemus *Dioscoridem* non asseruisse Chalcitim assimilari æri in colore, nec ejus effigiem habere, idcirco conjecturam facere licuit imo pro comperto habere non innuisse prædicta metallica æri assimilari in colore, sed voluit hæc esse consimilis naturæ, & facultatis æris cum sint ipsius minera; propterea quam majorem copiam substantiæ æris continent in se tanto magis assimilari æri, & approbari prodidit: eodem quoque modo intelligendam esse hanc *Dioscoridis* similitudinem confessus est ipse *Georgius Agricola* in *Bermannum* discurrens de Pyrite, unde ait videtur etiam mihi nunc, cum καλλοδδῆν dixit *Dioscorides* significare speciem æris potius, quam colorem, ibi tamen repugnat *Agricola*, & resistit eis, quæ jam dixerat locis supra citatis, insuper vero hoc satis indicavit *Galenus*, lib. 9. de *Simplic. Medicam. Facult.* referens historiam aquæ viridis, & tepidæ, quæ guttatim ex colle distillabat in specum, inquit odorem aeris loci scilicet specus esse suffocativum atque redolere Chalcitim, æruginemque, & aqua etiam gustu præferebat hujusmodi qualitatem nempe æris cui sententiæ assensit *Ætius* exponens aquam illam tepidam in specu representare Chalcitim, æruginemque, solet enim fieri aqua saporis, odoris, coloris, & qualitatis terræ super quam defluit, auctore *Aristoteli*, lib. 2. *Metheor. cap. 1.* de sensu, & sensato: idipsum assensit *Theophrastus* Græcus, lib. 6. *Plantarum, cap. 3.* nam aqua per se insipida est verum talis fit qualis terra per quam fluit, sed revertens unde digressus sum, censeo indicasse *Galenum*, & *Ætium* pro æruginis æs proprium quod græce καλλοδδῆν appellatur, pro Chalcitæ ejus minierum, metaphorice partem pro toto, & inde meminerunt pluviam collis terram colluere, ex qua sponte fiebat Sory, Misy, & Chalcitæ, & perfornaces æs, quæ omnia confessus est ipse *Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, licet

in quibusdam interdum cespiter, cum parum animadvertat Vetterum intentionem, proinde *Galenus* nominatur Chalcitim sæpe metallum, non quia facta sit Metallum, nec habeat effigiem, vel co'orem Metalli, neque sub maleo duci potest more Metalli, cum sit terra mineralis ex materia Metalli potius facta, quæ in se continet Metallum quod extractum à minerali terra, vi ignis, & industria artis tunc postea est rubei coloris habetque effigiem, veram formam substantialem Metalli relicta altera accidentali ipsius terræ minereæ, & in hac forma actuali ducitur sub maleo quod fieri nequit dum occultatur in Chalcity: quare ex prædictis conspicuum est vanam fuisse opinionem illorum, qui erroneo, & sophistico sermone protulerunt Chalcitim rubeam esse, quia in se contineat æs quod rubeum est, sed aberrant à toto cælo consequeretur enim rubeam esse aquam specus superius descriptam quæ quamvis redoleret Chalcitim, & æruginem erat tamen viridis: præterea quodcunque continet æs, aut quod ex ære fit rubeum esset, verum tamen oppositum diversis auctoritatibus ostensum atque experientia comprobatum fuit, sed ut apertior reddatur res aliis exemplis præter prædicta agam, & incipiam à Chalcantho, cum hic ex ære procedat, & in se continet æs quemadmodum, & ipse *Agricola* assensit loco ut supra dicens appellari Chalcanthon, quod ex ære efflorescat, attamen non existit rubei coloris, quinimò viridens, ut plurimum conspicimus eum aut cæruleum veluti suffusus explanabitur loco suo: alterum exemplum erit ærugo rasilis vulgo dicitur viride æris, est enim viridis coloris & ex ære fit ob id sequeretur juxta illorum vanam opinionem esse rubei coloris, nihil ominis oppositum nos docet experientia quæ est rerum magistra, neque eam renuere audebit, nisi fatuus, quare decepti sunt *Agricola*, & sequaces, cum ea quæ sensu pateat non animadverterint proinde tanquam suspecti amentię prorsus exhibiliari debent: si autem non sufficiant hucusque recensita ad amovendam caliginem illorum, qui ratione inopes contendunt opinione, quæ in omni facultate detestatur, reprehenditurque in Medicina, præsertim ab *Hippocrate*, lib. de *De ænti Ornatu*, & in lege ipsius *Hippocrates*, qui expresse dixit, duo enim sunt scientia, & opinio, quarum altera quidem scire facit,

facit, altera vero ignorare, præterea ut denique præsens concludam caput, atque definiam in Tironum gratiam exemplumve adducam vetus testimonium *Damocritus*, cujus sententiam prodidit *Galenus*, lib. 1. de *Antidotis*, cap. 17. hoc Epigramate exámetro versu descriptio *Theriaces*: hinc carmine 19. cujus initium

Phu poliumque comans, Calaitis candida fructus:

quod & provectos medicos meminisse velim cum hæc sola auctoritas sufficeret omnem dirimere litem: sed de his satis mihi summatim ex omnibus collectis apertissime ostendisse propositum meum ex *Dioscorides*, & *Galenus* intentione fuisse sufficientissimum.

CAP. VI.

De tertia differentia Atramenti Metallici, quæ ultima zona aliis subsidet, & Sory appellatur.

Opportunum jam esse videtur alterum caput, quod est de Sory demonstrare, hoc *Galenus* scriptis tradidit esse infimam zonam ex tribus, quas conspexit in fodina æraria montium Solorum Cipri, magis vero approbatum fuit à veteribus, quod deferabatur ex *Ægipto*, auctore *Dioscoride*, lib. 5. de *Medicæ materia*, cap. 70. cui assensit *Avicennas* appellans, idem Atramentum voce Arabica *Alsurie*: etsi *Serapio Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, nominavit eum *Surie*, & *Alsury*, utroque modo tamen voces istæ satis similes sunt, ac dictioni Græcæ proximæ: verum in synonymis ipsius *Serapionis* legitur etiam *cacathar*, & *coltreos*: præterea concordēs omnes scripserunt hoc Atramentum existerē in ordine, & zona inferiori: idcirco *Oribasius*, lib. 13. non modo asseruit Sory esse ter-

riam inferioremque zonam, verum etiam *Aegyptium* cæteris excellere, cum tamen assenserint omnes reperiri eum in Hispania, Libia, Cipro, ac plerisque aliis regionibus, quibus hac nostra ætate Sory cæteraque Atramenta conspiciuntur, præsertim plurimis Italix, Ungariæ, & Transilvaniæ, Angliæque locis, quali autem colore an uno vel pluribus præditum sit Sory inq. iremus à *Dioscoride* loco præcitato, vbi prodidit præfertur *Aegyptium*, & quod frianti nigrius apparet, his aperte docuit Sory existere nigrum in parte interiori, quod patefit dum friatur, in fractione enim ipsius. Sory interior pars detegitur nigra, & ideo scripsit *Dioscorides* quodque frianti nigrius apparet præfertur: alterumque colorem ab interno diversum tradidit externæ parti Sory, ita ut deprehendamus pluribus inter se differentibus coloribus constare Sory, eorum enim unus est in parte interiori, alterique ab eo in exteriori distat: quapropter *Dioscorides* ipse ait aberrare illos, qui existimarunt Sory esse melantheriam siquidem sui generis est Sory ei non ab simili, at Sory virus inest grave, & nauseam movens; patet igitur ex prædictis non dissimile præterquam graveolentia, esse Sorym à melantheria, quam capite suo inquit sulphuris colorem trahere: attamen cum sulphuris color multiplex sit consultius eum explorare existimo, neque me præterit memoriæ prodidisse *Dioscoridem*, cap. de Sulphure, magis approbari sulphur vivum splendidum, & præsertim quod viret: Hæc *Dioscoridis* verba argumento sunt indicasse plerosque alios colores, quos autem omnibus notos fore existimans ipse non curavit adeo declarare, neque eos distinguere cum plures, & noti essent, quapropter ad alios scriptores nos conferre coacti, consulemus *Petrum Andream Matthiolum* in *Dioscoridem* asserentem sulphur esse plurimum colorum, ait enim reperiri sulphur viride, aliudve luteum, aliud cinereum, & aliud misti coloris: præterea in *Protechnia Vannutii*, lib. 2. cap. 11. legitur reperiri sulphur album, luteum, citrinum, rubeum, & misti coloris nigri, & cinerei; at *Joannes Franciscus Picus Mirandola*, & *Concordia Dominus*, lib. 2. de Auro, cap. 10. inquit sulphur colore subfulgido, & album cinereum, & flavum, & viride, & nigrum, & rufum, sicut flammeo colore videatur cum rubico contendere:

Sed *Albertus Magnus*, lib. 4. de *Metallis in Speciale*, cap. 2. ait inveniri forte aliquod sulphur ad rubedinem, & forte ad nigredinem declinans propter calorem adurentem, & vincentem in ipso: modo autem quo magis horum colore constet Sory facile est comprehendere ab ejus substantia, quam *Galenus* exposuit dicens Sory est lapidosius, ac vehementius compactum, nam à congenito calore elaboratius est: consequitur, itaque ex verbis *Galenus* esse Sory coloris rubei, & nigri præ nimio calore vicente in ipso: rubeus enim color substantiam ignis indicat in Sory: quod tamen in omnibus non permittitur, cum necessarium non sit quicquid rubrum esse calidum, nam rosa rubea est, & frigida: neque quicquid album est frigidum, sicut nix: est enim calx alba, sed calidissima hæc omnia habemus à *Galenus*, lib. 1. de *Simplic. Medicam. Facult.* cap. 2. veruntamen evenit ut in Sory, quod calor ex candidis rubentes efficiat succos minerales dum eos condensat, ex rubentibusque flavos, ex flavis virides, aut nigros, non secus ac ex pituita dulci fit sanguis mediante coctione, ex sanguine flava bilis propter nimium calorem, ex flavabile viridis, vel atra propter adustionem: ita quoque Sory fit ex nimio calore rubeum, huic autem colori rubeo proximi sunt niger, & cinereus, hi equidem colores fiunt tum ex minori, vel ex majori adustione, ut exemplo agnovimus, si vitriolum aduratur igni non adeo vehementi sit cinerei coloris, at si validiori igni peruratur rubeum, atque nigrum fit, quod evenit ex substantia sulphurea prædominante in Atramentis quemadmodum superius expositum fuit: ob id *Avicenna* peritissimus prodidit ambos colores videlicet rubeum, & nigrum habere Sory dicens Atramentum rubeum esse alsury, ibi autem designavit partem exteriorem ipsius Sory esse rubei coloris: hinc enim prosequitur dicens, & melius est quod deferatur ex *Ægypto*, & frangitur à nigredine: his vero deprehenditur innuisse partem intimam ipsius Sory existere nigram, quæ in fractione patet: tunc enim aperitur interius ac detegitur, quod erat occultum: quod clarius explicavit *Serapio* asserens Zeg rubeum esse *Surie*, & melius *Babylonium*, quod quando frangitur est nigrum interius, hoc tamen animadvertendum velim non dissensurè *Serapionem* à *Dioscoride* ubi dixit melius esse

Babilonium, cum pro eo intelligendum sit Ægyptium: nam Babilonia est in Ægypto: preterea *Joannes Arculanus* in *Rasim* super nonum *Almansoris*, cap. 24. de *Ungula oculi*, attestatus est Assurie esse rubeum: idipsum assenserunt *Frater Vincentius in speculo Alchimia*, & *Albertus Magnus*, lib. 5. de *Mineralibus*, cuncti hi concordēs innuerunt Sory conspici rubeum exterius: ex præhabitis itaque tum *Dioscoridis*, & *Galen*i, cum & Arabum conspicuum est constare Sory exteriori parte rubeum in intima vero parte nigrum, attamen aliæ opiniones diversæ à prædicta sententia nobis proponuntur: quidam enim tradiderunt Sory esse cinerei coloris: alii vero asseruerunt eum existere penitus nigrum intus, & extra, & ideo illas opiniones absolvere conabor, ut palam omnibus veritas elucescat: exordiar itaque in primis describere *Agricola* opinionem qui licet assenserit duplici colore existere Sory partim tamen à superioribus dissensit diversos enim ab aliis prodidit colores, nam lib. 3. de *Natura Fossilium*, dixit Sory, & melanteria sunt cinerei coloris, & nigri, mox prosequitur dicere Sory probatur, quod dum frangitur nigrius apparet asseruit quoque eodem loco melanteriam esse coloris sulphuris, & contactu aquæ nigrescere: diverse tamen locutus est *Agricola* superiori lib. 1. de *Natura*, eorum quæ effluunt è terra ubi dixit Sory fere nigrum est similiter discurrens de melanteria inquit esse nigram exsiccataque plerumque cineream fieri: unde videtur *Agricola* sibi repugnare, nam in multis evariat, & hujusmodi errores persæpe committi solent ab his qui nimium festinans scribere ac edere libros, ut scriptores habeantur obliiti revidere, & corrigere opera sua, alioquin remanent mendis plena: ommissa autem omni ambiguitate est excernenda veritas quemadmodum rosa à spinis: quo circa non omnino operam me luisse puto si ex duabus *Agricola* opinionibus inter sese contrariantibus demonstravero unam earum congruere *Dioscoridis* sententiæ, alteramque ei adversari: idcirco inquit lib. 1. de *Natura eorum*, quæ effluunt ex terra Sory fere nigrum est similiter melanteria, quæ tamen exsiccata plerumque cinerea fit: hæc autem opinio *Agricola* non modo resistit *Dioscoridi* verum etiam ipsimet repugnat: nam postea lib. 3. de *Natura Fossilium*, ait Sory probatur

batur quod dum frangitur nigrius apparet ibique ait melanteriam esse coloris sulphuris, & contactu aquæ nigrescere: hæc proculdubio conveniunt *Dioscoridi*, & *Oribasio*, ex quibus depræhenditur non esse melanteriam nigram ante contactum aquæ sed madefactam mox nigrescere quæ antea erat cinerea quæle est sulphur, & quamvis melanteria sit nomen Græcum indicans terram nigram exposuere, tamen superiores nigrescere eam tantummodo madefactam, alioquin non esse nigram at nigrore inficiendi facultatem habere: quapropter *Paulus Aegineta*, lib. 7. melanteriam appellavit cremam futoriam, ea enim utebantur futores illius seculi veluti ipse scripsit, quod prodidit etiam *Galenus*, lib. 4. de *Compositione*, pharmacorum secundum locos: ex quibus expositis apertissime comprehendere possumus melanteriam non esse nigram: consequitur itaq; juxta sententiam *Dioscoridis* neq; Sory esse nigrum exterius, cum enim colore non differat à melanteria: etsi non puduit *Amatum Lusitanum* alioquin virum literis bene meritum vulgus sequi potius maluisse quam agnovisse veritatem, quam colligere potuisset à veteribus, à quibus dissenfit, & à rectè veritatis semita aberravit: scripsit enim absolute melanteriam nigerrimam esse, cujus oppositum satis ostensum fuit superius, idcirco eum non repetam hic, ne prolixitate legentibus tedio sim; verum altero quoque errore obtenebratus ipse *Lusitanus* opinatus est melanteriam esse atramentum metallicum adversus sententiam *Dioscoridis*, asseruitque appellari voce Mauritanica, seu Arabica dicatur Azige, tametsi vox Aziche, vel Azegi, & Zagi, singulæ hæ voces unum, & idem significant, atramenti enim genus omne sub se comprehendunt, quemadmodum capite de *Misy* explicatum fuit auctoritate *Serapionis*, qui exemplo *Dioscoridis* distinxit melanteriam in duas differentias, quarum primam appellavit Arabice Bitiriam, alteramque nominavit Malcinam; præterea dixit aberrare eos qui existimarunt eam esse zeg rubeum, quod est suric atramenti metallici differentia tertia, & infima: eadem fere verba leguntur in *Dioscoridem*: qui prodidit melanteriam esse geminæ originis, harum alteram instar salis concrefcere inquit faucibus ipsius specus fodinæ; alteramque terrenam in ostio, vel facie ipsius fodinæ

coire dixit : His assensit *Petrus Andreas Mathiolus in Dioscoridem*, ipse enim attestatus est oculis se intuitum esse pluries melanteriam in duplici differentia, quippe unam in ore fodinæ, alteramque in ejus fornace singulis nothis à *Dioscoride*, & à *Serapione* assignatis : nemo tamen eorum censuit melanteriam oriri in fodina cum atramenti, quamvis assignaverint melanteriæ vires similes Misy, non dixerunt melanteriam esse Misy, neque chalcitim, minusque Sory ; inò capite ipsius Sory redarguerunt illos, qui aberrantes existimarunt Sory esse melanteriam : ex quibus apertissime constat non esse eam atramentum metallicum licet, possideat vires satis consimiles tum urendi cum, & astringendi : attamen differt quoque ab ipso atramento, & præter alias differentias hæc præcipua est quod non fit commutatio inter melanteriam, & atramentum, quemadmodum inter ipsas atramentorum species intueri solet : idcirco discriminatim de eis tractavit *Dioscorides*, quem secutus est *Galenus*, quamobrem & ipse prodidit de atramento metallico distincto in Mism, Chalcitim, & Sorim, quo in loco nulum verbum egit de Melanteria, sed alibi tradidit de ea absque ullius atramenti metallici commemoratione : quapropter jure optimo dicendum est Lusitanum somniasse talem fucum : at neque eo minus deliravit *Antonius Musa Brasavolus* in suo libro *Examinis Terrarum* : eandem enim *Amari Lusitani* sententiam tueri voluit : etsi prædicti non fuerunt in hac opinione soli, cum in eodem lapsu fuerint *Gabriel Falloppius*, & *Georgius Agricola*, lib. 3. de *Ortu, & Causis Subterraneorum*, ubi scripsit, terra quoque atramenti sutorio succo liquido infecta, quam Græci Melanteriam, Latini quidem atramentum metallicum nominant, &c. Hæc profecto omnia falsa sunt, ea enim citra rationem, aut suo Marte impudenter pronuntiarunt ipsi tanquam amentes, ac derisu digniores describere tentarunt, quæ ne per somnium quidem noverunt : præterea in alterum errorem declinarunt *Brasavolus*, nempe atque *Lusitanus*, quamobrem scriptum reliquit nobis *Lusitanus* Sory esse Vitriolum Romanum ; *Brasavolus* vero inquit Misy esse idem Vitriolum Romanum, horum autem uterque maxima caligine cecutiens non animadvertit Mism, Chalcitim, & Sorim esse in genere

genere proprium atramentum metallicum in prædictas tres differentias constitutum : sed Vitriolum Romanum nil aliud sane est quam atramentum futorium, quod est secundum genus atramenti, hoc distat ab atramento metallico, quamvis ab eo derivetur, quemadmodum dictum fuit, & eo quoque melius loco suo de atramento futorio explicabitur, idcirco *Mathiolus lib. 2. Epistolarum, pag. 134.* acriter improbat eos falso existimantes Vitriolum Romanum esse Sory vel Misy; *Brasavolus* vero putans fortasse à prædictis erroribus excusari adduxit hanc rationem, dicens, hoc usu venit in omnibus fere rebus ut nomina corrumpant postea errores multi sequantur ex nominum inscitia auctorumque inertia; si verum prædicti exacte legisent *Dioscoridem, & Galenum*, quorum clarissima est doctrina, eos melius intellexissent, ad eo ut ab eorum mente alieni tam longe non fuissent, neque falsa veris miscuissent: Verum unusquisque contumeliosa reprehensione dignus est si quicquid humanus intellectus assequi potest negligentia ignoret, vel loquacitate ac contrario sermonis studio velum obducere, ac eam deprimere studet: idcirco prodidit *Hippocr. in lib. Præceptionum*, fallax enim est, & ad errorem proclivis affirmatio, quæ fit cum garrulitate, præstet igitur, & vincat veritas propriis viribus nixa, ita ut deprehendi possit Sory esse non Vitriolum Romanum, neque Melanteriam, sed Atramentum metallicum, quod exterius rubeum existit juxta Arabum sententiam, quam & Latini apertissime asseruerunt: ab his tamen dissensisse, partim quoque cum eis assensisse visus est *Agricola*: dixit enim Sory esse cinereum, & nigrum his existimo indicasse *Agricolam* esse colorem cinereum in extrema parte ipsius Sory, quamvis ad unguem hoc non distinxerit: colorem vero nigrum intimæ parti attribuisse censeo quemadmodum cæteri cujuscunque sectæ scriptores prodiderunt, alioquin rejicienda penitus esset *Agricola* opinio: Reliquum est Sory ab aliis magis diversum, quod prorsus nigrum interius atque exterius proditum fuit ab aliquibus præsertim à *Mattheo Silvatico* in opere *Pandectarum, cap. 697.* ubi dixit auctoritate *Serapionis, & Galeni* ex tribus venis in minera per longum spatium extensis una super aliam, erat vena inferior Zeg nigrum at vocatur Marchesita:

Hanc autem opinionem *Serapioni*, & *Galeno* temere ac falso adscripsisse *Silvaticum* censeo, quo nihil ineptius turpiusve excogitari potest, cum in operibus *Galeni*, & *Serapionis*, quæ ætate nostra edita, & in vulgus prolata sunt nunquam legerim zonam, seu venam inferiorem esse nigram, & appellari Marchesitam, quare aberrans *Silvaticus* confundit Marchesitam cum Atramento, quod licet ab ea expullulet, est tamen ab ea distinctum: hinc quoque demonstratur inconstans, nam *cap. 646.* appellavit furie vitriolum rubeum; ex quibus inconsiderate proditis apparentibus inter se contrariari visus est *Mathew Silvaticus* tanquam immemor diversa ac relata potius quam cognita scripsisse: ne vero aliquis ambigat de hac opinionum diversitate, omnibus veritatem commonstrabo, & primo exponam rectissime dixisse Arabes eorumque sequaces, veluti superius probatum fuit ratione desumpta à *Galeno* Sory rubeum esse, quapropter eadem repetere non opus est: jure quoque *Agricola* scripsit cinerei coloris, & nigri esse Sory: cæterum ut reliquam propositi mei partem exequar, palam promulgabo reperiri quoque Sory penitus nigrum tam interius quam exterius: neque ab re facile inductus fui cuilibet prædictarum opinioni adherere, ac veram esse singulam earum habui, mihi enim offensa fuit experientia à Canopis minerarum de fossoribus, qui dum velint æs fusione elicere à terra minerali, ac illud ab omni terrestreitate separare, & mundare admiscunt Pyriti, id est venæ metallicæ, ut illorum propriis verbis utar hunc lapidem Sory, quem defossore ipsi corrupto vocabulo appellant sive triplicemque eum reperiri asserunt: Unum videlicet rubeum exterius apud Arabes in usum habitum: Alterum verum descripsit *Agricola* cinereum exterius: utrumque tamen interius nigrum est: Postremum sive tertium dicatur Sory à recentioribus, & vulgaribus nigrum prorsus habetur tam exterius quam interius: Cuncta pollent eadem vi, & facultate ac rubeum deterius est cinereum vero melius niagisque in usum esse hac nostra ætate atque excellere persuasi sunt fodinarii: Tertium quod prorsus nigrum est inter prædicta medium existimatur, & in pauca quantitate reperitur: omnibus itaque præferunt cinereum experientia docti: propterea adhæsit forte

Agricola

Agricola usui magis vulgari, in quo habitum est cinereum Sory: cinerei que coloris existit melanteria: quemadmodum, & sulphur vivum consimilis coloris est, etsi contactu aquæ confestim nigrescit melanteria: neque alterius coloris quam prædicti hætenus reperta fuit: idcirco in dubium vocari potest an Sory sit triplex in colore differens ut nuper dictum fuit; quod equidem refugnat *Dioscoridi*, ipse enim prodidit non esse Sory absimile melanteriæ, quam geminæ originis constituit, sed unius coloris, viz. sulphuris, quare sequeretur Sory unius coloris esse exterius quemadmodum, & melanteria: secus tamen censendum est cum pro comperto habeamus experientia triplex esse Sory, nam triplicis coloris reperitur sicuti rationibus, & auctoritatibus probatum fuit præsertim defossorum ipsius mineræ, hi enim judicant quæ magis sensibilia sunt, & proculdubio sensus magis dignus est omni ratione, inquit enim *Aristoteles* vanum esse omittere sensum propter rationes: experientia enim est, teste *Galeno* rerum magistra, quæ tamen suis etiam rationibus tanquam altero pede nititur, idcirco multa procedentibus sæculis aperiuntur arte, quæ Veteres non noverunt, verum à posteris inventa nobis tradita sunt: non est itaque mirum si prædictas omnes Sory differentias non noverit *Dioscorides* cum possibile sit quoque ut noverit illas ac scriptis prodiderit in operibus suis quorum multa temporis edacitate perierunt, & quæ reperta fuerunt interpretes male intelligentes nobis diminuta, & depravata ediderunt ea nihilominus *Dioscoridi* multum tenemur ipse enim posteris aperuit iter cognitionis herbarum animalium, & mineralium, & summam omnium medicamentorum simplicium quorum aliqua omisisse potuit, cum forte existimaverit ea esse nota quemadmodum superius dictum est de sulphuris coloribus idipsum quoque censeo accidisse de Sory, ut tractaverit de eo quod tunc magis in usum receptum erat quippe unum colorem indicavit dicens non absimile esse melanteriæ, verum explicatum fuit esse melanteriam cinerei coloris veluti, & sulphur vivum hujuscemodi coloris igitur est Sory *Dioscoridis*, & *Agricola*: sicuti *Mathai Silvanici* Sory est nigrum: Arabum vero Sory existit rubeum:

cuncta hæc oculis hausi, & contrectavi manibus, quæ adhuc apud me servo: præterea ut quicquid studiosis præstare pollicitus sum observem; omnibus patefacio evenisse, quod jam docuit *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicam. Facultat. viz.* Sory temporis tractu verti in chalcitim experientiam quoque observavi commonstrare hoc, dum enim aliquo dierum spatio casu gestaverim sine meo frustrum glebæ Sory rubei animo ostendendi quidam amico meo, hoc pseudo-chalcitry aromatariorum hujus sæculi advectum ex montibus Agri Veronensis, quod inde ex fomire caloris corporis mei conspexi eum dealbescere, & in chalcitim commutari: hoc etiam ab aliis meo consilio persuasis observatum pluries fuit verissimum.

CAP. VII.

Abusus Sory pro Chalcitry.

EX inertia scriptorum inolevit opinio quædam prava, & falsa apud aromatarios præsertim Venetos qui Theriacam componere profitentur, ut non modo quorundam vulgarium auctoritate vana fidentes, sed pressi & seducti eorum persuasionibus qui hujus Sory mercatores sunt, idcirco plus satis lucro quam virtuti, & veritati inhiarunt, nulla alia recta experientia, neque ratione firma nitentes, ac nullo medicorum consilio sed temere hætenus abusi fuerunt hoc rubeo atramento pro chalcitry nativa, & vera: & adhuc incaute asseverant administrare in compositione Theriacæ, ac ubi opus sit prædictum atramentum, quod profecto nil aliud est præterquam verum Sory Arabum; ejusdem sententiæ fuit *Brasavolus, lib. de Examine Terrarum*, ait enim ut hinc colligas Zeg rubrum *Serapionis*, esse antiquorum Sory, quod patet existere exterius rubeum, & interius nigrum ferrugineum, & lapidosum, cum aliis notis ei spectantibus, & infra declarandis, verum ut innotescant tria prius sunt in apertum producenda, ac in discussionem ex veritate revocanda:

vocanda : Quorum primum meminisse expedit esse proprium chalcitis commutari in misim quemadmodum, & Sory proprium est verti in chalcitim una cum omnibus suis signis, & accidentibus, quæ necessario sequuntur propriam formam : cum autem misy fulgeat citrini aureive coloris, omnium consensu, consequitur etiam ejusdem coloris aurei fieri chalcitim conversum in misim juxta scriptorum sententiam, sed hoc atramentum rubrum dum tempore, vel quovis modo alteratur, ut supra explanatum fuit, tunc dealbescit, & acquirit colorem album : non enim potest contrahere colorem aureum misios, neque ad ejus formam promoveri, nisi prius chalcitis evaserit, etenim non patet excessus ab extremo ad extremum, nisi per interjecta media ; Chalcity autem est medium inter Misy & Sory, cujus rei testis fidelissimus est mihi *Galenus* loco ut supra : ex prædictis ergo patet hoc atramentum rubrum non esse Chalcitim, quemadmodum falso existimarunt nostri aromatarii, sed coacti erunt fateri hoc esse Sory, quod tempore dealbescit, & in chalcitim commutatur, ceu ad hoc aptum.

Alterum vero animadvertendum est quod nemo scripsit chalcitim esse interius nigram esse enim omnimode alba, quamvis *Agricola* aberrans dixerit esse coloris aris, veritamen, nec ipse tradidit interius esse nigram, prout dixit de Sory, quod prodidit coloris cinerei, & nigri : quare si diligenti examine perpendatur quale sit atramentum quo nostri aromatarii Veneri abutuntur pro chalcity, reperietur porro esse Arabum Sory nuper expositum, hoc est exterius rubeum interiusque coloris prorsus nigri-feruginei, & totum lapidosum est : consequitur ergo abesse longe à chalcity.

Tertium denique videndum superest num verum, an absurdum sit quod proferre audent isti nempe hoc rubrum atramentum interiusque nigrum esse chalcitim fatæ existimantes intimum illam nigredinem esse venam inter secantem eum fortasse ducti verbis *Dioscoridis*, qui scripsit chalcitim habere venas intercurstantes oblongas, & splendentes, verum acriter redarguendi sunt cum non intellexerint *Dioscoridem*, qui in plurali locutus est de venis, quæ discurrent, & secant corpus more venarum, quæ sunt tanquam lineæ discurrentes per corpus :
qua

qua ratione igitur attribueretur nomen venæ huic intimæ parti Sory, quæ habet faciem totam unius coloris nigri, & opaci tam in latitudine, quam in longitudine, ita quod in ea facie nullæ deprehendantur venæ interfecantes latitudinem, neque exterius apparent : non latuit *Dioscoridem* interna Sory nigredo quam antea nobis scripsit, veruntamen eam non appellavit venam, nam aliam effigiem habent venæ, more linearum discurrunt per chalcitim oblongæ, & splendentes ejusdem coloris albi, aut parum differentis : concluditur itaque atramentum rubrum exterius, & nigrum interius, quo vice chalcitis abutuntur esse dubio procul Arabum Sory ac penitus repugnare formæ Chalcitis, ea enim instar efflorescentiæ albæ conspicitur, prout superius satis demonstratum fuit : hinc sequitur eos dissentire non modo à veteribus, & recentioribus cujuscunque sectæ detorqueri, sed *Agricola* quoque adversantur, quod spectari datur ; quocirca Pharmacopolas hortari velim ne inconsulto hoc amplius agant alioquin eis assimilantur, qui nocte abique lumine incedunt, quo fit ut votis nostris non respondeant medicamenta, effectuque expectato frustrentur, imò per sæpe eorum culpa subeunt agrotantes pericula multa, & manifesta patiuntur incommoda : utinam ergo meum observent consilium cum tamen verear difficile sit à falsis opinionibus semel imbutos homines imperitos divellere qui instar fatui nihil rectum putant, nisi quod ipsi faciunt, ac satius duxerim magisque profuturum si negotium consulerent medicis, ita ut aliena pelle, qua arroganter induti sunt, se exuerent : & enim mirari profecto subeo medicorum partim ignaviam, partimque incuriam quibus hæc habita sunt neglectui adeo, ut seplasiariis insigniter indoctis hanc provinciam delegaverint : sed ut ad inceptum meum redeam, & admonitionis illorum gratia qui impudenter ferunt sententiam, quam non novere explicabo Sory omnium atramentorum magis terreum, imò lapidosius quibusdam foraminibus interius aliquando dehiscit, & ideo crassissimum indicavit *Galenus* loco ut supra acidum est, & aliorum atramentorum sui generis magis astringens, & acerrimum majoris mordicationis est propter grossitiem sua substantiæ ; dem asse-
ruit ipse *Agricola*, lib. 3. de Natura Fossilium, præterea sub-
pingue,

pingue, & magis virosum hoc est grave olens fulminis enim odorem expirat, ita quod olfactum, & eo magis deglutitum stomachum subvertit, & vomitum ciet : hoc atramentum Sory, nullo liquore solvitur quamvis tritum in ipso mergatur, & decoquatur, teste *Avicenna* loco allegato de *Atramentis*, ubi ait, Hæc omnia solvuntur in aqua, præcipue si decoquantur, præter *Alfurie* ipsum enim est vehementis corporeitatis, quod antea *Galenus* expresse tradidit, quippe Sory non liquefcere in decoctionibus ratione supradicta, verum enim vero ipse expertus sum pluries decoquere diu in aqua Sory tritum, præsertim hoc rubeum, quo Venetiis pro chalcitry abutuntur verum in prædicta aqua nihil substantiæ ipsius Sory remansit solutum, quod sapore, aut colore, vel odore percipi posset ; quinimò permanebit aqua sincera omnique qualitate atramenti experta, ut antea erat, ac Sory quoque suo pondere absque ulla diminutione sui corporis extiterat : veruntamen validiori igne prunarum liquefcit Sory, sed aliorum atramentorum tardius atque difficilius : hujus vero oppositum accidit chalcitridi veræ, ipsa enim prorsus dissolvitur aqua, vel quovis alio liquore faciliusque liquefcit igni, præterea scripsit *Dioscorides* commisceri Sory medicamenti quæ capillos denigrant : idem assensit *Scrapius Tract. de Simplic. ex Mineral.* at operæpretium est, ut injiciatur medicamenti medio cocturæ Authore *Ætio Tetrabili*, 4. *Serm. 2. cap. 25.* ubi asseruit etiam facere colorem atrum juxta *Dioscoridis* sententiam : Uritur Sory quemadmodum, & chalcitry, etsi in utione quodcunque Sory fit rubeum, sed quod ante utionem erat naturaliter rubeum in eodem quoque colore rubeo permanet post utionem aliquantisper tamen diminuto rubore adeo ut videatur paululum pallescere instar lateris, rubescitque intima pars, quæ ante utionem erat nigra : hinc insuper prædicta scire licet ad majorem veritatis dilucidationem, quod in Sory non conspiciuntur plures illi colores distincti post ejus utionem prout porraceus color cinereus, & rubeus flavusque, qui tamen omnes in chalcitry apparent post utionem veluti, prodidit *Galenus lib. I. de Antidosis, cap. 15.* nihilominus cum Sory sit ejusdem generis possidet vires caliditatis ferè similes chalcitry, & misy, sed superat ea in siccitate, & in corrodendo,

corrodendo, & crustas inducendo, aliorum enim hoc acerrimum est aliorum quoque sui generis magis astringit, ut patet ex prænaratis, & præter alias dotes omnibus atramentis ejusdem generis assignatas Sory approbavit *Dioscorides* summopere sedare dolorem dentium si eorum cavernis indatur, labentesque dentes confirmat, eorum corrosionem prohibet: si vero distemperetur Sory cum vino, & clisterizetur, sciaticæ confert, & aqua levigatum mox illitum varos extinguunt: sed de his censeo satis esse dictum quantum ad meum institutum.

Descriptio

Descriptio Tertia,

DE

Atramento Sutorio.

CAP. I.

*Atramenti Genus secundum appellatur
Sutorium, necnon Vitriolum atque
Chalcantbum.*

UT incoëpta prosequar, atramenti genus secundum exequar, quod Sutorium nominatur, & succus est metallicus concretus, in quo sunt hydrargyrus metallicus, ac sulphur metallicum, idcirco Geber sensit sulphur metallicum esse atramentosum, & aluminosum cum viscosa pinguedine, quippe succus iste ab atramento metallico quemadmodum à sua radice originem habere facile percipitur, quæ tamen radix prima in Pyrite existit, & ab eo expullulat tanquam omnium atramento. um stirpe : fit autem modo descripto à Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat. ubi explanavit aquam pluviam lavare lambendo, abradendoque colluere ter-

ram Collis mineralem, ex qua sponte concreſcebat metallum Miſy, Chalcitſy, & Sory, & per formaces æs, cæteraque ſuperius ſcripta deſcriptione de Pyrite: aqua enim percolat indeque diſtillando deſcendit in cuniculos, & antra ipſius pertuſi collis: ex inde concreſcit decocta calore naturali in atramentum ſutorium, unde reperiō ejusdem ſententiæ fuiſſe *Atium Capadocem Tetrabili* 1. *Serm. 2. cap. 77.* inquit enim atramentum ſutorium fit quando pluvialis aqua lavat collem Miſy, Chalcitſis, & Sory, & terram circumſuendo coaceruatur paulatim, ut fiat atramentum ſutorium, idcirco *Paulus Aegineta* ſcripſit *lib. 7.* Chalcanthon eſt aqua in Cipri metallis coaleſcens, hoc intelligitur in Atramentum ſutorium, his aſſenſerunt *Oribasius, lib. 13,* & *Plinius lib. 34. cap. 12.* necnon *Serapio,* atque *Avicennas,* & inter recentiores *Gabriel Fraſcaſus, lib. 1. de Aquis Thermalibus Roturbii,* à quibus deprehenditur concreſci atramentum ſutorium ex humore ſive dicamus ſucco minerali ipſius atramenti metallici ſoluti, & permiſti aqua pluvia, cujus adminiculo percolavit ſtillatim in cuniculos ipſius collis: ob id *Agricola, lib. 3. de Natura Fossilium,* expoſuit omne atramentum concreſci ex ſucco minerali, quare addit atramentum metallicum eſt parens, & effector atramenti ſutorii: ex prædictis itaque patet conſtare atramentum ſutorium ex ſucco minerali percolato ab atramento metallico deſaſo, & ſoluto pluvia, magisque depurato per colaturam, & ſtillationem naturalem à ſæculenta terreſtreitate, quam fit metallicum atramentum: hac igitur de cauſa chalcanthum hoc eſt atramentum ſutorium fit corpore lucidum, tranſparet enim in-chryſtalli & vitri ob majorem depurationem ſucci ipſius mineralis cum plurima aqua, quæ inter elementa apta eſt recipere lucem; teſte *Averroë in Ariſtotelem, lib. de Senſu, & Senſato.* quare metallicum atramentum non lucet, ſed opacum eſt cum ſit magis terreſtre, ſutorium vero atramentum pellucidum eſt ratione depurationis ſupra expoſitæ: hic itaque ſuccus concreſcit in abditiſ locis terræ metallicæ in forma taxillorum, angulorum, teſſerarumque, & lapidum more, ita vero ut quandoque inſtar ſtiriarum pendeat, quod proprium eſt cujuſcunque ſucci mineralis in plures facies concreſci, quemadmodum aſſe-

fuit *Gabriel Falloppius, Tract. de Fossil. cap. 7.* dicens, Lapilli prætiosi concrefcunt eodem modo, quo & alii fucci concreti, ut eft atramentum futorium, & facharum candidum, idem observari poteft in fale gemmeo; interdum vero fuccus ifte mineralis non totus concrefcit, fed pars ejus pluvia mifta ftillando à Pyrite terra ærofa, nec non ab atramento metallico concrefcit in lapillos ftiriarum inftar, altera vero pars non adhuc concocta à natura descendendo colligitur in lacum aquæ viridis repidæ imbutæ fubftantia atramentofa veluti prodiderunt *Dioscorides, & Galenus*: reliquum atramentofæ fubftantiæ exiftit in Pyrite, ab eo enim cuncta procedunt atramenta, & à Pyrite præter enarrata elicitur arte vitriolum quod eft atramentum futorium, ex his itaque deprehenditur vitriolum genere efle unum in tres tamen differentias affignatum à *Dioscoride* una tamen eis eft natura, licet difcrimen fiat fecundum naturam, & artem, & in viribus majoribus aut minoribus, cui affenfit *Georgius Agricola, lib. 3. de Nat. Fossil.* ubi primam differentiam appellavit atramentum nativum, & foffile; reliquas vero duas differentias explicavit nomine atramenti fictitii, quod duplex prodidit ita quod infinuavit in tres differentias, conflituam efle hoc fecundum atramenti genus: quod Latini denominaverunt atramentum futorium tum ab effectu, ut puta, ab atro colore, quem facit quando aqua vel quovis liquore refolutum fit hoc atramentum, inde applicatum quodcunque madefacit nigrore inficit ob acerbitem, qua præditum eft, ut fenfit *Georgius Agricola, lib. 2. de Natura eorum qua effluunt ex terra, pag. 116.* ubi ait, Atramentum Sutorium ut alix res acerbæ nigrore tingit boves, & oves, & hominum capillos, idcirco habitum eft pro tinctura, quæ tingit lanas capillos, & fericea; cum, & à futoribus coriariis ad denigrandas pelles ufurpatum fit, quare merito futorum caufa dicitur atramentum futorium: præterea placuit fuperiori ætati eum appellare vitriolum à vitri fimilitudine, & perfpicuitate qua niret in confiftentiam vitream five glaciem vitream: Hoc eft *Leo viridis Riplei*: Græce vero ficut legitur in *Galenum*, ac prope alios præcitaros Scriptores locis ut fupra appellatum fuit à materia χαλκωδον, eo quod fit à fubftantia æris, quod Græce

dicitur χαλκός, quæ omnia in Pyrite seu terra ærofa continentur: idem de Chalcantio senlit *Georgius Agricola* loco præcitato, dicens, appellari Chalcantion quod ex ære quodam modo efflorescat: Veruntamen ex æris materia fieri potius censeo quam ex ære, hinc evenit quemadmodum scriptis retulit *Agricola*, atque experientia ostendit aquas atramentosas præbere æris colorem, ferro cæterisque metallis candidis, æs vero & aurum magis illustrare; eodem quoque colore æris inficitur ferrum si atramento sutorio, & aceto illitum sit, teste ipso met *Agricola*, lib. 9. de *Natura Fossilium*, cujus exemplo ducti Chimiæ professores observant confricare ferrum sputo, & vitriolo tunc illud potius eligunt vitriolum quod majori rubedine inficit ferrum, nam majoris tincturæ existit ac negotio suo magis efficax, & tanquam validius approbant ipsum: sed cum aliquando appelletur Chalcanthum, & Chalcantion, & quandoque Chalcanthus dicitur, ne tamen aliquis miretur, hoc scire licet, nil referre siue id masculino genere siue neutro appellasse quis malit auctore *Galeno*, lib. 4. de *Compositione Medicamentorum per genera*, cap. 1. asserente de nominibus non esse contendendum dum rei intentionem habeamus: idcirco *Avicenna* appellavit atramentum hujus generis Alchalcanthum: Verum pleraque alia nomina assumpsit hoc atramentum sutorium ut multiplex videatur ob cuniculorum diversitatem, & provinciarum in quibus fit, quod inde ab incolis advehitur ad nos, vel ad alias externas partes, & divenditur: quemadmodum Vitriolum Romanum, Ungarum, Ciprium, ex Agort agri Bellunensis, & Indum: hæc sunt nobis magis communia, quamvis fiant atque Vitriola in Hispania, Saxonia, Boemia, Dacia, Anglia, Cilicia, Ægypto, Africa, ac plerisque Italiae locis; cuncta vero hæc Vitriola inter se differunt colore, vigore, & consistentia, constant enim vitriola multiplici colore, cum alterum sit cæruleum, & alterum viride, atque aliud subviride, subcitrinum, & luteum, subruffumve, pallidum, aut lucidum, & alterum album, & aliud subnigrum ferrugineum, quamvis ut plurimum viride, vel cæruleum reperiatur, utrumque vero magis perspicuum atque validius existit, quam alterius coloris, & præfertur ex his cæruleum: horum autem colorum aliquando unus, quan-

doque

doque plures inter se misti & varii, & partim distincti apparent colores, modo saturi, modo diluti, qui ab omnibus satis in dies intueri possunt in vitriolis reperiri : at si exemplis ad particularia Provinciarum vitriola recensenda accefferim, Romanum referre exordiar, quod Musæ à multis appellatur, & à quibusdam falso existimatum fuit nominari Ramanum, quia ramum magis aliorum contineat : Veruntamen cum ratio atque experientia aliud persuadeant in re tam aperta omittam eorum chimeras ne legentibus fastidio sim, at vitriolum Ramanum similitudinem refert terræ friabilis lividi coloris subcitrini, quamquam in eo reperiantur interdum parva quædam lapillorum virescentium fragmenta, quare *Christophorus Pariensis* nominavit atramentum hoc gummi leoni viridis : Hoc viribus existit aliorum imbecillius minus enim acre, tum natura cum & arte, etsi plerique rationem nescientes secus existimant, nam est natura magis terrestre, cum plurimum sulphuris, & ferri contineat, non est tamen expertus Cupri cujus substantia participant Vitriola omnia inter se tamen differentia secundum magis & minus : præterea Vitriolum Romanum fit etiam arte imbecillius, dum enim artifices Vitrioli percoquunt ipsius aquam alteram ferri portionem immergunt in eam, ut dissolvatur, atque mitius ob ferri miscelam evadat Vitriolum, quare ad inficienda sericea libentius hoc utuntur infectores, sericea enim corroderentur à Vitriolis substantiæ acrioris magisque æruginosæ : præterea Vitriolum Hungarum est cærulei coloris pulchri peripicui ad viriditatem declinans substantia concretum in plurimos taxillos instar lapidum, facile teritur non tamen friatur quemadmodum Romanum, eo autem validius est Hungarum, hujus color cæruleus argenti substantiam, & qualitatem indicat veluti quoque in viridi colore qualitas Cupri deprehenditur : Ciprium vero Vitriolum æmuletur partim Romanum in colore, præsertim externo licet paulo magis ad luteum vergat, & aliquantisper est in substantia magis compactum ; at ubi frangitur hoc Vitriolum Ciprium aureas scintillas emittit, nam minus terrestre existit cum sulphure aliquid auri habet, quare Romanum atque Ungarum præstantia excellit 161. tamen scire licet existere Cipro Insula plures mineras quibus reperitur Vitriolum

viride continens æs, & alterum lutescit continens aurum, aliud atque ferro participat, & livescit, & hujuscemodi alia, verum quod magis vulgare advehitur ad nos est quale dixi, hæc tamen cuncta superat Indum Vitriolum, nam pulcherrimi cærulei coloris cum lineis, & punctis aureis prædictum est substantia satis compactum, ut lapis, licet facilius lapide teratur, prout Vitriolum est: scripserunt veteres pulchrum ac validum esse Vitriolum Babilonicum sive Ægyptium dicatur: sequitur quod ex Agort Bellunenſis agri advehitur Vitriolum coloris subviridis cum cæruleo misti in taxillos laminosum producitur, quandoque ad luteum vergit in massam subactum: utrumque validum est ex hujus minera eliciunt fossiores aliquid auri, argentique, cum multo Cupro, hoc enim in Vitriolis omnibus magis abundat: hanc vero consensionem in exemplum propositam superius jam indicavi habere Vitriola cum Metallis cum sint media inter metalla, & lapidem, quod asseruit *Avicennas, lib. 2. Canonis 2. in Medicina, Tract. 2. cap. 47.* inquit enim omne quidem atramentum in natura est simile uni eorum colori cui assimilatur: ubi apertissime innuit de metallis existentibus in atramentis, sunt enim atramenta ex succis metallicæ naturæ sulphureæ, scilicet aluminosæ, & aræ aliorumque metallorum consistentia vitrea, & habent in se subtilissimum spiritum Mercurialem, est enim Vitriolum sedes omnium spirituum metallicorum, & unum ex angulis artis, ubi *Geber* ait, quod atramentum est origo originum operis in hac arte solis tincturam valde exaltat per se ipsum tingens, & lumen est luminum, & in Rosario Philosophorum legitur Vitriolum habet naturam lapidis metallorum calidum, & siccum, huic sententiæ assensit *Petrus Bonus* Ferrariensis, Medicus Philosophus, & coetaneus *Raimundi Lulli* Majoricani in *Tract. suo de Rationibus Artis Principalibus*, dixit enim atramentum croceum, & rufum vim ferream continere, & in viridi atramento vim æream esse, & in cæruleo argenteam, quemadmodum, & in luteo cum aureis scintillis auream vim esse æque existimavit, quocirca facile prædicta percipi possunt experientia: cum quodcumque metallum solutum in aqua corrosiva faciat colorem prorsus conformem superscriptis coloribus juxta naturam suam: præterea quodcunque

cunque metallum revertitur arte in Vitriolum, ab eo enim originem duxit : quibus cognitis experientia, omnium rerum magistra ac vera iudicatrice, nemo alienam à mente *Avicennæ* interpretationem hic me attulisse suspicari poterit, & eo minus cum in utriusque confirmationem adduxerim auctoritatem *Petri Boni*, præstantis doctrinæ summæque eruditionis viri : sed de coloribus hætenus dicta sufficiant, jam enim tempus est ut explicem abominosum ac færens odore existere atramentum Sutorium cujuscunque differentia, cum una sit eis natura, verum quod nativum est fortius ac magis abominosum, coctile autem imbecillius est minusque virosus, hinc nausæam, & vomitum ob acorem excitat egleuritum, minus tamen metallico inducit hanc læsionem ventriculo, nam eo quoque magis depuratum est à sulphureitate impura cum eveniat eis odor abominosus à sulphureitate aluminosa pinguis, qua generata sunt cuncta atramenta, & virosa fiunt, sulphur enim est in Chalcantho quemadmodum, & in sulphure Chalcantum : Veruntamen in Chalcantho diminuta imo aboleta est exterior sulphuris pinguedo cremabilis, & remansit interna, quæ non ita abominatur, & magis perseverat igni : hæc autem omnia probantur experientia, dum enim uritur Pyrites lapis, à quo procedunt atramenta, emittit flammam cum magno sulphuris fetore ; si vero urantur atramenta, non emittunt flammam, nec admodum redolent sulphure, ut Pyrites, & omnium minus Vitriolum, minimeque factitium, in quo Vitriolum igni resistit, nam ejus concretio fuit ex substantia atramenti metallici exuta pinguedine cremabili sulphuris, & adeo diluta aqua pluvia, & depurata per colamentum Naturæ vel Artis, quod in eo oppressæ extinctæque sunt vires ignis sulphuris ipsius, verum partes fixæ sulphuris persisterunt tantum in Vitriolo, etsi adest aliqua humiditas cum eo Mercurialis non fixa evaporat igni absque accensione, & relinquit Vitriolum aridum, in quo tamen viget humiditas pinguis & viscosa salis fixa, & permanens igni, quæ facultatem habet fixandi sulphur, & quodcunque aliud corpus, præter quod retinet omnes spiritus, & coagulat & usque ad duriciem, dum in vase ferreo obruatur una pars & in quatuor portionibus

tionibus salis metallici liquefacti: de his vero satis intelligenti: Præterea ut fixetur sulphur operari expedit ut infra:

Igni fundatur Vitriolum in quo fuso, & liquefacto obruatur sulphur donec id ipsum liquefaciat, mox omnia ad invicem liquefacta deponantur ab igne, ut frige facta concrecant, quæ tunc molire requirit opus, inde trita submergere aqua calida in ipsa enim dissolvetur Vitriolum penitus segregatum à Sulphure, quod imo vasis sublidere conspicitur, rursus vero. sulphur exiccatum immergatur in altero novo Vitriolo igni liquefacta, quoad omnia soluta conspiciantur una, quæ frige facta iterum sejungantur aqua calida, ut supra, eodemque ordine sæpius reperito fixum remanebit sulphur virtute Vitrioli, nam Sulphur ita præparatum resistit igni ad instar Salamandræ, idcirco hoc equidem efficacious nullum reperitur adversus ignem.

Alios novi fixare Uzifur cum Chalcantho modo, ut infra, quippe Chalcanthi uncias solvunt binas in aceti albi acerrimi libram, vel quantum sufficiat, exstillarum vero acetum efficacious negotio conducit, quod leni igne abso'vitur, mox in ipsum immittunt frustra Uzifur ad pondus unius uncia, & assiduo gerunt ut passim ferveat menstruum hoc viginti quatuor horarum spatio, quo tempore si deficeret menstruum, rursus aceti quantitas suppediretur alia, ne per illud tempus desit humiditas, elapso autem intervallo temporis constituto residet Uzifur fixum, igni enim resistit nihilominus ter renovetur operatio, & ita optimum eveniet Uzifur fixum, quod ab igne non evolat, tametsi fusile, cum facile fundatur, & fluat super laminam & candentem hinc projectum super æs fustum magis rubificat eum quam corallum præter quod ☿ ad perfectionem reducit.

Verum enim vero his experienciis ductus, cum, & a' iis quam plurimis certus composui picem navalem cum Vitrio o, & terra nigra pictorum ea portione, quam mihi reservavi, hac inde compositione vidi navigia illita tueri ab igne, à Sole, & ab omni corruptione, & Teredine, ita ut illa sæ diutissime perduraverint.

Aliud constat exemplum de Sulphure, in lib. cujus Titulus superscriptus est, *Fasciculus Theophrasti Paracelsi*, pagina

13. ubi solvit Sulphur in aquam Stygiam, mox quater abstrahit eam cohibendo postremo tamen ad siccitatem urget, ita ut fundo cucurbitæ resideat sulphur atrum, quod marmori extensum in Cellario vertitur in oleum, quo navigia illita, navium vela, corde, & hujuscemodi alia, quæ ex sua propria natura diu in aqua perdurare nequeunt, nihilominus prædicto præsidio munita diutissime præservantur ab omni putredine & corruptione. Sed redeamus ad cæteras vitrioli qualitates: Est enim Vitriolum aqua congelata in corpus durum & siccum nam participat de natura terræ mineralis calidum, & siccum, pondere grave, substantia densum, & pingue, ac corpore lucidum, sapore acidum ponticum, & acerbum seu asperum magis quam metallicum atramentum, & ideo gustu stipticum valde astringens, modiceque acre percipitur cum aliquali dulcedine, nam aliquantulum pungit linguam cujus experientia docet esse atramentum Sutorium satis minus acre, quam sit atramentum metallicum: quapropter *Dioscorides* scripsit, atramentum Sutorium esse molle: id ipsum asseruit *Georgius Agricola, lib. 3. de Natura Fossilium*, ubi inquit, omnium acerrimum est Sory, at molle, & tenue est atramentum Sutorium: ex quibus deprehenditur non admodum urere Vitriolum, hoc est atramentum Sutorium, neque ullam inducere crustam in cute, & sic facit eam in ulceribus, non vehementem, sed mollem instar levis superficialisque putredinis, quam solet facere alumen: verum magis omnium astringit, quare mistis facultatibus prædictum esse plurimis placuit, præsertim *Ætio Tetrabili 4. Serm. 2. cap. 25. & Tetrabili 1. Serm. 2. cap. 77.* scriptis dicit Chalcanthum valde astringit, neque ingenerose calefacit, præ omnibus itaque humiditas carnes siccare, & omnem humiditatem consumere, cogere, ac astringere potest: & ante eum *Galenus, lib. 6. de Compositione Pharmacorum secund. loc. cap. 3.* scripsit, atramentum Sutorium vehementem habet vim astringendi, sed expers non est calefaciendi: & *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* prodidit de atramento Sutorio mirari sibi de hoc medicamento quo pacto vehementissime astrictioni admixta est caliditas non instrenua: constat ergo quod omnium maxime condire servareque carnes humiditas potest ni-

mirum caliditate humiditatem absumens, atque astrictione substantiam contrahens, & constipans, hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimit, constringit vero desiccatur atque contrahit in sese totius substantiam carnis: eadem ferre verba leguntur in *Oribasium, lib. 15. de Facultat. Medic.* ex *Galeno*: his assensit *Paulus Aegineta, lib. 7. de Temperamentis*, quæ gustu deprehenduntur sic dicens de Chalcantio, quod est vehementissimæ astrictiois cum calore non ignavo quod omnium efficacissime humiditas carnes absumit desiccaturque, ex his colligitur sapere Chalcanthum naturam salis, & ejus facultatum participem esse: idcirco *Rogerus Bacon, de Arte Chymica* in *Avicennam* connumerat Vitriolum inter septem sales: quare si Vitriolum obruatur aqua vel quocunque liquore solvitur penitus instar salis vel major ejus pars citius atque facilius atramento metallico, eo enim minus crassum existit, sed eo magis abundat aqueitate viscosa pinguis, ex qua soluta sunt atramenta, & condensata in Pyrite quapropter si humi collocetur Vitriolum, quemadmodum consuevere mercatores servare eum persæpe in cellariis promptuariisque humidis sponte & citra aliam externam aquam solvitur pars ipsius aliqua, & fluit ceu aqueus humor qui absorbitur à terra adeo quod amittuntur partes tres in circa ex centum ipsius Vitrioli, hujus autem facilis solutionis causa est aqueitas naturalis existens in Vitriolo quæ hære potest, quod non contingeret terreo, teste *Averroe* in *Aristotelem, lib. 4. Meteoror.* ut exemplo patet evenire salis tempore humido sic & omnibus evenit, quæ ex succis concreta sunt: hæc enim facile liquefcunt humido, & calido, ut atramenta, quare inter ea tantum est consortium, ut facile unum transeat in alterum, nimirum igitur si ex recentioribus *Gabriel Erascatus, lib. 2. de aquis Thermalibus Returbii in agro Ticinensi*, scripserit Chalcanthum, hoc est atramentum Sutorum temporis decursu in Chalcitim commutari, quod jam probatum fuit capite de Chalcitry plurimis auctoritatibus, & præsertim *Galen* loco supracitato, ubi asseruit conspexisse Chalcanthum in extrema parte penitus effectum fuisse Chalcitim post annos plus minus viginti, intima ejus parte Chalcantii speciem adhuc servans: quocirca *Antonius Musa Brasavolus, in suo E-*

examine Terrarum, improbat *Galenum* non animadvertisse Chalcantum commutatum in Chalcitim tempore, si solvatur in aquam, & iterum congeletur tunc profecto reverti in Chalcantum quale prius fuerat : sed major equidem fuit excessus ipsius *Brasavoli* qui opinionem *Galeni* distraxit, non enim intellexit eum designasse Vitriolum concretum fuisse ex tenuiori substantia metallici, viz. atramenti metallici *Misy*, *Chalcitry*, & *Sory*, atque una cum metalli substantia cujuscunque generis existentis in minera, sed præsertim æris hoc enim aliis superabundat, quorum substantia ærofa fuit ab aqua pluvia, quæ guttatim distillando manabat in lacum secum deferendo eandem substantiam erosam verum aqua tepida eveniebat, & crassa à calore interno subterraneo elaborata, hunc autem calorem appellavit *Plato* ignem, & procedit à sulphure, præterea aqua prædicta erat viridis, quæ præferebat qualitatem chalcitis æruginisque hujuscemodi redolebat odor specus ambiens lacum : hæc omnia apertissime explicata fuerunt à *Galeno*, qui animadvertit quoque cuncta hæc esse ejusdem naturæ, & facultatis, nam ab una radice proveniunt : hanc quippe *Galeni* sententiam ruetur *Petrus Andreas Mathiolus* in *Commentariis in Dioscoridem* redagendo *Antonium Brasavolum* lapsu prædicto, cui adversatur etiam *Gabriel Fallopius* ex recentioribus celeberrimus Scriptor, *Tract. de Aquis Thermalibus, & de Metallis*, cap. 8. ubi prodidit Chalcantum, ac omnium atramentorum species nempe *Sorim*, *Misim*, & *Chalcitim* habere eundem saporem ferme, eandemque naturam, & solummodo differre secundum magis, & minus, imo tantum consortium esse inter has species ut facile ex una specie corrupta generetur altera: his itaque stantibus, quis *Galeni* decretum damnabit, nemo dubio procul, qui frugi sit vir ; præterea liquefcit Vitriolum igni eadem causa supranotata, & in bullas quoque tumet dum igni liquefcit, ac eo magis quod magis subpingue est : uritur velut *Chalcitry* juxta descriptionem traditam à *Dioscoride* quod etiam quotidiana experientia docet : at per diversos caloris gradus diverse alteratur diversique colores sortiuntur : si enim soli tantummodo exponatur Vitriolum ejus calore citra ignem albescit, sed siccum aridumve fere relinquitur, & asperam etiam

tactu percipitur instar terræ albae vel arenæ exsiccatæ, si vero
 umbratili loco non humido longiori tamen tempore seruetur,
 alteratur à suo naturali calore ad perfectam albedinem cum
 mollitie instar lanuginis : tunc vero dicitur commutatum in
 Chalcitim : si autem Vitriolum exsicceetur leni igne livescit
 tantum, si vero solvatur ut lique scat mox reductum albescit,
 & aliquantum majori igne parumper lutescit, & fit ceu terra
 subcitrina ex succo aluminoso, & pinguedine sulphurea : at si
 vigoretur ignis, & augeatur donec perfecte inuratur, tunc ru-
 bescit, nam quodlibet Vitriolum interius occultam habet ru-
 bedinem : mox sic arte rubefactum Vitriolum appellant hujus
 sæculi scriptores transmontani lacertam rubeam, & Colcotar
 quod satis distat à nativo naturalique Colcotari : Præterea Vi-
 triolum igne rubefactum facilius teritur quam nativum Colco-
 tar : antiquitus solebant quidam cum atramento Sutorio rube-
 facto adulterare æruginem rasilem quemadmodum animadver-
 tit *Dioscorides, cap. de Æruginè Rasili* : tandem extremo &
 diutiori igne nigrescit Vitriolum prout est videre ipsius fœces
 nigras relictas fundo boccia ubi per distillationem extractum
 sit oleum, residet enim fœces nigrae instar cadaveris prorsus
 destituta ab oleosa sua pinguedine, tanquam, à suo spiritu, &
 anima minerali : quod evenit cuicunque minerali præcipue hu-
 juscemodi succis concretis, ut æque animadvertit *Gabriel Fal-
 loppius, Tract. de Fossilibus*, dicens, quod succi concreti sint a
 prædominio terre experientia palam facit : nam si accipiat
 aliquam portionem succi alicujus concreti, & ponatis in for-
 nacem ardentem reverbatoriamve, ut dicunt inibique relin-
 quatis per spatium octo dierum reperietis eum combustum :
 ego autem breviori quoque tempore fieri hoc vidi, nam spatio
 horarum decem conspexi Vitriolum combustum quod & aliis
 omnibus atramentis accidit veluti, & alumini hoc enim eis
 cognatum est, hinc Sapientes alumen rubeum vocarunt Col-
 cotar, & dragantum metalepsi figura valde necessarium in So-
 lis tinctura : ex quibus expositis conjicere possumus inesse in
 atramentis aquam, oleum, & salern ceu vitrum, quemadmodum
 in omnibus corporibus ex parte terrea insalsulata existunt, teste
Alberto, lib. de Mineralibus, quod ratione quoque probabile
 est,

est, nam prius liquida fuerunt atramenta ex aqueo humore Mercuriali cum admittance pinguis oleosæq; substantiæ sulphureæ, quare facile solvitur in aquam atramentorum substantia prædicta, & eo magis ratione falsitudinis ipsius substantiæ, quæ constant atramenta, etsi tandem ex omni corpore adusto elicitur sal; hæc autem omnia satis superq; auctoritatib⁹, & rationib⁹ adductis exposita sunt, præter quod experientia comprobantur.

CAP. II.

*De singulis Proprietatibus Atramenti
Sutorii, ac de modo, & tempore
Utendi eo.*

Requiritur enim modus in reb⁹, ut attestatur *Juven.* dicens, *Imponitq; modum sapiens, & rebus agendis.* Idipsum asserit *Cicero, de Oratore*, ubi ait, Etsi suus cuique modus igitur. Modus igitur est ratio quæ illuminat mentem, excitatque memoriam, & ostendit mensuram, & formam regulamve dicas agendi: Idcirco nil refert equidem superficiales scire facultates medicamenti, sed operæ-pretium est non ignorare, quæ magis peculiares sint singulæ ejus qualitates, & operæ-pretium est scire rationem præparandi eum, & quibus aptum ac magis conveniat, & quomodo sive qua ratione, & quo loco, & tempore, hæc omnia fiant; eodem ordine includitur quantitas, quam ratio, & experientia docent, ne quid nimis, verum omnia cum moderatione fiant, & oportune suggerantur, ut exemplo erit atramentum Sutorium, cujus historiam explicare proposui; etenim vero ipsius usus multiplex, & diversus exigit, ut sedulo animadvertamus diversas ejus operationes: Inprimis itaque ubi exigit opus ponitur Vitriolum in Emplastris medio cocturæ, & atrum colorem facit, teste *Aetio*; *Tetrabili 4. Serm. 2. cap. 25.* Idemque asseruit *Paulus Aegineta, lib. 7.* dicens, Chalcanthon in media coctione Emplastro

plastro indicitur, coctum vero vehementiorem ejus colorem efficit, atsi alia ei non resistant nigrum: in super atramentum Sutorium rubefactum igne habet usum in coloribus pictorum præter, quod solum aqua Rosata sanat cariam cæteraque ulcera Gallica virgæ, & cujuscunque partis corporis, si eadem perfundantur, & abstergantur, ac inde applicetur eis stuela, vel subtilis placentula ex filis lintei linei eadem aqua madida, & sic dimittatur, donec per se cadat, & remanebunt ulcera Cicatrizzata: Si vero atramentum Sutorium aqua solum instilletur vellere in Naribus purgat caput, quemadmodum docuit *Dioscorides*, hoc enim sternuta movet ob suam acrimoniam, cum qua etiam excrementia minuit, Alopeciam, sive Tineam, Ophthalmique sanat, & ad furfurationem adeo efficax esse, inquit *Galenus ex Archigene, lib. 1. de Compositione Pharmacorum secundum locos*; ut neque sinat in posterum fieri si cum oleo, & Vitriolo illinatur caput: Præterea ulcera putrida abstergit omnia in quacunque parte at præsertim nasi, & aurium earumque partium doloribus frigidis confert, nec non fistulis, oculorum caligini, dolori, scabritiei, palpebrarum doritiei conducit: idcirco *Riverius* Medicus olim Galliarum Regis, pro maximo arcano utebatur collirio sequenti adversus oculorum rubedinem nempe.

Recipe Vitrioli albi purissimi, unciam unam, aquæ Pluvialis uncias decem, solvuntur inde linguis Filtreis, aut Charta pluries percoletur, & adde Salis Gemmei scrupulum unum. Scabiei & lepræ confert Chalcanthum ædema incidit, & solvit, fractaque ossa extrahit, quemadmodum explicavit *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 166.* cujus auctoritas ut fulciatur, afferam *Galenus* testimonium, qui *lib. 6. de Compositione Pharmacorum secundum locos ex Apollonio*, laudavit atramentum Sutorium mistum cum melle ad omnia oris ulcera maligna, quæ appellavit aphtas, præterea superiori *lib. de Compositione Pharmacorum secundum locos ex Crisone*, scripsit, atramentum Sutorium ad omnes dentium affectiones, & gingivarum, & ad fatorem oris conferre, ac nigros in superficie dentes abstergere, cujus compositio est atramentum Sutorium, Alumen, putamina mali punici dulcis equalibus partibus trita, ac levigata gingivis,

gingivis, vel dentibus, ubi opus sit Affrica in jejuniis, deinde vino adstringente collue : aliud ibidem scripsit ad stabiliendos dentes moros, viz. atramentum Sutorium cum oleo Terito, mox cum lana dentium radicibus admoveo : Idem atque commendavit *lib. de Remediis parati facilibus* : insuper *lib. 3. de Compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 4. ex Aesclepiade*, prodit atramentum Sutorium tritum & naribus arundine excavata insuflatum sanguinis profluvium sistere, vice autem hujus insuflationis potest fieri elichnium contortum quod aqua frigida, vel posca, vel polygonii aqua, vel succo, vel hujuscemodi alio imbuatur, inde in scobem atramenti Sutorii obvolvatur, & sic naribus indatur, nam sanguinem ab eis fluentem cohibet ; hinc *Agricola lib. 3. de Natura Fossilium*, discurrens de atramento Sutorio, inquit, sistit sanguinem profluentem è venis quibuscunque inspergi potest : Alterum vero modum præparandi atramentum Sutorium eadem exigente causa, scripsit *Gabriel Falloppius, Tract. de Fossilibus, cap. 6.* ubi docuit eliquare Chalcanthum, & in fistulosa instrumenta infundere, ut ex eo formentur virgulæ, quarum una expetente, usu & occasione immittatur in vulnus sinuosum abditum, & remotum, ut tangat venam eruptam, quæ manu tangi non possit, aut super eam medicus nequeat medicamentum aliud recte apponere, ut sanguinis fluxio vincatur : hoc enim vehementer astringit acerbitate, qua præditum est, & acrimonia levem quandam escharam inducit adeo, ut & sanguinem supprimat : Hoc quoque atramentum Sutorium, scilicet interius assumi per os habitum fuit in usum satis proficuum ab antiquis adversus multos corporis affectus : quamobrem *Dioscorides lib. 5. de Medica Materia, cap. de atramento Sutorio*, laudavit eum devoratum, vel linctum cum melle drachmæ pondere ad enecandos, & expellendos ascarides, quod ipse appellavit latas ventris tineas. Hæc *Dioscoridis* sententia celebrata fuit ab *Avicenna* loco supracitato : Idipsum assertum fuit à *Serapione, Tract. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 386.* hi cuncti, & unicordes assenserunt assumi potu Vitriolum cum melle, aut cum hidromelle, quod præcipue placuit *Serapioni*, eodem pondere non modo adversus ascarides, cum etiam contra lumbricos,

& quosunque vermes, nam diversi sunt vermes, atque diverso nomine appellantur, diversam enim habent figuram, diversis quoque particulis parientis oriuntur, cuncti tamen eandem habent causam humoris crudi phlegmatici, & diversimode putrefacti, quod ut apertius reddatur exemplis agam : Vermes longi & rotundi à similitudine quadam lumbricorum terrestrium nominantur æque lumbrici, & in superioribus intestinis generantur, quando in eis putrescit phlegma : In mediis autem intestinis generantur ex phlegmatis putredine vermes curti, & lati qui ascarides, & cucurbitini nominantur : at si in longanone putrescat phlegma, generantur vermes parvi quemadmodum in caseo, ex quibus sane conspicuum, & ratum habemus generari vermes in corpore humano omnes ex cruditate, & putrefactione phlegmatis, & non ex alio humore veluti recte atque ordine exposuit *Avicennas, lib. 3. Fen. 16. Tract. 5. cap. 1. de Vermibus*, asserens, non generari vermes ex sanguine, nam eo indiget corpus ex eoque nutritur : Verum neque ex cholera generatur vermis, cujus testimonium est *Galenus, lib. 4. de Simplici Medicina*, ubi asseruit, non generari animam ex cholera, neque ex ea nutriri, eo itaque minus vermis, est enim humidus, cujus complexioni contrariatur cholera cum ipsa sit calida, & sicca ; præterea neque ex Melancholia vermis generari potest, cum enim sit remota à principiis vitæ : ex quibus consequitur profecto generari vermes ex putredine Phlegmatis : sed ista obiter dicta sint, & in transcurso, cum enim vulgata sint, & parum pertineant ad præsens institutum, licet omnino à scopo non aberrant, veruntamen ne tempus contemram in eis uberius exponendis, revertar ad Vitriolum à quo digressus eram, hoc adversatur putredini sua caliditate, & siccitate cum ponticitate quibus prædictum est, propterea jure optimo censendum est Vitriolum prorsus repugnare putredini incidere phlegma ac eum abstergere, & consumere, ac eadem ratione constat interficere vermes cum melle assumptum : si vero cum aqua assumatur in potu expellit vomitu maleficum fungorum venenum haustum : idcirco *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura Fossilium*, inquit, quædam ciere vomitum ex proprietate, prout Chrysocola, Armenius lapis, & Atramentum

tum Sutorium : hoc multis auxiliatur juxta veterum dicta, locis præallegatis, & per varios usus exempla quotidie conspiciamus, purgat stomachum, obstructions viscerum tollit, obesos extenuat, urinæ vias liberat ab omni viscositate, comminuit lapidem, & mingere facit eum, & arenulas : ex recentioribus *Agricola, lib. 2. de Natura Fossilium*, prodidit Vitriolum cum melle, aut aqua mulsa, aut in vino potum drachmæ pondere solvere aluum : his ductus *Thomas Bovius Empiricus Veronensis*, exhibebat per os Vitriolum Romanum ad pondus unius drachmæ dissolutum in unciiis tribus aquæ communis calidæ, cum totidem mellis per quatuor horas ante prandium, adversus pleuritē, pestem, & peticulas evacuat enim per vomitum, & per secesum ; præterea Vitriolum rubificatum, si quantitate avellanæ assumatur potu cum decoctione libanotidis, & chelidonii confert maniacis : si vero assumatur cum decoctione radicū peoniæ, & foliorum betonicæ sanat epilepsiam : pleræque alia præstat, quæ in sequentibus differentiis ipsius atramenti Sutorii explicanda reservavi, reliquum est igitur exponere tres Vitrioli differentias.

C A P. III.

De prima Differentia Vitrioli, quod stillatitium, & stalacticum appellatum fuit à veteribus, & Coparosa à recentioribus.

Superius expositum fuit quatenus pluviam deferre essentiam Smeta'li Chalcitis, Misy, & Sory, in cuniculos terræ, ubi guttatim stillat sponte, ibique à natura coadunatur, & vi ejus caloris nativi concresecit in atramentum Sutorium, tessararum more, ac stiriarum instar pender, à quo effectu ducti veteres stillatitium appellarunt hoc atramentum Sutorium, quod Græci

σαλαμίην nuncuparunt, idem vero indicat, teste *Dioscoride lib. 5. de Metallicis*: nominavit hoc *Oribasius lib. 13. Lonshoton* inde *Joannes Serapio, Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, scripsit, Sciaton appellari, hæc est prima Vitrioli differentia, plurimique ex recentioribus scriptores celeberrimi, qui tradiderint de hac materia, appellarunt Vitriolum hoc Coparosam, sive Cuperosam, veluti rosam varii coloris fulgentioris purioris atque pulchrioris; quemadmodum scripsit *Petrus Andreas Mathiolus in Dioscoridem Rerum Naturalium arti Medice attinentium acerrimus Inquisitor*: Idem asseruit *Vannutius Biringucius, lib. Pirotechniæ*: quibus etiam assensit *Amatus Lusitanus in Dioscoridem, Enarratione 74.* Vir iste eruditissimus, dixit, naturale Vitriolum tam ab Hispanis, quam Italis, & Gallis appellatur Cuparosa, vel Caparosa: hoc autem Vitriolum nominavit *Geber* gummam Cupri, *lib. 2. Part. 2. Summa Perfectionis, cap. 23. de Medicinis Lunam Citrinantibus*, dicens, quemadmodum est Vitriolum, & Cuperosa quod, & gumma Cupri, aut ejusdem Stillicidium nuncupatur, ex quibus deprehenditur intelligi Cuperosam, id est, Cupri erosam substantiam, reperitur igitur fossile hoc semper nativum, & unum est ut plurimum colore viridi, aut cæruleo, etsi quandoque candidum prorsus conspicitur dictum à Græcis λευκοίον, à similitudine Violæ albae, & splendet instar salis, atque ejus similitudine, asperum est tactu quibus constat distare à Chalcitry, non splendet enim Calcitis, nec aspera, sed mollis est instar lanuginis albæ, præterea cernitur etiam hoc Leucoion coloris albi ab extra, sed intus Eyaneis subvirescentis splendidi, prout melius in atritu ejus conspicitur, etsi aliis coloribus præditum reperitur Vitriolum, ut supra enarratum fuit quippe censeri oportet nativum hoc Vitriolum cujusunque coloris Coparosam appellari, & in pulchritudine, perspicuitate, & viribus cætera excellere præsertim factitium: Verum præ nimia hominum avaritia, qui continuo mineras hauriunt, festinantque naturæ fructus, licet acerbos, colligere majoris lucri cupiditate persæpe effodiunt terram Vitrioli antequam natura in actum produxerit eum, inde ex eadem terra eliciunt Vitriolum costile arte, & modo inferius explicando: hinc accidit

non reperiri Vitrioli stillatitii, hoc est Coparosæ quantum sufficiat, ac inde sequitur, ut ferre nullum Medicinæ usum à recentioribus præsertim Italis habitum sit, etsi quandoque è fœdinis excavatur Stillatitium Vitriolum quod in pauca quantitate reperitur, hoc persæpe pro ostentatione servatur ab eis qui facultati simplicium medicamentorum operam navant, verum in majori quantitate, & majori usu esset, ubi naturæ operatio non interPELLARETUR fossorum avaritia, qui plus lucro inhiant, nihilominus desiderio juvandi omnibus incitatus, ut apertius legentibus constabit in conspectu omnium proferam, quod à quibusdam Germanis, & Hungaris artis medicæ versatis pro arcano collexi : hienim diuturna observatione animadvertunt Cuperosam præparatam, & assumptam per os mire adversari peste, & cum persæpe in suis regionibus soleat grassari Epidimia qua coacti sunt multa experi pro salute sua : præ cæteris vero medicamentis Cuperosam præparatam, & deglutitam jejuno stomacho certissima experientia comprobarunt maximo auxilio, prosperoque successu sanare non modo eos quod peste correpti sunt, verum etiam ab ea arcere, ac præservare omnes, quamobrem hoc tuto præsidio muniuntur transmontani populi eum quotidie devorando qui pestis futuram invasionem verentur : Idipsum censuit *Petrus Andreas Mathiolus*, in *Commentariis in Dioscoridem*, loco de *Chalcantho* : præterea maxima quoque laude commendatur ab eisdem prædicta Coparosa præparata ad evomenda quæcunque lathalia venena hausta, quam ipsi experti fuerunt, ut credendum est exemplo *Dioscoridis*, qui celebravit hoc medicamentum adversus malefica fungorum venena, quare utile ac summe necessarium fore duxi, si modum præparandi prædictam Coparosam scripserim, qui talis est : solvunt enim eam in aqua Rosata postea, solutionem percolant linguis filtri, demum colaturam reponunt vase vitreo quale est matula, ac leni igni mittunt ut evaporetur aqua, ac iterum concreascit Coparosa, & condensetur, quod assequi posset etiam in diplomate, & melius ac magis blandum evaderet medicamentum, quamvis rediosus videretur labor, nam quatuor vicibus opus hoc iterant, singula vice diluendo Coparosam in aqua Rosata, & solutam percolando, & ad ficationem

condensando, igni enim exhalat penitus aqua, & imò vasis residet Vitrioli essentia depurata, quam inde servant in vase vitreo: exigenteque usu hujus Coparosæ drachmam exhibent brodio, aut vino, si vero adesset Febris cum aqua Stillatitia graminis, aut acetosæ, aut galegæ, aut melissæ, aut alterius aquæ. consimilis facultatis, aut decocto earum, quod Stillatitiæ aquæ vicem gerit, quandoque huic medicamento addunt dipramni albi, & tormentillæ tertiam partem juxta portionem Coparosæ, his majoris efficaciz evadit medicamentum adversus pestem, atque vomitu enim exonerat ventriculum, verum si enim Coparosa præparata assumatur potu cum aqua absinthii tantum tollit appetitum caninum; præterea onine nativum Vitriolum absque alia præparatione applicatum sistet sanguinem fluentem, sed candidum quod Leucoion appellari diximus in colliriis oculorum præferri solet aliis, quod Hermetici, ita præparare consueverunt: solvunt Vitriolum album nativum in aqua pluviali, aut Stillatitia ferventi, & solum percolant charta emporetica coloque transactum mittunt vase vitreo ac languido igni, ut sensim evaporet aqua, quoad fere appareat crusta, sive exhalando contrahat cuticulam, mox ab igne vas deponitur, quod inde quadriduo locetur cellaria, nempe loco frigido ubi concreverint lapilli crystallini pulcherrimi, quos sedulo colligunt, rursus curant, reliquum aquæ evaporare modo, ut supra quod tertio repetitur solvendo, & coagulando: Tandem reiteratur idem opus cum aqua Rosarum: demum igni molli exiccantur crystalli, ut penitus in pollinem candidum revertantur, de quo si scrupulus vino hauriatur vomitum lenem & vestigio inducet cerebrum expurgando, quo etiam ventriculus omni onere absolvitur roburque acquirit: præstat itaque ventriculo auxilium omnis generis infirmitatibus ipsius, defluxionibus salis, febribus, doloribus dorsi confert, expedit etiam adversus lumbricos, exhibitur vino, aut jure, aut aqua mellis, aut decocto congruo, aut conserva rosarum, dosis est pueris quatuor, vel quinque granorum, adultis autem à scrupuli medietate usque ad dimidium drachmæ: Alii industria majori eliciunt salem à Vitriolo combusto, & Vitrioli essentiam magis depuratam cujus granum ad duo propinant: quomodo autem

fiat:

fiat sal Vitrioli explicabitur in sexta descriptione : Veruntamen summam nativum Vitriolum cujuscunque sit coloris pollet viribus, ut alia Vitriola, atque excellit : solvitur in quocunque liquore ac per se liquefcit igni ac bullas facit uritur inde, ut Chalcitis ac tandem rubescit igni, sed hætenus dicta sufficiant de prima Vitrioli differentia.

CAP. IV.

*De secunda Differentia Vitrioli, id est
Atramenti Sutorii, quod veteres
nuncuparunt Concreticum,*

MEa interest in præfenti capite explicare secundam Vitrioli differentiam juxta ordinem inceptum, ne deviem à *Dioscoride* tanquam primo, in hac facultate, magistro, & pro ut lumine tam celebrato à *Galeno*. quam plurimis in locis : fuit *Dioscorides Anazarbeus* Natione ex Cilicia in Asia minori, & Medicus, *Marci Antonii Patricii Romani*, & *Cleopatra* familiaris, quæ fuit *Ægypti* Regina : *Dioscorides* autem in facultate simplicium Medicaminum fœlicitate studioque una cum experientis fuit perfecte eruditus : ab eo igitur depromere nunc nobis æque licet secundam Vitrioli differentiam, quam ipse ad unguem scriptam prodidit *lib. 5. de Medica Materia, cap. de Atramento Sutorio*, id est de Vitriolo, ubi ait, in specie differentias tres habet, unum namque humoribus stillatim in cuniculos colatis concrefcit, hæc est prima Vitrioli differentia in præcedenti capite satis à me exposita ; at inde prosequitur *Dioscorides* declarare secundam differentiam, quam indicant sequentia verba dum ait ipse, alterum simplici ratione fit in speluncis, postea transfusum in excavatos scrobes. concrementum capescit, quod Græce *πικτρον*, id est ex concretum proprie nominatur, idem est dicere condensatum, quod *Joannes Serapio* loco.

loco supracitato appellavit *Sichon* : hoc autem quomodo fiat
 satis perspicue explicavit *Galenus*, lib. 9. de *Simplicium Medi-*
camentorum Facultatibus, ubi dum in Cipro ageret de mine-
 ris existentibus in monte Soleo sive Solis appellato, alioquin
 nunc dicitur mons sanctæ Crucis, nam ætate nostra constru-
 ctum est in summitate illius sacri montis templum, & sanctæ
 Cruci consecratum, retulit itaque *Galenus* de lacu effoso in spe-
 cu aquæ viridis pleno calore repenti, quæ guttatim ex pertuso
 colle distillabat, eamque vincti quidam in piscinas fictiles qua-
 dratas extra specum efferebant, in quibus paucis diebus con-
 crescebat in Chalcanthum : hoc autem in loco est animadver-
 tendum dixisse *Dioscoridem* atque *Galenum* aquam quæ ex col-
 le distillabat, & faciebat lacum : nam concrescere intra specum
 in Vitriolum, sive Chalcanthum dicamus instar lapidis opere
 nature tantum, quemadmodum superiori capite expositum fuit
 evenire de prima Vitrioli differentia, quæ stillando eadem vice
 concrescit intra specum in Chalcanthum, & pendet stiriarum
 more absque ullo artificio, discriminatim vero à prima asserue-
 runt prisca hanc secundam differentiam condensari in Chalcant-
 hum extra specum, quod non evenit præterquam artis opere,
 & auxilio, nam vincti transferebant aquam Chalcanthosam
 extra specum in excavatos scrobes more *Dioscoridis*, aut in
 piscinas fictiles, prout ait *Galenus*, veruntamen parum refert
 vasis differentia cum idem sit modus, nam quocunque vase
 modo figulinum sit, sive fossitium in terra factum transfunda-
 tur aqua Chalcanthi substantiæ imbuta hoc est scire quod dio-
 dum frigeat, in Chalcanthum condensatur : hoc quippe eve-
 nit ex majori vel minori decoctione naturæ. In prima enim
 differentia fuit materia ipsius Chalcanthi magis decocta à natu-
 ra. In secunda vero diminuta fuit decoctio : præterea silen-
 tio præterire, vel ambagibus obvoluere nequeo, cur *Galenus*
 non meminerit primam, quemadmodum neque tertiam Chal-
 canthi differentiam, unde videtur ipse secundam Chalcanthi
 differentiam tantummodo agnovisse, quod spectari datur : ve-
 rentamen existimo ego non ignorasse *Galenum* alias Chalcant-
 thi differentias, quanvis de eis nullum verbum egerit, cum ipse
 enim non profiteretur Geographus, neque Historiarum Scri-
 ptor

ptor appellari, sed Philosophus rerum naturæ peritus ac profundissimus scrutator, qui explicite scripsit medicamentorum facultates, quæ tunc temporis in medicina usum habebant, idcirco cum species primæ differentia Vitrioli, quod Stillatitium appellatum fuit à *Dioscoride* reperiatur in minori quantitate, quam opus sit non curavit *Galenus* describere eam : quemadmodum, nec tertiam scriptis tradidit, quæ in Hispania tantummodo construebatur tempestate sua, prout nobis fidem facit *Dioscorides* : haud igitur in Cipro fiebat de quo egit ipse *Galenus* : præterea tunc nullum in Medicina usum habebat tertia Vitrioli species, ut infra demonstrabitur : etsi tractavit *Galenus* de Atramento Scriptorio, in cuius compositione ingreditur atramentum Sutorium tertie differentie, quod argumento est agnovisse eum : è diverso autem hac nostra tempestate accidit, nam penitus caremus nos Vitriolo condensato, nempe secunda differentia de qua magis tractavit ipse *Galenus* tanquam de re aliarum usitatissima : etenim hodierni artifices omisso superiorum ritu construendi Vitriolum condensatum, majori lucro ducti, festinanter Vitriolo coctili construendo incumbunt, quod est tertie differentie Chalcanthum, sive Vitriolum dicitur, fusius exponendum sequenti : sed revertens ad Vitriolum condensatum, & concreticum appellatum habet vires consimiles Vitriolo stillatitio, sed inferiores, & ideo *Dioscorides* post enarrationem Vitrioli stillatitii, inquit proximum est concreticum : cuncta enim atramenta ex una, & eadem materia constant, & procedunt ab eadem radice, distant tamen inter se, nam eorum quædam magis depurata magisque decocta sunt à natura, quædam vero minus pura ac minus digesta sunt, etsi artis auxilio construantur ubi deficiat natura, aut aliud obstat ei ut impediatur, munusque suum intercipiat, hæc tamen eveniunt invalidiora perfectioneque, & viribus diminuta, licet proxima sint : quamobrem *Dioscorides* ait concreticum Vitriolum esse proximum stillatitio, eadem enim facultates habet, sed inferiores : idcirco solvitur hoc, ut superius in aqua, aut alio quovis liquore, & igni liquefcit per se, & bullas facit atque uritur veluti patet ex prænarratis cap. 1. de Atramento Sutorio, & ustum rubescit : sed in medicamentis inducit colorem atrum quod

agere proprium est singulæ differentiæ atramenti Sutorii, prout melius superius explicatum fuit.

CAP. V.

De tertia Vitrioli differentia, quod appellatur Coctile, & Vulgare Vitriolum.

Reliquum est igitur describere tertiam Vitrioli differentiam, quam pollicitus sum, hoc autem tertium Vitriolum non concrescit in Specu ex stillicidio aquæ atramentosæ, neque condensatur ex illa aqua coacervata in lacum, mox extra specum asportata : quemadmodum superius expositum fuit evenire primæ, & secundæ differentiæ Vitrioli : sed factitium est hoc atramentum sutorium Coctile ab aliis diversum in constructione, ars enim diutiori tempore impatiens, quam breviori nititur agere quod longiori tempore natura generat : etsi eandem causam, & materiam habet hoc, prout alia Vitriola, diversimode tamen præparat ars elaboratque materiam illam, licet conetur imitari naturam ejusque vestigia prosequi : etenim ratione materiæ consequitur esse hoc Vitriolum ejusdem naturæ aliorum, veruntamen cum ars sit diminuta natura, æque diminutum evenit, quod efficitur ab arte : propterea Coctile hoc Vitriolum quod est vulgare arte factum evadit aliorum atramentorum imbecillius, imo invalidissimum, & inutile ad usum medicinæ existimantur veteres : verum ad infectiones, & denigrationes aptius cæteris esse prodidit *Dioscorides* loco præcitato, ait enim ipse tertium scilicet atramentum sutorium dicitur Coctile, &c. ne omnia ipsius auctoris verba repetam, sed brevitatæ gratia relinquam, ut quilibet ea legere possit in eundem *Dioscoridem* asserentem rationem etiam esse parandi prædictum Vitriolum, quando aqua madefactum decoquant quare

nuncupa-

nuncuparunt coctile ab effectu ipsius cocturæ, mox in piscinas transfundunt, & residere sinunt hoc certis diebus coalescit in complures formulas digestum, vel tessellarum speciem reddentes, quæ racematim inter se cohærescunt : *Dioscoridis* sententiæ assensit *Oribasius*, lib. 13. ubi tractavit de tertia specie Chalcanthi, inquit, quæ sequuntur, Tertium vero appellatur decoctum, & fit in Hispania sed inutile, & viribus infirmis : hoc autem modo parant id aqua diluentes coquunt tum in cisternas, transfundunt ac residere sinunt, quod certis diebus concrescit, & progreditur referre omnia quæ dicta ex mente *Dioscoridis*, ita quod videntur eadem fere esse ipsius verba : sed aliquis fortasse ambiget quid indicet dictum *Dioscoridis*, viz. aqua madefactum decoquunt, cum hoc careat proprio nomine quod disquirendum est, ut res magis pateat, aut ratione, aut ab eodem auctore, si alicubi hoc pronunciaverit ipse : Ratio profecto persuadet nos censere terram sive lapidem dicamus esse mineræ æris, in quo lapide sunt atramenta, & ideo ab illo lapide eliciunt cum aqua substantiam atramenti Sutorii, mox eandem aquam sic imbutam atramentosamque factam decoquunt, & hoc est dilutum, & madefactum à *Dioscoride*, & *Oribasio*, quod inde lacunis reponunt aliquo dierum spatio, quo tempore concrescit tandem, & congelatur in Vitriolum : Idem quoque reperiemus assertum fuisse à *Dioscoride*, si memorix revocemus scripsisse ipsum, cap. de *Cadmia*, nempe eam extrahi ex lapide *Pyrite* in quo erant venæ atramentarium metallici, cum, & Sutorii, quapropter *Georgius Agricola* lib. 3. de *Ortu, & Causis Subterraneis*, scripsit, fieri atramentum Sutorium ex aqua imbuta *Pyrite*, quod magis etiam experientia quotidiana comprobatur, nam hujus sæculi artifices operantur *Pyrite*, & ab eo eliciunt Vitriolum quemadmodum in sequenti capite uberius explicabitur : hoc itaque Vitriolum cum enim fiat decoctione appellatum æque fuit ab effectu decoctum vel coctile quod idem est : *Serapio* autem *Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, ubi tractat de hoc Vitriolo, nominavit eum *Afron* in lingua Arabica, asserens, præterea quod tertium Chalcanthum est artificiale bonum ad faciendum encaustum scriptorium magis quam ad usum medicinæ : Idem nominavit *Aivcennas* Sa-

hire quod in conficiendo encaustro suggeritur præterea demonstravit, quod magis durum est cum aureo splendore : hoc autem *Gulielmus Placentinus, in exemplificatione Medicinarum Simplicium*, appellavit Calcaturam corrupta voce à Chalcantio : hoc profecto à veteribus parvi factum fuisse conspicuum est, idcirco apud eos in usum habitum non erat fieri præterquam in Hispania veluti scriptis tradiderunt prænominati auctores, veruntamen hodierno tempore habetur satis super, & ubique Vitriolum hoc tertiæ differentiæ in frequentissimo usu, & magnificatum est non modo ab infectoribus verum etiam à professoribus Medicinæ, necnon ab Alchimis : at ne discedam à cultu Medicinæ juxta meum primum institutum censeo conformes aliis sui generis facultates existere in ipso tertio Vitriolo, quamvis inferiores tepidioresque sint : hoc etiam aliorum facilius solvitur in quovis liquore cum, & per se humescere soleat locis, & temporibus humidis instar salis, est enim naturæ salis metallici, si autem soli exiccetur, alteratur, & facit colorem cinereum, & album præterea igni liquefcit, & fluit ac bullas facit, inde uritur diu permanens igni quemadmodum, & superiora atramenta : mutatque colorem respectu ignis minoris aut vehementioris sicuti, & minoris aut majoris intervalli temporis prout in album cinereum, & aliquantisper flavescentem, at tandem fit rubeum & postremo nigrum. Utrunque pictoribus commodum, verum ex hoc coctili Vitriolo quod est tertiæ differentiæ atramentum Sutorium variæ fiunt operationes quemadmodum ex ligno variæ fabricantur Imagines, eo enim utuntur sutores, & infectores ubi denigrare velint lanas, pelles pennas, capillos, sericea, linea, & ossa, & alia multa : Hoc quoque Chimistæ usurpant additis aliis mineralibus ad construendas aquas ardentes corrosivæ, quibus dissociantur dividunturque aurum, & argentum : Alii ignis vi sublimare cogunt hidrargirum à Vitriolo coctili sale, & nitro ad invicem mistis in Aludel, vase sublimatorio, hoc enim modo parant Sublimatum vulgare, quod est Mercurius coagulatus Vitriolo in sublimatione, quare attestatus est *Joannes de Rupeffia*, inasse in hoc sublimato Philosophorum sulphur, quod est invisibilis tinctura relicta à Vitriolo in Sublimato vulgi : præterea ex

Vitriolo

Vitriolo ad rubedinem usto, & æquali portione sulphuris eliciuntur sublimationes sulphuris, flores Vitriolati, efficaces adversus thoracis passiones : Vitriolo etiam, & nitro fit aqua, quæ præcipitat mercurium, ita quod ejus beneficio non amplius fluidus erit, sed in pulverem redigi poterit, eadem aqua solvit argentum, atque æs, eademque separat argentum ab auro : præterea Vitriolo vulgari additis sale communi, & latere aut tegula fit cæmentum, vulgo appellatum regale ad examinandum, & purificandum aurum : præterea in Medicina quamplurima parantur præsidia cum Vitriolo adversus multos affectus corporis humani præ cæteris enim ingreditur Vitriolum præsertim Hungarum, ceu validius in compositione Causticorum, quæ *exasolima* dicta sunt à Græcis, prout scripsit *Gabriel Fallopius, Tract. de Can-terius, cap. 5, & 6.* etsi nullum atramentum facultatem possidet inducendi escaram in cute, quam in ulceribus, tantum inducere solet præsertim metallicum atramentum, teste *Dioscoride, cap. de Chalcit*, verum eo minus agit atramentum Sutorium, nam mollius est atque omnium mitius evadit hoc atramentum coctile quod in ulceribus levem, ac mollem quandam escaram instar fordis, more aluminis agit, ut sæpe experientia habui : Hujus temporis aromatarum abutuntur hoc Vitriolo coctili, & ad albedinem torrefacto, vice Chalcitis, pro compositione Theriacæ : perinde indiscriminatim Sepiasarii, Unguentarii que idem administrant pro Chalcit in compositione diachalciteos *Galen*, quod vulgo diapalmæ, & Arabum diaphanicum est quod improprie tamen dicitur diachalciteos cum verius diacalcanthum nuncupandum esset : Alii admiscunt hoc Vitriolum unguentis, & hidrargiro, qua compositione illinuntur lue venerea correpti, & *Bernardus Penotus à Portu Sanctæ Mariæ Aquitanus, Tract. de Specificis receptis summe* approbavit adversus podagræ cruciatus Vitriolum Romanum solutum in aqua marina, & decoctum inde applicitum cum linteis : componitur atque oleum, quod instar balsami præstat ad omnes tumores, & vulnera quavis, & ad bombardarum ictus : cujus descriptio sequitur.

Cape olei olivarum, oleo lini singulorum uncias quatuor viridis æris drachmam Vitrioli Romani drachmæ dimidium, omnia adinvicem commisceantur super cineres calidos donec

solvantur tunc deponatur ab igne, & addatur libra terebinthinae clarae mox clauso vase permittatur fermentari loco calido per octo dies : fit etiam aqua efficax desiccare ulcera tam vetera quam nova abstergit ea, & fluxiones tollit partem affectam corroborando : dentes stabilis, gingivasque à putredine arcet, oculorum lachrymas cohibet, ignem sacrum tollit, scabiem manuum sanat : serpigini confert ut infra.

Cape Vitrioli albi libram, Boli Armeni uncias quinque, Camphorae unciam unam cum dimidio, ex omnibus fiat pulvis, de quo cape unciam unam cum dimidio, & projice in aquam fere bullientem, & sine aliquantulum fervere, inde amove ab igne, & à fœcibus percola ac usui serva : pluries atque conspexi ulcera quaecunque serpiginosa sanari mirabili successu si fuerint aspersa pulvere sequenti, qui constat æquali portione Vitrioli rosæ, & cerusæ : Conficitur etiam unguentum ex Vitriolo quod absorbet carnis excrescentias, & carunculam in collo venicæ existentem delet & sanat : leni igne decoquatur terebinthina clara usque ad spissitudinem, & duritiem, mox ipsius terebinthinae unciam unam mitte igni, ut iterum lique scat, & in ipsam obruas scobis copiosæ binas drachmas crebro rudicula lignea commiscendo, quoad perveniat ad formam unguenti, quo liniatur summitas, caputve cereoli, quod frige factum indure scit, demum modice liniatur oleo rosato, & in virgam immittatur, ipsius enim carunculam tollit absque noxia : alterum est descriptum à *Castore Durante in suo Herbario, cap. de Plantagine aquatica* : Idem legitur in Chirurgiam *Ambrosii Parei* Lutensensis Medici Regii : atque in *lib. de Morbo Gallico*, Editum ab *Alexandro Trajano Petronio, cap. 13. de Misingendi difficult.* & prædictum unguentum constat ex Vitriolo viride æris alumine rochæ, & auripigmento, æquali portione moliris super lapidem porphiritem cum aceto acerrimo, inde soli exsiccat ex his igitur, & eodem modo decies paratis fit pulvis efficax ad compositionem, quare capiunt hujus pulveris unciam, & totidem litargirii, & cum uncis binis olei rosati coquant ad perfectam consistentiam : plerisque aliis conducit hoc vitriolum coctile quibus conferre diximus cætera atramentum tam exterius applicitum quam interius assumptum dum aliis componatur

componatur conferentibus ad opus, aut alio quovis modo præparetur : sic omnium magis tutum exhiberi poterit per os ad debellandos morbos, hoc enim tertium Vitriolum est ejusdem naturæ, prout primum, & secundum atramentum Sutorium, sed eorum imbecilius, & adeo infirmius est, ut à Priscis inutile exsternatum fuerit : veruntamen è diverso ratio persuadet nos hujus generis Vitriolum existere magis utile ac tutum, quod etiam experientia habemus, nam si aliorum imbecilius sit atramentum sutorium coctile hoc est in tertia differentia constitutum sequitur, quod lepidius sit & sensim operetur, ita quod minus alterat minusque naturam ejus cui adhibitum est : perinde consequitur hoc magis tutum esse salutare atque jucundum evadere quemadmodum requiritur esse medicamentum juxta mentem *Asclepiadis* præter experientiam qua ducti sunt *Nesterici*, & in usum habent hoc salutare præsidium Vitrioli coctilis à quo consuevere salem elicere, aquam, & o'eum, quemadmodum in sexta Descriptione propalabitur : etsi de his plurima verba facere possem proposita tamen pro nunc satis fore puto : quamobrem ad modum parandi construendique hoc Vitriolum coctile transire consultius mihi videtur.

CAP. VI.

De modo faciendi Vitriolum Coctile.

Humana solertia, & indagine repertus fuit modus faciendi Vitriolum coctile in tertia differentia constitutum, non unus, at per quam varius : primus vero veterum fuit modus juxta descriptionem *Dioscoridis*, lib. 5. de *Medica Materia*, cap. de *Atramento Sutorio*, idcirco scripsit, Tertium dicitur coctile & in Hispania fieri solet, sed inutile ac invalidissimum esse constat : ratio parandi hæc est aqua madefactum decoquunt, mox in piscinas transfundunt, & residere patiuntur, hoc certis diebus coalescit, &c. ex his nulla percipitur descriptio præparationis terræ

terræ Vitrioli imò absolute pro didit *Dioscorides* ipse obrui terram mineralem statim in aquam nulla præcedente præparatione, innuit inde remanere madefactum, & solutum in aquam quod est substantiæ atramentosæ, quod percolant à sæcibus, & decoquunt, decoctum postea transfundunt in scrobes vel in visa ligneæ, vel alterius generis in quibus concrefcit tandem in Vitriolum: ab hoc tamen simplici modo construendi Vitriolum satis distant posteriorum alii, etsi didicerunt à *Dioscoride* modum atque ipsius exemplum profecuti fuerunt, nimirum pleraque alia addere potuerunt, experientia duce, quæ tempore demonstratur, vel casu quandoque operando, aut sedulo artem perficere inquirendo: nam tempore inferiores opem arte ferre naturæ cupientes in melius semper direxerunt magisterium: quapropter alium modum faciendi Vitriolum referam memoriæ, proditum à *Petro Andreo Mathiolo*, in *luculentissimis suis Commentariis in Dioscoridem*; ubi recensuit defossiores excavare mineram Vitrioli, quam leve existimavit ipse potius terram esse quam lapidem coloris cinerei lividi cum quibusdam maculis luteis referentibus æruginem ferri, & alteris notis viridis æris: veruntamen non animadvertit *Mathiolus* dixisse paulo supra ex alterius opinione Vitriolum sapere proprietatem sulphuris, ferri, æris, aluminis, salis nitri, atque salis communis: præterea longe aberravit ipse *Mathiolus* ubi protulit Mineram Vitrioli esse potius terram quam lapidem, satis enim demonstratum fuit Descriptione prima de Pyrite Vitriolum esse medium inter lapidem, & metalla quibus omnibus locus proportionatus est lapis, teste *Alberto lib. 3. de Mineralibus, Tract. 1. cap. 1.* inquit enim lapidum substantiam esse locum proprium metallicæ generationis, inde *cap. 10.* discurrens de lapidibus repetit locum generare locatum per proprietates Cœli, quæ influunt eis per radios stellarum: Verum cum lapis connumeretur inter species terræ, teste *Galeno lib. 9. de Simplic. Medic. Facult.* hinc accidit ut persæpe plerique nominent terram pro lapide uti est legere in ipsum *Galenum* asserentem fieri Cadmiam ex terra, ex qua æs generatur, at si non terram sed lapidem nuncupare velis, hæc sunt verba *Galeni*; verumetiam id ipsum insinuavit loco ubi tractavit de terra Samia, asserens terram

ram metallorum fieri reliquias lapideas : ad ejus vero confirmationem adducam testimonium *Georgii Agricola, lib. 3. de Ortu & causis subterraneis, pag. 44.* ubi inquit, fit atramentum Sutorium ex aqua imbuta Pyrite, qui non est terra simplex, sed constat lapide, & ære : quamobrem sat erat atque melius dixisse *Mathiolum* mineram Vitrioli esse terram coloris lividi, &c. sub genere enim terræ comprehenditur lapis, cum reperiatur species Pyritidis mollis, & friabilis, ut terram ex incompleta coctione ut satis expositum fuit prima descriptione, *cap. 9. de Pyritidis differentiis* : his autem omissis ulterius progreditur, quemadmodum *Mathiolus* exponit artifices asportare terram vitriolatam extra specum ex qua construunt montem longum sub dio nempe soli atque pluviae expositum, faciunt : eamque terram sic præmacerare sicut sex mensium spacio licet quandoque eam voluere instrumentis ad hoc munus aptis, ac revolvere opus sit ut melius totaque maceretur terræ Vitriolatæ moles, quo tempore elapso construunt tegumentum supra montem illius terræ mineralis, ut a pluvia tueatur ibique prototidem tempore eam sic digerere ac præmacerari relinquant : mox ipsam terram ita præparatam immergunt in aquam communem puram affusam in piscinas arte factas, & coopertas eamque optime miscendo agitant cum aliquo ligno, ut aqua imbutur substantia Vitrioli existentis in illa terra minerali : inde aquam quiescere permittunt donec clarescat faecesque terrestres, & limosæ resideant, tunc reclusis orificiis ductibusque piscinae ad hoc munus paratis existentibus prope fundum ferre, vel saltem parum supra faeces prout per quatuor digitos excolant hauriuntque aquam Vitriolatam, quam in caldaria plumbea transfundunt, nam alterius metalli vasa corroderentur ab ista aqua æruginosa : mox aquam prædictam præcoquant igne supposito hoc interim decoquendo bulliendoque addunt aliquam æris portionem ita ut in eadem aqua Vitriolata dissolvatur, dum velint Vitriolis vires demagis roborare, ac ejus colorem pulchriorem lucidioremque reddere : at vice versa si malint artifices refrangere Vitrioli vires easque lepidiores facere addunt quandam ferri portionem vice æris, demum prædictam aquam Vitriolatam ac perfectè decoctam omittunt aliquantum refrige-

rari auferendo ignem, mox aquam in vasa lignea transfundunt, in quibus concrefcit paucis diebus in Vitriolum, quemadmodum evenit fieri de alumine rochæ vulgo appellato: nunquam tamen caldaria plumbea vacua igni relinquunt aqua, nisi prius modice refrigerentur, alioquin enim caldaria ipsa liquefcerent: verum binis his absolutis modis construendi Vitriolum coctile recensitis tum à *Dioscoride* antiquorum ritu, cum & à *Mathiolo* juxta posterioris sæculi usum, sequitur alter recentiorum modus qui satis ab eis distat quippe hunc omnes hujus artis professores nostris temporibus sequuntur.

CAP. VII.

Modus alter est Recentiorum conficiendi Vitriolum Coctile.

Posteriores tempore fiunt equidem eruditiores, tum ex aliorum successibus moniti, cum etiam ex diutissima experientia docti: cuncta enim tempore docuit experientia, quemadmodum demonstratum fuit descriptione prima de Pyrite, auctoritate *Galeno*, lib. 14. *Methodi Medendi*, atque lib. 1. de *Simplic. Medic. Facultat.* nil miri est igitur si hujus sæculi homines faciliori modo, ac meliori, majorisque compendii conficiant Vitriolum coctile: præterea utrum rationi magis adhæreat recentiorum modus constabit ex ipsius explicatione: quamobrem nostræ tempestatis artifices breviori temporis spatio, magnaue industria peragunt Vitriolum: Capiunt ergo glebas ter æ ipsius mineræ sive lapidis potius, ut profecto lapis appellari libeat, minera enim producitur à natura in Pyrite lapide, de quo satis diffuse tractatum fuit loco ut supra: sed redeamus ad glebas Pyritis à minera effusas, eas igitur extra specum asportant ex eisque montem parant sub dio non densum neque immassatum sed sinuosum adeo ut spiracula ubique habeat per quæ ignis

ignis diffilari ratione aeris ac magis accendi possit, quare ignem supponunt ex lignis aridis, & carbonibus accensis quam paucis quantum vero sufficiant ut glebarum aliqua accendantur, nam ita omittendo reliquas glebas facile, & cito aggreditur ignis, ipsæ enim glebæ sunt igniariæ, idcirco ex se continuat ignis in eas, & augetur donec prorsus omnes urantur glebæ : perduratque Incendium uno mense, quandoque duobus, tribusve mensibus, & quatuor plus minusve secundum majorem vel minorem quantitatē substantiæ sulphureæ in terra minerali contentæ : odorem enim sulphuris abominosum refert terra ipsa dum crematur, emittitque flammam prout proprium est sulphuris : mox terram illam ita combustam in piscinas aquæ plenas obruunt artifices agitando miscendoque eam ut aqua imbuetur substantia vitrioli inde aquam vitriolatam a sedimento claram hauriunt, & in caldaria plumbea transfundunt, quam igne supposito præcoquant ; verum dum ebullit medio cocturæ, vel parum supra vel infra incirca addunt modicum ferri veteris aut glebæ aris juxta intentionem operantis, prout superius expositum fuit : *Gabriel Frascatus lib. 1. de aquis Thermalibus Returbii in agro Ticinensi*, censuit quod in Hetruria apud Massam observatur admiscere æs aut ferrum in aqua Chalcantiosa dum ebullit, alioquin non concreveret in Vitriolum, nihilominus deceptus est ; nam experientia patet in Vitriolum condensari aquam atramentosam quamvis non addatur ferrum, neque æs : aquam itaque vitriolatam, & decoctam vertunt in vasa lignea in quibus tandem frigescens congelatur in Vitriolum : unde prænarratis conspicuum est hujus sæculi artifices Vitrioli convenire partim cum *Dioscoride*, & cum *Mathiolo*, eis itaque aliqua in parte assentientes eodem modo procedunt in construendo Vitriolum saltem in medio, & in fine magisterii veluti in imbitione aquæ ex substantia Vitrioli existente in terra minerali conveniunt atque in depuratione, & colatura ipsius aquæ, necnon in ejus decoctione, & congelatione in Vitriolum : verum magnopere dissentiunt in principio magisterii cujus opus cogitur in præparatione terræ mineralis quod magis refert ad extractionem Vitrioli faciliorem ac breviorē ac in majore quantitate : nam *Dioscorides* nullam prædit terræ mineralis præpara-

præparationem: *Mathiolus* vero etſi primam videtur docuisse præparationem, quæ est macerare per annum terram mineralem Vitrioli, quam ita præparatam exiſtimavit ſufficere, ut inde poſſit in aquam obrui, & in eam ſolvi ſubſtantiam Vitrioli totam, & hoc modo ſegregari Vitriolum à terreſtreitate, nihilominus ipſa eſt diminuta præparatio: Perfecta autem, & uberior præparatio eſt plane quæ ſequitur, nempe ubi Poſteriores artiſces Vitrioli comburunt Pyritem, id eſt terram mineralem ut facilius à terreſtreitate diſcontinuetur ſubſtantia Vitrioli, quod elicitur inſtar ſalis eſt enim ſal metallicus, quamvis à ſale vulgi differat colore, & facultate: quippe axiomata eſt extrahi ſalem ab omni re aduſta incinerata ut gratia exempli, ſcripſit *Galenus* ex mente *Ariſtotelis*, lib. de *Utilitate Reſpirationis*, pag. 69. de calamis uſtis, & aqua bullita ad ignem: nîm ex cinere, & aqua bullita fit lixivium, quod ſi decoctione evaporetur concreſcit in ſalem illius generis quale natura produxit in illam ſubſtantiam: eodem igitur modo videlicet igne urendo, & aqua ſolvendo proſus tota elicitur Vitrioli ſubſtantia ab ejus terra minerali, mox decocta, & refrigerata concreſcit in Vitriolum: alioquin non ita abunde evenire cenſeo primis modis operando, viz. *Diſcoridis*, & *Mathioli*, quibus niſi pauciſſima pars ſubſtantia Vitrioli extrahi poteſt: nondum enim à natura fuit præparata ſubterraneo igne præterquam pauciſſima, nam ſi multa eſſet æque ſequeretur jam præparatam verti in primam vel ſecundam Vitrioli differentiam: & enim verò hujus terræ mineralis præparatio fieri non poteſt in ſubterraneis locis à natura niſi ſatis longo temporis curſu, cujus perfectionis inditium eſt Vitriolum ſtalacticum, aut aqua viridis, ex qua fit alterum Vitriolum quod ſuperius appellavimus condensatum: quapropter ejus deſoſſores avaritia compulſi quæſierunt ante partum naturæ maturum accelerare ipſius fructus ad intempeſtive decerpere eos: hinc magna induſtria ceperant primi artiſces excavare terram Chalcanthoſam, ex qua inde innumera tantummodo aqua eliciebant Vitriolum tamenſi cum decoctione: Poſteri vero exiſtimarunt magis copioſe evenire hoc ſi ſub dio maceraſſent per tempus terram mineralem ſoli, & pluvia in cumulos congeſtam: & in reliquis agebant,

ut supra expositum fuit, ita ut votis suis magna in parte negotium respondisset: præterea tanta increvit lucri cupiditas, ut animadverterint posteriores neque in sole vim tantam inesse ut perfecte in parvo tam temporis spatio præparari possit terra mineralis, ex qua inde possit penitus elici substantia Vitrioli: quemadmodum reperiunt plane evenire ex combustione mineræ ipsius cum igne, quippe ignis cætera elementa superat, etsi adeo temperari potest, ut sæpe vicem gerat caloris naturalis: præterea norunt nostræ ætatis artifices esse minoris utilitatis modum recensitum à *Mathiolo* in præparatione terræ Vitrioli, dum eum elicere velint, nam multum ipsius Vitrioli substantiæ perditur, & dissipatur humi: quamobrem scriptis prodidit *Mathiolus* è specu emitti terram mineralem soli, & pluviz exponendam absque ullo margine quo colligi, ac recentiori possit, si quid ipsius substantiæ Vitrioli solvatur: Posteriorum autem modo comburitur terra mineralis effossa è specu, & in montem parata, ut supra dictum fuit inde in piscinis aquæ obruitur his enim satius faciliusque imbuatur aqua Vitrioli substantia hac præparatione ignis discontinuata enim, & solubilis facta est substantia mineralis absque ulla deperditione Vitrioli: In reliquis vero hi æque procedunt superiorum more: ex quibus recensitis habemus tertium postremumque modum construendi Vitriolum coctile esse aliorum uberiores faciliorem atque magis tutum, cum & in breviori tempore expediatur opus, & tota extrahatur substantia Vitrioli: Præterea non dissimili ratione ferre primi modi à *Dioscoride* recensiti artifices qui hoc sæculo vivunt, probantur deputare Vitriola jam facta eaque, ut dicunt affinare cujuscunque regionis sint, nam illa reducunt ad formam, & similitudinem Vitrioli Romani ob majoris lucri gratiam illud enim majori pretio venundant: Verum antequam ejus depurationis modum exponam ordo exactæ descriptionis historiz atramentorum me cogit, ut in apertum producam quæ leguntur in *libris Spuriis Galeni*, & in discussionem in veritate revocem.

CAP. VIII.

*Supposita corruptaque sunt in Spuriis
Galenii scripta.*

INania & veritati diversa in hac Vitrioli historia occurrent animadvertenda, quæ antequam explicassem Vitrioli differentias, nec non modum construendi perficiendique eum artis auxilio, ubi natura defecerit, cum alterum reperiri, atque alterum hauriri soleat productum perfectumque à natura in visceribus terræ: exacte percipi non potuissent: quapropter in hoc posteriori capite de eis æque agetur: legitur itaque in *lib. spurium Galeni, de Simplic Medicam. pag. 90.* Chalcanthum in metallis invenitur cujus est quod naturaliter foditur, cujus quoque optimum dicimus quod est colore cæruleo potius quam pallido, & aliud quod est hoc quidem fit admista enim aqua copiosa coquitur in plumbeo vase satis amplo, & sic ex partibus copiosis instanter compositis veluti laminæ insequuntur, post quod ipsum Chalcanthum in glebularum dipartitum spartitoris agglutinat, verum est optimum quod ex colore, prout diximus cæruleo grave mundum perlucidum, & viscide stringere potest: eodem loco subsequenter addit sub ordine alterius capituli hoc titulo, *Item de Chalcantho.* Chalcanthum in metallis fit, quando enim æs remissum est, & purificatur aqua frigida aspergitur subito, aut in fimo conficitur, ipsum flos est in specie millii, & optimum est quod est rotundum grave, & aliquatenus splendidum siccum fragile si levigetur adulteratur tamen scobe æris, quæ frangitur: Verum enim verò æris flos vires habet viscidas, & stringentes, sic enim cicatrices deducit, & tætas in gulis extenuat: ex prædictis maxima admiratione affectus sum cum authorem istum incaute exorbitare comperissim, nam nullo discrimine in unum miscet alterumque confundit, satis enim constat Chalcanthum quod in mineris inter metalla

concretum

Concretum à natura coloris non modo cærulei cum, & alterius coloris reperiatur, quemadmodum superius expositum fuit, nil aliud sane esse præterquam Vitriolum stillatitium quod alia coctione non eget nec alio vase, cum eis superfuerit naturalis decoctio facta in visceribus terræ ceu propriis naturæ vasibus, ut antea prodidi: cætera quæ sequuntur verba auctoris, viz. admista enim aqua coquitur in plumbeo vase; Indicant tertiam Chalcanti speciem quod ut construant eis expedit urere mineræ terram quæ non viridis veluti ejus aqua seu succus est, nec cærulea, neque in stiris existit, prout Vitriolum stillatitium, sed glebosa, & coloris descripti, ut dixi existere in Pyrite, mox terram hanc ustam obruunt in aquam, præmacerant, & colant inde, in plumbeo vase decoquunt quantum sufficere videatur, idcirco ab effectu coctile Chalcanthum fuit appellatum, idem est Vitriolum vulgare atramentumve Sutorium: Deinceps progreditur auctor ipse discurrens his subsequentibus verbis, viz. Chalcanthum in metallis fit, quando enim æs purificatur aqua frigida, aspergitur subito aut in fimo conficitur flos est in specie milii: ô quanta verborum diversitas hæc est, nam Chalcanti historiam perturbat cum flore æris, atque rasili ærugine, cum hæc tria distent omnia inter se: satis enim patet apud *Dioscoridem lib. 4. cap. 47.* quod si æs ignitum illico irroretur aqua frigida oboritur flos æris in specie milii, qui à massa æris frige facta excutitur, non autem Chalcanthum: huic sententiæ *Dioscoridis* assensit *Georgius Agricola* Germanus, dicens, Vel vice aquæ refrigerant æs ignitum, & fustum foliis insuslindo, quemadmodum, & *Gabriel Fallopius lib. de Fossilibus, cap. 17.* retulit fieri à recentioribus in Botio Germaniæ Castro, ita ut ex refrigeratione aqua cum scopa vel folium insuslatione excitata consipatur æs in superficie, & partes ipsius interiores ustæ agitantur, & exeunt, harum quædam adhærent massæ æris quam panem aut placentulam vulgus fustum appellat, ex qua excutitur flos æris: aliæ vero partes ascendunt cum favillis, quas inde per fornacem dispersas colligunt artifices, & abluunt à cinere sic itaque reperiunt florem æris concretum in granula rotunda instar milii, vel parum minora nunquam Chalcantho comparanda: ejusdem sententiæ fuit *Amatus Lusitanus in Dioscoridem*,

Dioscoridem, dum ait flos æris est quadam pars subtilis granulosa, quæ ex ære ignito ebullienteque, & aqua resperſo aſcendit, & ferreo operimento adhaeret: Si vero æs sub ſimo ponatur haud in Chalcanthum, ſed in æruginem vertitur ob uſinæ, & ſimi nitroſitatem, teſte *Falloppio* libro præallegato, cap. 18. de æruginæ æris, ait enim omnia humida acria, prout vinum aceſcens, vel acetum ipſum, vel quibus ſit ſal, & urina, & ſimiles humores corrumpunt metalla, quod non accideret in aqua pura quamvis in ea diu permanerent, aqua enim pura non penetrat ea, ſicut nec oleum dum recens pingue, & æereum ſit non penetrat, nec putrefacit ea ob ſuam viſciditatem, imo ea conſervat, at poſtquam oleum veteraſcit ranceſcit, & acre ſit, tunc metalla putrefaciendi vires habet: quapropter in æruginem vertetur æs quotieſcunque ejus animæ vinaceis injectæ contegantur, vel aceto demergantur, vel ſupra acetum ſuspendantur vaſe clauſo, & in hipocauſto repoſito ut ex acri vapore aceri corrumpantur, ſpatio enim dierum decem effloreſcit ærugo, quæ tunc inſidens deradatur: prout legitur eodem lib. *Spurio*, quamvis confundat æruginem cum Vitriolo, quæ omnia diſtinxit *Dioscorides*, & diſcriminatim docuit ea libro, ut ſupra cap. 50. cui aſſentit *Plinius*, lib. 34. cap. 11. de æruginæ æris, atque de flore æris; mox eoſequeſtus *Oribasius*, lib. 13. ait, æruginem æris fieri ſi ſuper vaſ aceto quam acerrimo plenum aliud ponatur vaſ æneum: & inferius dixit de flore æris hoc eſt Chalcuantos, quem aliqui veterum appellaverunt pſegma, & reſegmen, optimus eſt friabilis in atritu ruſus milii forma gravis modice iſplendens; præterea *Galenus* aperuſſime explicavit hæc omnia, lib. 9. de *Simplic. Medicam. Facult.* ibi enim aſſeruit Vitriolum nominari à Græcis χαλκάνθος, mox diſcriminatim ac diſtincto capite, tractavit de flore æris ſub nomine χαλκάνθος, ita enim Græce nuncupatur: eandemque differentiam cognovit, & ſcripſit Doctiſſimus *Gabriel Falloppius*, Tract. de Poſſilibus, cap. 16. de flore æris: quamobrem omnibus, qui rationes via non aberrant palam erit ipſum authorem deceptum fuiſſe à maxima affinitate, vel ſimilitudine nominum, cum itaque ſeorſum, & falſa aſſenſerit, ac proſus recognoverit ſententiæ *Galen*i, & modo dicendi ipſus, unde pro con-

haberi consequitur non fuisse *Galeni* hujuscemodi phrasim, sed dubio procul alterius nescii desipientisque authoris : quare prædicti libro merito Spurii, & falso attributi fuerunt *Galeno*. Sed de his satis.

CAP. IX.

*De modo depurandi Vitriola quævis,
eaque reducendi ad formam Vi-
trioli Romani,*

Hominum insatiabilis animus reperiit artes ; Natura duce, ut attestatur *Cicero*, primo de *Legi.* Vitamen rationis, qua naturæ exempla securus animus solers vias rerum remotas paulatim explorat, inde experiendo usum agit, & artes adipiscitur : propterea res ad vitam necessarias consequitur : defatigantur profecto homines more apum, & sagacis formicæ in hoc vitæ curriculo, ut post laborem conq. iescant : idcirco *Cicero de Sen. nam.* dum sumus inclusi in his compagibus corporis, munere quodam necessitatis, & gravi opere perfungimur : Unde *Virgilius* 1. *Georg.* ait,

——— *Labor omnia vincit*

Improbis, & duris urgens in rebus egestas.

Et *Horat.* lib. 1. *Epistol.* inquit,

Impiger extremos currit Mercator ad Indos,

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Corporis itaque labore, & animi anxietate se accingunt homines, aut egestate oppressi, aut non modo divitiarum, sed & opum cupidi, aut virtutibus incumbentes, juxta dictum *Aristot.* 1. *Metaph.* omnes homines natura scire desiderant : quæ omnia certa ratione opinantur ad deligenda bona rejiciendaque con-

traria : hæc sunt propriæ dotes hominis, quem Omipotens, & Maximus Deus creavit ad imaginem, & similitudinem suam : Idcirco Cicero de Leg. & 3. de Offic. & 2. de Natura Deorum, atque Ovidius 4. Met. afferuerunt unanimi consensu, Hominem esse animal sagax generatum à Supremo D. o administratorem, ac dominum rerum omnium quæ infra Globum Lunæ continentur : unde Plinius in Proemio lib. 12. scripsit, Summumque munus homini datum : hinc Galenus lib. 1. de usu partium corporis humani, cap. 2. & lib. 13. cap. 11. dixit. Homo est sapiens, & politicum animal, & solum eorum quæ sunt in terra diuina animalibus quæ in terra sunt, sed etiam quæ in mari, & in aere sunt, dominatur, pace non minus quam in bello idoneum, manibus leges scripsit, aras & simulacra Diis erexit, uersa artium instrumenta construxit. Verum ne egrediar à proposito nimirum superiores exorsi sunt eicere Vitriola à mineris, inde Posteris artem construendi ea instituerunt, quam Recentiores ingeniose auerunt quibuscunque potuerunt : hodierno enim tempore eliciunt non modo Vitriola à mineris, & arte construunt ea, sed ea quoque facta solvant in aquam, ceu in primam materiam, ut retrogradientur, quæ mox facilius depurantur, & refinantur, ut more artificum eorum loquar, nam iterum reducant ea ad formam Vitrioli, sed meliorem, & ad similitudinem Vitrioli Romani, quod magnifaciant infectores ad fericea inficienda, eumque libentius aliorum eligunt, cum enim mollius ac lepidius sit ad inficiendum absque erosione fericorum : Reliquum est promulgare modum quo utuntur ad deputanda Vitriola : Inprimis parant instrumenta quæ hujus magisterii usus exposcit : hæc sunt furni duo ex cæmento, & lateribus testive constructi, quibus duo caldaria plumbea condunt artifices, quorum unum explent aqua communi inde ei subjiciunt ignem, ubi vero ferueat aqua immergunt rude quodcunque Vitriolum in illud aquæ Caldarium, & illico fere solvitur Vitriolum : Tunc cribra duo ænea crebris pertusa foraminibus, & manubriis binis fulcita habeantur, quæ man teneri, & apprehendi possint, quorum fundo sit stratum ex fragmentis æruginosi veteris ferri : & statim cum solutum fuerit Vitriolum in aquam obruitur unum cribrum cum ferri fragmentis

frāgmentis per medietatem horæ, eaque transcurſa extrahatur cribrum, & immediate demergatur alterum cribrum cum aliis ferri fragmentis fundo cribri ſtratis, & ſic per idem temporis ſpatium dimitatur, ut ſerveat in caldario, quo elapſo extollatur hoc, & iterum infundatur primum, & ita inceptus ſucceſſive perſequeretur ordo ſingula media hora mutando eadem bina cribra modo unum, modo alterum, donec ferrum penitus devenerit rubeum : quod indicat Vitriolum ære exutum à ferro : Veruntamen animadvertunt addere aquam in caldario ſi fervescendo defecerit, ubi vero conſpicuum apparuerit præparatum ſignum expurgationis Vitrioli ex ære, aut adeo ſatis diminutum æs ſit in eo quod lepidius evadere poſſit Vitriolum, tunc aquam Vitrioli ſic præparatam tranſfundunt è caldario in capſam, aut in ſolum ligneum, ibique dimitunt donec clareſcat, inde eam transferunt in alterum caldarium plumbeum penitus omitendo cribra anea cum ferro, ea enim non conveniunt præterquam primo caldario, ſubjiciunt ignem mediocrem ex lignis mollibus, & lentis ut ſuaviter ſerveat uſque ad perfectam coctionem, quod eveniet tempore decem, vel duodecim horarum in circa, ea autem coctio perfecte agnoſcitur dum aliquot guttæ ipſius aquæ Vitriolatæ effundantur ſuper tabulam ligneam ſiccā, & mundā, ibique frigefactæ dureſcant optimeque concreſcant, tunc perfecte coctam indicant aquam aptam concreſcere in Vitriolum, animadvertere tamen licet ne nimium dureſcant, quod eſſet aduſtionis ſignum, quo in caſu non bene ſuccederet Vitriolum proinde effundunt ipſam aquam in ſolum ligneum, ut clareſcat mox eam tranſfundunt in ſitulas aneas, quibus concreſcit in Vitriolum forma ſitulæ, ſi vero ſuperfuerit aliqua pars aquæ inconcretæ evertatur in primum caldarium in quo ſit alia aqua Vitriolata fervescens dummodo caldarium non fuerit plenum : inde panem Vitrioli ſic appellant eum concretum in forma ſitulæ anæ eliciunt à forma anea, & reponunt in vas ligneum inſtar ſitulæ, aut huiuscemodi aliud, aut in ciſtam vimineam craſſā unius digiti tranſverſalis, quæ conteſta ſit opus exigit ex virgultis per medium exciſis : & ad uſum ſervant huiuscemodi Vitriolum, proſecto cationi præcio aliorum exiſtimatur, excepto Romano, cui

approximatur imo æmulatur eum : præterea sedimentum quod in fundo caldarii, necnon, & in cribris æneis residet post decoctionem si conflagretur in æs vertitur, nam æris est substantia, quæ ob ponderositatem fundum petiit : etenim vero in hac Vitrioli depuratione exeditur ferrum, & commutatur in æs quod infra fusius exponetur.

CAP. X.

Ut fixetur Vitriolum, rubesciatque ac fusile igni tueatur.

ETI si apertissime demonstratum fuit initio hujus tertiæ descriptionis Vitriolum liquabile ac fusile esse absque accensione quia in eo consumpta est cremabilis pinguedo sulphuris, & partes sulphuris fixas tantum remansisse in eo, cum aliqua humiditate Mercuriali non fixa quæ evaporat igni absque ulla accensione, ut jam dictum est, attamen hoc sequitur incommodum quod relinquitur Vitriolum aridum rubeum, & terrestre adeo quod penitus ineptum est fusioni ignis postquam amisit humiditatem Mercurialem, ab ea enim fusibilitas emergebat : quanquam in ipsomet Vitriolo vigeat humiditas salis fixa, & permanens igni, quæ apparere nequit nisi prius dissolvatur, & à terrestreitate corporis ipsius Vitrioli rubificati eliciatur auxilio alicujus liquoris : quamobrem per sæpe excogitavi quomodo preparari posset Vitriolum, ut totum cum sua humiditate Mercuriali fixum igni fusileque permaneret : idcirco insudavi, & multa expertus sum, ex quibus denique speratum exitum obtinui, nutu Dei omnipotentis, quamobrem, ceu Dei donum aliis largiri cogor : Ecce igitur quod in lucem profero, madesiat Vitriolum aceto rubeo acerrimo non distillato, & desiccetur cinerum calore quod sepius reiteretur, una dte, inde tritum ponatur in ollam novam quæ obrueretur luto sapientiæ quale est quo utuntur Chimistæ, prædictaque olla igni carbonum

bonum exponatur per diem naturalem, eo enim temporis spatio vertetur in calcem rubeam subtilem, quam dissolvi exigit opus in aceto rubeo ad duplum sui ponderis, verum in aceto solutæ sint in primis uncia quatuor salis ammoniaci : hinc calx Vitrioli mista cum ipso aceto ac in ampulla vitrea recondita fimo calido contegatur per diem naturalem atque diutius, donec omnino solvatur, fluidusque fiat liquor, qui extrahatur, & linguis filtreis sensim stillatimque emittatur, demum soli, aut levi calore cinerum densetur, ac iterum concretum solvatur in aceto præparato cum sale ammoniaco, & superiori ordine sub fimo deinde extrahatur, & colo bis trajiciatur tandem leniter congeletur : hæc autem operationes quatuor vicibus reiterantur, quibus ad unguem servatis eveniet equidem Vitriolum rubeum subtile, & fusile igni persistens : Aliam præparationem circumferri vidi, ut infra ; Immitte Vitriolum electum in ollam figulinam, quæ luto clausa atque exiccata locetur fimo calido per noctem hinc mane extrahitur Vitriolum rubeum, quod licet dissolvi in quatuor partibus aquæ communis fiet autem solutio ista per se viginti diebus, hinc colatur atque servatur : Quidam vero stillant filtro, & calore semi-sopito coagulant toties, quod super laminam ignitam positum fluat.

CAP. XI.

De Atramentorum affinitate cum Metallis.

ET si antea scriptis demonstratum fuit atramenta esse media inter lapidem & metalla, imò propriam existere genealogiam metallicam in atramenti: Veruntamen sat mihi fore non videtur, nisi exempla aliquot hic subjiciam, quæ nobis in dies ostendit experientia ex quibus percipitur atramentorum affinitas cum metallis : Quorum itaque hoc primum pater exemplum

si ferrum minutum, prout limatum, aut tenuissime laminatum
 immergatur in aquam, in qua solutum sit Vitriolum, sive nati-
 vum, sive factitium, dum satis ærosum, ceu quod depromptum
 est ex minera plurimum æris continenti, deinceps igni mit-
 ratur, ut bulliat per aliquod temporis spatium, ut puta duarum
 horarum, vel circa, aut donec permiscendo virga lignea aquam
 atramentosam eamque agitando percipiatur ferrum prorsus so-
 lutum, quemadmodum accidit illis qui Vitriola qualiâcunque
 ressinant, ut supra dictum fuit, aut si laminam ferri jam in
 aquam atramentosam obrutam extraxeris post debitum ebulli-
 tionis tempus non penitus solutam, sed corrosam partim, &
 rubeam, ut æris colore infectam conspexeris, accidit enim ali-
 quando non esse aquam illam atramentosam adeo validam, ut
 penitus laminam corrodere solvereque valeat ob minorem Vi-
 trioli quantitatem in ipsa aqua soluti, aut quia minori temporis
 spatio ebullierit ferram in aqua Vitriolata, sive atramentosa di-
 catur, prout exigit opus : hæc autem operatio toties reitera-
 tur, quoad ferrum prorsus exedatur quod succedit dum Vitri-
 oli virtus vigeat in aqua, alioquin si diminuta, vel consumpta
 esset ex crebra reiterata operatione adeo, ut nullo colore infi-
 ciatur ferrum minimeque excedatur, tunc necessario vigoranda
 esset aqua, cum reiterata additione Vitrioli, & solutione ejus
 quod demum si superfuerit post operam ferri excolatur, & con-
 densatur in similitudinem Vitrioli Romani : Ferrum vero quod
 exesum residet instar luti decoquitur conflagraturque igni, &
 in æs verum commutatur : idem quoque evenit si ferrum ob-
 ruatur in aquam atramentosam quæ non arte facta, sed ope na-
 turæ propriæ sit talis : quemadmodum attestatus est Georgius
Agricola, lib. 2. de Natura rerum quæ effluunt ex Terra, ubi
 scripsit quod Smolnitii oppido montis Carpatii ejusque partis
 Ungariæ, quæ Dacia nominabitur, cernitur aqua atramentosa
 quæ ex puteis hausta, & in canales triplici ordine, locatos, per
 quos defluit, infusa in eam ferrum minutum : Incolæ injicere
 solent, exceditur enim & quasi lutum quoddam sit quod po-
 stea in fornacibus excoctum mutato colore vertitur in æs pu-
 rum, & bonum, in Chalcantio enim est initium transmutati-
 onis ferri in æs, nam & confestim color immutatur : eodem
 quoque

quoque modo contingit elici aurum à Vitriolo quando idipsum contineat, prout sæpe vidi ex Ciprio Vitriolo, quod in se continebat aurum : quidam enim Chimici igni dissolvebant eum in aquam communem, vel fontis, vel putei mox in eam ferri laminas immergebant, ac igni ebullire mittebant quoad laminarum exterior pars exesa, & auri colore infecta esset, quam abradebant, ac eam decidere faciebant in catinum figulinum aqua simplici, & limpida fere plenum, & tamdiu hoc opus reiterabant quam diu ferri laminæ essent exesæ, & aurea limositate onustæ, demum quod ex eis exesam residebat imo catini assiccabant ab aqua, & fornace decoquebant usque ad liquefactionem, quod inde effundebant in canale ferreo cavo aperto proprium aurificum instrumento, & reperiebant virgam auream optimam, & sic de singulis censendum est : aquam vero quæ superest cum Vitriolo soluto decoquant rursus inde effundunt, & frigido concrevit in Vitriolum, at satis mitius, quam prius fuerat, & hoc optimum est pro insectoribus sericorum ; aliud Vitriolum magis ærosum, viosumque, & acre conducit lanis lineis, & coriis tingendis, præterea hujus artis Professores hoc periculo probant Vitriolum quodcunque sit negotio suo magis congruens, nam si ferrum confricetur ipso Vitriolo humefacto sputo, vel aceto, aut alio quovis liquore, & illico inficiatur rubedine æris, aut luteo colore auri, aut alterius metalli vestigium appareat in ipso ferro tunc tinctura metallica atque metalli ipsius prædominantis in Vitriolo indicium erit.

CAP. XII.

*Ex Vitrioli Proprietater ferrum
commutatur in Æs, & quo-
modo hoc fiat?*

JAm pluribus in locis hujus operis demonstratum fuit Vitriolum, five atramentum Sutorum dicatur talis metallici genus esse in exteriori parte unius colore existens quoddam, & alterius coloris aliud, tum etiam diversa juxta qualitatem metalli exuberantis in ipso Vitriolo: tot enim sunt Vitrioli differentię quot sunt metalla, licet mista ad invicem reperiantur nihilominus, ut plurimum saphirini coloris est aut viridis: etenim omnium magis superabundat æs in Vitriolo, quamobrem consequitur in occulto Vitriolum continere colorem æris rubeum; ita quod Vitriolum quodcumque in adustione fit rubeum, nam talis est color æris quod Philosophi appellarunt Venerem, & hoc ꝑ caractere, viz. Veneris indicantur æs, quod inclusum in occultis Vitrioli visceribus continetur, cujus contactum Mars illico complectitur, & in Venerem cito convertitur per hunc salem dictum Vitriolum vulgare: appellarunt filicidium Veneris atque gummi cupri, pro Marte autem intellexerunt ferrum, teste *Joanne de Rupe-scissa, lib. de Quinta Essentia, cap. 13.* in quo ceteri convenerunt Philosophi: Unde Poetę animam arripuerunt de amore Martis & Veneris scribendi, quorum proles est Cupido Deus amorum, hic est magnus ille consensus, & sympathya inter Venerem, & Martem, quos in adulterio deprehensos Vulcanus subtilissimo invisibilique rete colligavit: fictus autem fuit Vulcanus ab antiquis Deus ignis, qui Jovi fulmina, & aliis Diis arma adversus Gigantes fabricavit: idcirco habita fuit experientia, quod ope Vulcani nempe ignis ferrum in æs optimum, in Vitriolo contentum, colligatur & commutatur

commutatur modo, ut infra exponetur : quamobrem enodatur ænigma à Poetis effictum, ne tamen aliquem magna teneat admiratio si pluries repetiero solutionem Martis cum menstruo salis metallici, cum necue brevitati inhæream, neque prolixitati innitar, verum publicæ utilitati inservire animus est mihi : occasio igitur recensendi multos variosque effectus, qui ex his eveniunt me cogit repetere magisteria, ut magis aperiantur, nam sæpe repetita dilucidiora sunt, etsi erubescunt quidam discere aliquid de quo semel dictum sit, nunquam nimis est dictum quod satis non est dictum, eo magis cum in præsentiarum referam mensuram, & pondus, quæ in antecedentibus capitulis non fuerunt explicata nihilominus scitu necessaria, ac digna sunt: Quare ad actum practicum propero.

Cape Vitrioli valde arosi quemadmodum est Hungarum aut ex Agort agri Bellunensis, aut alterius regionis quod rubore inficiat ferrum in fricatione : hujuscemodi Vitrioli igitur libras mille, & aquæ communis quadraginta situlas sive sit putealis, sive fluvialis, sive fontis, sive pluvialis uti cisternæ, harum quælibet ad hoc conducit dum limpida sit, hæc adinvicem mirtantur in caldarium plumbeum cui supponatur ignis, ut ferveat aqua, & dissolvatur Vitriolum, tunc immergatur ferrum fractum, vel laminatum quamvis vetus ad quantitatem librarum centum, & quinquaginta stratum in cribris æneis, aut citra cribrum confunditur in caldarium cum aqua Vitriolata, quæ dum leniter fervet ferrum exedit, corrosusque decedit inò caldarii paritè etiam coloris aris adhæret ejus substantia ipsismet laminis, quæ elatæ extra caldarium abraduntur cultro : præterea auferatur spuma supernatans aquæ, & fervetur immiscenda aqua sua Vitriolata ubi post Veneris extractionem proceditur ad Vitrioli concretionem, quod sic evadit lepidius quam antea esset, nam Venere exutum à ferro Vitriolum deponit tantam corrosionem : his itaque peractis ubi desierit infici ferrum post abrasionem in bedinis aris desieritque operari Vitriolum, quia penitus deposuerit æs, tunc sensum caldarium exinaniantur aqua, quæ in alterum caldarium affundatur cum spuma jam custodita, & ebullire mittatur donec intumescat, & bullas faciat, hæc indicant perfecte decoctam esse aquam Vitriolatam

triotatam, & paratam concrefcere in lapillos quod fatis fupcrius fuppoſitum fuit, hoc tamen non amplius prætaâum, ſcire opus eſt quod Vitriolum ita elaboratum diminuitur in pondere adeo quod quinque partes centenarii ipſius Vitrioli amittuntur ac deperduntur, veruntamen majoris lucri eſt Vitriolum, quod perficitur, majori enim prætio emitur ab infectoribus ſericorum : præterea eſt majoris quæſtus æs quod eliciunt ex Vitriolo, & ferro : nam pro qualibet centena Vitrioli lucrantur artifices decem libras æris pulcherrimi, hoc itaque modo colligatur quod abraſum fuit à laminis, utique etiam quod exeuſum reſidet imo caldarii, & utrunque abluunt ab omni terra, & immunditia aqua dulci donec exeat aqua clara tunc exſiccant hoc metallum, & igni fuſionis ut moris eſt liquefaciunt utrunque adinvicem cum ſale nitro, & modico Vitri tuſi : hæc enim abſtergunt, & accelerant fuſionem æris inde Vitrum glutinis inſtar ſupernatat quod forcipe educatur, & illico ſuper æs fuſum aſpergatur modicum ſalis ammoniaci ut ſatius clareſcat tandem effundunt illud æs in Canalem ferreum in quo evenit forma virgæ æris perfectiſſimi, aut ex eodem ære fuſo formantur placentulæ juxta ejus quantitatem, quas appellat vulgus panes æris : hic eſt exitus primi modi nempe convertendi ferum in æs virtute Vitrioli de quo recensita ſufficiant ; nunc autem alios modos aperiam qui fere ſimiles ſunt primo vel parum diſtantes : eſt primus iſte enarratus magis tritus magiſque in uſu, & approbandus eſt : nunc attendite ſecundum modum :

Cape ferri limati libras viginti locetur in capſulam ligneam inſtar cribri tenuiſſime pertuſam quam recondere opus exigit in ollam aquæ plenam cum libris ſex Vitrioli Hungari, inde bulliant donec fere tota decreſcat aqua, tunc enim reſidebit limatura corrupta inſtar luti cinerei ſubleonati quæ abluenda eſt aqua mox exſiccanda demum igni liqueſcet, & in æs vertetur : prædictis, ſequitur tertius modus : Cape Vitrioli validioris nempe valde æroſi libras centum, Aluminis rochæ, ſalis nitri, ſingulorum libras quatuor, Aquæ dulcis libras trecentum, omnia bulliant in Caldario ut diſſolvantur, tunc permittatur aqua parum frigefieri cujus limpidum clarumque effundatur in alterum Caldarium in quo ferveat cum additione viginti librarum ferri
lima

lima attenuati, & sic bulliant tempore quo dici posset oratio unius credo tunc a feratur ignis penitus, aut caldarium ab igne quod per optime superregitur singulis laneis crassis rudibusque, & ita permittatur quiescere per sex horas, inde baculo spatula ve agiterur permisceaturque, mox iterum operiuntur, idemque reiteretur singula hora agitando uique ad horas sex quibus peractis effundatur tantummodo aqua, deinde rollantur faeces quæ residunt fundo caldarii exsiccantur, & liquefiant igni fusionis cum sale nitro, & tartaro crudo juxta ritum, & ordinem fusorum, vertentur enim in æs perfectissimum: Alii vero ferum cum sale nitro, sale ammoniaco, una eum Vitriolo decoquant quod inde in substantiam Cupri convertitur: tandem aquam atramentosam quæ supersuit ebullire mittunt, donec ex tribus partibus binæ tertiæ decrescant, tunc deponatur ab igne, & in eam demergantur arundines, & rudiculæ, quibus adherent lapilli pulcherrimi ipsius Vitrioli, quod ubi jam refrigerit spatio quatuor, vel quinque dierum concrefcit.

CAP. XIII.

*Sulphur Vitriolatum quod elicitur à ferro, alioquin à Neotericis dicitur
Crocus Martis.*

ET si sulphur non modo à ferro verum etiam ab omnibus aliis metallis educi potest absque opere Vitrioli vulgaris, cum eveniat hoc plurimis modis, de quibus hic non est differendum, præterquam propositum de Vitriolo cujus ope extrahitur sulphur à ferro, quamobrem æque dicitur Vitriolatum: Hoc tantæ efficaciz probatur quod ad multas aegritudines sanandas tam internas, quam externas, maxime conducit: Idem noverunt perique ex Transmontanis, ut *Josephus Quercetanus, lib. Tetras gravissimorum totius capitis affectuum, cap. 30. de Essentia & variis*

variis Vitrioli proprietatibus : & præ cæteris, *Bernardus Petenotus* à Portu *Sanctæ Mariæ Aquitanus*, *Tract. de Medicamentis Chymicis*, ubi recensuit modum faciendi prædictum sulphur Vitriolatum cui admirabiles ascripsit facultates : nimirum quicumque referet animum ad contemplationem naturæ duorum mineralium magni momenti ex quibus emergit hoc medicamentum quod appellatur Sulphur Martis Vitriolatum, alioquin Crocus Martis : distincte discernet, eum dubio procul fieri virium particeps prædictorum mineralium : imò si singula singulis referre voluerit, & consideraverit, sicut exoritur ex tenuioribus eorum partibus assentiet atque fieri majoris efficaciam, idcirco magnificiet eum, quod mirabile equidem dictum, ni dicto experientia fidem faceret, nempe hoc esse fixum, & aordinum cum dulcedine constar, quamobrem demulcet quascunque passiones absque periculo, compefcitque omnes dolores ac præsertim colicam passionem, Cerebri, ac renum affectibus confert, ulcera prava sanat omniaque remedia præservativa excellit hoc : quod sequenti modo paratur, *viz.*

Capiatur Vitrioli ad libitum, & dissolvatur in aqua communi, ac igni bullire mittatur verum in ebullitione demergantur ferri laminæ, & tamdiu fervere omittantur in prædictam aquam Vitriolatam donec rubeo quodam cæno onerata deprehendantur, cujus effectus ratio jam superius demonstrata fuit, tunc igitur eleventur laminæ rubefactæ, & ab eis detergatur illa tinctura, ita ut decidat in alterum vas mundum, & aqua limpida semi-plenum, petet enim fundum instar luti rubei : mox iterum laminæ ferri obruantur in aquam Vitrioli quæ confestim bulliat inde deradatur tinctura, & hoc tamdiu reiterari exigit opus quoad totum extrahatur sulphur, demum auferatur ab aqua dulci exsiccereturque, fiet enim instar pulveris rubei, at si forte aliquid nigri, vel immundi reperiatur sedulo segregetur, & abjiciatur, sed rubeum tantum colligatur, quod ut perficiatur optimo vini spiritu circulari oportet inde servari ad opus necessitatis, multa enim præstat corpori humano tam intus assumptum quam extra applicatum : præterea si hoc sulphur Vitriolatum deglutiant Gallinæ, somno corripiuntur, ac tanquam inebriatæ eo detinentur per aliquod temporis spatium, quæ demum

demum absque ullo damno excitantur : etsi alia haberi possunt experimenta ingeniosis aliis disquirenda relinquo.

Eadem ratione præscriptaque norma educitur tinctura æris ad instar efflorescentiæ dum ipsius æris laminæ mergantur in menstruo Chalcanthi soluti aqua dulci, & olla figulina tecta aliquantisper ferveant igni, ubi vero ipsas conspexeris onustas efflorescentia quam viride æris appellant, & alii vulgares voce trita consuetaque dicunt morellam Vitrioli tincturis aptam, extrahantur laminæ, ac detergantur contracta limosa efflorescentia, quæ deorsum colligatur ac usui externo servetur : rursusque laminæ ipsæ obruantur menstruo Vitriolato, & igni ferveant, ut supra quod sæpius, fieri præstat : idipsumque de aliis metallis eveniet eadem norma : Nihilominus si diiori modo succedit alter pro externis operationibus nempe tincturis, ut infra constabit.

Cape Vitrioli purificati quantum libet, scobis eliminatæ Martis dimidium, hæc ad invicem commicere, ac pluries molire, exiccareque expedit : præterea fistula o lula indunt massam, quam furno reverberii torquent, ut in calcem rubeam vertatur, tunc inde dicitur crocus Martis tincturis potius congruens : quem si liquabilem cupiant efficaciorisque tincturæ molunt prædictum crocum cum totidem salis ammoniaci irrigando compositionem cum aceto, quod si stillatium fuerit eo magis condet, idipsumque præstabit spiritus vini, verum eo sæpius irrigare massam quod magis aridebit, ac exiccare opus erit, tandem affundatur ipsi massæ novum acetum, quod quinque digitis super emineat, hinc fimo foveatur per aliquot dies, quibus liquecet in aquam rubicundissimam, ad instar sanguinis, quæ filtreo colo trajiciatur, & custodiatur pro tincturis.

CAP. XIV.

*Ferrum, cæteraque Metalla omnia
Artis auxilio revertuntur in Vitriolum
quod est Metallum Sal.*

Perique studio & industriosa operatione enixi sunt aliquid artibus adungere ut augeantur, adeo quod perfectius inventis ac plurimum utilitatis afferant humano generi, ac præcipue ad usum vitæ valeat : nec vana fuit eorum opinio, nam diu, & multum exercentes complura invenerunt in multis facultatibus, tum etiam nostro instituto spectantia, ea tamen egerunt ratione duce, experientiaque victrice stipata approbaverunt : nimirum quatenus arte, & natura revertuntur metalla in Vitriolum singulæ eorum differentia, quemadmodum *Geber lib. Investigationis*, asseruit à corporibus metallorum diversa elici genera Vitrioli, viz. juxta metallorum differentias : cujus eventus ratio est satis evidens, in communi enim sensu conceptuque versatur axioma, quippe omne compositum verti in sua componentia, & omnem rem esse de eo in quod resolvitur, ut gelu ex aqua in quam convertitur, teste *Arnaldo Villanovano in Rosario Philosophorum*, ubi tractat de investigatione lapidis Phytici, hanc enim legem Natura sancivit : Idcirco legitur in *Dialogo Demogorgonis cum Gebro* ex *Joan. Bracesco*, cui titulus est *Lignum vitæ*, viz. *Metalla resolvi in Vitriolum*, nam constant ex eo, & generata sunt ex eo, quare metalla ac eorum venas, & scorias rursus in Vitriolum ducit ars, quod argumento habetur Vitriolum esse patrem metallorum ; sulphurque, quo constant metalla non esse vulgare illud flagrans sed Vitriolatam cum suo Mercurio, hoc autem Vitriolum nominavit Chymicum *Andreas Libavius*, quod etiam aquam siccam vocari dixit *Geber* : si vero aliquis objiceret huius forsitan auctoritate

auctoritate Philoſophorum non æque ab omnibus percepta quia videntur, primis verbis, interdum loqui ſulphur, & argentum vivum eſſe principia naturalia metallorum: Reſpondetur neminem Philoſophorum unquam intellexiſſe de ſulphure, & argento vivo communibus, & vulgaribus, imò præ cæteris Geber, Part. 3. *Summæ Perfectionis*, cap. 26. apertiſſime prodidit Sulphur, & argentum vivum in ſua natura non eſſe vera principia metallorum, ſed aliud quiddam quod ſequitur ex alteratione ſubſtantię eorum in radice naturali ad ſubſtantiam terream per calorem mineralem, & cœleſtem decoctum, & tranſmutatam in Vitriolum, quod eſt Sal metallorum principium, & origo, ab eo equidem exoriuntur argentum vivum, & Sulphur, inſtar duplicis vaporis, ex quo fit metallorum generatio, quemadmodum ſatis expoſitum fuit prima deſcriptione de *Pyrite*, cap. 1. de *Principiis Metallicis*: quorum fidem facit *Ariſtoteles*, lib. 4. *Meteororum*, Text. 42. ubi diſcurrit de Auro, & Argento, inquit, & generatio iſtorum eſt ex aqua, & terra, & ex vapore utriuſque: ex quibus conſpicuum eſt in Vitriolum reverti poſſe metalla, tanquam in eorum primam materiam, & proximam naturę metallicę, neque ulla adeſt ratio quę id fieri prohibeat, ſed cur in hiſ recensendis tam notis contero tempus, cum eadem oſtendat experientia quotidiana: & quę nota ſunt non indigent probatione, teſte *Ariſtot.* lib. 1. *Poſteriorum*, & *Secundum Phyſicorum*, quibus interim perpenſis opportunum eſt tempus jam ad practicam deſcendere, quę manuum operatione perficitur: parantur enim metalla in hunc modum ut reducantur in Vitriolum juxta eorum naturam: in primis quodlibet eorum in tenuiſſimas laminas redactum, locari debet furno reflexionis ut vehementiori igne proriuſ uratur, quod ſquamę inſtar cruſtulive azimi calcinetur eſi aurum non ſquamatur, ut alia ſaltem calcinatur, quod ſat eſt, & omnia ſingulaque per ſe calcinari poſſent ſi in igne reverberentur aut igne, & ſulphure trito, more cimenti, per quatuor horas, quamvis plurimis aliis modis hoc aſſequi poſſit, prout ſalibus aut Pumice, aut Vitriolo, aut ſpiritu Vitrioli, aut ejus vice olei Sulphuris per campanam extruſi, ut exempli gratia.

Cape Martis aut alterius metalli in scobem elimati unciam, alteramque unciam Spiritus Vitrioli, aut ejus vice olei Sulphuris, aquæ communis binas uncias, omnia ad invicem immitrantur in matrarium, quod occlusum calidis cineribus locetur, ut sensim ferveat per horas sex, demum frigesce- re finito, concre- scet enim in Vitriolum viride ut smaragdus splendens quod calore solvitur, & frigore concre- scit : aut aquis erodentibus, & stigiis, aut argento vivo : verentamen quæ congruunt magis sunt Vitriolum sulphur, & aquæ stigiæ, & ignis reverberans corpora in calcem, aut in squammas ; inde quod erit optime reflexum, & in scobem comminutum immergunt quidam in aquam communem putei aut fontis, ut solvatur, quod ut fa- cilius fiat, mittunt ut ferveat igni, & solutum, & frigesactum distillant linguis filtreis, quod erit aqua æris substantia imbuta aut alterius metalli quam coquunt in cado figulino, aut vase vitreo ad perfectam cocturam, mox eam reponunt in cellario, ibi enim præ frigore congelatur in Vitriolum si pluries reiteretur operatio prædicta hoc dicitur Vitriolum Chymicum : Alii vero ut hoc potius eveniat vice aquæ communis, utuntur aceto stillatio, nam ob ejus acrimoniam majorem vim habet sol- vendi æs calcinatum, aut aliud quodvis metallum quod in ace- to itaque obruunt per diem vel quouque igni solvatur inde fri- gesactum transmittunt colo aut linguis filtreis mox præco- quunt ut superiori modo dixi cum aqua fieri ac demum repo- nunt in cellario donec concre- scat in Vitriolum, pulcherrimum coloris ipsius metalli, quem ostendit quando solvitur in aqua ardenti corrosiva : Etsi hos approbavi modos æque succedere eos enim bonum habere exitum ac in summum evadere equi- dem conspexi, nihilominus cum multæ adsint viæ, quæ tendunt ad unum finem, sic itaque in hac re alterum omnium magis proprium peculiaremque exponam jam recensito ab egregio Viro *Jacobo Vecherio, lib. 2. sui Annidotarii, Sect. 36.* ubi ipse contulit obruere æs reflexum in aquosum Vitriolatum proprium menstruum, erigite aures ut intelligatis, & attendi- te, quod æri supernatet decem digitis, & balnei calore simul circulentur in vase Vitreo quindecim dierum spatio, mox ca- lore cinerum distillatione distrahatur menstruum, non tamen penitus

penitus deficcetur, nam imo refidebit Vitriolum caruleum, & perlucidum, quod pluries mihi evenit ex Luna, & Sole, & fic de aliis Planetis terreſtribus ſolutis in aqua ſtigia, & ab eis per ſtillationem per quam leniſſimam extracta felici ſucceſſu equidem conſpexi ſingula eorum verſa in Vitriolum coloris proprii metalli ex quo factum erat; Aliud fit ex ære Vitriolum quod Arabicum dicitur, & fic de ſingulis cenſeo: modus vero eſt ut infra: Venerem terreſtrem ure cum arſenico, ut in calcem redigatur, quam inde ab eo ſepara ac tenuiſſime mole cum aceto ſtillatio in quo ſolutus fit ſal ammoniacus, & Soli mitte exiccari, tunc eam denuo mole cum prædicto aceto ac iterum exiccetur, quod toties reiteretur donec viride quoddam eveniat pulcherrimum: idemque diſſolvatur in aceto acerrimo ſtillatio, ut ſupra, & fiet inſtar aquæ viridis, mox lento igne diſtillandum eſt acetum alem-bico Vitreo refidebit enim in imo vaſis nobile Vitriolum Arabicum, & Veneris ſal: Verum cum tres partes aceti fluxerint alem-bico, ſi quarta pars frigefcere relicta fuerit in cellario lapillorum inſtar concreſcit Vitriolum pellucidum, quod ſi convenienti lotione dulcoretur, & igne torrefiat uſque ad rube-dinem, ſummopere confert ulceribus quibuſcunque malignis ſanandis, valet ad callos detrahendos, ſi in fiſtulam callo ob-ductam immittatur, & delet omnes carnis excreſcentias, & carunculam in collo veſicæ exiſtentem tollit & abſumit, ſi eum unguento aliquo immiſceatur, & imponatur cum renui cereolo ut moris eſt, multa que alia præſtat, quæ unusquiſque in dies experiri poterit.

CAP. XV.

Ad segregandum, & eliciendum Sulphur à Vitriolo.

EX *Aristotelis* sententia, & omnium Philosophorum conspicuum est nullum corpus in hoc mundo contingentum esse ex ulla simplici, & uniformique substantia: sed ex pluribus contrariis, & differentibus, quæ etiam ab invicem segregari possunt, quibus assensit *Galenus*, & hujus fidem fecit *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat. loco de Terra Samia*, dicens, nullum reperire corpus queas mixtionis ad unguem expers. Idem asseruit *lib. 1. de Simplic. Facultat. Medic. cap. 17. & lib. 3. cap. 14.* nec non libro quarto pluribus capitulis demonstravit exemplo vini, & aceti, olei, lactis, & succi rosarum, omnia licet sensu simplicia appareant, natura tamen esse composita ex contrariæ facultatis partibus, quod voluit intelligi universaliter de Plantis, de Animalibus atque Metallicis omnibus, utique oculis quilibet percurrere poterit: Verum, & *lib. 3. de Alimentorum Facultatibus*, ostendit hac substantias habere contrarias, quæ permixtæ sunt, & fiunt ex elementis, & qualitatibus contrariis, ut reiterat *Galenus, lib. 1, & 3. de Temperamentis, cap. 1.* Quamobrem omnia quæ dicuntur simplicia juxta *Galenus* expositionem, *lib. 5. de Simplic. Medicament. Facultat.* intelliguntur quia talia sunt naturæ, nec quicquam ex nostra industria assumpserunt, revera tamen composita sunt, propterea in partes simpliciores segregari possunt: rursum *lib. 1. de Elementis, ac lib. 2. cap. 2.* reiterat, quod nequaquam est simplex natura, unde ex *Hippocratis* mente attulit exemplum de lacte, sic etiam de sanguine in quibus sunt partes differentes: verum præter animantia, & vegetabilia ulterius progressus est de Lapide, & Mineralibus, & de omnibus quæ à natura sunt constituta alterari, pati, & transmutari

transmutari existunt ex primis elementis : hæc sunt principia omnium rerum, ipsa enim coeuntia efficiunt, omne corpus gi-
gnunt, & alunt, ut latius est legere in *Metheoris Aristotelis* : cum vero nullum elementorum integrum sincerumque reperia-
tur, hinc sequitur ex eorum mistione fieri corpora diversarum partium quod ratione constat, & ab omnibus Philosophis as-
sertum præter quod experientia comprobatum habemus in omnibus præsertim mineralibus, nam mista sunt ex terra, & aqua, & utriusque vapore : idcirco atque separari possunt : quod ut in conspectu sit, Vitrioli exemplum proponitur : etsi multa naturæ secreta legesque promi possunt pro dilucidatione, & perspicuitate nostri propositi, nihilominus sat erit ut rever-
tamur ad Vitriolum, & ab eo assumamus exemplum universale, nam inde de cæteris omnibus censendum erit : Vitriolum ap-
pellavit *Geber* aquam siccam, & habitum est tum ab ipso, cum etiam à cæteris Philosophis pro origine genealogiæ metallicæ ; & constat ex diversis partibus contrariis, nempe ex Mercurio, sale, alumine, & sulphure, & in ea resolvi consuetum est artis adminiculo, & ipsius naturæ gratia cujus vestigia ad unguem sequi operæ-premium est : quamobrem ut omnibus palam sit se jungere partes omnes ipsius Vitrioli aperte suis locis quibus erit occasio demonstrabimus : in præsentiarum vero pandere licet modum separandi sulphur ab eo, quod pluribus modis fieri expedit, ut infra.

Capiatur Vitrioli cujuslibet generis portio ad libitum, & ob-
ruatur in aquam fontis sive putei affusam in matulam Vitream, aut in ollam fictilem plumbeo linimento obductam, vultus appellat Vitreatam, & mittatur igni ut caloris ejus vi bulliat, & profus solvatur, mox deponatur ab igne frigescensque colo-
transmittatur, inde modico aceti aspergatur cujus opere decidet fundo ollæ sulphur Vitrioli, hinc levi motu effundatur aqua, de-
mum excipiat sulphur per se quod imo vasis residet, & exic-
cetur atque usui fervetur ampulla vitrea opilata, ut ab omni
immunditie tueatur : Alii miscent aquam cum Vitriolo, ut
puta Vitrioli libram cum triplo aquæ in vase æneo, & ad ignem
mittunt, dum vero bullire conspiciunt aquam, affundunt aceti
cyathos quatuor juxta morem, & usum Medicinæ, qui tamen
F f complent,

compleant, integrantque poculum quod est cyathus vulgaris satis distans à mensura cyathi Medicorum, hæc volui dixisse ne aliquis decipiatur in mensura, nam errores operando commissi faciunt sæpenumero evanescere opus; sed revertamur ad inceptum, jugiter itaque bullire permittunt spatio quartæ partis horæ, quo tempore separatur sulphur à Vitriolo, & petit fundum unde frigescere permittunt, mox evacuant aquam, & colligunt sulphur, quod quidam, inane, existimabant posse ex se liquefieri igni, & in æs verti, tandem vero animadverterunt frustra laborari in hoc, cum fieri non possit præterquam cum ferro vel alio metallo modo supra exposito: Alii vero solvunt Vitriolum in aquam communem ebullitione pro ut moris est, inde vas ab igne deponunt, & injiciunt calcem vivam recentem ad quantitatem trium nucum, mox sinunt per diem naturalem quiescere, inde elapso hoc termino evacuant aquam pedetentim, & colligunt sulphur, quod abluunt à calce, tandem exiccant eum, & servant, & pro fixo habent: Aliosque conspexi solvere Vitriolum in aquam communem regula præscripta, mox ut fundo sulphur decidat aspergunt oleo tartari menstruum Vitrioli omittendo acetum, & calcem nam tartari oleum gerit eorum vicem, & præcellit; unusquisque tamen morem gerere poterit qui magis ei arridebit.

CAP. XVI.

De modo extrahendi Argentum Vivum à Vitriolo.

Reliquum est nunc demonstrare modum, quo eliciatur à Vitriolo argentum vivum, cum non modo ex metallis, verum etiam ex metallicis rebus complurimis extrahi possit, quod præsertim ex Vitriolo evenit, hoc enim est genealogia metallica facta ex sulphure, & argento vivo, quemadmodum satis demonstratum fuit: quare ratio suadet hoc, quod inde experientia

experientia docet atque certiorat ut composita quæcunque solvantur dividanturque ab invicem, & in sua componentia verantur: etsi quamplurima huic magisterio congrua sunt nempe ad extrahendum argentum vivum à corporibus prout sunt Tartarum, tum crudum cum etiam calcinatum conferat, & ipsius oleum ac sal, & alumen sæcis: Sal armoniacus, borax chrysollave, calx viva, & recens lotium ac ejus sal volatilis, acetum distillatum, & sale tartari acutum, & aqua vitæ, aut spiritus vini tartarizatus, fuligo camini, & hujuscemodi alia præstant in hoc, aut calcinatione, cmentatione, aut sublimatione, aut solutione cum aquis ac menstribus corruptentibus, aut distillatione cum vivificantibus, veruntamen varia sunt enarrata, quæ huic magisterio occurrunt, variusque est eorum usus, & modus operandi, quanquam ad unum, & eundem finem omnia tendant, idcirco singularem modum eliciendi argentum vivum à Vitriolo demonstrabo, ut infra.

Cape lapidis calamitæ unciam, olei è sulphure, olei vitrioli, & olei ex tartaro singulorum binas uncias, teratur tenuissime lapis calamitæ, & commisceatur oleis, quibus addatur aceti acerrimi exacte distillati unica libra, mox hoc menstrio imbibatur Vitriolum dephlegmatum desiccatumve, quod paulatim soli molendo fiat sæpius imbibendo quoties exiccetur per octo dies continuos, hoc tandem ponatur in matula vitrea parva, & co-operiatur capitello jungaturque vase recipienti, & stipatis juncturis subjiciatur ignis furno initio lenis, inde sensim augeatur donec disfluat argentum vivum: superest agere modum segregandi salem, & alumen ab ipso Vitriolo, sed hic non datur locus, nam absque extrema calcinatione Vitrioli fieri nequit prout accidit in distillatione ipsius olei, quapropter tunc jure divulgabitur modus eliciendi salem à Vitriolo calcinato; attendite itaque descriptionem eliciendi oleum, & ibi reperietis salem cum suis facultatibus.

CAP. XVII.

Ad effingendum novum Vitrioli genus.

Tanta est hominum aviditas in omnibus, quibus delectantur, quod nunquam expletur in eis, neque satiatur cupiditatis sitis, ut æque dixit *Cicer. in Parad.* mente cogitant ac jugiter inquirunt quid agere, & assequi possint; etsi corpori optatum eveni prohibeat, quod persæpe accidit, illico tamen occurrat, ut discursu saltem omnia consequi videatur, aut vagari delectatur ea enim ad Cælum usque pervolat, & circumspicit celeriterque æquora transit, terras universique urbes percurrit: Veruntamen cupiens diuturnam sitim explere ea saturari nequit nisi prius aliquid arripiat: neque tunc vix expletur, quin aliud novi optetur: idcirco *Plinius lib. 12. Naturalis Historie, cap. 1.* scripsit, Ut est natura hominum novitatis avida: sic & *Ovidius lib. 4. Metamorph.* eleganti carmine prodidit,

— *Dulcique animos novitate tenebo:*

Curiositas hæc agit ut homines semper aliquid multum, aut diligenter curent, sive in bonum, sive in malum, utinam vero in bonum, ut decet, & opus bene vivendi exposcit, diligentia adhiberetur, qui enim hac cura utuntur ad res bene gerendas gloria, & laude insigniuntur, & maxime alios excellunt, qui virtute plurimum præstant; præter quod opibus abundant: oppositum vero evenit illis, qui nullam callent virtutem, nullamque didicere artem, neque ulla utuntur industria, iis nullus est quæstus, sed pauperes sunt, & omnibus modis miseri vivunt: etsi nec divites tamen sive opulenti fortunæ bonis nimis fidere possunt suis divitiis, qui vitio cæci propter patrimonia vivunt, cum sæpe ea, & omnem hæreditatem à parentibus relictam effundant, nam fortunæ bona sunt hæc caduca, & incerta ut ipsa fortuna est, quæ ceu cæca facit atque cæcos quos complexa est: fatius est igitur virtute procurare bonum, quod honesta pariter, & utilia complectitur (ut habemus ab *Aristotele, lib. 1. & 3. Ethicorum*)

Ethicorum) bonum animi profecto est virtutis gloria, rerumque gestarum omnibus fortunæ bonis præstantior : hac virtutis industriaque cura fuerunt multa à Recentioribus reperta, & nobis innotescunt, quæ veteribus ignota defuerunt : quis enim antiquorum novit æs elici à Vitrio'o, neque sulphur ab eo segregari ac eo minus metalla in Vitriolum redigi, neque aliud Vitrioli genus scivit prisca ætas præterquam superius enarrata : Sacra numina testor neminem veterum legisse, ni memoria fallo; qui de his tractaverit : cum neque *Dioscorides* ullum egerit verbum, neque *Galenus*, non *Ætius*, non *Paulus Aegineta*, non *Serapio*, neque *Avicennas*, ac summatim nemo hujus vel alterius sectæ notitiam horum attulit, quod sciam, quorum equidem inventionis gloria ætati nostræ tantum attribuenda est, tunc Italis, cum etiam Transmontanis : præterea nuper ex Transmarinis quidam Syrii advehunt ad nos quoddam Vitrioli factitii genus novam pulcherrimi coloris saphirini taxillorum forma ceu chrysocollæ mineralis, quod Venetiis in plateis *Divi Marci* venundant pro medendis oculis equorum male affectis efficax : hoc appellant ipsi Syrii tuthiam indam, quamvis ab omni genere tuthiæ satis distet, indam vero dicunt quia ex India oilum transferebatur in Syriam, ac tandem ad nos, nunc autem ex Boffina Dalmatiæ parte habetur. Veruntamen brevi fiet in hac celeberrima civitate, cum in dies sentiam de magis divulgari : etsi aliquis hujus magisterium occultare conatur, non patiar ego quin humano generi reddatur acceptum gratis ab Omnipotente Deo : improbus enim est qui beneficium assumit, & reddere nescit juxta *Plauti* Poetæ Comici lepidam sententiam : ejusdem animi fuisse *Galenum* indicant, quæ dixit *lib. de Usu Theriaca ad Pamphil.* rustici hominis illiberalisque esse duco rem celare quæ ad salutem hominum maxime conferat : quamobrem ne desim officio jam incepto quod est satisfacere, & opitulari hominibus virtuosis, aperiam modo componendi hujuscemodi Vitrioli novum genus, quod ut fiat. Capiatur salis nitri per quam purificati, salis sodæ pariter depurati, aluminis rochæ, aluminis fæcis è vino, chrysocollæ naturalis limaturæ æris, aut æruginis rasilis vulgo viridis æris singulorum æqualis portio :

hæc

hæc omnia trita commolitaque ponantur in olla fictili, & affundantur urina, & aqua in sufficienti quantitate, & igni exponantur, ut ferveant quoad decreverat tertia pars, tunc deponatur olla ab igne, & colo transmittatur quod solutum est abjiciendo facies, hinc in cellario, id est infimo loco quippe frigido, & humido reponatur solutum ut quiescat, nam brevi temporis spatio concresecet, prout Vitriolum in magnos lapillos forma fere quadrata oblonga colore cæruleo subviridi, substantia magis densa quam sit Vitriolum, & solida instar lapidis, liquefcit tamen in aqua vel alio quovis liquore, & astringendi facultatem habet esiccandi, & abstergerendi: prout facile agnosceret quinon aurificis statera neque populari trutina, sed ratione examinabit ingredientia componentiaque hujuscemodi Vitriolum, quod quanquam effectum, & sophisticum videatur, quia in ejus compositione nullum ingreditur Vitriolum sed aliorum commistione apparet adulteratum, ut sæpe fit ostentationis, & questus causa: nihilominus sapit naturam Vitrioli, particeps enim est radicalis ejus substantiæ, & naturæ, quatenus ex ære constat, & alumine quod Vitriolo cognatum esse diximus superius ex mente *Georgii Agricola*: etsi alumen coloratum appellari posset, quod etiam effingi novimus sequenti modo in memoriam enim mihi rediit solvisse in aquam stygiam Veneris partem demittaturque solutio: Inde Vulcani aluminis chrysellini novenæ partes in lympham communem obruantur, quoad leni calore solutum conspiciatur, mox ad invicem commisceantur solutiones ambæ, & in matula vitrea connexis capitello ac recipienti quattam partem liquoris effluere calore molli expedit: demum tollatur capitellum, & sublata ab igne mattula, imo in cellario per quam frigido, & humido sita immittantur virgulæ, ut eis concresecendo adhæreant lapides fucati colore adulterino Vitrioli pulcherrimi: quod paucis diebus eveniet: sed de his transeat sermo, cum satis dictum sit, & rursus ad Vitriola quæ à mineris eliciuntur reversi tanquam nostrum propositum, & quæ supersunt exequamur.

CAP: XVIII.

*Atramentorum consensio inter se atque
eorum Dissensio.*

Quicumque disquirere exacte voluerit causam affinitatis atramentorum cum metallis ex facili cognosceret communem esse materiam utriusque generationis eorum, quam tamen percipiat diversimode preparatam à Natura: ob quam diversitatem tot oriuntur differentiæ, quæ alibi uberius fuerunt explicatæ: quas recensere hic non datur occasio, cum neque metalla in præsentiarum egeant alia explicatione, sed eis omnis congruum existimavi differere de atramentis tantum, ea quoque metallica sunt imò metallorum genealogia, idcirco eorum præsens institutus est sermo: Unde primo consequitur, & necessario præcedentibus inferre, inter se consensionem habere atramenta, & ad invicem convenire ob communem eorum materiam, nam, ab una eademque radice proveniunt quamobrem consimilis naturæ, & facultatis sunt, cujus mihi fidus est testis *Galenus lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 1.* præter quod experientia comprobatum fuit, nempe annorum decursu atramenta cuncta inter se commutari ob eorum convenientiam, alioquin enim nulla fieret eorum commutatio, quam sæpe ego vidi hic Venetiis seduloque observavi Vitriola officinis mercatorum detenta à quibus passim venundantur præ antiquitate, in Chalcitum versa, ac eadem inde longiori tempore in Mysim partim mutata conspexi: Idipsum quoque intuitus sum evenire in Pseudochalcitum aromatariorum huius sæculi: quanquam hoc sit rubei lateritii coloris, verumtamen albo colore, prout est Chalcitum efflorescere animadverti: at commutationis prædictæ fidem fecerunt veteres, & novi Scriptores, quorum exempla sunt satis vulgata, & præcipue *Galenus* Philosophi profecto præstantissimi, & ideo unusquisque.

quisque legere poterit nono ejus libro, *de Simplic. Medicam. Facultat.* quare relinquam ea, cum olim plane à me ostensa fuerint : habita igitur cognitione per quam nobis patet convenientia atramentorum inter se, ceterum est differere quemadmodum exigit occasio, quali ratione dissentiant inter se atramenta cum nuper assertum fuerit ejusdem naturæ existere ea, quare aliquis suspicari posset, ut contradictionem implicaverim : Verum faciis solutionis erit objectio, si memoriæ prodita fuerint, quæ superius exposita fuere : nihilominus ut morosis omnibus satisfiat, repetam utrunque verissimum constare nempe inter se convenire cuncta atramenta quatenus existunt ejusdem materiæ, & naturæ, rursus quoque inter se dissentire ea conspicuum est, non autem, quia unum existat materia alteri contraria, cum ex una, ac eadem omnia constent, sed differunt tantum secundum magis, & minus ob depurationem, & decoctionem eorum majorem, vel minorem, nam ob majorem decoctionem naturalem crassissimum factum est Sory, & aliorum terrestrius adeo quod lapidosum est : Misy vero tenuissimum est, & non lapidosum est : sed Chalcity locum tenet medium inter Sorym, & Misym mediamque facultatem habet inter ea, & singulatim omnia hæc habent differentes colores jam proditos locis suis, etenim vero singula eorum astringunt, & eo magis calefaciunt, & siccant prope quartum ordinem adurunt adeo carnem, ut escharam excitent : horum vero Sory magis urit, & magis astringit, minusque Misy, & inter ipsa medium operatur Chalcity : hæc autem de atramenti metallici differentiis sufficiant ; opportunum enim est, ut accedamus ad atramentum Sutorium, quod etiam metallico convenit, quatenus ab eo derivatur, quemadmodum alias explicatum fuit, & in eum convertitur tractu temporis, nihilominus hoc etiam differt ab eodem : factum enim est atramentum Sutorium ex substantia atramenti metallici soluta à pluvia percolata, & depurata à natura ; hinc concrefcit atramentum Sutorium magis dilutum, & minus terrestre quam sit metallicum, præter quod Sutorium est magis lucidum, & acerbum, ideo multo magis astringens calidum, & siccum constitutum est in tertio gradu cum levi acrimonia : quapropter cum non sit hoc adeo

metallica dicantur, quæ omnibus metallicis conveniunt, quemadmodum superius diffuse explicatum fuit, præsertim Descriptione prima de *Pyrite*: Idcirco veteres multa ex eis medicamentis composuere diversimode tamen: ea enim quandoque simplicia administrarunt, & interdum composita, & simplicia quandoque cruda rudiave, secus etiam nonnunquam præparata: quamobrem differere expedit quid referat sub hac diversitate in usum habere ea, & quomodo, vel qua ratione magis huic vel uni, aut alteri conveniant: In primis itaque scire licet atramenta cruda qualia à mineris effodiuntur, eruunturque à terra omni alia præparatione expertia, validiora esse acia urentia, & exedentia, teste *Galeno lib. 4. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 18, & 19.* ubi prodidit exemplum atramenti metallici, viz. *Chalcitis, Misy, & Sory*, ibique insinuat prout omnibus legere licet interius assumpta non posse in corpus distribui, sed accensa à calore corporis potius spatio temporis exurere ventrem non aliter quam lapis, ferrumque ignitum; præterea ipse *Galenus lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, cap. 2.* repetit, ita ubi malignum ulcus, & cum putrilagine fuerit: talia enim aciora expetunt medicamina, & quæ ignis vires habent, quale est *Misy, & Chalcity, & Arsenicum, & Calx, & Sandaraca*, etenim non aliter quam ignis adurunt hujusmodi medicamentis, sapius vero ubi ista cesserint ipsum ignem adhibemus: ex his deprehenditur approbasse *Galenum* hujusmodi medicamenta extra corpus administrata adversus perniciosos morbos: & è converso ex supradictis conspicuum est reprobasse talia medicamenta interius exhiberi: non æque igitur atramenta rudia interius deglutiri, neque tuto devorari possunt præ rationibus ostensis à *Galeno*, quibus assensit *Avicenna, lib. 2. Tract. 2. cap. 47. de Atramentis*, ita asserens, Si cruda atramenta, ut dixi, omni que præparatione expertia propinentur interius noxia sunt pulmoni, & ventriculo præsertim *Alcocotar* desiccet, adeo pulmonem ut interficiat: nam venenosa qualitas existit in eo: præterea in *lib. 4. fen. sexta, Tract. 1. cap. 11.* prodidit ex potu atramentorum commoveri tussim vehementem quæ perducit ad *Phthisim*: idcirco *Galenus lib. 6. de Compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 1.* differens de con-

fectione.

fectione Pharmaci ex malis punicis, & aliis stomaticis dixit atramentum Sutorium Stomaco noxium esse: mox *lib. 7. cap. 1.* ubi tractat de affectionibus partium respirationis, ita scripsit, Marina enim balnea, & sulphurenta, & aluminosa, & atramentum Sutorium olentia ac bituminosa, propterea quod fortiter resiccant inepta sunt; & *lib. 8. de Compos. Pharmac. secundo loc.* ut supra, *cap. 3 de mente Asclepiadis*, ait, atramentum Sutorium contrariæ penitus homini naturæ est: id ipsum repetit *lib. 13. Methodi medendi, cap. 20.* etenim stomachus ob excellentiam sensus, qua præditus existit, prout nervosus insuavia acrimaque ferre nequit, quapropter æque *Galenus* damnavit atramenta cruda quatenus acrima, & insuavia, sunt quare interius assumpta obstant, & perniciem afferunt: secus autem exterius applicata operantur, exterius enim tuto, ac utiliter administrantur, & prosunt circa noxam plurimumque conducunt si quid aliud ad morbos contumaces debellandos, quorum fidem nobis fecerunt scriptores clarissimi non modo veteres, sed eorum etiam tempore inferiores, qui atramentorum differentias & vires limitarunt, eaque tum simplicia cum & composita aliis admodum docuerunt, prout datur occasio, & de his multa leguntur exempla in *Avicennam, lib. 2. Tract. 2. cap. 167. de Collocare*, & *Chalcit* ubi simplex, & crudum atramentum in scobem redactum adhibetur super fraudulentum, & ambulativum ulcus, adurit carnem additam, & inducit escharam; & quandoque atramenta miscuit cum aqua Coriandri forma liniamenti, quo si liniatur herisipilla, & formica inquit summo opere eis conferre: & superius *cap. 47.* dixerat Colcotar, quod voluit intelligi pro Misios quemadmodum jam demonstratum fuit, herisipillæ conferre, ulcera ambulatoria, & formicosa sistere, scabiem & salsas sanare, fistularum callum tollere: præsertim nasi, ac ipsæ fistulæ sanantur, si in eis immittantur linimenta melle linita, & atramentis tritis obvoluta, & aliis ulceribus nasi, & aurium conferunt: necnon oris gingivarumque ulcera, herpetem heriomenum, & apostemata prava curant, dentes à corrosione, & à putredine arcent, commotosque stabiliunt, & corroborant; præterea si cum vino clisterizetur atramentum rubeum confert sciaticæ: Verum equidem quamplurima hujusmodi exempla

scripta

scripta nobis reliquit *Galenus* plerisque; ipsius operum locis præcipue *lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, cap. 2.* ubi enim velit repellere, & citra dolorem exsiccare approbat Chalcitum oleo rosato dissolutum, quod iterum laudat *cap. 10. ejusdem libri, in cura Cancri*: præterea *lib. 4. de Compos. Medicam. per genera, cap. 5, & 6, & 7. ac 13. necnon 14.* scripsit ex mente *Andromachi*, tum etiam *Asclepiadis, & Hera,* emplastra conferentia ad ulcera putrida antiqua maligna cacoete, phagedena, chironia, & disceputata, hæc autem emplastra constant atramentis nempe Misy, Sory, & Chalcit, & Chalcantho; & *lib. 5. de Compos. Pharmacor. secundum locos,* tradidit medicamenta ex atramento Sutorio, Misy, & Chalcit ad lichenas conferre; & ad dentes motos stabiliendos iussit terrere atramentum Sutorium cum oleo inde eum radicibus dentium admovere; & ad corosos dentes composuit atramentum Sutorium cum cera, aut melle: atque idem asseruit *lib. de Remediis paratu facilibus, & lib. 6. de Compos. Medic. secundum locos, cap. 1.* dixit ad omnia ulcera oris maligna conferre atramentum Sutorium; & *cap. 2.* addit ex *Archigene, & Heraclide* valere ad crustas oris, & ex *Antonio Musa, & Sorano* retulit *Galenus* omnia atramenta valere adversus anginam, hinc etiam *cap. 3.* ad omnia ulcera putredinosa conducere scripsit; mox prodidit ex *Apollonio* conferre ad aphtas albas, & nigras, hæc sunt in superficie oris ulcerationes putredinosæ depascentes & malignæ, & ab isto pravo affectu Nomæ appellantur, & sic *cap. 4.* asseruit conferre ad gurgulionem, sive Yueam inflammata, & laxatam: præterea *lib. 3. de Compos. Medic. sec. loc. cap. 1.* dixit, conferre ista medicamenta ad aures ulcerosas, & humore madidas: & *cap. 3. ex mente Asclepiadis, & Scribonii* largi literis tradidit pharmaca ad ozenas, & polipos conferentia quæ constant Misy, Chalcitide, & Sory, & atramento Sutorio: Verum de his satis pro exemplis propositis: nunc enim tempus est transire ad alterum caput in quo exponetur, an si præparata atramenta vel alterius compositione temperata possint interius, & tuto exhiberi.

CAP. XX.

Atramenta arte, aliorumve mistione castigata, & temperata possunt tuto exhiberi per os.

Licet explicatum fuerit superiori capite veteres Medicos damnassee interdum Atramenta interius assumi, caute tamen ac discrete animadvertendum est, non absolute reprobasse ea, cum persæpe ea quoque propinare consueverint ipsi maximo ægrotantium auxilio; & ideo unde hæc eveniat differentia, disquirendum est, in primis vero audiamus à *Galeno* causas propter quas ipse reprobaverit Atramenta, lib. enim 8. de Compositione Pharmacorum secund. locos, cap. 3. de Stomaticis Pharmacis interne assumendis, ab *Asclepiade* scriptis, ubi discurrendo inquit graveolentia omnia insuavia, & acria, & quæ substantiam habent multum ab humana natura diversam stomachum subvertere solent, ob ejus sensibilitatem: ea autem inter hujuscemodi naturæ recensuit non modo Atramenta esse, verumetiam medicamenta quæcunque purgantia, cæteraque omnia naturæ nostræ adversa: quamobrem ait atramentum sutorium contrariæ penitus homini naturæ est, hinc prosequitur eodem capite, sed paulo inferius, ex mente *Hippocratis*, qui in pleuriticis exhibebat purgativum medicamentum ex veratro nigro, correcto mistoque aliis quæ odoratas qualitates, uti aromatum, habent quemadmodum Cinamomum & Cassia, & quorundam seminum in ciborum usum venientium, prout anisum, apium, daucus, cuminum, & feseli: præterea addit ipse *Galenus*, quæ sequuntur, viz. apparet enim quod in his miscendis maxime odorem ipsorum respiciat, quo medicamentariam vim quæ hominis naturæ contraria est, mitiget, & obtrundat: eandem sententiam repetit *Comment 2. in Hippoc.*

de ratione victus in acutis Morbis, 182. F. G. ubi ait, Purgantium enim medicamentorum omnium natura corporum, quæ purgantur naturis contraria est, atque ut quis iam dixerit, letalis ac pernitiōsa, consuevit autem *Galenus* appellare pernitiōsa, quæcunque corporibus nostris noxia sunt; eisque necem inferre possunt, & enim cum diversi generis sint, quædam eorum corrigi, & aliorum admittance demulceri possunt, ita ut postea salubria evadant medicamenta adversus corporum ægitudines. & de his locutus est *Galenus* in hoc loco, & sic voluit intellixisse de illis, quæ rudia, & absque ulla correctione nobis noxia, & pernitiōsa sunt; quæ mox correctæ utilia fiunt: nam alia pernitiōsa sunt, quæ deleteria dicuntur, hæc nullum in medicina usum habent, nullo namque modo corrigi possunt, ut corporibus utilitatem præbeant, ea imò intermunt venefica sua facultate prope occulta qua naturæ humanæ adeo contrariantur, ut quantumvis paucum de eis vel ore deglutitum aut olfactum, sive exterius applicatum nullo modo concoqui possit, alterari, neque expelli, sed partem potius sibi conjunctam corrumpere, reliquasque circumjacentes ex consensu afficere tentans, donec totum animal sit extinctum, nisi virtus patientis valentior sit, aut alexipharmacis occurratur, hæc omnia apertissime distinxit *Galenus lib. 6. Hippocratis, de Morbis vulgaribus, Com. 6. Aphor. 5.* cujus verba propria sunt ista, sed existimabit fortasse quispiam purgantium quoque medicamentorum materiam inter mortifera esse censendam, nam & hæc ultra modum exhibita nos interficiunt: quod si concesserimus consequens etiam erit ut Alexipharmaca, & Theriaca sint in pernitiōsis numeranda, quia ea quoque tollere homines queant, nisi quis parum eorum omnino assumat; quamobrem medici multa medicamenta non mortifera vocare videntur, quod ipsorum temporibus quibusdam utilitas necessaria sit, ea vero appellare deleteria, id est pernitiōsa quæ nullo unquam tempore ægrotis hominibus, aut bene valentibus opem ferant; nam neque Aconitum, neque Argentum vivum, neque argenti Spuma, neque Marinus Lepus, in corpus assumpta uilum nobis afferunt emolumentum, non æque tamen dixit *Galenus de Argento vivo*, at venia dignus est cum generose fassus sit nullum

Nullum ejus fecisse periculum, uti legitur *lib. 9. de Simplic. Medic. Facult.* his itaque *Galenus* nos docuit, medicamenta non esse temere propinanda cum alioquin ipsa soleant naturam alterare, quemadmodum ipse *Galenus* asseruit *lib. 5. de Simplic. Medic. Facultat. cap. 1.* præterea *lib. de Vena sectione*, inquit, purgantia medicamenta magnum periculum habere adjunctum, mox *lib. Quos, & Quibus Purgare conveniat, cap. 25.* inquit, omnia medicamenta purgantia ventriculum ledunt: quare consuluit, *Comment. 2. de ratione Viti. acut.* pro præcipua cautione ne offendatur Natura, ut præparetur medicamentum purgans quod datur, ut purum non sit, ne-ve sincerum, sed aliis quæ malitiam ipsius hebetare possunt mistum ac temperatum, ne medicamenti vis os ventriculi attingat & ledat: & in *lib. Hippocratis, de Humoribus, Comment. 1.* recensuit corrigenda esse medicamenta, idcirco odorata admiscere solemus, ne sola medicamenti facultas ventriculi os attingat, admiscuntur autem femina quæ vim medicamentorum obtundant, ipsorumque actionem non impediunt: unde cum vellet *Galenus* reddere rationem, cur Veteres Medici miscuerint multa simplicia medicamenta, dixit *lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 5.* illos ex cognitione naturæ singulorum edoctos reperiisse, & quæ intentis erant qualitatibus aliorum missione remittenda, quæ acribus hebetanda censuisse: ex quibus constat varie paranda esse medicamenta pro varia eorum natura, nec-non pro varia partium, viscerumque corporis temperatura, juxta *Galenum* præsertim *lib. 5. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 12.* adeo ut medicamenta omnia quamvis calida extreme, vel frigida sint, sive alia pharmaca purgantia dummodo temperentur, & in exigua quantitate ac tempore congruo administrentur interius atque tuto propinari possunt: quorum exempla pleraque habemus in *Galenum* præcipue *lib. 3. de Temperamentis, cap. 3. & 4.* asseruit enim ipse multa ex iis quæ intro sumuntur certo tempore, & certa quantitate, ac aliis mista conferre, sed è converso intempestive, & largius ac soli absque aliorum correctione exhibita, ledere: & inde prodidit exemplum haberi ex cibis, igni, medicamentis, ac tandem omnibus quæ corpori occurrunt: hoc itaque ordine si à cibis inceperimus nobis conspiciunt

spicuum erit explicasse *Galenum* loco nuper supracitato, multa quæ prout nutrimentum comeduntur, & in ventre concoquantur, & in venis in sanguinem vertuntur, attamen illa cuti imposita eam erodunt atque exulcerant, quemadmodum sunt sinapi, muria, allia, & capræ, eodem autem loco animadvertere nos docuit ipse causam hujus differentiæ, asserens si allia, sinapi, & similia citra alium cibum sola assumantur intus mul-
rum molestiæ, & mordicationis ventriculo allatura esse, quamobrem palam est ut tam interius quam exterius eadem sit in eis facultas operandi, viz. urendi, & exulcerandi, quæ tamen vis prohibetur, aboleturque admissione alterius succi dulcis, vel cibi si comedantur, etenim consuetudo est comedendi hujusce-
modi acria cum aliis cibis, & succis admista ex quorum socie-
tate in multas partes divisa quoquo versus ferantur, cum uno loco non permaneant, sed varie distribuuntur, & acrimoniam amittunt, nam celeriter, & eorum concoctio, & partium se-
paratio perficitur, ita ut quod conveniens in eis est assimiletur quod supervacaneum, & acre per alvum, urinas, & sudorem ex-
cernatur: juxta vero ordinem inceptum sequitur loqui de igne, ubi *Galenus* asseruit ex mediocri flamma nos juvari cum non-
nunquam opus sit ea, ex qua immodica vero urimur eodem modo opposita, tamen qualitate attulit exemplum aquæ, hæc enim contrariæ qualitatis igni existit, idcirco ait frigida potio quæ mediocris est confert, quæ immodica est maximam affert
lesionem: hinc itaque *Galenus* æquiparavit hujusce modi natu-
ris, & qualitatibus medicamenta, nempe igni quæ calida sunt, & aquæ assimilavit ea, quæ frigida sunt; & ideo inquit, quid miri est esse medicamen aliquod adeo calidum potestate, ut si multum ejus sumatur, ac in vacuum corpus inferatur erodat
prorsus uratque, sin vero exiguum sit, & cum his quæ vehe-
mentiam ejus remittunt conjunctum non modo nihil incom-
modi afferat verum etiam calfaciendo juvet: lachrimam enim vel Cyrenaicam, vel Medicam, vel Parthicam ipsam quidem
per se citra incommodum sumere non est, at si omnino exigua,
vel cum aliis in tempore congruente sit sumpta magnopere
conducit: aliud adducit exemplum medicamenti, in cujus com-
positionem ingrediuntur Cantharides, quod medicamentum
hydericis

hydericis prodest, quamvis cantharis ipsa vesicam exulceret, verum ubi per ea quæ admiscuntur castigata est ac corpori quod plurimo humore gravatur tum offertur illum per urinas expellit, idem asseruit *lib. 3. de Simplic. Medicament. Facultat.* ubi paucum ex illis multis miscetur bonis atque utilibus, illa quidem velut manu ducunt, rodere tamen nequeunt præterea exposito exemplo medicamento cujuscunque calidi accedit *Galenus* ad alterum exemplum frigidi medicamento asserens *Meconium*, quod est succus papaveris mutare ac statim vincere corpus nostrum calorem nativum extinguere, & necis periculum afferre, omnia tamen id genus medicamenta si exigue sint data, & una cum his quæ vehementiam frigoris eorum castigare valeant nonnunquam usum aliquem corporibus nostris præstant, idem quoque attestatus est *Comment, 2. in Hippocratem de ratione Viæ. acut.* sic itaque ait, ut autem liquoris papaveris mandragoræ, & alterci, atque aliorum hujusmodi multorum, quæ & substantiæ, & viribus nobis adversa, & perimere corpora nostra apta sunt exiguam portionem assumentes magna ex illis percepta utilitate perfruimur: nunc reliquum est recensere idem assensisse *Galenum, de Medicamentis purgantibus*, eodem enim loco præallegato præter alios plurimos locos dixit ita etiam purgantium medicamentorum quorum est nostris corporibus natura contraria exiguam substantiæ partem amputantes ad commodum utimur, ac præter *Galen*i auctoritatem adest *Dioscoridis* testimonium, cæterumque scriptorum, tum veterum cum & Neotericorum à quibus multa fuerunt descripta existere perniciofa ante eorum correctionem, quæ niox emendata aliisque admista, & assumpta in pauca quantitate fuerunt inde salubria medicamenta, veluti postea comprobavit experientia quorum aliqua in exemplum adducam exordium capiens à *Scilla*, eam enim censuerunt Clarissimi Scriptores crudam humano corpori noxiam esse propter vehementiam virium ejus, quæ diversimode tollitur juxta *Dioscoridis* sententiam, ac prout docuit *Galenus 8. de Simplic. Medicament. Facultat.* ubi dixit, præstat autem aut assam, aut elixam sumere, sic enim virium ejus vehementia exolvitur: modum autem elixandi, aut assandi scillam facile est videre apud prædictos auctores: fiunt pastilli

ex scilla cocta, & erui farina, hinc scillini dicuntur pastilli qui ingrediuntur in compositione Theriacæ Andromaci descriptæ à Galeno, lib. 1. de Antidotis, cap. 9. & lib. de usu Theriacæ ad Pamphilianum; nec-non lib. de Theriacæ ad Pisonem, cap. 11. præterea confuitur eclegma, id est, lamabirivum ex succo scillæ crudæ, & toridem mellis, teste Galeno, Documento de puero Epileptico, & lib. 7. de compositione Medic. secund. loc. cap. 6. ex Asclepiade ad Dyspnoicos: mittitur Scilla assata in compositione Hiera Hermetis descriptæ à Mesue: ex scilla infusa fit vinum scillinum, uti legitur in Dioscoridem, fit quoque acetum scyllinum satis approbatum à Galeno lib. 9. de compos. Medicament. secund. loc. cap. 2. adversus splenis affectiones, & uteri: ex aceto Scyllino, & melle fit oxymel Scylliticum, hæc omnia sunt hodierno tempore in frequentissimo usu, interiusque assumuntur ea ubi exigat necessitas: nunc vero ad cætera properemus: & quamvis superius tractatum satis fuerit de Meconio, auctoritate Galeni, in ejus quoque assertionem addam ibi aliquid de Opio, ambo enim procedunt ex una & eadem planta Papaveris nigri, & ideo sunt ejusdem naturæ, & facultatis mortiferæ differunt atque inter se, nam opium validius est, & stillata capite ipsius papaveris nigri, cujus stella, & cutis in superficie capitis papaveris, cultro sit incisa, & ita colligitur lachryma, quæ cum ex se inspissetur, & concresecat cogitur in pastillos; Meconium vero ignavius est opio, & fit meconium quando capita papaveris nigri, & folia in mortario rusa sint, mox ab eis succus prælo exprimitur, ac inde in pastillos ut supra cogatur: ex Opio tamen multa eveniunt suffragia in medicina nam ingreditur in confectione utriusque Philonii, nec-non Athanasie magnæ, & Requies magnæ Nicolai, Mitridati Damocratis, & Theriacæ Andromaci, atque in compositionem pillularum de Cinoglossa, cuncta hæc celeberrima sunt in usu Medicinæ; sed transeamus ad Scammoneam inter mortifera connumeratam, hæc tamen correctæ, & aliis admixta assumptaque interius ad ventris purgationem plurimum valet, recensuit Galenus, lib. 14. Methodi Medendi, cap. 17. Romæ exhibuisse clam, ac deceptione Scammoneam Mulieri cuidam Illustri quæ patiebatur herpetem in malleolo, & indigens ex-

purgatione

purgatione corporis renuebat, penitusque abhorrebat medicamenta, tamen ipsa assensit *Galeo* persuadenti assumere saltem Serum lactis, in eo autem clanculum minimum Scammonia mistum exhibitumque fuit, exinde invita expurgata fuit, & ad sanitatem redacta ope Scammonia quæ plenisque aliis componendis usum haber, ingreditur autem tum Electuariis multis, cum & Catapotis seu pillulis dicamus, quemadmodum sunt Electuarium Indum Majus, & Minus Mesue, Diaphenicum Mesue, Electuarium utrunque ex psyllio, viz. unum descriptum à *Joanne Mesue*, alterumque attributum Montagnanæ, Electuarium Episcopi, Rosarum Mesue, de succo rosarum Nicolai, Confectio Hamech, Diaprun. solutivum, Electuarium de Benedicta simplex descriptionis Nicolai, Diacarthamum Nicolai Florentini, Diarob cum reubarbaro auctore Tusignano, Diarob cum Turpeto : at pilulæ quæ recipiant Scammoneam in earum compositione sunt Pilulæ Agregativæ, Aureæ, Cochiaë Rasis, pilulæ lapidis lazuli, de quatuor reb. Magistrales : de fumo terræ, de Oppoponaco Mesues, Fœtidæ majores Mesues, sine quibus : De nitro Alexandri Tralliani : præter autem ista quæ sunt in communi usu solent in cidoniis pomis Aromatarii coquere Scammoneam quam ita præparatam appellant Diagridium : his vero omisissis referam Euforbium, Elaterium, Colocynthidem, Lathiridem, Titimali species, Thimaleam, Chameleam, Mezereon, Ciclamen, Psyllium, Tapfiam, Turpetum, Elleborum, lapidem Armenum, & lapidem Lazuli, singula hæc noxia sunt, mox tamen præparata fiunt medicamenta salubria, quæ propinantur vel in Electuariis, vel Pilulis, vel Trociscis : sed dum ista percurro licet comminisci de ære usto, de flore æris, ac de squamma æris, hæc enim habent naturam venenosam quibus tamen veteres usos fuisse ad purgandum, asseruit *Gabriel Fallopius*, lib. de Medicamentis Purgantibus, cap. 66. præterea legere est *Cornelium*, lib. 2. cap. 12. de Dejectione, inquit, dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squammam æris ; quod ut clarus pateat adducam *Galen*i sententiam, lib. 1. de Naturalibus Facultatibus, cap. 13. inquit enim florem æris, & squammam æris, & ipsum ær usum, & chamedrin, & chameleonta corpus in aquam re-

solvere hidroposque ab his juvari ; & *lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 4.* ait aloem, & æris squammam expurgare totum corpus ; idem prodidit *lib. 3. de Simplic. Medicam. Facultar. cap. 15.* ante eum vero *Dioscorides lib. 5.* approbavit æs ustum cum melle delinctum, vel cum hydromelite potum, eodemque modo laudavit ipse florem æris assumi, nam extrahere dixit humorem crassum : ejusdem sententiæ fuerunt alii gravissimi Scriptores, prout *Oribasius lib. 7.* ait, Squamma æris educit aquosa per inferna convenit hidropibus prosequitur inde flos æris crassa, & pituiosa educit per inferna : eadem cuncta asseruit *Paulus Aegineta, lib. 3. cap. 48. de Aqua inter Cutem,* ubi magnopere commendavit Squammam æris inter medicamenta aquam educentia ; & paulo inferius similiter approbavit æs combustum intus assumptum : sed audiamus *Æthum Tetraboli, Serm. 3. de Purgatione, cap. 53.* æris squammam in mellificato dato non solum aquosos, sed etiam flegmaticos humores educit : his quoque assensit *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 231.* inquit enim si æs ustum bibatur cum hydromelle solvit aquositatem absque nocumento : nonne laudavit squammam æris intus assumptam *Alexander Trallianus, lib. 9. cap. 2. de Ascite ac ejus curatione* : ne tamen his resistat aliquis dicens in usum nos habere hodierno tempore alia medicamenta prædictorum lapidiora, quæ veteribus Græcis ignota fuere, prout sunt Tamarindi, Senna, & Ægyptia Siliqua, quam Arabes Cassiam fistulam nuncupant, & alia hujuscemodi medicamenta : verum explicatur ibi conspicua, & universalem fuisse veterum sententiam de quibuscunque medicamentis purgantibus, cum & Veteres ipsi in duplici genere constituta habuerint medicamenta purgantia, nempe quæ valenter solvunt, & in minori quantitate administrantur, alia vero quæ mediocriter ac leniter purgando alvum subducunt, quare lenientia dicuntur ista, utraque tamen maximam nobis jacturam facere posse asseruerunt : cum & lenientia adaucto eorum pondere in vehementer evacuantia facile abire possint : præterea nonne Tamarindi aciditate sua ventriculo debili, & frigido officiunt : nec Senna ventriculo admodum accomoda est, & Cassiam adhibere tantum abest, ut profit, ut saepe numero noceat cum imbecillia.

& levia intestina habentes lædat in illis enim torsiones flatus; & dolores concitat, & aliquando compertum fuit usque ad sanguinem solvisse: quapropter purgantia omnia vel solutiva, aut lenientia sint, si recte illis utamur conferunt, alioquin accidit oppositum: Jam vero expositis quamplurimis exemplis rationibus & autoritatibus nixis quibus probantur medicamentum purgantia, cum & alia diversa nostris corporibus noxia, & inepta fieri inde salubria medicamenta, & nostro scopo satisfacere, quando cum aliis consolantibus componuntur, quæ excessus corrigunt, & mediocritatem adducunt; ut facile & sine molestia operentur; reliquum consequitur eisdem probare Atramenta fieri correctione medicamenta optima, quæ intus assumpta, ubi casus exigat, maximam utilitatem afferunt, quemadmodum & citra rationem, & absque recta correctione, non sunt temere propinanda, etsi *Galen. 8. de compos. Pharmaco. secund. loc.* dixerit, Atramentum sutorium contrariæ penitus homini naturæ esse non tamen dixit putrefactivum esse, cum non sit equidem tale; neque venenum, aut lethale; sed corrodens tantum si crassum sit, diutius immoretur, & copia sit multa, & ideo *Galenus lib. 6. de compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 1. de confectioe Pharmaci ex malis punicis, & aliis Stomaticis*, jure optimo dixit, si vero Atramentum sutorium admistum sit non valde deglutire oportet confectum Pharmacum, præterquam si juxta stomachum, aut alvum ulcerosam affectionem fieri suspicemur, quin etsi in ipso ore maligna ulcera fiant, præstant ex Atramento sutorio medicamenta; sufficit autem drachma ad prædictam compositionem admista, in qua unam mellis libram conjici est relatum, sed & plus quandoque recte injicitur ad ulcera putrefacta: prædictis itaque *Galenus* aperitissime approbavit assumi Atramenta per os, & docuit nos componere ea quibus quoque conferat Pharmacum ex eis compositum, explicavit inde septimo *de compos. Pharmaco. secund. loc.* fere in calce capitis ultimi recensuit aliud Pharmacum ex mente *Eugenii*, conferens ad Orthopnoicos, Tussientes, peripneumonicos, tabescentes, ægre spirantes, & hepaticos in cujus Pharmaci compositione ingreditur bona quantitas Myrsos, quod est prima species Atramenti metallici, prout legenti conspicuum

conspicuum est ex hoc autem pharmaco iussit exhiberi cochlearium cum aqua Cyathis, duobus aut tribus, si res urgeat ante, & post cibum: *Janus Cornarius Comment. in Hippocratem, lib. de Natura Muliebri*, approbavit Mysim intus assumi, sic dicens, si concipere nolit Mysios fabæ magnitudinem aqua dilutam bibendam dato, & per annum non concipiet: præterea nonne ingreditur chalcitis usta tamen in compositione Theriacæ Andromaci Senioris, sicuti legitur in *Galenus, lib. 1. de Antidotis, 2. part. Elegia*, Chalcitimque ustam consociare juvet, & in descriptione Theriacæ Junioris Andromaci, *cap. 7. ejusdem libri* sequuntur ista, Rubricæ lemnix, Chalcitidis ustæ, & *lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 10.* repetitur chalcitidis ustæ quod & *lib. de usu Theriace ad Phamphilianum* est scriptum, ex quibus plane constat posse tuto administrari Atramenta correctæ, & præparata, corriguntur autem pluribus modis, quemadmodum prodidit *Galenus, Commen. 4. in lib. 6. Hippocratis, de vulgaribus Morbis, Text. 19.* ubi tractat de materia medicinali, dixit fit igitur interdum ut corporibus ipsis sponte natis ad curationem ac salubrem victus rationem utamur. Interdum vero ut in materia præparanda nos aliquid faciamus, ut quædam decoquamus, quædam aduramus, quædam lavemus, aut prius condiamus, aut prius humectemus, aut refrigeremus, aut aliquid aliud hujusmodi efficiamus: modum itaque condiendi Atramenta scriptum nobis reliquit *Galenus 6. & 7. de Composit. Pharmac. secund. loc.* ut supra, nempe admissione aliorum consolantium, sed præcipue mellis veluti fecerunt *Dioscorides, Avicennas, & Serapio*, ubi approbarunt Atramentum sutorium cum melle, vel hydromelle assumptum ad enecandos ascarides, & vermes: verum etiam præparantur per modum lavandi, prout jam expositum fuit superius, *cap. de prima differentia Atramenti sutorii, quæ à Neotericis Coparosa appellatur*, ibique tractatum fuit de ejus præparatione cum crebra lotione facta aqua rosata ac quomodo eam tunc ita præparatam propinent adversus diram pestem: eodem fere modo *Cornarius* etiam consuevit aqua diluere Misym mox eam intus exhibere, persimili modo *Magnus Galenus secundo, de Compositione Medicam. per genera, cap. 2.* docuit conterere metallica præsertim Atramenta

menta eaque acri aceto vice aquæ pluribus diebus allevigare in sole calido ignis loco, unde ait quod in eis mordax est mitescere virtutemque nihilo fieri minorem, imò bonitatem augeri cum tenuriora fiant : hinc prosequitur asserere si comburantur, & combusti ex aceto levigentur multo præstantiora fiunt, quapropter tertio *de compositis. Medicament. per genera, cap. 3.* ait, est igitur valentissimum metallicum ex his constructum unam partem crudæ Chalcitidis habens duas Misyos similiter crudi, tres æris Squammæ : Invalidissimum unam item Misyos, & Chalcitidis, sed utriusque combusti, & mox quarto *de compos. Medicam. per genera, cap. 1.* prodidit, atque hoc etiam memineritis quod combusti elotisque mordicatio quæ prius adfuit edomatur ac interit : & quamvis *Galenus* locutus sit tibi de remediis externis conferentibus vulneribus, & ulceribus putridis, exempla tamen scripsit universalialia quæ instituto nostro satisfaciunt, eo magis cum paulo superius probatum fuerit locutum fuisse *Galenum 6. & 7. de compositione Pharmacorum secundum locos, de Pharmacis* interius assumendis compositis autem cum Atramenti : hæc itaque unctione, & lotionem castigata mitiorem lepidioremque naturam acquirunt, adeo quod sine morfu munere suo funguntur, quemadmodum asseruit *Galenus, lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 16.* inquit enim multa in arte medicamenta quamdiu pristinam suam naturam retinent acerrima esse, & nostris inimica corporibus longus usus nos docuit, hæc domita ignis vi ad curationem fiunt utilia, nam & Chalcitis cruda corpus adurit, & crustas facile excitat, combusta vero ulcera cicatrice concludit, nam multa ignis commercio meliora redduntur : quæ luculenter exposuit *Avicenna, lib. 2. Tract. 1. cap. 5.* asserens omnes quidem medicinas acutas si adurantur amittere acuitatem ac malitiam, resolvitur enim ignea substantia quæ in eis erat infixæ, sicut Atramentum, & Colcotar; cujus contrarium accidit illis quæ sunt spissæ substantiæ, nec in eis reperitur virtus calida, nec acuta, quæ tamen per adustionem acquirunt virtutem urentem ceu lapides, ex quibus fit calx, idem accidit de Tartaro, *Serapio* autem inquit omnia mineralia per unctionem meliorari præterquam sal, foex vini, nitrum, & calx, atramen omnia usta si laventur

laventur mordacitatis expertia fiunt, & quanto magis lavantur, tanto magis moderata redduntur, quæ absque mordacitate exsiccant: ejusdem sententiæ fuit *Oribasius, lib. 15. pag. 639.* nosti præterea omnia usta ubi lota fuerint moderatiora minusque mordacia reddi: eadem asseruit *Galenus 9. de simplic: Medic. Facultat.* ubi tractavit de Chalcitry, & de Calce, & capite de Metallicis medicamentis; ex prædictis igitur satis patet Atramenta per unctionem ac lotionem domata amittere vim igneam corrosivam, at in universum moderata fieri adeo ut minime mordeant, quibus tamen virtus astringentia non penitus aboletur exsiccatoria, vero tueretur placida, & temperata, ita ut non modo utilia tuta, & salubria verum, & necessaria sunt prout medicamenta quæ interius exhibita adversus multas ægrotudines conferunt, veluti pluribus in locis explicatum fuit; sed præter alias ægrotudines, memini efficacia esse his qui sanguinem expuunt; atque si cum hermodactilis incorporata sub lingua detineantur, ranulam sanant: multaque alia commoda præstant, jam hucusque recensita plerisque testibus tam ex eis qui priscis sæculis dixerunt, quam qui inferiores atque nostro sæculo superstites fuerunt, qui non frustra limitantur Atramentorum vires ac differentias.

CAP. XXI.

*In multis Cibariis percipitur qualitas,
& natura Vitrioli quemadmodum,
& in Atra bile in Corporibus monstris superabundanti.*

EX præhabitis conspicuum ratumque habetur requiri ordinem in rebus, quippe in dosi, & modo administrandi medicamenta, hoc etiam discrimine, veluti sint præparata, vel ne

ne perpendere licet : cum enim corpora nostra lædantur quandoque non modo à medicamentis, tum metallicis cum alterius generis, verumetiam à cibariis temere inordinateve assumptis : alioquin discrete usitata summo auxilio sunt : Verumenim consistit opus in distincta cognitione gradus qualitatis ipsius rei, & quocunque modo administrètur : nam si corrosiva sit qualitas, contemperari tamen ratio persuadet, experientiaque docet ; at nonne plerisque utimur in condiendis cibis, escis atque potionibus quibus vescimur ad resarciendas vires, & ad vitam nostram tuendam, quæ tamen habent vim aliquam corrodendi, prout Saccharum, Mel, Sal, Acetum, Citria mala, Aurengia, Limones, & in vino Tartarum, & hujuscemodi alia : etsi hæc nobis tanquam necessaria ac perutilia in frequentissimo usu habita sunt : nihilominus si intueamur ex saccharo, & melle, quanquam lauta sint, distillari aquam, quæ margaritas dissolvere potest, nec non auri ac pariter argenti folia aut eorum scobem : si melle etiam liniatur cuprum adeo corrodit eum quod facit viride æris : Veruntamen atque mel facile vertitur in sanguinem pari modo ut vinum, & caro, & lac, teste *Galeno lib. 3. de Temperamentis, cap. 4.* melli autem proximum est saccharum, ut placuit *Galeno, lib. 7. de simplic Medicam. Facultat.* ex his Julepi, Sirupi, Eclegmata, Electuaria, & alia medicamenta fiunt, quæ in corpus recepta affectibus medentur : alia vero condita parantur ad alimenta, & ad saporis gratiam, præter quod omnia quæ in his obruuntur diu quoque custodiuntur servanturque : verum atque sale communi quotidie utimur in cibis qui genus humanum sustentant, eis enim suavitatem quandam cum mordacitate inducit sal ; quare epulas magis appetere agit rectamque coctionem efficit, ac prout balsamum à corruptione corpora tuetur : nihilominus corrodit & ipsum ferrum, æs, plumbum, stannum, cæteraque corpora solidiora, hominis corpore, præcipitatque argentum vivum : quamvis sal temperate administratum sit adeo naturæ gratum quod nil satius optari possit, ita ut absque eo esset fere imperfecta, idcirco *Galenus præ aliis locis, lib. 3. de Alimentorum Facultat. cap. 41.* scripsit salem condire cibos, & *lib. de simpl. Medicaminib.* ait, salis virtus est quod omnibus cibis admixtus

convenit, & orexim facit, fastidium avertit, & nauseam prohibet : Sequitur nunc animadvertamus esse limones, citrea, sive medica mala, auranciaque tam in conviviis grata, & dapibus usitata : præterea Medicinæ usu inter salubria cordialiaque habentur, ut puta Syrupum ex succo citri acido cum Julepo, id est Saccharo aqua dissoluta, & albumine ovi clarificato, hujusmodi Syrupus extinguit sitim, febribus pestilentibus summovere præstat, & omnibus à flava bile ortis, ut asserit *Joannes Mesues, lib. 3. sect. 2. de Syrupis* : verum multis aliis affectibus confert, quemadmodum & Syrupus de corticibus citri, syrupusque de limonibus, hæc affinitate congenere sunt prædictaque existunt tenuitate, acerositate, & acredine, ita ut uniones, coralia, & quæ lapidea sunt, facile temporis spatio, & calore temperato dissolvant : nihilominus cibus assumpta citria, limones, & aurancia, quævis eorum cruda aut condita, & quovis modo esca tantum abest, ut obesse possint quam maxime profunt cum revera venenis adversari certum sit, ejusdem sententiæ legitur fuisse *Plinium, lib. 23. cap. 6.* idcirco *Galenus, lib. 7. de simplic. Medicament. Facultat. ait*, Citrium editur ; & *lib. 2. de Alimentorum Facultatibus, cap. 37.* repetit edi citrium, & præferri cum aceto, & garo, ut sapor excitetur ac facilius coquatur : proinde progreditur ipse *Galenus* approbare succum expressum è Citro, & medicamentis immistum, quæ per os assumuntur, hæc autem omnia habemus experientia, & continuo usu ; præterea ex limonibus quibus nil sit diminutum sublimatur aqua per alembicum vitreum, quæ in potu hausta urinas ciet, calculosque solvit, frangit, & expellit, lumbricosque necat : exterius vero applicita faciei maculas tollit, & nitorem conciliat : Verumetiam ex floribus odoratis arancii elicitor aqua per organa vitrea quæ æpota sesqui-uncie pondo sudorem excitat, & adversus febres opitulatur, ut recte sensit *Rembertus Dodonæus, lib. de stirpium Historia* : Reliquum est disquirere de aceto, & tartaro, quæ ambo proveniunt ex vino, etsi ex utroque fiat tartarum, origo tamen, & fons equidem est vinum, id ipsum vero potestate sanguinem appellari, scripsit *Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 4.* eo quod facile fiat sanguis proprium vitæ fulcimen si sobrie hauriatur : ubi vero

corrum-

corrumpatur vinum accessit, quare *Galenus lib. 1. de simplic. Medic. Facult. cap. 17.* differens de aceto, asseruit esse vinum mortuum, amisit enim suavitatem vini atque ejus vigorem, & acquisivit acredinem, hinc alii nuncuparunt ipsum vinum acre, quod vulgo indicat acutum ex qua voce mutato, v, in e, existimarunt quidam non ab re denominari acetum : in hoc magna percipitur acciditas cum acredine qualis cernitur in phlegmate siue spiritu dicas Vitrioli ita ut convenire videatur Vitriolum cum aceto, quamobrem in aceto spiritum Vitrioli latere placuit *Josepho Quercetano in lib. Tetras*, quod replicat in *Pharmacopœa Dogmat.* ubi apertissime dixit inter omnia vegetabilia acetum proxime ad naturam Vitrioli accedit : tanta itaque deprehenditur in aceto asperitas visque quod in tabem margaritas resolvere experientia habitum est, quemadmodum prodidit *Plinius lib. 9. cap. 35.* ubi attulit exemplum *Cleopatra* Aegypti Reginae, quæ duos immerisit uniones maximos in aceto mox solutos exhibuit *Antonio* in cœna qui joco absorbuisset eos ; Aliud vulgatum celebrequè existit exemplum *Annibalis* Carthaginensium Ducis, qui Alpes sibi pervias ferventi aceto fecit ut expeditus trajiceret, & in Italiam venit : corrosiva enim ac penetrabili facultate pollet acetum dissolvere, & comminuere saxa, gemmas, metalla, & alia quæcunque corpora dura, quod præter experientiam, rarum habetur etiam ex *Galenus Scriptis, lib. 1. de simplic. Medic. Facult. cap. 20.* nempe acetum possidere facultatem secandi dividendique, quare erodit non modo animantium corpora, sed & grummos, callos, lapides, fictile, æs, ferrum, plumbum, &c. fere ejusdem naturæ quippe acetum sunt, idemque operantur quæ acida, & acerba sunt, quemadmodum supra commemorata citria, & id genus alia, nihilo minus aceto concinnantur herbæ, radices, fructus, carnes, pisces, ac quæcunque alia cibaria, præcipue in prima mensa cenæ, fiunt acetaria ad excitandum appetitum : idcirco *Galenus lib. de attenuante victus ratione, cap. 11.* scripsit acetum esse condituram ciborum : at præter usum victus plura quoque in medicina præstat : Unde *Galenus lib. 1. de simplic. Medicam. Facult. cap. 29.* ait, æstivo tempore oxigrati potu quidam plane refrigerantur, hoc est posca, quæ fit aceto, & aqua ad invicem mistis, & coctis :

& lib. 10. *Methodi Medendi*, cap. 11. de alimentis *Hæticorum*, eis exhibet prisanæ cremorem, cum sale, oleo, & aceto: inde progreditur, & lac asininum, cum melle, & sale: præterea ex aceto, aqua, & saccharo paratur Syrupus acetatus Mesues, vulgo dicitur acetosus, tum simplex, cum & compositus; pari modo fit oximel simplex, & compositum addito melle vice sacchari, oximel autem est acetum mulsum tantopere celebratum ab Antiquis & à Recentioribus atque hujus sæculi medicis clarissimis in multis diversisque affectibus: Nunc superest non ignorandum è vino tartarum concrefcere instar crustæ, & cadorum lateribus adhærere, quod Germani appellant lapidem vini. Hoc est, ad eo corrosivum quod argentum cuprum cæteraque metalla rodit: Veruntamen in cibis gratissimum gustui est vini tartarum, & in ferculis confert ut bulliat, nam ferculum reddit delectabile cum acetositate quadam, etsi in cibis usitatum tartarum molitum, ut aliquorum mos est pinguedinem extenuat: præter quod mite emollit lubricatque ventrem, *Gabriel Frascarius*, lib. 3. de aquis *Returbii*, pag. 112. consuevit ad leniendam alvum exhiberi tartari è vino albo pulverizati dragmam cum cibis vel aliquo jusculo: at si assumantur tartari moliti drachmæ tres, aut uncia dimidium, cum melle rosato, aut cum oleo, pulvere mastice addito subducet alvum: idcirco *Antonius Guainerius* in *Comment. de passionibus stomachi*, cap. 15. de cura generali corrupti appetitus, descripsit pulverem solutivum ex tartaro: præterea addit exhibere de simplici pulvere tartari à drachmis ternis, usque ad unciam unam, & peroptime operabitur: hinc *Tract. 15. cap. 10. de evacuatione malæconia fecalis*, prodidit, pulverem solutivum in cujus compositionem ingreditur tartarum: demum *Comment. de agnitudinibus matricis*, cap. 22. de cura difficultatis impregnationis, approbat nascalc ex pulvere tartari, & succo millefolii quod mirabile succedit, & *Bartholomæus Montagnana* vir celeberrimus in suis Consiliis asseruit tartarum intus assumptum ad multa conducere, & opitulari, uti est legere, *Consil. 102. cap. 3.* Aliam compositionem cum tartaro prodit, *Consil. 122. cap. 3.* & aliam compositionem *Consil. 131.* quemadmodum, & *Consil. 168. cap. 5.* nec-non in Antidotario ipsius Montagnanæ aliam compositionem

positionem conspeximus : omnes tandem hujuscemodi compositiones cum tartaro descipit assumi per os pro lenitione ventris : quemadmodum egit etiam *Hieronymus Calestannus, in lib. observationum artis Pharmaceuticæ* : Alter autem modus præparandi tartarum magis approbatur à Spagiricis quo ventris lenitivum efficacius aliorum evenit : ut si teratur tartarum è vino albo potenti, mox aqua communi pluries laverur, ut ab omni immunditie exuatur, inde in fictili olla vitro obducta diu ferveat opus est cum multa aqua, demum reponatur vas loco frigido, & aliquo tueatur tegumento ab omni re extranea ; dum enim refrixerit crystallin⁹ cremor concrevit supernatans aqua, qui altera die separatur cochleari perforato, exponiturque aeri ut exiccetur : Hic in potu assumptus jusculo à dimidio drachmæ usque ad unam drachmam placide subducit alvum absque nausea ; qui autem dulci delectantur sapore commiscunt tartari cremorem cum saccharo : Cuncta igitur jam enarrata terminantur in hanc conclusionem quod omnia obtemperari possint, exceptis delereriis, quæ adeo humanæ naturæ adversantur ut nullam correctionem accipiant, at semper in pejus usque ad necem operantur : Verum quæ corrigi, & temperari possunt proinde ordine, ac mensura administrari tutissima sunt prout cibaria pro nutritione corporum perfecta : ita & medicamenta præparatione fiunt salubria adversus agitudines, quemadmodum demonstravimus de Vitriolo, & de cibis in quibus existunt Vitrioli qualitates, nihilominus dementes contemnunt, nam ignorant equidem hujus medicamenti facultates, hoc quippe rite paratum est instar balsami æstimandum, non enim corpus interimit, verum multas tollit affectiones, non modo virilem ætatem agentium, sed etiam puerorum :

CAP. XXII.

*Atramenta temperata conferunt,
quemadmodum, & Aquæ Therma-
les Atramentosæ, & Aluminosæ.
Quales sunt Aquæ de balneis
volaterranis, & aliæ
Villensis.*

EX antecedentibus itaque liquido patere ubique potest tuto
propinari Atramenta, ordine, & modo superius statuto,
eis vero dubio procul consequitur æque magis tuto administrari
posse, quæ eorum minus acria sunt, quale est atramentum su-
torium, *viz.* Virriolum, quod meminisse expedit pluries inter
atramenta probatum est molle, verum etiam persuadet eadem
ratio omnium magis tutum existere illud tertix differentix
atramenti sutorii quod appellatur coctile, & vulgare est Vitri-
olum eo magis cum à veteribus non modo parvifactum ceu
aliorum vilius cum inutile quoque existimatum fuerit : idcirco
nullum Medicinæ usum antiquitus habuisse ab eis assertum fuit,
omnium enim hoc magis dilutum, ac imbecillius equidem est
nihilominus singula atramenta quæcunque sint, aut metallicum,
aut sutorium adeo temperari possunt, ut tuto atque magna u-
tilitate adversus multas affectiones propinari possint, quemad-
modum è converso, neutrum eorum quantumvis imbecille non
est temere administrandum absque aliquo temperamento, ex-
emplum enim hujuscemodi temperamenti conspicuum nobis
ostendit experientia habita ex aquis Thermalibus sive Metal-
licis, proprie appellatis, quibus succi minerales admisti sunt
præsertim

præfertim ubi Chalcanthi succus sit aquæ mistus, nam si in nimia quantitate erit succus, faciet aquam acrem nimium noxiam, & perniciosam, si vero in pauca quantitate erit succus Chalcanti mistus aquæ eam reddet acidam, astringentem cum quam minima acredine fere perceptibili, & ideo potabilem eamque appellant aquam balnei medicatam, & salubrem unde *Galenus* 1. de *simplic. Medic. Facult. cap. 7.* approbavit hujuscemodi aquas mistas, aut alumine, aut Chalcite, aut Sale, aut id genus alias, & inquit esse hujus conditionis aquas illas Italiæ quæ appellatæ erant albulæ, & prodidit idoneas esse desiccare ulcera, & maxime ea quæ fluxionibus tentantur, mox reprobat ipse aquas, quæ sunt multum acres, ait enim quocirca earum nonnulla ulcera quoque exasperant nempe quæ acres admodum sunt, & mordaces, quapropter reperit etiam *Georgium Agricola* distinxisse aquas atramentosas secundum magis, & minus, viz. in duas differentias, quarum quædam sunt potabiles, & salubres, aliæ vero perniciosæ, & lethales, unde *lib. 2. de Natura eorum quæ effluunt ex terra, pag. 108.* scripsit, aquæ atramentosæ sive ipsum atramentum sutorium, sive Misy, sive Chalcitida, sive Sory, sive Melantheriam combiberunt easdem vires, ut aluminosæ habent multo tamen efficaciores, quod multa acrimonia cum astringendi, ut sit conjuncta, quare prosunt ulceribus, quæ pascendo serpunt, sed si nimium fuerint acres necant, talis videtur fuisse aqua stygis fluvii Thessaliæ quæ *Alexandrum* nuavit *Antipater*: præterea *pag. 116.* ejusdem libri de similibus discurrendo, dixit, equi sybarim potantes agitantur sternutamentis quas atramentosas esse ex eo perspicuum est, quod eadem nigros faciant, non tantum boves & oves, sed etiam hominum capillos nigros, duros, & crispas faciunt, *Agricola* autem appellavit Sybarim flumen in Thuriis, ex quo fluunt aquæ mista, cum atramentorum succo, nam acredine excitant sternutamenta, & acerbitate inducunt nigrorem, præterea asseruit aquas atramentosas balneorum non multum acres, sed temperatas conducere, mox atque detestatus est eas multum atramentosas, nam præ nimia quantitate succi atramentosi in illis aquis admisti acres admodum, & mordaces sunt eadem, ut non modo corpora humana corrodere possint,

cum

cum etiam vasa ænea, & ferrea erodendo prorumpant : sed omissis aquis mineralibus perniciosis, de quibus non erat loqui hic meum institutum, nihilominus in earum ratiocinationem necessario incidi ad notationis aliorum gratia, nam supradictis magis constabit modus dignoscendi aquas minerales pravas à bonis, quibus habitis revertam ad illas, quæ salubres, & medicatæ appellantur, nam ad profligandos corporum affectus maximè conducunt, eisque corporibus ægris salutem afferunt, sive in potu assumantur, sive in ipsis aquis Thermalibus balneentur corpora ægra juxta occasionem, & ideo ab earum affectibus aquæ dicuntur balneorum, & medicatæ de quibus discurrens *Avicennas, lib. 1. Fen. 2. Doctr. 2. cap. 19.* commendavit magnopere aquas atramentosas, & aluminosas asserens eas suppressere hemoroidas, & menstrua, sanguinis sputamina cohibere, sudores superfluos compescere, egressionem ani, & aborsum prohibere, & chachesium tollere : eadem insinuavit ipse *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 58.* mox ex recentioribus *Gabriel. Frascatus Brixianus, lib. editis de aquis Returbii Ticinensibus*, probavit eas continere alumen, & Chalcantum cum aliis Mineralibus, atque eas miris facultatibus præditas esse decantavit, nihilque venenosi inesse in eis asseruit, bona autem cuncta possidere eas probavit, & à malis omnibus carere, imo in potu assumptas multos gravissime ægrotantes curare ait; verum præter illas nonne adsunt aliæ aquæ Thermæ, & salubres, quæ nobis sunt in frequentissimo usu pro plerisque morbis debellandis, quemadmodum aquæ villenses sunt in agro lucensi, quæ per totam Italiam, atque extra Italiam deferuntur, hæc in se mistum habent alumen, teste *Gabriele Falloppio, Tract. de Aquis Thermalibus*, nihilominus consuevere Medici majoris æstimationis in potu eas exhibere magna ægrotantium utilitate, sed alumen cognatum esse Chalcantho jam olim probatum fuit, quin vero melius excogitari potest, quam aqua fluens à sacro Fonte in agro Volaterrano, & appellatur ægrotorum balneum, & ab Incolis vulgari idiomate nuncupatur *Bagno al morbo*, ipsius balnei aqua continet in se commissum succum Chalcanti, & aliorum atramentorum atramentum assumitur in potum, & ad alios plerosque usus adhibetur,

tur, & tantum abest, ut necet, cum ad paranda edulia maximè sit idonea, quemadmodum asseruit *Fallopius, Tract. supracitato cap. 8.* & altero *cap. 32.* præterea cuncta docuit experientia, quæ in omnibus certiores nos reddit: Solent atque arte fieri aquæ metallicæ medicatæve exemplo Naturæ adeo similis illis ab eadem Natura productis, ut easdem quoque facultates obtineant, cum enim ars æmuletur ipsam Naturam, unde hæc etiam aquæ sunt fere naturales quamobrem non recipiunt in se aliud extraneum præterquam si simplicia naturalia, ex mineralibus ad invicem arte conjungantur aqua simplici respectivè loquendo, eadem aqua fit mista, ut exempli gratia si alumen, aut vitriolum, vel atramentum dicere malis, vel aliud simile obruatur in aqua dulci, ut solvatur in ea, mox enim illius metallici vires, & qualitates remanent impressæ in aqua, quæ amplius non erit dulcis, sed mista, & à misto in ea prædominante existit alterata in odore, sapore, ac reliquis qualitatibus ipsius misti magis tamen, vel minus, juxta majorem, vel minorem quantitatem misti mineralis, hinc ab eodem misto denominatur aqua, quemadmodum ab alumine aqua aluminosa dicitur, & ab atramento appellatur atramentosa, & sic de singulis censendum est: sic evenit aquis balneorum naturalibus, quæ visceribus terræ mineralis fluunt, & per suos cuniculos lambentes metallica abradunt ea secumque mista deferunt, cum suis qualitatibus ad fontes balneorum à quibus tandem scatent eadem aquæ mistæ substantia minerali, hinc homines Naturam ducem prosequentes non dissimili ratione nixi fuerunt eam imitari, quapropter multiplici experientia observarunt aquam dulcentem, fieri mineralem naturæ, & facultatis illius mineralis, quod in ea obrutum fuerit, hoc etiam propositum confirmavit *Galenus 1. de Simplic. Medicament. Facultat. fere in Calce, cap. 7.* ubi ait, imitari autem potes sicut marinam, sic aliarum quamlibet substantia, viz. admista, quæ in quaque vincere conspicitur, nam sulphure in aquam dulcem indito sulphureosam effeceris, Alumine aluminosam, ac eodem modo aliarum unamquamque: pro comperto itaque habemus aquas dulces fieri arte atramentosas, & potabiles pro usu Medicinæ, prout Thermales sunt, nempe si atramenta solvantur in eis, quapropter

consequitur, ut interius tutoque administrari possint atramenta de quibus non erit amplius, quod quis ambigar, dum ipsa correcta propinentur, quemadmodum saepe explicatum fuit: idcirco ne opus hoc de atramentis longius, quam iustum sit, videatur, finem ei imponam, ut in posterum quoque Favente Omnipotente Deo aggredi possim descriptionem quartam, de atramento scriptorio.

Descriptio

Descriptio Quarta,

DE

ATRAMENTORUM

Generis tertio,

Quod Librarium Scriptoriumve
dicitur.

CAP. I.

*Atramenti Scriptorii necessitas, &
Origo.*

Nihil proprius adherere prædictis atramentis existimavimus quam Atramentum Scriptorium: hoc æque subsequitur, nam ex atramento sutorio componitur, quanquam in compositione concurrant alia, quæ à Plantis vegetabilibus originem ducunt, cum etiam interdum à partibus animalium, ut tamen deducitur ab atramento sutorio, & ab eo capit esse, neque sine eo definiri potest: quamobrem non immerito ejus expositioni intendimus

ibi, post aliorum atramentorum descriptionem : Etsi quibusdam vile forsitan videbitur subiectum, de quo agimus, cum nil vulgarius fere sit eo : nihilominus ubi meminerint ipsius atramenti scriptorii usum, non modo vetus, frequentissimumque, cum etiam summe necessarium, prout nobis indicat scripturarum auctoritas, in maximam æstimationem habebunt ipsum : Alia vero inutilia despiciant, ut sensit *Cicero lib. 2. de Offic. lib. 2. de finib. non minor*, inquit, Voluptas percipitur tam ex vilissimis rebus, quam ex prætiosissimis : rursus idem 5. *Tusc.* quotidie nos ipsa natura monet, quam paucis, quam parvis rebus egeat, quam vilibus : Verum quo magis indigemus, quam atramento scriptorio, ipso enim scribimus, quod volumus, ut memorabile sit, idcirco scripturis illustratæ sunt scientiæ, ac leges celebratæ, actaque Heroum, & Principum gesta innotescunt, ob scripturam, itaque præterita, & absentia fiunt presentia : Schedæ, scriptaque registrantur per quæ credita, pacta, conventionesque servantur, & scribuntur testamenta, ut attestentur iustam sententiam nostræ voluntatis, de eo, quod post mortem fieri voluerimus : quemadmodum, & in aliis scripta testificantur hominum voluntates, adeo ut scripturæ usu, & auxilio continetur ætas atari, eodemque usu studiosi incumbunt artibus, quæ scriptæ sunt, & in literarum studiis versantur per medium scripturæ, sine qua in oblivionem omnia essent : omnium itaque concessione licet præscribere atramentum scriptorium, seu omnibus emolumentum, quod veteres noverunt, tam commodum in multis conferre humanæ naturæ, ut eo freti non desierint opera, & labore perfectionem inquirere, eamque partim adepti sunt, quam Posteriores utroque pede nixi superiorum norma sunt consecuti, hac lege, quemadmodum semper fuit studium aliquid artibus addere, ut auferentur, ac utilissimè nec-non inventis perfectius, ut plurimum valeant : Etsi Prisci varium servarunt ordinem in explicatione atramenti scriptorii, variumque locum ei constituerunt : Quidam enim exposuerunt ipsius historiam antequam alia prodiderint atramenta : Quidam etiam post alia descripserunt illud, quod parum

rum refert, cum tamen concordēs fuerint omnes in demonstratione essentiae, & facultatum cujuscunque atramenti : nihilominus nos hac serie continuata progressi in contextu historiae atramentorum incepimus à simplicibus, post modum pervenimus ad composita, ut ipsa continuatione facile pateat eorum facultas sic ratio docet, quare à metallico primo atramentorum genere derivatur secundum, quod est atramentum sutorium, ex hoc inde componitur tertium Genus, hoc est atramentum librarium scriptoriumve dicas, de quo agimus in praesenti, ita quod habita eorum origine prima à pyrite, & subsecuta eorum derivatione comprehendantur annexa, & colligata : quemadmodum, igitur, simplicia origine fuerunt prima, sic compositis antecedere jure debent : Simplicia autem appellantur, quae talia sunt natura, nec quicquam ex hominum industria assumpserunt, quemadmodum scripsit *Aristoteles, lib. 2. Physicorum*, ejusdem sententiae fuit *Galen. lib. 5. & rursus 9. de Simp. Medic. Facult.* ubi tractavit de Cadmia : eandem asseruit sententiam *lib. 1. de Elementis*, cum nullum exacte simplex, neque purum in Mundo reperiatur corpus, sed omne compositum est, ex diversis qualitatibus : nihilominus simplicia vocantur, quae à natura producta sunt : Composita vero dicuntur ea, quae ex pluribus ad invicem aggregatis, artis auxilio, reducuntur in compagem, quae illorum naturam participat, nam compositio sapit ex quibus facta est : etenim atramentum scriptorium compositum est, ex diversis partibus, quibus praedominatur mineralis pars atramenti sutorii : hinc facile in hujus sermonem labi coactus fui, dummodo de aliis atramentis discurrerem, praeter necessitatem exponendi illud : ne itaque laborem hunc subterfugere, & clam ab eo me praeripere viderer : at omnibus satisfacere potius enitens, quam potui magis, provinciam libenter aggressus sum hujus quoque tertii generis tractare historiam, eo magis agam hoc, cum etiam in medicina aliquid profuturum sit, & ideo ad ejus historiam me convertam : posteaquam de de aliis explevi institutum meum, gratia Omnipotentis Dei, qui in Trinitate unus semper est laudandus.

CAP. II.

*Plurimæ Atramenti Scriptorii sunt
Differentiæ.*

Multiplex Scriptorium est atramentum, nam diversis temporibus diversa quoque atramenta construxerunt homines : unum depræhenditur ab Antiquis habitum fuisse in usu scribendi ; Alterum vero composuerunt qui paulo post secuti sunt veteres primos, eorum vestigia partim imitantes, atque partim ex suo sinu alterantes compositionem prædicti atramenti scriptorii, additis aliis, prout melius succedere, experientia duce, eis visum fuit : his demum relictis, ab inferioribus tempora alia reperta fuerunt, & composita atramenta scriptoria, ex quibus unum pro Typorum usu exercuerunt, nempe in libris cudendis, quapropter Typographorum Chalcographorumve atramentum denominatum fuit illud ex nomine proprio eorum qui sunt literarum impressores : Modus autem imprimendi literarum characteres, fuit Antiquis ignotus, cum fere non sint adhuc centum quinquaginta anni, quod maxima industria reperierint eum Homines illius temporis sedulo inquirentes Naturæ arcana, quemadmodum scriptis prodiderunt *Polydorus Virgilius*, ubi tractat de multis inventis, & *Petrus Messia* in *Silva variarum lectionum*, & *Antonius Musa Brasavolus* in suo *Examine Terrarum*, hi omnes clarissimi magnæque æstimationis Scriptores, qui de tempore parum inter se dissenserunt, in reliquis concordēs asseruerunt inventum fuisse modum prædictum imprimendi literarum characteres in Maguntia Germaniæ Civitate à tribus sociis, eorum unus erat Gallus, alii vero Alemanni, qui unanimes experientiam nacti libros cudendi Typo Romam transgressi fuerunt, & ibidem primi literas imprimere cæperunt, hinc parvo post tempore Venetiis exercitus fuit is Typi usus, qui satis equidem pulcherrimus est modus

das, ac multo magis utilis, potius enim expedit literarum characteres imprimere, quam scribere : quo usu variam quoque fecerunt ipsius atramenti librarii aut Typographici dicam compositionem, donec eam penitus perfecerint Neoterici, qui præter hoc Typographorum atramentum, alia pro scribendi usu atramenta parant, variisque modis, quorum alter tamen est magis communis, & vulgaris : Alia etiam atramenta scriptoria parant variis coloribus eductis, aut ex plantarum partibus, aut ex metallicis, quibus inde scribuntur literæ, tum nigræ, tum albæ, modoque violaceæ, aut purpureæ, virides, azuræ, croceæ, rubræ, argenteæ, aureæ, ac tandem fiunt cujuscunque coloris, quo atramentum scriptorium paratum fuerit, scribuntur literæ albæ in agro nigro, paginæ aut membranæ vel telæ, scribuntur atque albæ literæ in agro albo ipsius chartæ, quod admirationis dignum est : alioque differenti atramento inscribuntur literæ in marmoreis tabulis atque ligneis : quemadmodum, & aliis atramentis in tabulis argenteis, & aureis, & armis ferreis ; in ovis auctore Africano, in persicorum nucleis, & aliis fructibus, ut in futuro Naturæ artem sequi coacta videatur, quodammodo dicatur, tanta est hominum solertia, quamvis ars appelletur, ut equidem est diminuta natura : inscribuntur etiam literæ aliquo membro humani corporis, quemadmodum vinctis sæpe Turcæ agere consueverunt : alixque literæ scribuntur in charta latentes. Harum quædam non cognoscuntur, neque legi possunt præterquam nocte : Alix vero nisi plenilunio comprehenduntur, teste Joanne Baptista Porta Neapolitano, lib. 2. de Mirabilibus Naturæ effectibus, cap. 17. de experimentis literarum : Alix sunt literæ quæ nisi obviam speculo exponantur legi non possunt ; alixque literæ non apparent nisi pagina scripta submergatur aqua : alias etiam ignis luminis agitare legendi necessitas urget, alioquin eas oculis percurrere nemo posset : scribuntur etiam literæ aqua fontis in pagina alba quæ tamen illico nigræ evadunt, ita ut facile conspici, & legi possint ; quod enim evenit vi pulveris ad hoc munus compositi, quo prius asperso conficata fuit charta : huic similis est forma, substantia, & facultate pulvis ex quo fit Enchiastum, vulgo dictum pro scribendo portatile, in hac enim forma magis aptum

aptum est in perigrinatione : Aliud construi atramentum scriptorium docuit experientia, quo literæ scriptæ paucis diebus evanescent, quamvis pluribus aliis modis deleri possint literæ quovis atramento scriptorio quantumvis bono scriptæ fuerint : vā tamen illis qui fraude, & alterius damno fuerint usi hujusmodi enchaustis : verum è diverso ab his conducet aqua composita ad instaurandas literas, quæ præ vetustate sint fere perditæ : præterea ex artis usu tanta crevit hominum industria quod invenerunt modum tuendi scriptorium atramentum ab omni gelu immune hyemis tempore : prædicta tamen missa faciamus in præsentia ; exactius enim de eis loquemur propriis locis, jam enim tempus est ut ulterius ad alia particularia progrediamur.

CAP. III.

Quale Antiquorum fuerit Scriptorium Atramentum.

Quatenus ergo pertinet ad hoc atramenti genus quod Scriptorium librariumve appellatur, referam posteritati scriptum reliquisse veteres prænominatos auctores, à Græcis vocari *μελαν*, additumque fuit huic dictioni, quod melius, ac magis proprium videtur à *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medic. Facultat.* viz. appellatum fuisse atramentum hoc scriptorium à Græcis etiam *μέλαν γραμικόν*, nigrum enim indicat *μέλαν*, præcipue in compositione tanquam tinctura, *γραμικόν* vero significat scriptorium, librarium atque pictorium, nam pictorum, scriptorumque antiquitas utebatur eo tum ad pingendum, cum etiam ad scribendum libros, ex quibus atramentum hoc confectum est, non modo prædicta tria nomina verum, & alia acquisivit nomina quorum unum est, quod vulgus nominat Enchaustum, quamvis non adeo proprium sit, cum enchaustum significet materiam adustam ad picturam tantum aptam,

apram, nihilominus metaphoricè vocatur enchaustum quod primi auctores dixerunt magisque propriè atramentum scriptorium, at eo magis hodierno tempore abutuntur hoc nomine enchausti, ita ut vulgari idiomate dicatur inchiostro, alteroque nomine vulgarium quidam à similitudine, & ab effectu denominarunt tinctam, nempe hoc atramentum scriptorium, quod multiplici modo paratur: sed primum explicare expedit modum à Præcis in usum habitum, ipsi enim parabant atramentum scriptorium, ex atramento futorio, fuligine pictoria, id est furni, eam enim ex furnis colligere consueverunt antiqui Pictores, aliam vero præstantiorem, ac magis propriam ipsi approbarunt assumi ex officinis vitrearü, quæ ἀσβολή appellata fuit à Græcis, verum vice prædictarum sæpenumero quoque in usum habuerunt pro hujuscemodi negotio administrare fuliginem rasæ, aut thedæ, prædictis tamen additis gummi, & glutine tauri adinvicem subactis construebant atramentum scriptorium, quemadmodum scriptis prodidit *Dioscorides lib. 5. de Medica Materia, cap. ult.* at multo magis distinctam ipsius descriptionem, tradidit *Oribasius, lib. 13.* hoc sequenti exemplo summitur pictorum fuliginis mina, gummi seiquilibra, glutinis tauri uncia una, oboli duodecim, atramenti futorii denarius, & oboli tres, hæc omnia simul componebant veteres, & ita suum constituebant atramentum librarium, quo inde utebantur ipsi ad scribendum, & pingendum: præterea apud eos maximum in medicina usum habuisse depræhenditur, concorditer enim omnes asseruerunt præcipuum existere remedium adversus ignis combustionem, veluti legere est in *Dioscoridem*, cujus sententiam secuti sunt posteriores, hinc enim *Galenus* loco supracitato, ait, Atramentum quo scribimus admodum, & ipsum deficcat aqua solutum ulcera autem igni ambusta propius illitum juvat, at si aceti modicum habeat, multo magis confert, legitur atque in *Paulum Aeginetam* idem succedere posca solutum, hæc autem constat aqua, & aceto: sed audiamus *Ætium Tetrabili* 1. *Serm. 2. cap. 63.* ubi inquit, Atramentum scriptorium abundè ficcat aqua dilutum, aut potius posca, & ambustis è vestigio illitum prodest, id ipsum quoque scriptis prodidit *Avicen. lib. 2. Tract. 2. cap. 689. de Atra-*

mento Scriptorio sic igitur, ait, Tinctura illa quæ assumitur ex fumo ligni pini, cum gumma, ponitur super adustionem ignis donec cadat : verum ad alios, quoque morbes conducit hoc Atramentum Scriptorium ; Teste *Aurelio Cornelio Celfo, lib. 6. de re Medica, cap. 4. de Areis*, morbus est area in capitis cute distinctus in duo genera, viz. in Alopeciam, & Ophiasim ambo sunt cum defluvio pilorum partim capitis, partimque barbx, ad utraque igitur genera arearum summopere conferre atramentum scriptorium asseruit, nam si cutis infecta radatur, & illiniatur prædicto medicamento pristinx sanitati reducitur, cæterum dum superius compositionem ipsius atramenti scriptorii explanarem, incidi in fuliginem mentionem, quæ in ipsa compositione ingrediuntur, unde consequenter nonnihil de eis, atque inferendum videtur, ut curiosis satisfacerem, sed prolixitatem evitare cupio eo magis, cum hæc non fuerint de instituto meo, quare ea obiter tacta sufficere volui, ut de omnibus atramentis notitiam attulisse videar, præterea modum quo fiant fuligines, & colligantur adeo accurate, prodidit *Dioscor.* diversis in locis, ut pudor atque dementia esset ejus diligentix partem operis addere, tentare ; idcirco *lib. 1. de Medica Materia, cap. 83.* scripsit de fuligine agenda ex thure, ex mirra resina, stirace reliquisque lachrymis inde *cap. 94.* ejusd. libri, tractavit de fuligine liquidæ picis, ac tandem *lib. 5. cap. 173.* tradidit de fuligine pictoria : præterea *Vitruvius lib. 7. cap. 10.* explicavit constructionem furni. quo collocata resina, aut pix, aut aliud simile uritur ignis vi, & cogitur fuliginem mittere, quam inde colligunt, & asserit servari pro duplici usu, nam si cum gummi subacto componatur præstat atramenti librarii usum, at si glutino admisceatur, præstat atramenti librarii utuntur, ibidem quoque addit ipse *Vitruvius* fuligini resinx, ubi deficeret ea succedere posse sarmentorum, vel thedæ carbones ex quibus, cum glutino in mortario tritis fit atramentum pro Tectoribus non invenustum, quod etiam præstat frax vini arefacta, & cocta in fornace, mox glutino parata tunc non modo atramentum vulgare facit, sed adeo pulchrum reddit eum, ut Indicum etiam æmuletur : idipsum assensit *Plinius, lib. 35. cap. 6.* verum de hoc fusius tractabitur alibi, nunc vero prosequemur

quemur historiam atramenti scriptorii nigri cujuscunque generis, ut expleatur incæptum priusquam ad alia deveniamus : jam igitur expositum fuit paulo superius quale fuerit atramentum librarium in usum ab Antiquis habitum pro scribendo, in sequenti vero conspicuum erit pro Typis tantum eo usum fuisse posteriores.

CAP. IV.

Typographorum, Chalcographorumve Atramentum.

Voluentibus annis posteriores veterum vestigia prosequentes, solertesque, plurima primis ignota invenerunt, quæ nobis experientia duce prodiderunt : quemadmodum scripsit *Galenus lib. 14. Meth. Medend. cap. 17.* hæc autem eveniunt juxta vulgarem sententiam, nempe facile est inventis addere, quapropter Superiores nostri assumpserunt à priscis modum construendi atramentum librarium, ut supra ostensum fuit, deinceps pro scribendi usu omiserunt eum, quod ad Typorum usum solummodo applicarunt : mox vero aliud pro scribendo construxerunt prout inferius constabit, perinde igitur alio temporis decursu, prædicto penitus relicto successit aliud Typographicum atramentum, quod recensuit *Antonius Musa Brasavolus, lib. Examinis Terrarum*, inquit, enim fieri hoc sequens atramentum Chalcographorum, quod & Typographorum est idem, & constabat ex picis fuligine, & oleo : mox vero alii composuerunt pro Typis atramentum ex fumo, sive fuligine, dicas olei seminis lini, & cum eodem oleo lini adinvicem permistis hoc atramentum fuligineum æqualius quidem est, nigerrimum præterea atque maxime hæret : nihilominus omnium Recentiores, qui literas cudunt imprimuntque omnis reliquis atramenti aliud composuerunt ; quo hodierno tempore utuntur hoc quamvis aliis proximum atque ejusdem fere

naturæ in aliqua parte videatur, attamen satis distat ab eis : verum hoc etiam melius aliorum pro Typorum usu succedit, idcirco modum componendi eum referam : Qui magis prout dixi triticus est : Accipiunt ergo Vernicem liquidam communem ad pondus unius libræ, hæc autem constat ex sandaraca Arabum, quæ est gummæ Juniperi, & oleo seminis lini, ex his itaque ad invicem mistis constituta est vernix, quæ liquida appellatur, huic vero addunt ipsius professoris fuliginis rasæ unciam unam, olei ex semine lini, aut ex nucibus quantum sufficiat, ut omnia simul miscendo componantur, atque ut perfecte incorporentur, opus est ut leni igni bulliant, & coquantur, hoc enim modo fiet atramentum nigerrimum, attamen animadvertere operæ-premium est, quod æstatis tempore magis crassum fieri convenit, hiemis vero magis liquidum quod evenire solet, ubi magis, vel minus coquatur, aut si major, vel minor olei quantitas, quam Vernicis commisceatur : hisque suum perficiunt atramentum, quo quam magis crasso utuntur ipsi literarum impressores, eo magis fiunt equidem literæ nigriores lucidioreque, ac in omnibus pulchriores.

CAP. V.

Atramentum fere perpetuum Stuchum appellatum, quo fiunt literæ in Tabulis Marmoreis.

Aliud est atramentum in usum habitum pro inscribendis literis in marmoreis tabulis, quæ tamen scalp tro sint prius incisæ exigit opus, aut acerrimo aliquo liquore excavatæ, mox atramento ad hoc munus parato obducuntur, quod fumo olei ex semine lini constat, & pice navali ad unum leni igni commissis : hoc artifices atramentum nominarunt perpetuum respectively loquendo, atque Stuchum vocarunt eum, fumi enim nigredo

nigredo non mutatur, neque pix ab aqua aut vento corrumpitur, eiu itaque perditur adeo, ut perpetuum fere videatur esse quamvis omnia in hac totius universi machina Cœli ambitu contenta, corruptibilia sint, ob quatuor qualitatum repugnantiam ex quibus omnia composita sunt, & dicuntur elementa, quapropter ruunt omnia longo temporis decursu : sed cum huiusmodi atramentum tali facultate præditum sit, ut aliis magis perduret, ac præ cæteris diutissime tueri soleat, hinc etiam evenit ut aliorum respectu perpetuum vocare consueverint ipsius artifices, eo magis consequitur hoc cum literæ fiant in materia dura quemadmodum lapis est marmoreus ex quo formantur tabulæ in quibus literæ, & insignia lineantur excavanturque scalpbro veluti jam supra expositum fuit, aut acri aliquo liquore quemadmodum sunt acetum acerrimum, & aqua corrosiva quibus fabri Ferrarii cæterique utuntur in designandis gladiis, ensibus, pugillis, tormentisque bellicis, & huiusmodi armis bello, & ad præliandum aptis, eisdem modis aurifices incedunt ubi insignia, aut literas, characteres, figuras, & imagines efficiunt in anulis, anulorum clipeis, aut tabulis, tum aureis cum & argenteis quemadmodum fabri æarii in tabulis æneis hæc omnia sculpunt ; quod ut melius evadat opus muniant agrum tabulæ marmoreæ vel armorum vernice, aut cera, aut sepo liquefactis quodcunque stilo, vel calamo scribere ac lineare licet, mox eis acetum natura acerrimum vel arte factum, aut aqua corrosiva per diem naturalem super effundatur, hoc enim debitum est temporis spatium quo operari possint, eoque elapso tempore detergatur ager à sepo, vel cera, & ab omni alia re, & apertissimum conspicietur excavatum quicquid designatum fuerit, quod deinceps superscripto atramento vel auro præparato, aut quovis alio obduci poterit : Marmoreis his tabulis Epitaphia inferibuntur ornanturque sepulchra in defunctorum laudem & memoriam quorum mos antiquus est, quemadmodum legimus apud *Virgilium* in *Daphnide*, atque in *Ovidium* in *Epistola Phillidis*, præterea marmoreas tabulas ætatis quoque sicuti, & literis magnifice insignire consueverunt Prisci, verum etiam eandem consuetudinem servant, qui hodierno sæculo existunt : hinc enim leges & insigni in postibus Aularum Domorum,

Domorum, aut Templorum, viarum Platearumque suspendunt
juxta illud *Virgilii*, Armaque fixit Troia.

CAP. VI.

*Neotericorum vulgare Atramentum
Scriptorium nostro idomate dicitur
Inchiostro.*

JAm vero ab atramenti scriptorii exemplo non digressis nobis
Jaccessit occasio explicandi Recentiorum encaustum : vobis
superius pollicitum, quod veterum atramenti librarii vicem ge-
rit, in usu scribendi : Tantæque existimationis est hujus tem-
poris vulgare atramentum scriptorium ut nullum antiquorum
memoretur, hoc enim efficacius est magisque ad scribendum
conducit quod Neotericorum aliqui à similitudine, & ab effectu
appellarunt Tinctam ; Cæteri vero vulgarium cuncti appellant
Encaustum, quamvis improprie cum dictio hæc materiam adu-
stam indicet ad picturam tantum aptam nihilominus hominibus
hujus ætatis placuit eam vocare metaphorice Encaustum, & in
opus Pandectarum *Mathei Silvarici* legitur Encastrum,
quemadmodum etiam corrupto vocabulo communi lingua ver-
nacula pronunciant inchiostro : hujus compositio à veteri usu
satis diversa est, cum ea quoque à diversis multiplici modo pare-
tur, prout atque diversa ingrediuntur in compositione pro ma-
teria ipsius nostratis atramenti scriptorii, quod tamen in poste-
rum, ut plurimum recentiorum more Encaustum appellabimus,
ut communem sequamur vocem : Materialia autem, quæ huic
suppeditantur compositioni infra exponenda sunt, acerbæ ni-
grore enim facultatem inficiendi habent ipsa, ejusdem sententiæ
fuit *Georgius Agricola*, lib. 2. de *Natura eorum quæ effluunt ex
terra*, pag. 116. ubi affert exemplum atramenti futorii : idem
faciunt gallæ quercus fructus quæ eligantur illyricæ uti meliores
aliarum

aliarum sintque parvæ non perforatæ at solidæ ponderosæ, atque rugosæ his conditionibus habentur optimæ gallæ : cæteraque sunt gummi pellucidum quod vulgus appellat Arabicum Vitriolumque lucidum, & pulchri coloris, & licet quodcunque vitriolum ad hoc opus conducatur, quod tamen pulchrius est prævalet : quæ omnia vino, aut aqua componuntur : hæc igitur materialia magis communia sunt pro Encausti compositione, quamvis alii atque alia addant, vel ex his quædam in alia mutant, quæ in propatulo erunt inferius : nunc vero hætenus recensita sufficiant, ea enim adinvicem composita constituunt Encaustum, quod ut optimum sit quatuor sequentibus conditionibus præditum esse operæpretium censeo nempe fluxione corpulentia, nigredine, & splendore ; fit corpulentia à gummi ob pinguedinem, & viscositatem quam habet, inducit aliquem lentorem, qui facit continere Encaustum ne nimium diffluat, nigredo à vitriolo, ab utroque splendor inducitur, sed à galla nigredo augetur, & corpulentia moderaturque corpulentia à fluxione quæ producitur ab aqua, nisi enim flueret Encaustum non posset scribi, & nisi corpulentum ac lentum esset, non adhæreret chartæ neque literæ describi possent quæ pulchriores apparent quam magis splendida nigrioresque sint : omnia itaque modo & mensura obtemperantur, ut fiat Encaustum idoneum ad omnes partes, conservaturque plumbeo vase nam plumbum nigredinem fovet : servarique potest vitreo vase cum ab eo sordes elui possint absque detrimento, servatur, atque in vase figulino vitreato ; aut in cucurbita per maturitatem dura lignea excavata, & ad hoc munus præparata, vas tamen quodcunque habeat intus Encaustum tueri debet clausum semper aut saltem contextum ut præservetur à pulvere, ab eo enim mirum in modum vitari solet.

CAP. VII.

*Modus particularis, magisque tritus
componendi Encaustrum.*

ETenim multa variaque Encaustri exempla scripta, ac in lucem edita reperiuntur, incipiemus ab eo, quod magis commune est, quemadmodum vulgus proverbialiter ait, una, due, tre, è treuta, a far la buona tenta elucidationis tamen majoris gratia sic aperietur exemplum prædictis verbis vulgaribus demonstratum.

Capiunt ergo gallæ crispæ in frustra contractæ uncias tres, aquæ pluvialis uncias triginta calefaciunt aquam, & in eam obruunt gallam solique per duos dies exponunt quibus inde addunt vitrioli splendentis, & tenuissime triti uncias duas optime miscendo, & agitando rudicula ficus, & in sole semper relinquunt hanc compositionem, aliis duobus diebus demum addunt gummi, vel gummi Arabicæ dicamus parum refert, idem enim & unum est, hæc splendida sit ac trita exigit opus, hujus itaque addunt unciam unam, & altera die soli demittunt, deinceps igni leni coquant tantum ut momento ferveant, his omnibus peractis percolant & usui servant, nam sic constitutum est commune & perfectum Encaustrum quod si dilutius adeo sit, ut nimium diffuset gummi aliquid, si vero corpulentius quam par sit modicum lixivii super addatur.

CAP. VIII.

Alter modus est talis.

CApe gallæ contractæ libram, gummx Arabicæ baccarum Cligistri quæ maturæ sint singularum libræ dimidium infundantur octo dieb⁹ in sex libris aquæ communis inde coquantur ut opus est donec aquæ tertia pars decreseat, tunc amoveantur ab igne, & adhuc ferventi aquæ addatur vitrioli libra, exinde omnia admisceantur agitenturque ligno donec frigeat compositio, quam mox quiescere sinant decem dierum spatio, & tandem elapso tempore linteo densiore coletur Encaustum, & servetur optimum enim erit, his tamen aliqui addunt cortices malorum punicorum ad pondus unius uncix, verum integri cortices, aut in frusta saltem nulloque pacto triti injici debent ac prope finem dum componitur Encaustum, redditur enim ex corticibus granatorum magis splendidum, & nigrum : Alii omittunt gallam, at ejus vice granatorum corticibus prædictis utuntur hoc modo, viz. infundunt cortices granatorum seu malorum punicorum duas in aqua putei viginti quatuor horarum spatio mox igni mittunt, & decoquant, donec decedat tertia pars deinde singulæ libræ ipsius decoctionis addunt binas uncias Vitrioli Romani, & unciam mediam gummx Arabicæ tritæ, & iterum coquant tantummodo ut dissolvantur gumma, & Vitriolum, & perfectum erit Encaustum, & ideo coletur, & usui servetur : quod si tempore condensari contingat, fluidum reddetur si modicum urinæ viri super addatur, aut aquæ marinæ, aut aquæ rosatæ, aut aceti, aut lixivii, aut alii simile. Alii vero gallam atque granatorum cortices adinvicem miscent, & hoc modo administrant, viz. capiunt gallæ libram, corticum granatorum uncias tres aquæ fontis, aut pluvialis ipsa enim ad hoc magis conducit libras triginta sex, hæc omnia simul decoquant donec aquæ quarta pars evanescat, mox addunt Vitrioli uncias novem, & iterum decoquant ut altera quarta pars eva-

poretur demum intus ponunt gumme Arabicæ uncias sex, & adhuc tribus undis ebullire demittunt, quibus peractis ab igne tollunt, nam expletum est Encaustum quod tandem frigefactum servant vase clauso vel saltem contexto, ut ab omni immuditie tueatur.

CAP. IX.

Quidam conficiunt Encausta cum aqua Sutorum, aut Coriariorum tinctura.

Plerique etiam vice aquæ capiunt sutorum tincturam qua ipsi sutores uti solent ad inficiendas pelles nigro colore, hæc enim constat galla vitriolo, & aqua absque gumma, quapropter sat est in eandem tincturam obruere gummam Arabicam tritam quantum sufficiat, & vix paucillum galsæ, & vitrioli, hinc omnia simul coquunt parumper: ita quod satis minori expensa conficiunt Encaustum venditores ipsius, ut ita compendium lucrumque majus haurire possint.

Alii Sutorum tinctura alio modo utuntur, prædictæ enim tincturæ admiscet atrum liquorem sepia piscis marini, quem vocarunt etiam cruorem atrum quemadmodum, & aliis fel nigrum sepia appellare placuit: *Aristoteles* vero lib. 4. de *Natura Animalium*, cap. 1. atramentum nominavit eum sequenti sermone, viz. atrumque illum humorem, cui nomen atramentum quod plurimum in sapia est; idem assensit *Theodorus Gaza* interpres ipsius *Aristot.* idem asseruit *Plinius*, lib. 9. cap. 9. sic enim inquit atramentum sapiis esse pro sanguine: hæc tamen nominum diversitas parvi est momenti, nobis itaque scire sufficit quod una est substantia sepiæ nigra, quam commiscet pro sutorum tinctura, & sic parant Encaustum.

Relictis autem prædictis aquis, vice earum utuntur quidam coriariorum aqua, qua indurantur coria præsertim crassiora, eam vero concinnant coriarii dum in aqua dulci, id est commu-

ni, aut pluviae decoquunt igni calyces, aut cupulas dicamus quae cavitate continent Robores glandes, & Cerri inter *Spuos* genera majoribus Graecis *συφανς*, dicitur cavitas glandis, teste *Paulo Aeginete, lib. 3. cap. 42.* ubi asserit cavitatem cui inhaeret glans esse medicinae utilem, & ad coria densanda accommodam quam hujus tempestatis homines appellant Valloniam à regione, ex qua defertur, Vallonia enim vulgo dicta, est principalis Epiri Civitas à Latinis, recte *Strabone Apollonia* jam alias Corinthiorum Colonia optimis instituta legibus, nunc vero sub ditione Turcarum Imperatoris praedicta itaque aqua decoctionis valloniae constituunt Encaustum addito modico Vitrioli, & gummae Arabicae, quod pauci dispendii, verum multi lacri exitit.

CAP. X.

De aliis Encaustri Exemplis.

Capiatur gallae optimae in parva frustra contractae libra, infundaturque in aqua pluviali, quae sit ad pondus librarum sexaginta, ac soli duorum dierum spatio exponatur, mox ei addatur vitriolum tritum quantitate unciarum octo, & rudicula ficulnea admisceantur omnia soli ubi sic permaneant aliis duobus diebus, quibus elapsis addere opus est gummae Arabicae uncias v. corticum malorum punicorum, unc. iii. cum dimidio, deinceps leni igni ebullire hoc mistum requiritur usque ad tertii evaporationem tunc coletur, & perfectum erit encaustum quod scribendi usui communi servetur. Aliud est si capiatur gallae fractae, ut supra, ad pondus iiii. unciarum totidem vitrioli, gummi Arabicae unc. iii. Cuncta haec infundantur in libris iv. aquae pluvialis hinc soli sub caeloque sereno decem diebus tueatur quotidie tamen compositum hoc rudicula agretur, quod si nimium condensari contingat modicum aceti immisceatur, & illico à sole tollatur, coletur, & servetur, perfectum enim erit Encaustum.

CAP. XI.

*Vinum vice aquæ subministratur à ple-
risque in conficiendo Encausto.*

Sunt qui omisſis aquis cujuſcunque generis, tum communi, ſcum & pluſiali, aut coriarioꝝ futuꝝumque tinctura, eam vice utuntur vino, ex eo enim nigrius lucidiuſque evenit Encauſtum, minusque hyemis tempore congelatur, in vino itaque eadem obreuntur materialia, viz. galli, vitriolum, & gumma, diverſimode tamen ut infra conſtabit, unde primo incipimus ab exemplo cujuſdam incerti auctoꝝis, quod ſequentia carmina tradunt.

*Sic atramentum tu Scriptor confice crudum
Vitrioli quarta, media ſit uncia gummi,
Integra ſit gallæ ſuper addas octo falerni
Noctibus iſta tribus confecta, ſereno,
Sapius iſta miſce, demumque colata repone.*

CAP. XII.

*Sequitur aliud Encauſti exemplum cum
Multiplicatione.*

Hoc modo, frangatur galla in fruſtra, deinde torrefiat in ſartagine ferrea cum pauxillo olei olivarum, nunc modo capiatur prædictæ gallæ ſic præparatæ libra, & ponatur in olla figulina vitreata, cui affundatur vini albi quantitas quæ ſuperet gallam altitudine uniuſ palmi, mox additur gummi Arabici pollinem

pollinem redactæ dimidium libræ, hinc quoque addi vitrioli triti uncias octo, exponiturque soli hoc compositum per aliquot dies quotidie eum rudicula agitando, tandem aliquantisper leni vulcano ferveat demum percoletur, ferveturque pro usu scribendi, perfectissimum enim hoc erit Encaustum, quod si multiplicare volueris aliud iterum affundas vinum facibus, à quibus Encaustum fuit per colum extractum, atque iterum parumper bulliat, ac inde coletur, nam hoc etiam bonum erit Encaustum : verum equidem prædicta operatio affusionis reiteratæ vini alterius super facies perseverari debet, donec amplius vinum nigrore non inficiatur, quod autem erit infectum perperam bulliat ac inde coletur, & cum alio Encaustro servetur, nam ex præscriptis quodlibet optimum erit : tunc vero facies prout inutiles abjiciantur.

CAP. XIII.

Aliud Melichii Aromatarii.

ANnis parum superiorib⁹ fuit Venetiis aromatarius quidam nomine vocatus *Georgius Melichius*, patriæ Augustanus, signum ipsius Apothecæ erat Struthio camelus, scripsit ipse vulgari nostro idiomate librum de animadversionibus circa medicamentorum compositione. n observandis, eo quoque libro prodidit Encaustri ejus sequens exemplum, viz. Cape gallæ unc. iiii. Vitrioli Romani unc. ii. gummi Arabicæ dimidium uncie usq; ad dragm. vi. vini albi unc. xxxiii. quo gallam infundi jubet octo dierum spatio, semel saltem singula die rudicula agitentur, eodem quoque tempore infundatur gumma separatim in aliqua portione ejusdem vini supra metiti, hinc elapso termino dierum præscripto, coletur vinum à galla, eidemque vino colato addatur altera pars vini in quo liquefacta est gumma admisceaturque eis vitriolum interdum agitando per quatuor dies longe à sole, & ab igne, tandem servetur, hoc enim bonum erit Encaustum.

CAP. XIV.

Ecce alia Encausti exempla.

GAllæ uncias tres corticum recentium Orni, id est silvestris, montanive Fraxini corticumque malorum puniceorum siccorum æquali portione infundantur in uncis xxx. vini albi optimi, ut soli diebus sex macerentur, quo tempore septies singula die agitentur, mox addere operæ-premium est gummx Arabicæ uncias duas, & Vitrioli Romani unc. i. & sic mixta aliis quatuor diebus permaneant quibus peractis superest colare atque servare Encaustum.

Alio modo.

Gallæ unc.iii. corticum fraxini manipul. una vini albi clari lib. ii. cum dimidio, omnia igni leni misceantur, & cum ebullire incipiant, tollantur ab igne, & colentur, & iterum colatura exponatur igni usque ad fervescentiam, tunc etiam deponatur ab igne cui obruantur gummx Arabicæ, & Vitrioli Romani singulorum unc. ii. & per medium horæ agitentur ligno hinc quatuor diebus quiescere permittite aliquando tamen ligno admiscere juvabit vase co-operto, tandem coletur, & usui servetur vase clauso.

Aliter.

Gallæ lib. iiii. gummx lib. ii. vitrioli lib. i. vini albi lib. xl. misce incorporentur igni aut soli, quo libet modo evadet.

Aliter.

Vitrioli Romani unc. iii. Gallæ unc. ii. gummx Arabicæ unc. i. hæc omnia trita immisceantur in unc. xxx. vini albi, aut nigri, quod melius est, & igni bulliant donec dimidium decre scat, cæterum frigefieri mittatur, tunc infundatur in eo pugillum secundæ corticis ramorum recentium arboris nycis: & hoc modo constitutum erit optimum Encaustum.

Aliter.

Gallæ confractæ unc. ii. infundatur per dies decem in un-

ciis

elis viginti vini albi potentis reponendo omnia in vase terreo vitriato, & quotidie agitentur hinc coletur vinum, & colaturæ addatur gummx Arabicæ unc. i. & sic iterum præmacerentur octo diebus quo tempore agitentur, ut antea atque inde coletur, & iterum adde Vitrioli Romani triti unciam mediam, & sic quatuor diebus permaneant, tandem coletur, & fervetur Encaustum.

Alioquin.

Vini albi lib. iiii. aceti acerrimi cyathus unus, gallæ fractæ unc. ii. admisceantur per quatuor dies, mox decoquantur vulcano usque ad evaporationem ipsius quartæ partis, tunc colentur, & colaturæ addere licet gummx Arabicæ tritæ unc. ii. & optime admiscendo exponatur igni, & bulliat tempore quo dicerentur tres pater noster, hinc tollatur ab igne, & addatur Vitrioli Romani triti unc. iii. assidue ligno agitando donec sit fere frige factum, deinde reponatur in cucurbita vitrea, quæ optime clausa teneatur soli cæloq; sereno per tres dies naturales, his expletis coletur atque fervetur.

Duo sequuntur Encausta quæ aliorum celerrima ex usu sunt.

Unum est ubi capias Vitrioli, gummx Arabicæ singulorum unciam, gallæ fractæ unciam cum dimidio obruantur omnia in decem uncias vini albi, aut aceti, & sic per horam omittantur quiescere, mox enim ab hinc elapsa commodum in usu erit Encaustum: Alterum succedit ex gallæ uncia semis, ac totidem gummx Arabicæ quibus commiscere oportet Vitrioli Romani drachmas octo, & omnia ad invicem malvatico immergere vino quantitate unciarum octo, inde parum calefacere exposcit opus, nam statim perfectum erit Encaustum ex usu.

CAP. XV.

Mathioli Encaustum.

Alterum modum Encausti conficiendi scriptis prodidit *Petrus Andreas Mathiolus in Commentariis editis, in Dioscoridem cap. de Galla*, quem modum si quis noscere cupiat, leget esse talem, ut sequitur.

Cape Gallæ contractæ uncias quinque, Vitrioli Romani uncias tres, gummi Arabici uncias duas, salis communis drachmam, attamen vice salis admisceri potest eadem quantitas aluminis, teste *Castore Durante* in suum Herbarium, quod penitus fere transcriptum fuisse ex *Mathiolo* de verbo ad verbum, cuicumque legenti innotescere poterit verum, quilibet eligat, quod ei magis arridet mox omnia simul admisceri debent in olla figulina vitreata, ac super eorum Massam affundatur vinum album, potens, & calefactum ad pondus librarum quinque, inde obstruatur vas, quod exponatur soli quindecim dierum spatio, si aestivum erit tempus, quotidie vero virga, aut baculo ligneo admisceantur, & agitentur omnia, at si hiemis tempus fuerit, reponatur vas in hyemalio, reliqua ad unguem observando, & fiet optimum Encaustum.

CAP. XVI.

Aliud Castoris Encastrum portatile densatum enim est, & absque Gallis, & Vitriolo componitur.

Encaustum alterum scripsit *Castor* ipse fieri absque galla, & absque Vitriolo, hoc in peregrinatione aptum est, fit enim
in

in forma mixturæ densæ instar pastæ quæ propter facilius secum deferri potest in omni itinere, & constat prout sequitur.

Cape mellis libram, luteæ ovorum cruda, ac optime agitata numero sint duo, quæ admisceantur melle, eisque addit gumma Arabicæ tenuissime trita drachmas tres, & simul sape triduum misce aliquo ligno demum his adde Tisiorum fumi, quantum sat sit densare mixturam, quæ servatur in hac forma, ubi vero scribendi exigat occasio, solvitur portio aliqua ipsius mixturæ ad libitum, vel quantum sufficere videbitur, cum aqua communi, aut cum lixivio.

CAP. XVII.

Aliud in forma Pulveris in peregrinatione aptum.

PARATUR ex aqua portione gallæ, & vitrioli cum modica quantitate lachrymæ Arabicæ, ac parum sandaracæ Arabum, quam vulgus appellat vernicem scriptorum: ex his, itaque omnibus tritis, & ad invicem commistis fit tenuissimus pulvis, cujus est usus ubi urgeat scribendi occasio, ut digitis ducatur pulvis super chartam optime confricando, exinde super illam chartam pulvere infectam scribantur literæ, cum aqua, statim enim nigerimæ evadent.

CAP. XVIII.

Alter pulvis in itinere accomodus ad faciendum statim Encaustum.

GALLÆ fractæ uncias decem, Vitrioli Romani uncias tres, Galuminis rochæ, gumma Arabicæ singulorum uncias binas,

ex prædictis omnibus tritis fiat pulvis tenuissimus, qui ubique fieri, & ubicunque deferri potest, & ubi exigit ipsius usus occasio reponitur hujus pulveris pauxillum in aliquo cyatho cui modicum vini albi limpidi affundatur, nam illico fere, aut saltem istu oculi nigrum evadet, & pulcherrimum. Alter conficitur pulvis aliorum satis majoris efficacæ, ipse enim facit Encaustum, quemadmodum & prænominati pulveres, atque in itinere ut ipsi aptus est, præterea hujus pulveris facultas est perficiendi quodcumque aliud Encaustum, quod ita idoneum non esset, nam pauxillum pulveris istius si in Encaustum imperfectum prout albescent, & nimium aquosum imitatur, illico præstat ei nigrorem, corporeitatem, luciditatem, & pulchritudinem, solvitur in quocunque liquore pro scribendi usu, nempe aqua dulci communi, aut marina, aut vino, aut aceto frigidis, aut calidis quocunque modo evadit, cum calidis tamen melius succedit, nam melius constituit Encaustum iste pulvis, qui sic paratur.

Cape peræcorum ossa, cum nucleis amigdalifve suis, & igni mittas ut comburantur, & in prunas vertantur, ac tandem carbones nigri remaneant, quorum assumes partem unam, cui adde sumi rasæ vitriolique singulorum alteram partem gallæ confectæ, & in oleo frictæ, atque exsiccatæ partes duas, gummx Arabicæ partes quatuor, cuncta hæc tenuissimè molire oportet, ac simul admista per setacium transigere cogantur, ut ex omnibus unus fiat pulvis pertenuissimus, qui demum servetur in sacculo lineo denso, aut coriaco clauso sic enim melius conservatur, ac perficitur.

Nollem silentio præterire admirabilem sacchari candidi virtutem, quam experientia comprobavi in perficiendo Encaustro, quod in probitate diminutum esset nigrorem enim ei, atque pulchritudinem cum decenti fluxione præstat : modus autem usus ipsius est, ut pauxillus ipsius sacchari candidi terratur, ac immittatur in vase arramentario quo scilicet atramentum scriptorium Encaustum vocatum existit, quamvis idoneum adeo non sit, eum tamen perficit, quod mirum equidem est in natura nempe ista operari rem candidam prout est saccharum.

Hæc omnia quoque præstat fuligo, quæ ex lucerna colligitur
cujuslibet

cujuslibet olei fit, quæ cum opus fuit dissolvatur, cum sappa liquida, aut cum urina viri, in eis tamen multo magis conducet aquæ gummatæ modicum admiscere.

Cardanus lib. 13. de rerum varietate, pag. 859. scripsit, pulverem in itinere equitanti satis commodum, qui supplet pro Encaustio, ubi deficit illud ejus enim vicem gerit pulvis iste componitur autem ex sandaracha Arabum, scilicet, & chalcantho, & solvitur cum vino, aut aceto, ubi scribendi opus fit.

Sed hætenus dicta sufficiant de Encaustis, quæ in itinere facile deferri possunt, ea enim in forma solida pastæ, aut pulveris existentia versari nequeunt, etsi verti accidat non disfluunt, non madefaciunt, nec inquinant, verum enim liquida Encaustica magis vulgata sunt, & in frequentissimo usu habita, idcirco ad ea redire censeo.

CAP. XIX.

Encaustum nigrum quo pingi possunt imagines, atq; literæ scribi in laneis pannis, telisq; lineis, & vestimentis, quem idmodum, & in chartis, & consimilibus.

Modus construendi prædictum Encaustum erit, ut capiantur limaturæ Martis binæ uncia, gallæ confractæ uncia, aceti acerrimi albi geminæ boccæ, hæc omnia simul admiscantur mox igni exponantur leni, ut bulliant sensim ad consumptionem dimidii; reliquum vero coletur, & usui servetur: veruntamen huic negotio satis conducet admiscere modicum lachrymæ Arabicæ, quamvis absque ea satisfacere possit.

CAP. XX.

Ne congeletur Encaustum hiberno tempore.

ETenim memini quandoque congelari encaustum tempore hyemis, quocirca non omnino operam me luisse puto si remedium scripserim, quo encaustum præservari tuerique possit à gelu, at operæ-premium est scire prius fieri gelu terreo immisso concresci autem aqueo, quapropter si exdisquirere liceat, quæ encaustum constituunt reperiemus, terrestris existere atramentum sut orium, quod vulgo appellatur Vitriolum, quemadmodum superius explicatum fuit; aqueum vero dicitur, quod ex aqua constat, & superfluit, vel pura, vel mista, nam plarina quoque vina paucifera natura sunt adeo, ut aqueitatis aliquid sapiant: alia vero sunt arte, nempe admistione aquæ imbecilia, & aqueosa facta: hæc itaque sunt, quæ una cum gallis, & gumma faciunt encaustum gelu subiectum: quod si prohibere voluerimus eadem ratione eligemus opposita, quæ his adversandi facultatem habeant; & cum multa sint ad hoc munus apta, quæ nobis tamen arrident magis administrabimus: ea inter quæ hoc magis præstare possint efficacissimam percipiemus esse aquam ardentem, quam vitæ aquam vulgus appellat, præferim puram exoptimo vino distillatam, ea enim nec terreum quicquam habet, nec aqueum, & ideo congelari non potest, verum ad hoc summopere conducet fiat, igitur encaustum cum aqua ardenti, aut ea superaddatur encaustro jam facto; his equidem observatis non congelabitur: reliqua vero quæ idem possunt transeo brevitatis gratia, atque ut aliis locum relinquam suum exercendi ingenium.

CAP. XXI.

Ad instaurandas Literas ex antiquitate fere abolitas.

Cum persæpe videamus literas aboleri ex se, ac præ vetustate fere deperdi, multa enim temporis edacitate pereunt, quapropter modum patefacere decrevi, quo instaurantur literæ ferè deperditæ, atque adeo innoventur, ut optime facillime legi possint tanquam si essent recenter scriptæ, quod eveniet sequenti aqua stillatitia.

Cipe gallam tritam quantumlibet, eamque infundas in vialo albo per diem naturalem repositis omnibus in boccia vitrea, cujus orificium claudatur ne dissipari possit, & locetur in hipocausto, mox elapso termino constituto aptetur ipsa boccia furno, cum alembico, cui vas recipiens conjungatur, stipenturque juncturæ, & supponatur ignis, ut moris est, distillabitur enim aqua ad prædictum munus efficax, quæ igitur colligatur, & usui fervetur vase vitreo, hujus autem usus est, ut in ipsa aqua madesiat spongia, aut gossipii lanugo exinde, cum his madesiant literæ, nam adeo resarcientur, ut antea legi poterint.

CAP. XXII.

Encaustum quo si scribantur literæ evanescent per tempus è chartis.

Nunc sequitur oppositum superscriptis, ibi naniq; modus explicabitur scribendi literas, quæ cito delitescent ex se vicio encausti, quod eveniet si fiat encaustum humidis, & tenuioribus vaporosisque, quorum natura est celerrime evanescere,

scere, hoc itaque modo paratur: assumatur aceti albi acerrimi libra, aquæ corrosivæ divioris argenti ab auro uncia quatuor, his addere oper e-premium est resina, terebinthi, picis liquida, & fuliginis modicum omnium, quantum sufficit aliquam aspersere corpulentiam, cum nigrore nempe aceto, & aquæ, & postea per diem omittatur compositio in vase testæ, inde super lapidem Porphyriticam molire convenit, & sic constitutum erit encaustum, quale diximus sensim evanescere.

Quod sequitur summopere conducit ad hoc Gallæ fractæ bullient in aqua forti aurificum decem undis, mox addatur vitriolum, & iterum parum bulliant, & addatur salis armoniaci procul ab igne tandem eo soluto immisceatur gumma Arabica: ex his eveniet nigerimum encaustum, quod tempore quadraginta dierum evanescit:

Aliud simile encaustum quo literæ scriptæ paucis diebus, ut puta quadraginta evanescunt componitur aqua vitæ, & caphura, quam officinæ appellant camphoram, hæc autem in opere hujus encausti convenit, ut charta combusta, vel alio simili denigrata sit.

Aliud est compositum aqua vitæ, quæ ardens & halituosa sit addito chalcanto in spiritum redactæ, fit atramentum scriptorium sive encaustum dicamus hujus conditionis, ut si cum eo scribantur literæ postquam scriptæ fuerint sex mensibus ex toto evanescunt è chartis.

CAP. XXIII.

Multiplex modus delendi literas.

Primus exequetur modus encausto sequenti, quod prorsus à chartis tolli potest, delenturque literæ, cum ipso scriptæ, aut statim, aut ubi libeat, adeo ut nullum in charta vestigium literæ appareat. Modus autem conficiendi eum talis est; assumatur lapis niger, qui appellatus fuit *Lydius à Theophrasto, lib. de Natura Lapidum, & à Plin. lib. 33. cap. 8. Corticula* :

Latinis vero Index, & vulgo Paragonius dictus est; ejus enim attritu aurum proditur, cujusmodi lit, & ideo utuntur eo aurifices, in eo ducunt, & confricant metalla, et enim post confricationem impressa relinquunt in lapide vestigia coloris metalli ex quo agnoscunt aurifices perfecta ab imperfectis: teratur itaque lapis iste, ita ut in tenuissimum pollinem redigatur: ceterum est preparare liquorem, quo solvatur prædictus pulvis, paraturque hoc modo, peruratur tartarum optimum ex vino albo potenti, adeo ut reverberatione ignis fornacis vertatur in calcem, quæ mox obruiatur in aquam communem mundam limpidaque ac calefactam in ipsa enim solvetur tartari, calx tunc percoletur hæc aqua tartarizata, & cum ea solvatur pulvis paratus ex lapide paragonio, & sic constituetur encaustum, quo scribantur literæ, & ubi eas delere volueris, confricabis cum medulla panis donec evanescant, quod facile, ac cito evenire conspicietur:

Alterumque modum delendi literas, penitusque tollendi encaustum à chartis explicabo, quo non modo particulare tollitur encaustum, prout supra tractatum fuit, verum etiam commune, aut quodcunque sit encaustum delitescere cogit. Hic autem modus erit, ut capias salis gemmei, salis communis, aluminis rochæ singulorum geminas uncias, salis ammoniaci uncias quatuor, cuncta hæc trita, & unita reponas in cucurbita vitrea distillatoria, quam inde furno locare debes, atque ei subijcere ignem, & ut moris est, ex his aquam distillare urgeas, quam colliges vase vitreo satis amplo recipienti vocato, hoc optime conjunctum sit bociæ, cum juncturis stipatis: mox usus erit, ut ipsa aqua stillatitia madefacias spongiam, qua eadem aqua imbuta leviter tangantur confricenturque literæ donec madefiant ipsæ, ac emoliantur, sic enim delitescunt: hoc tamen negotium non ruditer tractetur.

Idem opus præstare poterit aqua stillata, ex sale nitro, vi-
trioli Romano, & lachryma larina.

Alia ad hoc opus præstantissima aqua distillatur ex infra scriptis, viz. Viirioli Romani libra, salis nitri libris tribus, cinabaris uncis quatuor, aluminis jameni libris quinque, ex his omnibus tritis, & mixtis alembico vitreo distillatur duplex aqua:

aqua : veruntamen prima quæ leviori igne emanat in hoc opere prævalet ea itaque balneentur literæ, & fricentur linteolo aspero, sic enim omnes tollentur literæ, mundaque, & alba remanebit charta tanquam intacta : præterea si calefiat aqua prædicta, mox super ejus vaporem exponatur pagina scripta statim literæ eventient veteres quemadmodum si jam decem, & plus annis scriptæ fuissent.

Idem præstat sequens aqua, distillata ex Vitrioli Romani libra cum dimidio, usifur unciis quatuor, aluminis jameni dimidium lib.æ, ex his colligitur prima aqua, & in ipsa madefiat pannus aut spongia, & leviter tanguntur literæ, & illico abstergentur. Ad hoc opus gerendum satis accomodum, est oleum tartari quovis modo factum sit, nihilominus distillatum alembico efficacius est, nam si eo madefiant literæ illico desolentur, hoc enim oleum tollit nigredinem, & maculas abstergit.

Desolentur atque literæ si liniantur sequenti pigmento, & sic omittantur exiccari mox abstergantur panno, ac leniter abrauantur aliquo tenuissimo gladiolo, hinc pagina remanebit alba, & munda ; Pigmentum autem pollicitum fit ex polline ossis albi usti, & æquali portione gipsi tenuissimè triti, hi admiscuntur pulveres, cum luteo ovi pro usu dicto.

Abradunt aliqui literas à charta tenuissimo gladio chalybeo, sed ut plurimum lacerant chartam, vel eam debilitant adeo, ut amplius scribi non possit in ipsa, quapropter talis omittendus est usus.

Alter est modus, qui sequitur, Cape cerussæ tenuissimæ, quantumlibet, & cum lacte ficus confice pastam, quam assicari permittas, tunc iterum mole eam atque lacte ficus pinsita assicetur, hæc autem cerussæ præparatio septies reiteretur, mox linteolum aqua imbutum, & expressum extendas super chartam scriptam, & sic omittatur donec literæ evaserint madidæ, tunc ab eis linteolum auferas, literas autem rege superscripto pulvere cerussæ jam præparato, & sic per noctem omittas exsiccare sequenti, vero mane concuties paginam, & altero linteolo munda, & sicco absterges eam percutiendo, cum digito medio manus, decident enim literæ, cum pulvere, ac quæcunque essent in pagina encausti signa adeo, quod remanebit alba, munda,

& apta recipere novam literarum impressionem, at si casu alba non restituatur pagina ex hac operatione semel facta renovetur altera vice, nam optimè succedet juxta optatum.

Aqua quæ delet literas si cum ea madefiant.

Cape salis nitri, calcis extinctæ veteris, vulgo dicitur calcinatio, quantumvis ab eis tritis æqua portione distillatur aqua vase vitreo retorto.

Idem præstat aqua distillata ex sale nitro, vitriolo romano, & menta.

Ad hoc etiam conducit aqua genitæ stillatitia: aut succus limonis, vel citri: in uno prædictorum itaque madefiat spongia, ac eadem madefiant literæ mox altera spongia sicca leviter, & paulatim fricentur donec aboleantur prorsus, & remaneat charta munda, & apta recipere novam scripturam.

Desunt quoque literæ si sequenti pigmento liniuntur, & permittantur exsiccare, tunc postea percutiatur digitis è charta, ab ea enim literæ una cum pigmento prorsus decident, pigmentum autem constat ex cerussa soluta, cum succo rutæ, & dicta ad linimenti formam.

Desunt atque literæ si confricentur, cum tenui pumicis scobe: aut pillulis sphericis factis cum sale, & sulphure; aut pulvere aluminis rochæ triti, ac diu moliti, cum succo mali aurantii austieri, deinde omittantur exsiccare, ut fiat pulvis, quo confricentur literæ donec deleantur.

CAP. XXIV.

Ad resarciendum chartam ex superscriptis operationibus imbecillem.

SI vero Charta præ sua nimia tenuitate relicta fuisset à prædictis operationibus debilis adeo, ut videretur non posse
 O O amplius

amplius sustinere literarum impressionem, tunc redintegrari poterit, quemadmodum si nova esset, aqua glutinosa infra scribenda ea enim leviter oblinitur utraque pagina Chartæ omittiturque assiccari, sic enim fortis evadet pulchra & Alba: Aqua igitur glutinosa fiet hoc modo.

Cape glutinum Album, quod Græce vocatur *Ευλοκολλα* & *ταυροκολλα*, quod scriptis prodiderunt *Dioscorides*, & *Paulus Ægineta*, & dissolvatur pauca ipsius quantitas, cum multa aqua limpida, ita ut modice fiat viscosa, alioquin si multum viscositatis contraheret, hoc mali ex ea eveniret, nam vel nigresceret, vel quodammodo rubesceret, sedulo itaque præparetur limpida, & pulchri coloris, demum huic aquæ immisceatur tantillum cerussæ, ut vix percipiatur, ne incrascescat aqua, & sic optime parata erit corroborare paginas, quibus nova rescribi possint nihilominus uhr illis saltem in extremo die Iudicii qui temere, & magna fraude, odio majori digna audébunt huius abuti modis, idcirco probis viris scripsimus, ut sciant a maculis, & inquinamenti encaustri abstergere paginas, aut etiam à literis malis depravatisque reparare eas: propterea unumquemque agere juxta proverbialem sententiam exhortamur, quæ indicat colligere rosas, & omittere spinas, hoc est bonum eligere, relinquere malum.

CAP. XXV.

Plerique modi scribendi literas latentes.

Superioribus jam explicatis, festinanter accedebat modus deslendi literas cæteraque signa carni impressa, exinde vero eum expulsi, locumque ipsi delegavi sequentem modum scribendi literas aliquo membro corporis humani, quemadmodum enim ei peculiarem illic recondere statui: ibi autem prosequar pandere modos multos, verumtamen inter se diversos, quibus scribuntur literæ latentes, quæ adeo occultantur, ut legi non possint nisi aquæ immerisæ, Aliæ igni expositæ, Aliæ noctu lumine

mine stellæ, vel obviam candelæ, Aliæque noctu absque ul'o lumine leguntur quemadmodum, & diurno tempore in loco opaco per umbram aere, & Sole carenti: scribuntur, atque aliæ literæ, quæ nigrae apparent, verum adeo intricatæ, ut nullo modo intelligi possint, quamvis sit clara dies, & eo minus nocte opaca, vel aliquo lumine clarescat non percipiuntur: præterquam speculo, nam si obviam ei ponatur Charta scripta, tunc apertissimè percipientur literæ; cum igitur prædictos modos declaraturus sim: incipiam propagare eum primum à nobis propositum, quo scribuntur literæ latentes, hæc enim palam non apparent, neque legi possunt nisi Charta scripta immergatur aquæ facie laterali supina: & talis est modus videlicet, Capiatur itaque aluminis rothæ quantum scribendi opus exigit, & teratur per quam tenuissimè, & aqua obruatur pauca adeo, ut scribi possint literæ, quæ ex se omitantur exsiccari: hæc nunquam in propatulo erunt, nisi Charta immergatur aqua, ea enim obscurat Chartam in qua candicat lumen, tunc ergo apertissimè legi poterunt prout aliæ literæ.

Idipsum eveniet si scribantur literæ, cum aqua stillatitia gallarum, cui inde admixtum sit, atque solum vitriolum.

Sequitur modus scribendi literas, quæ obviam igni tantum expositæ apparent, & legi possunt; alioquin prorsus latent: salis armoniaci vulgo dicti quantum libet assumatur, & in scobem redigatur tenuissimam, quæ mox aqua communi admisceatur, ut scribi possint literæ, quas exsiccatas semper latere experientia agnovimus præterquam igni, nam conspicuæ igni sunt, apertèque percipiuntur ipsæ.

Idem præstat succus limonis, si cum eo scribantur literæ, nec eo minus ad hoc munus conducit ceparum succus, hiis enim literæ scriptæ igni dumtaxat legi possunt, secus vero delitescunt: pariter atque modo sequenti scriptæ literæ occultantur sic, & igni obviam expositæ leguntur. Cape ergo capam, falem & urinam cuncta hæc simul mole mox ab eis tuis exprime succum, quo literæ aperiuntur igni, & procul ab eo occultantur.

Idem succedet si cum sequenti scribantur literæ videlicet,

succi radicum sambuci, fellis canis, & albuminis ovi, portione equali quantum sufficiat ex omnibus fiat pigmentum, quo scribantur literæ, evadent enim, ut supra diximus. Aliæ latent literæ scriptæ, cum pigmento ex cerussa, & aqua gummatata : quæ mox aperiuntur optimeque leguntur dum obviam lumini stellæ, aut candelæ exponantur. Clam omnium oculis existunt literæ sequenti modo scriptæ, verum tamen patefiunt nocte obscura, & tenebrosa, aut interdum loco opaco per umbram aere, & sole carenti : id est, Cape fellem rina, lignumque salicis fracidum, & piscis squammas, hæc omnia æqua parte adinvicem subacta, cum albumine ovi, fiunt forma pigmenti liquidi, quo scribuntur literæ, quæ leguntur nocte tenebrosa, aloquin prius latent.

Idem præfiat quod sequitur : Cape chrystalli scobem, cumque mole cum pulvere ventriculorum blattarum lucificarum quas vulgus appellat luciolas, simulque admisceantur cum albumine ovi, & in formam fere liquidam reducantur, ita ut scribi possint literæ : quæ noctu percipiuntur nam ob chrystalli luciditatem, cum splendore luciolarum fiunt literæ tempore, atque locis opacis fulgentes : verum ut omnibus magis, pateat quid sit blatta lucifica vel luciola referam esse genus moscarum, quæ noctu lucent ignis modo in parte posteriori, pennarum enim hiatu volitando refulgent, dum quoque pennas claudit obtenebratur corpus ejus parvum laterem, & clunium colorem habet, & apparet tempore magni æstus dicitur à Græcis λαμπυρίς, à Latinis vero noctiluca, & nitedula, quæ nammodum *Hor. 4. Carm. Ode 6.*

*Ritè crescentem face noctilucam,
Prosperam frugum, celeremque pronos
Volvere menses,*

Et *Aristoteles. lib. 5. de Natura Animalium, cap. 19.* appellavit Cicindelam, ab ista assumpsit nomen lychnus pensilis vulgo dictus lampas, & cicindela, vel nostro idiomate el cesendelo, quæ tota nocte servatur accensa, ita ut lampiridis instar luceat : sed redeamus ad nostrum institutum, quidam capiunt illam partem corporis posteriorem, quæ noctu fulget dum noctiluca volat ex his multisque congestis in vase distillatorio vitreo eliciunt aquam

aquam, ut moris est, & eadem scribunt literas aut mæd faciunt vasa, atque specilla ut resplendeant noctu.

Reliquum est explicare modum quo scribantur literæ adeo implicatæ, ut intelligi non possint, hæc sunt in conspectu pro-ut aliæ literæ verum distinguere nullo modo possint præterquam speculo; ideo ut consequamur hoc; primum sic præparetur folium chartæ cujus facies prima atro carbone confricetur donec tota inficiatur, mox binis olei guttis tota illa facies chartæ infecta refricetur, ut vix lineata videatur tenuiter saltem: hinc statim si alicui absenti epistolam mittere volueris, ipsaque continet scripta, quæ uti arcana ab alio intelligi nolis præterquam ab amico conscio modi scribendi, operæ-premium est, ut ponas aliam paginam novam mundam, & albam super infectam quam præparasti mox stillo ligneo, vel osseo non multum acuto, neque obtuso, sed medio modo existenti, aut acu eburnea illius generis, quo utuntur mulieres plebæ ad sustinendas comas, lineentur literæque scribantur absque ullo pigmento, aut Encausto, sed duntaxat stylo, quemadmodum veteres Græci consuevere, quamobrem ipsi utebantur stylo ferreo, pro scribendo in tabulis cereis quem appellarunt *xylos*, nos vero observabimus, quod supra statutum est, mox tollatur separetur folium epistolæ scriptæ à pagina infecta, demum à tergo, id est, in opposita parte, sive dicamus facie ipsius epistolæ, rescribere opus est, cum penna, & vulgati encausto quodvis ludibrium: hoc enim diversum ab eo scripto, quod continetur in epistola obrenebabit eam adeo, ut nullo modo intelligi poterit præterquam speculo, si enim obviam speculo ostendatur pagina scripta cum stylo illico conspicientur in speculo epistolæ ipsius literæ intelligibiles hujuscemodi scriptis multi contegunt arcana ne ab aliis percipiantur, insidias eorum metuentes.

CAP. XXVI.

Unus, & alter modus scribendi literas, atque imagines signandi in exteriori cortice ovi crudi, quæ mox interius appareant in facie albuminis, ubi coctum induratum, & decorticatum fuerit.

ID primum ostendam, ut capiatur aluminis rochæ quantumlibet, teratur, & in acri aceto obruatur donec solvatur, hinc eodem scribantur literæ in exteriori cortice ovi crudi, quod inde tolli exponatur usque ad literarum exsiccationem, tunc postea immergatur ovum in aqua marina, aut alia optime salsa, sit modo niti ra talis, aut atrè facta, aut in aceto immergatur tri duo, vel quadriduo deinde tollatur, & per se exsiccare permittatur, demum igni coquatur ad indurationem usque postremo coctum decorticetur, tunc enim literæ, aut imagines, aut alia quæcunque signata fuerint in cortice deprehendentur in albumine indurato manifesta.

Alter vero modus est, ut ovum cera peroptimè, & crassè totam obtegatur hinc stylo, aut calamo æneo scribantur literæ in eadem cera usque ad corticem ovi dividendo ceram, lineenturque figuræ, quæcunque tamen fuerint signate ample aperiantur, mox impleantur rimæ aqua imbuta sale, & alumine, postmodum obruatur ovum sic præparatum in aceto per diem naturalem, quo elapso removeatur ab eo, & penitus à cera abstergetur, in ovo enim mundo pulcherrimæ apparebunt literæ, aliæ qualia signata fuerint.

CAP.

CAP.

CAP. XXVII.

Ut Persica, Amigdalæ, Chrysomela, & consimilia oriantur cum literis inscriptis in eorum nucleis.

Primo persicorum ossa cum nucleis illæsa plantentur in terra, & ubi aliquod fluxerit tempus, quo existimari possint reclusa existere ossa, solent enim aperiri ea, antequam germen à nucleis exeat, tunc ab ossibus apertis eliciantur nuclei, quibus inde literæ quælibet scribantur, aut quodvis aliud signetur in eis cum cinabrio soluta in aqua gummata, hæc autem leviter tractentur absque nucleorum læsione, ne prolifica eorum facultas pereat, mox levi temporis mora exficari permittantur hinc nuclei, ita signati reponantur in pristino naturalique eorum ossium vacuo, & humo priori sepeliantur, ex eis enim debito orientur tempore plantæ, quæ fructus, juxta promissa producent: Hæc & in aliis similibus semper evadent.

Alterum modum aliqua ex parte distantem à superiori prodidit *Joannes Baptista Birellus Florentinus, lib. 13. de diversis Arcanis, cap. 239.* de Amigdalis & consimilibus parandis, ut ex eis oriantur plantæ producturæ fructus literis sculptis in nucleis, quemadmodum ex suis verbis depromere possumus, scripsit enim ipse capere amigdalas, & in aqua emollire eas donec recludi incipiant ossa, tunc ab eis elicit nucleum, in quo leviter cedendo cultro imaginem, aut literas efficit, hinc iterum reponit nucleum in suis testis filoque ligat eas, & ait virgineo filo, quod inane, & anile dictum censeo, tandem terra plantat eas, nam ex his amygdalæ orientur cum literis sculptis, nihilominus scripturam actam cum penna, & atramento scriptorio cujuscunque coloris, in nucleo absque ulla ipsius læsione sufficere: imo sculptura magis tutum esse scripturam censeo juxta primum

primum repositum, cui favet *Palladius de Agricultura*, inquit enim ipse, Græci asserunt nasci amygdala scripta si aperta testa nucleum sanum tollas, & in eo quodlibet scribas, & iterum luto, & porcino stercore involutum reponas observetur itaque modus primus prout magis tutus uterque tamen effectuari potest in persicis, armeniâcis, quæ *Chrysomela* appellavit Columella, *lib. 5. de Agricultura, cap. 10.* pari modo fieri potest in amygdalis, ut dictum est in prunis, & consimilibus.

CAP. XXVIII.

Triples modus scribendi literas indelebiles, aut figuras in membris corporis humani.

MOS fuit veteribus Tyrannibus, & infidelibus absque humanitate signare Mancupia instar beluarum, nempe characteribus, aut literis in facie instrumentis ferreis candentibus igne, ut cognoscerentur ubique vincti; quamobrem ne fugam abriperent prout consueverunt Barbari, Turcæque falsi Mahumeti sequaces, hujuscemodi supplicio apud nos Christianos à Prætoribus qui jus in urbibus inter populos dicunt, quandoque fures sententia plectuntur, ut eorum scelerum pœnas luant, atque dedecori turpiori notentur: & quamvis prædictorum omnium mos male habitus fuerit, veruntamen pertransiit in ludicram consuetudinem juxta Æthiopum plurimos, qui actualiter signa in eorummet facie imprimunt, non modo ferreis instrumentis verum etiam argenteis, & aureis juxta eorum potestatem: non desunt apud nos alii vulgares plebei que propria sua libertate fruentes qui solatii, aut amoris gratia, aut satuitate, aut aliqua memoria ducti signant literis vel figuris faciem, aut manum, aut brachium, aut aliam quamlibet partem ipsius corporis: verum hi discriminatim à superioribus procedunt, quemadmodum

admodum enim actuali igne superiores hæc operari consueverint, hi omissa actuali igne, sed aliis lepidioribus modis usi, quæcunque volunt in facie, aut alia quavis parte corporis signant, & scribunt: Prius itaque literas in membro scribunt encaufto, aut aliquam signant imaginem, aut ipsius effigiem, hæc autem in hipocaufto agunt, mox cultro, aut novacula, seu fleboromo quod tenuius instrumentum incisoriū est incidunt, & dividunt summam cutim juxta literarum, aut imaginum figuras, & incessus, rimasque incisio divisa implere opus est minio, aut ceruleo, aut fumo r. s. æ, aut carbone trito, aut alio quovis colore magis optato, tunc statim cutis ob hipocaufti calorem concrescit coalescitque colore contracto. Quidam omissa etiam incisio, cutim aperiunt acu punctim forando quodcunque volunt, & juxta scriptum signatumque fuerit hinc aliquo colore tenuissime trito confricant cutim descissam, ut obstruatur, hoc enim modo infecta colore concrescit, & ita perpetuum incute remanet vestigium literarum aut imaginis, aut cujuscunque alterius rei designatæ. Tertio modo indebiles scribuntur literæ in cute, aut hujuscemodi enarrata cum sequenti aqua, viz.

Capæ aquæ divisorix argenti ab auro cantharidum tritarum omnium portionem æqualem, & adinvicem comisceantur, ac ita paulatim permittantur per viginti quatuor horas, hæc inde aqua composita scribantur literæ in cute, aut quævis alia cum tenui penna, dum enim exiccari videris, literas conspicias, atque eas vesicarum instar elevati, hæc inde sanantur, & relinquunt signata vestigia, quæ proculdubio deleri non possunt quamvis manibus, aut pannis licet asperis confricentur; nisi nova cruentaque fiant vulnera modis sequenti capite exponendis favente omnipotente Deo: à quo procedit omne bonum.

CAP. XXIX.

Quibus modis tollantur literæ, characteres, cæteraque signa carni impressa.

Impium, & ab ipsa humanitate alienum equidem est, Homi-
nis faciem deturpare, facta enim fuit à Domino Deo nostro
ad suam similitudinem : idcirco scripsit *Cicero* pro *Roscio Ame-
rico*, Monstro, feraque similis est qui humana figura aliquem
privavit. Qui vero jus profitentur, legem pronunciant Im-
peratoris *Constantini A. Enmelia* 17. Si quis in metallum fue-
rit pro criminum deprehensorum qualitate damnatus, minime
in ejus facie scribatur, cum & in manibus, & in furis possit
pœna damnationis una inscriptione comprehendere, quo facies,
quæ ad similitudinem pulchritudinis est cœlestis figurata mini-
me maculetur, & in Codice de pœnis, titulo 47. Nemo est si-
gnandus in fronte, quia non debet facies hominis ad similitu-
dinem Dei formata fœdari, idem asseruerunt *Baldus*, & *Saly-
cetius* viri gravissimi, in suis Commentariis : & ideo compati-
or mehercule his, qui hujuscemodi signis, fœdati moleste ferunt
ea, assidueque jactantur animo, qualitercunque ipsa delere pos-
sent : iterum cum eadem sculpta carni, & cuti adeo sint, & fixa,
ut lavacris tolli, frictioneve ulla deleri non possint, videntur
penitus indelebilia esse : quapropter mœrore majori vexantur,
quorum infelicitate dolorem animo suscipiens, moveor summa
vi opem eis ferre, quod tribus modis agam, docendo eos tolle-
re signa.

Primus est modus *Alexis Pedemontani*, qui docuit ut penitus
characteris signum tollatur, cum incisione novumque vulnus
fiat cruentum, hinc incisionis ipsius rima impleatur cerussa, aut
farina frumentacea, ita enim coalescet abolitione signi chara-
cteris, qui jam erat in carne impressus adeo, ut facies, vel alia
quavis pars libera, atque expers ab ipso characterē evaserit : sed
de

de his satis quatenus, ad tollendos characteres igne factos: verum si cum pigmento signatus fuerit character incidatur, ut supra dictum fuit, præterea specilli cuspide removeatur, quod infectum erit, atque lavetur posca donec optimè abstergatur, mox cerussa obstruatur vulnus, ut coalescat: at prædicta sufficere censeo, ubi superficialis conveniat incisio, alioquin si concava fiat, indigebit carnis resarctione, ut cuti contiguæ æquetur, hinc sigilletur, hæc autem cuncta evadent, cum olibano, & sanguine draconis, omnibus tritis, & albumine ovi levigatis, & in compagem redactis; aut consequitur opus, cum unguento de pomo citri, quo pulchra fit cicatrix: Hoc tamen animadvertere licet, quod quamvis aboleatur quodcumque signum, cum characteris, cum & pigmenti relinquitur tamen cicatrix, quæ incisæ cuti, & deperditæ successit, hæc enim aliqualiter à naturali distare discernitur, cum ipsa non sit vera cutis, sed caro indurata, quæ cutis vicem gerit eamque æmulatur: vera enim cutis, omitto epidermidem, id est, exteriorem cuticulam, at ea quæ carni adhæret appellatur corium, & pellis spermatica est, viz. ex partibus, quæ non generantur nisi in ventre matris: sed hætenus dicta de primo modo sufficient.

Reliquum est recensere secundum, & tertium modum, quibus tolli possunt characteres, literæ, & alia quæcumque signo ferro, aut igne, aut quovis modo facta, modo sint cum pigmentis, vel sine eis: hi autem modi leguntur in *Avic. lib. 2. Tract. 2. cap. 7. de stigmatibus*, recensuit remedium ad tollenda vestigia stigmatum, & sequitur, quod si illud non confert non erit excusatio, quin consequatur punctio vestigiorum alguassem: distillando anacardos, & ulcerent ea, & corrodam ipsa, præterea in *Bartholomæum Maggium Bononiensem, Tract. de Vulnerum scelopetorum cura*, capite quibus modis pulveris scelopetarii granula carni infixæ removeantur.

Unus eorum exequitur ferro instar specilli formato, quo candenti ex igne sensim perforetur pars signata, & affecta nigrore, aut alio quovis colore donec tota urendo auferatur, usque ad partem in qua nullus sit extraneus pigmenti color, mox parti ustæ linteola applicentur ovi albugine, cum aqua rosacea umbra, ut ignis caliditas mitescat, sequenti autem die buriro,

vel alio simili præstetur ei cura, ut eschara decidat hinc unguento citrino, sive dicamus de pomo citri ad consolidationem devenire licet.

Alter est tertius, postremusque modus, quo litæra, characteres, signaque cum pigmentis, aut granulis pyrrichi pulveri, aut alia carni sculpta, & fixa tolluntur: & perficitur medicamento tantum sed adurente, & septico, quemadmodum est oleum chalcanti validum, aut causticum, quod paratur ex aqua prima saponis, quæ magistra, & capitellum appellatur: at horum efficacius est septicum descriptum à prædicto *Maggio* mirabile ad disseccandam cutem absq; dolore constat hoc ex septico concreto ex acriori capitello, quod inde ita concretum mittatur in Cellario, donec ex se vertatur in aquam, cui addatur quinta pars humanæ pinguedinis, ut penetraret, aut vici lîtea deficiente, cum exigua parte opii: hoc supra modum gratum, ac mitis est, quo si uti acciderit specillum argenteum, aut ligneum b. xeuum, vel oleaginum fabricetur parvum, vel exiguum, prout exiget magnitudo, vel parvitas maculæ, quam remove intendimus, deinde specilli cuspis intingatur in superscripto medicamento, & cum eo perfricetur locus maculæ, ita ut caustico afficiatur, ubi vero apparuerit cutis exsiccata lanceolæ cuspe incidatur, quod absque dolore, ac toto fiet pars enim illa à medicamento septico usta, & mortificata remanet prorsus destituta sensu, quamobrem incisa abstergatur à pulvere, & pigmento in cute, in farcto si possibile erit, alioquin rursus specilli cuspe in eodem septico madefacta locus refricetur, ut profundius aduratur, tandemque fiat hoc quoad macula aboleatur: hinc humidis crusta medeat, ut decidat ipsa, quemadmodum paulo ante diximus demum unguento de pomo citri curam ei adhiberi opus est, usque ad omnimodam ipsius consolidationem quæ pulchra erit, veruntamen prædictorum primus magis approbatur modus, libentius enim faciliusque scindente ferro aperirem cutim juxta *Galenî* sententiam, & *Pauli*; secundus vero modus locum habere medium persuadet ratio, approbatque experientia.

CAP. XXX.

*Duplici modo literæ fiunt albæ in nigro
paginæ agro.*

PRædictis jure sequeretur modus scribendi literas in ferro, hæc enim indelebilibus connumerantur: verum quia talis exequitur modus aquis corrosivis, & metallicis, atque pigmentis metallicis diversicoloribus: hinc ergo inferius deducemus eum, ubi tractabimus de hujuscemodi atramenti scriptorii diversicoloribus compositis ex metallicis, ut recto ordine progrediamur institutum opus: ibi vero exponemus duplicatum modum quo scribantur literæ albæ, ut remaneant albæ in nigro paginæ agro, primo modo paratur sequens compositio, viz. Collige ex cortice ramuli tenelli ficus, aut ex foliorum pediculis, aut ex immaturis ficibus vulneratis liquorem acrem lacti similem, quem per medietatem horæ soli exponas inde eum dissolvas, cum aqua gummata forma convenienter liquida, ut scribi possint literæ quas exsiccare permittas mox paginam, ita scriptam coinquines omnino opus est atramento scriptorio vulgari quod nigrum est, ita ut pagina, id est, tota chartæ facies pigrore inficiatur, & ubi pagina fuerit exsiccata optime confricetur cum linteolo lineo decidet enim gluten lactis ficus, & gummi, literæ autem plane apparebunt albæ ob virtutem lactis ficus, qui ab atramento scriptorio tuetur chartam, quæ alba, & munda remanet absque ullo pigmento tamen, sola enim charta remanet munda ab omni inquinamento, adeo ut spatium chartæ vacuum videatur formare literas quæ cum ex charta tantum existant necessario apparent albæ in agro nigro facto cum encausto in reliquo chartæ.

Secundo id ipsum fieri potest si vice lactis ficus scribantur literæ cum luteo ovi soluto aqua gummata, in reliquis vero omnibus servetur superior ordo.

Præterea

Præterea literæ quæ in agro nigro relictæ fuerunt albæ possunt aureari atque argenteari, quemadmodum & pagina alba fieri solent nempe argento ad hoc munus parato, aut auro, aut purpurina quæ auri colorem inducit, aut quovis alio modo, cum multi sint inferius explicandi.

Verum atque niger solet in pagina formari ager, pingiturque cum fumo lucernæ exinde super eum formant literas aureas cum auro foliato, & albumine ovi, aut aqua gummata, idem præstat aurum in tenuissimum pollinem paratum, & aqua gummata solutum, ut moris est, quod ex argento quoque fieri consuetum est, quemadmodum & aliis metallis quæ aurum, & argentum æmulantur : sat est quod ex his scribuntur literæ quandoque in pagina alba, quandoque nigra vel diversi alterius coloris infecta prout viridis cærulei, rubei, purpureique, aut alii cujusque generis : veruntamen hæc omnia fusius exponentur propriis locis.

Descriptio

Descriptio Quinta,

DE

Atramentis Scriptoriis

Diversicoloribus.

CAP. I.

Expositio Universalis.

Ostenfis omnibus Scriptorii Atramenti nigri differentiis, exigit occasio, ut de altero atramenti Scriptorii genere tractemus, quod est indicum *Dioscoridis*, hoc pigmenta comprehendit diversicolora quæcunque tinctoribus, & pictoribus, necnon scriptoribus in usum habitata sunt: Pigmenta autem pictorum colores significant, quemadmodum asseruerunt *Plinius*, lib. 35. cap. 5. & *Cicero* 1: de *Divin.* præter *Dioscoridem*, & alios celeberrimos scriptores: etenim sympathia conveniunt scribere, & pingere; hinc contingit ut aliquando ponatur pingere pro describere, teste *Cic. ad Att. lib. 4:* Bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione?

&c.

& *Plinius de Nicomaco* pictore, scripsit, & *Apollinem*, & *Dianam*, Deumque, *Martem in Leone* sedentem, & picturas legere dicimus. *Virg. 6. Aeneid.*

Quin protinus omnia perlegerent oculis.

Nil itaque mirum est si pigmenta scriptoribus æque, & pictoribus satisfaciant, cum gerant atramenti scriptorii vicem: Quamobrem ea plerique merito appellarunt atramenta scriptoria, verum etiam addunt eis nomen coloris, quo prædita sunt, quemadmodum alba, nigra, rubea, sanguinea, purpurea, viridia, & lutea, saphirina, violacea, & alia cujuscunque coloris, saturave sint, aut diluta; principales autem colores sunt albus, croceus, purpureus, puniceus, viridis, cæruleus, & niger.

Tres tamen priores sunt albus, niger, & rubeus, nam alii nominantur per participationem prout medii, cum fiant atque mixtione diversi colores, viz. ex albo, & nigro subitiquitur cinereus, plumbeus ac color, quemadmodum ex rubeo, & luteo sortitur viridis, color, inde ex albo, rubeo, & cælesti, fit pavonaceus, ita ex nigro, & rubeo rovanus, & sic alii ex aliis supponuntur colores pro usu atramentorum, sat est igitur constasse, quod sunt atramenta pleraque diversicolora. Idcirco *Hieronymus Cardanus* Mediolanensis haud mediocris existimationis scriptor, *lib. 8. de Subtilitate Rerum*, recensuit, atramentum scriptorium rubeum quomodo fiat, & paulo inferius prodidit fieri atramentum scriptorium aureum, atque alterum cæruleum; deinde *lib. 13. de Varietate Rerum*, scripsit, fieri atramentum viride pro usu scribendi, etsi improprium alicui videbitur esse atramenti nomen, inconveniensque prædictis pigmentis diversicoloribus, præterquam nigro, dictio enim atramenti indicat rem atricoloris, cui adversantur alii colores: nihilominus si meminerimus non modo veteres, verum etiam posteriores nomen atramenti attribuisse indico (hoc tamen est pavonacei coloris ad cæruleum vergens) & inter pigmenta descripserunt eum, quemadmodum cinnabarin, hæmatitemque sanguinem imitantes, cæruleum, lapidem, & armenum; & alia hujuscemodi leguntur in *lib. 5. Medicinalis Historia Dioscoridis*: Quare nos etiam concedere jure possumus inter atramenta scriptoria connumerari pigmenta cujuscunque coloris. Verum

rum tanquam peculiare nigro colori esse cenſeo hoc atramenti nomen ; quanquam pro pigmentis ſcriptoriis ſingulis, & diversicoloribus uſurpatum ſit. Præterea *Hieronymus Mercurialis* 1. de *Excrementis*, aſſerit *Iſatim*, & cæruleum lapidem nominari atrii coloris. Hæc autem pigmenta ex triplici differentia ſubſtantix conſtituta ſunt : Quædam enim ex animalium partibus fiunt ; alia vero ex Plantis, cæteraque ex metallicis componuntur : Partes animalium huic negotio congruæ ſunt, quemadmodum ovorum cortices præparati, ac in tenuiſſimam ſcobem candidiſſimamque reducti : Interdum ovi luteum huiusmodi provinciæ conducit, & quandoque ovi albumen, parvæ buccinæ, vulgo appellatæ porcelletæ, hæc advehuntur ex maritimis *Agypti* locis, & in uſum habentur à ſcriptoribus, verum etiam à mulieribus ad faciem decorandam, prout eſt legere in *Commentariis Amati Luſitani in Dioſcoridem*, Enarratione 4. huiusmodi buccinam parvam voluit *Antonius Muſa Braſavolus*, lib. de *Examine Rerum memorabilium*, eſſe antale, quod ingreditur unguentum citrinum : ibi tamen intelligendum velim de buccinis parvis albis inſtar lactis, quæ proprie dicuntur porcelletæ, harum teſtæ præparatæ ſatisfaciunt mulieribus præter uſum pingendi. Præterea ex Conchiliis ſunt Murices, magnæque buccinæ, & purpureæ, ex quibus olim conſueverunt *Præſci* elicere cruorem, quem appellarunt purpuram nomine ipſius Conchilii : Alia parva animaluncula ad nos tranſferebantur alias pro rubro colore ſerici conſciendo ; ſed tranſeamus ad Plantas, quæ per plures diverſæque extant, ex quibus diverſi excipiuntur colores, variant enim colores, tum ob materiæ diverſitatem, cum etiam ob varietatem modi conſtituendi ; verum aliquis eorum color à tota Planta habetur, prout Indicum glaſto ; cum & alii colores ex plantarum partibus hauriantur, quemadmodum ex ligno *Brasilio*, ſive *Verzino* dicamus, quod idem eſt ; aut ex radicibus veluti *Rubea tinctorum*, & carota ſanguinea coloris ; aut ex foliis prout *Rutæ*, & *Yreos*, aut ex floribus, quales ſunt *Rosæ*, & *Violæ*, *Papaverisque*, *Gariophyllorum*, lini, *Urios*, & *Croci fila* : ex fructibus ſunt baccæ ebuli, & mirtillorum, baccæ ſpinæ infeſtorix, vulgo dicitur ſpina cervina, & ſpina merla ; adſunt

atque baccae grani infectorii, hoc appellarunt Græci Coccum Baphicum ex arbuscula Illicis humilis: ex fructibus mori celsi, aut ex fructibus rubi, ex granis ficus Indicæ Mexicanæ, quæ prout semina sunt, eisque tinctores pro Carbisino colore utuntur: A Plantis disfluunt quoque lachrymæ, & gummæ, quemadmodum lacca rubea, & splendens: alia est etiam quæ vocatur lachryma sanguinis Draconis; alia dicitur gomma Arabica, & hujusmodi alia. Reliquum est recensere metallica, quæ pro scribendi usu, præter picturam habentur, viz. cerussa, sandix vulgo minium, auripigmentum, cinaprium, ochra, viride æris, lapis cyaneus lazuli vulgo dicitur: terra nigra, zaphara hydrargyrium, chrysellum, Merchesita, atque metalla: Alia metallica factitia sunt ad hoc munus parata nempe picturæ, scripturæque quamvis alios habeant quoque usus metallica factitia tam ad bonum, quam ad malum, quemadmodum ad medelam humani corporis, ad adulteranda metalla, gemmasve, & ad venena qui jacturam maximam, mortemque immaturam inferunt; hæc vero malefica detestantur, vix illis, qui eis incumbunt, ad inferos enim miserrime degent nos itaque cogat amor proximi, ut unicum sit nobis votum cunctis mortalibus prodesse, & his nunc omissis ad cætera quæ nostri sunt negotii pergamus: Prout purpurina, & azurum alemanicæ, & hujusmodi alia. Veruntamen prædictorum unusquisque color certior, vivacior, diuturnior, magisque durabilis producitur à metallicis potius quam à plantis; proprium est enim plantarum coloribus tempore mutari; Quapropter illico facti colores in usum admitti debent, cum alioquin puri non possint penitus diu servari. Plantarum enim materia est imbecillis, & humoris plena de facile corruptibilis. Verum è diverso evenit ex metallicis, in eis enim inest coloris firmitas, æqualitas, splendor, & densitas, pressus non dilutus color, firmus non caducus, æqualis non varius, ac obsoletus, splendidus, non obscurus: Veruntamen neque metallica vitio carent, eis enim scribere non possumus, nisi prius ipsa aliquo humore dissolvamus, quemadmodum ovi candido longâ agitatione ad aquæ speciem deducto: aut aqua gummi, sive lachryma Arabica, imbuta, ac si humoris plurimum admisceas cum metallico colore, præ gravi-

tate cito, facileque subfidet fundo, hinc evenit ut dilutior red-
datur color, ni sedulo animadvertatur, per sæpe diuque humo-
rem cum colore molendo commiscere, si vero parum humoris
admisceatur, quo dissolvi solet præcipue tempore ipsius usus,
ut optime incorporetur, celerrime absumitur: metallica enim
immodice siccantur, ita ut scribi nil possit; sed de his satis pro-
nunc, latius enim singulorum historia exponetur inferius.
Quamobrem exordium erit ab atramento Indico, seu secundo
atramenti scriptorii genere constituto, sub eo enim cætera re-
ferenda sunt pigmenta, quæ in usu scribendi sunt, vel ad hujusce-
modi usum apta.

CAP. II.

De Atramento Indico.

INDICUM est secundum genus atramenti scriptorii, quod inter
pigmenta inseruit *Dioscorides, lib. 5. de Medicinali ma-
teria, cap. 98.* Verum enim ipsius textus inscriptio legitur in
veteri exemplari Græco *Ἰνδικὸν λίθος*, viz. Indicus lapis, ista
autem inscriptione caret postremum exemplar Latinum, quod
magis vulgatum circumfertur; in hoc enim conspicitur tantum-
modo Indicum nomen; proinde spectari datur, cum prima in-
scriptio adversetur textui, in eo enim duo Indici genera nobis
tradidit *Dioscorides*, quæ non à lapide, sed à plantis ortum du-
cunt; Quapropter argumento sunt depravatam fuisse in-
scriptionem ipsam; idcirco consultius erit inscriptionem lapidis
delere, & vice ejus inscribere, quod deest, & quod magis con-
venit inscriptioni utriusque exemplaris nempe cognomen,
ei proprium quod ab eventu Indici desumi debet; Ipsius au-
tem Indici eventus est inficere pannos, & alia colore cæruleo,
purpureo, dicto pavonazzo, & cum videantur colores isti
potius atrati, æque ducti sunt scriptores Clarissimi appellare atra-
mentum, hoc pigmentum à vegetabili planta deductum; Indi-
cumque denominarunt eum ex Regione India, ex qua adve-
hitur

hinc ad nos ; fuerunt alii ejusdem sententia, ut *Gabriel Fallopius, Tract. de Fossilibus, cap. 34.* & *Amatus Lusitanus in Dioscoridem, Enarratione 67.* verum complures veterum etiam meminere atramentum Indicum, quemadmodum *Vitruvius lib. 7. sue Architecturae, cap. 4.* & *Galenus lib. 4. de Compositione Medicamentorum per locos, cap. 4. & cap. 7.* atque *Paulus Aegineta, lib. 7.* ubi ipse ait melan Indicum, quod indicat atramentum Indicum ; his assensit *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 689. de Atramento Librario,* ibi enim inter atramenta scriptoria nominavit Indicum ; quamvis non sit nigrum : hinc *lib. 4. Fen. 7: Tract. 1. cap. 19.* inquit, & Indicum quidem bonum indum est, velocioris tincturae, sed est vehementius faciens colorem Pavonis, & flavitatem ; ex quibus expositis conspicuum deprehenditur voluisse veteres, atque Neotericos Indicum hoc nominari atramentum : Consequitur ergo, ut inscriptio fiat de atramento Indico, quod approbarunt tincturis idoneum, picturisque, ac scripturis commodum, verum cum duo atramenti Indici genere fuerint à *Dioscoride* constituta, eorum prodidit naturale, quod sponte ab arundinibus in Indiae paludibus, instar spumae vi solis exiens humor concresebat colore purpureo, quo tamen prorsus caremus. Alterum vero Iridici Genus scriptum nobis reliquit esse arte factum ; dum enim in Cortinis, haec sunt vasa insectorum in quibus tingunt pannos, ebullit glastum, Isatisve herba dicatur, & vulgo guado, tunc efflorescit, innatatque spumma purpurea, quam seduli artifices detrahunt, & siccant, eademque siccata constituit Indicum atramentum artificiale bonum, quod vulgus appellat Endego, corrupto vocabulo ; hoc à Mercatoribus defertur ex India Alexandriam Aegypti, & in Assyriam, demum ex illis partibus in hanc Venetiarum Civitatem universi in undi Emporium advehitur ; etsi legitur in Herbarium *Castoris Durantis* fieri Indicum hiis temporibus in illa quoque parte Italiae, quae vocatur Flaminia, in ea seritur Glastum, ex quo inde producitur Indicum : Legi apud *Casarem* consuevisse Britannos glasto herba faciem tingere, ut hoc colore hostes perterrere facerent ; id ipsum meminit *Hieronymus Mercurialis, lib. 1. de Excrementis, cap. 4. de differentiis Urinarum.* Fit itaque

itaque Indicum ex spumma purpurea glastii, quæ eructata innatat Caldariis infectorum, quemadmodum supra expositum fuit : spumæ autem addunt Incolæ succum extractum ex Corymbis ebulorum maturis, & ad invicem molunt spumam, cum succo, & modico aceti, mox ipsam compositionem igni leni, aut Soli exsiccant : hoc itaque modo constituitur Indicum, quo tinctores, atque scriptores utuntur : Alii farinam amili admiscunt ad pondus unius uncie, cum triplicata portione spumæ glastii, simulque omnia tenuissime molunt artifices cum urina, & aceto instar pastæ, ex qua formant placentulam, quam demum exsiccare dimittunt, & sic perfectum evadit Indicum, quod si pulchrioris coloris cupiunt eum, rursus idem conterunt, cui postea majorem quantitatem addunt spumæ ipsius glastii, adeo ut in compagem fissent compositionem ; inde ex ea tabellas instar tesserarum formant, & poliunt, easque exsiccare demittunt. Alii vero assumunt glastium ita tritum, & præparatum, prout venditur ; eumque solvunt cum urina in aliquo vase, & Soli exponunt eum ut diu maceretur, & putrescat, donec ex eo generentur Vermes, ex quibus exprimunt liquorem, quem percolant, & mox exsiccare sinunt in formulas, sive tesseras planas reducendo eum, quale est quod ex India Alexandria, & Venetias fertur : Optimum esse, inquit *Dioscorides*, quod Cœrulei speciem præbet succosum, & lene, hoc etiam nostra ætate observatur ; nam quod magis cœruleum est aliorum, tanto magis existimatur à pictoribus, & à scriptoribus : Quemadmodum è diverso, quod minus Cœruleum existit ; adeo ut quodammodo albicet, vilius habetur, viliorique pretio venditur ; utriusque materia est Ifatis herba, quæ ante florem colligitur, & sub mola tunditur, & facta ex ipsa cumulo maceratur Soli, mox in magnos globos redacta, & sub tecto locata aspergitur aqua, ut magis, potiusque maceretur, tunc edit magnum foetorem, & nigrescit, & sic præparatio Ifatis, sive glastii dicatur idem est, perficitur ad tincturas : nam si inde bullierit in caldariis, cum aqua efficiet colorem azurrum ; quo inficiuntur panni, tingunturque lanæ, telæ lineæ, & hujuscemodi alia cœruleo colore, & in illa ebullitione eructatur spumma, ex qua collecta fit Indicum atramentum, quod apud veteres præstantissimum

tissimum erat medicamentum leniter astringens, & exsiccans, inflammationes compescit, tumoresque laxos digerit, & partim reprimendo corroborat, & resolvit, ulceribus omnibus malignis, corrosivis, & cacoethis mirifice succurrit, ad ulcera oris præcipue præstat, neque refert in usu medicinæ si magis, vel minus cœruleum sit: nam utrinque æque bonum habetur, dummodo ex spumma glasti existat, quale descripsit *Dioscorides*, non autem adulteratum rebus contrariæ qualitatis, & temperaturæ, quemadmodum monuit, *Plinius* fieri tempore suo, scripsit enim *lib. 33. cap. 6.* quod deceptores tingebant vero Indico sterco columbinum, aut cretam selinusiam, aut anulariam, quorum fraus detegebatur igne; dum enim uritur Indicum bonum emittit flammam purpuream, odoremque maris; sed diversum accidit ex adulterato; nihilominus optimi etiam Indici usus in medicina omisus fuit à Neotericis, quod mirum est, cum à veteribus præstantissimum approbatum fuerit hoc medicamentum, usus igitur Indici est hodierno tempore tinctoriis, & scriptoriis: nam dissolvunt eum tinctores in caldariis cum lixivio, & aliis more suo, huc tamen vos docere non est meum institutum: at in medica facultate, quæ prodesse possunt aperire incumbo; quamquam alia memorari obiter inciderim, ne quid intactum relinquantur; quamobrem explicare adhæsi Indici usum pro picturis esse, atque scripturis, qui hoc modo exequetur si dissolutum fuerit Indicum atramentum, cum albumine ovi optime agitato, aut aqua gummata, id est gomma Arabica imbuta, adeo quod redactum sit ad quandam mediocrem consistentiam, ut disfluere possit, atque usu tingendi, cum, & scribendi congruat, & commodum sit: Veruntamen varius est Indici usus; nam simplex quandoque hoc præstat Indicam, nonnunquam etiam aliis pigmentis diversicoloribus componi consuetam est, ex quibus inde diversa in colore evadunt atramenta scriptoria: nam si exempli gratia, æquali portione auripigmenti componatur Indicum constituetur viridis coloris atramentum: Si vero Indici uncia commisceatur binis unciis cerussæ, fiet atramentum azurri coloris: præterea ex cinaprii uncia, & tribus uncias partibus Indici simul molitis, & cum ovi albumine, aut aqua gummata levigatis, evenit

atramentum

atramentum pavonaceum : Verum cum in mentionem usus albuminis ovi, & aquæ gummatæ inciderim, operæ-prestium fore existimavi explicare modum quo præparentur, ut diu servi possint, atque melius operari albumen ovi nempe, & aqua gummata.

CAP. III.

*Modus parandi aquam gummatam,
& albumen ovi ut à Corruptione præ-
serventur.*

PRimum si à candido oxi exordium assumere liceat, neminem latere hoc existimo viscosum esse, & glutinis tenacissimi vim habere, ita quod si albumen ovi conquassatum calci vivæ admisceatur vitri fragmenta ferruminat, ac testacea : Idcirco ut facilius colores in eo infundi, ac dissolvi possint ; Vulgares equidem solent ad aquæ speciem longa agitatione deducere illum, & quidam eum concutunt pediculis fici minutim cessimque ab uno capite divisis, ut citius in aquam vertatur, quæ inde comiscet pigmenta illius coloris, quippe qui magis eis aridet, eumque molendo ducunt ad formam, quæ scribere possint : Verum enim album ovi cum frigidum, & humidum sit, diu persistere non potest quin corrumpatur, & mucidum fiat. : Quamobrem alii majori solertia nixi non desierunt inquirere modum, quo albumen ovi incorruptum servari possit, neque incassum laboraverunt ; nam reperierunt pro voto succedere, quod inde maxima experientia comprobarunt ad hoc conducere, ut sequitur, viz. integrum ex ovo albumen detrahunt, mox super eum integrum absque ulla concussione illico affundunt aceti albi accerrimi vix trigesimam partem, tunc postea sic permanere omittunt albumen ovi cum aceto horarum viginti quatuor spatio, quo elapso colant frusto telæ lineæ veteris, sedulo animadvertendo

animadvertendo ne dirumpatur albumen, mox octo quoque diebus ita quiescere sinunt, atque iterum colant, demum hoc modo præparatum albumen servant in ampulla vitrea optime clausa pro usu dissolvendi pigmenta, quibus scribere intendimus: Alio modo servatur albumen ovi, si tantillum risigalli obruatur in eo: attamen hoc evenit incommodum ex albumine ovi, id enim quamquam absque mucore diu incorruptum servari possit, pigmentis vero mixtum citius faciliusque exsiccat, & ineptum, tunc redditur scribendi usu, nec amplius refici, neque in pristinum statum ullo liquore restitui potest: Quapropter cogimur toties ferme pigmentum solvere, cum alio albumine ovi, quotiescunque scribere volumus.

Reliquum est nunc pandere modum parandi aquam gummatam quæ magis convenit, quam albumen ovi, ut infra palam erit.

Cape lachrymæ, aut gummæ dicere malis Arabicæ, unciam mediam aquæ fontis, aut rosaceæ stillatitiæ uncias tres, in polinæm trituratione vertatur gumma, mox aqua commisceatur; & sic ad invicem mixta manere opus est, donec penitus gumma sit dissoluta, & in Crassata sit aqua, quod citius fiet, si aqua fuerit calefacta, priusquam gumma obruatur in eam: inde soluta percolatur, & servatur in vase vitreo, ac tandem, cum opus fuerit solvuntur, cum ipsa aqua gummata quicunque colores pro usu scribendi, aut pingendi, cum par sit ratio in omnibus, ac diligentia, tum usus: at si prædicta aqua bullierit, cum gumma saltem tribus undis, satis diu perdurabit, atque literæ magis servantur, etsi accidit exsiccare, facile tamen emolefcit modico aquæ communis, reficietur enim prout antea scripturæ congruum: Præterea plurimum confert commiscere pigmentis aqua gummata solutis, modicum aluminis rochæ, & omnia simul molire licet; Alumen enim est media colorum materia, & ideo tincturam illuminat, eamque splendere facit, & retinet, & firmat, diuque tuetur eam. Quidam etiam commiscere solent. Colores cum vernice liquida, & oleo è semine lini, aut è nucibus, omiſſis ovi candido, & aqua gummata; Liquida enim Vernix atque olea melius in se continent colores ad invicem mixtos: ita quod magis ex his evadit atramentum picturæ

pietura summopere Idoneum : hoc vero nullum scriptoribus usum præstat, unctuosæ enim chartæ adversantur : sed redeamus ad pigmenta, à quibus digressi paulo ante sumus.

CAP. IV.

Atramentum Cæruleum multiplex, quod ex Plantis deducitur.

Cum prolixitatem evitare cupiam, aliquot exempla cœrulei coloris vobis proponere, videtur mihi sufficere, eis enim alia multa similia agere poteritis : ut puta à Plantis exordiar, si ex lini floribus ostendam elicere succum coloris cœrulei, quales sunt flores ipsi, ut inde ipsomet succo constituatur atramentum scriptorium cœruleum, nonne statim accedent eis cicoreæ flores cœrulei, atque condrilla, verum etiam horum vivacioris coloris extant Cyani flores, battifecola vulgo dicti, hi Cyani gemmæ colorem referunt ; his consimiles sunt Hyacinthini flores, & anagalidis scæminæ cœlestini, tam etsi plerique hujuscemodi reperiuntur : Horum itaque vel consimilium colligantur qui magis arident, deinceps in mortario positi contundantur pistillo, inde ab eis prælo suppositis exprimatur succus, in quo parum aluminis rochæ solvatur, & servetur ad usum scribendi, miniandique. Verum ubi exiget opus, addi poterit parum gummi Arabici.

Aliter quidam exsiccare mittunt succum ita præparatum leni igni, aut soli, & hoc modo facilius servatur, mox cum scribendi opus fuerit solvunt eum molendo cum aqua gummata.

Alii vero decoquunt succum cum modico aluminis Rochæ ad evaporationem quartæ partis ipsius succi, demum obruunt in eum frustula lintei, quæ prius urina fuerint madefacta, & siccata, eodem quoque modo ter succo imbuantur, & exsiccantur umbra, siccataque servantur, quorum talis erit usus, ut

eorum pars aliqua, id est, quantum operi sat est videatur, dissolvatur cum albumine ovi, aut aqua gummata in aliquo cyato vitreo, præterea, ut omnibus exactè satisfaciam in præsententi filere non possum modum omnium pulchriorem eliciendi tincturam, verumque colorem à singulis floribus; & modus est sequens, ut capiantur flores, qui magis arident, immerganturque per diem in succo limonis percolato, & limido, eo enim temporis spatio detrahetur à floribus tinctura, ita ut flores proprio eorum colore exutos conspiceret poteritis, tunc color separatim colligendus est abijciendo flores, & succum evaporando, hinc color leniter exsicceetur, & usui fervetur, mox enim tempore scribendi, aut miniandi solvitur color ille jam servatus cum aqua gummata, aut cum ovi candido paratis, modo superius exposito. E Flandria advehitur ad nos in corticibus, testisve tellinarum electum pulcherrimum quoddam pigmentum, quod vulgo eorum idiomate dicitur verdelis, ipsum vero ita parant, Iridis florum summitatem colligunt ante maturitatem perfectam, hæc est pars floris Liliæ cœlestis satura, quam tundunt in mortario lapideo cum pistillo ligneo, inde massam sic tusam recondunt in vitreum vas, & in cellario vel alio loco humidiori collocant per dies quindecim, ut digeratur, atque putrescat, quibus elapsis eliciunt materiam à vase, & linteo veteri percolant; nam versa erit ferè tota in liquorem, quem igni exponunt ollula vitrea, ut ferveat donec decrescat tertia, pars cui tunc additur aluminis rochæ modicum plus minusve donec dissolvatur magis clarescat, deleaturque color, qui experiri poterit, si in ipso liquore madefiat frustum albæ paginæ, & conspiciatur pulcherimus color, qui servari potest in tellinarum testis juxta flandrorum morem.

CAP. V.

De Luteo, atque Virenti Colore.

Accedit duplex color exponendus, viz. viridis unus, & luteus alter, qui ambo diversi, & distincti colores juxta temporum diversitatem, eveniunt, ex baccis, fructibusve spinæ infectoriæ, aliòquin dicitur spina cervina aut merula, aut spino guercio: Belgæ vero Galliæ populi fructum vocitant baccas rhenanas, & recentiores nominant rhamnum solutivum, nam instar rhamni spinosa sit frutex, quæ producit baccas amaras cum aliquali astrictione, ita, & calidæ, siccæque sunt ipsæ baccæ ordine secundo, & expurgandi facultatem habent crassam pituitam, & biliosos quoque humores educunt per alvum: idcirco baccarum pulvis exhibetur à drachma ad sesquidrachmam: Alii baccas exhibent numero quindecim, aut viginti, & plures robustioribus. Idem gerit baccarum decoctio in jure carnis, absque sale, inde potu assumpta minori enim molestia, ac paucioribus ventris torsionibus evacuat, etsi baccarum dosis, aut numerus duplicatur pro decoctione agenda, quemadmodum docuit experientia, reprimitur enim violentia medicamenti in elixatione, ut rectè demonstravit Joannes Mesues, Theoremate 2. lib. 1. de correctione Medicamentorum: Præterea fit electuarium ex prædictis baccis spinæ cervinæ, quod jejuno assumptum per os summo mane ab adultis ad pondus unius uncie, usque ad drachmas decem commodo, ac placide solvit alvum educens pituitam, & alios humores crassos, & glutinosos, atque biliosos. Quamobrem podagram patientibus subvenit ischiadem, paralysim, hydropem, luemque veneream, & alia multa præstat: quod ut fiat, recipit spinæ cervinæ baccas præ maturas, prout mense Novembris ad libras duas, & mundas contusasque reponit in ollam vitriatam, & in ipsam tegumento clausam quaternis diebus præ macerari demittunt loco potius calido, prout hypocausto vaporis rive, inde ex eis prælo suppositis

positis e'icitur succus, cui addunt sacchari sesquilibram mox leni igne coquunt ad syrupi consistentiam, tunc colo transmittunt, & ad colarum adjiciunt cinamomi; zingiberis singulorum drachmas quatuor, garophyllorum Orientalium drachmas duas, demum pharmacum hoc usui servant vase vitreo, aut figulino vitro obducto, & clauso, cui aliquando comiseri ipse jussi pulpæ tamarindorum unciam unam pro libra electuarii, & melius successit.

Insuper etiam duplici vase sublimatur aqua ex ipsis baccis, in qua si madefiant linteola, ac tepida juncturis applicentur, earum dolores sedat, ac penitus delet: Quod efficacius agit oleum ex ipsis baccis more spagirico extractum.

Quatenus vero ad colores, quos baccharum succis, aut ipsarum decoctio præstat pictoribus, atque scriptoribus, dixi esse varios ob temporum varietatem, nam bacca prædicta si colligantur Octobris mense, tunc non adhuc sunt perfectæ maturæ, quæ si exsiccentur, inde contusæ dissolvantur aqua, luteum præbent colorem: at si maturæ legantur quemadmodum sunt mense Novembris faciunt colorem virentem: Idcirco à quibusdam exprimitur succus ex baccis maturis, qui cum modico aluminis decoctus in usu est pictoribus pro saturato virenti colore: Alioquin immaturas capiunt baccas, easque tundendo in mortario suffringunt, & lixivio per noctem infundunt, inde bullire mittunt donec defuerit tertium, reliquum colo transeat, colatoque additur tantillum aluminis-rochæ triti, & igni exponitur, ut incalcescat succus, & lique scat alumen, prope ebullitionem, tunc auferatur ab igne, ac iterum percoletur, & usui fervetur, ex hoc enim evenit luteus pulcherrimus color, quo luforia chartæ tinguntur officinis, hic tamen color eo magis accenditur binis croci filis additis, cum modico gumma Arabica.

Hujuscemodi coloribus inficiuntur panni lanei, lineique cum herba luto dicta à *Virgilio in Bucolicis Egloga 4.* eandem herbam *Plinius lib. 33. cap. 5.* nominavit luteam, quam *Viruvius lib. 7.* vocavit luteum: sicca enim herba lutescit, & usum habet in tincturis tantum: Idcirco pannos candidos inficit colore luteo; & quæ ceruleo tincta sunt, Viridia efficit: Hanc herbam *Ruellius* falso existimavit esse *Isimachiam* quam-

vis satis ab ea distet, quemadmodum exacte demonstratum fuit à Petro Andreo Mathiolo in *Dioscoridem lib. 4. cap. de Lismachia*, necnon à Dodoneo *Pemptade 6. lib. 2. cap. de Genista*, ubi hanc herbam connumerans inter genistæ species appellavit genistam tinctoriam : Alii vero cerretam dixerunt, & alii bragliam ; quidam etiam corariam, & magis proprie vulgus vocat herbam tinctoriam, hæc est humilis herba longe tamen differens à loto arbore magna in Africa, de qua legitur apud *Homerum, lib. 9. Odyssæ* ; Per similem colorem luteum sive flavum præstat lignum fructicis, quæ corinus coriaria dicitur à scriptoribus, vulgo autem scorinum, scoranumve, & Roso, Idiomate nostro ; hujus fructicis foliis, ac tenuibus virgultis densantur Coria, non minus quam cum Rhoe, Arabum Sumach, refrigerat, adstringit, & exsiccât, ulcera oris sanat, & genitalium fluxusque omnes cohibet.

CAP. VI.

De Brazilio, Verzinove Ligno tinctorio.

Peragitur progressio coloris rubei à Brazilio ligno, quod & Verzinum dicitur, utrunque enim ipsius ligni nomen deducitur à Provincia Indiæ utriusque nominis, & colligitur Brasiliū apud Tamasiū urbem in Provincia Brasil dicta, & del Verzin, hoc lignum vetustate fit melius, rubescitque magis, leve est sub dulce adstringentisque saporis præclara igitur vis ipsius Brasiliū ligni vulgaris nobis est pro tinctoriis, & adscribendum : multis autem modis paratur rubrum hoc atramentum : cum etiam ex eodem ligno plerique, & varii colores coquendo diutius, aut breviori tempore excipi possint, ac eo magis alterius admixtione, ut infra demonstrabitur. Quidam tenuissime incidunt Verzinum, & per noctem infundunt in lixivio, mox intus obtinunt modicum aluminis roche, & igni mittunt,

mittunt, ut ferveat donec decreascet tertia pars, inde colo transigat, & colatura adjiciatur tanrillum gummx Arabicx tritæ, & usui servant. Alter modus erit parandi atramentum rubeum, si lixivio potenti, & ferventi scobs Brasiliæ imitatur, sat erit ejus octava pars, addito modico aluminis rochæ inter cineres calidos per horam excoquitur; deinceps in usum admittitur. Aliiter quidam parant lignum Brasiliæ in tenuissima fila incisum, & aquæ decuplo pondere infusum relinquunt horis saltem sex, aut octo, inde cum ligno excoquitur in aqua, donec tres, ex quatuor partibus decedant, sic erit color rubeus, splendidus; at si paulo plus excoquatur, sanguineus ruber eveniet color, si etiam diutius decoquatur, caru eas fiet: Alii Verzinum, sive Brasilium dicatur, ut supra infundunt in aqua frigida per horas duodecim, deinde igni exponunt ut ferveat, & decreascet dimidium, quod percoletur, tunc singulæ libræ colati additur uncia dimidium aluminis rochæ triti, & quarta pars uncia gummx Arabicæ, ac iterum bulliant, exigit ars, donec omnia penitus soluta sint, tandem coletur quod perfectum erit atramentum rubeum, eo enim miniari libri, literæque scribi commodè possunt. Alii vitro aut cultro abradunt tenuissime lignum Brasiliæ, cujus unciam capiunt, & affundunt ei acetum acerrimum quantum expleat dimidium poculi, & urinæ pueri, ac lixivii singulorum quartam partem poculi, & omnia in olla reposita mittunt igni, ut leviter ferveant, donec tertium decreascet; dum tamen bulliant immisceatur eis paulatim dimidium uncia gummx Arabicæ, ac sæpe cum rudicula agitur; Ubi vero fuerit fere coctum atramentum, additur aluminis rochæ triti ad quantitatem Castanæ, & cavere opus est ne nimium ferveat, quia nigresceret, sæpe igitur extolle guttam ipsius tincturæ, eamque inspicias, ut rubea pulcherrima sit, tunc vas deponatur ab igne, & cum refrigerit, coletur, biduo, eam committendo in vase recluso, deum servatur donec opus erit; hoc enim optimum erit atramentum rubeum: Verum enim ex eodem Brasilio varii sortiuntur colores, prout varii sunt modi operandi eum, Idcirco offeram ibi non nam omnium præter jam dicta, ut coram omnibus sit.

Cape Brasilium, & decoquatur in aqua donec decreascet tertium,

tium, aut donec rubefiat charta in prædicto decocto immersa, & illico elevata, quod sæpius experiri poteris, donec optimo colore rubeo infectum conspicias, tunc inde in quatuor partes divides decoctum; Cujus pars prima inficit colore rosato perpulchro absque ulla alia additione; at ex secunda parte ubi tepeat, si modicum aquæ addas, in qua extincta sit calx, fiet atramentum pavonaceum: In tertia autem parte, si addatur lixivii fiet violaceum atramentum: Reliquum est, quod evenit ex quarta parte; nam si in ea dissolvatur aluminis facis vini modicum fiet atramentum leonatum

Alii capiunt Verzini tenuissime incisi uncias sex, eumque infundunt in libris tribus lixivii acris, deinde igni mittunt, ut fervéant, donec relinquatur tertia pars, quam colo transmittunt, deinde colaturæ addunt modicum olei tartari, ac totidem aquæ gummatæ; eiis enim atramentum evenit pavonaceum, & hujusmodi color augetur, si magis olei affundatur, si vero plurimum olei è tartaro sit immittum, fiet atramentum violaceum, lanthinumve: nihilominus alioquin operatur oleum tartari, ubi solum absque societate alterius liquotis administretur; nam si in eo tantum imitatur scobs Brasilii absque aqua, vel alio liquore illico constituet atramentum rubeum, quod plurimum ad scribendum conducit, & fuci vim præstantem habet, quæ omnia agit sua acredine, & tenuitate qua approximatur aquæ ardenti: Idcirco colorum materiam illico elicit. Præterea eodem Brasilio verzinove, diversimode tamen, vel cum aliis administrato, sæpe fiunt fuci, quibus Mul'eres vitia corporis præsertim faciei regunt, & occultant; ut exemplum, experientiaque haberi potest ex sequenti fuco, qui ruborem mirabilem inducit in faciem lividam, ac eam nitescere facit, & octo dies equidem perdurat, quibus diebus non aboletur sudore, nec aqua.

Capæ Verzini tenuissime abrási, linea aut viri frusto uncias tres, infunde in libris ternis aquæ communis triduo, mox adde glutinis piscium contusi, & incisi drachmas sex, & sic omittas donec emolescat, inde exponatur igni addendo grana tinctorum optimæ, Ka bisinii vulgo Cremese, singulorum biras uncias, aluminis rochæ unciam unam, chrysocolla, vulgo borase drachmas tres, & serveat donec dimidium decrescat, tunc coletur,

letur, & ampulla vitrea clausum per octo dies fervetur, antequam usui supradicto administretur.

Alter pulcherrimus fucus sequitur.

Cape Verzini uncias duas, Rubear tinctorum unciam unam, grana tinctorum dimidium uncia, infundantur omnia in vino albo potenti per quatuor dies, demum adjiciatur aluminis rochæ dimidium uncia, & bulliant usque ad diminutionem medietatis, inde filtro coletur, & usui fervetur; nam summa efficacia operatur.

Alter facilis valde pulcher fucus, qui rubore faciem inficit cum splendore, & pulchritudine.

Cape aluminis Rochæ, glutinis piscium singulorum unciam unam, Verzini ligni rubri uncias duas, infundantur tri-duo in aqua exinde coquantur, colentur, ferventurque in vase vitreo ad libitum.

Pro usu fuci descripsit *Conradus Gesnerus*, aquam distillatam cum Brasilio, ut infra demonstrabitur, quæ faciem splendidam, & rubram efficit sine noxa, diu etiam permanet ipsius tinctura.

Brasili optimi unciam unam, gariophyllos num. decem, totidemque grana minoris Cardamomi, cubearum grana quinque, lignum Brasili in scobem, cæteraque in pollinem redigantur; inde omnia ad invicem mixta obruantur in libram unam aquæ ardentis ter distillatæ, & leni calore, vaseque diligenter occluso macerentur per diem naturalem; inde duplici vase, aut igne perexiguo distillentur, ut moris est, emanabit enim aqua limpida instar fontis, etsi actu non exister colorata, potentia tamen tingere potest, hæc aqua innoxia est, ut poru assumi possit; Verum perscriptis normis aliæ excogitari aquæ, ac construi possunt.

CAP. VII.

De Atramento Scriptorio pavonaceo,
Violatoque Purpureo.

ETenim hujuscemodi atramentum, ex pluribus, singulatim tamen tum floribus, tum etiam radicibus, cum & fructibus confici potest, cum singulis eorum sit propria tinctura. Quamobrem de pluribus singulatim in uno, ac eodem capite scribere decrevi, exordium assumens à radice quadam esculenta apud nos satis copiosa, & vulgaris, quæ appellatur Carota, cujus differentia duplex est; una, viz. Lutea; altera vero purpurea sanguinosa vergens ad pavonaceum, utraque seritur æstate, colligiturque hyeme, & cocta pro obsonio editur, diversimode autem coquitur, tamen si quocunque modo cocta valet. Coquitur sub prunis, aut in aqua dulci elixatur, aut muria inde mundatur, concinnaturque aceto, & oleo guttatim insillato, prout alia acetaria condiuntur ad excitandum appetitum, conditur atque pro quadragesimali obsonio, præcipue purpurea una cum rapis in rotulis incisis in garo, veterum more, quod est muria, addunt atque sapam præter vinum nigrum potens, & mel: Alii quidam adjungunt his modicum aceti, Lutea vero radix paratur pro acetario, ut supra dictum fuit, præterea quidam coquunt eam cum jure pinguium carniū, & tanquam suave obsonium comedunt: neutra hujuscemodi carotæ radix ab ullo veterum, quem ego meminerim, recensita fuit: Veruntamen ex recentioribus *Remberius Dodoneus, lib. de Stirpium historia*, inter pastinacæ species connumeravit carotas, cui prorsus adversatur *Andreas Mathiolus in Dioscoridem*: Præterea nos quoque experientia edocuit multum distare pastinacas à Carotis: Verum lites omittendo, eo magis cum in medicina nullum habeant usum carotæ, accedam ad institutum meum, quod antea, adimplere non poteram, nisi prius explicassem

quid essent carotæ radices, & quæ earum magis congrua sit negotio construendi atramentum scriptorium pavonacei coloris, hic itaque color conspicitur in carota ejusdem coloris pavonacei, quapropter ab ea eliciendus est. Idcirco capiaturs pars atra ipsius carotæ, tenuissimeque incidatur, & aceto acerrimo obruatur cum modico aluminis rochæ, mox igni exponatur, ut bulliat, evaporandoque decrescat donec remaneat quarta pars, tunc ab igne deponatur, & frigesactum coletur, inde colatum omittatur inspicari, exiccarique ex se; ita enim constituetur massa coloris pavonacei, quam molire oportet, mox iterum molendo solvere cum aqua gummata, tandem coletur, & perfectum erit atramentum scriptorium pavonaceum pro usu miniandi, scribendique idoneum.

Hujusmodi coloris atramentum præstare constat succus extractus ex ebuli Coryn bis rutilo nigricantibus ubi maturi sint; ipsi atque semina in ipsis contenta intus assumpta expurgant corpus educendo pituitam, & aquosos humores quare adversus hydropem conferunt; prius tamen corriguntur cum anisis, & aliis aromatis; sed ut fiat atramentum violaceum purpureum, capiuntur grana matura ebuli, id est, humilis herbaceique Sambuci, contundantur, & ab eis tuis, & prælo suppositis exprimatur succus, qui ad inficiendos capillos aptus, ac summe efficax est, juxta *Dioscoridis* sententiam; Verum si in ipso succo solvatur parum aluminis rochæ inde coletur, magis il uminatur; alumen enim tincturam splendere facit, ac retinet eam, & ideo alumen est media colorum materia, sic itaque constituitur atramentum, quemadmodum supra sollicitum fuit quod pro scribendi usu fervetur:

Idem compertum est evenire, ex succo expresso è nigris myrti baccis, est Myrtus arbor humilis notissima, & odorifera, tamen si ex floribus stillatitius elicitur liquor suave redolens i. Veneri olim Sacra dicata fuit myrtus, teste *Plinio, lib. 15. Naturalis Historia, cap. 29.* Myrti quælibet pars astringit, & desiccatur, tam si foris applicetur, quam si intus assumatur, idcirco ex myrti baccis fit generosum obsonium, quod dicitur myrtatum saporis præcipui: elicitur succus ex baccis myrti, quem *Plinius* auctoritate *Catonis* Censorii appellavit Vinum Myrtinum.

num, præterea dixit fieri nigrum vinum, ex baccis myrti albi addito vino melleo vel albo, vel nigro, prout sunt bæcæ vel alba, vel nigra.

Aliter vero tractavit *Dioscorides*, de *Vino Myrtite*, asserens ipse fieri ex baccis nigris post maturitatem tuis, & organo expressis : Aliud simile recensuit, sed costum ad tertiae partis evaporationem. Tertiumque descripsit compositum cum vino veteri, & aqua dulci : cuncta tamen vina hæc decantantur utilia stomacho. Ex succo baccarum myrti fit syrupus cum saccharo ex descriptione *Joannis Mesues* adversus fluorem alvi, & dysenteriam, sistit fluxum stomachalem, & menses mulierum superfluos, confert cordis tremori, eum enim corroborat, & omnia viscera, sedat tussim, ac sanguinis sputum cohibet, venarum erosiones demulcet, tamen provocat urinam : hæc atque alia similes facultates procedunt ex myrtillorum succo ; præterea qui jejunio stomacho ante alia assumit succum myrti tuetur ab ebrietate : exterius vero applicatus confert adversus igni phalangii, & contra scorpionum puncturas, oculorum inflammationes sedat, ac fistulas lachrymales curat ; reducit matricem relaxatam, & descendente, & anumi exeuntem introducit, & retro firmat, usculcula serpiginosa tam capitis, quam totius corporis sanat ; prohibet diffusum capillorum, & denigrat eos ; quippe tincturis aptum est myrti succum, asseruit *Plinius* loco supracitato, verum præparatur modo prædicto de succo granorum ebuli, sic enim æque evadet atramentum scriptorium ex succo myrtillorum. Præterea violaceus deducitur color peculiaris à Viola, verum cum duo Violarum genera nos docuerint Græci in re medica valere, quorum multæ sunt differentiæ in forma, colore, atque viribus distinctæ, quamobrem genera ipsa explicare cogor, ut magis pateat quod efficit colorem pavonaceum jam supra institutum. Unum itaque Violarum genus appellarunt Græci *ἰον*, alterum vero *λευκόν* ; hoc Arabes nuncuparunt Cheiri, cujus ne una quidem species reperitur habere hujusmodi colorem, prænominatum quare omisso hoc genere, accedam ad primum dictum *Ion* proprium Violæ, quæ à Græcis dicta fuit *ἰον αὐθ*, quod est viola flos, ubi autem ipsius violæ colorem indicare voluerunt ; *ἰον μέλαν*, *ἰον πορφύρεον*,

pronuntiarunt : Latini vero exposuerunt Violam nigram, Violamq; purpuream, & ab ista fieri vestem Ianthinam, ac ita nominari retulit *Plinius*, male confundit *Servius* forte auctoritate *Apulei*, hunc florem cum hyacinto, & cum vaccinio: voluit enim *Apuleius* violam dici vaccinium à colore vacca, quod satis distat à veritate, etsi pleriq; sunt colores quibus insunt vacca, nullus tamen est violaceus pavonaceusve neque purpureus : Verum odoriferus flos iste appellatur, nostra dictione Italica, Viola mam-mola, & Viola zotta, quæ principio veris, ut puta mense Martii oritur : hæc prout percipere potui, dicta fuit à quibusdam Viola, quasi minime violam, aut non violanda, aut ab olendi vi, Aliam rationem violæ ab his diversam, fabulosamq; prisci divulgarent Poetæ : ipsi enim prodiderunt *Io* filiam *Inachi* fluvii adamatam fuisse à *Jove*, eumq; ob interventum *Junonis* in invencam transformavit *Jupiter*, ne agnosceretur, & pro ejus pabulo jussu *Jovis* creverunt in campo viola, quæ à Juvenca, sive ut melius dicam à Vitula, idem est, assumpserunt nomen. Violam enim quasi Vitulam ex trita litera *t* dixerunt Latini? Odorifera est Viola hæc ; frigida, & humida in primo ordine somnifera, inflammationes extinguit, & ideo confert Cynanchæ, Vuæ, & pleuritidi, lenit enim asperam arteriam, & thoracem, comitialibus præsertim pueris auxiliatur, vim purgatricem habet, qua educit bilem quocunque modo assumatur per os, ex flore enim Violæ pleraque fiunt medicamenta, viz: pulvis succus, aqua stillatitia, troscisci de Violis, conserva de Violis, saccharum candidum Violatum, infusio violatum, tum simplex, tum solutiva, inde ex infusionibus istis vel simplici, vel solutiva fiunt syrappo addito saccharo, viz. simplex, aut solutivus, prout est infusio. Verum si vice Sacchari componatur mel cum infusione, fiet mel violatum simplex, aut solutivum juxta vires infusionis, fit etiam Julepum violatum, acetum violatum, & oleum Violatum. Hæc omnia fuerunt descripta à *Joanne Mesue*, nihilominus neque Violaria herba inutilis est, celebrata satis fuit à *Dioscoride*, asserente valere eam appositam more Emplastri stomacho estuanti, oculorum inflammationibus, ac sedi excidenti. Sed revertamus ad florem Violæ, à quo deducitur color, quippe ab eo confuso exprimendo

mendo succum cum colore, aut per infusionem floris in succo limonis, quemadmodum superius expositum fuit, aut cum spiritu acido Vitrioli, inde præparata cum aqua gummata, & tantillo aluminis rochæ, ut perficiatur atramentum ad scribendum, miniandumque pulcherrimo colore violato.

Ex ligustri baccis præ maturitate nigris elicere consuevere succum coloris pavonæci purpurizantis superioribus consimilis. Verum enim alios quoque colores extrahi ab eodem frutice deprehendi, operæ-premium duxi explicare quicquid, & quomodo de eis innuerint Scriptores. Memoriam itaque nobis prodiderunt Græci, Latini, necnon Arabes auctores in usum habuisse ligustrum pro coloribus inducendis, diversimode tamen, Græci namque ligustrum appellant *λύπεον*, cujus foliis oleæ similibus, quamvis majoribus tritis utebantur ad capillos rufos efficiendos, teste *Dioscoride*. Eiusdem sententiæ fuit Arabs *Serapio*, *Tract. de Simplicibus ex Plantis*, cap. 110. ubi tractavit de Ligustro, sub nomine Alcannæ, asserens, succum foliorum efficere capillos rufos. His favet *Prosper Aspinus*, vir præstantis doctrinæ, summæque summæque eruditionis, qui in facultate simplicium, felicitate studioque mehercule prosper fuit. Eam enim facultatem summa cum laude docens in almo Gymnasio Patavino multa variaque opera medicis, & Philosophis perutilia prospere edidit, & præ cæteris, locupletissimum de Plantis Ægypti maximæ utilitatis studiosis: Unde in ejus libri, cap. 13. recensuit Ligustri stirpem, asserens appellari ab Incolis Ægypti elhanne, seu tam aharendi. Præterea voluit *Alpinus* ipse esse hæc proculdubio Alcanna *Avicenna*, & *Serapionis*; hinc de facultatibus ipsius discurrens, ait, ex foliis confici pulverem, quem appellant Ægyptii archenda; hæc eorum mulieres utuntur ornatus gratia, manus, ac pedes colore aureo tingentes: nam simplici aqua mixtus archendæ pulvis eam facit auream, quæ omnia inficit aureo colore: idcirco mulieres cum ipsa capillos aureare possunt: at Princeps *Avicen. lib. 4. sen. 7. Tract. 1. cap. 19. de tincturis capillorum*, explicavit radicem alcannæ inficere flavitate capillos, hinc Mauri suos inficiunt capillos radicibus alcannæ, quemadmodum etiam equorum crines juxta descriptionem *Amari Lusitani in Dioscoridem*. Præterea si denigrantibus compo-

componatur, & affocietur radix ligustri, siue alcannæ dicamus nigrore capillos inficir, auctore *Avicenna* eodem in loco. Inde Latini usurparunt ligustri baccas per maturitatem nigras pro conficiendo atramento Scriptorio : Veruntamen *Avicenna* exemplo eas denigrantibus alijs commiscet, quemadmodum superius expositum fuit : Simples enim ligustri baccæ sunt plenæ purpureo succo ; prout asseruit *Petrus Andreas Matthiolus in Dioscoridem*, ac prout melius experientia constat, nam colore purpureo violaceo coinquinat ipse baccarum ligustri succus, tametsi *Vitruvius Veronensis, lib. 7. de Architectura, cap. 14. de Purpureis coloribus*, meminit fieri purpuram elegantem, ubi ait, eadem ratione vaccinium temperantes, & lac miscentes purpuram faciunt, &c. sub nomine vaccinii d'fferuit de baccis ligustri, quas, & *Virgilius Maro* appellavit vaccinia, sic canens in Bucolico.

*Non ne fuit satius tristes Amaryllidis iras
Atque superba pati fastidia, non ne Menaleam,
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses,
O formose puer nimium ne crede colori
Alba lignstra cadunt, vaccinia nigra leguntur.*

Carminum *Virgilii* sensus satis patet : hortatur enim Poeta ipsa puerum non confidere nimium ætati ejus viridi florentique, & pulchra quæ ceu instabilis, ac momentanea cito labitur cum omni pulchritudine, & transit ad senectam deformem ætatem, quæ album colorem efflorescentem amisit, quippe eo caret, verum atra, & rugosa fit senilis ætas. Quamobrem exemplis *Maro* suadet puerum animadvertere ex ligustro albos provenire flores pulchros & odoratos, quos bonæ gratioseque ætati æqui-paravit ; sed quum celeriter decidunt flosculi, sic florida ruit ætas, ipsisque flosculis albis deciduis succedunt fructus nigri, viz. Baccæ, quas vocavit vaccinia nigra, à baccis nigris mutata litera *b* in *n* ; hæc itaque vaccinia siue vaccinia non sunt grata, quemadmodum flores, sed aspectu nigra, & tetra, prout senecta ætas mala, & præceps habetur. Ex præhabitis igitur depræhenditur apertissime ostendisse *Virgilium* ligustri fructus esse

esse vaccinia ; quamvis quidam male exponentes mentem Poetæ sint nixi distrahere eam, non minus aliorum hanc in rem impexit. *Servius Grammaticus Virgilii Commentator*, cui ignoscemus tanquam cæco, Plantarum historia pœnitus ignaro: Verum eo magis redarguendi sunt, *Petrus Andreas Mathiolus, Bellonius, Ruellius, Marcellus, Hernolus Barbarus, & alii*, qui aberrantes existimant Vaccinia esse flores ; & alii, ut *Fuschius, & Dodonæus* decepti pro vacciniis, descripserunt fructus diversos à baccis ligustri ; ita quod prædictorum quidam aliqua ratione ducti sunt, alii quorundam auctoritate nixi, & alii diversis opinionibus imbuti, aut ex proprio sinu diversam protulerunt sententiam à veritate, & longe, à mente *Virgilii*: sæpe etiam contingit multis eandem sententiam diversè interpretari, quam non intellexerunt ; Idcirco si dixerit *Servius* vaccinium esse violam auctoritate *Virgilii*, responderetur male intellexisse *Virgilium*, ipse enim *Georgicorum Ægloga 10.* distinguit Violam à Vacciniis, dicens,

Et nigra Viola sunt, & Vaccinia nigra.

Eadem differre apertissime ostendit *Viruvius* loco ut supra, et si *Mathiolus* non æque existimans vaccinium esse hyacinthum, attulit quandam frivolam opinionem nullius momenti, & à nemine probatam vel auditam ; quatenus ad opinionem *Dodonæi* si perpendamus ipsius verba, facile percipiemus esse Vaccinia sua ex planta Boemiæ ab eo tantum excogitata, neque ab altero probata ; sed inter scriptores Vaccinii videtur magis probari *Fuschius*, adhæsit enim ipse Græcis, qui appellarunt *μωεβν βαλνιον*, fructum ipsius Rubi ; nihilominus *Amatus Lusitanus* in hac re magis aliorum sensus apicem attigit mentisve ipsius poetæ, qui voluit equidem intelligi de baccis ligustri, quæ aliquando dicuntur baccinia voce proxima dictioni Græce *βαλνιαι*. Verum diversitatis opinionum causa (ne Judice) fuit ; nam Græci dictionem hanc perodiderunt, *πολυσημῶν*, id est communem, & quæ multa significat : Hæc autem omittamus, ut accedamus ad explicationem facultatum ligustri, quæ præter tincturas, jam supra descriptas sunt astringentes, & exsiccantes ; tamen si *Avicennas lib. 2. Tract. 2. cap. 50.* inquit, Alcana frigida in primo, & sicca in secundo ; & ideo ejus folia masticata ulceribus

ulceribus oris auxiliantur ; si vero carbunculis, inflammationibusq; applicentur summopere conferunt eorum decoctum igni ambustis medetur : ex ipsis foliis ligustri consuetum est Aegyptiis conficere pulverem, prout superius dixi auctoritate *Alpini* mox pulvere aqua mulsa parato utuntur ad humidos pedes fluxionibus obnoxios, ac multum exudantes, ferentes emplastri modo appposito per horam exiecat, & adstringit ; tamen si ad oris ulcera confert, gingivarum, & pudendorum maxime præstat, ex odoriferis ligustri floribus distillatur aqua per alembicum odorifera, quæ æque refrigerat, & astringit : Idcirco easdem facultates possidet, & in potu assumpta vomitum sistit, dysenteriam compefcit, & quoscunque alios fluxus, muliebrium alba, cum & rubea superflua cohibet si bibatur, aut in ore matricis linteola eadem aqua imbuta immittantur : assumpta aqua adversus sanguinis sputamina confert, exteriusque mulieres utantur ea ad faciem decorandam, obthalmiæ succurrit, si ex ea fiat collyrium cum tutia prohibet enim humorem fluxum, atque lachrymas : Præterea ex floribus fit oleum Cyprinum cum aromatibus, quibus compositum est, & magnæ efficacix ad multas ægitudines juxta *Dioscoridis* traditionem, quam unusquisque legere poterit : hujus olei Cyprini compositi duplicem prodidit, & differentem descriptionem *Paulus Aegineta*, lib. 7. de Re Medica : fit etiam oleum Cyprinum simplex recentiorum more ex floribus oleo tantummodo insolatis, hoc tollit vulnerum inflammationes, & capitis dolorem è bilioso vapore sedat. Aliud simplex oleum Cyprinum scriptum nobis reliquit *Mesues* lib. 3. constat autem ex florum Cypri uncis quatuor, coctis in olei veteris uncis decem, cum modico vino : Alterum simplex insinuat *Dioscorides* ; Calefacit hoc oleum præsertim compositum, emollitque nervos, & alia multa operatur, ut est legere in *Dioscoridem*.

CAP. VIII.

De Purpura veterum, & ipsius differentiis.

Antiquitus purpura fuit insigne Romanorum Magistratum valde splendidum, exinde Imperatorum, & Regum vestes purpureo colore tingi consuetum fuit: Verum enim veterum purpuræ usus prorsus perijt, idcirco, alia (hoc ævo) illius vicem gerit, illa ex animalibus, nempe ex conchis marinis detrahebatur: hæc autem ex planta ortum ducit: Præterea cum habuerint præsci tot differentias coloris purpurei, hoc forte visum fuit omnibus mirum, quibus causis ignotæ fuerunt; appellarunt enim veteres auroram purpuream, teste *Ovidio, lib. 3. Metam.* & pronunciarunt Ver purpureum, atque Aerem purpureum, ut *Ovid. 6. lib. Metam.* & *Virgil. lib. 3. Aeneid.* & Sanguinem purpureum scripsit *Homerus*, at nonne dictum fuit purpureum Indicum, quamvis pavonaceum sit, & *Dioscorides* ipse prodidit fieri Indicum ex spuma purpurea, quæ innarat cortinis, quibus bullit glastum, cujus facultas est cœruleo inficere colore. Verum atque Violam mamollam vocarunt purpuream, quam vulgus nominat pavonaceam, prout est equidem: Cœlestinumque hyacinthi florem voluerunt scriptores nominari purpureum, & Mare asseruerunt purpureum esse veluti, *Virgilius lib. 4. Georg.* inquit,

In mare purpureum violentior influit amnis.

Unde *Cic. lib. 4. Acad.* Mare illud, quod nunc favonio nascente purpureum videtur. Idem quoque scripsit, *lib. 2. Acad.* dicens, quod mare nonne cœruleum, at ejus unda cum est pulsâ remis purpurascit: nihilominus purpureus color est equidem niger rubore quodam admisso at rubeo clarior, qui nigricantis rosæ splendore subluet omnium colorum gratissimus, & tingendis vestibus maxime expetitus est: hujuscemodi coloris

T t

prodiderunt

prodiderunt scriptores fuisse vestes Tyrias, quæ tunc temporis appellabantur purpureæ, ac aliarum pulchriores existimabantur; nostra autem ætate hujuscemodi vestes vocantur scarlati quibus Veneriis Illustrissimi Senatores procedere conspiciuntur: verum cum prænarrata videantur à scriptoribus confusa, ea aperire ipsa conabor, & à conchyliis exordiar, ut veterum purpuram recenseam, ex conchyliis enim tanquam causa materiali tot evenerunt differentiæ: Murices itaque purpuræ & maris piscium quædam genera inter conchilia sunt connumerata, à quibus olim elici consuetudo erat sanguinem nobilem, succumve illum mediis eorum faucibus contentum: idcirco incolæ venabantur conchylia, eaque ferramentis scindebant, ex quibus purpureus liquor profluebat, quo inde tingebantur vestes purpureæ? Quamobrem liquor iste cruentosus à purpura concha marina extractus æque purpureus color denominatus fuit, & quandoque dicitur purpura nomine conchylii, purpura Græcæ dicta fuit, hinc color porphyriacus, id est, purpureus, quem à conchyliis appellavit ostrum, *Vitruvius lib. 7. de Architectura, cap. 13.* ubi discurrendo distinxit plures, diversosque colores purpureos quorum differentias à locis ex temperamento solis oriri asseruit; nam locis ex propinquitate solis illustratis pulchriorem provenire liquorem è purpura experientiam habebant antiqui: quemadmodum margaritis evenit: Orientalis enim Margarita ex mari Indico, & sinu persico circa Arabiam advehitur ad nos candida cum diaphanitate in superficie, occidentalis vero margarita transportatur ex Mari Britannico coloris lividi, suffusci, & opaci. A sole itaque cuncta elementa illustrantur, sol enim est fax cœlestis, & naturæ gratia; & ideo *Vitruvius loco de Purpuris*, inquit, non in omnibus locis, quibus nascitur unius generis colorem, sed solis cursu temperatur; itaque ostrum quod legitur in Ponto, & Gallia, hæc sunt Regiones septentrioni proximæ producit atrum, hoc est purpuræ liquor ater, ut ipse innuit, inter Septentrionem, & Occidentem lividum, sed ad Æquinoctialem Orientem, & Occidentem invenitur purpura, violaceo colore, quod vero Meridianis Regionibus excipitur rubra procreatur potestate, & ideo rubrum Rhodo Insula in Mari Carpathio inter ciclades creatur; electissi-

electissimam purpuram rubram producebat Tyros Phœnicia, prout legitur in *Plinium*, lib. 5. cap. 19. & lib. 9. cap. 36, & 37. in hac purpuræ historia prævaricatus est *Hieronymus Cardanus*, lib. 7. de *Rerum varietate* veluti unicuique legere est. Idcirco ex prædictis satis apertum unicuique esse existimo, tot fuisse purpurei coloris differentias, quot supra exposui, necnon purpureum rubrum esse decorum, atque alios colores excellere, hujuscemodi purpuram fieri Insula Tyros cecinit *Virgil. lib. 4. Æneid.* Tyrioque ardebit murice lana:

Quamobrem ubique, sed Venetiis præsertim maxime existimatur purpura vulgari dictione dicta escaletum pro Illustrissimis Patriciis insigniendis, huic accedit purpura violacea, quæ vocatur pavonacea; hanc celebravit *Cornelius Nepos*, qui fuit tempore *Ciceronis*, obiitque principatu divi *Augusti*, & ait me juvene violacea purpura vigeat: ex quibus deprehenditur fuisse primam inventam purpuram violaceam, mox rubra Tarentina paulo post reperta fuit, inde Dibapha Tyria successit; idipsum asseruit *Plinius* locis supra citatis, nihilominus adeo crevit purpuræ rubræ existimatio ob suam pulchritudinem, quod non modo seu prima, verum etiam uti sola hæc purpura vulgo agnoscitur, nominaturque hodierno tempore scarlatum. Et quæ prima fuit inventa, nempe purpura violacea, amisit purpuræ nomen, cujus vice successit appellari *el Pavonazzo*. Reliquæ purpuræ differentie nullius ferè existimationis habentur, præterquam ab eruditis, & literarum latè versatis, alioquin enim vulgus omnes purpuræ differentias in scarlatum præstrinxit; quod magis conspicuum erit, nisi desistam referre purpuræ facultates præter tincturam, picturam, atque scripturam, quas antiqui magnificiebant, quamvis vanus mihi videatur labor explicandi eas, quibus caremus, quid enim eis operam navare juvat, nil mehercule, præterquam curiosis satisfacere, & ideo scriptis tradidit *Galenus*, lib. 7. *Methodi Medendi*, cap. 7. de ratione curandi frigidam ventriculi intemperiem, summopere conferre lanam, pannumve è purpura Tyria, quando, & adstringi ipsum modice, & cutis ejus meatus obstrui expedit: præterea si aer ambiens sit frigidus docet applicare ventriculo purpuram unguento nardino imbutam, & actu calefactam:

nam calefacit stomachum actu, & virtute. Idem repetit, *lib. 8. Methodi Medendi, cap. 5. de Diariis Febribus*, quæ superveniunt cruditatibus ciborum, ibi enim ait purpuram marinam præsertim Tyriam præstare, cum unguento nardino, quippe tenuiorem adstringendi vim habet, tum ea purpura, tum optima nardus, ita ut vis earum siccando, calefaciendo, ac robur inferendo in corpora, quæ circa ventriculū habentur alte penetrare possit. Præterea *lib. 11. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ex aliorum potius opinione retulit, purpuræ testæ cinerem lotam, & mox aceto, aut oximelite in potu assumptam lyenes tumidos sanare, suffitam vero, uteri suffocationem tollere, & secundas retentas detrahare. Exterius autem applicitam asserit dentes illustrare confricando eos, & ulcera humore flaccida exsiccat cinis prædicta, malignaque corrodentia, ac diuturna curat, putrida, cum oximelite aut oxiraro abstergit eorum cavitates explet, & ad cicatricem perducit. Hiis assensit *Ætius Tetraboli 1. Serm. 2. cap. 187.* ultra prædicta *Paulus Aegineta, lib. 7. de Re Medica* descripsit oleum, in quo sit caro buccinæ vivæ excocta, quod si auribus instilletur, earum dolores discutit. Sed de hiis prætereat sermo, cum, ut dixi, jam omissus sit usus venandi hujusmodi Conchylia ob difficultatem capiendi ea, præter quod capiuntur in pauca quantitate latitant circa Canis exortum tricenis diebus, quem admodum placuit *Aristoteli, lib. 1. de historia Animalium, & lib. 5. ejusdem Voluminis*; ei assensit *Plinius* loco ut supra: Capiebantur igitur post canis Ortum, aut ante Æquinoctium Vernalis, reliquo fere tempore sunt sterilia, aut humorem nimis liquidum nullius momenti habent. Præterea vivas oportet capere purpuras: in mortuis enim liquor optatus illico evanescit. Capræ autem vivunt extra mare quinquagenis diebus Saliva sua; si aquam dulcem gustare illis acciderit, illico moriuntur. Verum alia inventa faciliora successerunt hominum industria. quæ eundem purpuræ colorem præstant, & prout melius in sequenti constabunt.

CAP. IX.

De Recentiorum Purpura.

PRÆter buccinas purpurasque recensuit alia duorum generum animalia *Hieronimus Cardanus* volumine, de *Subtilitate Rerum*, lib. 9. de *Animalibus*, Dicens quod tempore suo advehebantur ad nos ex aliis longinquis Regionibus, præsertim ex Germania pro purpureo colore serici conficiendo animalia quadam cimicibus similia, à quibus sublata erant capita. Alia vero retulit esse vermiculos radici pimpinellæ, saxifragiæ ad nascentes, ex quorum sanguine olim purpura fiebat, & si ab eo dissensit *Petrus Andreas Mathiolus* in *Dioscoridem*, nullam enim ipsæ egit verbum de Vermiculis pimpinellæ saxifragiæ, quos sub silentio non obvoluisset; si res ita se habuisset, sedulus adeo fuit inquisitor rerum naturalium, verum aliter constat res: prodidit enim *Mathiolus* oriri in radice pimpinellæ saxifragiæ pillulas, non autem vermiculos, tunc illæ usum habebant ad inficiendos pannos colore carbisino, sive dicamus, more vulgari, cremesino, qui tamen distat à purpureo colore: ejusdem sententiæ reperii fuisse Castorem Durantem in ejus herbario, *Mathioli* exemplo. Hiis assensit *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem*, lib. 4. enarratione quinquagenaria prima: Purpura vera olim inventa periit nam quæ nunc in usu est, talis est nomine solo. *Cardanus* autem confundit *Karbisini* coloris historiam cum purpura, quandoque recensendo coccum *Baphicum* purpureæ tincturæ proprium, ut lib. 13. de *Varietate Rerum*, cap. 87. quemadmodum etiam de globulis pillulis vera radici pimpinellæ adjacentibus tractavit; quarum usus ante hac prorsus periit, de animalunculisque scripsit colore purpureo inficientibus, pro ut ipse dixit, cum tamen eis facultas sit peculiaris colore cremesino imbuere omnia; præterea addit idem agere grana ficus mexicani: at de huius demonstrandi locus non datur hic, quemadmodum in sequenti

quenti capite; propterea ut rem purpureæ prosequamur relietis
 conchiliis, cæterisque animalibus cujuscunq; generis, ac ei-
 dem pillulis pimpinellæ ad alias plantas properare coacti su-
 mus. Cum fiat hodierno tempore purpureæ tinctura ex quo-
 dam grano rubro puniceo, producto ex frutice Illicis humilis,
 quæ coccifera vocatur, adhæretq; granum ramulis absq; pedicu-
 lis eriliæ magnitudine; non ubique oritur, sed in solis locis à ar-
 dore torrefactis: & Ideo *Rembertus Dodonæus, lib. de Stirpi-
 um Historia*, scripsit multis Equidem locis oriri, & crescere
 Illicem arbusculam, non ubique tamen granum hoc gignere, sed
 potissimum locis opticis versus Mare Mediterraneum tendenti-
 bus quibus solis æstus viget, veluti in Galatia, Armenia, & Ci-
 licia, quemadmodum prodidit *Dioscorides*. Idem asseruerunt
 alii, ut *Serapio, lib. de Simplicibus ex plantis, cap. 321.* & *Pli-
 nius, de Naturali historia, lib. 16. cap. 8.* Etli addidit produci
 etiam in Africa, & *lib. 8. cap. 41.* favet *Plinius* ipse opinioni
Amati Lusitani, qui scripsit gigni hoc granum in *Lusitania*: Re-
 gio hæc est parsque ulterioris Hispaniæ quam nunc Portugalli-
 am appellant, nihilominus inter alia, ultimum esse granum
 tinctorium Hispanicum inquit *Dioscorides*. Idem assensit *Se-
 rapio*: prodiditque *Pausanias, lib. 10.* oriri in Phocida Ma-
 cedonia, præterea vero memini manibus meis sæpe collexisse
 huiusmodi granum curiositatis gratia in agris Insulæ Crææ, ut-
 que Cephæleniæ Insulæ Ionii maris olim Samos dicta, ubi in-
 diginæ locupletem droventum accipiunt ex eo grano Coccife-
 ro, non est quoque in præsentī filere quod dixit *Petrus Andreas
 Mathiolus* contra omnes scriptores, asserens ipse Colligi gra-
 num prædictum ex quercu in Boemia, & Polonia regionibus
 frigidissimis, hoc appellatum fuit à Græcis κοκκὸς βαφικόν, La-
 tine vero Coccum Baphicum, vel infectorium, & granum tin-
 torium, & nostro idiomate vulgari vocatur granada tintori,
 quod populi Galli nominant vermillion, & grainel'escarlare,
 hoc indicat scarlatum, quemadmodum asseruit *Johannes Ruel-
 lius*: Arabes vero vocarunt eum chesmes, & chermes, quod
 male interpretatus est *Johannes, lib. 1. de Natura Stirpium,*
cap. 88. ubi confundit chermes cum cremesino, quamvis inter
 se distent, sed granum hoc dum tempore exiccatur in duas di-
 viditur

viditur partes, quarum altera est exterior, & corticosa, quam *Plinius, lib. 16. cap. 8.* vocavit cusculium, & quisquilium. Altera vero pars interior, & medullaris est nobilior, quamvis hanc partem grani pulverem appellent, nihilominus majoris valoris existimatur; si forte autem acciderit corrumpi, & in vermiculum verti scolecion nuncupavit, *Plinius, lib. 24. cap. 4.* quippe fullones hoc utuntur grano ad tingendas lanas purpureo colore, quem vulgo scarlatum vocant; mox ipse *Plinius, lib. 21. cap. 8.* asseruit animadvertisse tres esse principales colores, unum in Cocco, qui in rosis micat, gratius nil traditur aspectu, ut in purpuras, tyrias dibaphasque ac laconicas: ex hoc itaque grano tinctorio elicitur illæ color purpuræ præcipuus dictus coccinus à cocco baphico, quod idem est cum grano tinctorio, quo purpura nostra inficitur, nam si in aqua, aut lixivio decoquatur inde coletur & colatura exiccetur per evaporationem, residuebit color, qui ad purpuram tingendam adhibetur: si vero solutus fuerit cum albumine ovi, aut aqua gummata, tunc eo miniari, pingique, ac scribi poterit ab hoc grano chermes juxta dictionem Arabicam assumpsit nomen Alchermes compositio celebris, quæ adversus cordis affectus commendatur, nempe tremorem, palpitationem, syncopem, ac melancolicas affectiones; nam recreare animum exhilarareque fertur; quemadmodum fufius legitur in *Ioannem Mesuem, lib. 3. de Antidotis*, Ubi tractat de electario ex granis tinctoriis, est granum hoc astringens, simulque amarum, at citra morsum exiccat, teste *Galeno, lib. 7. de Simplicium Medicamentorum facultatibus*: Proinde ad ingentia vulnera convenit, ac præsertim neruorum, ad vulnera capitis conducit cum mitra administratum, & magnum auxilium mulieribus præstat abortire solitis, si eis pari pondere thuris in ovo recenti sorbendum propinetur, superfluoq; menses cohibet.

CAP. X.

De Colore Cremesino.

Ortum est lolium inter scriptores vulgares, qui ob ruditatem delusi fuerunt à quadam affinitate Vocum, cum enim chermes appellarint Arabes granum tinctorium, quo fit escarlatum, pro ut antecedenti capite expositum fuit, hinc evenit, ut quidam incaute existimarint chermes Arabum esse vulgare chremese, quod Latini vocant Karbisinum sive cremesinum, eo enim efficitur color ruber floridus, & vividus verum satis inter se differunt colores ipsi, nempe carbisinum, & escarlatum, quemadmodum atque eorum materiæ inter se distant : fiebat olim cremesinus color ex granis quibusdam ortis circa radices saxifragiæ pimpinellæ similis, quemadmodum, & Olyræ Farraginis, ve, & parietariæ, & aliarum herbarum quæ colligebantur in Italia, Polonia, Germania, & aliis regionibus, veluti asseruerunt *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem*, & *Petrus Andreas Mathiolus* : hæc autem grana erant magnitudine grani insectorii. Quamobrem quidam crediderunt granum saxifragiæ nominari coccum scolecion à *Plinio*, lib. 24. cap. 4. sed à toto cælo aberrarunt, quod exactius legendo animadvertere potuissent, nam cœbum scolecion appellavit *Plinius* Coccum Baphicum, quando corrumpitur, & in vermiculum mutatur, quod facillime contingit : nisi aceto irroretur ; at paucis inde annis omisus fuit, omnino usus granorum quæ radicibus pimpinellæ saxifragiæ, vel alterius herbæ colligi tunc temporis consuetum erat pro carbisino colore conficiendo, dirissimæ fuerunt animaluncula superiori capite recensita cimicibus similia, nam aliud carbisinum majoris magisterii supremique coloris ab hinc paucos annos advectum fuit ex Insulis Indicis in Hispaniam ac inde in Italiam, quemadmodum scriptis prodidit *Amatus Lusitanus*, ac pro ut quotidiana experientia ostendit : hoc autem carbisinum faciunt grano intus fructus ficus Indiæ Mexicani

cani rubra : quamvis adhuc certet vulgus constare ea animaluncula jam prænarata, quemadmodum crucæ quæ ex virentibus foliis ficus Indicæ oriri dicunt, magnitudine milli, mox accrescunt hæc, non os, non aliud ex membris, quod conspicuum sit possident. Præterea colligi asserunt ea cum forcipe, ac in scutellam cinere plenam demitti, hinc mortua elliciunt singulatim, & ita præparata servant pro tincturis : vulgus autem Idiotarum à veritate divagatur, & à tota via errat, cujus error facile deprehenditur experientia : nam si Karbisinii grana usitata infundantur in aqua calida quæ jam exiccata erant, & rugosa intumescunt reassumpta humiditate, & pristinam formam acquirunt, quæ non est ullius animalunculi, at seminis sive grani fructus figuram refert. Quare hæc grana sunt ficus Indicæ rubra, & splendida ut sanguis, & in majori copia habentur ista, quam prædicta grana saxifragiæ pimpinellæ adnascencia : hijs itaque infectores sericum tingunt, & lanas : Verum Indicæ ficus duplex constituitur, genus à Hieronimo Cardano, lib. 13. de Varietate Rerum, cap. 67. de mat. color, odor. saporque ; ubi utriusque generis Iconem aliquantisper inter se differre descripsit, et si asseruit atque utrunque fructum convenire non in figura, sed in colore rubro ; utriusque enim pulpa interior succosa existit rubicunda, & splendida ; sanguineoque colore manus, veluti mora inficit, & multis diebus perdurat infectio, adeo ut vix detergi possit : Comeduntur hujuscemodi ficus, sunt enim suaves dulcisque saporis, sed urinam tingunt, ita ut fargis exquisitissimis videatur, ex quo territi advenæ qui eos comederant, ludibrio Indis incolis erant : sed paulo post cum nil aliud mali evenisset certa experientia habuerunt, hujuscemodi ficus absque metu comedi posse. Unum eorum genus descripsit Cardanus auctoritate Theophrasti Græci, lib. 4. cap. 5. ubi asseruit hujuscemodi ficum appellari Pithiam ab Indis, de quo Tract. Plinius, lib. 12. cap. 5. & 6. oritur circa Acesinum Fluvium Persiæ qui in Indum amnem cadit, ejus folia ad instar amazonum peltæ sunt, & fructus parvi, & dulces : idem fere habemus à Strabone, lib. 15. de Geographia. Alterius autem generis ficum esse inquit coronatum, & appellari. Tunæ indicæ dictione, quod nobis indicat ficum Indiæ, cujus stirpem In-

colæ vocantur Nuchili, hæc autem abiq; caudice, & absq; ramis arborefcit foliis tantum; nam foliū in terram plantatum radices agit, & alia folia emittit ex se, hinc tot succedunt in altum, & à lateribus foli, ut caudicem at; ramos excusent, quemadmodum ipsa ostendit Icon expressa é *Mathio'o*, & aliis plantaruū historiæ scriptoribus, folia habet oblonga ad pedis magnitudinem, & lata ad palmi, cr. fsi quantum digitus, eorum color viridis admodum, aculeis validis tenuissimis, ac frequentibus cinerei ferme coloris, fructus optimi sunt suo in tio candidi, post virides, inde varii coloris, demum lutri; interior vero pulp; utriusque rubea atque rubea, & splendida, excipiuntur semina, è quibus nobis delatis fit color carbignus pro inficiendis sericis, & lanis, aut quibuslibet aliis. Eandem plantam descripsit *Plinius* sub nomine opuntia, *l. 21. cap. 17.* ubi dixit oriri circa opuntem Civitatem Græciæ Phocidi proximæ, & asseruit esse homini dulcem, nec non mirum quomodo ex foliis oriatur, ex eis enim producantur radices. Ecce quod *Plinii* verba referunt ad unguem historiam tunc ficus Indiæ cujus plantam olim ipse conspexi prope menia arcis Lyefinæ Insulæ Dalmatiæ fructum proferentem in summitate foliorum, qui nunquam maturescebat, cum aerem ex offeret calidiorem prout est in suo proprio cimate, cui cœlum fiver: nam unicuiq; regioni suum proprium munus impertivit, & in ea tanquam specificam, naturam inseruit, ita quod diversis mundi partibus munera variæ expartivit. Quare, etsi alias provincias ex India illam hujuscemodi stirpem ferunt scriptores, quibus interdum eam repiriri contingit, haud quaquam fructum producere neq; perfici, præterea nullum in medicina usum habere prolitum reperi, quod meminerim, præterquam à *Gastore Durate*, ipse enim memoriæ reliquit in ejus herbario, quod prænarata stirpis folia per medium rescissa, mox calefacta ac pectoris percussionibus applicita, summopere conferunt, nec non articulorum doloribus præstant. Sed de his satis, cum parum juvet operam navare eis, quibus caremus, verum satis superq; alia ad manus habemus medicamenta; quamobrem seminibus, granis ut dicamus ipsius Tunæ juncti sufficit, prout jam institueram, nempe pro colore carbigno vulgo chremese conficiendo tincto-ribus commodo, itque scriptoribus apto, qui tamen diversi mode præparari potest, quemadmodum de aliis coloribus ostensum fuit.

CAP. XI.

De Rubeo colore laccae gummi naturalis.

Lacca color æmulatur pulchritudine carbisinum colorem jam prænarratum, quamobrem quidam deceptione, alii vero ob inertiam abusi sunt quandoque lacca pro carbisino ad inficienda serica, cum tamen inter se distent, naturalis enim lacca est gummi, lachrymave rubea, & splendens. quæ tempore sponte fluit ex arbore; absque ullo artificio; etli ex arbore fauciat citius emanat. Arbor autem oritur Insula Portus sancti, quæ prima est ab Hispania in Indiam tendentibus, fructum ferens ceraso per similem, sed coloris cœrulei, quemadmodum retulit *Cardanus, de subtilitate Rerum, lib. 8. de Plantis*, ubi existimavit Laccæ arborem esse ex genere cerasi; sed regionum varietas efficit, ut illius lachryma, pro lacca in usu sit. *Cardani* autem opinioni resistit *Amatus Lusitanus in lib. 1. Dioscoridis Enarratione 23.* negat enim ipse laccam esse gummi, neque assensit esse guttam, lachrymamve arboris, imo asserit esse potius formicarum alatarum stercus, Favaginemve tanquam apum in Regno Pegu, cujus sententiæ favet *Christophorus Acoſta Africanus, Tract. de Historia Plantarum, Aromatumque Indiarum Orientalium*, nihilominus exponens historiam laccae sermonem implicavit, tamen si in primis negat laccam esse gummi, aut lachrymam, *Lusitani* opinionem dentibus retinendo. Veruntamen in calce fere ipsius capitis obliene, incauteque fatetur formicas elicere ab arbore icorem tanquam materiam, nam coadunant eum succum, qui tandem concreſcit in gummi, quod appellatur lacca; ex quibus itaque deprehenditur formicas sancti re arborem, ex quo vulnerato fluit lachryma laccae, imo formicæ scalpendo, sugendoque, ut ita dicam, fluxionem materiæ ipsius laccae accelerant, atque eam coadunant super arboris ramos, quæ in unum cœcta exſiccatur in gummi rubeum, quod adhæret ramulis arboris; quapropter consequitur non

esse sterqus, vel aliud simile formicarum excrementum, quod pro lacca usu habetur : Verum equidem arboris succum humoremve esse constat, qui superabundans profunditur ex se, & in gummi concrefcit, quod hominum artificio quoque accelerari potest, quippe arboris corticem fauciando ferro, aut alia re dura, neque hiis repugnat si à formicis morsu faucietur arbor exinde difluat humor, mox incrassescat, & in gummi deveniat; in quo apparent aliquando formicatum alæ, possunt enim, & ipse eodem madore delectari, & inhærescere in ejus viscositate ; ita ut inviscate permaneant dum humor ille concrefcit in gummi, aut etiam quia proprium est formicarum fugire terram aquarum alluvie inundatam, & ad humum siccum confugire, aut arbores ascendere, ex quibus si prorumpat icor lacæ in eo inviscantur, & sic in ipsomet concreto in gummi apparent : hujuscemodi gummi credidit *Andreas Mathiolus* esse cancamum *Dioscoridis*, cui etiam assensit *Antonius Musa Brasavolus*, in examine *Gummi*, asserendo laccam *Serapionis* esse cancamum *Dioscoridis*. Præterea id ipsum videtur probare *Avicennas* auctoritate *Pauli Aegineta*. Veruntamen alii insurgunt, optima equidem ratione adversus prædictos, quemadmodum *Don Garzia* ab horto, *Lusitanus lib. Simplicium*, *Aromatumque India Orient.* & *Carolus Clusius in Annotationibus libri Garzia* : Inde quoque *Brisotus Gallus* magna eruditione præditus : hii omnes celebres scriptores, ac aliorum recentiores assenserunt unanimis laccam esse aliud à Cancamo, præter quod odoriferum scripsit *Dioscorides* esse cancamum ; Verum enim lacca inodora est, nullumque pro suffimentis usum habet, deinde distant in colore, quia cancamum descripsit *Dioscorides* esse ferè coloris mirrhæ, ea vero non rubet, neque adeo splendet, prout lacca, quæ masticata tingit pulcherrimo colore rubeo : Idcirco coquitur pro tingendis pannis colore rubeo, mox ex ipsius reliquiis post tincturam panni conficitur Massa, quæ dicitur lacca artificialis, qua utuntur pictores : hiis vero cancamum inutile esse, cum neque Myrrha deserviat tincturis. Præterea hac tinctura lacca gummi sæpe adulterant, effinguntque colorem carbinum, qui tamen longo tempore non permanet, sed deflorescit vividus ejus color : Verum tinguntur pelles rubeo colore,

cum

cum una parte lacca, & altera urinæ frigidæ. Alii ex lacca trita, & pinſita formant virgulas rubeas longitudinis, & craſſitiei unius digiti, quas venundant nomine ceræ Hispantiæ ad ſigillandas literas, nam facile liqueſcit calore candelæ, & ipſius gutta tenaciter adhæret. Alii componunt ceram Hispantiæ, ut ſequitur.

Recipe Terbentinæ, Picis navalis ſingulorum drachmas ſex, gummi lacca, aut ejus vice, lachrymæ ſanguinis Draconis drachmam, ſulphuris Citrini drachmas binas; hæc omnia commiſceantur igni, ut moris eſt, & formentur Virgæ. Alii capiunt gummi edera, gummi lacca, ſandaracæ Arabum, maſticis, ſingulorum uncias duas, rafiæ uncias quatuor, terbentinæ dimidium uncia, cinaprii uncias binas, omnia ad invicem componunt in mortario a neo optime calefacto, inde formant Virgulas ad libitum. Alii capiunt gummi lacca, maſticis, ſingulorum unciam, lachrymæ ſanguinis draconis uncias tres, cinaprii dimidium uncia, terbentinæ unciam, & omnia ad unum miſcent. Recipe picis Græcæ lib. 1. Maſticis albi, lib. 5. thuris uncias quinque, Cinaprii quantum ſat ſit inſicere paſtam colore rubro, verum primo exponunt igni picem, ut liqueſcat, mox addunt in pulverem redactos maſticem, & thurem, ac tandem cinapium ſolutum cum modico olei, & illico incorporata auferunt ab igne, & erit perfectæ. Alii ſolent etiam inſicere laccam, alii coloribus, prout magis rubeo, aut viridi, aut cæruleo, aut nigro, aut luteo, aut hujusmodi aliis, inde formant Virgas coloris paſtæ; Præterea ex lacca gummi præparant officinæ aromatizæ, compositionem quandam Dia accam appellatam, ut eſt ſcriptum in lib. 3. Joannis Meſue de antidotis, ubi multas assignavit ei facultates, viz. ventericulum, & hepar roborare, obſtrudiones aperire, ejus ſcirrhum diſſolvere, & ex hiis naſcentem chachexiam, & hydropem ſanat, urinas movere, lapidem renum & veſicæ frangit, cordis tremori conſert, & obefos extenuat; Monachi vero exponentes antidotarium Meſue, alta mente receperunt, dicentes, in compoſitione Diacacca, ſi defecerit lacca, ejus loco injiciatur lachryma ſanguinis Draconis, at quanto errore omnes norunt, quum lacca ſit aperitiiva, etenim mentes provocat; ſanguis vero Draconis tantum

tantum abest ut aperiat, ut potius miro modo constringat: Præterea utuntur pictores, atque scriptores prædicto gummi lacæ pro colore rubeo pulcherrimo, quem ita parant, quippe per diem naturalem infundunt gummi lacæ in lotium puerile, ut emolliatur, inde igni exponunt, ut bulliat, donec pulcher appareat color rubeus, qui servatur. Ubi vero usus erit, solvi consuetum est cum aqua gummata. Etenim vero ex sæcibus lacæ naturalis relictis à tinctoribus post infectionem panni vel serici extrahitur color cum lixivio instar pastæ, ex qua formantur tabellæ, aut globuli, pilæque rubæ, quas appellant laccam artificialem: eodem exemplo, ac modo conficiunt laccam ex brasilio verzinove dicto: Alia ex cocco resultat, & alia ex carbisino: Hæc omnes lacæ quemadmodum arte fiant inferius palam demonstrabitur, sic etiam ex earum materia denominantur, viz. lacca di verzino, lacca di grana, & lacca di Cremese, hiis maxime pictores utuntur pro conficiendo colore, tum rubro obscuro, tum vivido claro, & sanguineo: Etsi easdem pastas artificiales inepte admodum confundunt eum vera lacca naturali; quæ est gummi à natura productum: idcirco hodie quidam impudentissimo errore miscere audent hujuscemodi pigmenta arte facta in compositione dialacæ, prorsus omitendo ipsum gummi lacæ; sed veh illis in extremo die Judicii supremi Numinis.

CAP. XII.

De Lacca Artificiali.

Explicata historia gummi lacæ naturalis, exurgit altera lacca arte facta instar pastæ, sub cujus vexillo aliæ accedunt lacæ artificiales, quæ hujuscemodi nomen sibi usurparunt ratione cujusdam similitudinis, quam in colore habent lacæ omnes, licet ex diversis factæ, hinc alia associantur eis nomina, quæ constituunt eisdem quoque differentias, quarum gratia, omnes singulaque distinguuntur, ut inferius plane demonstrabitur. Verum enim à lacca naturali nomen primum deduxerunt aliæ, quarum magis proxima magisque naturali peculiaris est

est, quæ procedit ab ipsa naturali, quanquam arte fiat, quamobrem persuadet ratio, ut exordiamur ab ista antequam ad alias procedamus.

Cape lotium optime despumatum igni, ad pondus librarum sexdecim, & in eum obruatur unica libra gummi laccæ adjicianturque uncia quinque aluminis rochæ triti, & simul ferveant, donec optime coloretur lotium, quantum sufficere videatur, quod experiri facile poterit, si lintheum album immergatur in prædictam tincturam, mox illico extractum conspice, an tibi arideat, alioquin ebullire perseveret, donec compos sis voti tui, tunc postea colo transmittatur, ac recipienti catino concrefcere omittatur: Demum iterum atque iterum coletur novo lintheo, donec colatura clara, & absque colore videatur: tandem cum spatula lignea extrahatur è sacculo lacca, quæ erit instar coaguli pulcherrima, ex qua formantur tabellæ parvulæ, aut globuli, & super lateres novos ponantur umbræ usque ad exsiccationem, & usui ferventur: duo tamen animadvertere velim, unum scilicet, quod lotii vicem gerit lixivium aere fictum ex cinere clavellato; præterea secundum moneo, quod gummi laccæ excusat cimatura panni infecti lacca; ad hoc etiam præstat pulvis coloratus, qui à pannis tinctis decidit: Quare à gummi, ut prius dictum est, aut à limatura, aut à pulvere prout residuo tincturæ elicitur pasta laccæ artificialis.

C A P. X I I I.

De Lacca escarlati, appellatur de Grana.

CApe cimaturæ escarlati libramquam obrues in lixivium arte in ollam figulinam novam existens igni, & ferveat; donec inficiatur lixivium colore escarlati, & colore exuri remaneat cimatura ipsa, tunc per sacculum coletur, & cum duplici ligno exprimendo cogitur colo egredi lixivium tinctura imbutum:

imbutum : Colligatur itaque colatura, ac rursus igni exponatur, sedulo animadvertendo ne ferveat, sed tantum incalcescat, quod ita calidum conservetur : hoc interim propinetur igni olula per quam parva aquæ plenæ ; postquam vero fuerit calefacta, obruat in ipsam alumen rochæ tritum ad pondus unciarum quinque, cum autem solum fuerit alumen, & in aquam versum, injiciatur ita calidum in lixivium colore excarlati imbutum, & calefactum, sed antea lixivium deponatur ab igne, mox commista illico versentur in sacculum, ut colo trajiciantur recipiendo aliquo vase colaturam, quæ si colore infecta è sacculo stillare conspiciatur, hoc eventu alia simplex affundatur aqua in sacculum, quæ sit calefacta, atque rursus in ipsum sacculum vertatur colatura, quod sæpius fiat, ita perseverando donec amplius à sacculo non descendat colorata ; Verum transeat prorsus expers colore, quod equidem indicabit colorem penitus concretum residere in sacculo, tunc expedit quippe spatula lignea abraderè ipsam substantiam coloratam escarlati à sacculo, ex qua exigua pilæ atque tabellæ parvæ formari consuetum est, & umbræ exsiccari, quæ tandem picturæ quemadmodum, & scripturæ usui servantur, denominanturque idiomate vulgari lacca de grana.

CAP. XIV.

De Lacca Karbisini, vulgo di Cre- mese.

NE multis verbis rem agam, quæ legentis animum, mentemque angore, ac tædio quandoque afficere solent, leviter transeam, ac tantummodo hæc cum antedictis breviter perstringam : ea enim comprehendunt ista, ac summatim complectuntur hæc sub eadem norma, qua diximus fieri laccam artificialem ex proprio, naturalique gummi, aut alio ejus residuo, aut ut diximus aliam laccam nuncupatam de grana, sic fieri

innuo de Carbifinio, eadem enim regula resolvitur hoc, aut in lorium, aut in lixivium, prosequendo, in omnibus, ut supra. Nam pigmentum pulcherrimum eveniet, ut de illis, servato ejus colore juxta suam differentiam: quippe enim consuetum est à quibusdam fieri laccam ex ipso Carbifinio, quemadmodum ab aliis ex cimatura panni infecti colore Carbifinio: Et ab aliis ex residuo scobis ipsius coloris, quæ decedit è serico, & à pannis infectis eodem colore. Prænarrata igitur arte resolvitur, ac reducitur ad coagulum laccæ, hinc manibus formantur tabellæ, aut parvulæ pilæ, ut moris est, demum super lateres novos, aut vasibus figulinis semi-coctis exponuntur usque ad exsiccationem, demum usui ferventur.

CAP. XV.

De Modo construendi Laccam è Verzino.

Capiantur cimaturæ lanæ cujuscunque generis libra, lixivii-
que acris binæ situlæ, hæc ad invicem ponantur in vase æ-
neo, & igni mitte, ut ferveant donec cimatura in lixivio pror-
sus solvatur, ubi vero sit liquefacta effundatur in vas ligneum,
aut figulinum vitreatum, & illico ei super addatur sensim libra
una aluminis rochæ triti agitando rudicula lignea, ac peropti-
me commiscendo compositionem ipsam, cui aspergantur binæ
aliæ situlæ aquæ fontis frigidæ, mox totum vertatur in sacculum,
ut coletur, ac inde expedit è sacco abraderè corpus in ipso
concretum, quod servatur in vase vitreato, abjiciaturque cola-
tura ceu inutilis: Deinde verzinî tenuissime incisi libra immer-
gatur in lixivii situlam, & igni ferverescere mittatur vase æneo,
donec per digitum decreseat, ac postea colo trajiciatur, colatura-
que recipienti vase collecta rursus igni exponatur, eique adjicia-
tur gummi Arabici triti unica uncia, ac ebullitione perseve-
ret. ut per medium digitum diminuatur: Tunc in ipsam cola-
turam

turam obruatur corpus supra servatum, & cum rad'cula optime commisceatur igni, hinc ab eo deponatur, ac rursus per facculum coletur in eo enim concresecet pasta lacce ipsius verzini cum corpore lanæ prius soluto in lix'vio ; inde concreto, & infecto tinctura verzini ; Idcirco igitur abradatur è facculo prædicta pasta rubea, ex qua formantur manibus globuli orbiculares : hiis vero umbræ exiccantur, demum usui picturæ servantur nomine lacce verzini.

CAP. XVI.

*De lachryma Sanguinis Draconis, quæ
est Dioscoridis Cinnabaris Indica.*

MERITO pigmentorum numero habetur gummi, lachrymave, quæ nuncupatur sanguis Draconis, pulchritudine enim coloris sanguinei, & vivacitate prestat in picturis ; & aliis facultatibus plurimum est medicinæ usu : Idcirco cum in ejus mentionem inciderim in præcedenti capite respectu abusus illorum qui sanguinem Draconis confundunt cum lacca ; etsi satis inter se distant. Quapropter jure consequitur, ut ibi perspicue tractemus de illo ; quemadmodum in colore proximus est lacce : liquor iste sanguinis Draconis est naturalis humor, qui lachrymæ instar, lucidus, & rubricans defluit à quadam arbore procera, in Insulis Maderiæ, & Cannariæ, quæ olim Fortunatæ appellabantur à fructuum ubertate contra extremam Mauritaniam ad occidentem existentes, teste *Strabone lib. 3.* ob id scripsit *Dioscorides, lib. 5. Medicinalis materia,* defferri cinnabarium ex Aphrica, in hac enim regione continetur Mauritaniam, quare cinnabaris *Dioscoridis*, ac sanguis Draconis sunt unum & idem, quippe lachryma emanans ab arbore, quæ tandem concresecit in gummi, ut nos monuit *Dioscorides*, ubi redarguit eos, qui falso existimarunt hanc lachrymam esse minium, de quo uberius tractabimus loco suo proprio divinis faventibus

faventibus gratis, deluditque putantes nominari sanguinem Draconis, quia sit sanguis effusus ex Dracone animali eli o' ab Elephante : In quem errorem lapsum esse *Plinium* deprehendimus *lib. 8. Naturalis Historia, cap. 12. de Solertia Animalium*, ubi scripsit, pugnam Draconis cum Elephante : eodem errore captum animadvertimus eum, *lib. 33. cap. 7. de Minio, & Cinnabari* : Verum equidem huic lachrymæ inditum fuit nomen sanguis Draconis ab incolis, & à proximis Hispanis ; nam ipsi Draconem vocarunt arborem, quæ prædictum liquorem instat sanguinis rubrum emittit : hinc à similitudine sanguinis in colore appellarunt eum sanguinem Draconis arboris, etsi satue credidit *Serapio* succum herbæ *Achilleæ* Syderitis quartæ, quia rubescit, esse sanguinem Draconis ; idipsum existimavit *Avicennas*, *lib. 2. Tract. 2. cap. 605.* cum tamen re vera sit liquor effluxus à Draconariæ arboris corticæ, qui concrevit in gummi, ac facile dissolvitur, ut gummi in omni liquore, & cum eo si lineas, aut picturam, scripturamve duxeris colorem profundissimum sanguinis fieri conspicias ; ita quod nullus color magis fingit sanguinem illo magisque perdurat quam lacæ color, ac magis sanguineus, & vividus est ; quæcunque tamen pictura, scripturave, pigmento sanguinis Draconis ducta exsiccataque madescat aqua imbuta vermino fiet violati coloris : Præterea rei medicæ plurimum prodesse asseruit *Dioscorides*, & vim hematitis lapilli scripsit habere prædictum sanguinem Draconis, atque efficaciorē, quia cohibet sanguinem à quicunque parte fluentem, tam si intus per os assumatur sanguis Draconis, quam si extra applicetur, Dysenterix confert, & muliebria coercet, ac sanguinis rejectionem sistit ; oculorumque medicamentis præstat, & urinæ ardorem demulcet ; vulnere recentia, & simplicia conglutinat, dentesque commotos confirmat, si verò cum cerato administretur ambustis igni confert, & papularum eruptionibus medetur : Adulteratur sanguis Draconis sequenti compositione ; ita quod ullo discrimine eadem apparet lachryma, cum tamen easdem vires non æque possideat, deregiturque fraus aciditate aluminis, cujus compositio est, ut capiantur gummi Arabicæ libræ, aluminis rochæ binæ uncæ, hæc tenuissime molita, dissolvantur in aceti lixivio in quo decoctum sit Brasili-

um inde omnia ad invicem exacte decoquantur, demum immergantur in eo virgulæ, & frigesce re permittantur, concreſcet enim gumma circa virgas colorata inſtar lachrymæ ſanguinis Draconis. Alter ſanguis Draconis adulteratus, & fictitiuſ conſpicitur appenſus in officinis pharmacopolarum in rotulas circumvolutus, qui componitur ex pseudo-bolo-armeno, rubia tinctorum reſinæ, ac dragacantho ſimul mixtis; aut ex ſanguine hircino, ſorbis, ac laterum pulvere in unum redactis: hoc fallaces quidam pharmacopolæ aſſueri album pro nigro vendere, jam uſi fuerunt, vice naturalis, & veri ſanguinis Draconis: olim quoque barbitonſores neſcientes bonum à malo ſeligere, huiſcemodi ſanguine Draconis ſophiſtico conficiebant malagmata, & fracturis oſſium medendis imponebat, quemadmodum, & fabri rurales ad equos, & boves medendos ab extra admove re conſueverunt. Verum hodierno tempore huiſcemodi rotulæ ſanguinis Draconis falſi ab uſu medicinæ ſunt penitus expoſæ. Idcirco in quibuſdam officinis videntur potius ornamenti gratia, atque ut decantetur commune omnium verbum, viz. reperitur in officinis pharmacopolarum de quolibet genere muſicorum.

CAP. XVII.

De Cinnabari, & Minio.

Conſtat equidem diſſenſiſſe Veteres inter ſe de hiſtoria Cinnabaris, & Minii, quod nihilominus parum refert intelligentibus ſcriptorum mentes, quarum conceptus ſententiæ facile percipitur, ſi ſtudioſe inſpexerimus materiam quam diſſeruerunt ipſi, ac ejus facultates: & ſi apud *Dioſcoridem* tantopere cinnabaris, & minium pigmenta fuerunt diverſa nomina, & ſubſtantia patet enim corripere exiſtimantes cinnabarim eſſe idem cum minio, quos *Dioſcorides* ipſe deridet; Verumtamen, aliis antiquis ſcriptoribus celeberrimis fuerunt unum, & idem, quippe cinnabaris, & minium apud eos enim hæc

hæc duo synonyma communionem nominis indicantia constituunt pigmentum unum coloris rubei, sanguinei, quod vocantur quandoq; minium, & ullo discrimini quandoque cinnabarium appellarunt idem, quanquam ex pluribus differentiis extitisset, cum plura etiam sint genera descripta ab eis sub uno, aut altero nomine, cinnabaris videlicet, aut minii: utrunque enim est cognatum, quod alterius vicem gerit. Quamobrem consequitur, atque plurivoca intelligenda esse, quandoque sub eodem nomine: nam pluribus eadem est appellatio, prout similitudine, pleraque possemus adducere exempla; attamen brevitate gratia sat nobis fore existimavi proponere exemplum Sandarachæ, quæ juxta Græcorum intentionem est mineralis auripigmenti, arsenicive rubei species; oritur enim cum eo in metallis teste *Dioscoridis, lib. 5. de Medicinali materia.* Aliaque commemoratur Sandaracha à *Plinio, lib. 35. cap. 6.* quam scititiam, & adulterinam esse ait ex cerussa cocta, & inflammeum colorem versa cum æqua parte Rubricæ quam *Vitruvius* docuerit, *lib. 7. cap. 12:* fieri sandaracham ex cerussa absque rubrica in fornace tamen usta, ut asseruit, *Gal. 9. de Simpl. Med. facult.* Appellans eam sandicum, aut sandicem, ut plurimi volunt, quam *Ætius* atque *Paulus* nominarunt secum, vulgo autem officinarum est minium rubicundissimi coloris. Verum si legere accadat apud Arabes Sandaracham, illico eligimus gummi Juniperi plantæ Vegetabilis, hoc autem gummi vulgus appellat Vernicem scriptorum quando in Pollinem paratur: Præterea ex eadem Vernice sicca si admisceatur oleo è semine lini fit liquida Vernix: Verum atque aliam sandaracham recensuit *Plinius, lib. 11. cap. 7. de Vocabulis operis apum in colligendo mel,* Cujus partem quandam mellis ceraginosi amari saporis dixit appellari sandaracham, & ab aliis carinthum. Ecce quam dissimilia sunt istæ, non modo natura, verum atque materia, & facultate, quamquam eodem nomine vocentur. Quid mirum igitur ob tantam rerum varietatem labi homines tirunculos, præsertim ingenio rudi, & inexorabili, quibus ne amplius in hanc ruant foveam, mitto omnimodam explicationem omnium differentiarum minii, cinnabarisve; Idcirco animadvertere ita sane censeo cinnabarium apud *Dioscoridem*

ridem esse sanguinem draconis lachrymam, quæ emanat à dracone arbore; siue draconaria dicatur planta illa vegetabilis, prout superius expositum fuit, ubi *Dioscorides* improbat, qui cinnabarin suam productam à planta vegetabili confundunt cum minerali, quemadmodum est minium: Verum apud *Aristotelem* in calce, lib. 3. Meteorum, nec non prope *Theophrastum*, ac *Galenum*. lib. 6. de Simplic. Medicam. fac. quemadmodum etiam juxta *Plinii* descriptionem, lib. 33. cap. 7. & apud *Vitruvium*, lib. 7. de Architectura, cap. 8. & alios egregios viros pro cinnabari: miniove, quod idem est prope prædictos comprehenditur quid metallicum, diversimode tamen, nam *Theophrastus*, *Lesbius*, *Aristotelis* successor sub nomine cinnabaris differuit triplex genus minii naturalis fossilisque, quod assumpsit nomen à minio Hispaniæ fluvio; nam prope cum colligebitur, tunc temporis hujusmodi pigmentum, hoc minium appellabant, & Græce ἀμύιον. Primum itaque genus minii naturalis est lapis concretus durus, qui effoditur ex fodinis argentariis, & dicitur cinnabaris mineralis; secundum genus decutiebatur sagittis, ex rupibus inaccessis prope colchos, ad quos ut ferunt, jam navigavit *Iason* Thessalus cum Argonautis ut vellus aureum raperet, hoc autem secundum genus minii naturalis hominum ignavia decessit ab usu, & commercio nostro quapropter nobis ignotum est. Tertium vero genus minii naturalis est forma pulveris colorati existentis in eisdem fodinis, & vocatus fuit ab *Aristotele* loco ut supra, cinis coloratus de quo *Galenus* intellexit cum aliis Græcis, idcirco ipse *Galenus* dixit habere vim erodentem, prout habent metallica. Præterea quartum genus minii naturalis fossilisque; additur expresse meminisse *Cornelium Celsum*, lib. 4. de Medicina, cap. 15. de torminibus ex dysenteria, ubi prope finem capituli dixit, valensque est etiam adversus ulcera intestinorum minii gleba cum salis, &c. gleba vero indicat quodcunque corpus minerale, vel terrestre solidum ortum operæ naturæ, nullo concurrente hominum artificio. Quapropter minii gleba merito intelligitur esse minium naturale coloris ruhei coccinei, quod à quibusdam cinnabaris dicebatur, ut Retulit, *Plin.* lib. 33. cap. 7. asseruit atque minium vocari μύιον à Græcis; hinc in memoriam redigo legisse jam

in antiquum *Dioscoridis* Codicem Græcum capite, de *Rubrica Sinopica*, cujus inscriptio erat *μύλλιν σινωπική* quod est minium interprete ipso *Plinio*. Prædicta autem rubrica jam Trojanis temporibus in summo erat honore, Homero teste, pro picturis, ac medicinæ usu, ubi opus erat refrigerare, exiccare, & omnem fluxum cohibere, idcirco ab omnibus fere scriptoribus celeberrimis hujus ætatis existimatur esse communis, vulgarisque bolus Armenus coccinei coloris, qui non ex Armenia advehitur, verum ex Germania, atque ex mineris Italiæ effoditur præcipue ferri; cum tamen reperiatur etiam mineris argenteis, & aneis. Quintum vero minium naturale recensuit *Antonius Musa Brasavolus*, lib. ex *amints Metallorum*, ubi prodidit historiam lapidis antracis, qui est gleba, & propria vomica argenti vivi, ex qua fornacum igne faciebant minium, addit, quod gleba prædicta habet circa se pulverem rubrum à natura productum, pulcherrimumque pro picturis, quem ipse in fodinis argenti vivi, sed de hiis satis pro cognitione cinnabaris minique dicantur naturalis. Accedunt enim aliæ differentiæ cinnabaris artificialis à veteribus descripti, quarum prima fiebat ex arena subrubra, & splendescente, quam colligebant ex silbaniis agris prope Ephesum Urbem *Ionia* in Asia minori, & prædictæ arenæ auctorem fuisse Calliam Atheniensem asseruit *Theophrastus* Græcus, Callias enim magna spe ductus Conficiendi aurum, coquebat arenam ipsam subrubram, mox emolliebat, eamque lavabat, & si tandem frustratus, & à spe faciendi aurum dejectus fecit minium, quod cinabarium est, aut cinnabaris dicatur pigmenti genus adeo præstans: secundaque differentia cinnabaris factitiæ vocatur à *Plinio* loco supra citato minium secundarium, eo quod secundum locum præstantiæ obtineret, hoc autem antiquitus fiebat ex lapide plumbario exusto, & loto. Tertiam vero minii, cinnabariive differentiam elicere consueverunt præci ex lapide antrace coloris subrubri, ex quo vi ignis extrahebant hydrargyrum, id est argentum vivum, mox iterum vi ignis fornacum ex reliquo faciebant Vetteres cinnabarim, quam sæpe appellarunt minium, teste *Viruvio* loco ut supra, de hoc quippe minio innuit *Dioscorides* acriter redarguens eos, qui minium existimarunt esse cinnabarim,

rim ; ibi tamen scire licet intellexisse *Dioscoridem* pro sua cinabari, lachrymam sanguinis draconis, inde minii duas demonstravit differentias ; Unam vid. Minii quod fiebat ex lapide arenæ argenteæ permixto, qui reperiebatur in Hispaniis naturæ illius arenæ quam colligebant in clivianlis, cilbianisve agris. Aliam vero ex antrace innuit elici differentiam ubi apertissime demonstrat signa propria, quæ proveniunt ex argento vivo ; quare ait eructare halitum strangulantem, præterea prodit modum ad huc observatum à fossoribus vomicæ argenti vivi, ex qua fit cinabrium, antiquorum minium : quamobrem immerito *Iosephus Quercetanus* libro tetras vellicavit *Dioscoridem*, quia scripserit argentum vivum fieri ex minio, non vulgari tamen, cum intellexerit *Dioscorides* de antrace vomica argenti vivi, quam nominavit minium more antiquorum. Præterea *Dioscoridi* assensit *Amatus Lusitanus* in commentariis. Idipsum sensit *Antonius Brasavolus* examine metallorum dicens verum minium esse glebam in vivi argenti venis, quæ *dybeæ* nuncupatur, & circa se rubrum pulverem habet ab antiquis approbatum pro pieturis, quod supra diximus esse nativum minium, eo enim *Iovem* miniabant Triumphantes diebus festis ; Idcirco satis patet intuenti *Dioscoridem* non locutum esse hic de minio nostro vulgari, ut existimavit *Quercetanus* quod sit ex cerussa ad rubedinem combusta, quæ sandix dicebatur ab antiquis, & non minium ; quamquam hiis temporibus hoc sit in frequentissimo usu officinarum pro communi, & vulgari minio, neque aliud habent minium officinæ præterquam hoc ; Idcirco æque dicitur minium recentiorum, sed aliud novum emergit cinaprium chimitarum inventum quod à superiori minio satis distat in materia, facultate atque nomine, hoc enim non minium dicitur, sed distinctum ab eo cinaprium, & cinabrium, vice cinnabaris, arte equidem fit hoc adeo pulcherrimum, ac naturali cinnabari simile, ut difficile agnoscatur unum ab altero ; nec aliud satius videtur optari posse. Veruntamen *Virruvius lib. 7. cap. 9.* docuit nos modum dignoscendi, cum experimento ignis, cinabrium naturale à fictitio, nam si quodcumque eorum ponatur super laminam ferream, & igni exponatur ut candescat, atrum eveniet cinabrium, tunc auferatur ab igne, quod si refrigeratum

refrigeratum suum ostenderit pristinum colorem rubrum cinabri sine vicio, & naturale se esse probabit; alioquin si nigrum retinuerit colorem contractum ab igne vitiatum, & factitium esse indicabit; factitium autem cinaprium hujus temporis habitum in frequentissimo usu officinarum scriptis prodidit *Geber Part. 3. summa Perfectionis, cap. 28.* ita dicens, Sulphur Mercurio associatur, & per sublimationem fit usifur, hoc est vocabulum corruptum, nam Arabice dicitur Zengiufer. quod indicat apud Latinos Cinaprium Interprete *Andrea Bellunenfi in nova expositione operum Avicennae.* Idcirco parum distans *Bulchasis* vocavit cinaprium Zenzifur, docuit etiam fieri ex æqua portione argenti vivi, & sulphuris citrini; etsi quidam alii ponunt minus de sulphure. Idem sensit *Albertus Magnus, Tract. de Alchimia*, ubi asseruit cinaprium vocari Ulsifur, atque fieri ex argento vivo, & sulphure. Præterea ipse quoque variavit dosim, dicens, Cape Mercurii partes duas, & sulphuris tertiam partem, contere ad modum Vermilionis, &c. Veruntamen hac voce Vermilionis tanquam nova, & impropria admirandi datur occasio, cum videatur propria tantummodo cocco Baphico, id est grano tinctorio, quod *Joannes Ruellius lib. 1. de natura stirpium*, dixit in Narbonensi Galliarum Provincia frequens esse, & à Rusticis appellari Vermilionem, quod repetit *lib. 3.* Verum enim *Ruellius* ipse ibidem discurrens fusius de hac voce asserit colorem rubeum appellari Vermelum à Gallis: hinc memini consuetum esse nobis etiam Itali rubeum colorem splendore rosæ nominare Vermilium, parum distans à voce vermelum, & vermillionum. Quamobrem existimo hac ratione ductos quosdam Transmontanos præsertim Gallos nominasse cinaprium ab ejus colore rubeo vermillionem metaphorice loquendo. Idcirco *Antonius Musa Brasavolus* asseruit cinaprium nuncupari Vermylon à Gallis, sic etiam placuit *Diodoro Euchyonti lib. 4. de Polychymia*, fit itaque hoc recentiorum cinaprium vario pondere ingredientium, quod varie quoque operatur, prout varia est eorum mensura. Quidam enim partem æquam argenti vivi, & sulphuris commiscent igni, quo fit ut illico extinguatur hydrargyron.

Alii vero capiunt argenti vivi uncias 9. & sulphuris citrini

unc. 2. ex quibus mixtis igni ascendit ad summum aludel, id est vasis sublimatorii, inibique colligitur cinaprium, & alii unc. 3. addunt novenario ponderi argenti vivi, hoc quippe pondus ut plurimum observatur. Præterea alii extinguunt libram argenti vivi, cum unica sulphuris uncia, quemadmodum, & alii usi sunt mensuris aliis juxta eorum placita, & intentionem; hæc utcunque concinnata, & quovis pondere exaltant sublimatione, quam igne exequuntur omnes, excepto *Diodoro Euchionti, lib. 4. de lapid. Philosoph.* ipse enim diversum scripsit modum conficiendi cinaprium absque igne, atque dosi ingredientium, ab aliis diversa, prout sequitur exemplum, V. R. Sulphuris triti libras 2. & argenti vivi lib. 1. quæ omnia ad invicem conteri jubet super tabulam marmoream, donec adeo extinguatur argentum vivum, ut nil amplius de eo appareat, præterquam pulvis, quem mox ita commixtum collocat in ampulla lutata, clauditque ejus os, inde soli exponit, ut exiccetur per septem dies, demum aperit ampullam in cujus fundo asserit reperiri cinerem, cinnabarium vero desuper circumquaque ampullam, at si extrahere nequeas ait, frange ampullam, nihilominus potior succedit conficiendi cinaprium modus, quicumque fit sublimatione vi ignis, at variae quoque cinaprii operationes deducuntur, ex variis ponderibus ingredientium in compositione ipsius, nam ubi major sulphuris quantitas suggeritur in confectione cinaprii, illud de magis accenditur colore sanguineo, picturisque magis conducit, sed quam minus de sulphure ingreditur in ejus compositionem, ino quanto magis exuperat argentum vivum, efficacius evadit in medicina; aliisque præstat. Modus autem peculiaris construendi cinaprium, & magis in usu receptus habetur duplex hodierno tempore: quippe unus est, quando argentum vivum ponunt in catinum figulinum, & vitriatum, situm in sabulo, quod undique circundet eum, & superfundunt sulphur leni igne liquefactum, & rudicula, aut spatula ferrea agitant donec ambo vertantur in pulverem atrum, quo impletur quarta pars bocciae, quæ breve habeat collum, & amplum, quam locant igni cinerum levi ab initio, inde sensim augetur per decem horas, & sublimabit, tunc fortior vigoretur ignis per alios duodecim horas, etenim primo egredietur fumus niger, hinc luteus, tandem vero rubeus indicans

cans perfectionem cinaprii, tunc ignis subtrahatur ut boccia tri-
gescat, quæ demum frangatur, & pulcherrimum erit cinaprium.
Quidam vice boccia vitrea utuntur vase figulino vitriato, quod
sustineat ignem, quod locant cum materia super tripodem, aut
furnum, ita quod binæ partes saltem vasis vacuæ remaneant ex-
tra furnum, cui supponunt ignem lentum per dimidiam diem,
demum vigoratur, ut assetur per integrum diem, vel donec con-
spicias superius exire fumum ri beum, signum completi cinaprii.
Alterque modus primo o. ppositus perficitur, dum in prioris sul-
phur in sartagine positum leni igne fundunt, fustumque ab igne
tollunt, & super eum fustum exprimunt per linteolum argentum
vivum in eo ligatum, & cum altera manu commiscunt cum ru-
dícula argentum vivum, & sulphur liquefactum, donec refrige-
rentur, remanet enim mixtura nigra, quam tenuissime molunt
inde eadem mixtura implent quartam partem boccia longæ lu-
to sapientiæ munitæ, & fumo locant eam ore aperto, cui levem
saliciunt ignem per duas, aut tres horas, quem postea sensim
augent claudendo vasis orificium, ita ut prius intromittatur in-
fundibulum per quod transeat rudícula usque ad inum fere ipsi-
us vasis, ac extra infundibulum superet palmus. Verum necesse
est, ut rudícula adhæreat globus luti, qui exiccatus opilet os in-
fundibuli, adeo quod os boccia respirare nequeat: mox elapsis
quinque horis aperiatur extollendo rudiculam, tunc etiam su-
per addi possunt bina magna cochlearia prædictæ materiæ para-
tæ ad conficiendum cinaprium, quæ assiduo tueatur prope ig-
nem, ut modice calida projiciatur in bocciam ne refrigeretur
boccia, neque remoretur opus, sic autem augetur massa, quæ pa-
nis Cinaprii dicitur ad molem librarum centum, ac majoris
quantitatis, addendo materiam singula hora, verum in projecta
materia claudatur. Vas rudiculæ globo; nam abique rudícula
obstrueretur orificium vasis, bocciaque ex sublimatione materiæ,
& perfringi facile posset. Præterea nova materia super addi non
posset, neque augeri panis cinaprii. Quare rudícula patens ser-
vat os boccia ut nova possit intromitti materia, quæ sæpius af-
funditur, clauditque rudiculæ globo ne evanescant spiritus: De-
nique vero ne relinquatur vacuum in massa panis Cinaprii, aufe-
ratur penitus rudícula, ac semel nova immittatur materia, ut ad
summum

summum compleatur Cinaprii massa ; tunc itaque absque rudicula obstruatur os boccæ, & quandiu perseveratur ignis, eo magis immassatur, solidefcitque atque rubescit cinaprium : hoc medici quidam empirici utuntur cum ligno aloes, cum Myrrha, & aliis aromatis, quibus suffiunt lue Venerea correptos, quo suffitu bis, ter, quater utuntur, donec copiosus promoveatur sputus, aut alui fluxus excitetur ; hoc etiam pictores in usum habent, eodemque inficitur Cera rubro colore, qua literas sigillamus, ut docuit *Plinius lib. 33. cap. 7.* dum vero pictores rubrum sanguinei coloris velint atramentum hoc perficiunt cinaprio, quod tamen parant prius molendo siccum absque ullo liquore super lapidem porphyritem, inde bis, aut ter à qua conspersum, quibus peractis, madidum extendunt ipsum Cinaprium super lateres novos, ut exiccetur, tandem exigente occasione molunt cum aqua gummata, aut cum albumine ovi præparato, ac modico ficu'nei lactis, tunc pro picturæ ac scripturæ usu paratum, & aptum est. Præterea ex cinaprio sternunt chimistæ solem, & lunam, planetas terrestres hæc nobiliora sunt metalla, quæ cruci bulo clausa aut alio vase figu'ino fornacibus urunt, ut in calcem vertantur, ac sua forma penitus exuantur, quam à Cinaprio assumptam existimant, & in eo repositam esse virtutem sui lapidis Phisici : quamquam in cinabrio factitio, prout est, frustra explorent ipsam : nihilominus plerique nituntur eum reddere fixum, fusibileque arte spagirica. Alii vero incumbunt à cinaprio revocare argentum vivum dissociando eum à sulphure, ut retrogradatur in pristinam formam, & naturam suam mobilem, & fluxilem, tersam, & sine sorde mundiore : hæc equidem est longe melior præparatio Mercurii, quam alia sit quæ multis modis fieri potest. Veruntamen ipsi reservantur exponendi *lib. de Sublimatione.* Quidam etiam cinaprium vertunt in oleum, & in aquam, & quandoque sublimant eum in tenuissimos capillos instar argenti albissimos, & alia multa operantur, quæ fusius alicubi scriptis, mittam, favente summo Numine Trino, & uno, sine quo nihil est factum.

CAP. XVIII.

De Azurro ultra marino, nec non de
Viridi Azuro.

IN contextu, ordineq; pigmentorum quæ satis super quæ magna celebritate famigerantur omnium ore, sunt Viride Azurrum, nec non Azurrum transmarinum sive ultramarinum, vulgo dicatur, ambo sunt pigmenta congenera Videlicet simili genere comprehensa, nam ex duobus lapidibus metallicis unus generis; & substantiæ fere procedunt. Quorum unus, est lapis à Græcis dictus armenus à regione Armeniæ, ex qua advehi solebat, licet nostro ævo habemus eum ex Germania non minoris efficaciam, quam sit armeniacus; quemadmodum asseruerunt *Petrus Andreas Mathiolus*, & *Amatus Lusitanus* in comment. *Dioscoridis*. Idem ab *Ætio Tetrabili* prima sermone tertio, cap. 32. appellatur lapis armutheus, ex quo fit pigmentum quod vulgo dicitur Viride Azurum. Alter vero lapis Cæruleus, vel Cyaneus, est quippe colore cæli, ut prodidit *Hieronimus Cardanus*, lib. 5. de *Mistis*, cui assensit *Camillus Leonardus Pisauensis* in calce, lib. 2. qui speculum lapidum inscriptus est, ubi ait, lapis lazuli colore cæli, cum in maxima serenitate existit, non transparens aureisq; crepusculis nitet, & ignem sustinet, qui à sua pulchritudine dicitur cælestis lapis, ex hoc fit color qui vocatur azurrum ultra-marinum: eadem asseruit *Joannes Mesues*, lib. 2. de *Medic. simplic.* Idcirco *Albertus* prodidit hunc lapidem cælo, sereno similem esse, hinc *Andreas Casalpini*, lib. 2. de *Metallic.* cap. 34; dixit Cyanus probatur colore cæruleo, quem hodie lapidem lazuli vocant, & vulgari Idiomate pietra dell' Azurro. Verum præter assertionem casalpini, semper habui à barbaris antiquitus cæruleum appellatum fuisse lapidem lazuli; hæc enim vox barbara indicat Cæruleum; quare legitur in *Scrapiōnem*, tract. de *Simplic.*

Simplic, ex Mineral. Hager alezaard, id est lapis lazuli, eligatur cujus color, est caelestis multum. Veruntamen scire licet quod ambo prædicti lapides, armenus videlicet, & lazuli sunt proximi, confimilesque naturæ, ac ejusdem substantiæ, hinc Clarissimus inter scriptores nostri sæculi *Petrus Andreas Mathiolus* sensit evenire his binis lapidibus, quemadmodum fit ex Misy, Chalcity, & sory, istæc quamquam in tres differentias distinguantur, forma nihilominus sunt unum, dubio procul, & idem in substantia, quodcunque enim eorum commutatur in alterum; quapropter quodlibet appellatur atramentum metallicum, materiam ipsius calcant, hi sic itaque placuit ipsi *Mathiolo*, & jure equidem, lapidem armenum esse materiam lapis lazuli non adhuc exacte decoctam in visceribus terræ, ut vertatur in ipsum Lazuli, ambo enim prædicti lapides reperiuntur in mineris eisdem, tum auri, cum etiam argenti, atque æris, ac proxime adhærent, imo per sæpe in unum ad invicem conjuncti ambo fodiuntur lapides isti, ex quibus igitur conspicuum deprehenditur esse lapidem armenum in fieri lapidem lazuli; nam inter se conferunt, & ambo eandem possident facultatem expurgandi melancholiā, & si aliquis exorbitat stulte existimans prædictos lapides esse diversos, ac inter se dissidere: num armenius Lapis Viridis obscurus, & opacus conspicitur ad cæruleum vergens, de quo fit viride azurrum pro pictoribus. Alter vero lapis dictus Lazuli est cælestini coloris intentionis, & pulcherrimi, Cœli colore, intermicantibus aureis notis, maculis, crepusculisque fulget, ex hoc fit color, qui à Pictoribus dicitur azurrum ultra marinum, fortasse enim Maris aquæ colorem cælestinum superat purissimus, ac saturus color lazuli, aut quia ex ultra marina regione, prout Armenia antiquitus differebatur. Præterea *Mesues, lib. 2. de Medicamentis Simplic. Purgantib. cap. 13.* descripsit lapidem armenum esse friabilem, quia non tam ad lapideam duritiem pervenit, & ideo tactu lenis est. Inde discurrens de lapide Cyaneo, id est lazuli auctoritate *Alexandri Tralliani* dixit esse maris speciem, indicans habere duritiem marmoris, & sæpe reperitur cum marmore mixtus qui albescit; sed tanquam impius reprobatum esse; & in facultatibus activis, & passivis, ac proprietatibus eis imprecis

sis à Cælo descripsit hunc quodammodo validiorem armeno ; ex quibus videntur lapides isti inter se differre colore, fortitudine, & duritia. Veruntamen definit omne dubium, & animus fluctuatione vacat illico, ubi intuiti erimus evenire lapidibus istis quemadmodum frugibus conspiciamus, quæ dum accerbæ sunt, magis virescunt, ac molliores existunt : ubi vero maturescunt tempore acta naturali concoctione perficiuntur colore, sapore, cæterisque qualitatibus alteratis secundum magis, & minus, ut diximus in explicatione differentiarum atramenti metallici : nam sory postremum est atramentum metallicum, & in tertia differentia Constitutum, quod ob majorem decoctionem magis aliorum congelatum, & ad lapidis duritiem pervenit. Sic etiam dicimus de materia lapidis lazuli ex qua producit in primis lapis armenus lenis, & friabilis, deum indies magis exsiccat, ac sensum induratur donec perficiatur lazuli : Idcirco diutius teri sustinet lapis lazuli quam armeniacus, hic magis soluit aluum, lazuli vero soluit paulo, minus, sed magis urit aliqua stipticitate ; Verum etiam aliæ percipiuntur differentia in propria natura lapidis lazuli, prout maris, & fæminæ ; idem habent exemplum ex stibio, & aliis metallicis quemadmodum atque in plantis. Mas, Lazuli est qui colorem cæruleum magis saturatum possidet, fæmina vero dilutiorem colorem habet. Alia quoque depræhensur differentia in ipso lapide lazuli ; nam ex præcepto *Mesues* eligitur lapis prædictus maculis aureis stellarum modo radiantibus splendens, purus, & gravis, cui adensit *Petrus Andreas Matthiolus* asserens hujuscemodi cæruleum cum lineis aureis reperiri tantum in fodinis auri : huic inferior est, qui deficit his notis aureis : foditur iste ex mineris argenti, & æris, expers lineis, maculis ve aliis aureis : hæc tamen differentia nullū constituunt Cæruleum contrarium, & diversum à cæruleo, cum hujuscemodi lapides sint ejusdem generis, præter quod magis approbatur, qui puritate, & pulchritudine alterum excellit ; sic inferri est de atramento cum lazuli, hæc enim differentia nullum habent diversitatem in eorum genere, quod est principium generationis respectu materiæ, & loci, cum ad unum, & ad se invicem quodammodo se habeant : Quamobrem definitur quod lapis armen-

nus refertur ad cœruleum, & cognationem ejus in se habet, qua à reliquis distinguitur. Quapropter eorum colores seu pigmenta congenera in uno eodemque capite posui, cum etiam in medicina easdem possideant facultates, uterque calefacit, & siccatur secundo ordine versus tertium cum levi acrimonia, & adstrictione, ut prodidit, *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicament. Facult.* Vim habet tergere, digerere, & resolvere. Præterea his addit *Mesues*, urit, ulcerat, putrefacit, incidit, & detrahit atram bilem, evacuat etiam ex cerebro tutius quam elleborus, hæc asseruit auctoritate *Alexandri Tralliani, lib. 1. cap. de Melancholicis jam inveteratis*: Vir istæ fuit Græcus doctissimus, & primus qui expertus sit vim hujus medicamenti; exposuit ipse lapidem armeniacum efficaciter, & sine molestia, atque sine periculo purgare humores melancholicos, non modo infra per alvum, sed etiam supra per vomitum, cujus dosim retulit esse à ternis scrupulis usque ad sex plus minusve pro virium robore, & Copiæ humoris noxii ratione: Idem habetur ab *Ætio Terrabili* prima sermone tertio, *cap. 32.* quæ leguntur atque sermone 2. *cap. 47.* ubi dixit exhiberi tertium dragmæ pueris pectoris morbo infestatis, & facit eos revomere, nam Vomitorium existit, & morbo sacro obnoxiiis, ac furiosis cum decocto Centaurii minoris exhibetur sine periculo, adultis vero propinari consuluit, plus minus quatuor scrupulos armurrhei, quem Græci Armeniacum appellarunt hujuscemodi vomitorium ex lapide lazuli non præparato summis laudibus approbans *Bartholomæus Montagnana* Consilio, 236. *de Elephantia*, descripsit sequens; id est cape lapidis lazuli non præparati, polipodii, singulorum, *℥. 5.* salis indi gran. vi. Cimini, anisi, sumac ana gran. viii. Sacchari unc. 5. aceti unc. 1. aquæ fortis tepidæ unc. iii. misce omnia ad unum, & totum detur in potu, hoc enim vomendi vim præbet; ubi vero velit evacuare per alvum exhibet lapidem armenium, atque lapidem lazuli præparatos, juxta præceptum *Alexandri Tralliani*, qui docuit corrigere hoc pharmacum, ne vomitum inducat, hic enim lapis ex quo pharmacum fit cum naturam metallicam participet præcipuæ æris, exinde vires aliqua ex parte maleficas habet; quamobrem necesse fuit existimavit pravam ejus noxiamque qualitatem emendare, quod agit lavando lapidem

lapidem usque ad vices duodenas : tunc enim si paratus lapis iste, & Assumptus ad scrupulos quinque aut sex in potu, cum etiam in catapocia assumi possit cum hierapicra aut aliis, quæ purgationem magis commovent minori molestia, & absque turbatione ventriculi educit atram bilem, & sine periculo purgat terrestrem humoremustum quamobrem summo opere approbavit eum pro ut tutum pharmacum absolutum ab omni venenosa qualitate : nam lotione exiit ab omni insuavi, acri, & amara qualitate, calorem demittit, nec admodum exiccat, prout asseruit *Jacobus Silvius* in Interpretationem *Mesues*, ita quod per anum ventrem solummodo evacuat vitiosum humorem crassum sanguini admixtum, Idcirco confert melancholicis, & elephantiali correptis, renum affectionibus, & anhelosis, cum hiis consensit *Mesues* ; & si *Alexander*, & *Ætius* videntur attribuisse has facultates armenio lapidi tantum, quas silentio præterierunt esse in Lazuli ; nihilominus Arabes ascripserunt eam tanquam communes utrique lapidi vid. armenio, & cæruleo, & *Galenus* loco, ut supra Constituit eos proximos in facultatibus uti est legere ; neque mirum est si Arabes reperierint lapidem lazuli easdem facultates armenii possidere, cum pleraque alia invenerint veteribus ignota, quæ tempore, & usu innouerunt. Idcirco *Serapio*, & *Averoes* in uno capite ambos lapides confusos nobis prodiderunt indicantes ejusdem naturæ existere illos, inde *Mesues* asseruit lapidem lazuli noxas habere cum armenio communes. Præterea utrique easdem vires præbuit expurgandi sanguinem ab omni crassitie, & subveniendi cardiacæ passioni, & omnibus melancholicis affectibus, prout mania, epilepsia, vertigini, cephalalgia, merori, syncopi, cor enim roborat, & letificat, ejus noxas aufert, animam exhilarat, corpus floridum diu tuetur, vitam reddit beatam, thoracem, & pulmonem crassis humoribus expurgat, asthmati, splenisque affectibus juvat : quartanas sanat, Cancrum, & Lepram, menstrua evocat tum potu assumptus, quam suppositus ut nascæle, atque hemorrhoidibus conducit, si vero lapis iste gestetur ab infantibus tollit timores, & facit yrtos capillos, teste *Serapione* loco ut supra, tritus lazuli, vel armenus cum aceto, & linctus curat morpheam, &

baras, & adurit verucas, non, lotus aufert etiam pilos, verum si lavetur palpebrarum pilos gignit, absorbet enim absegitque nimiam humiditatem extraneam propter quam cadunt piluli, Meminit *Alexander Catapotia* ex armenio lapide prout est legere in ejus medicina, lib. 1. quæ postea descripsit *Mesues*, verum, & aliam addidit ipse descriptionem catapotiorum lapidis lazuli, quorum usus major est quam ex armenio, ex hoc enim *Catapotia* imbecillius clementiusque purgant teste *Jacobo Sylvio* interprete *Mesues*, quæcumque *Manardus Ferrariefis* insinuet omnium esse usum *Catapotiorum* armenii, quia desideratur prædictus lapis, quod ex tunc evenire ex hominum hujus seculi ignavia, sed de hiis satis quatenus vero ad pigmenta utriusque lapidis nobilia sunt ac cæteris prælata, præsertim Azzurum ultra marinum appellatum hoc aliis excellit. Idcirco Chrioris, majorisque præstii constat: nam majoris efficacæ pigmentum est nam igni, & aquæ resistit, & vix ulla veritate vitiatur, cujus causa creditur densitas substantiæ cum tenuitate facta à diuturna coctione naturali, & separatione partium inutilium: Hæc sunt tormenta, quæ non ab omnibus substinentur pigmentis, quorum parandi modus exponetur infra.

CAP. XIX.

Modus eliciendi Azzurum ultra-marinum è lapide Lazuli.

Plures dubio procul, atque diversos colores Azzurri habent Pictores, quos distinguere necessario licet (loquor tamen hic de mineralibus cum) adsint eorum quidam factitii, & alii quippe naturales. Verum enim præ aliis excellit transmari-num azurum: Idcirco perswadet ratio, ut ab eo exordiamur, sed prius quam si bñciamus labori conficiendi azurum ex eriri Consulo, qualis lapis, & cujuscunque generis convenit, & idoneus

idoneus sit, ne incassum fiat opus : quamobrem ibi omnium beneficio propalatur norma. Eligatur igitur lapis lazuli orientalis, qui plurimum habeat coloris azurri cum notis aureis ; quamvis ex ignobiliore inferiorique lapide lazuli, aut alio mediocri fieri possit azurrum, eodemque modo quo evocatur præstantius ultra marinum è lapide lazuli pulcherrimo ; verum tamen eveniet azurrum simili ipsi lapidi, à quo evocatum fuerit, existunt enim eorum differentie ex probitate, puritateve, & impuritate lapidis lazuli, quæ ut magis innotescant diversimode experiri consuetum est, & in primis si madesiat sputo lapis lazuli electus, & obviam ei ponatur pannus albus laneus, pulchrum intus apparebit lumen coloris violati: alioquin vero conspicitur evenire ex lapide deteriori : Præterea alio modo experiri expedit, ut si lapis exponatur super prunas, & per horam foliis insufflando igniatur, deinde lapis ita candens aufertur ab igne, mox frige factus si levi confricatione digitis comprimendo confringatur ad instar terræ nil confert, neque recte succedit in opere azurri : è diverso autem approbatur lapis lazuli ubi post ignitionem, & refrigerationem permanserit fortis, durusque atque azurri colorem servaverit, hujusmodi itaque lapis, qui post ignitionem suo colore permansit, absque vitio, capiatur ad pondus unius libræ in frustula factus magnitudinis avellanæ, & per horam excandescat in crucibulo igne validiori, tunc vero obruatur in acetum album stillaticium, aut in urinam puerilem distillatam, ut extinguatur, quamvis in hoc opere excellat acetum ; verum septies reiteretur operatio incendi, ac extinguendi prædictum lapidem lazuli, ut exacte calcinetur, satiusque trituri possit ; oblato autem aceto exiccari omittatur ex se, ac postea pila contundatur, demum sequenti aqua infra describenda tenuissime molatur per horam, mox recolligi exposcit ars, & in vase vitreo lato, & plano sterni, deinde mittatur umbræ exiccari procul à Sole ne ipsi materię abripiat colorem ; tunc postea redigatur iterum in pollinem, qui linteo arête vinciatur, & servetur donec paretur pastillus, atque lixivium, quibus evocatur è lapide pulcherrimus color azurrus ; etsi in primis præcedere aquæ expositionem jam supra pollicitam, æquum est, ea enim magis attenuatur pollis, &

abster-

abstergitur, ita quod magis adaptatur pastillo: Idcirco ipse erit exemplum ut sequitur.

Capias aquæ fontis limpida, ac filtro colatæ binas libras, mellis albi optimi geminas uncias, mitte omnia simul in ollam vitro obductam, & leni igni exponatur: dum vero fervens spumat, sedulo detegatur, & postquam spumare desierit, omittatur frigesce, demum ei commisceatur lachryma sanguinis Draconis ad quantitatem nucis muscatæ tenuissime prius molita cum modico ipsius aquæ, inde cum reliquo aquæ mixta, ac peroptime temperata, tunc coletur linteo albo in vas vitreum, ita quod aqua non nimis rubea eveniat, neque nimis diluta sit, at potius vergat ad pavonaceum clarum, ut azurum assumat aliquod coloris violati: hac igitur aqua molitur lapis lazuli, exiccaturque ut diximus: tunc paratus erit commisceri pastillo, qui fit ex resina è pinu alba, pice græca, mastice, oleo, è semine lini, terebinthina, & cera singulorum nempe uncis duabus, & in primis liquefiat igni leni terebinthina in ollula; cui paulatim super addatur resina è pinu, & postea colophonia inde mixta tribus vicibus injiciatur ac subsequenter minutim incisa obruatur cera, & semper ab initio usque ad finem assidue agitur compositio hæc cum rudicula lignea donec perfecte commisceantur omnia, ac tandem oleum è semine lini immisceatur, confestim agitando usque ad perfectam cocturam, quod fiet per quartam horæ partem, vel paulo plus, quo temporis spatio videbitur fere audiri bullitionis quidam rumor: verum equidem innotescet cocturæ perfectio, ubi ejusdem compositionis gutta pertractetur digitis aqua madefactis, & non adhæreat eis, neque ipsos coinquinet: aut si gutta ex rudicula decidens in aquam frigidam, limpidaque non dividatur, neque dilatetur, imo unita, & contracta permaneat, hæc dubio procul perfectam indicant coctionem pastilli: quibus actis, deponatur ab igne ollula, & sic omittatur temporis spatio, quo dici possint duo pater noster, mox non adeo fervens coletur pastillus per sacculum panni cannabini duobus lignis buxeis rotundis, & longis semibrachium, & crassitie unius digiti exprimendo vice præli in vas figulinum vitriatum, & immensum, pro ut catinum continens situlam aquæ frigida, & lucida, ut quamdiu concre-

scat,

scat, neque ob aquæ frigiditatem porius indurescat : nam fervens nequit manibus pertractari, neque frigidus fluit pastillus per colum, crassus enim, & durus fit, quando frigescit, tandem extrahatur ab aqua, & peroptime manibus oleo lini perunctis pertractetur, quoad penitus expers aquæ remaneat pastillus, tunc etiam exicari permittatur, hic est pastillus perfectus : etsi alter paratur differenti dosi factus, ut puta cape Terebinthinæ pulchræ uncias quatuor, Resinæ è pinu uncias sex, picis græcæ colophonixve dicas uncias sex, massicis, ceræ novæ ana uncias tres, olei ex amigdalibus amaris, aut è semine lini purgati, ne npe septies loti unicam unciam, aut unciam cum dimidio, in reliquis fiat ut supra, tunc pastillus existet fortis per decem annos duraturus, dummodo irrigetur aqua quotidie semel in æstate, quod sat erit in hyeme singulo mense semel observari.

Alii conficiunt pastillum magis lenem cum ipsis materialibus ac eodem pondere, excepto pondere olei lini, cujus pondus, & mensuram, faciunt tres partes unius uncix esse : pro dosi aliorum nuper descriptæ, quæ omnia ad invicem, ut supra commiscuntur, & fit pastillus.

Alii præsertim Aromatarii, ut meminit *Georgius Melichius Augustanus* aromatarius signo struthio cameli in hac Venetiæ urbe, lib. de *Animadversionibus in compositis Medicamentis*. cap. de *Electuaris*. *Alchermes*. Assumunt Colophonix, massicis, terebinthinæ vulgaris, quæ dicitur laricina, tandem ceræ omnium portionem æqualem ex quibus fit pastillus instar pilæ. Verum adhuc calens coletur linteo, ut supra expositum fuit, & indatur in vas aqua frigida plenum, donec indurescat, mox extrahatur ab aqua, permittaturque exicari, & perfectus erit pastillus.

Alii, colophonia & oleo olivarum construunt pastillum, quo evocatur azurum à lapide lazuli hoc sequenti modo, viz. lavetur pastillus aqua frigida, & dividatur in frustula, quæ vase æneo obducto stamno aut ollula madefacta fere fiant leni cinerum igne, tunc ne, fringat, injiciatur modicum olei è semine lini ad pondus unius uncix ad plus vel quantum sufficiat condire acetarium ; ubi vero pastillus fuerit liquefactus, & fervefactus sedulo agitetur rudicula linctæ oleo è amigdalibus amaris, aut è semine

femine lini, & sparsim ac paulatine obstruatur pollis lapidis lazuli, jam ad hoc paratus, & reservatus optime commiscendo, alii suffundunt pastillum liquefactum pollini, demum auferatur ab igne cinerum, & permittatur aliquantisper remitti calor pastilli ita ut manibus oleo unctis pertractari possit, quod per duas horas fiat, ut optime in corporetur, & colore azurri infecta remaneat pasta, id est pastilli compositio, cur in panem instar pilæ reducatur, inde in catinum aquæ frigida, & limpida plenum reponitur, ibique octo aut decem dierum spatio quiescat, & quanto plus, pulchrius evadit azurrum ac potius egreditur, quidam autem citra aquam servant pastillum per decem dies sic compositum cum posline lazuli. Ubi vero elicere velint azurrum affundunt pastillo aquam tepidam, & sensim manibus pertractant, donec egrediatur azurrum, alioquin cum non exiret, depellunt aquam, cujus vice utuntur lixivio calido è cinere vitis, & aqua facto, ut moris est, quandoque lene administratur lixivium, quandoque magis acre, & prout melius succedere videtur. Cum autem modica azurri quantitas exierit in aquam, vel lixivium effundatur, & servetur pro primo azurro; tunc iterum pastillo novum affundatur lixivium, & æque manibus sæpe voluatur, ut supra, donec extra pastillum secundum emanet azurrum in lixivium; tunc sensim effundatur lixivium coloratum, & azurro inbutum, quod ex æquo servetur: sic etiam elicietur tertium. Hæc tamen azurra omnia evocantur tempore horarum octo; quæ inde horis duodecim deorsum à lixivio cadunt, fundumque petunt tunc effundatur lixivium, & quodlibet azurrum aspergatur humore fellis bovis, & optime manibus pertractetur, ut abstergatur à pastillo, & ab omni sæculentia, inde lixivio lavetur, & loco umbroso exiccetur, deinde aspergatur aqua vitæ finæ, in qua jam in fusum fuerit modicum verzeri sive brasiliæ dicas, & per se exiccari permittas, quod tribus diebus continuis fiat, tandem exiccetur, & quodcunque servetur per se in sacculis è pelle hædina factis, primum azurrum omnium est optimum pulchritudine, & valore, primum hoc egreditur pondere quatuor, vel quinque unciarum. Secundum vero egreditur ad uncias tres, licet primo inferius sit. Tertiumque aliorum infimum est azurrum tamen ad uncias

cias tres emanet, ut plurimum, & quandoque in minori quantitate, juxta puritatem majorem, & minorem lapidis lazuli, qui ita paratus, & ab omni terestritate exutus fit medicinæ, atque piæturæ idoneus: & enim diximus summe approbati lapidem lazuli crepusculis aureis plenum: utile scitis fore existimavi, si modum eliciendi aurum à lapide docuerim: Quamobrem operæ-pretium est assumere lapidem lazuli paratum igne, & in pollinem redactum, tunc ex eo fiat amalgama cum mercurio purgato, inde exhaletur ꝑ, & relidebit aurum finissimum in imo crucibuli fusorii, in quo deinceps funditur aurum cum Chrysocolle, ut moris est, etsi rursus redimi potest ꝑ dum impellatur amalgama in phialam vitream, ex qua vi ignis urgeatur distillare argentum vivum, & utroque modo aurum relidebit fundo, quod tandem fustum projiciatur in Virgam. Quidam vero recentiorum potiori modo absque pastillo evocant è lapide lazuli colorem nempe azurrum ultramarinum: quapropter tenuissime molunt lapidem, quem postea obrunt in spiritum aceti ter ap- prime distillati ita, ut quatuor digitis saltem super emineat pol- lini ipsius lazuli in boccia vitrea, quam mox super cineres tepi- dos locant donec satis imbuetur acetum colore azuro, tunc ace- tum jam cœlestino colore iniectum paulatim effundunt, quod clarum est, inde cinerum igne evaporare cogunt, vel appposito boccie capitulo recolligunt eum distillatione, relidebit enim imo color lictus, & pulcherimus Saphirinus, quem azurrum ultramarinum appellant, hic est primus color, aliis excellit, & magis existimatur pulchritudine, & prætio.

Sequitur azurrum ultra marinum secundum, & dicitur me- dium probitate, pulchritudine, & prætio, quod fit, si extracto primo aceto colorato à polline lapidis lazuli, novum abundatur acetum stillatitium super easdem fæces lapidis lazuli, & diu ca- lefiat super cineres, donec color erit acetum, quod inde eva- cuetur clarum juxta primum ordinem, mox evaporetur, aut distilletur, nam relidebit color azuri medii, eadem norma proceditur ad extrahendum tertium azurrum aliorum sui gene- ris infimum, projicianturque fæces terrestres, & exuta ab omni minerali virtute. Naturale autem azurrum, quod Ale- mania dicitur, est fumositas quædam efflorescens è fodinis r- genti,

Genti, & super lapides residet coloris azurri, & ab eisdem lapidibus, quibus adheret colligitur abradendo eos, inde scobem jam abrasam tenuissime molunt, & lavant, mox eam exiccant, & usui picturæ, & scripturæ servant, adhuc vero nullum in medicina usum habet; Terra quædam cærulea advehitur ex Hispania pauci momenti non intensi coloris, imo diluti, & vilis prærii habetur.

Recensuit *Dioscorides* cæruleum colorem floridum haberi ævo suo ex litorali arena sub cavatos specus; qui tamen desideratur.

Alii quoque colores azurri transmarino per similes construuntur arte, & omni proba perfectum evenit azurrum ex hydrargyro diversis præparato cujus norma plerisque demonstrabitur exemplis: Verumtamen omnia excellunt azurra, quæ ex Luna fiunt, ac eis magis ex Sole, sic autem dicuntur planetæ terrestres, indicantes metalla auri, & argenti, &c. Propterea quatuor constituuntur gradus infra recensendi, præter superiores. Primus autem referens azurrum fere simile ultramarino exequitur, ut infra.

Cape salis ammoniaci, vulgo armoniaci uncias tres, viridis aris uncias sex singula ter, mox ea ad invicem mole cum oleo tartari inde aliquot sic omittantur diebus, tandem in vase vitreo perlutato reponatur pasta ex superscriptis composita, & in furno locetur, post extractionem panis, donec exiccetur, ita enim fiet azurrum: Alii vero prædicta materialia trita, & oleo tartari pinsita instar pultis includunt in ampulla vitrea, quæ fimo circumsepitur per quinque dies, quibus elapsis omnia in azurrum pulcherrimum versa erunt. Aliud simile azurrum, ac mediocre habetur ex usu Totonico, quo equidem divitem factum esse agnovi alias mercatorem (Patria Veronensem) & honestissimum virum, cujus modus est; alembico distillare aquam erodentem ex libra una vitrioli, & libra media salis niri cum tribus unciis cinaprii, hæc aqua distillatitia solvit omnia metalla; præterea si cum ipsa madesiat frons equi illico pili evadent albi omnes cujuscunque coloris, sed redeamus ad rem ineptam, in ipsam aquam stillatitiam mergunt æs, aut auricleum, ut solvantur, inde additur stannum calcinatum usque ad perfectam albe-

albedinem, & ita ex his commixtis triduo omittendo fiet azur-
rum mediocre: Verum aliud pulcherrimum sequitur azurrum.
Cape aceti acerrimi, & distillati libram unicam, & in ipso aceto
binæ solvantur uncia salis armoniaci triti, deinceps eodem dis-
solvatur libra calcis albiſſimæ è corticibus ovorum factæ, atque
uncia una aris limati, hæc autem compositio optime claudatur
vase æneo cum tegumento æneo, ita ut ne spirare, neque exalare
queat, tunc sub fimo locetur equino per mensem; quo elapso,
factum erit azurrum optimum.

Sequitur exemplum construendi azurrum ex hydrargyro; vi-
delicet, Cape vitrioli rubefacti partem unam, sulphuris vivi
partes binas, & hydrargyri partes tres, hæc omnia trita com-
misceantur, & in boccia vitrea reponantur, mox ipsa clausa con-
tegatur sub fimo per dies quadraginta, quibus elapsis extraha-
tur boccia; in ea enim conspicietur compositio versa in pulche-
rrimum azurrum. Alterum accedit, quod per sublimationem fit,
ut puta, R. ꝑ unciam Δ uncias tres \star uncias octo terantur
omnia, ac permisceantur vase sublimatorio, & igne submisso
in sublime ex altentur, ut moris est, donec appareat color azur-
rus. Alterum est, si assumantur Apyron sive Alchebrik uncia
quatuor, & *Mercurii* libra, ochab seu aquilæ volantis uncia
binæ, mox omnia usa commisceantur, & vase proprio leni
igne sublimentur donec fumus egrediatur è boccia azzurris,
vulgo dicitur Blavius, tunc auferatur ab igne, & usui servetur.
Alterum habetur experientia optimum, & igni resistere, vi-
delicet, Cape mercurii uncias binas, sulphuris uncias tres, sa-
lis armoniaci octavam partem (alii ponunt quatuor partes) om-
nia tenuissime molita commisceantur modico aquæ communis;
inde compositio hæc reponatur in ampullam vitream igni re-
misso per tres aut quatuor horas, & sic ignis sedulo perseveret-
tur, quousque egredi conspiciatur ab ore boccia fumus azurris;
quo viso, tollatur ab igne boccia, inde frigefacta frangatur, nam
azurrum reperies perfectum; Alii vero assumunt *Mercurii*
sublimati uncias tres, sulphuris sublimati unciam unam, salis
armoniaci octavam partem, hæc omnia molunt, concinnantque,
& sublimant in vase vitreo, & idoneo donec fumus conspiciat-
ur azurris. Verum jam accedit norma construendi azurrum

ex argento, & auro ut infra exponetur : Quidam enim solari-
atim sternunt argenti laminas sale armoniaco trito, & in vase
figulino, claudunt, quod inde sub fimo calido contegunt per
dies quadraginta quibus fit azurrum.

Alii in aceto acerrimo solvunt portionem parem salis gemmæ
salis alchali, & aluminis rochæ, mox eo aceto madefaciunt la-
minas ipsius Lunæ argenteve dicas, & vase figulino recondunt
eas, ac fimo, aut vinaceis humant per decem dies, hoc enim
temporis spatio vertentur in azurrum.

Alii vero salis armoniaci uncias sex obruunt in libras sex ace-
ti acerrimi; donec penitus liquecat sal, hinc super acetum ipsum
in olla positum suspendunt argenti laminas ad pondus uncia-
rum duarum, ita tamen ne tangant acetum, sed acri vapore ip-
sius tantum corrumuntur; quod ut satius eveniat, obstruunt
vas, & ab omni spiramine tuentur, & fimo calido sepeliunt
per dies decem & septem, quibus elapsis, reperiuntur laminæ
cum sale, & omnia in azurrum versa instar efflorescentiæ pul-
cherrimi azuri quod colligitur, & usui servatur; hoc nobile a-
zurrum resistit igni, & cuicunque alio examine, ceu Azurrum
ultramarinum ex lapide lazuli extractum approbatur, hoc tamen
superatur ab azurro ex auro factum eodem ordine.

Alia fiunt atramenta carulea, aut ex smalto, quemadmodum
Venetiis fieri solet, aut ex zaphara, qua tingitur vitrum, hæc
tamen longe aliis inferiora sunt.

Smaltum vitri genus videtur, quo aureæ Cavitates implentur,
ubi imagines sculpturæque cedendo fiunt in annulis, monilibus,
ornamentisque omnibus aureis, quod fieri retulit *Cardanus* ex
alumine, chalcantho, & lapidoso sale : Verum alii vitro colo-
res metallicos commiscent; nam omnis generis colores reci-
pit vitrum; ita ut variato colore venustate eximia splendeat;
quippe smaltum si azurrum cupiant, vitri tenuissime triti libram
commiscent cum binis vnciis terræ caruleæ, & aqua globulos
effingunt, ac vase apto per noctem leni igni exponunt, inde
ignem augent ad colliquationem, & sic azurrum eveniet smal-
tum, quemadmodum viride cum æris cinere, vel album cum
plumbo; prout talia eodem exemplo proprio Marte effingi pos-
sunt. Zaphara autem est minerale fossile, & ponderosum sic à

natura productum, quo utuntur figuli atque vitriarii; tingit enim in modica quantitate colore azurro vitrum usitatum, vasque figulina; nempe ex argilla facta: Idcirco hujuscemodi minerali deceptores effingunt saphirum gemmam, etsi magna quantitate suggeratur, nigro colore inficit omnia. Præterea solet distillari aqua à lembico ex infra scriptis, qua scribuntur litteræ azurræ finæ, v. z. sulphur vivum, sal nitrum, sal ammoniacum, Risigallum, calx viva, & oricellum omnia æqua portione parantur simul, & distillantur, ut moris est, demum usui servetur aqua in ampulla vitrea clausa cum cera, his vero omisiss, quæ ob similitudinem colorum fuerunt obiter aggregata, rediemus ad inceptum de lapide armeno congenere lapidis lazuli, de quibus superius tractavimus: Idcirco nunc ut sequamur institutum superest exponere modum parandi viride azurrum lapidis armeni, tam medicinæ quam picturæ commodum.

CAP. XX.

Modus parandi viride Azurrum Medicinæ, ac Picturæ commodum.

FActu quippe facilis est modus parandi pigmentum ex lapide armeno, quod viride azurrum vulgo appellatur, minori-que labore fit, quam azurrum ultramarinum, si sequemur modum jam recensitum ab *Alexandro Tralliano*, ubi prodidit satis fore molire lapidem armenum, & ad pollinis levorem redigere eum, quem postea lymphâ limpida sæpius lavare, ac expurgare requirit opus, demum exiccari docet, tunc usui tum medicinæ, cum etiam picturæ, nec non scripturæ custoditur: eodem igitur modo paratur; nempe pro usu utriusque facultatis, inde necessitatis tempore administratur; nihilominus satius fore existavi segregare colorem à lapide, & ab omni terrestreitate ac immunditie abstergere eum, ut magis purus habeatur color: hinc enim in picturis perpulchrius efficiet opus, & in medicina

efficacius

efficacius operabitur, quod ut fiat operæ-premium est lapidem tenuissime molire, & in scobem redactum obruere in spiritum aceti stillatitii, aut vini aque stillati, ut mos est, utrumque pollet, mox leni cinerum calore aut balnei maris maceretur donec penitus colore lapidis inficiatur liquor supereminens, ut supra expositum fuit de lapide Lazuli, inde per inclinationem sensim evacuetur liquor, acetumve sit imbutum viridi colore lapidis armeni, abjicianturque fæces terrestres ipsius lapidis tanquam inutiles, demum igni cinerum tepido evaporetur acetum, aut distilletur; nam reacquiritur acetum: inde color viridis purus à lapide segregatus residet, qui tandem aqua frigida ablui potest, inde exiccari, & medicinæ, picturæque usui servari.

Alterum autem viride azurrum à natura producit in æris fodina ubi exhalat tanquam efflorescentia æris super lapides, quibus adhæret cum quadam miscela argenti, quemadmodum indicat duplex iste complicatus color: nam viridis evenit ex ære; alter vero color azurrus ex argento, & juxta quantitatem prædominantem aut æris, aut argenti saturatur color unus, & remittitur alter; ita ut quandoque viridis color superet; interdum vero azurrus magis & minus, prout magis aut minus exuberat minera, ex qua fit exalatio prædicta, quæ colligitur, molitur, ac pluries lavatur, & ita perficitur absque pastilli opere; ipsa enim efflorescentia producit à natura penitus munda à lapidea, & terrestri substantia: Quamobrem lavatur tantum, ut tenuissimus fiat color, ad postremum exiccatur, ac pro usu picturæ servatur: nam hujusmodi pigmentum medicinæ nullum præstat auxilium.

Virideque aliud fit atramentum æris ærugine, quæ vulgo appellatur viride æris; paraturque pulchrum cum aqua gummata.

Aliudque paratur, dum Viride æris teritur cum succo rutæ, & modico crocino, aqua gummata solvatur; hisce addunt quidam luteum ovi cum modico aceti, ex quibus evenit pulcherrimum atramentum Viride. Alterum est, si viride æris pulchrum in pastillos cogatur cum aqua stillata ex gallis viridibus, & modico aceti inde pastilli siccantur, & cum usus exigat in consimili aqua gumma Arabica parata dissolvatur.

Aliud quoque constat ex æris ærugine litargyrio, & argento vivo.

vivo, æquo singulorum pondere, ad invicem omnibus tenuissime subactis, ac tandem aqua gummata molitis & solutis.

Aliud efficitur atramentum instar aquæ viridis si capiatur acerrimum album acerrimum, & in eo dissolvatur viridis æris, succi rutæ, & modicum aluminis rochæ.

Verum etiam ex capparibus recentibus tritis, & in pulverem subactis distillatur aqua alembico, quæ reiterata distillatione re-
tificatur tantæ efficaciam, ut nil satius optari possit: nam Viridi colore smaragdino inficit omnia (teste *Cardano lib. 18. de Mirabilibus*, pag. 935.) & corpori humano salubris est, nam si potu hauriatur omnes obstructions solvit.

CAP. XXI.

De Pigmentis Mineralibus tum luteis Flavis, cum etiam aureis.

ETI partim demonstravi superius normam faciendi pigmentum luteum ex Vegetabilibus, prout ex fructibus spinæ insectoriæ, aut lutea herba, aut corino ligno, & hujuscemodi aliis jam recensitis; Reliquum est in præsentī fufas ostendere alia pigmenta lutea, quæ ex mineralibus, metallicisque fiunt, quamvis cum admixtione alicujus succi vegetabilis quandoque, & animalium partibus interdum, verum enim horum multa sunt inter se conferentia, & proxima, quemadmodum color flavens cum luteo, & croceus cum citreo, aut aurantio; ac tandem omnes prædicti colores conveniunt cum aureo: Quapropter satius, ac commodum fore existimavi hujuscemodi omnia, seu unius in uno capite definire; exordiarque à terra lutea, quam *Dioscorides* scripsit nomine ochræ, ipsa utuntur pictores, & sarcinatores pro signandis pannis. Verum enim caremus ochra attica *Dioscoridis*: Akeratur ochra *Plinii* desideratur. Unde frustra est disserere de eis, quæ nos non habemus, satius vero expedit ad vulgaris ochræ descriptionem accedere: Ochra est terra

terra lutea quæ nostro ævo defertur ex Germania, prout fidei faciunt *Petri Andrea Mathioli* scripta in *Dioscoridem*, & *Gabrielis Falloppii*; quippe duplex est ochra genus pigmenti lutei; una enim reperitur terra in fodina plumbi ex ipsius vaporibus infecta, luteo colore. Altera vero fit arte ex plumbo usto; hæc magis approbatur à pictoribus; etsi utraque ochra tam nativa fossilisque, quam factitia est lutea; attamen earum quælibet ustione rubescit; utraq; etiam facultatem refrigerandi, & exiccandi habet, quanquam nullum habeat in medicina usum.

Sequitur de auro pigmento. Vox hæc indicat pigmentum coloris, nempe auri, usitatum à Pictoribus; quamobrem ab effectu, & similitudine coloris vocarunt ipsum Latini auripigmentum, quod Græci appellarunt *ἀργυρινόν*, citrinum est micans aureo, & fissile existit laminosumve, ac fragile lapidis specularis more. Retulit *Plinius lib. 33. cap. 4. Caium* Principem auri avidissimum spe captum fuisse, in aurum verti posse auripigmentum, ob ejus magnam similitudinem coloris cum auro. Quare jussit Princeps ipse excoqui magnum pondus auripigmenti ex quo equidem extraxit auri optimi portionem, sed adeo modicam, quod dispendium superabat lucrum. Auripigmenti genus duplex prodidit *Dioscorides*; unum est supradictum, alterum vero ait pallidum glandis effigie, & colore sandaracham imitans glebosum. De auropigmento differens *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* ait arrhenicum facultatis est causticæ, & carnem pilis denudat; eos enim decidere cogit, quod etiam patet experientia, ubi pars pilosa co-inquinetur auripigmento mixto calce viva, & lixivio instar pulvis (prout in consuetudinem habent barbitonsores) nam cito abstergitur cum pilis, alioquin si diutius inhæreat cutim urit ceu ignis, ut meminit *Galenus, lib. 2. de Arte Curativa de Glauc.* Idcirco *Dioscorides* asserit auripigmentum erodere, & inducere escharam absumereque excrescentias carnis, eas vero reprimit astringendo ac erodendo: Verum cum easdem dores auripigmenti attribuerit sandarachæ, ac constituit secundum gen⁹ auripigmenti simile esse in colore sandarachæ; suspicor superflue additam fuisse ab inscio aliquo inscriptionem alterius capitis; auripigmentum enim, & sandaracha utrunq; ceu unius ac ejusdem naturæ

naturæ foditur ad invicem ex eadem minera : præterea conspeximus auripigmentum, quanquam flavum citrinumve sit, igni tamen nostro artificiali decoctum in vase figulino, aut boccia vitrea, facile acquisivisse colorem rubeum sandarachæ, & in ejus formam & naturam versum esse ; quare animadvertimus ambobus idem esse, neque differre, præterquam secundum majorem & minorem decoctionem unius vel alterius, sandaracha est rufa, quippe instar cinnabaris, quia est magis decocta ac diutiori tempore elaborata à calore naturali vigenti in visceribus terræ, ac ideo tenuiorum partium existit : ejusdem sententiæ legitur in suis Commentariis fuisse *Petrum Andream Mathiolum*, & hujuscemodi erat secundum genus auripigmenti descriptum à *Dioscoride* simile sandarachæ ; Præterea addit utrumque pari modo comburi in testa nova super prunas ardentes ; quibus assensit *Galenus* loco præcitato, tum esse sandaracham urentis facultatis seu arsenicum, cum etiam fieri tenuiorum partium ustione, sed semper urit arsenicum ut ignis tam combustum, quam ustionis expers : arsenici vero unum prodidit genus, præterquam locutus est *Galenus de Sandaracha* tanquam cognata ipsi arsenico : Idcirco *lib. 4. de Composit Medicament. secund. loc.* dixit ad scabras in palpebris affectiones conferre sandaracham, & quod à veteribus Græcis arrhenicum nostro ævo arsenicum appellatur, ac plerasque alias facultates ascripsit *Dioscorides* Sandarachæ, ut unusquisque apud eum legere poterit : Verum ex præhabitis satis constat duplex fuisse genus arsenici fossilis, unum videlicet est auripigmentum de quo instituimus agere pro picturis flavis aureisque : Alterum genus est Sandaracha, hæc à pictoribus non usitata est : his accedunt alia duo arsenica arte facta, & à recentioribus inventa : nam veteribus prorsus ignota fuerunt : & primum est Arsenicum album vulgare, quod crystallinum ob luciditatem cum albedine, dicitur, hoc fit igne per sublimationem auripigmenti cum sale communi : Alterum vero quod dicitur Risagallum est citrinum, & lucidum instar fere crystalli ; fit enim pariter per sublimationem ex arsenico crystallino, & auripigmento, ut moris est, sed jam exigit tempus ut redeamus ad institutum colorem auripigmenti, quod aureum referre videtur ; ita ut ipso scribi possint litteræ aureæ, aut saltem similes

miles absque auro, quod ut consequaris. Cape succum ex floribus croci recentibus expressum, quippe ex filis aureis ipsius floris, aut deficientibus eis assumatur crocus siccus, & cum totidem auripigmenti aurei coloris pulcherrimi molire opus est cum fellæ capræ, aut lucii piscis fluviatilis, hæc inde mixtum immittatur in ampullam vitream, quæ optime clausa sepeliatur, per aliquot dies sub fino, demum tollatur, & usui servetur.

Alii detrahunt externam partem croceam ex cortice malorum auranciorum, ac eam modico sulphuris citrini lucidique molunt, & in ampulla vitrea recondunt, ipsamque stipatam locant humidiori loco decem dierum spatio, demum tollunt; exigenteque scribendi occasione calefaciunt prædictam compositionem pigmenti lutei, quo scribuntur litteræ pulcherrimi coloris lutei.

Aliud componitur ex auripigmento, aureo lucido, & folioso non terrestri opaco, cum æqua portione crystalli, hæc molita ad invicem miscentur cum albumine ovi, adeo ut scribi delineari, atque pingi possit.

Alioquin mole crystallum cum aqua gummatata ita ut scribi possint litteræ quæ mox exiccatae confricentur aureo anulo, aut lamina aurea, & illico fient litteræ coloris aurei, aut coloris alterius metalli eveniet litteræ cum quo fuerint confricatae.

Aliter fit aqua à lembico, cum qua scribuntur litteræ aureæ.

Ex polline auripigmenti pinsita cum aqua Rosmarini stillatoria reiterata distillatione elicitor aqua idonea ad superscriptum munus.

Alter fit liquor aureus etsi absque auro fit, ad hoc tamen conducit, ut scribi possint litteræ aureæ, necnon aureari possunt ossa, ligna, ferrum, atque vitrum, & infra.

Capias ovum recens, & ab ejus vertice corticem frangas, ita ut ipsius frustulum eleves, & tollas, orificiumque facias, ac per eum evacues ovi ipsius albumen tantum, intra corticem vero omittas luteum ovi: mox hydrargiri partes duas admisce cum una parte salis ammoniaci, & in compagem consistentiamque reducas ea; deinceps eadem compositione locum albuminis evacuatum reimpleas, atque ipsam cum luteo ovi; jam intesta propria relictæ optime commisceas Virgula lignea, exinde teste
orificium

orificium obstrue cum ejusdem corticis frustulo, & cera, vel alio glutine, quemadmodum ex ovi albumine, & calce viva, & obliniatur orificium tegendo cum altero cortice ovi, ne aliud extranei ingredi possit, neque ex compositione quicquam egrediatur; tunc locetur in fimo æquino, ita ut fractura sita sit in superiori parte instar cacuminis, hinc totum co-operiatur fimo, quo omittatur viginti quinque dierum spatio, quibus elapsis tollatur à fimo & usui servetur: pulcherrimus enim erit aureus liquor; qui, si forte evenerit tempore densus, aqua gummata eum solvere præstabit.

Aliud sequitur pigmentum metallicum, quo effingi possunt litteræ aureæ absque auro. Cape Jovis uncias binas, & funde eum in Crucibulo, inde age amalgama cum uncia Mercurii, ut moris est, quod actum projicies super lapidem marmoreum, & mole cum altera uncia sulphuris vivi, & perfectum erit pigmentum; hoc inde solvitur cum albumine ovi, ubi erit occasio scribendi litteras, quæ aureæ, & pulcherimæ apparebunt.

Verum enim præ omnibus pigmentis, quæ referant colorem aureum celeberrimum est, & in frequentiori usu, illud compositum arte summa exaltatum, quod vulgo appellatur Purpurina, & aurum musaicum, quo pingunt, atque scribunt colore aureo; nam aurum imitatur: si optima fuerit purpurina, hoc solo differt ab auro, quod non resistit injuriis cœli, nec diuturna admodum est. Constat autem ex plumbi albi, quod vulgo dicitur stannum, argenti que vivi paribus portionibus, salis rursus ammoniaci, & sulphuris paribus iterum inter se portionibus, & in primis funde stannum, cui adde hydrargyrum igni calefactum, & miscendo virgula fiat amalgama, quod inde mole cum sale, & sulphure, & omnia simul trita ponantur in boccia sublimatoria luto sapientiæ munita; omittatur tamen orificium apertum, & locatur furno sub dio ut exalet foetidus vapor ejus materiæ, subjiçaturque ignis carbonum quatuor horarum spatio, eo enim tempore sublimabit ad collum bociæ purpurina coloris auri; tunc tollatur ignis ut frigescat boccia, demum frangatur, & extrahetur purpurina abjiciendo fæces in imo residentes, & usui servetur: ubi vero exiget occasio operandi eo preparetur sic cum digito, & melle mole ipsam, inde

sepius lava cum aqua fontis, donec aqua egrediatur limpida, tandem solve eam cum aqua gummata, quidam vero addunt modicum croci, ut pulchrius effingatur pigmentum aureum, sed de suppositis sat est; ut me conferam ad explicationem aurei coloris sinceri, qui præscriptis prorsus opponitur ut verum falso; Verus quippe color aureus, & sincerus ex auro fit; falsus autem dicitur alienæ rei commixtione adulteratus, & pro vero quadam similitudine substitutus; sed auri præparatio, ut eo scribi, & pingi possit, multiplex habetur, ut palam demonstrabitur.

Prima præparatio fit ubi eliminata scobs auri infundatur tri-duo in succo a foliis Juniperi expressio, eo enim temporis spatio solvetur aurum in ista aqua, quæ in colore, & substantia erit aurea, qua pingi, & scribi poterit sincero colore aureo, quod sequenti etiam æque succedit. Cape folia auri, ea; cum sale communi optime mole super lapidem porphyriticum, hinc sæpius aqua calida lavetur, donec penitus à sale exuatur, mox aqua frigida mundetur, ac tandem exiccetur, & usui servetur, quo tempore solvitur cum aqua gummata, ut moris est. Alioquin etiam præparatur aurum pro scribendi usu.

In primis cum limpida aqua madefiat poculum vitreum planum, & latum, in quo multa extendantur auri folia, quæ digito sedulo mole, ac sensim continua, quandoque digitum aqua mode faciendo, ubi vero tenuissime molitum conspicias aurum, superfunde aquam, ut poculum fere impleatur, assiduo leviter molendo, mox quiescere permittatur, donec aurum sublideat fundo, tunc sensim effundatur aqua, necue aurum dispergatur, at exiccari omittetur, inde clausum servetur, ut à pu vere extraneo, & ab omni sorde tueatur, cum ejus usu erit opus, dissolvitur aqua gummata.

Nec superioribus minus efficax erit sequens modus præparandi aurum in pollinem pro pingendi, deaurandi, scribendiq; usu affunde igitur mellis, aut sirupi de limonibus, quantum sufficere videatur proportioni auri super lapidem porphyriticum expositum soli, ut incalescat, tunc superponantur auri folia, quæ tenuissime molire requirit opus, cum i solo melle, aut sirupo, inde lavetur aqua calida, aut lixivio, quod satius erit, inde exiccetur,

ceretur, & fervetur usui. Idipsum eveniet aurum præparari, ubi ipsius folia molita sint mucilagine tragacanti gummi soluti aqua, inde laventur ut supra expositum fuit.

Soletq; præparari aurum, dum una ejus pars amalgametur cum quattuor partibus mercurii more chimistarum quod amalgama optime lavetur, inde per cotium cum expressione cogitur transire mercurius, & fervetur, nam eo amalgamari potest aliud aurum: quod reliquum est ab expressione cum auro amalgamatum, mole cum totidem sulphuris, & in crucibulo cooperito retonde, atque modico igni exponas, donec evaporet mercurius, & resideat aurum tenuissimum, quod lavatur, mox exiccatur, servatur pro usu scribendi.

His sequuntur argentæ litteræ quæ scribi possunt argento sincero ad hoc minus parato, possunt etiam effingi absque argento ut in præsentiarum demonstrabitur.

Cape marchesitæ stamneæ quantum liber teratur, & lavetur ut munda sit exiccet, & in polinem redacta servetur eveniente casu scribendi, solvatur aqua gummata, mox scribantur litteræ quæ postea quam fuerint exiccata, poliuntur dente lupi, aut buccina marina, vulgo dicitur porcellera, hæc sunt instrumenta ab aurariis usitata ad expolienda eorum opera aureata, aut argento ornata.

Sequitur alia compositio, qua effingi possunt litteræ argentæ; fiat amalgama ex aqua portione stamni, & argenti vivi, juxta ritum auri fabrorum, quod tenuissime molire oportet, & aqua gummata solvere instar pigmenti quo, si scriptæ fuerint litteræ apparebunt argentæ.

Præterea potest præparari argentum eisdem modis, quibus paratur aurum, quo scribi possint litteræ argentæ sincerae, & non adulteratae fiat amalgama: ex foliis argenti cum hidrargyro mundo inde moire expedit lapide prophete, acetog; acerrimo lavare demum exiccare, ubi vero exigat opus dissolvitur cum aqua gummata. Reliquum est ostendere quomodo super laminas, vasq; aut aliud opus argenti, scribi possint litteræ nigræ, & indelebiles, ut sequitur videlicet.

Cape plumbumustum, & tritum, quod incorporetur cum

modico sulphuris, & aceto, quantum sufficiat componi pigmentum, quo scribantur litteræ super vasa argentea, quæ exiccari omittantur inde igni parum calefiant, & sic perficiuntur. Verum enim ut plurimum consuetum est scribi litteras in ferro, quemadmodum in armis, gladiis, scutis, lorica, Galea, & hujuscemodi aliis, quamobrem plane demonstrabitur modus, per quam facilis scribendi literas aureas in prædictis. Infundatur igitur per diem naturalem in aceto marchesita aurea in pollinem redacta, hinc committatur igni vase figulino Vitreato, & ferveat per diem alterum superaddendo aliud acetum, ubi per desiccationem deficiat, tandem deponatur ab igne, & alibi reponatur, ut per se reliquum desiccari possit, tunc alembico Vitreo immittatur, & leni igne distilletur liquor, quo scribantur litteræ in quovis instrumento ferreo, & illico apparebunt nigræ nihilominus exiccari permittantur, postmodum panno lino si perfricentur litteræ evenient aureæ.

Liquor alter instar aquæ fortis usitatus est ad erosionem ferri, ita ut in eo appareant litteræ, vel aliud insigne lineamentum quod designetur. Cape salis ammoniaci & sublimati, Viridis æris ana quantumlibet, gallarum parum, & omnia solvantur in aceto acerrimo, & usui servetur: Ubi vero accesserit occasio scribendi in ferro, requirit opus, ut muniatur ferrum sequenti pasta: Cape Cera novæ, Colophonix, resæ pini, & terebentinæ singulorum parem portionem, hæc omnia igni liquefiant ad invicem, & optime mixta, crasse super inducatur ferro; cum vero frige facta fuerit instar pastæ, in qua delineare, aut scribere poteris cum calamo, aut stilo ferreo acuto, ut pastam dividat, & penetret ad ferrum, inde vacuum lineatum vel scriptum impleatur liquore supra-servato, & ita omittatur duodecim horarum spatium, quo tempore corroderetur ferrum, & remanebit vestigium litterarum vel alterius lineamenti facti; quod si quis aureare cupiet in primis opus madefacere ferrum sequenti aqua cujus munus est, quod cogit amalgama aureum adherere ferro, & ita fit.

Cape Viridis æris, tartari calcinati, & salis communis singulorum portio equalis, quæ omnia solvantur in aqua communi, inde hac madefit ferrum, & linitur amalgamate, & postmodum

modum leni calore evaporatur argentum vivum, & remanet aurum super ferrum, quod permanet aureatum.

Qui vero vice amalgamatis utuntur foliis auri sinceris absq; hydrargyro hoc agere nequeunt, nisi prius lineant ferrum, aut marmoreim atramento vulgo Sisa appellato, quod autem constat bolo armeno tenuissime molito cum oleo nucum, ut moris est, aut aqua decoctionis atramenti Sutorii rubificati ut Colcotar.

CAP. XXII.

Modus conficiendi Pigmentum albissimum, quo scribuntur litteræ albæ in pagina alba.

SEquitur pigmentum per quam albissimum quod, etsi atramenti scriptorii aut alterius cujusvis coloris, vicem gerit; attamen à quocunque eorum prorsus diversum est in colore, præsertim à vulgari, illud enim nigrore inficit chartam albam, quemadmodum, & alia atro colore juxta eorum facultatem, hoc autem albedine inficit chartam albam, quemadmodum, & alia atro colore juxta eorum facultatem, hoc autem albedine inficit; imo superat eam adeo, ut si hoc albissimo pigmento scribantur litteræ in charta quamvis albissima, optime discernuntur, & legi possunt: Idcirco albus color è directo opponitur atro qualicunque colori, quemadmodum, & candidus distat à nigro, nihilominus sub nomine albi intelligitur candidus, quemadmodum, & niveus, atque lacteus, quanquam inter se aliquo modo differant, albus enim indicat livorem, palloremve qualis est in cæruissa; candidus vero est cum splendore, pro ut candida terra, & ovorum cortices præparati, nec non gypsum, lacteus atque color conspicitur in parvis buccinis albis, licet, & in calce niveus: scripsit de coloribus pigmentorum, *Plin. lib. 35. cap. 2.*
ubi

ubi asseruit parethonium, & melinum pigmenta esse candida, quæ nobis deficiunt, inde accedens ipse ad expositionem cerussæ, ait eandem esse tertium colorem. Præterea duplicis generis constituit eam, unam enim naturalem prodidit, quæ tunc temporis è plumbi metallis effodiebatur, alteram vero fictitiam esse meminit ex plumbo corrupto vapore aceti, ut docuit *Virruvius, lib. 7. de Architectura, cap. 12. de Cerussa, &c.* & ante ipsum *Dioscorides, lib. de Medic. mater.* & alii innumeri scripserunt modum conficiendi cerussam. Verum expedit, ut horum aliquod asseram exemplum, quo parari possit pigmentum adeo candidissimum, ut facile consequamur quod supra pollicitum fuit, hinc enim hujuscemodi alia commode assequi possunt. Assumuntur igitur, cortices ovorum recentium, & optime laventur tenuissime molendo super lapidem porphyritem, quod sæpe fiat reiterando cum aqua communi munda, & limpida, tandem quiescere, ac residere permittantur, quibus actis effundatur aqua, residuumque soli exicceretur, fiet enim pulvis albilissimus, cui par non reperitur: usus autem ejus est, ut solvatur cum infra scripto liquore; viz.

Cape gumme ammoniaci quantum sufficiat ad opus, munde-
tur à lignis, calculis, & ab omni sorde lavetur, mox infunda-
tur per noctem in aceto stillatitio, & tepido, ut dissolvatur gum-
ma, quæ inde coletur, & cum ista colatura, quæ albilissima erit;
solvatur supra-scriptus pulvis paratus ex corticibus ovorum, &
ita perfectum erit pigmentum albilissimum. Præterea silentio
hoc ferre nequeo, cum scitu dignum mihi videatur, nempe
quod ex calce corticum ovorum pinxita aqua gummata, & albu-
mine ovi formantur vasa; Imagines, & alia perpulchra, quæ
soli exiccantur, ac instar lapidis indurescunt, & alia ex his con-
strui possunt, quemadmodum ex ligno multa fabricantur, quæ
tamen industria hominum relinquo.

CAP. XXIII.

Quomodo pagina uno ictu pingi, ac diversis coloribus, variisque Figuris impleri possit.

DUm autem de diversis coloribus discuro, in mentem revoco quandoque joco pinxisse chartas integras diversis coloribus, atque figuris uno ictu tantum, quæ vage, ac ita jocundæ apparebant, ut stupor cunctis, & admiratio summa esset. Quamobrem omnibus, ut satisfaciam, modum tam cito, ac variæ pingendi eas notifico, hæc est potissima chartarum figuratio, varis coloribus ornata, quod ut consequatur opus, præparentur paginæ aqua aluminosa; facilius enim satiusque coloribus inficiuntur; quamobrem madefiant cum spongia immergita in aquam aluminatam alumine rochæ, inde exiccari omittantur, tunc paratæ erunt suscipere omnes colores, ut sequitur infra.

Cape varios colores singulos tamen per se, ac tenuissime molitos, eosque obroe in catinum magnum, & amplum aqua communi plenum, & unum post alterum colorem infundes æquali portione; hii vero omnes decident fundum, tunc super asperge felle vituli, cum tantillo saponis soluti in aquam, & illico conspicias in aquam singulos elevari colores, qui distincti natate apparebunt; tunc paginas extends super ipsam aquam diversis coloribus imbutam, ut madefiant, mox statim ab aqua extolles eas, & deponantur, ut exiccentur: nam diversis coloribus, & figuris infectæ, pictæque remanebunt:

CAP. XXIV.

Elegans Industria ad pingendas, variis coloribus pilas vitreas Sphéricas, quamvis amplas cum ore angusto, quibus manus impelli neque penicilla pigmentis illita ubique duci nequeant.

CONSTRUATUR à vitreariis pila vitrea orbicularis cujuslibet magnitudinis cum orificio fistulari in summitate, quod transversali digito superemineat pilam, sitque oris angusti, ut vix peniculum ingredi possit; quod admirationis causa est, quomodo tot diversi colores singuli distinctique per universam pilam induci possint, ubi manus cum penicillo ubique eos ducere nequeat: nihilominus admirari desinet unusquisque cum noverit hoc per pulchrum opus, quod sequenti modo optime succedit: Injiciatur itaque in prædictam pilam vitream modicum olei ex nucibus, mox eam circumvolvendo undique ducatur oleum, ut tota intus lineatur pila, & quod supererit olei, evacuetur; inde intromittatur penicillum illitum quovis colore aqua solutum, & digito medio alterius manus percutiatur ita, ut ex illo motu tremulo decidat à penicillo pigmentum diversis in locis, quo aspersa pila vitrea efficiantur in ea lineamenta pleraque puncta, hinc aliud introducatur penicillum in eandem pilam pigmento alterius coloris illitum, detracto tamen primo, ac digito percutiatur modo supra-dicto, quo sic proseguendo, multis aliis diversisque coloribus distinctis infici potest. Verum ut umbræ, figuræ, lineæ, & puncti, ac quæcunque alia ex diversis coloribus acta sint in phiala vitrea stabiliantur, & in longum perdurent, super ea recenter facta in phiala, pilave dicas, introducatur gypsum tenuissime tritum, & circumqua-

que

que vertatur, ut ubique adhæreat, & firmet ea picta, & colorata; reliquum pulveris si quid superfuerit effundatur inferius voluendo, pilæ orificium, & ita perfectum evadet opus.

CAP. XXV.

Alterque modus est, quo unico colore cælestino intus pinguntur pilæ vitreæ sphericæ, quibus montes cæli colore sereni apparent.

Capiatur pila vitrea ad hoc munus parata, quæ non obli-
niatur oleo, neque alio liquore, at penicillum manu tan-
tum intromittatur pigmento coloris cælestini illitum, tunc di-
gito medio alterius manus prius flexo, & à pollice digito de-
rento, ac inde adversus penicillum aliquo impetu relaxato per-
cutiatur eum ita, ut diversis formis decidat ab eo fluidum pig-
mentum, & undiquaque aspergat ambitum pilæ internum, mox
statim introducatur gypsum tenuissime molitum, & circumqua-
que vertatur, hoc enim adhæret, stabilemque colorem facit,
pigmentum autem coloris cælestini paratur ex azurro transma-
rino, aut azurro Alemaniæ, aut smaltino Venetiis facto, aut ex
prædictis aliis, quod magis arridet, dissolvaturque aqua gummata,
& usui habeatur ad perficiendum superscriptum opus.

CAP. XXVI.

Vernix qua effinguntur Coria aurata, inficit enim colore aureo folia argenti, & stamni super inducta pellibus coriisve pulcherrimum inventum.

UT perficiam pigmentorum descriptionem, & opus totum absolvam, memini super esse usum coriorum quibus versicoloribus pictis, & auratis magno apparatu vestiuntur parietes Ædium interiores: verum hujuscemodi coria aurata decore pulchro viſu, summoque splendore muris parietibusve applicant opibus abundantes atque lascivi, quorum usus equidem fastum indicat: quemadmodum, & tapeta præsertim sericea, auroque intexta, ut *Virgilius lib. 7.*

Instratos ostro alipedes pictisque tapetis:

Similiter *Plantus*, neque *Alexandrina* beluata consuetaque tapetia: Sic arbitror cætera aulea attalica picta versicolori textura, beluarumque spectabilia; ne opus igitur deficiat gratia huic materia præcipua, exponetur modus parandi hujuscemodi pigmentum vernicis quo pinguntur coria aureo colore.

Cape oleum lini ad pondus librarum trium, vernicis vulgo appellatur sandaracha arabum, picis brutiæ singularum libra una, croci unciæ dimidium; si autem loco croci admisceatur liliorum semen, quod in mediis floribus est, melius erit: coquantur hæc omnia simul mixta in olla vitreata, aut aheno instar pigmenti, animadvertendo, ne aduratur, ac satius erit in hoc pigmentum immergere gallinæ pennam, ac ipsam illico extrahere, quæ si usta videbitur, signum erit ejus cocturæ, quamobrem vas deponatur ab igne, & in ipsum passim injiciatur aloes epatici electi, & in pollinem redacti libra una, assidue commiscendo rudicula, tunc iterum exponatur igni, ut optime coquatur, quod

quod si vi ignis occurrat in bullas extolli fervescenti, cum requiratur temperatus ignis, ne id ipsum effluat pigmentum, deponatur ab igne donec sedetur fluctus, mitescatque fervor, & materia decidat, quibus actis rursus igni placido exponatur, semper mitescendo donec ad unguem incorporetur, & percoquatur; demum prorsus auferatur ab igne, & ubi aliquantisper quieverit, panno lineo, aut cannabino sedulo coletur, & usui coriorum servetur, donec opus erit aureandi ea, quæ in primis parantur, ut mos est, quippe eis ovi candido, vel aqua gummata argenti, aut statmi folia applicentur, ut æque adhereant, & poliantur, quibus pigmentum calidum superfunditur, inde soli exponuntur, & siccata tandem expolitaque eveniunt visu jucunda; gratia aloes, & croci, aut semine liliorum, ex quibus constat prædicta vernix coriaria, eorum enim facultas est inducere colorem aureum, cum munus hoc non existat in vernice liquida vulgari, quæ componitur ex sandaracha Arabum, hæc est gummi Juniperi officinis recepta voce, vernix dicitur arida, ex hac igitur, & oleo lini fit vernix liquida atra, quæ tantum præstat ad tabulas depictas illustrandas, arque imagines, cum etiam ferro nitorem inducat, & à rubigne ipsum tueatur, etsi utraque vernix liquida fiat oleo lini, quandoque etiam oleo nucum utuntur vice oleo lini, utrumque luteum equidem videtur nullum tamen eorum aureum colorem inducere pollet; pro ut si adjiciantur aloes, & crocus. Verum utraque vernix succurrit ambustis, medeturque hæmorrhoidarum tumoribus, ac eorum dolores demulcet, contusiones resolvit, & vulnera sanat, dum calida applicetur quotidie cum linteolis; ac si per os assumatur singulis mane ad pondus unius uncie sanat hydropicos, & febrem quartanam expellit: pleraque alia præstare agnoscemus hoc pigmentum compositumve vernicis liquidæ cujuscunque, generis, si æque ipsius simplicia ingredientia disquiramus, & puta sandarachæ Arabum facultates, nec non dotes olei è semine lini.

Sandaracha Arabum igitur est lachrima emanans à Junipero, & in gummi concrevit, quod dum recens est album lucidum, atque transparens, cum veterascit, autem ad rufum colorem inclinat, vulgo appellatur vernix scriptorum, ab effectu, in

usum enim habent eam scriptores spargere super chartam, ne disfluat atramentum scriptorium, nam ipsa prout sicca, & tenuis absorbet humorem atramenti scriptorii, & sistit eum. Præterea in medicina usum habet, adeo quod adversus multas egritudines auxilium præstat, calida, & sicca est in primo ordine. Idcirco suffitu sistit catharrum à capite defluens, teste *Scrapione*, si intus per os assumatur quascunque humiditates crudas phlegmaticasque stomaci, in testinorumque compescit, enecatque cujuscunque generis vermes, mensium fluxus, & hæmorrhoidas sistit, tam si intus, quam extra administretur, spiritum sanguinis cohibet, dum potu assumatur, corroborat nervos à frigidis humoribus lesos, exsiccando: sin. osa ulcera, & fistulas inspersa desiccatur, ac carne replet: Si fumus vernicis aspersa super prunas recipiatur in funibulo usque ad dentem affectum, sedat ejus dolorem, si vero vernix arida, & in tenuissimum pollinem redacta albumine ovi subjiaciatur, hinc liniatur frons, cohibet sanguinis fluxum à naribus, & cum oleo rosato permixta, inde lineantur ani ragadiæ, & rimæ consolidabit eas, idemque præstat pedum, & manuum fissuris à frigore ortis.

Oleum vero è semine lini expressum, est proximum oleo chamæmelino, & multiplicem usum habet, quibusdam est vide olei communis, & pro lucernis, diu enim resistit igni, & perdurat. Præterea usu venit pictoribus, murariis, sculptoribus, statuariisque, lignariis, ferrariis, aliisque artificibus expetitur: Verum atque medico usui conducit, nam adversus convulsionem præstantissimum est, quoscunque alios dolores illitum sopit, duricies omnes emollit, nervorum tensiones contractionesque laxat, matricis, & ani affectibus summopete confert, lotumque hoc oleum cum aqua rosa. Aut nimphæ prodest ambustis, & cauterii escaram tollit, & potu assumptum pleuritidis atque colicis auxiliatur, verum recens sit oportet, nam rancidam nauseam excitat, & plusquam conveniat calefacit. Quatenus oleum nucum non minus administratur oleo lini pro lucernis minoris dispendii gratia, hoc etiam satis resistit ne tam cito absumatur igne; Præterea idem usitatum est à Pictoribus, lignariis, & fabris, asserunt ipsi hoc excellere oleo lini in

illustrandis picturis, eas enim satius tuetur, coloresque picturarum vividiore efficit. Hoc autem oleum quomodo fiat recensit *Galenus, lib. 7. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi discurrens de nuce ait, fructum esse oleosum tenuisque. Idcirco duplicem modum nobis scriptum reliquit eliciendi oleum ab ipso fructu nucis, & primus modus est, ubi ipse dixit ex eo fructu inveterato exprimere licet oleum, hic est vulgaris modus, quo eliciuntur olea ab omnibus fructibus: Alter vero modus perficitur distillatione, quam apertissime exposuit eodem in loco *Galenus* his sequentibus verbis: Tunc sane admodum fit per halitum evaporatorium: etenim ista satis patent; missa faciamus, ut properemus ad facultates ipsius olei, quas constituit ipse *Galenus* loco supracitato dicens. Itaque quidam eo gingranas, & carbunculos, & egilopas, hæc sunt fistulæ lachrymales, sanant: ac non nulli ad neurotrota hæc sunt neruorum vulnura, utuntur, his assensit *Joannes Mesues*, verum etiam addit oleum ex nucibus regiis flatu crassos dissipat, Idcirco probatum in dolore colico à flatibus, nam receptem percliffere oleum nucum cum vino potenti, aut sumptum per os, potenter flatu discutit, & dolorem tensivum sanat. Verum etiam recentiores hujus temporis Medici experientiam habent, quod oleum nucum haustum ad pondus quatuor unciarum resolvit dolores colicos, atque renales, illitumque tumores discutit puncturas neruorum, & atritum, & scabiem sanat, ac eo satius agit mixtum cum calce lota, & docuit *Galenus, lib. 6. Meth. Med. de Punctura Nervi*: Ambo enim hæc sine morfu ficcant, & digerunt.

De Aloe, & croco ne verbum dicam, tam enim abunde, ac studiose dissertum fuit à scriptoribus clarissimis cujuscumque sectæ, ac ætatis, ut ea repetere necesse non habeam: Verum si quis scire cupiat eorum dotes, consulat *Dioscoridi, Galeno, Mesue, & aliis*, qui diffuse ipsas tradiderunt. Quamobrem ne tam diu in his immorer, cum ad sextam descriptionem jam propere coactus sim, tantummodo redeam ad vernicem aridam, sed paucis me expediam, nollem tamen in calamo retineri aliud pulcherrimum opus quod exequitur eadem vernice arida scriptorum, cujus uncia infunditur per diem naturalem in uncias

uncias quinque aquæ vitæ optimæ, & persistet aqua limpida; & quodammodo glutinosa infecta ex ipsa vernice: idcirco idonea ad illustrandas omnes figuras per quam tenuissimas, siue sint in tabulis, aut in charta, aut foliis, aut quibuscunque aliis; quippe super eas penicillo ducitur ipsa vernicis aqua, & illico virtute propria facile exiccatur, quod pulchrum est, ac satis operi congruit. Idipsum præstat succus Cyrenæicus condensatus, qui vulgo dicitur Benzoi, alioquin Belzuinum, si vice vernicis tritum infundatur in aquam vitæ eodem tempore, ac modo ut supra, evadet enim odorifera aqua glutinosa, & lucida, pulchra, & idonea, in frequenti usu ad illustrandas quasunque figuras in charta, aut sericeis, prout superior agit, quanquam à quibusdam magis approbetur aqua infecta vernice arida scriptorum ex qua deductum est nomen, ac ea absolutus est terminus, & finis impositus *Quinta Descriptioni*.

Sexta

Sexta Descriptio,

DE

OLEO VITRIOLI,

Nec non de ipsius quinta Essentia.

CAP. I.

De Ignavia quorundam Recentiore.

Absolutis atramentis & aliis pertinentibus, hoc libro complexis, tempestivum jam esse memineram aggredi opus *Sexta Descriptionis*; cujus præcipua basis sita est in distillatione aquæ, & olei à Vitriolo ac ipsius salis segregatione; Dum autem suscepti oneris curam exequi vellem, sæpius mente agitavi, hæc præ aliis medicamentis defuisse recentiorum, insciorumque quosdam hujus Regionis ac ætatis: quanquam eadem medicamenta veteribus innotuerint, immo ipsis consuetissima, & alibi etiam nostro ævo familiaria sunt, ac in frequentissimo usu habita; nihilominus hic hujuscemodi medicamentorum usum plerunque latere cum ipsis, non modo Pharmacopeos, verum atque medicos imperitos quosdam agnovi:

agnovi: quamvis de pharmacopeis parum referat, cum non sit hoc eorum munus, præterquam operari medici jussu, nil enim aliud percipiunt pharmacopei quam coquatur & hisce incorporetur secundum artem, seu quocunque modo præcipiatur à medicis: nam institueunt medici operationem Pharmacopeis, seu indignam Medici Majestate, cujus est præscribere & non operari, cum etiam necessitas medicis incumbat visere agrotantes eisque curam præstare, quibus occupatissimi excusantur ab aliis laboribus; quapropter reliquerunt operationem pharmacopeis, à quibus factoribus, & venditoribus publica habentur pharmacopoli; ordine tamen medici distribuenda: Et si ex pharmacopeis reperiuntur quidam adeo audaces & sordidi, qui avaritia impulsus multa medicamenta temere & inconsulto citra medicum dispensant, ac sæpissime quid pro quo usurpant, cum etiam quod, quantum, quibus, & quando exhiberi oporteat satis ignorent, hinc se pro melle sæpissime proginant: quomobrem satius esset ut speciales, pharmacopeive appellerentur omnes parerent medicis tanquam suis ducibus, ut mos semper fuit, idemque persuadet ratio: nec putent pharmacopolæ se medicis anteferrì impudenter enim vanam sibi compararent auctoritatem, nimiumque sibi tribuerent, quæ in eis non sunt: hujuscemodi homines arrogantes appellavit *Aristoteles in Ethicis*: Ubi præclara & ea quæ non insunt, & majora quam insunt sibi fingunt: idcirco *Galenus lib. 1. de diebus Decretoriis, cap. 11*: ex mente *Hippocratis*, appellavit Naturæ ministrum re vera Medicum non pharmacopolam quendam ex trivio, tantum enim hic à justa naturæ ministrum appellatione abest, ut etiam maxime contrarium nomen ipsi magis conveniat, inimico videlicet naturæ, & agrotantium hosti jure appellato: ex his à *Galenus* expressis consequitur convinci speciales servire Medicis, eisque obsequi, rursus enim *Galenus lib. 6. Epidemiarum*, apertissime inquit, Servitores ipsius Medici sunt Herbarii, Confectarii, Emplastratores, Speciales, Barberii, &c. Vis itaque specialium Pharmacopeorumque, atque eorum fortunæ conditio abjecta cogit ipsos servire medicorum mandata, non enim decet eos extra Medicorum institutum iter deflectere, sic juris constitutio subjicitur, alioquin multa

comittent

committent errata, quæ in scelera atque verti possent maximo ægrotantium detrimento : quamvis hanc habeant consuetudinem, non omnes, sed flagitiosi tantum, & iniqui summa arrogantia cum avaritia ducti, quemadmodum attestatur *Lucretius*, Poeta antiquissimus, *lib. 3. de rerum natura*, ita dicens denique avarities & honorum cæca cupido, quæ miseros homines cogunt transcendere fines juris : & interdum socios scelerum atque ministros noctes atque dies niti prestante labore ad summas emergere opes : at de his fusius tractavit, *Joannes Antonius, Lodetus in Dialogo, de imposturis specialium pharmacopolarumve*, quæ omnia Omnipotens Deus immensa pietate avertat : hujusmodi vero pharmacopei sunt spurii nugivenduli, qui sæpe ridicula pleraque circumforaneorum more in admirationem inferiorum ostendunt ; artis opera vera & propria omittendo, ita ut suam artem temere profiteantur : quano- brem ab his tanquam hostibus avidis & iniquis mercenariis, qui spem in lucro & pompa collocant distent gentes, atque discedant : hæc ideo de impostoribus pharmacopeis dixisse velim non de candidis bonis & diligentibus pharmacopolis, quos Deus custodiat : Præterea vero omnia quæ ad pharmaciam spectant æquum est noscere medicos, ut pharmacopolis præcipere sciant, si suo honori ac ægrotantium salutis consultum velint : medicamenta autem atque eorum præparationes negligunt quidam nescientes quid utilitatis, quinimo pauca respicientes verbis potius inanibus & cavillatoris abundant quam medicamentis, ita quod partem medicinæ utilioreni omittunt, de quo mirum fertur, quare silentio præterire non est eos, qui umbram potius & corticem præhenderunt quam essentiam & fructum verum : hujusmodi lapsum contingere ejus quoque tempore conqueritur *Galenus*, veluti scripsit, *lib. 4. de Anatom. administrationibus, cap. 1.* Il lascive invisere solent ægrotantes juxta aulicam, non medicam professionem, mos equidem fallax & phantasticus, nam tali apparentia gentes seducunt & in mortem adducunt sua sophistica medicinâ, cum veram e- mentiantur: veruntamen, sat eis videtur vulpina cauda sui blandi sermonis præ stupore sese insignire hoc seculo sed in alio apud Inferos degent : nihilominus veteri suæ pelli immori ma-

lunt quam prudentis serpentis imitatione nova assumpta fenestram deponere : O Bone Deus ! quot isti immolant *Plutoni*, suis enim adulationibus ægrotantes decipiunt ; ut nummorum majorem copiam emungant, donec eorum crumenam evacuent præsidii tamen simulatione & inani ostentatione potius quam effectu, ignorationem suam tegunt, quamobrem ægrotantes magis perturbant & in gravius discrimen adducunt, ac sæpe eos cum morbo de medio tollunt : de hujuscemodi farinæ mediis conquestus est, *Galenus, lib. 1. Methodi Medendi, cap. 1.* Ubi ait non optimum medicum sed familiarem & adulatorem in majori præcio haberi, qui instar mancipii morem gerit præcepto ægrotantis, Idem insinuat ipse, *Galenus in lib. Hippocratis de ratione vict. ant. Comment primo* : rursus primo *Method.* Ut supra vulgus non discernit meliorem medicorum à viliori sed qui ipsis maxime adulantur : hinc evenit ut cujuslibet generis homines ac mulierculæ in Medicinæ artis opera insiliunt, histrionum & circulatorum more : quapropter idipsum agere attestatus est *Galenus* Sutores atque tinctores, fabrosque &c. qui citra rationem omnique experimento soluti sed adulatione tantum omnia promittunt : nescientes quantum detestatus sit adulationem ceu perniciosam Divinus ille *Plato in Phædro*, ipsamque vocitavit bestiam humano generi pestilentem, quam Grammatici appellarunt vicium Canum, nam corporis gesticatione & caudæ motu nobis blandiuntur Canes, quod inde tractum ad homines quoque in consuetudine venit apud blaterones qui Medicæ arti sophisticis sermonibus non operibus student : cum tamen medici opus non in sermone sed in cura positum sit, quamobrem hos velim apprehendere quod nobis scriptum reliquit, *Cornelius Celsus in proæmio, lib. de re medica.* Ubi animadvertit non eloquentia morbos sed remediis curari : quod antea prodidit, *Hippocrates, lib. de Medico* ; querit enim æger non ornatum sed auxilium : & *lib. de decenti Ornatu* ; ait medicum opere esse oportet non sermone : præterea *Galenus* monuit nos experientiæ operam navare atque rationi tanquam altero pede nixos, ne in tam preclara medicinæ professione claudicemus : nihilominus ex stolidâ hujuscemodi medicorum turba pauci exacte sequuntur vestigia *Galenii* & si temere

temere simulant ipsius *Galen*i animam tenere; attamen deregitur eorum fallacia, ubi citra *Galen*i doctrinam, immo absque judicio latrant ac citra experientiam garrulant de medicamentis: O quam magna fatuitas ubi nequaquam audent adhibere medicamentum quod eis non videatur scriptum à *Galeno*, quamquam satis aperte fuerit scriptum ab ipso, verum enim stolidi non eum forte legerint, aut oculis carneis seu corporis vix tantum percurrerint ut proverbialiter dici consuetum est, nulla habita animadversione sensus nec mentis *Galen*i & vix literæ, nil mirum itaque si non æque perceperint ejus doctrinam; reprobant enim ipsi & abhorrent ea quæ *Galenus* maxime probavit & in usum habuit, & ideo immemores insciique se gerunt disciplinæ *Hippocratis* & *Galen*i: verum de his plurimum conquestus est *Galenus*, lib. de *Theriaca ad Pisonem*, cap. 3. Ait enim qui pueriliter decreto *Asclepiadis* addictus est studio ambitionis ut dixi aspicere dissimulat: omniaque potius figmentis probabilibus conatur invenire, quam propriam cujusque medicamenti facultatem vere confiteri, at si eis accidat quandoque novis uti medicamentis quæ nunquam fuerint à *Galeno* recensita, immo ipsi penitus ignota, ignorant tamen rudes rationem, quæ ceu imperiti administrant ea & ad instar ovium insequuntur vitam vulgarem & magis tritam, & ad voluptatem aliorum se gerunt more Populi.

CAP. II.

Predictorum exempla.

MEmini namque medicum & philosophum quendam professorem ex cohorte medicorum urbis olim me invisisse puerum nobilem angina correptum cujus curam susceperam, ego jam quoque decreveram ætis servatisque universalibus applicari circa guttur ipsius ægrotantis emplastrum ex *Cassie* *Aegiptiæ* medulla admixta oleo amigdalorum dulcium, quod tantopere approbatur ad demulcendum leniendumque dolo-

rem & inflammationem sedandam: Ille autem medicus intelligentiæ & consilii inops advenit ad ægotantem clam me animoque invereccundo fuisse nugis familiares amovere emplastrum cassiæ & abicere illud, asserendo frigidam percussivamque existere cassiam ita quod intus repellere potuisset angina, & obstringendo fauces intercludere spiritum ægotumque suffocare, ex quibus deterrii Parentes cunctique familiares illico proiicerunt emplastrum: at paulo post reversus ego ad ægotantem, quem animadverti nudum habere guttur emplastroque destitutum, tunc anxius huius eventus inopinati causam cum scire cupeam, penitus enim ordinationi à me jam constitutæ resistebat, mihi insinuarunt familiares talem fuisse intentionem cuiusdam medici propinquæ domus, quem coram me vocar: exoravi eos, exindeque accessit ipse animo iniquo ut si insectari me vellent, quæ sane conditio feræ potius est quam hominis, cui tamen quanta cum humanitate poteram sermonem contuli de cassiæ Ægyptiæ facultatibus, ipse autem medicus odiose reperit potius opinione populi, quam veritate, neque ulla peritiâ ductus asseruit audisse nempe cassium siliquam esse frigidam, quia refrigerat idcirco cons. quenter repellit: ex quibus incaute prolatis novi hunc medicum adharere populi vocibus maluisse nec didicisse articulum: rursus autem ei dixi, quorsum hæc tam inconsiderata, ne graviore verbo utar, si propugnans tua opinione ei rationem suggerere teneris, ut docuit *Galenus lib. 3. de Atra-Bile, cap. 8.* ubi redarguit *Erasistratum*, quia non addiderit rationem suæ sententiæ: at si tibi deficiat ratio afferas celebrem aliquam auctoritatem aut experientiam, hæc supplere possent, nam ipsis omnia probantur, ullam vero prædictarum probabilem asserere nequis cum nulla adsit: cur igitur perstas in tua inani opinione, nollem te loqui de iis tam inscite, præterea invidiam relinquere te hortor humanitateque judicare quod de salute & vita huius nobilis pueri agitur: verum ne contentiose tecum rem agere velle videar tibi parumper, condono cassiam refrigerare posse inflammationesque sedare non tamen frigidam esse neque percussivam, ut ullo modo intus repellere nequaquam possit materiam inflammationis assentitur: idcirco operæ-premium duco distinguere quod est

actu, ab eo quod est in potentia, alterum quod est per se, & quod est ex accidente auctore *Galeno, lib. 1. de simplic. medic. facultat. cap. 9.* Idipsum habetur *lib. 11. Methodi Medendi*: id circo multa medicamenta calida sunt qualitate, quæ tamen proprietatem habent à Cælo quippe evacuandi humores ferventes, quibus eductis remanet corpus refrigeratum, quod ex accidente evenire dicitur, quemadmodum prodidit, *Galenus, lib. 3. de Temperamentis*, nec non libro quos purgare conveniât: sic igitur ex accidente refrigerat cassia nam quoquo modo sumpta educit humores biliosos, qui ferventissimi sunt, quæ mobrem inflammationes ab ipsis humoribus concitatas consequenter tollit quamvis qualitate calida & humida sit cassia uti palam est omnibus qui cassiæ temperamentum ponderare velint, quod à sapore dulciïpsius cassiæ deprehenditur nam omne dulce calidum est, ut est legere in *Galenum, lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus*, idem repetit libro nono asserens omnem succum provenire dulcem à temperato calore: rursus *lib. 5. de Simp. Med. Facult.* ait dulce concoquit, laxat & rarefacit: at si tibi non sufficiunt rationes depromptæ à testimonio *Galenî* consule Arabes & Actuarius ex posterioribus Græcis licet primi fuerint Arabes qui in usum posuerunt cassiam solutivam & præ cæteris, *Joannes Mesue, lib. 2. de medicamentis Simplic. Purgantibus, cap. 6.* Ubi scripsit medullam cassiæ fistulæ, filiquæve, Agyptiæ dicere malis esse dulcem nigram solutivam & humidam primo ordine, in calore autem parum medium temperatumque excedit, lenit & alvum clementer subducit bilem & pituitam à Ventriculo, educit febribus inde ortis, confert sitim phlegmonasque sedat & resolvit: Præterea *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 193.* de cassiæ solutiva inquit est resolutiva, lenitiva confert apostematibus calidis in visceribus & linitur super apostematata dura liniunturque ex ea junctura dolorosa è podagra: ita quod cassia tam intus hausta quam extra admota, & illita lenit & resolvit, æredinem tollit & inflammationes, d. ler resolvendo tamen & non repellendo, ut tu somniabas; repellunt enim, & attringunt, cogunt & densant quæ frigida sunt qualitate, teste *Galeno, lib. 9. de Simp. Med. Facult.* Idipsum jam scripserat, *lib. 5. ejusdem facultatis*:

tis: idem quoque legitur, *lib. 14. Methodi Medendi*; Præterea, *lib. 6. de Composit. Medic. secund. loc.* Necnon tertio libro dixerat repellere tum austera tum acerba: oppositum autemprehenditur evenire ex cassia: ea enim est dulcis mollis temperate calida & humida, cujus facultas est concoquere, lenire ac resolvere: rursus vero si quæ diximus parvi-facis, nam tibi videamur excurrere opinionis tuæ insanæ limites, quam tantum infregi ac in nihilum redege, nihilominus animum forsitan habes inflexum adherere experientiæ, cui potius credis ut *Cicero, lib. 1. de Orat.* Scripsit, adjungatur usus frequens qui omnium magistrorum præcepta superat: intueri vero oportet fallacem & periculosam esse experientiam quemadmodum *Hippocrates Medicinæ Oraculum, lib. 1. Aphorism.* Præsertim empiricam ut tua videtur sine judicio: Quamobrem requiritur methodica quippe non casu sed effectibus jugiter pateat cum ratione conjuncta ut altera cum altera comprobetur, idcirco ad nostri propositi confirmationem, nempe de cassia, adducam atque consensum esse omnium medicorum nostri seculi, qui quam maximæ existimationis sint in literis ac etiam experimentis versati, noscunt quotidiana experientia Cassiam Ægyptiam prædictam existere dotibus quas ei supra assignavimus: & ideo jam tot ictibus arietis nempe rationis & auctoritatis verum arque jugis experimenti concussus convictusque es deponere falsam tuam opinionem lubrico fundamento conceptam, ac veluti deridendam abjurare & respuere eamque cum hac veritate commutare coactus es: his auditis obmutuit stupidus ille medicus nec impudentiam effugere potuit, quin ægrotantis parentes è domo expulerint contumeliis insulsum hunc medicum, inde rursus mihi curationem supplicationibus delegarunt, quam sedulo absolvi & sanus evasit puer tandemque parentes voti sui compotes fuerunt omnes. Aliud exemplum cujusdam ex cæto medicorum urbis ingenio rudis recensere mihi occurrit: dum enim vocatus accessi ego ad quendam civem strato jacentem ob gravissimæ ægitudinis causam mihi obviam venit lascivus quidam petulanque medicus qui philosophiam profitebatur, quamvis eam parum olfecerit, idcirco nequaquam re sed nomine-tantummodo philosophus opinatur derisione dignus

dignus, ignoravit enim ipse nil aliud esse philosophum quam Venatorem Sapientiæ quemadmodum scripsit D. *Nicolaus de Cusa Cardinalis* libello de *Venatione Sapientia* : sed ab ea satis superque distabat iste, qui chachinando emphasi mihi dixit ab re vocarunt te familiares hujus honesti viri ut ei præstes aliquod remedium, ipsum enim magnopere ægrotare existimant, miror tamen ego cum agnoscam eum ab omni morbo immunem, ipsius enim pulsus percipio rarum & uno verbo dicam naturalem, caloremque carnis parvum, nec alio vitio affectum puto præterquam appetitus ablatione oppressum sensu : quare ei consului edere pisces salitos veluti sardinias ex fructibusque olivas conditas & cappares & alia salsa, nec non acetaria præsertim ex nasturcio cæteraque condita cum cinamomo, zingibere, & sinapi & aliis aromatis acutis cujuscunque generis, quæ appetitum excitare possunt, vvasque ac vinum dulce & generosum potensque calefacere ventriculum approbavi ac summatim omnia exhibui, quæ ei placere putabam ut comederet : sic nugabatur ille : familiaresque interim murmurando conquerebantur de inscitia illius medici & ore rotundo dicebant incastum fuisse omnia ab eo statuta, nam in pejus semper versit æger, nostraque spes evanuit : & hac circumloquutione ad ægotantem ingressi sumus, eique ut mos est salutem diximus, verum æger ipse lingua impeditus instar trauli acceptam salutationem quanquam nitetur reddere non potuit : quapropter cum ipsum non balbutire alias agnoverim admiratus inquirere cepi hujus difficultatis loquendi causam & persuasi ægrum ostendere linguam, quam nigram aridamque inspeximus asperam & rimosam doloreque ac ingenti sui torquebatur æger præ interno caumate licet algerent externa : præterea si ad pulsum me referam dum tenebam digitos arteriæ brachii applicatos nequaquam suspensos intermittentem comperii pulsum nempe idum motumve dicas arteriæ occurrentem : cujus eventus erat ex morbo pravi moris non ætatis imbecillitate nec consuetudine, sed ex maligna affectione quam in corpore delitescere censeo : præterea inæqualem in motu persensit pulsus qui indicabat facultatis infirmitatem & instrumentorum validam opilationem, aut compressionem ex insigni humorum copia ut prodidit, *Galen. lib. 2. de*

Causis Pulsuum, cap. 3. His notis suasi nescium illum medicum ut ægri pulsum rangeret qui vix summitatibus duorum digitorum leviter tetigit brachium inferiori ejus parte citra locum arteriæ, & illico fere elevavit manum nullis dictis: ex quibus nunquam sum adductus ut crederem prædictum medicum percepisse pulsum neque ejus motum agnovisse, quippe ipse ignorabat qua nam ratione manus esset pulsui admovenda, hinc etiam novi eum insulsum esse ad principia, ac veluti elementa artis non exercitatum, quare ipsum docui admovere manum digitosque omnes applicare arteriæ diuque per manum tenere, ac modo comprimere ut satius arteriæ ictum comprehenderet ac ejus intervallum sive quietem inter duos ictus: nam ex intervallo tres principales discernuntur pulsus, quorum unus creber est, qui breve quietis tempus habet: Alter dicitur rarus quia fit longo temporis spatio. Tertius vero utriusque medius fit cum distenditur arteria moderato tempore interposito: in hoc naturales pulsus continentur priores vero ambo præter naturales sunt à quibus reliquæ desumuntur pulsuum differentia, teste *Galeno, lib. de differentiis Pulsuum*, at sub differentia rari pulsus continentur deficiens & intermittens, qui inter se differre discernuntur ex prolixitate temporis in pulsu intermittenti diutius quiescit arteria quæ non movetur, & dicitur intermittens, pulsus aliorum periculosior, ex hoc enim major numerus ægotantium perit, auctore *Galeno, lib. 2. Prasag: Puls.* indicatur enim cordis calorem extinguere ac respiratione destitui: præterea cognito intermittenti pulsu ipsius ægotantis cominus intuiti sumus ejus lotium malum perniciosumque, quippe lividum, & perturbatum erat quale jumentorum conspicitur, de quo legitur in *Comm. Galeni, in lib. 4. Aphorism. Hippocrat. Aphorism. 71.* valdeque ferebat: his omnibus expolitis torpido illi medico addidi ne sopita jaceat conscientia tua in posterum hæc cures majori diligentia animadvertere, nempe naturam morbi temperaturam ægotantis vires ac consuetudinem à quibus assumitur indicatio medendi, alioquin innumeros impericia tua deceptus ægotantes enecabis, ceu gladio furiosi faciunt: exemplum tibi sit malus eventus, flebilisque calamitas hujus infœlicis ægri, qui ob tuam deceptionem exhalabit animam:

nam : quomodo nescis hunc virum non esse febre correptum, & lethali, cum vehementer conqueratur siti intensa imo interiori calore igneo fervet & uritur, ut patet ex ore ejus, palato, & lingua aridis, & nigris omnibus existentibus, exterioraque algent juxta *Aphorism. 48. Hippocrat. in lib. 4. Aphorism. in Febris non intermittentibus*, &c. Idem repetit *Galenus Comm. in pradiet. Puls.* Febris ardens lethalis interna torret, externaque vix excalfacit : verum tu ignoras calorem nativum consistere in simmetria calidi, frigidi, humidi & sicci, teste *Galenus, lib. 2. Comment. in primo Epidem. & aliis pene innumeris locis* : hæc equidem faciunt inappetentiam cujus causas ignorabas, idcirco fatue existimabas eam abolere, excitareque appetitum exhibendo vinum dulce & generosum cibariaque salsa acria & urentia, quibus aucta est febris, ac eo magis destructus est appetitus edendi : ex adversoque egisti augendo ad extremum bibendi desiderium : præterea stupeo cur pulsum contempseris citra rationem parvifaciens eum quem supra explicavimus esse lethalem : rursus memineris urinam ipsius ægrotantis conturbatam, turbidam atque valde fortentem esse perniciosam, ut scriptis, prodidit *Galenus Comm. 2. in lib. Hippocr. de Human. Nat.* quod etiam memoravit, *lib. Prasag.* Idem quoque asseruit *Comm. in lib. 3: Hippocrat. de vulg. Morb.* ubi affert exemplum multum tandem facto cernimus ægrum immodice vigilare, ac delirare viribusque languidis existere, quibus omnibus perperis prælagire licet mortem ei proximam : hanc vero admonitionem quanquam ægre ferre videretur insipiens ille medicus nihilominus convictus & rubore suffusus puduit, animique morfu suum mutavit placitum, & in sententiam meam facile inductus fuit : denique vero ægrotantes familiares indignati insolentia illius medici depulerunt eum maximis opprobriis, imo fustibus lignisque & faxis cedere volebant, nisi ego charitate ac ejus miseratione motus eis obstitissem.

Ex hujuscemodi medicorum grege alter provectionis ætatis nomine potius apud vulgum quam re vera medicus, levis quippe & inconstans demonstrabitur historia recensenda cujusdam mercatoris dysenteria laborantis cum torminibus & febre, cui curationem adhibebat medicus iste, verum ut ipsi consulerem

vocatus fui & dum secum colloctionem agere volebam, visus est ipso medicus satis fidere meo consilio, nam citra ullam relationem non imparitus est quidquid hucusq; operatus esset nulla igitur exposita informatione de natura morbi, de temperatura ægrotantis, & ipsius consuetudine, ut mos est fieri, & sic exposcit ratio, quod etiam asseruerunt veteres & novi scriptores per quam celebres: petiit à me extra ordinem, si aquam villensem in potum exhibendam censerem patienti dyssenteriam cum torminibus & febre: cui illico satisfeci exponens regulas observandas antequam miseri ægrotantes relegentur ad potum aquarum thermalium, & primam insinuavi quod operæ-premium sit intueri an potus aquæ medicatæ congruat naturæ morbi necne. Secundam vero an subjecti habitus consentiat vel repugnet potioni ipsius aquæ. Tertiam requiritur tempus aptum. Et in quarta, locus ut æque idoneus sit. Tandem in quinta regula consideratur, si purgatio conveniat, & qualis præcedere debeat potum aquarum thermalium, his præmissis cum aliis requisitis, rursus perpendamus si dyssenteria hujus nostri patientis eveniat ex febre prout equidem eveniebat, nequaquam exhibenda est aqua thermalis, pleraque alia inferre volebam, ubi medicus ille interpellavit me & conquerens, ipse de alio medico anteriori dixit, heu mihi accidit vano alterius medici consilio exhibuisse aquam villensem huic misero patienti febrem cum dyssenteria nulla excogitata ratione morbi, proinde ex eo tempore quo cepit assumere aquam medicatam semper in pejus versit, non animadvertimus enim causam malæ affectionis ipsius infirmi, cum à causæ abolitione inchoanda esset curatio, ut supra exposuisti: idcirco te exoramus ut sententiam tuam pronunties, nempe quid agendum sit, ut sublevetur patiens ab infestatione, tum febris, cum etiam dyssenteria quibus usque ad defectionem vitæ ferme ductus est: spem autem bonam in animo concepi, quippe hunc nostrum ægrotantem evadere posse suffragio tui consilii: cujus honestæ petitio inobtemperans, ego per quam potui opem ferre libenter nixus sum, idcirco multa ei exposui quæ summe conferre poterant quibus inde melius se habuit, æger per decem dies in circa iis vero elapsis recidit, imo in pejus relapsus fuit, quamobrem rursus vocarunt me, & tunc medicus ille.

Ille mihi dixit faustum omen in te conijcimus, & ideo æger rursus tuum implorat consilium : hinc ego petii ab illo medico an penitus absoluta fuissent jam altera vice proposita : proinde respondit partim quædam executioni mandata sunt, ubi vero vidi-
mus ægrum in melius vergere omisimus alia, veruntamen fami-
liares colloquium interruptentes dixerunt coram ipso medico,
nos semper suggestimus decoctum herbarum vulgarium vice sy-
rupi jussu ipsius medici, nec aliud egimus idemque vi factus est
ipse medicus, qui correctione mea emendatus sua puduit in-
constancia, frustratus enim est expectationem, quam habere vi-
sus erat in consilio, quod citra executionem nihil prodest : in
varias igitur reprehensiones incurrit, dum enim unum genus
concipit, aliud simul apprehendit : quare mecum ipse sapius ex-
cogitavi prædictum medicum nihil faciendi esse ingenii inopem
infelicemque, qui tum uni, ac tum alteri opinioni adhæret, non
secus quam æquus fræno coactus aut calcaribus pressus, & sæpe
in æquivoco laborat cum nullam habeat rationem ægrotantis
temperaturæ, ætatis, virium affectionis, & causæ temporumque
morbi, & anni aeris cæterumque omnium quæ maxime neces-
saria sunt ad curationem recte instituendam, at nulla distincti-
one adhibita usus fuit decocto herbarum vulgarium in jure car-
nis quod magis facit ad culinam pinguefactionem, quam ipsinet
medicinæ, etsi in hac Urbe habentur usu frequentissimo à ple-
risque hypocritis, & ægrotantium coquis prout si uno calopo-
dio velint omnes pedes calceari, idem enim omni morbo omni-
que humorem vitio indiscriminatim administrare non verentur,
quam rudes ii se gerunt : rursus igitur consului ipsi medico, ut
majori diligentia suppeditaret remedia à nobis proposita quibus
tandem æger evasit, & ad pristinam sanitatem redactus fuit : etsi
plura hujuscemodi errorum exempla adducere possem, nihilo-
minus in hoc tertio consistere decrevi ; est enim numerus sacer-
divinus, & potentissimus, etsi impar est tamen perfectior pari
nam illum comprehendit, & non comprehenditur ab eo, juxta
mentem *Pythagoræ*, quem secuti sunt *Platonici*, & *Aristoteli-*
ci, qui voluerunt omnia perfici ex numeris Mathematicorumq;
initis, quorum ordine summe approbatur triada, id est numerus
ternarius tanquam summa perfectio quibus assensit *Plutarchus*

necnon D. *Nicolaus de Cusa* Cardinalis, prodidit esse manifestissimam inquisitionem Sanctissimæ Trinitatis in Unitate, & Unitatis in Trinitate semper adorandæ: quapropter hic confitici nec longius me extendi patior, ne legentes tedio afficiantur, cum hujuscemodi alia comprehendere possint mente sua.

CAP. III.

Qui falso se putant Galeni Discipulos.

Magna enim est medicorum turba, qui inscite prorsus *Galero* repugnant, & contradicunt quamvis inaniter jactent *Galeni* se esse sequaces: cum asseruerit *Galenus* ipse *lib. 14. Methodi Medendi, cap. 17.* plurima suo tempore innotescere quæ majoribus suis ignota fuerant: nam tempore cuncta docuit experientia, teste ipsomet *Galeno, lib. 1. de Simplic. Medic. Facultat.* ex quibus patet assensisse *Galenum* tempore inveniri posse nova medicamenta ratione, tamen atque experientia, quamvis omnia non fuerint ab eo recensita, cum neque omnia *Galeno* cognita fuerint, neque aliis antiquis, quæ post facta secuta sunt; idcirco inquit *Cicero, lib. 11. Philip.* Non omnia semper florent, ætas succedit ætati; est enim ars longa quemadmodum indicavit *Hippocrates, lib. 1. Aphorism. pro comparatione vita brevis*, ut ibidem æque commentatus est *Galenus*: non est itaque medici munus negare medicamentum, quia tale non sit scriptum à *Galeno*, cum ipse dixerit, *lib. 2. de Sem. cap. 4.* neganda non sunt quorum causæ ignorantur, nam pleraque à Posteris fuerunt ratione inventa experimentoque comprobata inde nobis tradita, & in frequentissimo usu jure habita sunt ab optimis eruditisque medicis, quæ ignoravit *Galenus*, non enim omnia expertus fuit, ut ipse generose fatetur, ubi tractat de *Argento Vivo*, quamvis fuerit maximus Philosophus, homo tamen fuit aptusque errare: Idcirco *Cicero lib. 11. Philip.* ait, cujusvis est hominis errare: veruntamen ipse præclari fuit ingenii, & doctrinæ singularis, nec in eum cul-

pam rejicere possumus at ei gratia quoque habenda est, nobis enim semitam scientiæ aperuit, theoremata universalia promulgando, quorum causa, & ratione veram particulariam naturam exquirere ac scire possumus, cum scire sit per causam cognoscere juxta *Aristotelis* sententiam, *lib. 1. Posteriorum, Text. 4.* & 5: & *lib. 1. Physic. 49.* necnon *lib. 2. Physic. 27.* Idem *lib. 1. Metaphysic. Text. 1, & 2.* Scire dicimus unumquodque per causam, nempe arte universalium atque experientia quæ ad cognitionem particularium ducit: Verum omnia tempore evenire solent prout fert occasio: hinc longa docuit experientia evenire, quod scientiæ artesque magna, & inestimabilia incrementa tempore sumpserunt; & præ cæteris, Medicina, cujus perfectio tam exquisita adhuc non est, quin in eam in dies quid addiscere opus habeamus: verum præ cæteris discere licet nullum medicamentum citra rationem esse admitrendum, neque alterum citra demonstrationem tyrannico more esse damnandum, cujuscunque generis sit medicamentum: plura enim medicamenta summa pietate tribuit nobis Omnipotens Deus, tum ex homine ipso, animalibusque brutis, cum etiam ex plantis, verum atque metallis mineralibus, quæ omnibus licet ad hæc postrema tanquam ad sacram anchoram confugimus, ubi cætera non profint: scio tamen non desore criticos aliquos censores, qui cum sint metallicorum hostes acerrimi ob conatus nostros candidos indignabuntur nosque reprehensione, & ignominia lacescere haud dubitabunt quanquam fatui sola opinione imbuti sint rationis expertes, experientiaque vacui negant medicamenta metallica quæ tantopere approbavit *Galenus, Comment. 4. in lib. 6. Hippocratis, de vulg. Morbis, Text. 19. de Materia Medicin.* ubi inquit, fit igitur interdum, ut corporibus ipsis sponte natis hæc sunt metallica ad curationem ac salubrem victus rationem utamur: nihilominus spreta quia sit eis ignota: *Galenus* sententia timent hujuscemodi medicamenta, ea; ob imperitiam abhorrent, cum non credant posse moderari vim operationemque medicamenti metallici quemadmodum ordinè, & mensura temperabant veteres: præterea si *Galenus* confident ceu ipsius sequaces, cur renuunt medicamenta metallica, quæ *Galenus* commendavit, *lib. 9.*

de *Simplic. Medicament. Facultat.* & aliis pluribus in locis, quemadmodum, & nos superius in *tertia Descriptione, cap. 20.* satis diffuse demonstravimus metallicorum praxim ad utilitatem publicam ipsamque medendi facultatem plurimum conferre: verum consistit nimirum in distincta cognitione facultatum quibus metallica præcipue vitriola prædita sunt: ac quantis virtutibus polleant, necnon quam variis usibus sint apta medico pro plerisque morbis profligandis, quorum tamen usum si reprobent timiduli inexpertique medicastri nullam eorum notitiam habentes quare obstrepunt mineralia nullam cum humana natura convenientiam habere hos relegavimus ad *Galenum*, & ad alios vetustiores auctores qui mineralia in variis morbis usurparunt magno ac felici successu: hujuscemodi equidem remedia secundum exigentiam debite administrata à faucibus mortis infirmos sæpe tollunt, quanquam de iis in rerum metallicarum ignoratione versati admirentur ad instar muliercularum, & oculos in vitrum transmutatos habeant, ut solum videant ea quæ ad ornatum, & superficiale spectaculum pertinent fastum, & superbiam obliiti exactius legere, & apprehendere *Galen*i opera, vix autem librorum cortices per transenam aspexerint, & designati consulere doctos, & Senes, nam formica senio creat alas, in dubiis suis ignorantia contabuerunt: præterea quo excellentior ars, ea pauciores habet cultores, plures vero contemptores, qui ut ignari non possunt abstinere injuria, ut asseruit *Cicero, lib. 3. Offic.* ubi insinuat, vias ignarorum lubricas esse ad offensam, hinc ignari facti sunt, temerarii ac pessimi calumniatores medicamentorum, non modo quæ ex metallis mineralibusve depromuntur, verum etiam ex vegetabilibus, & animalibus, ubi Chymica arte Spagiricave parata sint ea superciliose reprobant, ac eorum præparationem dilacerant somniantes, & illusione puerili delirantes immerito appellant illam facultatem præparandi medicamenta medicinam carbonariam, cum falso existiment nostrum *Galenum* non exercuisse metallicorum praxim quæ est Spagirica præparatio: constat tamen memoriæ prodidisse *Galenum* Medicamentorum cujuscunque generis correctionem, & usum quem pauci mente perceperunt, etenim hujuscemodi operationes à Neotericis peritis differuntur

differuntur sub nomine Spagiricæ artis, vel Chymicæ ex quibus vocibus non omnibus consuetis neque perceptis ortum est lolum fabulosum ob vulgi stupidorum ruditatem, qui garrunt, & tanquam crabrones susurrant adnitentes laniare doctrinam chymicam Spagiricamve : se ipsosque methodicos impie nominantes, nesciunt enim esse munus methodici servare rationem artis, qua ad peritiam evadere opus est, eam vero non norunt, & sic imperiti delinquantur, quamobrem amethodi, & ausi potius nominari merentur cum rationem, & viam discendi, & docendi abhorreant, nesciuntque *Galen*i doctrinam : nil mirum igitur hujuscemodi amethodos repugnare Spagiricis si qui dicuntur methodici dissentiant à methodicis imo ipsi à se ipsis, ut si eorum ars esset Turris Babel, quæ dicitur confusionum : nihilominus ad aures meas perveniens rumor Susurronum qui maledicunt ac dissensionem moliri nituntur, & cum eorum aculeos timerem aut saltem fortunæ iniquitatem quæ sæpe omnia omnium studia superat, deterritum me ab hoc munere quamvis honestissimo ac maxime fructuoso alienaverat: Post modum vero scientes intimi mei quanta diligentia, & longis studiorum laboribus atque multis impensis naturam, & facultates hujuscemodi generis medicamentorum exquisiverim rursus, ut antea imo sæpius me efflagitarunt, ut relictis à tergo malevolis, & ignaris perseverarem in lucem proferre quid de vitriolis ceu metallicis sentirem, ac de oleis eorum, aquis, sale, & quinta essentia : quæ in publicam utilitatem refluent, sic enim jubent leges proximo, ut commodem : hæc quippe novi edocentur medentes parum exercitati quæ, & scientibus non nocebunt.

CAP. IV.

*Medicamenta Chymica Spagyricave
constant eadem cum Galenicis quan-
quam diversis vocibus distare viden-
antur.*

ENixi sunt veteres summo studio exquirere cujuscunque me-
dicamenti præparationem, ut illud recte præparatum com-
modus, citius, tutius, atque jocundius morbos curaret, quem-
admodum palam prodidit *Hippocrates* Medicorum maximus,
cujus vestigia natu posteriores admirari heroicam suam virtutem
subsecuti sunt ac ipsum merito coluerunt tanquam Medicinæ
Oraculum, & præ cæteris *Galenus* ejusdem sectæ miro expla-
navit ingenio *Hippocratis* scripta, ac ceu sedulus rerum natu-
ralium inquisitor diffuse egit de medicamentorum correctione
unico tamen nomine, quippe præparationis præscripsit ea :
quancquam plures instituerit modos præparandi medicamenta :
videlicet aut compositione hoc est cum admistione alterius præ-
sertim odoriferi quod ventriculum corroboraret : aut quod qua-
litatibus oppositis medicamenti qualitates intentas remittat,
prout docuit *lib. de Composit. Medicament,* & *lib. de Theriaca
ad Pisonem, cap. 5.* necnon *Comment. de Humor.* rursus au-
tem docuit corrigere medicamenta cum combustione, & lori-
one : aut cum separatione tenuiarum partium à crassioribus, ipsa
depurare voluit eorumque vitia tollere, ut ita præparata agris
utilia essent : modo fiat coctione, aut infusione, & maceratione
aut distillatione, aut sublimatione, aut alia quavis præparatione
segregari possint partes puræ ab impuris, tenuesque à crassis,
ubi est legere in *Comment. de Morb. vulg.* & aliis pluribus in
locis, parum tamen curavit *Galenus* nominum multipliciter :
hujuscemodique normam nobis reliquit sat esse rei intentionem
habere :

habere : idipsumque pluribus in locis suorum operum asseruit : præterea *lib. 5. de Simplic. Medic. facult. cap. 25.* conqueritur *Galenus* de inani nominum usurpatione, & consulit incumbere veris operibus artis, & omittere res frivolas : rursus, *lib. 1. de Differentiis pulsuum, cap. 1.* docet quod debemus in hære rerum scientiæ non usui vocum : qui enim nominibus tantum consistunt in operibus artis interim imperitissimi sunt, idem asseruit, *lib. 4. de Composit. Medicam. per Gener. cap. 1.* Inde *lib. 1. de Antidotis, cap. 9.* inquit nulla enim noxa ex medicamento afferetur quoquo nomine utaris, modo ne in eo conficiendo erres : nihilominus *Galenus* animadvertit, *lib. 3. de Simpl. Medic. Facult. cap. 5.* Philosophorum verba decipere eos qui homonymiam non percipiunt, homonyma insinuat *Galenus* res diversas intelligi uno & eodem nomine, ceu æquivoca, ut exempli gratia. Taurus indicat montem Asiæ : & bovem masculum : ac signum Cœleste in circulo Zodiaci. Idem dicimus de Ariete cujus appellatio plurivocum est, nam pluribus accommodatur quandoque nomine Arietis vocatur machinamentum quo muri urbium expugnantur : interdumque, si *sidus* in Cœlo indicatur : ac eodem nomine animal in terris dicitur Aries. Idem asseruit *Ammonius* in *Porphyrum* in explicatione generis & speciei ait nominis ambiguitas plerunque etiam errorem creat, quare ne eveniat error, enumerandæ sunt omnes nominis differentiæ, ut putacanis de quo attulit exemplum hoc modo distinguens hujus nominis canis significationes, Canis alius cœlestis, alius terrenus, & alius marinus, & *Averroes* in *Aristo. elem. lib. de Predicamentis, cap. de Equivocis*, idem assensit : sic dicendum de cancro, nam ejus nomine intelligitur aut piscis crustaceus, aut Signum cœleste, aut morbus cancri : sic æque dicendum de formica : hæc omnia, & hujusmodi alia appellarunt Græci *ὑπορρημα* quæ multa significant sub una voce : his opposita sunt synonyma, quæ sub diversis vocibus unum idemque referunt, ut Ensis, Mucro, Gladius : aut dicimus Atramentum Sutorium, Chalcanthum, Vitriolum : quatenus autem ad morbos multa sunt nomina quæ unum indicant morbum, ut epilepsia, yeranoson, id est passio sacra, pedicōn, morbus caducus, lunaticus, comitialis, herculeus, & mater puerorum,

& divinatio : singula hæc nomina unum indicant morbum spasmosum quo contrahuntur nervi cum lesione mentis, sensuum, & motuum, qua lesione corpus oppressum destituitur suis operationibus ita quod cadere cogitur : sic intelligendum censeo de nominibus correctionis medicamentorum quæ memoratur correctio ab antiquis, ut plurimum præsertim à *Galeno* præparationis nomine : Interdum vero de medicamentorum correctione meminerunt Recentiores sub Alchymia Spagyricæve artis nomine : Verum abusus nominum ignaros decipit quemadmodum, *cap. 12. lib. 3. de Simplic. Medicament. Facult.* scripsit ipse *Galenus* perturbatum confusumque nominum usum rerum quoque una confundere notitiam, rursus scripsit *Galenum, lib. 4. Methodi Medendi, cap. 3;* abusum vocabuli appellari à Græcis *περὸ παντὶ λεγόμενον*, etsi consequitur ex diverso vocabulorum significationes ex longo usu deprehendi teste *Galeno, lib. 2. de Locis Affectis, cap. 8.* Equidem vero si nominum significata æque distinguantur, maximam vim præbent ad rerum cognitionem perfecte adipiscendam : quamobrem nos urget occasio quandoque imitari stoicos qui studiose exquirunt unde nomina sint ducta : Etenim plerique Clarissimi Philosophi variis usi sunt nominibus spagyricis alchymicisve quæ nil aliud sane indicant præterquam medicamentorum præparationes, quamobrem eorum operationibus congrua equidem sunt prædicta nomina, & apud multos consueta, eisdem enim construuntur medicamenta methodica, & saluberrima quanquam falso existimentur empirica ab ignavis, qui nesciunt, neque intelligunt quod ipsimet dicunt, cum inscie satueque stupeant, non modo ubi legunt verum, atque si tantummodo audiant loqui de Alchymia Spagyricave, & distillandi arte, & tanquam eis nova hujus medicæ facultatis nomina cum stupore quodam admirantur ac fere immobiles ceu saxa fiunt, magis quam si *Mедуsa* caput vidissent : cujus admirationis causa est, equidem ignoratio ut æque scripsit *Cicero, lib. 2. de Divin.* Idem habemus ab *Aristotele, lib. 1. Metaphisic.* nempe qui dubitat & admiratur, ignorare se arbitratur : inde ex ignorantia oritur discordia, ut puta ex scientia, & veritatis intuitionem concordia : idcirco *Levinus Lemnius lib. 4. de Occultis Naturæ miraculis*

in calce fere, cap. 13. ait ignorantia veri parit errores : Idem habetur ab *Horatio, lib. 2. Serm.* Etenim Alchymia versatur circa corpus mistum, non modo pro metallorum transmutatione depurationeque, & lapidis Philosophorum sive elixiris voce Arabum constructione, in qua Plerique vacillant, sed pro medicamentorum præparatione, ut suavia, salubria, ac tuta jocundaque fiant corporibus humanis : idcirco *Theophrastus Paracelsus* in *Paragrano* hoc est, de quatuor medicinæ columnis inter quas connumerat Alchymiam, ipsamque asseruit esse disciplinam præparandi res medicinales, nam Alchymia enucleat ea, quæ Natura excrementis involverat, cum nihil puri nobis dederit ipsa, sed omnia permultis miscuit impuritatibus : quamobrem *Theophrastus* appellavit Alchymiam perfectionem præparationis medicamenti, ac inde capite de alchymia ait eam esse tertium medicinæ *Theophrastice* fundamentum, de quo jactanter gloriatur licet de se aliena, cum fuerit superiorum disciplina, ipse tamen novam instituere sectam enixus est cujus plerique fuerunt consecrati, attamen eorum quidam æque egerunt colligendo rosas, omiserunt spinas, assumpserunt enim ab eo tantummodo quæ secundum rationem videbantur : Alii vero adhærentes nimirum quilibet *Theophrastice* opinioni in hæresim maximam lapsi sunt cum derisione, nam si aliquid boni scripsit ipse *Theophrastus* multa quoque sordida mendacia immiscuit cum magicis superstitionisque phantasiis, quibus sui ipsius opera defædavit : idcirco non admittuntur præterquam nonnulla methodica quæ pertinent medicamentorum præparationibus : hæc inscie tandem fassus est ipse *Theophrastus* assumpsisse ab aliis, sed tanquam artis publicator ac prece veterum inventa divulgavit : quæ tamen veritati rationique consentanea seorsum collegerunt ac scriptis approbarunt ea Clarissimi viri optimique medici, & Philosophi tempore inferiores, cætera correctioni omittendo : quemadmodum *Alexander Aprodiseus, Arnaldus Villanovanus, Antonius Guainerius Papiensis, Benedictus Victorius Faveminus, Petrus Bonus Ferariensis, Levinus Lemnius, Morisius Ficinus, Philipus Wistadius, in Andreas Libavius, Jacobus Vuccherus, & alii innumeri regii ac præstantissimi philosophi* qui summopere approbaruntque celebrarunt alchymiam

miam; esse scientiam perfecti magisterii; imo Divinum quoddam Dei Omnipotentis munus pro auxilio humano concessum : discant igitur omnes alchymiam esse veram medicam Philosophicamque facultatem, & antiquissimam quam in usum habuit *Galenus* in componendis præparandisque medicamentis, omis-
sis tot variis nominibus, at solo præparationis nomine satisfieri visum fuit: morborum enim recta curatio non ex nominum sed ex recto rerum cognitione fit, ut primo *Method. Med. cap. 7. Galenus* asseruit.

CAP. V.

*Alchymia demonstratur vera Medicinæ
præparatio.*

OPeræ-premium duco exactius exponere in primis quid sit Alchymia spagyricave & distillandi ars, quid hujuscemodi voces indicent, si plures sint facultates, ut videntur nominari, an una juxta earum significatum : earumque nomina à quibus ducantur, & qua ratione ita denominentur, quis etiam sit exitus & finis prædictarum facultatum, ut facilius perpendamus, an *Galenus* usus sit eis in præparationibus medicamentorum, an similes vel eadem sint operationes, aut si distent ab eis saltem deprehendere possimus : Jam equidem decreveram de his fufius agere, prout quoque assequar, *lib. de Distillationibus & de quinta Essentia*, quem vobis polliceor, nisi morte præreptus sim, cum res mortalium vertantur brevi momento, at si Deus mihi vitam prorogarit majora in propatulo exequar : etsi hic non sit proprius locus, nihilominus ibidem aliquid obiter dicere coactus sum, hoc enim exposcit occasio necessitatis prænunciandi præparationem olei è Vitriolo & aliorum, quæ ex Vitriolo eliciuntur, atque demonstrandi antiquitatem & usum Alchymia prope *Galenum* & quoscunque alios medicos methodicos cujuscunque ætatis : ne amplius exeat lis, sed quælibet aboleatur.

leatur, controversia orta ex nominum diversitate quæ homines
 imperitos efficit sophistas ambiguos & discordes : alioquin eis
 contingeret si à rebus non à nominibus initium assumerent, ut
 docuit *Galenus, lib. 14, Method. Medendi, cap. 2.* quapropter
 qui vult Naturæ secreta exacte contemplari, innitatur res tan-
 gere, & cernere ut melius intelligat, teste *Galeno, lib. de*
Usu partium : attendite igitur animum ut percipiatis quid sit
 Alchymia, omitto tamen sophisticam illam vulgatam notham
 inconstantem & adulterinam nugacibus deceptoribusque Alchy-
 mistis abusive dictis, eo potius appellandis Salamandrarum
 combustoribus, qui alios ditare volunt cum ipsi continuo non
 obscuram gerant egestatem, ego autem quod medici est, tracto,
 reliquum in suo valore relinquatur : loquor igitur de legitima
 Alchymia Philosophicaque medicina, næc juxta *Platonis* sen-
 tentiam in *Phædro* recenseri meretur inter magnas artes & fa-
 cultates omnes, quæ methodo tractantur Philosophicaque ac-
 quiruntur, quibus asseruit easdem perfici posse, ubi exemplum
 attulit de Oratoria & Medica : connumerantur vero Alchymia
 Spagyrica & distillandi ars, una enim adæquatur alteri, adeo quod
 unam pro altera usurpant professores periti ob maximam ea-
 rum convenientiam singula, enim earum ad unum communem
 finem operatur & sic cognitionem inter se habent ipsæ in præ-
 parandis medicamentis : etsi placuit aliis distinguere easdem
 facultates ceu differentias relatas generi nominis inventoris ea-
 rum, qui fuit *Hermes* appellatus *Mercurius Trimegistus, Sa-*
piensque Ægyptius, & Summus Philosophus atque *Sacerdos* :
 à quo denominarunt cunctas unico nomine artem *Hermeticam*
 quemadmodum & alia ei inservientia prout vas *Hermetis* id est
Pelicanus Avis Hermetis, Sigillum-Hermetis : & apud *Me-*
saem leguntur pilulæ *Hermitis*, hiera *Aermetis* ; &c. hanc
 igitur cum aliis artibus liberalibus insculptam in tabulis smarag-
 dinis reperiisse *Hermetem* post *Diluvium*, creditur inde eas
 posteris ex scripsisse, hujus vero artis arcana figuris ac misteriis
 obsignavit ipse, ne in vulgus enunciarentur : ob id Philosophi
 appellarunt hanc disciplinam hermeticam acroaticam atque
 reconditam : est enim omnium scientiarum ingeniosissima pe-
 utilis ac summe necessaria : præterea cum à multis seculis jam
 exulta

exulta edoctaque Alchymia jure etiam antiquissima habetur : probatur quoque Alchymiae antiquitas plurimis scriptorum auctoritatibus praesertim, *Ovidii, lib. 7. Met.* ubi memoriae prodidit *Jasonem Thesalum* cum argonautis navigasse in Colchos, ut vellus aureum raperet, quod fuit ante bellum Trojanum, vellus autem erat libere chartis pergamenis quibus aurifera ars, quae chymia vocatur scripta erat : hinc *Suidas* attestatus est *Diocletianum* Romanorum Imperatorem, *lib. de Alchymia*, auri argentique Aegyptiorum cremasse, praeterea *Julius Firmicus* qui fuit tempore *Constantini* Imperatoris, *lib. 3. Matheseos* ad *Mavortium Lollianum*, *cap. 15.* alchymiae meminit : sed memorabile chymicum opus scripsit, *Arist. lib. 1. Physic. text. 63.* ubi egit de subtractione mercurii à lapide : deinde alchymiae mentionem fecit, *Plin. lib. 33. cap. 4.* ubi recensuit *Cajum* Principem ex auripigmento aurum fecisse : meminisseque licet *Democritum Abderitam* coævum *Hypocratis* qui librum edidit de arte magna ut puta de rebus naturalibus : & *Hypocrates* initio *lib. Prognosticorum*, scripsit medicum noscere opus, si quid divini in morbis sit : & alia diligenter intuenda dixit, quae huic negotio congruunt quod eo magis *lib. 1. de Natura Humana* insinuat ; praeterea *Galenus* eodem, *lib. Hypocratis. Comment. 38.* sensit terram depuratam adamante duriores evadere : id ipsum innuere, videtur, *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facult.* Et in *Licum* : ac *lib. 9. Meth. Meden.* etsi, *lib. 3. Meth. cap. 4.* inquit utinam solennis veterum medicina nunc esset in usu, de puris simplicibusque materiis intelligens : Verum & in sacris litteris plurima habemus exempla tum de auri conflagratione & destructione, cum etiam de ejus constructione, nam qui nescit eum destruere, utque construere sciet : legitur equidem *Mossem* Hebreorum Ducem destruxisse eorum Idolum ex auro factum forma vituli, & alia extante *Salomone* eorum Rege sapientissimo : ne tamen à Medicinæ proposito discedamus, meminisse velim *Hypocratem*, *lib. 1. de Dieta*, scripsisse de auri potabilis praeparatione, quae dubio procul cum alchymiae arte exequitur, cujus nomen extimarunt quidam esse deductum ab Alchymo quodam antiquissimo metallorum fusore, licet alii *Cadmum* crediderint ejus inventorem : Nihilominus
aliis

aliis effectu ductis magis arridet hanc appellare artem fuforiam, omiffis tot auctorum nominibus, veruntamen utrunque res fe habeat vifum: eft aliis, qui animi difcurfu rationeque magis in-veftigarunt Alchymia nomen derivare à Græco, quod indicat falis fufionem, idcirco metalla, & illis affinia, fales, fcilicet, alumina, atramenta, Vitriolave, cæteraque alia quæ in igne fluunt, hac arte potiffimum tractantur, quemadmodum aloes, mirrha, maffix, refina, cera, mel, adeps, fepum & metallica: ab his enim tribus familiis, nempe Mineralibus cunctisque corporibus terreftribus, necnon ex Animalibus, atque ex Vegetabilibus capiuntur medicamenta, teffe *Galeno, lib. 6. de Simplic. Medicam. Facultat:* necnon *lib. 3. de Composit. Medicam. per gener. cap. 2.* præterea ab eisdem medicamentis cujuscunque generis, quandoque falem, fcilicet partem terræ puriorem elici opus expofcit cæteraque elementa fejungì, ut pura ab impuris feGREgentur, homogenea ab heterogeneis, & tenuia à craffis, cruda concoquuntur, amara dulcorantur, acidaque & acria contemperantur: hæc omnia fieri nequeunt abfque munere Alchymia, ea enim fola eft impuri feparatio à fubftantia puriore ita, qui ex quolibet mixto fecernit effentias fuccos fubftantiasque puriffimas ab impuris, ut præftantiores materia finceritate viribus effectuque fiant; hæc igitur eft ars phyfica depurandi conficiendique medicamenta tam corporibus humanis perfanandis, quam metallicis ad fummam perfectionem perducendis accomodata: quo fit ut Chymicus naturas rerum inquirit, & obfervet, recta artis ratione, modum feparandi, refolvendi, exaltandi, & graduandi, fublimandive ut dicunt fubftantias à quibus præftantem commodamque medicamentorum materiam extrahit, quæ commodis hominum variis, & fanitati quam maxime infervire poffit: his itaque definitur Alchymia diffimiles partes feparat nobilitatemque medicamenti addit, quatenus à fœculentia feGREgat ea, ita quod imperfecta perficit, & corruptilibus prope incorruptibilia reddit, & cœleftibus fere fimilia.

Percepta ratione nominis Alchymia vel Chymia modo quandoque dicant brevitatis gratia, quod idem refert: cæterum eft demonftrare eandem exiftere facultatem quam Spagyricam.

ricam appellare, ducti sunt Clarissimi doctrina viri, nam Σπαγμικη, vox Græca indicat extractionem cujus effectus usum diximus haberi ex Alchymia, quæ separationis ars dicitur : idcirco *Alexander à Suchten, lib. de Secretis Antimonii*, æque vocavit Alchymiam præparationis artem, nam ipsius ope extrahitur, & separatur purum ab impuro, ita quod plures nomine videntur facultates, nempe Alchymia & Spagyry re tamen & effectū sunt una : ut supra diximus de Synonymis, quæ sub diversis nominibus unum & idem referunt. His equidem succedit ars distillandi, quæ est Spagyricæ æquatio, si exposcat occasio, hæc enim absolvit, quæ incepit Spagyrica, ubi ipsa terit, digerit, putrefaciendo corrumpit materiam & distillationi præparat eam : distillare enim est paulatim fluere, ubi caloris vi attenuata materia distillanda in humorem funditur, transmutatur elevaturque quem guttatim emittit alembicus prout si instar succi, extraheretur, quare separat tenue & purum à crasso impuro ita, quod Alchymia, Spagyri, & Distillatio sunt omnes inter se nexæ & jugatæ, ut cunctas dicamus unam eandemque esse qua segregantur elementa ab invicem nempe, unum ab altero sive omnes substantiæ, una ab altera, & ita liquores eliciuntur à corporibus, veluti tenuiores partes à crassioribus, terrestribus, & fœculentis, inde fœces comburantur donec in cinerem vertantur, demum ex cinere & aqua si decoquantur fit lixivium, quod excolatum more mulierum ac evaporetur igni in salem concrefcit, qui liquefieri ac fundi aptus est : ex prænarratis effectibus consequitur in unam definire omnes prædictas facultates quælibet enim alteri inferuit : adeo quod professores consuevere has medicas operationes nominare quandoque nomine Alchymicæ, & interdum Spagyricæ artis aut distillandi modo aut Hermeticæ sive præparationis nomine more *Galenii* ad libitum, & quo magis arridet eis, appellant, sat est dummodo præparentur medicamenta superflua demendo, absentiaque supplendo sive diminuta addendo, donec ad perfectionem præparationis perveniant : Tunc remedia innoxia, & tuta sunt, modo dicantur Alchymica sive Spagyrica aut methodica, Galenicave appellare mavis, nisi ex accidenti imprudenter administrentur, in manu stultorum equidem omnia sunt periculosa : verum hac arte plura
fiunt

sunt magisteria, quæ ordine sequuntur, viz. infusio, maceratio digestio, concoctiove, solutio, distillatio, descensio, sublimatio, circulatio, fermentatio, coagulatio, calcinatio, fixatio, & ceratio, &c. hæc igitur concurrunt operationes in administratione Alchymix, ex quibus omnium corporum compositiones ac dissolutiones fiunt, quas hominum vulgo non communicabant veteres, neque ratio suadet omnia in vulgus profundere: idcirco hanc artem fateri oportet quippe esse medicinæ laudem & gloriam, dum eam apprime calleant medici; eadem enim arte ac mediante beneficio ipsius præparationis non modo metallica, verum & animalia, atque vegetabilia prout herbar, flores, fructus, radices, succi, arborum lachrymæ, ligna, cortices: imo lapides, & silices ipsi, vitrum, mineraliaque cuncta deduci possunt in oleum, in aquam, in salem, in tenuissimosque spiritus, & in quintam essentiam, qua legitur *Medeam* restituisse *Æsonem* socerum decrepitum firmiori valetudini ac fere juventæ, hujuscemodique medicina *Æsculapius* suscitabat ferme mortuos: ex quibus facile unusquisque comprehendere potest remedia Chymica fuisse ante *Galenum*, præterea ipsismet usum fuisse *Galenum* demonstrabimus inferius: at post *Galenum* de magis floruerunt, & cum ingeniis creverunt: alii clarissimi Medici & Philosophi quamobrem maxima censeretur temeritas de novitate accusare Chymica remedia tam celeberrima notissimaque, nam in ore omnium sapientium versantur, neque ullis ob novitatem postponi possunt, prout falso Idiotæ quidam & populares existimarunt, quorum improba vanitas est inculcare Chymica, quia sint furiosæ operationis, quemadmodum diximus contingere sæpe operandium imperitia, tum etiam administrantium inconsideratione: è diverso autem evenit si recte parentur, prudenterque administrantur, tam enim benigna sua peragunt munia, quam manna tamarindi, & cassia Ægyptia, quamvis & ista præparentur, quod fieri nequit absque auxilio artis Chymicæ, eam enim diximus esse medicinæ præparationem, quorum fides expertis, prudentiaque provectis adhibenda est, calumniatoribus vero mentientibus os contundendum, ne amplius mendaciis crimina falsa intendant adversus tam celeberrimam divinamque disciplinam, quam delectatione plurimum

num coluerunt Duces Maximique Reges & Imperatores, ac plerique alii Heroes.

CAP. VI.

Demonstratur auctoritate Galeni Medicamentorum præparationem fieri per separationem Elementorum.

Fuit hæc præclara medicina à primis mundi seculis summæ curæ antiquis Philosophis, qui summis ingeniis, maximisque studiis arcana prædictæ facultatis Chymicæ noverunt, ac inde nobis scripta reliquerunt ea, quæ tamen assequi non possumus, nisi eorum mandata faciamus de quibus opera voluminaque condiderunt fide digna maximique momenti: verum Philosophice, & non casu disseveruerunt veteres ipsi de hac facultate, incipientes ab elementis tanquam à principiis rerum naturalium: quemadmodum asseruit *Galenus*, ne discedam ab eo omnium methodicorum *Corypheo*, in *lib. Hippocratis, de Humorib. Comment.* 1. ex mente *Hippocratis*, quatuor esse elementa, ut quatuor humores, aut quatuor qualitates esse Naturæ materiam, quæ mutuo inter se agunt & ab ipsis, quæ ortum interitumque nanciscuntur, omnia fiant & corrumpuntur: Idem legitur *lib. de Spermate*, & *lib. de Marcore*, & in *lib. Hippocrat. de Natura Humana*, & 1. necnon 3. *de Complex.* ubi attestatus est naturam generare mixtione elementorum: hæc autem sunt principia corporum naturalium aut remota, aut proxima, scripsit *Galenus*, pro remotis quatuor elementa, sive quatuor qualitates: proxima vero & sensibilia tria, prodidit *Aristoteles*, scilicet materiam, formam, & privationem; quas Chymici juniores appellant Mercurium, sulphur, & sal non vulgaria tamen sed per hypallagen intelligenda: ex his omnia sunt composita, idcirco *Galen*, *lib. 9. de Simplic. Medic. Facult.* loco de

de Cadmia, ait, simplex exacte nullum reperitur corpus : Idem repetit ipse *lib. 1. de Elementis*, ita exponens quare jam manifestum est quod nequaquam finis ex ulla simplici uniformique substantia constituti : constat igitur ex sententia *Galenus* nil puri reperiri in mundo : idem asserit *Aristoteles lib. 3. Metaph.* omnia corpora composita constituuntur ex aqua, terra, aere, & igne : rursus *lib. 1. Physic.* inquit, Elementa quatuor sunt mixta per contrarietatem : ex quibus consequitur nobis tribuisse naturam nihil puri, sed omnia per multis miscuisse impuritatibus : hinc *Galenus in lib. Hippocratis, de Natura Humana, Comment. 1.* ait, si enim unum simplexque elementum esset non corrumpetur, nec doliturum esset corpus quod ex eo constaret, nam aliud nullum esset reliquum quod agere in ipsum posset, neque à se ipsum pati potest : eadem fuit *Aristotelis* opinio : Et si quæ oriuntur vel à natura producuntur absque artis adminiculo videntur simplicia, revera tamen prout elementa, aut elementata composita sunt, & contrariis genita, & ideo corruptibilia quæ & in partes simpliciores segregari possunt, teste ipso *Galenus, lib. 5. de Simplic. Medic: Facultat. & lib. 2. de Elementis, cap. 2.* ex quibus constat igitur ad invicem omnia per viam compositionis generari, & ab invicem separari, & alterari, sicut evenit de Elementis per ingressum unius naturæ in aliam : idcirco subtiliora crassioribus præcellere sensit in opere *de Simplic. Medicament.* quare nil profecto mirum est substantiarum concretarum resolutionem fieri distillatione, aut sublimatione, aut decoctione, aut calcinatione, quando omnia composita resolubilia sunt : præterea voluit *Galenus* demonstrare rationem quinimo necessitatem, ob quam coacti sumus segregare partes crassas à tenuioribus, nam *lib. 1. de Simplic. Medic: Facult. cap. 12.* ait, non excalfaciunt corpora humana ea, quæ crassa adhibentur etiam si natura sint calida, sic æque intelligi voluit de frigidis in facultate ni ad unguem comminuantur extenuenturque : exemplum enim attulit de pipere, & de mandragora, hæc opposita sunt qualitate : idcirco *cap. 17.* eiusdem libri recensuit, lac, acetum, vinum, & oleum, quorum exemplo probare nixus est cætera omnia constare partibus contrariis, & cuncta ab invicem se jungi, quemadmodum lactis par-

res caseosas à serosis conspicimus ; & *lib. 3. ejusdem Facult.* inquit *Galenus* ipse, in aloë mixtam inesse facultatem, ac si quod ex ea purgat, ab eo quod non purgat, segregari posset ; sicuti in lacte facimus & brassica aliisque per multis : hinc asserit idipsum contingere omnibus liquoribus quos exprimendis fructibus conficiunt : rursus *lib. 4. Simplic. Medic. Facult. cap. 3.* memoravit eandem esse recrementum naturam tum in oleo, cum in lacte, in vino, & in aliis omnibus succis multoque magis in totis Plantis, & omnibus Metallicis : mox *cap. 17. ejusdem lib. 4. exposuit* lac constare ex tribus diversis substantiis, ex crassa enim fit caseus ex pingui butirum, & ex aquea serum : Idem prodidit *lib. 10. ejusdem Facultat. & lib. 3. de Aliment. Facultat. cap. 15.* quod antea scripserat *Hippocrates, lib. 4. de Morbis* ; ejusdem sententiæ legitur *Averroes in lib. 4. Meteorum Aristotelis*, ubi demonstravit separationem elementorum quæ existunt in lacte, prout & in sanguine, & in sale : quibus assensit *Oribasius, lib. 15.* præterea *Galenus Comment. 4. in lib. Hippocratis, de ratione vietus acutorum*, docuit modum separandi serum à caseo : alioquin præter elementorum lactis divisionem ; Prisci reliquerunt nobis efficaces præparationes : *Hippocrates enim lib. 7. de Popul. Morb.* exhibebat in potu patienti dysenteriam cum febre, lac aut serum in quibus flix ex-candefacta esset extincta : inde *Galenus lib. 10. de Simplic. Medic. Facult.* ubi lactis & feri præparationem conferre discussit, quam assumpserunt à lapidibus ignitis : veruntamen meliorem invenisse asseruit in cylindris ferreis candentibus injectis in lac vel in serum, nam ferrum prout visum fuit *Galeno* adstringentis facultatis est particeps : verum si vobis non sufficerent recensitæ superiorum operationes, quæ procul dubio sunt propriæ disciplinæ Chymicæ, insuper alias demonstrabimus, ut palam sit quantopere præsertim *Galenus* incubuerit Chymicæ, nam satis attestantur, quæ scripsit in *lib. 1. de Simplic. Medic. Facult.* loco de aceto, quippe non multum abesse omnia pericula subire, si quam machinam aut artem invenire queam, sicut in lacte contrariarum partium separationis, ita hic quoque ex his deprehenditur equidem minime sibi obtemperasse *Galenum*, imo maxima cupiditate ac toto spiritu fuisse intentum scire artem, & instrumentum

instrumentum secernendi ab invicem contrarias partes commistas, hæc sunt qualitates & elementa: quorum separationis artem valde perutilem existimavit profitentibus medicinam: quam obrem maximo ordine progrediens unamquamque operationem loco suo instituit: & ideo *lib. 9. de Usu Partium, cap. 4.* inquit non fieri transmutationem sine concoctione qua separantur excrementosa: concoctio autem est una ex primis operationibus nuper supra expositis observandisque in ordine spagyrico medicove dicamus idem refert: mox *Galenus, libro de Aquis, cap. 4. & 5.* ex Athenæo prodidit diversimode purgari aquam nam quandoque stillatur etsi interdum pura excipitur a aqua colis: nihilominus apertissime asseruit *Galenus* purissimam ab omni sorde haberi aquam stillatione magis, quam alio quovis modo, stillatione enim perfecte separatur elementum ab alio; alia *Galenus* verba propria adducere possem quæ idem referunt ea, tamen omitto brevitatis gratia, cum liceat omnibus legere ea; quibus assensit *Avicenna, lib. 8. Fen. 2. Doctr. 2. cap. 16. de Dispositionibus aquarum*, ubi ait sublimatio præterea & distillatio aquas rectificat malas; rursus vero *Galenus, Comment. 4. in lib. 6. Hippocratis, de Vulgar. Morb.* scripsit modum refrigerandi depurandique aquam *Alexandriæ & tota Ægypto* usitatum; & *Oribasius, lib. 5. cap. 1.* paucis se expedit dicens elixari aquam ut segregentur partes impuræ; & *Aristoteles, lib. 2. Meteorum, cap. 1.* Recensuit fieri potabilem aquam salfam si formetur vas cereum sphericum non solidum sed vacuum ore clauso ac stipato, ita quod non possit ingredi mare, ponatur vero vas in mare, nam ingreditur per cereos parietes aqua digesta ac subtilissima potabilis delectabilisque, relinquens, quod est indigestum terrestre salsum & amarum, mox repetit ex calefactione à sole attenuatur, sursumque elevatur à terra humida & à mare quod est aquæ dulcissimum, & asserit exemplum aquæ ferventis igne, quæ per evaporationem elevatur dum vero in superiori loco constat, ut puta capitellum cum rostro, ut innuit sequentibus, rursus propter infrigidationem deorsum descendit: mox iterum addit vinum verti in aquam, & omnes humores quicunque vapores iterum in humidum cum consistierint aquæ fiunt: Idem asseruit *Galenus* loco supra citato: &

lib. 2. Simplic. Medic. Facult. inquit cum aqua solvitur à calore efficitur aer mox mutatur in frigidam, & in sensilem aquam vertitur : his tunc *Aristotelis* tum etiam *Galenus* habetur modus distillationis apertissimus, præterea libro ejusdem facultatis primo, & *cap. 4.* de aquæ facultate usus est *Galenus* sequentibus verbis propriis, ubi per bituminosa sulphurosa nitrosa aut aluminosa distillat, rursus ex mente *Aristotelis* exposuit non solum vapores aqueos ascendere per venas quasdam ad crepidinem montium inferneque inde distillare : & *Com. 6.* in *lib. 6. Hipp. de Vulg. Morb.* locutus est, de resinis sponte distillantibus, pulcherrimum vero exemplum distillationis habetur ab *Hippocrate, lib. de Flatibus, pag. 147.* ubi explicat fieri sudorem in corpore ex sanguine abundante, & accenso qui à natura attenuatus elevatur in spiritum, & in aquam transmutatur quæ per meatus penetrans extra prorumpit in sudorem eodem plane modo quo à ferventibus aquis in lebere vapor elevatus, si obstaculum habeat ad quod impingere oportet pinguescit, ac condensatur guttæque distillant : his propriis vocibus distillationem expresseit *Hippocrates* : prætereo autem plerosque alios locos *Hippocratis* atque *Galenus* quibus meminere de distillationibus quadam similitudine occurrentibus corporibus humanis : ut ad medicamenta quæ preparantur modo Spagyrico, ut dici consuetum est, à junioribus properemus : & præ cæteris locis *Galenus, lib. 2. de Simplic. Medic. Facult. cap. 18.* docuit pluribus modis purificare oleum, & primo in fervente sole latioris vasculo olei pleno deposito, conchis in altum sublatis, subinde id cum strepitu desuper conturbant : aut calidos vasculis oleum continentibus cineres subjiciunt solarem quam fieri possit maxime calorem imitati : majorem enim vitant qui ipsum in qualitate alteret, prompteque fumum excitet : aut nucleos olivarum aut frumentum circumcirca apponunt : aut medicamenta quædam vasis ipsis injiciunt : in summa quod aqueum est, exigunt atque consumunt, reliquum autem servant : hoc dulce candidumque est, minime mordax : his videtur *Galenus* innuere oleum posuisse in vasculum veluti bociam aut cucurbitam vitream quam in furnellum ponunt super cineres stratos, & ignem subaccendunt lenem imitantes solarem calorem absque fumo,

fumo, & pro conchis quas in altum afferri inquit ratio persuaderet intellexisse obstaculum in summitate cucurbitæ conjunctum, quod alembici capitellum dicitur, in quo densatur vapor in liquorem, inde fluit descendendo in aliud vas suppositum quod Recipiens appellant : idcirco *Galenus, lib. 7. de Usu Partium, cap. 13.* ait tenuis aqueusque humor in vapores dispersus exiguo spatio temporis facile in nihilum abit ac repente defluit, præsertim cum declivis meatus sit, qui vero tenax, & pinguis longo curriculo perdurat : ibi autem animadvertatur declivis meatus id est rostrum fistulosum ipsius capitelli alembici : rursum *Galenus, lib. 2. de Differ. Febr. cap. 11.* Ostendit quo modo segregentur partes contrariæ, dicens si elixare volueris oleum aut vinum parvum aliquid terrestre relinques reliquum, vero omne extenuatum in aerem ac in vaporem resolveur : præterea, *lib. de Pueri Epileptico,* docuit extrahere succum à scilla, hoc equidem modo comminuit manibus scillæ laminas mox eas conjicit in vas à quo extractum fuerit mel, & operculo idoneo obturat, eum pelleque extrinsecus circumvolvit, & soli meridiem versus collocat per quadraginta dies tempore caniculæ, quibus elapsis reperietur scilla ceu elixa, ex qua succus sensim defluxus erit ad fundum vasis quem melle concinnare jubet, demum hujus cochleare exhiberi singulis diebus patientibus morbum comitalem, veruntamen pueris minus, adultis vero majus ; hæc si animadvertatur præparatio succi scillæ est, propria distillatio ipsius succi qui guttatim à scilla defluxit vi caloris solaris expressus, & segregatus à crassioribus partibus ; verum solaris caloris vice ars intenta prosequi naturæ velligia didicit uti igne materiali ; cujus exemplum depromitur à *Gal. 7. de Simpl. Medic. Facult.* ubi supra cedream dum igni ferverescens coquitur suspendit lanas pro obstaculo quo concrescit quod pinguisimum, & oleosum est, ipsius cedreæ tunc illud expressione excipitur à lanis, & colligitur ; eodem quoque modo fit ex pice nigra oleum quod vocatur picinum, & pisseleon proximum in caliditate cedrino teste *Galeno, lib. 6.* ejusdem facultatis loco de oleis, de quibus antea scripsit *Dioscorides, lib. 1. Medicinalis Materia* : Idem de pisseleo prodidit *Oribasius, lib. 12.* & *Paulus Ægineta, lib. 7. de re medica,* ait picinum oleum.

oleum ex liquida fit Pice : inde *Avicenna lib. 2. Tract. 2. c. 539. de Pice*, inquit, oleum picis fit ut distilletur ejus humidum, ubi decoquitur, ut desiccetur, aut suspendatur lana, & madescit, ex vapore tunc exprimitur, cum tamen melius sit ut distilletur in cucurbita, & alembico, hoc magis servatur quod sublimatur : ex quibus patet separari vi ignis quod tenue est à crasso, & in halitum verti, inde in sublime evaporat, dispergitur, in nihilumque abit, nisi retineatur obstaculo alicujus organi instrumentive distillatorii prout est, cucurbita aut flexa, aut recta, & longa, cui annectitur capitellum, aut suspenditur lana quæ vapore humescit mox repleta exprimitur in aliud vas, etsi obstaculum ex lana supra corpus liquidum picis, aut cedræ suspensa supplere potest cucurbitam distillatorem, nihilominus non adeo exacte lana succedet, ut cucurbitæ obstaculum cum pileo vitreo, vulgo dicitur boccia distillatoria, hæc est instrumentum densioris substantiæ magis aptum detinere spiritus qui potius densantur, & distillare coguntur : quamobrem *Galenus, lib. 7. de Simplic. Medic. Facultat. loco de Caria*, id est *Nuce*, inquit, ex ea inveterata tusa, ac diutius recondita ad macerationem facile exprimitur oleum, hinc prosequitur dicere tunc sane admodum fit per halitum evaporatorium : hæc *Galenus* verba postrema indicant, equidem distillationem cum propriis organis Chymistarum more ; ex prædictis igitur facile deprehendetur *Galenum* exposuisse duplicem modum eliciendi oleum à Nuce : viz. uno modo cum expressione prælo facta ? Altero autem modo fieri per halitum evaporatorium minime dubio expressit : nam quæcumque materia in vase distillatorio posita vi ignis incalescit, attenuaturque ejus humiditas in halitum, qui evaporando sublimem locum ascendit, summitatemque vasis distillatorii, in quo obstaculo densatur halitus, ac iterum descendit instar olei aut aquæ, & colligitur supposito aliquo vase Recipienti.

CAP. VII.

*Instrumentis operationibusque Chymicis
omnibus usos fuisse veteres Medicos
constat.*

Quatenus vero *Galenus* usus sit cucurbitis vitreis, ollis testaceis, furnis fornacibusque, & aliis Chymix, distillationique spectantibus Instrumentis, depromitur ex eis quæ dixit *lib. de Causis Morborum, cap. 3.* viz. si etiam, qui flammæ circumfunditur aerem stipaveris, aut nimium rarefeceris, sic quoque flammam decrescere ac periclitari, ne penitus extinguatur inspicias: stipatur autem si cucurbitam, qua medici utuntur, vel furnulum aut tale aliquod aliud circumponas, quod etiam continget, si fornacium foramina claueris: id ipsum reperit paulo inferius dicens si extrinsecam flammam à communicatu circumfusi aeris separe interjectu furnuli, vel cucurbitæ, vel alterius rei similis statim extinxeris: verum ne aliquis decipiat hoc nomine cucurbitæ scire licet hoc æquivocum, quod Græci vocant *ὀνοπυρον*; diversa indicans quo sæpe usus est *Galenus* quamobrem animadvertere operæpretium duco Verborum seriem *Galenii*, ut percipiamus quo ipse pergat, & quid innuat eis, ut exempli gratia *Galenus* ipse *lib. 2. de Alimentorum Facultatibus, cap. 3:* dixit, de cucurbita, cruda quidem, & insuavis est stomachumque ledit: rursus *lib. 1. de Arte Curativa ad Glauconem, cap. 9. de curatione Febris Tertiæ exquisitæ*, pro cibis exhibet ex oleribus cucurbitam lactucam, &c: Idem assensit *lib. 2. ejusdem intentionis, & nominis, cap. 10. de Curatione Elephantiasis*: his patet intelligi voluisse *Galenum* de cucurbita esculenta. Alioquin autem *lib. 4. Methodi Medendi, cap. 7.* inquit, Cucurbita est instrumentum ad violentum attractum à medicis excogitatum, quod etiam asserit *lib. 14. Meth.*

H h-h

Medend.

Medend. cap. 7. Cucurbita magna bis terve sine incisione medio ventri affixi, præterea aliis pluribus in locis docet affigere cucurbitulas cum scarificatione, & sic diminutive interdum nominavit eas, utrunque tamen nomen innotescit esse instrumentum Chirurgicum : E diverso postea ubi fuit sermo de furnulis, & cucurbita, tunc enim intelligi voluit de cucurbita boccia distillatoria qua furnulo collocata distillatur pulpa carie, id est Nucis : præterea audite *Galenum* ipsum, *lib. de Remediis paratu facilibus*, pag. 259. ad gena um papulas ferrum candes paliuri ligno imposito acceptumque qui ex hoc defluit humorem illinito : hæc equidem est è ligno humoris distillatio : & ipsius collectio cum cucurbita : ibidem recensuit alterum modum elicendi oleum à tritico, sic dicens ad menti impetigines acceptum magna copia triticum incudi impone, cui deinde applicato candentem laminam æream, &c. legenti in propatulo sunt : sed prædicta sufficiant demonstrasse *Galenum* usum fuisse distillatione, & organis ei pertinentibus Chymicorum more : præterea atque sublimationem exercuisse explicabitur, primum vero meminisse oportet quæ edidit *lib. 9. de Simplic. Medicam. Facultat.* agens de Cadmia, ubi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra ex qua æs generatur in altum egerente velut fuliginem quampiam aut favillam, utcumque appellare libuerit : ex his constat nil aliud sane esse cadmiam præterquam tenuiorem essentiam æris, terræque metallicæ in fuliginem ignis vi sublimatam, nil enim differt dicere in altum, & sublimem locum elevatam, ut recensuit *Galenus* ipse in *Licum*, cap. 5. Idem jam prodidit *Dioscorides*, *lib. 5. de Medic. Mat.* gignitur Cadmia ex ære in fornacibus candente fuligine egesta itatu, & lateribus camerisque fornacum applicata : camera erat incurva nusquam pertusa, sed integra, quæ egestam ab usta cadmia favillam excipiebat : sed attendite quæso sublimationem butiri, quam scripsit *lib. 2.* sub nomine *fuliginis pro medicamentis oculorum*, hoc modo dicens ; butirum in lucernam ingestum accenditur fictilique operculato quod superne in siphunculum desinat, & sub pedibus cuniculos olibani modo habeat, dum vero crematur elevatur fumus fuligone dicatur, quæ coacervatur in sublimiori loco, & adhæret summitati ac lateribus ipsius operculi,

culi, quæ deinceps penna deraditur, & ad usum medicinæ servatur : sic æque egit *lib. 1. loco de fuligine picis liquidæ, quem admodum, & mirrhæ atque ex thure, ac ex styrace : post modum de his omnibus singulatim, & fuscæ tractavit Galenus lib. 7. de Facult. Simplic. Medic.* sequens *Dioscoridis* ordinem, inquit, fieri fuliginem ustione thuris, aut terebinthinæ, aut mirrhæ, aut styracis, aut picis liquidæ, aut cedræ : mos fuit antiquus colligere fuligines : Prisci enim ante Tiporum inventum in usum habebant construere encaustum scriptorium cum fuligine pictoria, quod ex vitariis officinis tunc colligi solebat, aut e resina, quod vulgo dicitur fumus ræsæ : istæ autem fuligines à *Dioscoride*, & à *Galeno* descriptæ nonne sunt procul dubio Recentiorum sublimationes : fit enim quælibet sublimatio, quando spiritus ex ignis calefactione resolvitur in vaporem, & fumum, qui postea detinetur in cacumine vasis, & percussus frigiditate capitelli condensatur, ita ut recolligi possit : alioquin vero contingit si vice capitelli adhibeatur operculum planum in medio perforatum, ita quod non retineatur fumus fuligone, quæ coacervari possit, evanescit autem vapor, & in auram abit per foramen operculi, tunc enim residet corpus ustum, prout legitur in *Dioscoridem, lib. 1. de Medic. Mater. cap. de Hebeno*, ubi dixit, uritur Hebenus in fictili novo donec in carbones redigatur, & lavatur plumbi modo : idem habemus in *Galenum, lib. 4. de Composit. Pharmac. sec. loc. cap. 5.* ubi prodidit modum urendi lapidem phrighium in ollulam novam conjectum, quæ operculo perforato in vertice, vel in alias plures partes, ut fuliginosæ exhalationes efferantur munita ac luto forinsecus circum lita sit, mox jubet in butiro extinguere lapidem ustum : sic rursus lapidisusti fragmenta in ollulam conjecta urere prunis candefactis, & cum igniti fuerint lapides, & nulla amplius fuligo efferatur, tunc eximit, & vino salerno extinguit : & iterum tertia vice excandefacit, & in melle extinguit : demum hoc approbat inter remedia ocularia : hac igitur præparatione, quæ igne urendo fit, usi sæpe sunt veteres, ut exquisita, & majoris efficacis essent ipsa remedia : etsi eandem præparationem usurpant juniores sub nomine autem calcinationis, nil tamen in re differunt : quam æque referunt nomina licet stupidis vide-

antur voces diversæ : hæc equidem operatio tota Chymica est : verum ulterius progrediamur, nam *lib. 6. de Compos. Pharmac. secundum locos*, ex *Æsclepiadi*, scripsit *Galenus* modum urendi hirundines, dicens, pullos ipsos sale conspersos una cum pennis in fictile conjicimus, obturatumque prunis imponimus, & *lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 1.* discurrens de præparatione Metallorum, ait, incipiam à metallicis ; quibus etiam terræ adnumerantur, memineritis quod combustis, elotisque mordicatio edomatur : ibidem tractat de *Ærugine combusta*, de *Vitro combusto*, de *Buccinorum*, testis *Concrematis*, *Pupurarum*, ac *Ostreorum*, de *Chalcitry*, & *plumbo ustis*, de *Ossibus combustis*, de *Cornu Cervi*, & *Capræ ustis*, & *Loris*, de *Cancris fluvialibus combustis*, quorum cinerem cum cerato imposito ulceribus *Cancrois*, ait, constat equidem quodcunque uritur in cinerem verti, proinde *Galenus lib. 9. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, inquit, Cinis ustorum corporum reliquæ sunt sive *Lapidea*, sive *Arborum animaliumve partes*, Idcirco *lib. 2. de Differentiis Februm, capit. 11.* reliquæ quæ supersunt ex lignis combustis Cineres appellantur : Idipsum repetit *lib. 8. de Simplicium Medicament. Facultat.* ubi prosequitur asserere calcem esse cineris quandam speciem : ex cinere, & aqua, fit *lixivium*, teste *Galeno, lib. 4. & 9. ejusdem Facultat. Simplic. Medicament.* de quo tractavit : deind *lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, capit. 3. de Ademate*, quatenus convenit *lixivium* distillatum, quod à Græcis coma hæcte nominatur *στακτή*, enim prope Græcos dicitur stilla, quæ guttatim fluxit licet per linguam filtra, aut lanæ, quemadmodum & per organum distillatorium fieri possit : quamobrem *Dioscorides σταλακτικόν*, appellavit *chalcanthon* primam atramenti sutorii differentiam, nam præ humiditate minerali stillat in antro instar lachrymæ sive guttæ, & in fluvium concrescit, prout superius satis expositum fuit, rursus *Gal. lib. 11. ejusdem Fac.* approbat cinerem cochlearum cum gallis, adversus dysenteriam : eadem leguntur in *Oribasium, lib. 15. præterea vero* prodidit de lana combusta, & de ungula caprina usta, nec non de ungula asinina combusta : ibidem dixit sal uritur fictili,

scitili diligenter operto ne exiliat conditoque prunis donec igni candescat : multa ac varia proponit medicamenta *Atius Tetrabili* 1. *Serm.* 2. quæ præparat calcinatione & in cineres reductione quibus calcinatis uti vulgo solebant : & *Paulus Aegineta*, lib. 7. scripsit concremari hydrargirum, quod est argentum vivum & in cinerem verti, mox aliis mixtum & potu assumptum colicis & iliacis præstare, quem secuti sunt *Joannes de Vigo*, & *Nicolaus Massa*, & alii innumeri medici Clarissimi, qui in diversa præparatione argenti vivi insudarunt, aut calcinando præcipitando, aut sublimando, aut in salem, aquam, & oleum reducendo eum : sed revertamus ad *Galen.* libro de *Therica*, ad *Pisonem*, ubi asseruit cinerem spongiæ combustæ fluxiones sanguinis cohibere : & lib. 1. de *Antidotis*, cap. 15. tract. de *Fusione*, & ustione chalcitidis in ollam ignitis carbonibus ut culibet legere licet, chalcitis enim in primis liquefcit igni, id est funditur quod est proprium alchymia munus, quo utebatur *Galenus* : rursus vero, libro de *Theriaca*, docuit comburere viperas ac ex earum cinere conficere salem, qui dicitur theriacalis, fiunt atque troisci, pastillive ex viperis, & si vipera est venenatissima bestia, nihilominus rite præparata, habetur pro theriacæ basi alexipharmaco universali : immo lib. 11. de *Simplic. Medic. Facult.* inquit viperarum carnes nutriunt & facultatem habent medicamenti, & condiuntur ceu anguilla, nempe oleo sale, anetho, porro, & aqua : in primis tamen præcidere opus est capita & caudas earum, inde reliquum corpus exemptis intestinis pelleque detracta aqua perues in ollam conjicies, &c. sic docuit *Galenus*, lib. 1. de *Antidotis*, superiorum auctoritate ductus, quos sæpe citavit ut *Asclepiadem*, *Mithridatem* Regem Ponti, *Andromachum* cretensem Imperatorum Romæ medicum & theriacæ inventorem, *Menecratem*, *Damocratem* & alios innumeros : verum præter viperas nonne pluribus vescimur piscibus, qui nobis cibi sunt lauti, dum tamen optime præparentur segregentur, & ab eis exitiales si inæ, quibus armati sunt ut puta *Draconem* marinum, qui piscis est araneus dictus hic in dorso veneficam habet spinam : præterea *Pastinaca* marina, & *Torpedo* marina hæc in cauda perniciosam hujuscemodi habent spinam, *Scorpius* autem nec non *Scorpæna* congeriacæque.

æque marini pisces post aures tenent binas pravissimas spinas, quibus tamen abjectis mundantur squammis pelle & intestinis eluuntur coquantur & condiuntur, ceu alii pisces tandem suaviter ac tuto eduntur : Negotium itaque totum consistit in præparatione, quæ non modo medicamentis, verum etiam cibariis necessario adhibenda est : Etenim medicamenta educuntur non modo à familia animalium, vegetabilumque verum atque mineralium, eadem igitur ratione & beneficio metalla, cunctaque fossilia ad eam mediocritatis naturam reduci possunt, utile ab inutili seligendo, venenum à mumia saluari, nucleum & medullam à corticibus ita quod amplius adversa non sint naturæ humanæ sed ei omnino subveniant, & auxilium ei præbeant, ac ceu remedia apta morbos quanquam deploratissimos debellare possint : his affixus fuit *Galenus* nempe elicere balsamum fixum à mineralibus spiritusque potentissimos in eis conclusos qui corruptioni magis resistunt : prout fuisse attestatus est, *libro de Theriaca*, ad *Pisonem*, cap. 16. dicens multa ignis commercio meliora redduntur, & latens rerum natura in apertum ab igne profertur, cui alludit *Mesues*, asserens Chymicos manifestare occulta, & in apertum latitantes vires trahere, rursus vero *Galenus* ibidem prosequitur. Idem etiam quædam ad eos quos volumus usus accommodata nobis parat : Aurum enim igne probamus, & adulteratum igne deprehenditur quodque accurate est igne purgarum id esse probum videtur : ferrum quoque igne candens mollescit & flexum à nobis ad multos vitæ usus aptum redditur : nonne etiam plurima eorum, quibus vescimur, &c. & prosequitur *Galenus* de præparatione panis, vini, carniū & aliorum in universali innuens cibaria innoxia non esse absque præparatione, quemadmodum, & medicamenta præsertim metallica ea enim quamvis acerrima, & nostris corporibus inimica, domita tamen ignis vi ad curationem fiunt utilia : hoc autem discursu *Galenus* desinit in Chalcitry Atramento metallico à quo oritur sutorium ; sed quid dicam de industriis mulierculis, quæ parat ægrotantibus contusa ex carnibus, colaturas, gelatina, & consumata, liquoresque restaurativos stillaticios aut prælo expressos & alia huiusmodi extracta, segregando tenuiora à crassioribus & laudabiliora, quæ de magis ægrotis conducunt ;

cunt ; idem de medicamentis agendum consulit *Galenus* loco supracitato ; præterea, *lib. 1. de Antidotis, cap. 2.* plane monstrat exercuisse metallica medicamenta ; rursus, *lib. 9. de Simpl. Medic. Facult.* ubi ipse propriis manibus præparasse scoriam ferri pro medicamento asseruit ; ibidem quoque prodidit differentias terræ esse lapidem, saxa & gemmas interea ; inde terram quæ colitur & corpus metallicum prout æs, stannum, plumbum, aurum, & argentum, hæc fundi possunt, nam igni admota liquefcunt, constant enim aqua magis quam terra : Inde addit ex qualibet terra vel arena non colligitur argentum, aut aurum, aut æs, aut ferrum, aut stannum, &c. ibidem recensuit de fornacibus ac sumptibus in eis instruendis, quemadmodum eruditissimus experimentisque ductus memoriæ prodidit alchymicam disciplinam laborasse, ut verbis Recentiorum peculiaribus utar : eandem vero disciplinam coluit methodicus ille *Hippocrates* medicinæ Princeps & Oraculum si bene advertimus, *lib. 1. de Dieta pag. 158.* præstantiorem scripsit Auri præparationem, que fieri possit ut aptum sit tueti vitam nostram sic dicens Aurum operantes tundunt, lavant, igne molli liquant, forti autem non conflatur & ubi elaboraverunt utuntur ad omni : ibi paucis equidem & strictim jus jurandum suum observans auri potabilis modum assignat *Hippocrates* ipse, nec non ignis gradus in opere : quem ignis ordinem magni æstimavit *Galenus*, ut pluribus asseruit in locis præcipue in *Licum, ca. 5.* inquit atque ignem ex paleis accensum quo in primis uti solent ii, qui aurum faciunt ab eo, qui ex alia materia excitatur nihil diverium existimavit : Ignis non differt ab igni nisi majore vi & minore : infirmissimus, qui ex paleis est, quare ad fundendum aurum accommodatum est : quod absumatur ac diluat si validiorem flammam sentiat, &c. prædicta *Hippocratis* & *Galen*i verba dubio procul arguunt alchymiam non puduisse eos quamvis sub voce non alchymia sed præparationis ei operam impenderint, nimirum *Ramundius Lullius*, hanc artem *Hippocrati* notam fuisse censuit, præterea *Jacobus Antonius, Cortusius Patricius patavinus de medica materia* optime meritis fuit, in hac sententia non modo *Hippocratem* sed etiam *Platonem, Aristotelem* & *Galenum* novisse quintam essentiam hæc autem fieri nequit præterquam, alchymia, auxilio.

auxilio de qua *Galenus* edidit volumen titulo de ramopomi congelati, quod arte fecit ne ab omnibus intelligeretur nisi à dilectis filiis artis : hujus testimonium habetur ex libro supplementi chronicarum fratris *Jacobi Philippi Bergomensis* Religionis heremitarum *Divi Augustini* in quo legitur floruisse Romæ *Galenum* medicum celeberrimum anno Salutis Domini nostri Jesu Christi 147. *Olimp.* 229. tempore *Antonini* cognomento *Pii* Romanorum Imperatoris post *Adriani* Imperium : ac tempore *Pii* Papæ : & tradunt Græci edidisse *Galenum* ad centum quinquaginta volumina, quæ in eisdem chronicis recensentur, etsi eorum multa desiderantur : alii equidem variis vocibus non adeo vulgaribus usi sunt, nil tamen refert si linguis videantur dissonis, re autem & uno sensu omnes sapientes eandem significant rem ; quam facile unusquisque deprehendere poterit, si rei essentiam exitumque perpenderit, nil enim differt dicere more *Galeni* præpararetur pharmacum, aut idem nominare voce alchymica cum omnia terminentur eodem fine præparationis nec dissentiant effectu præterquam voce alchymicæ, quæ tantum indicat medicinæ præparationem : si vero fatuus aliquis objiceret dicens *Galenum* non fuisse locutum de præparatione pharmacorum cum distillatione, quæ sæpe ab solvitur alchymia : respondetur se ipsum hallucinari, & ideo delegari ad ea, quæ supra demonstravimus ex mente *Galeni* : veruntamen illum animadvertere velim, ne legendo alterum pro altero aspiciat, neque literaliter percurrat oculis, sed inquirat sensum verborum *Galeni* ut abstrusiores altioresque disciplinæ partes percipiat : unum saltem exemplum præ aliis in mentem revocare velim cæteraque jam dicta omitto, ne prolixus videar exponere quæ constant : *Galenus, lib. 9. de Fac. Simpl. Medic.* apertissime protulit, quæ sequuntur de Caria id est nuce : Quamobrem oleum ex eo scilicet fructu inveterato exprimere liceat, hic definit cum puncto, post autem pausam rursus prosequitur ibidem sic. Tunc sane admodum fit per halitum evaporatorium, deinceps accedit referre facultates ipsius olei : hac igitur sermonis divisione, ac verborum diversitate deprehenditur palam constituisse duplicem modum eliciendi oleum à nuce : Primo modo fieri ait via expressionis veluti cum prælo : secundo autem modo fit cum orga-

no distillatorio, in quo ignis vi exalefacta substantia nucis attenuatur in halitum, qui elevatur ad culmen organi ac uti evaporatorium dispergeretur, & in nihilum abiret nisi clausum retineretur instrumento artis in quo densatur in oleum, quod inde distillat, & fluit in aliud vas suppositum in quo colligitur oleum ut intelligi voluit *Galenus* ubi dixit tunc sane, &c. evenit enim oleum redacta materia nucis in halitum evaporantem ad verticem, id est pileum vasis in quo clauso seu obstaculo impulsus halitus à frigido densatur in oleum alioquin recluso patefactoque vertice dispergeretur halitus, qui ad summitatem evaporans absque retinaculo evanesceret, & in aurum abiret & non fieret oleum uti recensuit *Galenus*, verum admirari est breviter sermonis ipsius *Galen*i in hoc discursu, quare noluit more vulgarium exprimere verbum distillationis neque alembici ne in vulgi sermonem transferretur solerter equidem obtegit vulgo ea, quæ filiis doctrinæ aperuit ut cuncti consuevere Philosophi: eadem ratione dicendum de calcinatione de qua egit *Galenus* sub nomine combustionis ubi aliquid comburere voluit in fornace ut in cinerem vel in calcem verteretur, quod ignis vi extrema fit: nihil tamen differt effectu si quodcunque eodem modo comburitur à recentioribus alchymistis appelleretur vulgari, & consueto sermone incinerari aut calcinari, aut reverberari, aut fulminari; id est comburi in fornace qua ignis reverberat & fulminat, quod comburitur donec in cinerem vel calcem penitus vertatur, hoc etiam circa fornacem fieret si parvum esset corpus urendum, nam foculare coquinæ aut prunis ardentibus quovis modo uratur: his omnibus operatus est *Galenus* ubi exposcebat occasio: nil ergo differunt cum terminentur uno eodemque fine: Idem existimandum puto de sublimatione, quam supra demonstravimus exercuisse *Galenum*, quod adeo patet ut dementiæ proximum sit repetere jam dicta: ex quib⁹ ratum certumve habemus, quod medici methodici ex præscripto artis medicæ & ex physica pronunciant ipsimet adhærent spagyrici quamvis parabolice: Idcirco *Bernardus, Tomitanus. lib. 2. de Morbo Gallico.* asseruit medicamenta sublimata in usu fuisse per omnia tempora:

CAP. VIII.

De ratione modoque ignium.

Reliquum est differere de Igne seu præcipuo Medicinæ instrumento, quo nullum habilius reperitur, eoque versatur medicina ac perficitur in opere præparationis medicamentorum: etsi quandoque præparantur medicamenta calore solis, ut memorix prodidit *Galenus, lib. 2. de Facult. Simplic, Medic. cap. 18.* ubi purificat oleum in fervente sole: rursus *lib. de pueris Epileptico*, elicit succum è scilla calore solis tempore caniculæ: cujus vicem gerit Ars naturæ æmula, nobis enim suppeditat multiplicem modum excitandi calorem citra solem, ac citra ignem materiale. Ut puta ventre equi, id est, fimo calido, aut vindemia, aut calce horum quilibet appellatur ignis sapientium, ut apud multos egregios scriptores legimus, veruntamen aliud esse calorem, & aliud esse ignem, neque eos confundere licet: idcirco veteribus assensit præ aliis *Joannes de Rupefissa lib. de quinta Essentia, cap. 7.* ubi hujuscemodi calorem proponit operari instar ignis, idcirco appellavit eum ignem sine igne: his vero deficientibus supplet ignis, qui ab arte suggeritur, ea enim Naturæ deficienti opitulatur; varius tamen fit ignis, prout varia est operatio præparationis medicamentorum cum non differat ignis ab igne præterquam majore vi aut minore auctore, *Galeno lib. adversus Lycum, cap. 5.* ubi docuit fieri ignem per gradus plures: Ignis enim interdum fit igne validior, interdum quoque fit adeo lenis, ut vix percipiatur, quem *Hippocrates lib 1. de Dieta*, appellavit *Mollem*: inde *Galenus* ejus sequax dicit loco ut supra infirmissimum esse ignem ex paleis cujus oppositum consequitur fortem fieri ignem ex carbonibus, & lignis ac eo magis & minus juxta majorem vel minorem quantitatem, & duriciem lignorum, etsi ex aliis variis rebus fieri possit: quamobrem ignibus variis admovendis maxima requiritur industria, nam difficile mensurari potest ignis, quin

errare contingat, nisi quis usus, & detritus sit quare plurimum facere in medicina videtur ratio ignium, quæ tali symmetria observatur, qualis erit materia præparanda: consuetum est autem ut plurimum fieri ignem ex carbonibus, aut lignis, aut mollibus, aut duris, ut magis vel minus perduret ignis: quorum viridia, & humida improbantur præcipue à *Galeno, lib. de Marcote, cap. 3.* ait enim è lignis humidis flamma obruitur ac fere extinguatur fumosave turbida, & caliginosa fit exigua, & imbecillis: præterea ex pravis carbonibus etiam excitatur fumus non modo abominosus cum etiam periculosus, idcirco execratur à *Galeno, lib. de Utilitate Respirationis, cap. 4.* Idem est detestatus, *lib. 7. de Usu Partium, cap. 8.* ubi asserit, quod ex malo carbonum odore, & fumo extinguuntur, & pereunt homines: præterea inficiuntur medicamenta ac deturpantur, & ideo *lib. 1. de Composit. Medicament. per gener. cap. 5.* admonuit in coctione medicamentorum ne moliamur ligna humida, neque carbones peruri incipientes, nam fumus facile nigredinem conciliat: mox *lib. 6. de Composit. Pharmac. secund. loc.* utebatur cacabo igne molli, & non fumante, nam fumi nulla est utilitas, quare evitandus est fumus quantum sit possibile, rursus idem repetit *cap. 12.* ejusdem libri, ut penitus fumida evitemus: idipsum hortatur nos ani nadvertere *lib. 1. de Antidotis, cap. 8.* quo docuit pastillos ex viperis confici, inquit, in ollam conjici corpus mundum, & aquam puram affundere, & subjicere ignitos carbones, aut arida ligna, quæ fumi expertia vocantur, vel quod erit etiam melius vitium sarmenta itaque decoques: sed revertamus ad quintum caput *lib. 1. de Composit. Medicament. per gen.* in calce fere sic prosequitur, perustis igitur antea carbonibus cum exacte ardent tunc coctionem auspicare, quod si istam per hos absolvi, non licuerit in alio foco simili modo carbonibus præparatis cacabum superponito: inde *cap. 12.* ait, hujuscemodi nigrescere cum largius coctum fuerit præsertim lignis: his equidem deprehendere possumus ignem è carbonibus potius arridere *Galeno*, quam è lignis: inæqualis enim est lignorum ignis, nam sua tarditate contumit, aut nimia celeritate urit, & absument, ac fumo quem fere semper emitit magnum viciat decoctiones, odoreque malo inficit aquas stillatias

tias, & omnes præparationes corrumpit ejus inæqualitas: & diverso autem carbonum ignis est clarus, & fumi expers, aut vix percipitur verum æqualis habetur, nam indefinendo ardendo æqualis perdurat, ita ne invalescat, neque imbecillior deficiat: ignis igitur è carbonibus æqualis succedit, quo fiunt omnia odoratoria, eoque medicamentorum præparatio melior evenit; quapropter in distillationibus, & in arte Pharmacopolarum in majori usu, & frequentiori habentur carbones quam ligna: teste *Galeno lib. 11. de Simplic. Medic. Facult. tractans de Ovis*, præ aliis ait, porro in aceto coctum ovum, si edatur fluxiones ventris, desiccatur ibidem docuit coquere ovum in igne modico, fumique experte qualis est qui ex prunis constat, prunæ autem sunt carbones ardentes, ut sæpe exposuit *Galenus ipse præsertim lib. de Antidotis*; ubi docuit comburere chalcitum ignitis carbonibus; & *lib. 3. de Composit. Medic. per gen. cap. 5.* palam est ignem fovere prunis: & *lib. 7. ejusdem Facultatis, cap. 12. de Acopis ex Æsclepiade*, incumbit coquere medicamenta super prunas: ex quibus conspicuum est quam pueriliter delirent, qui carbonariam medicinam appellarunt Spagyricam deridendo, nescientes quid dicant, sua autem peccant culpa, nam ipsi repugnant *Galeno*, qui carbonum ignem elexit potius quam alterius generis cujus diversis gradibus est usus ratione materiæ elaborandæ, quædam enim ignem exposcit acrem, & vehementem aliaque vehementissimum, quædam vero mediocrem, quædam etiam ignem valde remissum, ita ut quatuor constituentur discrimina gradus ignis juxta quatuor complexiones, aut qualitates, ut asseruit *Avicennas*: tum diversitate furni, cum etiam diversitate vasorum, & materiæ præparandæ, & carbonum quantitate: veruntamen primus gradus ignis est lenis, qualis percipitur ex Balneo tactu tolerabilis, & mitis hujuscemodi ignis normam prodidit *Galenus lib. 4. de tuenda Sanitate, cap. 8. de Acopis*, ubi docuit coquere olea in duplici vase, hoc fit cum in lebece aqua sit calida inseritur exiguum vasculum, in quod fundi oleum debet; quare ait coques in duplici vase commodius, aut certe igni lento qualis prunarum est, quæ tamen nec ipsæ multæ esse debent: Idem regulit modum balnei nomine duplicis vasis, *cap. 5. & 8.*

ib. 3. de Composit. Medicament. per gener. verum lib. 7. ejusdem nominis, cap. 14. in calce fere dixit ad triginta dies duplici vase super prunas duas, vel tres fervere unguentum permittendum est, deinde lib. 5. de Composit. Pharmac. secund. loc. cap. 9. descripsit modum calefaciendi oleum in duplici vase, sic dicens, imponatur autem vasculum in quo calefit lentiscinum, in aliud majus vas, quod satis aquæ calidæ complectatur: id ipsum asseruit lib. 6. & 7. ejusdem Facultatis, & lib. 1. cap. 2. de defluvio capillorum, jam dixerat Iadanum vero in duplo vase liquefacio, interdum quoque dixit in diplomate pro duplici vase, *Δίπλωμα* enim vox Græca indicat duplex vas, quod recentiores vocant Balnea Mariæ, & à quibusdam balneum maris dicitur: quamobrem loquendi modus ipsius Galeni differre videtur à junioribus, cum tamen re concordēs constituent omnes unam ac eandem operationem balnei pro primo gradu ignis, qui tamen intendi, ac remitti potest, atque in quatuor gradus distingui, quemadmodum evenire censeo de aliis tribus infra scribendis à quibus ut me expediam secundum gradum agrediar, qui cinerum ignis dicitur, lenis est, sed intensior primo, hic equidem magis validus est aliquantulum, etsi adhuc ferendus: hujus exemplum habemus à Galen. lib. 4. de Compos. Medic. per gener. cap. 13. ita dicente omnia in vas æreum conjicito, super cinerem molliusculum coquito, movens donec &c. mox cap. 14. discurrens de Emplastris, descriptis ab Hera, ait, leni igne coquito donec infervescere incipiat: hujusmodi igne ait, scillam cinere obruito velut cucurbitam, cumque mollis fiat exprimito, deinde ad succum oleo, &c. & 6. de Composit. Pharmac. secund. loc. docuit conficere sapam ex musto decocto, donec tertium superfit, vel usque ad perfectam compagem melleam, tunc Græci appellant *Ἐμψυα*, & 1. de Composit. Medicament. per gener. cap. 12. scripsit modum albi-
ficandi ceram: inde lib. 7. de Composit. Pharmac. secund. loc. tradidit exemplum conficiendi Diacodion medicamentum, ex mente Critonis, Hera, Andromachi, Damocratis, Sorani, & Themisonis, qui primus composuit hoc pharmacum ad tussim humidam, dolorem thoracis arteriæ, & gulæ fluxum tenuem, & vigilias, & distillationem catharri, hanc autem confectionem parabant.

parabant veteres ex succo colo expresso è capitibus papaveris præmaceratis biduo in aqua, & decoctis cui addebant ad medietatem mellis, aut sapæ, aut alterius juxta eorum intentionem, ut est legere in *Galenum*, ac iterum coquebant leni igne usque ad consistentiam mellis, inde refrigeratam confecti-
onem servabant vase vitreo, ut sonant *Democratis* carmina :
Inde Posteriores ceperunt parare pharmacum ex prædicto succo cum penidiis loco mellis, vel sapæ, & alii postea cum saccharo in forma solida, quod appellant *Diacodion* in tabulis, teste *Mesue lib. 3. de Eclegmatis* : vetustiores equidem eam copiam sacchari, neque id in tanto usu habuere, nos autem, hoc seculo adeo vulgatum in dies fruimur saccharum, ut in cibis quoque usitemur eo : hac commoditate ductus aromatarius quidam paucis abhinc annis succos omnes condiebat saccharo ad formam solidam, ut *Diacodion* in rotulis, & abs re sibi arrogabat alienum pharmacum, hoc ceu novum propriumque ipsius inventum, quod dedecore in vulgus proferebat, sub nomine ficto sirupi solidi non animadvertens sirupum esse vocem Arabicam, quæ indicat portionem, præterea, ut uberrimum questum adipisceretur hac novitate seduxit medicos quosdam ei fautores ipsi enim simularunt vanum pharmacopolæ placitum nescientes, quantum veritate repugnarent, necnon *Galeno* aliorumque veterum sententiæ cujus immemores assimilantur, prout in Evangelio cecus, qui cecum ducit, ambo in foveam cadunt, se ipsos accusantes inopis atque infelicis ingenii esse ita libere fateor : nam *Galeni* sententia penitus delet pharmacopolæ decretum : cum vetus fuerit mos extrahere succos, atque condensare eos : quemadmodum legitur in *Galenum, lib. de Virtute Centaurea, cap. 3.* ubi docuit modum extrahendi succum ab ea, quem igne molli coquit donec condensetur ; extrahitur atque saccharum decoctione arundinum suarum, & depuratum condensant artifices, & in metæ formam redigunt, verum quid aliud est licium præterquam succus decoctione ramorum radicumque pixacanthæ extractus, & condensatus, idem fit de Hypocistide, & de Acacia, Aloe, Meconio, & Opio : præterea habemus condita esculenta diversa ex succis cum saccharo condensatis ad formam solidam, ut *Diacidonium* : & hujusce-
modi

modi alia plurimà sunt, quorum vetus est mos: his exemplis omnium extracta faciunt Alchymistæ nostrî sæculi, ex quibus facileprehendere possumus esse unam ac eandem artem, & veritatem Methodici, & Spagyrici; idemque assensit *Petrus Vegenus*, Serenissimi Ducis Sabaudia Medicus celeberrimus, qui librum edidit, cujus titulus est *Pax Methodicorum cum Spagyricis*: & enim prædicta exequuntur ignis gradibus, quorum primum atq; secundum exposuimus, quibus subsequitur tertius, hic major est cum ferri non possit absque dolore locatur in arena: Veruntamen quilibet gradus moderari ac commensurari potest, tum remittendo minuendoque ignem, cum etiam quandoque augendo ita, ut principium unius proximetur fini alterius, ut sæpe exemplum egit *Galenus* in Scillationibus, Sublimationibus, Decoctionibus, Digestionibus, Infusionibus, & Macerationibus, tot in locis demonstratis, nam primo levioribus, & paucis prunis fit ignis remissus, & lenis. Demum vero fortioribus, & majori copia intenditur, & de his diserte locutus est *Galenus*, lib. 4. de *Tuenda Sanitate*, cap. 8. de *Acopis*, ubi contundit semina mox ea infundit in oleo quo diu macerat, inde percolat humidum linteo, & ait coques in duplici vase commodius: aut certe igni lento qualis prunarum est, quæ tamen nec ipsæ multæ esse debent. Quartus postremusque gradus sequitur aliorum intensissimus, est enim ignis nudus sive flamma nuda absque ullo interposito, neque balnei, neque cineris, neque arenæ cum destructione conjunctus, qui consumit, & incinerem vertit; hoc autem igne luculento, & flagrante utuntur reverberantes fornacarii: præterea follibus fabrorum vi motus concitatur ignis vehementissimus, cujus celeritate, & penetratione liquefcunt, metalla, à parvo enim igni non liquefcunt, etsi à vehementi absque follibus fieri possit cum detrimento tamen eveniet, magna enim pars metallorum exurit prius quam liquefcant, de follibus locutus est *Galenus* lib. 6. de *Ufu Partium*, cap. 15. Ubi discurret quomodo folles attrahant aerem, & quomodo elichniorum flamma attrahat oleum, ibidem tractat de *Lampade*, & *Lucerna*, sic etiam in usu est candela, idcirco ex prænarratis satis conspicuum habemus *Galenum* usum fuisse omnibus operibus Alchymicis pro medica-

medicamentorum præparatione, nam Alchymia Spagyricave ars propria suppeditat medicamenta præparata, & magis tuta *Hippocratica*, & *Galenica* Medicinæ, eique maximam refluit utilitatem præparationis Chymicæ ars: imo absque ea concideret medicina, hinc necessitate præparationis medicinæ ducti summo opere commendarunt eam *Hippocrates*, & *Galenus*, & alii innumeri Clarissimi Viri, licet nomine præparationis cujus munus proprium est Alchymia, quam ignari censores ignominia vice præmii laniare incumbunt, ô ingratum pecus, qui vobis sunt mores, non æqui mehercle, cum exclusos existere videam vos à *Galenica* methodicaque secta, absunt enim à vobis quæ ostendere simulatis, at si *Galen*i doctrinæ essis Religiosi Discipuli, & in ipsam stricte jurastis, cur non erubescitis damnare artem quam *Galenus* summo decore apertissime professus fuit: eandemque coluerunt Arabes, ut scripta invaluerunt *Avicenna*, *Serapionis*, *Mesues*, & *Albubachsis*, & aliorum: Verum novimus ex *Albubachsi*, libro quem inscripsit *Servitorem*, Reges Abarach plurimum delectatos fuisse de Distillationis arte: ipsamque callebant Reges Damasci: deinde his accesserunt Latini, qui ampliarunt eam cum dies ipsa multa invenerit, fama igitur, & gloria extulerunt eam usque ad sidera ceu præcones nobilissimi, & præ cæteris, *Rubertus* Rex Neapolis; *Odoardus* Angliæ Rex; Principes Austriaci; *Cosmus* Med. Dux magnus Etruriæ; *Hercules*, & *Alphonusus* Estenses Ferrariæ Duces Serenissimi, & alii Galliæ Reges præsertim *Franciscus* *Valesius* *Henrici* Regis frater: *Octavianus* *Languscus* vir nobilitate generis, ac doctrina insignis: *Joannes* *Franciscus* *Gonzaga* primus Mantuæ, Marchio, omitto plerosque alios viros principes, & potentes qui pro tuenda valetudine, ac vita proroganda hanc artem egerunt, quæ perpetua serie floruit: ex Medicis Clarissimis nomine, & re qui huic arti operam navarint innumeri extiterunt, præ aliis vero *Joannes* *Baptista* *Montanus* Veronensis, qui edidit librum de Distillatione: & *Antonius* *Fumanellus*, ejus patriæ Medicus clarissimus scripsit de Distillatione, & *Gentilis* *Fulginas* in *Avicennam*, *Hermolaus* *Barbarus*, *Joannes* *Fernelius*, *Hieronymus* *Fracastorius*, *Joannes* *Manardus*, *Jacobus* *Silvius* in *Mesuem*, *Michael* *Savonarola*,
Anto-

Antonius è Scarperia, Jacobus Parmensis, Thomas Erastus, Victor Triacavellius, Mundinus, Evonymus Philiatrus, Thadæus Florentinus, Bernardus Gordonius, Bartholomeus Montagnana, Antonius Musa Brasavolus, Nicolaus Massa, Petrus Andreas Mathiolus, Gabriel Fallopius, Franciscus Frizimelica, Patavinus, Tract. de Morbo Gallico, scripsit de oleo sulphuris distillato, de oleo masticino, de oleo terebintinæ, & de oleo picis liquidæ distillatis : *Petrus Aponus dictus, Conciliator different. 193.* loquitur de Medicina occulta juxta illud *Hermetis, & Bernardus Tomitanus Patavinus, lib. 2. de Morbo Gallico,* scripsit medicamenta sublimata in usu fuisse per omnia tempora : Verum non est, quod longioribus prosequamur posteaquam tot auctoritatibus paruisse potuit præstantia nobilitasque Alchymix quamvis sat esset solum *Galenii* testimonium, etiam si nil aliud attulissem dum egit de medicinæ præparatione quæ est propria Alchymia culibet arti utilis ac summe necessaria, ea enim in lucem extulit eximia multa, & sublimia arcana, invenitque modum eliciendi vitrum ab arena, & lapidibus, ac inde eum elaborare, ut ducere in lineas, in vasa, & imitari gemmas, præterea vitrum ipsum comburere, ex quo præparatur pulvis tam efficax in medicina, & Caphuram purgare ostendit, boracem, metalla miscere, & ex eis facere vitrum obsidianum, Sericum fumo Sulphuris dealbare : ex linteamine papyrum, ex pellibus seu coriis gluten, ex herba sodæ cinis, ex quo Sal. ex eo liquor, rursus ex cinere, & aqua lixivium, & addita calce capitellum, inde oleo, & capitello fit sapo : desinam tamen alia recensere, ne tempus conteram, cum infinita sint, ut ita dicam, nulla enim ars absque Alchymia perfici potest, neque dapes quæ ad victum spectant ; parari possunt sine ea, neque medicina, ejus enim præsidia parabat *Galenus* Alchymica arte in qua plerique fatui detractores gloriæ hujus facultatis esitarunt, idcirco quanta laborent in Charybdi hodie pharmacopei ac medicorum plerique sua opera demonstravimus Illustrium Scriptorum auctoritatibus, qui de Spagyricis medicamentis prodiderunt, ne quid novi introducere viderer in medicinam : Ut in posterum percepta veritate pedem referant à pristinâ suâ falsa opinione eamque deponant, & cum veritate commutent

eam : alioquin eam in Anticyram delegabimus, ut veratro urantur ad abolendas imaginationes vanas, quas adversus venerabilem Alchymicam, Spagyricamve artem temere conceperunt, mox autem ab omni mentis vicio exuti fateantur Alchymiam esse legitimam veram, & propriam medicamentorum preparationem quam hucusque nescierunt : hinc reminiscantur quæ apertissime asseruerunt *Hippocrates, Galenus*, cæterique veteres, necnon posteriores, & qui sunt nostro ævo superstites medici philosophique celeberrimi de medicamentorum preparatione, quæ est propria Alchymia Spagyrica, ut diffuse, & non ab re expositum fuit, ut facilius innotescerent quæ Chymici ratione, atque infallibili experientia ducti, singulares vitrioli proprietates in eo delitescentes eruere norunt, quibus animadversis nescii fient docti, & de his mirari desinent, nec eorum amplius verentur.

CAP. IX.

*De segregatione Elementorum Vitrioli,
ac de nominibus quæ ex ipsius antome
sortiuntur.*

MEmineritis demonstratum sæpius fuisse vitriolum subiectum hujus operis, cujus virtus pervulgata est mirabilis in modum, tum pro corporibus humanis, cum etiam metallicis : In primis vero agnoscere debet quod vitriolum magis efficax sit ac de magis conducatur : nam præ cæteris approbatur naturale Vitriolum, nempe quod in minera produxit natura in lapillos coloris, ut olim jam expositum fuit, præterea optimum æque existimatur, ubi in aquam solutum sit, in ejusdem facibus conspiciuntur quædam ad instar squamulæ aureæ, argenteæque, mercurii, & lapillorum, qui saphirum æmulantur atque smaragdi apparent granatæ, rubinique, & alii colores, præterea vitriolum

lum priusquam destillatione urgeamus, operæpretium erit detergere, ipsumque depurare, quod equidem fiet ubi lique scat aqua munda, Inde solutum cura, ut per filtri lingulas transeat, aut per chartam emporeticam percoletur demum cineribus tepidis congeletur, ter autem præscripto modo depurari vitriolum expedit, ut magis aptum sit divisioni elementorum, quæ more spagyrico, ut dicere consueverunt Neoterici, proliciuntur à vitriolo seu Chaos, terraque virginea, & primo ente, quippe initio materiæ metallicæ, nam in ventre suo continet omnia metalla, Alum en, Sulphur, & Salem, Mercurium album & rubeum, Marem & Feminam, quæ debita proportionem ab ipsa Natura Vetustissima rerum dispensatrice mixta sunt : in Vitriolo enim sunt Principia radicalia ac quinta essentia mineralis. Spiritusve quintæ essentiæ lapidis philosophici qui ab eadem radice educitur & unitur cum corporibus æquaris Sagacitate arteficcis : in hac igitur quinta essentia fundata est tota Philosophorum intentio ; qui appellarunt Vitriolum analoge aquam siccam, aquam vitæ, Salem metallicum, primam materiam, leonem Viridem idest sulphur viride quippe æs, nostrum lapidem, qui dicitur Rebus continens bina semina ; Videlicet maris & feminæ, mas enim est ignis & Sulphur philosophorum forma & agens in materiam : Femina Verro est materia ac prout aqua idest argentum Vivum philosophorum in quo reconditus latet Spiritus aureus peculiaris que ejus eximia Vis admirandaque potior ac certior est quam in auro : & ideo prædictum Spiritum aureum dubio procul habent Spagirici pro auro potabili philosophorum, qui ænigmatice loquendo velarunt eum : nimirum igitur ab isto minerali quod a Chymicis vocatur primum ens minerarum tanquam à Centro emanant ad instar linearum elementa, inde in varias Species & formas proprias secundum meritum materiæ consequuntur juxta Platonis mentem, tempore autem & ordine aut naturæ aut philosophico perfectionem nanciscuntur : circulari dispositione ars deficienti naturæ subuenit : In primis itaque segregantur elementa nempe Aqua, Aer, Ignis, & Terra, quæ reducuntur ad Spiritum, Animam, & Corpus : Ut puta ad Mercurium, Sulphur & Sal Vitrumve metallicum, hæc tamen non sunt Vulgi sed

elementaria principia quæ sic inter se distant, nam aqua vicent phlegmatis gerit, insipida est alba & clara, Ut ei peculiaris est: Aer vero spiritus mercurialis est qui adhæret aquæ idcirco dicitur aqua secundâ & spiritus aquæ, existit medius inter aquam & ignem, forma est instar olei albi, acidi saporis, quare dicitur acetum minerale & philosophicum: præterea oleum album nuncupatur oleum vitæ, aurum potabile: Lac Virginis, Aqua & 2. Spiritus albus, quinta essentia, & prout femina materia medicinæ, succus Lunariæ emissus e lacerta viridi leoneve viridi & dividitur arte & natura: hoc elapso mox fluit elementum ignis Spiritus nempe rubeus Sulphureus, forma olei acris cum aliquali aciditate, quod appellatur Anima, & tinctura, sanguis hydræ idest sanguis terræ vitrioli & sanguis Leonis rubei & forma agens, & aqua permanens, Aqua secreta Philosophorum quæ soluit omnia, hoc oleum rubeum est, licet aliud atrum & aliud aureum expuretur, Verum diversimode juxta intentionem & diligentiam artificis demum ab eodem Vitriolo ceu terra matre antiqua metallica post stillationem ad rubedinem usque, Vi ignis, redactio quod Chymici Tranimontani per quam docti appellant colcothar, alioquin caput mortuum prout communius hoc est calx ipsius Vitrioli usti ironice vero Bonum heinricum rubeum vocavit Paracelsus in derisionem quorundam Chirurgicorum, ut legitur in suo dictionario, & in dictionario Martini Rulandij, at si aqua phlegmatica à Vitriolo distillata rursus ei. reaffundatur & sæpius cohobando abstrahatur donec amplius nulla fluat humiditas, tunc dicunt Serpentem seu lacertam viridem devorasse propriam caudam & factam esse lacertam rubeam, Leonemque rubeum & Vitriolum fixum, ab ipso expullulat ærugo crocea quæ in Cellario solvitur & citra stillationem emittit oleum croceum, diluta vero ærugo ipsa reddit aquam rubeam ad instar sanguinis: Verum etiam ab ipso destillatur oleum colcotharinum & Spiritus rubens quemadmodum à lacerta viridi Spiritus albus qui est Volatilitas ipsius Vitrioli elicitur atque Spiritus cum suo virore, Acidula sive acetosa mineralis: etenim Vitriolum in se habet acetum terrestre sedemque omnium Spirituum metallicorum, ut

puta sedem Spiritus aurificati Solarisve, Lunarisi, Venerei, Marcialisque, &c. diversimode autem se junguntur quanquam maximo consensu juncti sint in Vitriolo: evocantur igitur Spiritus aerei humidi ex leone viridi, quemadmodum & Spiritus ignei sulphurei sicci que proliciuntur à leone rubeo, id est Colcothare; ex his etiam duplex elicitur tinctura, viz. Viridis, & altera rubea, licet diverso tempore, fiuntque lapilli chrystallini virides, & adeo pellucidi, ut smaragdos elegantia æquent: qui mox vertuntur in oleum, ex quo addito spiritu Vitrioli resilit magisterium suavissimum, à quo distat illud *Paracelsi*, quod appellavit monarchiam: præterea ut prosequamur institutum nostrum, ex Vitrioli calce nempe capite mortuo elewantur per sublimationem flores colcotharis, & inter sublimandum distillat aqua quæ permixta floribus sublimatis, & per deliquium, solutis reducitur una cum ipsis, & ad invicem coagulantur in salem volatilem: Alter vero sal fixus elicitur à colcothare ope aquæ phlegmatis, & reducitur in alkali; hic est sal metallicus corpus totius massæ metallicæ, etsi terrestris substantiæ videtur, nihilominus sancta equidem est: nam adeo depuratur sal iste quod sine terra videtur immo apparet aqua congelata instar chrystalli, quam *Geber* nominavit aquam ficcā, aquam vitæ, salem animatum: Neoterici vero appellantur ipsam terram magicam, & Firmamentum, Cælumque magicum: hæc enim terra est mater primi Cæli, ac ejus sponsa, in qua est sanguis terræ, pinguedo, limusque terræ ruber, ut in agro Damasceno, qui dubio procul rubor est, & ideo lingua Hebraica interpretatur terra sanguinis, ex qua Omnipotens Deus formavit *Adam*, primum genitorem nostrum, ipsumque nomen *Adam* indicat rubrum, ex terra enim rubra conspersa factus est *Adam*, teste *Josepho*, Hebreorum Scriptore celeberrimo, lib. 1. de *Antiquitatibus*, & *Bellis Judaicis*, cap. 2. Id ipsum nomen Analogice attribuerunt Chymici materiæ lapidis Physici, idcirco eadem materia nominatur *ἀνθρώπος*, ut homo ab humo, & *μικροκόσμος*, id est, Parvus Mundus: Forma autem primi Cæli est purior Cœlestis, & aquea extracta à Chaos terra virginea, ex qua evenit prædictus Sal: unde post salis extractionem relinquitur terra mortua & damnata nullius fere momenti: Sal autem

tem spiritu addito ad invicem exaltatur via sublimationis in aquilam coelestem omni Talco & Unione pellucidiorum quam vocant salem armoniacum, seu Mercurium Philosophorum, qui si Philosophica mensura imbibatur cum suo proprio glutine Sulphureo, tunc triades in unitatem, & matrimonium resultat, quod Recentiores vocant Clissum : mox si coitione idonea leniter coquatur in Toro furni Secrèti, atanor dièti à Philosophis, donec appareant omnes colores desinantque in purpureum radiantem, tunc erit elixir, lapis, seu medicina universalis fluens in igne, nec superatur ab eo, immo tanquam Salamandra fixa permanens ac penetrans conspicitur : Ex prædictis unusquisque deprehendere poterit, quemadmodum Natura producit omnia contrariis qualitatibus mixta, ars autem naturæ æmula sejungit ea ut depurentur, quibus inde singulatim uti possumus, aut ea mundiora facta ad unitatem priori perfectiorem ducere : verum ex varia divisione partium Vitrioli variisque operationibus variè eveniunt effectus, & usus prout salis & olei substantia magis crassa confert ad abstergendum, & vacuandum ventriculum visceraque adversus ægitudines tartareas à materia crassiori genitas : Spiritus autem Mercurialis præstat morbis astralibus, ut Apoplexiæ, & Epilepsiæ, quemadmodum asseruit *Paracelsus*, summum esse arcanum pro caduco in Spiritu aereo volatili ipsius Vitrioli : quod non est in oleo igneo spiritu Sulphureo, quanquam si idem uniatur cum spiritu Mercuriali in pellicano cum circulatione acquirit naturam volatilem ac ejus proprietates : nimirum igitur ex tot variis operationibus tot varia sortiri beneficia variaque haberi nomina scitu digna imo summe necessaria ut sciamus quid, & per quod operemur in examine Vitrioli, & agnoscamus ejus signaturam, & differentias partium ac earum divisionem, & iteratam unitatem ipsarum, & præter varias alias partes connumerantur aquæ variæ, cum una sit alba clara ; Aliæque viridis, & alia rubea, atque alia crocea : his succedunt olea, & varia prout oleum calcanthi ; Aliud colcotharinum oleum, Aliud vero oleum solutivum Solis & Lunæ terrestres, hoc est menstruum dissolvens utrumque luminare ; Aliud dicitur oleum vitæ, & aliud oleum Vitrioli aurificatum seu solificatum, quod fit ubi auro dulcoratum sit artificiose :
præte-

præterea oleum benedictum, & oleum acre, & aliud oleum dulcificatum: Purgativum specificum vel essentia specifica: reliquum est scire summam Vitrioli præparationem, quid sit Vitrioli cardonium, quid tinctura viridis, quid rubra, & altera crocea, quid sales, quid lapilli, & quid pruinosa glacialisque concretio, quid vitrioli creta, quid dulcedo, balsamus atque mumia, quid Vitriolum liquefactum, quid sulphur Vitriolatum, quid ochra Vitrioli præsertim ciprii in qua conclusum habetur semen auri: Heu mihi vereor aperuisse portam horti Hesperidum ne more aurifero pretiosi cum nollem ignaris stupidisque liberum præbere auditum, quem solis sapientibus ceu Musarum cultoribus apertum esse decet.

CAP. X.

*Syncera Praxis dividendi Elementa
Vitrioli.*

IN præcedenti expositum fuit generaliter multas occultari species; & substantias diversas detineri in carcere corporis terrestris impurique ipsius Leonis viridis, cui corium detrahunt spagyrici, ubi Vitriolum intelligitur à corticibus, scilicet facibus impuris detergi, ut hydra magica substantia, superius exposita habeatur ex divisione elementorum, exinde alia eveniunt: Quamobrem proponitur occasio ut singula ab invicem segregemus ac speciatim colligamus ea, verum qua ratione ac methodo exequatur discretus ordo distributioque fiat hujus subjeti in tot partes palam facere animo, & opera enitemur: elementum est ex quo primo, & simplicissimo facta sunt omnia, & in quod simplicissimum cuncta resolvuntur, teste Galeno, lib. de Medicina definitione, respective tamen assumenda est Galeni sententia, cum non absolute simplex habeatur, nullumque purum datur elementum, neque elementatum resolvitur in elementa adeo simplicia, resolutio enim ad simplex pertingere nequit:

nequit : sed respective dicuntur simplicia, quia ad naturam magis simplicem approximantur, idcirco *Galenus lib. 1. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 5. de Aqua*, prodidit, nec aqua sincera, nec aliud Elementorum sensibilem, sed ut ad sensum, & usum sincera est, & in *lib. Hippocratis, de Natura Humana, Comment. 1. Senten. 38.* repetit, purum vero elementum potius intelligentia percipitur, quam ut sit, caret itaque elementum simplex : Elementa enim constituit Deus Omnipotens hoc ordine, ut mutuo inter se commutentur, noluit tamen unum in alterum penitus resolvi, verum permixtio eorum semper sit ne Mundi machina pereat : idcirco ambiens aer tuetur aerem permixtum aquæ, ac eum impedit in aquam omnino verti, & sic de singulis censendum argumento sunt prædicta : quamobrem elementorum distinctionem ex generali discretiva figura capiemus : Elementorum autem primum quod citius faciliusque fluat est aqua, teste *Galeno, Comment. 1. in lib. Hippocratis, de Humorib.* Ita asserente pervulgata quatuor elementa quorum longe principem esse aquam statuimus : etenim elementa sunt quatuor, quæ proportionem respondent humoribus, ut ipse *Galenus* assensit loco nuper supracitato, & *lib. 1. de Naturalibus Facultat. cap. 6.* ait, Elementares facultates sunt humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas, ita analogice assimilantur aquæ, aeri, igni, & terræ ; ex quibus dictis deprehendimus aquam æquiparari phlegmati ambo frigida sunt & humida, veluti in quarta ætate senum, in his calor, & humor minuuntur, quemadmodum voluit *Galenus lib. de Humoribus* ; sed revertamus ad institutum nostrum, ubi Chaos metallicæ terræ in singula elementa resolvendum sit ; in primis extillabit phlegma gradu ignis primo, prout balneo maris, cæteraque per alios gradus diversos eliciuntur, quemadmodum exposcit eorum natura diversa, horum quippe ratio nobis faveret, atque auctoritas celebrum scriptorum, quæ omnia approbat experientia stillationis hujus, nempe chalcanthi esse hunc terminum, ut primo fluat phlegma humor adæquatus elemento si-
ve qualitati aquæ, hoc autem sequenti exemplo apertissimum erit : Eligatur itaque Ciprium, aut Romanum, aut Hungarum, aut alterius generis Vitriolum, quod magis arridet magisque commodum

commodum sit, cum omnia sint unius naturæ, vel parum inter se dissent, nihilominus præ nominata aliis excellunt: paretur autem quod præ manibus est tenuissime molendo ipsum, mox intromittatur in vesicam vitream flexam, cujus vicem gerere poterit boccia recta in prima, & secunda distillatione, quævis in lebere balnei maris constituatur furnoque mox ei lenem subijci ignem opus requirit, ut continuato calore resudet exurgatque vapor, qui vertitur in aquam, & fluit in aliud vas vitreum, recipiens eam quam appellant phlegma tanquam elementum aquæ, & primum in ordine hoc unum extillat hujuscemodi calore molli sit itaque antecedit alia, quæ elevari nequeunt eodem primo caloris gradu, maximo autem calore extillarent omnia, quæ apta sunt, confunderenturque ad invicem eodem tempore cuncta fluendo: servetur itaque norma per gradus caloris congrui seorsim colligendo phlegma ad suos usus loco, & tempore recensendos; idcirco perseveretur distillatio donec prorsus fluxum sit phlegma, & desinere conspiciatur, quod instat aquæ inspidum erit, & clarum, verum rectificari rursus distillando opus est, cum plerique septies peragant hoc, mox servetur in ampulla vitrea clausum, & ad reliqua convertamus: si vero destillare non desierit, sed præ calore intenso magis quam par sit perseveret, tunc guttarum saporem explorare decet, ut æque innotescat an sit absoluta destillatio phlegmaris, aut aliud sit elementum, quod extillat, qualitates sensibus deprehenduntur, ut lingua sapor, oculis color, naribus odor, & tactu, ut lene aut asperum: quare omnia judicat sensus, ut *Cicero 2. de finib.* præterea striis per alembicum distributis indicatur exitus, cui succedit distillatio spiritus humidi volatilis aeris, nempe mercurialis, qui subtilissimus est albus, & acidus; quamobrem acetum philosophicum, & minerale appellarunt hanc partem medicani, verum ut seorsim excipiamus subsequenter aciditatem mutandum est receptaculum: vasque retortum sive rectum, qualecunque sit continens materiam distillantam transferatur de balneo in catinum cinerarium, tunc quoque calor cineribus intendatur: præterea effluxo spiritu volatili si progredi velimus ad extractionem olei, quod refert qualitatem elementi ignis, operæpretium est locare in bocciam curvam, at

si recta esset inflectatur lateri ad instar retortæ, quam leutum dicunt idiomate vulgari, in arenam artis atque ignem augere opus donec profusus exilliet oleum rubrum, & acre, hoc Chymici vocant ignem elementarem sulphur metallicum, sanguinem Vitrioli, & sanguinem terræ, atque sanguinem Leonis rubei, animam & tincturam, spiritumque siccum rubeum, & fixum solvens solem Lunam cæteraque silentia à Poetis dicta: tunc enim dicitur aqua permanens: Præterea fœces Vitrioli, quæ immo bociæ resident rubificatæ ab igne post distillationes appellantur caput mortuum, & colcothar terrænaque substantia, ut supra explicatum fuit, ex qua elicitur sal dum in pollinem redigatur colcothar ipsum mox in ferventem aquam putei, aut potius in aquam phlegmatis ipsius chaos, tanquam ei peculiarem, infundatur & digeratur per diem, vel donec omnem falsedinem à capite mortuo contraxerit aqua; & ita per ipsam diffusus sal permaneat, gustu enim percipitur salsa, deinceps ubi refrixerit aqua sensim effundatur, ac filtri lingua exilliet, ut munda pellucidaque fiat, inde collecta in matulam vitream constituitur furno cinerum ut molli calore evaporetur, aqua in ejus enim exhalatione concrevit sal abstractus à colcothare, & diffusus erat per ipsam aquam, residebit itaque sal quem Spagyrici appellant terram Magicam: retroque dimittitur colcotharis fæx excrementumve exutum sale expertisque colore, & sapore, & Vitrioli forma penitus destitutum, ita ut terra damnata mortuaque abjiciatur, quæ vulgo dicitur Vitrioli Creta, & dulcedo nullius fere momenti: præterquam ulcera prava desiccet absque mordacitate, verum magis efficax evenit ex Vitriolo Veneris.

CAP. XI.

*Modus alius diversus segregandi
Elementa.*

Quidam præproperantia impulsi distillant à chalcantho elementa omnia in unum confusa, quod unica vice agunt deinde, quod distillatum est, & in confusum habet omnes partes qualitatesve dicas, tot inter se contrarias prout elementa segregant, & in singulas ipsius distillati partes rectificatione distinguunt. In primis itaque recondunt chalcantum contritum, absque alia præparatione crudum appellant, in vesicam vitream curvam aut in cucurbitam si satius arrideat in latus reclinatam, etsi calore molli fluit aqua ac facile sublimatur spiritus aquæ, attamen non nisi magno elevatur calore oleum seu pinguedo ipsius Vitrioli, quare in catinum arenæ locant bociam subjiciuntque ignem ab initio mollem, majori enim calore haud dubie citra distillationem exundaret materia cruda liquesfacta, & prorsus destrueretur opus: sensim vero exordiantur, & per gradus successive adaugent ignem donec penitus fluat quicquid distillare possit à primo liquore ad extremum in uno ac eodem vase recipienti, in hoc igitur resident ad invicem confusa cuncta vitrioli elementa præterquam terra, quæ adhuc latet in facibus, quare ab eis elicietur, ut infra demonstrabitur: Hoc autem primum absolvunt opus horis octo aut duodecim juxta diligentiam operantis: Etsi quibusdam labor est trium dierum nihilominus sunt, qui diutius, & qui citius se expediunt, nam distillationis opus varie terminatur juxta peritiam, & animum operantis quemadmodum attestatur. *Ovidius lib. 2. de Remed. cap. 2.*

Nam cum variant animi variabimus Artes.

Idcirco ne hallucinetur operator, & obstupefiat alterum pro altero aspiciens, cum partium divisionem perficere velit, ad unguem observare debet singulas qualitates humoris distillantis, jam supra expositas, diligenter ut intueatur dispositionem vas recipientis, quod præ nimia copia spirituum ex igne supra modum excitatorum ad instar nubium obscuratur: solent enim apparere albi vapores, & ab ipsis inficitur vas receptaculum colore vario, nam quandoque albescit prout dictum est, & interdum maximo rubore inflammatum conspicitur, & quod magis refert sæpe in frustra distillare cogitur, nisi magna animadversione tueatur, prout si sensim progrediatur igne, & non repente, aut locetur receptaculum in alterum vas frigida plenum, sit tamen receptaculum plumbeo circulo annexum, ne attollatur ab aqua, aut refrigeretur linteolis frigida madidis, aut instillatione ex epistomio seu gutturnio: aut adhibeatur cautela, ut paulisper expiret junctura, verum in hoc maxima requiritur diligentia primo, ne nimia clausura distillat vas ex impetu spirituum: præterea evitandum est, ne adeo patefiat junctura, ut exinaniantur spiritus, nam invalidum eveniret opus, quapropter medium requiritur, nempe ex una parte, ut frænctur spirituum impetus ita, ut à fractione tueatur vas, quod ex facili succedet, si perforetur lutum glutenve juncturae Vasis stylo ferreo, donec aliquid spirituum expiret, illico enim vaporum vis exhalatione sedabitur: verum ex altera parte studiose curate enitemur, ne spiritus vanescant, quod dubio procul ex multa assiduaque expiratione accideret, & ita incassum elaboremus, è converso autem sine labore, vel fere nullo eveniet, si acta à simili respiratione, ut puta quantum sufficere videatur vas receptaculum ab omni periculo fractionis custodire, tunc sedulo obturetur foramen vimine, aut bacillo, sive cono ligneo: in quibus perficiendis igitur observetur quantitas nubium, ac vasis calor, ne quid nimis, vel in remissione, vel intensione, sed cuncta æquali lance librata, demum hac symmetria prosequatur distillatio donec frigescat vas receptaculum, quod semper accidit frigescere in exitu distillationis, quamvis assiduus perseveret ignis, nihilominus tunc ignem desinere conducit, emissæ enim omni humiditate effluxique vaporibus, è quibus incalcescebat, vas relinquitur

relinquitur duntaxat, ut frigesactis omnibus se ponatur liquor dividendus in singulas partes, ut infra.

Nunc modo ut ab invicem sejungantur elementa in receptaculo vase confusa, operæ-premium est imprimis solvere receptaculi juncturam commissuramve dicas, & quicquid existit in eo distillatum effundere in bocciam rectam: Inde ab ipso stillatio liquore evocare licet calore tamen leni phlegma elementum aquæ: Mox ut aeris elementum effluat quod instar humoris acidi subsequi solet peritio res Spagyrici transferunt cucurbitam una, cum liquore distillando in catinum cinerarium, ut aucto calore secundi gradus extillet aciditas, nempe spiritus aquæ mercurialis in quo est quinta essentia, & residet fundo cucurbitæ oleum rubrum, quod est tertium elementum, & analogice dicitur ignis, sulphur, scilicet metallicum, anima, & tinctura distillatque igne arenæ quippe tertii gradus, & boccia flexa, & declivi, nam ascendere nequit oleum sua pinguitudine: præterea unumquodque rectificari debet reiterata distillatione, & calore gradus peculiaris, & ita reiteretur tribus, vel quatuor vicibus quamvis quidam reiterent vices septem singulaque seorsum servari possunt, quatenus vero uniri rursus possint inferius exponendum decrevi: in præsentiarum enim exedit caput mortuum, quod indicat facies relictas à distillatione, & pro terra elemento habetur absolvere, ut eliciatur sal dum infundantur facies in aquam communem stillatitiam ferventem per diem naturalem, aut in aquam phlegmatis proprii, in utramque ingreditur sal reditque per coagulationem, & in reliquis progredi operæ præstat, ut in præcedenti statutum fuit.

CAP. XII.

Accedit tertius variusque modus dividendi Elementa Vitrioli.

PLerique variant equidem ordinem dividendi partes vitrioli, quare multiplex verum modus ex tot relatis à scriptoribus, verum ne ab incepto desistere videar, multifarios aliorum ritus ac comprobata illorum consuetudinem habitam in distillatione Vitrioli exponere persequar : exordiensque à simplicioribus explebo atque composita recensere, ita ut omnium animo satisfaciam : proinde unusquisque eligat quod sibi magis arridet : veruntamen omnibus persuasum velim fieri ubi ratio præsit : Quidam igitur præ aliis contritum collocant Vitriolum crudum absque alia præparatione in cucurbitam rectam figulinam, aut vitream luto sapientiæ obductam, sic nominant lutum quo consuevit ars munire vasa, & loricare ea ut igni resistent, præsertim reverberii : præterea indito Vitriolo in vas artis distillatorium imponunt capitellum alembici, aut absque alembico sat erit inflectere bocciam, quamvis recta esset, lateri ad instar retortæ bociæ vel leuti, ut dici solet ejusque vicem geret, hæc sunt vasa obtorti colli : ubi vero situm erit vas in furnulo, opus est ut retortæ collum è fornace promineat ad sex digitos cui conjungatur vas recipiens vitreum amplissimumque ac obturentur commissuræ glutine è farinâ, & albumine ovi, ne dissent spiritus Vitrioli, quibus expiratis illico, quælibet ipsius Vitrioli vis evanesceret, nostraque operatio in nihilum redacta vana esset, quare ne hoc eveniat æque stipentur juncturæ, & undiquaque fornacis latus occludatur luto sapientiæ, quo etiam retortæ bociæ cornu incrustetur, & ita muniatur ne flamma vel fervor exire possit ; Mox omittantur omnia per diem exiccari, quibus inde peractis supponunt prunarum ignem initio mollem ut passim extillet phlegma, quo elapso eximunt Vitriolum
 conte-

conteruntque atque in aliam bociam immittunt, ac suo phlegmate perfundunt eum, quod rursus rectificatione evocant, id est distillatione, & sepius hoc repetunt, quoad amplius nihil phlegmatis emanet, & spiritus, id est fumus, foras emitti videntur, quos effluere prohibent ab igne semovendo, & fracto vase assument Vitriolum, in calcem rubicundam præ calore ignis conversum, quod in pulverem tenuissimum molendo redigunt, inde rursus in retortam bociam imponunt, quidam prædictam pulverem Vitrioli solum ita semi-ustum à supra scripta præparatione tot distillationibus phlegmatis facta, quidam vero laterum frustula adjiciunt, & vas recipiens copulant amplum, juncturisque rite commissis, & obturatis ignem secundum leges excitant die nocteque adeo urgent vapores vitrioli in liquorem verti, & olei formam nancisci quod in receptaculum suppositum effluit, hoc tamen in quinque diebus, & noctibus perficiunt, verum ubi distillare desierit ignem flammeum ad summum augent, quoad excandescat cucurbita albique profliant vapores, & ita perseverant usque ad eorum desitum, clarescantque spiritus in recipienti, & ubi omnia reflexerint totum eximunt liquorem distillatum, alterique vesicæ vitreæ flexa affundunt ipsum, mox aliis distillationibus graduatis secundum leges rectificant primum distinguendo aquam phlegmaticam inspidam: deinceps volatilem spiritum acidum: ac denique spiritum acrem, quem oleum appellant ab omni sedimento expurgatum hujus autem olei uncias tres cum dimidio eliciunt ex qualibet libra, Vitrioli rubificati si rite operentur: præterea hoc oleum quamvis acre edulcant dum sæpius phlegmate perfundunt suo inhumant, & distillant, donec deposita omni acredine edulcescat, & suave eveniat hoc ita paratum magnopere adversatur apoplexiæ, paralyti, epilepsiæ, febribus ardentibus, pestilentibusque. sitim, penitus sedat, Ventriculum bile æstuosum corroborat, morbos uterinos propellit, aliosque innumeros fugat potu assumptum aliqua aqua, decoctove vino aut alio conveniente liquore ad tres aut quatuor guttas.

CAP. XIII.

*Modus quoque alius cum præparatione
chalcanthi.*

Hucusque differuimus plures modus segregandi singulas partes à rudi materia, quæ juxta *Lucanum, lib. 2.* refert Chaos primum, quod assensit *Hesiodus* Poeta celeberrimus, Omnique coetaneus, nempe terram esse primum Principium corporum: in terra est aqua prior aere, quemadmodum aer prior igne, teste *Aristotele lib. 1. Metaphysic. Text. 13. 14. & 15.* Idemque meminit ex mente *Anaxagora*: quæ Omnipotens Deus ordine instuxit: Hæc itaque materia rudis est terra, & mineralis est prima metallorum omnium Genealogia, in ea enim est quinta essentia mineralis cum quatuor elementis, quæ permixta comprehenduntur, & ad invicem confusa, quatuorve qualitates appellare libuit, quas singulatim seiungi demonstravimus per varios ignis gradus, attamen à materia cruda citra ullam præparationem mundationis vel digestionis cum cohobatione vel solutione, at sola distillatione, quæ sufficit consumere virulentiam corporis terrestris pro correctione: In distillatione, autem prior aere fluit aqua phlegmatica; insipida & clara, ita enim prior est in ordine naturæ ac facile primo ignis gradu distillat, qui mollis lenisque est, prout aquæ convenit fluxilis naturæ: Mox subsequitur Aer & si instat aquæ distillat, nihilominus spiritualis acidusque innotescit, quæ obrem spiritus aquæ mercurialis appellatur analogice, ut superius jam explicatum fuit; Hic autem liquor aeris distillare nequit primo ignis gradu, immo nisi secundo urgeatur gradu caloris: præterea ambo prædicta elementa nempe Aqua, & Aer conveniunt ratione organi distillatorii, hæc est vas quod commune congruumque habent, ex matula enim aut alia boccia recta distillant ambo cum alembico, etsi commode faciliusque descendunt, & fluunt

fluunt e boccia proclivi, & flexa ita quod utroque modo tum per ascensum cum per descensum constat distillare posse præ-nominatos liquores, qui primi binique sunt, veruntamen distincti ordine ignis, cum unusquisque liquor habeat suum proprium, & differentem gradum caloris: verum à predictis de magis distat liquor olei, quod appellant elementum ignis, abest enim ordine temporis, gradu ignis, instrumento, & substantia: nam oleum est pingue, & ineptum adeo ut alte ascendere nequeat, idcirco distillant hoc oleum tantum modo è boccia flexa, & proclivi ad latus præter, quod nisi magno elevatur calore postremeque fluit cum tertius sit liquor: hinc Spagyrici profecta prudentia ducti suppeditant calorem arenæ, hic tertius caloris gradus dicitur, quo distillare consuetum est, alioquin minori calore non emanaret oleum satius autem à majore impellitur: nimirum alii usi sunt calore limaturæ ♂, vice cinerum, & arenæ magis enim ignescit limatura usque ad quartum gradum eumque supplet, & flammæ calorem fere æquat: verum quamplurimis longo usu exercitatis visum est satius expedire ignem flammæ vel prunarum nam plurimis aut paucis rursus parvis vel magnis intenditur ignis vel remittitur ad libitum, & judicium operantis, quem detectum nudumve appellant nulla enim interceptione catini percutit ignis reverberatque bocciam, luto tamen obductam, ipsa enim loricata luto sapientiæ resistit igni, & perdurat donec perficiatur opus distillationis: Tandem residet fundo colcothar Vitrioli id est fax ejus versa in terram rubeam reverberatione ignis combustam talem reperimus post retractionem trium elementorum, quæ in hoc sale minerali ceu in altissima radice defixa existebant, & vi organi distillatorii in liquores versa defluxaque sunt, reliquum est rursus reverberare terram, mox aqua immiscere ignique exponere ut ferveat donec fiat lixivium, ut mos est, ex quo percolato atque ad exiccationem evaporato remanet sal: ex quibus deprehenditur non adeo calcinari posse reverberatione faeces ut totum in calcem vertatur, & in nihilum redigatur, servatur enim ex sua propria natura humiditas salis glutinans, idest humidum salis primigenium, quod nulla calcinatione perit, neve absumitur, immo reverberatione reducitur in actum, quod denuò ablu-

tione cum aqua separatur : & ita detegitur igne quod occultum erat, idcirco *Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem*, c. 16. ait latens rerum natura in apertum ab igne profertur : ibique exemplum attulit de Auro, de Ferro, de Chalcytide, & de sale Theriaco : qua propter huiusque recensita repetere novimus, equidem summe necessarium, sermo enim sermonem aperit duplici de causa, & prima est ubi è nodis evolvimus, que olim calamo relicta adjecimus : c. fusius aperuimus, ut legentibus conspicua sint : secunda autem causa est ambiguitas, quæ emergit ex distillatione chalcanti cum præparatione ipsius præcedente, qui sobriè operæ præteritum censeo ut revertamus ad initium distillationis à quo nuper discessimus, ut dubium si quid sit discutimus : capitiolumque, & discorde aboleamus.

Quidam enim aberrantes existimarunt duos distillare spiritus aereos albos acidosque à Chalcantho præter suum phlegma ne npe initio distillationis quamvis unus tantum sit spiritus acidus, qui non dividitur neque duplicatur, & ipse fluere post phlegma solet : verum præ cæteris. *Andreas Libavius* etsi doctissimus & magnæ existimationis vir, prodidit ex mente Josephi Quercetani si vitriolum optime præparetur sæpius solvendo & coagulando interposita maceratione in Cella & digestionē vase vitreo obturato ne fiat spirituum jactura & dissipatio : his enim operationibus segregantur partes attenuanturque & halituosæ fiunt ita quod interdum subtilissimus Vitrioli spiritus acidus præcedit phlegma in distillatione mox post phlegma alter sequitur spiritus qui fluit acidus, ut primus ita quod phlegma intermeat duos spiritus acidos, imò videtur *Libavius* inter-scindere spiritum ipsum acetosum in duas partes quibus interponit phlegma, quod dubio procul improprium est & accidens, ac potius existimandum casu aut fortuna evenisse : præterea prosequitur *Libavius* sic dicere cum duos habeas spiritus acidos eos conjunge, & in pellicano mitte, ut circulentur donec odor violaceus expiret, post modum distilla in balneo, vel cineribus, & moderato igni elicies spiritum verum, in quo est quinta essentia, reliquum quod in cucurbita remansit est oleum vitrioli dulce ita, quod habes phlegma spiritum duplum oleum dulce, & aliud oleum acre, quod remansit prius, hoc itidem exaltari potest

potest salem in capite mortuo superstite: habes, quem cum aqua phlegmaris elicies, &c. ex quibus videtur sex partes excipere è vitriolo; & antea ex Turqueti mente septem recensuit quemadmodum & alii potius imaginatione plurima scripserunt, ut equidem tot agglomerasse opposita videantur, non ne autem assensit olim *Libavius* quatuor elementa esse initia omnium rerum à quibus omnia assumunt incrementum atque in ea resolvuntur: hoc quippe veritatur axioma, & in communi sensu est prope philosophos, idcirco. *Cicero* 1. *Tusc.* ait, *Aristo* elem esse complexum quatuor illa genera principiorum, è quibus omnia oriuntur, & quintam quandam naturam censuit. Et si alii interdum usi sunt aliis vicissim nominibus, quæ tamen ceu affinitia eis adhærent, quare similiter prodiderunt tria esse Principia in quovis genere prima quamvis analogæ, quæ tamen ab elementis de ducuntur imò, & cum ipsis semper existunt cum eadem sint, nemine advertente, & si tria dicuntur principia nihilominus deprehendimus ea continere quartum elementum, & ideo vos animadvertere velim, ne verborum magnificentia alicujus scriptoris delusi, numeretis quatuor elementa, & tria principia hæc enim omnia constituerent numerum septenarium, quod esset extra institutum iter desistere, non est itaque necesse toties eadem numerare, neque numerum operationum omnium metiri: verum, ut res magis pateat in exemplum adducam elementa, quæ sunt quatuor, videlicet Terræ, Aqua, Aer, & Ignis hæc palam constituunt quaternum: præterea quæ dicuntur tria principia sunt Mercurius, sal, & sulphur: verum deprehenditur aqua pro mercurio: & terra tribetur pro sale nomineque essentiali dicitur Alkali analogi è: Demum pro sulphure constitutum est oleum aereum, & igneum, ita quod facile colligitur referri hæc tria principia in eundem quaternum numerum elementorum, cum duo existant elementa in hoc tertio principio, quod appellatur sulphur, aut oleum in quo continentur aer & ignis: quæ si connumerantur cum aqua, & terra referunt quatuor, eademque elementa sunt: consequitur itaque perperam, & abusive tria illa phantastica substitui principia pro communibus elementis, teste, *Palmario* in libro de lapide Philosophico adversus *Andream Libavium*, hæc in sin-

gulas quatuor partes prout elementa sejiungi possunt, quamvis non desint qui abusive pro partibus propriis omnes transsumunt frivolas per angusta, & lubrica viarum flectentes: at satius utileque consilium fore censeo vias privatas, & inutiles deserere, & per alterutram ex duabus primis demonstratis incedere, quæ binæ publicæ ac tutæ sunt; Prima autem via est regia ac pervulgata per quam superius incessimus capite decimo hujus sextæ descriptionis sic veritate decorati, quemadmodum noster est mos gressi sumus per hanc latam, & certam viam: Alteraque via capite undecimo prodita adhæret primæ eique germana est, & in consuetudinem hàbita: veruntamen quavis via segregentur elementa debito modo dinumerantur quatuor, neque plura numero comprehenduntur nec dividi in plura assensit, *Galenus in lib. Hippocratis de natura humana, Commentario, 1. pag. 2.* ita dicens qui quatuor elementa naturæ statuerunt quæ in ortu interituque versantur naturalis scientiæ principia esse voluerunt neque jam singula in multas dividi species queant: Inde sequenti textu prosequitur sic & si vicissim mutantur ignem ipsum in duo corpora dividere nunquam poteris nisi cogitatione minimam particulam: idem est intelligere de aere, & sic de singulis, ut *Galeni* sententiam sequar, ex ipsa enim consequitur non distillare ex vitriolo duplicem spiritum acidum, qui unus est, nec dividitur more *Quercetani*, neque interfecatur a phlegmate, cum non sit hoc proprium neque secundum naturam vitrioli: at sensuum fuisse operantis fallaciam arbitror: idcirco pari studio veritus est *Libavious* ambigens de sententia *Quercetani* quamvis clarissimi nominis: ubi conqueritur quænam sit vera præparatio ad eliciendum spiritum genuinum ab ipso minerali: cum videatur *Quercetanus* implicare sententiam suam cum argento vivo sublimato, quod est medicamentum summe perniciosum: præterea alibi se vertere ac detorquere interdum vellet videtur, denique vero omnibus comprehensis proponit immutare proprietatem ipsius vitrioli quadam sua præparatione non expressa, quod fieri nequit cum singularum rerum singulæ sint proprietates, ut sensit, *Cicero in Acad.* quas omnibus rebus natura indidit teste *Platone*, idcirco atque *Galenus, lib. 7. de Decretis Hippocatis, & Platonis, cap. 5.* inquit Natura enim

nim ita comparatum est, ut substantiarum proprietates, facultatum etiam sibi convenientium proprietates secum habeant: idem est legere in librum *Prasagiorum Hippoc. Com. 1. prasag. 5. Gal. ait unum de Hippocratis decretis est, ut non solum de communi omnium natura, sed etiam cujus propria considerentur: rursus lib. de Theriaca ad Pis. cap. 3. & cap. 4. idipsum asseruit plurimis aliis in locis, quos toties recensere me piget: verum revertar ad inceptum: Proprium enim est ex Aqua fieri Aerem, ut voluit *Aristoteles lib. 4. Phisic. Text. 63.* quod magis proprium inesse in vitriolo docet quotidiana experientia: Quamobrem vitrioli partes quatuor *ceu elementa* segregantur in distillatione hac proprietate à natura ei attributa, ut primum distillet phlegma idest aqua vitrioli insipida, quam sequitur aer, qui est spiritus acidus atque elementum medium inter alia: quapropter nulla obstat præparatio, quin primum fluat phlegma adeo quod cum præparatione, vel absque præparatione utroque modo primum semper fluit phlegma nempe initio distillationis à vitriolo phlegmati autem subsequitur aer, Mox pro tertio extillat oleum aere hoc appellatur ignis elementum: postremoque sal extrahitur à scæcibus: memini namque legisse eundem distillandi modum descriptum à *Crolio* viro eximio literisque bene merito, citato à *Libavio, lib. 8. Extract. Essen. & Elix, cap. 16.* asserente hanc esse præparationem *Crolianam* ubi distillatione in balneo elicit phlegma, inde secundo ordine per cineres spiritum acidum, & tertio ordine graduque per arenam oleum acre, & sic habetur sententia à peritioribus secundum legem apertissime pronuntiata, diutinaque experientia collecta, neque huic obijcit casus alicujus festinari, qui neglecto ordine graduum ignis forte subijerit majorem. & operi inconvenientem: quid mirum igitur si præflagrantia agitata caperit distillare spiritus acidus, non simplex tamen, neque purus fuit, sed aliis partibus confusus, cum omnes liquores Vitriolique partes unica vice, & in unum confusæ immodico confluere urgeantur ab igne, ut supra demonstravimus: quapropter verendum est ne una cum spiritu acido confusa pars phlegmatis distillaverit: reliquum vero phlegmatis forsan solum distillare poterit paulo post exitum spiritus acidi, dum autem*

diminui omittatur ignis, adeo ut vix leni tepore languescat, mox vero si accidas, rursus incuria robora i ignem, rursus quoque spiritus distillabit, variat enim distillatio prout ignis inæqualitate variat: negotium igitur totum consistit in igne, qui accurate per gradum exequitur, ut legis ratio exposcit: præter quod scire expedit naturam, dispositionemve rerum, tam etsi reperiantur subjecta apta antemittere spiritum in distillatione, mox posterius propellere phlegma quemadmodum alia quoque è diverso, ut in opposito apparet oppositum, cujus exemplum conpicimus vino, ex eo enim distillat spiritus ante phlegma, sed oppositum deprehenditur aceto in ejus, distillatione enim in primis effluit phlegma, postremo autem emittitur spiritus: Id ipsum asseruit *Philippus Ulsadus, lib. Cæli Philosophorum, cap. 21.* hinc itaque consequitur ex variis naturis sortiri varias operationes, absque ulla tamen partium interfecatione, nam una assequitur alteram juxta ordinem ad quem Natura dux in omnibus inclinat, seu quibuslibet suum proprium: idcirco *Galenus in lib. Præ sag. Hippocrat. Comment. 1.* inquit unum de *Hippoc.* decretis est, ut non solum de communi omnium natura, sed etiam cujus propria considerentur: Idem voluit *lib. 2. de Decretis, & lib. de Theriaca, ad Pison. cap. 3. & 4.* magnificat proprietatem naturamve rerum: & *lib. 4. de Simplic. Medic. Facultat. cap. 7. & lib. 11.* ejusdem *Facultatis*, ubi tractat de *Canceris fluvialibus, & lib. 3. Method. Medend. cap. 3.* hortatur nos perdiscere proprietates Medicamentorum: Idem constat *lib. de Informat. Med. Emp. extra ord. Class. cap. 6.* legitur, ut proprium à communi distinguatur: & *lib. 3. de Temperament. capit. 4.* enunciavit diligenter observandam esse propriam cujusque naturam: Præterea *Porphyrus in Aristotelem* magnificat cum aliis vocem proprii, dum hortatur *Chrysaoricem*, cæterosque discipulos, admonet necessarium noscere quinque voces sub quibus omnia quæ sunt continentur: prout Genus, Species differentia, Proprium, & Accidens; hæc enim ad decem summa genera *Aristotelis* conferant, & ad Logicam Philosophiæ universæ Instrumentum, spectant: idcirco qui ab hoc ordine digredietur operam ludet: nihilominus non reprobamus præparationem quæ profecto perficitur solutione

tionē, depurationēque materiæ digestionē, macerationē, & & concoctionē : hæc utiles habenter operationes ad imitationem Naturæ, ipsa enim utitur iisdem ad maturandos fructus resque quas producit universas : nos quoque novimus in hac facultate distillandi Vitriolum, cum separatione cujuscunque elementī preparationes attenuare materiā rudem, & crudam, & ejus singulas partes satius disponere separationi, ac inde promptius accelerare fluxioni distillationis : hoc ordine tamen naturæ in suis primordiis statuto evenit, ut aqua prior aere fluat ex hoc ente minerali : quapropter consequitur præparationem non destruere naturæ ordinem primigenium etenim eum confundere nequit, neque ejus proprietatem tollere, imo in melius conducit non unam, sed æque omnes partes, pro naturæ beneficio : quæ tamen omnia supplet distillatio solaque æquat : ipsa quoque segregat tenue à crasso purumque ab impuro, & homogeneous ab heterogeneo si debito modo fiat :

Præterea etiam si concedatur Oleum dulce residere post circulationem, ut voluit *Quercetanus*, quid tum postea erit, ne aliud quam reliquæ spiritus acidi alterati, ac refracti, tum ab aqua phlegmatis permixti cum ipso spiritu, cum etiam à circulatione, his enim remittitur aciditas, ac penitus miscet, acedoque si adesset admittitur ac quælibet ejus vehementia languet, hinc dulcescere dicunt quamvis verendum sit de operatione extraordinaria : Cautio itaque adhibenda ne quis in gradu ignis error admittatur, verum etiam animadvertere licet non esse profecto dulce, ut mel, aut saccharum, aut hujuscemodi aliud, in eodem enim sensu non accipitur : Verum scriptores sæpe abuti consuevere hoc adjectivo dulce subdulceque utroque indicantes omne quod est intipidum & satium, more Martialis scribentis, ut sapiant satia fabrorum prandia betæ : memini quoque *Galenum* pluribus in locis aquam communem appellasse dulcem, quamvis omni sapore expers sit, sed respectu aquæ marinæ, vel alterius mineralis aquæ, prout *lib. 1. de Temperament. cap. 2.* ait, quemadmodum balnea dulcium aquarum : & *lib. 1. de Simplic. Medicament. Facult. cap. 25.* repetit aptissima sunt dulcium aquarum lavacra : & *lib. 10. Methodi Medendi, cap. 10.* inquit, in Hæctica Febre valere dulcis aquæ balneum

balneum : ac inde lib. 11. *Methodi Medendi*, cap. 9: de *Curandis putridis Febris*, approbat temperatum dulcis aquæ lavacrum : rursus *Galenus*, libro in quo probatur animi mores corporis temperaturam sequi cap. 3. adduxit *Zenonis* auctoritatem, qui dicere solebat, quemadmodum Lupini amari cum aqua macerantur dulcescunt : hi tamen fatui saporis sentiuntur postquam deposuerunt amaritudinem abstractam ab aqua : præterea dulce nominavit *Galenus* quod pingue est, prout legitur lib. 4. de *Simplic. Medicament. Facultat.* cap. 10. Verum etiam superius cap. 6. ejusdem libri, vocitavit oleum dulce, quod est commune oleum ex olivis maturis expressum : quamobrem ex recensitis hucusque constat non peculiariter dici dulce æqualius, vero consonat suave dicere quod allicit gustum, qui est sensus ex omnibus maxime voluptuarius : Verum de his tantum dixisse volo cum cætera ex habitis aperta sint, jam enim opportunum esse videtur, ut explanemus quibus participant qualitatibus singulæ partes à Vitriolo divisæ, nedum qua vi & facultate polleant : Verum enim his obviam egredi Sycophantam percepi qui sibi vacuum arrogabat modum distillandi aliorum detrimento : hinc prius quam in alios hujuscemodi morbosum distilleret lolium constitui certam proferre sententiam in sequenti ; demum pollicita solvere.

CAP. XIV.

Sophisticus Imaginosusque modus Præstigiatorum.

Quidam per somnia conceperunt mente, quæ me hercule fieri nequeunt, at potius inquam umbram novi modi segregandi elementa omnia distillatione una cujus repens fumosaque Imaguncula est relicta, ceu vagina ipsius vanitatis, quam animo turbulento, & arrogantia tumido cogitarunt verbosi omni ratione inanes : hi unica distillatione nugantur effluere

e'e elementa quatuor inter se distincta liquorum forma, ac singula per se eodem tempore, & modo nulloque ignis discrimine: asserunt enim hoc evenire factu, & opere unius organi distillatorii: ut si in ipso organo vaseve uno consistere arstantunque negotium distillandi quæque elementa separatim eadem tamen distillatione unica: quamobrem suum proponentes phantasma instituunt magisterium artificiumve sequenti ordine absolvere, & in primis chalcanthum, vel aliud distillandum mens eis est immittere in bocciam rectam, & longam sive altam dicere mavis, quam mox pileo vitreo sive capitello turbinato naribus rostrisve quatuor munito tegunt ad hoc munus singulare facto, hac serie, ut æque quadripartiantur spatia locaq; corporis ipsius pilei, ita ut unum in suprema fere parte insertum sit rostrum alembici longum, & fistulosum magnitudinis consuetæ in arte, alii appellant nasum, & in Chymicis Cornu Cervi dicitur, ut in dictionario Martini Rulandi, qui à summo eminentior, & ab imo deductior est: Alterum vero rostrum prope infimam oppositamque partem pilei situm: Cæteraq; duo rostra sint locis mediis fixa ac æque distincta, quæ supplere dicunt quatuor distillationis gradus, idcirco ipsis Rostris singula supponunt vasa, quæ recipiant, & colligant liquores quatuor quos ab invicem distinctos distillare putant, eosque nominant elementa, hac equidem novitate delectantur imperiti, veruntamen decipiuntur, cum nequaquam simul, ut semel uno, & eodem tempore effluere possint cuncta quatuor elementa per quatuor rostra alembici distincta, eoque minus singula per se ab invicem dividuntur unica distillatione, cum potius confundantur: nihilominus pertinaces ipsi delirant nescio quo syllogismo docti, aut qua demonstratione persuasi, adeo, ut temere proferant omnia distillare modo prædicto vasis gratia, sed sacra Numina testor meras esse errorum nugas: cum vase enim minime concurrat ratio ordinis gerendorum ex causa venientium: Idcirco expedit naturali speculatione assuetum causas disquirere, ut prodidit *Aristoteles, lib. 1. Physicorum, Tex. 1.* Tunc enim opinamur cognoscere unumquodque, cum causas primas cognoscimus, & principia prima, & usque ad elementa: mox *Tex. 3.* prosequitur ex universalibus in singularia

gularia oportet procedere, ut ad certiora, & notiora naturæ veniamus: idem, *lib. 1. Metaph. cap. 1. & 2.* præterea absolute egit, *Philosoph. de causis lib. 2. Physic. Tex. 20.* ita dicens, quum causæ quatuor sunt de omnibus erit physici cognoscere scilicet materiam, & formam, & Motorem, & propter quid: ex his palam est instituisse Philosophum quatuor causarum genera: quarum, prima est materialis causa, quæ ne à proposito egrediamur in chalcantho consistit, hoc enim est subiectum, ex cuius substantia eliciuntur, quatuor elementa: secundam vero causam asseruit esse formalem, quam in ipsa materia existere pater, cum apud Dialecticos axioma sit, & in communi sensu versatur formam esse in materia: Efficientemque causam pro tertia sensit Philosophus illam, à qua fit aliquid circa materiam, ut moveatur ad aliquid, quemadmodum legitur, *lib. 1. Physicorum Tex. 73.* aut ens agit aliquid aut patitur, sed patitur ab igne, ut alteretur, & transmutetur in quatuor elementa distincta huic, *Galenus lib. 3. de Simplic. Medic. Facult. cap. 4.* quicquam ex specie in speciem mutari nequit citra excalfactionem &c. quamobrem moveri agitarique nequit materia chalcanti nisi subiiciatur pati ab igne, ut incalescat alteretur, & in vapores attenuetur transmuteturque secundum materiam: peculiare enim est calidi fundere atque liquare materiam subiectam quemadmodum frigidi condensare, teste *Galeno lib. 4. de Simplic. Medic. Facult. cap. 3.* idipsum repetit, *cap. 16. ejusdem lib.* nempe natura calidi est celeriter alterare atque in aliam speciem mutare: Demum quartam scripsit Philosophus esse causam finalem propter quid, idest cujus gratia aliquid fit hæc est distillatio, quæ tamen ascribitur operanti, qui distillatione elementa segregare conatur hinc, dicitur causa, quæ id efficit cujus est causa, ut *Cicero de fato*: Veruntamen omnium rerum Opificem Deum, & causam causarum esse concluderunt omnes Philosophi: ex prædictis itaque conspicuum est errare à toto Cælo, qui putant vas esse in ulla prædictarum causa, cum sit diversum vas ab omni causarum ratione. Quinimmo ridiculum videtur si demonstrare velimus, utrum vas sit, vel ne ex natura prædictarum causarum: nihilominus, ut feram rudibus opem, recensere, me persuasum habeo, quemadmodum *Aristoteles*

Stoteles lib. 4. Phisicorum, diffuse diseruit de multiplici loco, quanquam omnia ad duo majoris momenti perstringere magis referat; nempe aut locus est in re: aut locus est extra rem: Si locus est in re, est pars locati in quo est materia, & forma, & ita locus non separatur à locato, cum contineat illud, quod est in eo. Sed corrumpitur per corruptionem ejus, ut commemoravit Philosophus loco præcitato, in ipso enim ente est locus transmutationis, ut in materia, & forma: ex quibus consequitur locum in re nullum intelligi vas: Verum si consideretur locus extra rem, non communis est materiæ, sed alterum est à materia, ut boccia sive vas est locus translatus, & separabilis à materia tanquam accidens in subjecto, & res est in loco sicut aqua in vase, nihil enim est vas ejus, quod est in ipso, id ipsum sæpius reperit Philosophus, quod amphora, vel dolium non est vinum neq; vinum est vas, sed notabile legitur, *Tex. 11. ejusd. l.* locus non est entibus causa aliquo modoquatuor, quoniam non est materia, neque forma, neque finis, neque motor: Constat igitur inaniter nugari eos, qui inter causas distillationis connumerant vas, fundus enim vasis nullam habet facultatem abigendi materiam ad summitatem, sicuti neque summitas, quæ pileus nuncupatur, & vulgo Capitellum turbinatum attrahit eam: neque calefit materia à vase, quanquam in eo, seu instrumento contineatur: summe tamen necessarium est incallescere materiam, ut moveatur, & in vaporem elevetur, si extillare debeat: Incallescit autem ab igne agente externo, qui materiæ internum movet proprium ingenitumq; calorem, etsi idem operatur sol, ignis cœlestis, quemadmodum, *Aristoteles lib. 1. Meteororum, cap. 4. de pluvia*, ipsa enim fit ex vaporibus elevatis è terra calefacta à Sole: Idcirco hujus exemplo supplere conspeximus ignem materialem, quemadmodum satis demonstravimus superiori, *cap. 8.* ubi egimus de ratione ignium auctoritate *Galenii*: Ignis vi sua est causa calefactionis materiæ, ac ipsius attenuationis, ut demum transmutetur materia in vapores, & in pluviam, quæ distillatione habetur. Ignis igitur ardoris causa agit materiam, & ab imo vasis impellit ipsius materiæ partes, quæ in vapores attenuari, & verti aptæ sunt; præterea vapores prædictos ad instar nubium sursum ducit

ignis ad cacumen boccia; ubi rursus coacti condensantur, & distillando corruunt ad fundum recipientis : Verum atque diversus requiritur ignis calor ad opera diversa, quibus suppeditari potest gradus suus, ut docet ratio, cui consentire æquum est experimentoque rationi, nexo fidem præstare cogimur : dubio procul consuetum conspeximus uno quippe gradu ignis minimo, prout balneo maris fluere elementum aqua, ceu aliorum magis fluxile, & aptum, hoc enim ignis gradu primo unum elementum emanat, quod magis aptum est proportionem agentis, vim enim non habet gradus iste omnia propellere, neque majora urgere, nisi augeatur ipsius agentis gradus, ita ut ipsius proportio visque peræquetur aptitudini materia: ubi vero agens ad summum vigorem augeat, & multiplicetur, nulla proportionem habita aptitudini materia, omnia dubio procul confusa, & ad invicem mixta, ac perturbata impeller, quæ tamen apta sunt elevari : Quapropter elementum quartum analogum terræ fluere nequit, neque ascendere aptum est ullo ignis gradu, quanquam extremo eoque minus gradu minimo : gradus autem ubi opus sit, accommodari debet ad scopum artificis periti, & non cerebrosi, nec non fiat secundum materia elaborandæ naturam, ut fusius in conspectu omnium erit inferius. Idcirco si ordine methodico procedatur juxta materia aptitudinem, & agentis vires, ut requirit ratio experimento fulcita, succedet optato : alioquin exitus non eveniet speratus ; rursus vero revertam ad gradus ignis, ut exemplis agam, quorum gratia res magis pateat : nam supra exposito primo ignis gradu accedit : Itaque secundus, qui est cinerum calor, quo effluit aeris elementum, hoc est acidus vitrioli spiritus : Præterea tertio, & quarto, ignis gradu distillat oleum vitrioli, vulgo dicitur elementum ignis, & tertium elementum, ut antea expositum fuit : Hoc equidem elementum ob ejus substantiam pinguem, & oleosam, nequaquam ascendere poterit cacumen alembici, neque per pilei rostra transire : hoc enim peculiare est tum oleis cujuscunque generis, cum etiam pinguius, & crassis omnibus descendere : idcirco olea, pinguiusque omnia eliciuntur per bocciam humilem declivem, & flexam : alioquin enim altiora ascendere nequeunt, hinc cum effectus sint contrarii,

contrarii, consequitur neutiquam posse ab uno eodemque gradu ignis transmutari, neque uno, eodemque vase regi ob diversas qualitates ipsius materiæ, juxta commune Philosophorum dogma : jam vero demonstravimus qua ratione perficiantur, quod animadvertere operæ-premium est ea mente, quam ratio, veritasque præscribit : Etsi homines exempla malunt, quam verba, quia loqui facile, præstare difficile, ut *Quintilianus, lib. 3, cap. 8.* ait, quia facillimè ad consentiendum homines ducuntur experimentis : Veruntamen opus perficere nemo poterit, nisi, qui utriusque facultatis conscius erit, quamobrem rememorari fas est, quod Theorica scrutamur veritatem, cujus præcticam exequimur opere, ut sensit *Aristoteles, lib. 2. Metaphysica, Text, 2, 3, & 4.* Reliquum expedit nunc disquirere, an quartum elementum aliquo artificio elevari, ac sursum duci ad capitellum, inde distillare possit, vel ne, ita ut transeat per quartum alembicum, sive dicere mavis per quartum alembici rostrum, aut si per descensum, aut nequaquam emaner, quod ut satius assequamur in primis scire licet in vasis fundo considerare fæces uistas relictas post distillationem olei è Vitriolo, & cujusunque liquoris humiditatisve, ut puta Aquæ, Aeris, & Ignis ; hæc sunt tria Elementa, quæ effluunt, non uno vase, neque una distillatione segregata, nisi confusa : alioquin dividuntur diversis suis proportionatis gradibus ignis, ac diversis organis ; fæces igitur in summo siccata, & ab igne arefacta relinquuntur sine humore instar terræ, cum omne humidum absummat combustio ; teste *Galeno, lib. 1. de Elementis* : præterea discurrens ipse de terra sicca, *lib. 2. de Temperamentis, cap. 5.* ait, sicuti fieri non potest, ut in terra sicca herbæ nascantur, nutriantur, & incrementum capiant, &c. Rursus *lib. 3. ejusdem Facultatis de Temperament. cap. 1.* ait, Terra, vel terrea re aliqua accensa sit pruna : ex quibus colligitur consistere in fundo reliquiam vitrioli exusti, quæ refert terrenam substantiam cum empyreumate, sic ab *Aristotele* vocato, ex qua substantia emissæ est humiditas, quæ apta erat egredi, effluxique sunt vapore ; quare ad instar terræ exustæ constitit fundo vasis præ gravitate, quod peculiare est terræ, quæ est universi pars ignobilior, teste *Galeno, lib. 17. de Usu Parrum, cap. 1.* Præterea

rea memini dixisse *Aristotelem*, lib. 1. *Metheororum*, quatuor
 autem existentibus his ; igne, & aere, & aqua, & terra : om-
 nibus quidem his substat terram asseruit : idcirco patet humi-
 dum perire corporis ustione, teste *Galeno*, lib. 1. *de Elementis*,
cap. 6. nihilominus permanet humidum primigenium igni re-
 sistens, quod est in sale terræ exustæ : fit enim falsedo ex ter-
 restreitate exusta ; ut docet *Aristoteles* loco præcitato, differens
 causam falsedinis Maris esse exhalationem fumosam combustam,
 quæ accidit ex parte terræ, adeo quod falsum manet subtrus de-
 orsumve dicamus propter gravedinem, quemadmodum dulce,
 & potabile sursum ducitur propter levitatem : confidet igitur
 terra cum empyreumate, id est igneitate, prout est natura Sa-
 lis, teste *Plinio*, lib. 31. *Naturalis Historia* : Separatur autem
 Sal à terra, & ab omni re combusta, non distillatione extrahi-
 tur, at si laveretur aqua dulci imbuitur Sale, ut docuit *Galenus*,
 lib. 9. *de Simplic. Medic. Facultat.* hoc ubi per lotionem
 ablatum ac semotum fuerit aqua, in qua medicamen ablutum
 est, calidam adscivit facultatem, quare si evaporetur aqua im-
 buta falsedine concrevit sal, quod appellant terram magicam :
 postremo à solutione falsedinis acta cum aqua, & colo se juncta
 relinquitur terra limosa, quæ frigida est, & citra mordacitatem
 deficcare potens, prout est natura terræ simplicis : hanc terram
 appellavit *Libavium*, dulcedinem Vitrioli, lib. 2. *Alchymia*,
Tract. 2, de Extractis, pag. 173. prædicta equidem argumen-
 to sunt, quartum elementum nempe terra, nullo gradu ignis,
 nulloque vase opus esse ut distillet : nequit enim terra elevari
 sursum ad ullum vas, quantumvis etiam humile, eoque minus
 ad capitellum rostratum, sed permanet fundo : nil miri est igi-
 tur, si evanida spe frustrentur, inconstantiæque notantur, qui
 declinant à dogmate Peripatetico, & à veritate, veraque ra-
 tione, cujus magna vis fictas hominum insidias non admittit,
 verum per seipsam tuetur, & undequaque sibi viam parat, hinc
 cum inventa sit clarissime elucescit, cui adhærere expedit, erro-
 nesque & præstigiatores cavere, qui dolosis promissis vitam su-
 stinent, ut legitur in lib. 1. *Metamorph. Ovidii*,

Vivitur ex rapto, non hospes ab hospite tatus.

Ex his itaque hucusque recensitis, ac optime perpensis, in promptu est cognoscere superflua, & absque causa esse tot rostra, cum i num sufficiat emungere quamlibet humiditatem, quæ apta sit ascendere ad capitellum nasutum, cujus obstaculo vertitur in aquam, hæc inde descendit, effluitque per orificium nasi, sit modo unum, aut plura nil refert, à pluribus enim orificiis non separantur differentes humiditates, veluti aquæ, & aeris, hæ enim solæ aptæ sunt elevari, & alte ascendere, ubi urgentur ab igne, cum solus sit agens qui magna vi impellat omnia, licet confusa, si vero per gradus remittatur ignis, tunc separatim singula urget ordine, separantur enim ab igne tantum, & non à naribus vasis: quamobrem prætereamus huiuscemodi vasa tot nasis intricata, nam incongrua sunt: omitteremusque eorum auctores nasutos, & dicaces, qui naribus in rugam contractis Rhinocerotis more, alios subfannare solent; idcirco *Persius Satyra 3.*

Ingeminat tremulos Naso crispante cachinnos.

C A P. XV.

Per quam vana existimatio eorum, qui male sentiunt de Oleo Vitrioli.

Verum priusquam enarrare prosequar facultates singularum partium, quas segregare à Vitriolo demonstravi, operæpretium duxi recensere diversas opiniones, quæ conceptæ sunt de ipso oleo Vitrioli, ne ullum relinqueretur ambiguum, quod diffidio everti possit, at ne hoc eveniat, distinguere licet æquum, & integrum, ab eo quod diverse declinat: Quidam enim summis laudibus ad sidera extulerunt ipsum oleum, afferentes, quod ex Vitriolo multa egregia educuntur omnis generis remedia, adeo ut in hoc metallico individuo exquisitè præparato existat integra Medicinæ officina, nam liquor Vitrioli humores præparat omnibus modis, cum tartarea, & crassa attenuet, tenuiaque

que obtemperat, impura expurgat, superva canea vero per urinas, sudoresque, per alvi excretionem, & per vomitum evacuat, obstructa aperit, doloresque omnes sedat anodina sua facultate, venena, humoresque venenosos expellit, & omnes inflammationes, ac febriles ardores extinguit, & quod magis refert, calorem naturalem instaurat, ac summum si in elixirem fixetur vim renovandi, instaurandique habet: est enim purgativum specificum omnium humorum, confert phthisi, ac verminationi, mania, omnibus oculorum affectibus, calculo, asthma, icteris, scirrhis, lienis, & hepatis, imbecillitati, atque dolori stomachi: Idem legitur in *lib. 3. Gabrielis Frascati, de Aquis Returbii*, pag. 83, ubi consuluit pro tollenda ventriculi frigiditate assumere potu jejuno stomacho guttulas duas olei sulphuris, chalcanthive cum vino cretico: verum antea *lib. 2.* dixerat in usum esse apud Medicos Hispanos propinare febrientibus aquam frigidam cum tribus vel quatuor guttis olei Vitrioli ad majorem penetrationem, quod maximè cum foelici successu illis contingit, nam per urinam, & alvum egregie purgat; præterea *Petrus Andreas Mathiolus* splendidi nominis auctor, laudat usum olei Vitrioli, asseritque necessarium esse in morbis altas fibras agentibus: Inde *Gesnerus* tot ascripsit dotes oleo Vitrioli, ut vix medici persona dignum existimet, qui eo carere vult: easdem facultates inesse oleo Vitrioli abundè plerique, ac ferè innumeri commemorati sunt; ac præ aliis *Philippus Mullerus*, *Joannes Baptista Zapata*, *Gabriel Falloppius*, *Hieronymus Rubens Ravennas*, vir ille celeberrimus hac nostra ætate, & paucis ab hinc annis, è vita decessit, ipse in medica facultate benemeritus edidit *lib. de Distillatione*, in quo descripsit modum eliciendi oleum à Vitriolo, atque vires ejus fusè recensuit: summopere quoque prædictum oleum Vitrioli approbavit *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem*, insinuans si una, vel altera gutta in aquis cordialibus mersa, quas acetosas cum stipticitate reddit, intus assumatur per os conferre adversus febres pestilentes: huic proposito refert proportionem exemplum, proditum ab *Horatio Augenio*, *lib.* quem edidit *de modo præcavende Pestilentie*, ubi testatur admirabili successu juvare oleum sulphuris assumptum cum aliqua portione convenienti adversus distil-

distillationes catharrales, putredinosasque infectiones pestilentialles, atque plurimas alias passionēs præsertim thoracis vitia : Verum enim sulphuris oleum, & Vitrioli oleum congenera sunt analogæ, ac ferè ejusdem naturæ, de quibus non modo vettustiores, cum etiam Neoterici quam celeberrimi tractarunt comparatione utrumque horum mineralium ad invicem plurimum se conferre : Sulphur enim est in Vitriolo, & in Sulphure Vitriolum, quemadmodum demonstravimus *Descriptione 3. de Atramento Sutorio*; neminem ergo, qui medendi rationem callet, admiratio teneat, tot audire optima, maximaque de oleo Vitrioli decantata ab innumeris clarissimis Scriptoribus. Hoc autem medicamentum seipsum approbat, necnon experimentum laudes ejus canit : veruntamen in opposito à ii dissentiunt à prædictis, quamvis invidi, mentienteque opinione censeant inania pro gravibus, cum persuasum sit eis respuere usum olei Vitrioli, triplici de causa; una est, quia virosa vi, quam habet corpus terrestris crudum, prout è minera immundum, noxium sit. Secunda autem causa est, quæ oleum sit acidum, idcirco aciditate infestum sit nervis, partibusque nervosis. Tertia quoque causa reprobant oleum Vitrioli, quia sit valde acre, quod indicat vim adurentem, & causticam, hinc deprehenditur, quod tuto propinari nequeat febrientibus. His igitur in medium prolatis obstrepunt, & obviam laudibus Vitrioli resistere nituntur. Aliud vero diversum ab his periuadet ratio, quæ omnia præpoller, & est causa, quæ demonstrat verum, discit, & distinguit omnia: Idcirco *Seneca* eximius Philoſophus, insignisque Poeta, scriptis prodidit, quod ratio est naturæ imitatio, ea enim sequitur naturam, quare bonum sine ratione nullum est, neque virtus aliud est, quam recta ratio, ipsam vero Græci appellarunt *Μετοδον*, eadem enim quam celerrimè ad peritiam, & cognitionem advenimus, nempe distinguendi graduum differentias omnium rerum, sed præsertim cujuscunque liquoris effluxi à Vitrio o. Ut propositum requirit, ne quidem omittamus quod, & quantum faciat preparatio perfecta in distillatione, segregationeque elementorum, & in liquorem reductione, mundum, exutumque ab omni terrestri, virosa que vi Vitrioli; deposita enim ea relinquitur in facibus ipsius corporis

poris terrestris, in quo erat, adeo ut facillimè, ac tuto citra molestiam, & ad multa per utilis propinari possit, quamobrem soluta est primæ causæ dubitatio. Quatenus vero ad secundam causam aciditati spectantem, facile respondetur objectioni, quod si oleum Vitrioli obesset aciditate, non uteremur aceto, onphacio, oxalide, citreis, auranciis, & limonibus, cidoniis, cerasis, prunis, punicisque, acacia, & Tamarindis, ac hujusmodi aliis acidis, quæ sæpissime assumimus, tum cibariis, tum etiam medicamentis maximo gustu, & beneficio, quibus similitudo, & sapor est idem, ut in oleo acido Vitrioli, ut palato percipitur, præterea *Galenus* summopere commendavit facultatem aceti incidentem, & attenuantem, cujus exempla plura prodidit *lib. 14. Methodi. Medendi, cap. 5.* nec non *lib. 2. de Arte Curat. ad Glauconem, cap. 4.* ubi usus est aceto acerrimo cum emollientibus mixto in curatione tumoris scirrhusi in tendonibus, & ligamentis; hæ sunt partes nervosæ, quibus tamen acetum non simplex, neque purum admovetur, quemadmodum neque succus limonum merus corporibus ingeritur, neque aliud consimile merum habetur in usu; permixtum autem alio convenienti, quod cum retundat, & contemperet: suave, ac delectabile evenit, emolumentoque confert. Reliquum verò de tertia causa differere decet, & in primis inquam empirici impotteres improbe agunt, qui audacissime in omni tempore, indiscriminatimque quodvis oleum Vitrioli acre merumque propinant, hoc est oleum rubeum, vel atrum igneum, & corrosivum, quod nunquam in corpus immitti, neque in usum febrilium curandarum haberi debet: Et si plerique theórica, experientiaque clarissimi auctores usi sunt hoc oleo, veruntamen convenientibus admixto, quibus remittitur ejus vis: Tunc enim retusum per suum bedoar, quod est ei contrarium præter, quod omni malignitate vacat, non exedit metalla, neque corpus humanum, & vix ventriculum pertingit, nisi quantum sufficiat humiditates extraneas abstergere: ita quod alioquin ineptum, & noxium est, mixtura tamen alterius medicamenti fit utile, & nostro scopo satisfacit, quod fieri posse persuadet ratio, docetque experientia, idem etiam asseruit *Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 2. & 3.* cum neque

que minima ignis favilla comburat, quamvis suapte natura comburendi facultatem habeat: rursus id ipsum assensit *Galenus lib. 3. de Simpl. Medic. Facult. cap. 23.* opus est enim, ut quidquid agat, etiam si sit valentissimum, aliquantam, tamen, & magnitudinem habeat: quando nimirum, & ignis ipse si prorsus minimus sit præterquam, quod non uret, nec calfaciet quidem: quippe cura & centesima scintillæ partiuncula sensu nobis imperceptibilis sit: idcirco *Gentilis de Fulgineo in Expositione. 5. Canonis Avicennæ*, iudicium apte pronunciavit, asserens medicinam validam, quarti gradus corrigi posse aded ut fiat secundi gradus per admixtionem aliarum medicinarum: verum etiam nos ad primum, minimumque gradum descendere sentimus eadem ratione *Gentilis*. Dum autem in hoc immoror discursu, memini de his fæse expositum fuisse descriptione tertia: quantum attinet corpori ipsius atramenti Sutorii, ut in memoriam revocem, quæ jam recensita fuerunt, quippe inter corrosiva existere corporalia magis periculosa, ac eò magis ubi à minera nondum sint depurata. In præsentiarum autem ulterius progredi aggressus sum ad distillata ista, namque absq; læsione transeunt, si modo aliis liquoribus permixta fuerint: ut tamen quilibet excutiat intelligentiam suam meminisse expedit expositam fuisse segregationem partium cum distillatione, tum ut depurentur, cum etiam ut singulas earum simplices præbere liceat nulla contrarietate qualitatum repugnante, ut si nobis occurrat refrigerandi necessitas, eligemus non oleum rubeum, & acre corrosivum, sed potius spiritum album, clarum, & acidum, quem alioquin dicunt spiritum aquæ, & aquam Vitrioli secundam, quam exhibere possumus cum aquis Cicoreæ, endiviæ, scariolæ graminis, vel aliis convenientibus: erit enim hoc remedium tutum delectabileque, & secundum rationem factum, quod extinguit calorem febrilem à putredine ortum, infringit namque omnem putredinem, & sic omni molestia exoneratur natura, & in triumphum ducitur: nemo itaque audebit obicere huic liquori simplici acido cum pars sit talis, non tamen quale est totum, neque eadem est ratio acidi liquoris frigidi, quæ habetur olei acris, & urentis, cum neque singula pars habeat totius vires, singula vero singulis morbis ex natura sua conducunt,

cunt, quapropter charus est medicis simplex Vitrioli spiritus acidus, hic est albus clarus, & volatilis absque ulla corrosione, ideo corpori humano apprime commodat, nihil enim noxiæ infert corpori, plus autem auxilii præbet: nil agit cum vehementia, non perturbat, neque vomitum ciet, immo corroborat ventriculum, calorem extraneum non inducit, immo compescit eum refrigerans, teste *Galeno lib. 4. de Simpl. Medic. Facult. cap. 7.* acida tenuitate polient corporis, sed perinde ut adstringentia refrigerant: ex frigido enim subtili fit acida qualitas, quare penitus opposita est acri qualitati, ut voluit *Galenus lib. 5. de Simpl. Medic. Facult. cap. 26.* nam quod acidum est, palam refrigerat, alioquin verò omne acre excalfacit: ideo oleum acre, & corrosivum Vitrioli, hoc est rubeum, aut atrum, quod appellant spiritum fixum distinguere expedit, à spiritu albo perspicuo, & acido, quem plerisque placuit nuncupare aquam secundam, & oleum album Vitrioli, quo nil tutius administrari potest ad tollendam quamcunque obstructionem, ac putredinem delendam, utique, & calorem febrilem putredinis effectum qui sublatiis causis persistere nequit: memini *Galenum lib. 11. Meth. Med.* exhibere oximel in febribus, non modo, ut refrigeraret, verum ut de obstrueret, & putredinem abstergeret, quæ omnia efficacissime agit oleum Vitrioli, apperit enim attenuat, abstergit, atque refrigerat, ut acetum: sed eo magis præcellere patet.

CAP. XVI.

De facultatibus singularum partium Vitrioli, exordiendo à phlegmate humore aqueo, & primo.

IAm diximus singulas partes ex natura sua, non omnibus conducere, singulæ verò singulis tantum morbis conferunt,

cum neque pars habeat vires totius: quamobrem juxta inceptum de singulis describere expedit: præterea, ut decus conserve-
mus, quod primum fuit in distillatione, æque ipsum primo ordine collocabitur, prout fit in acie: phlegma autem ele-
mentum aquæ distillat primum à Vitriolo, gradu ignis primo, quam leni, idcirco sine spiritu, & sine sapore, inodorumque fuit, quare frigidum inspidumque, album, & clarum, ut aqua percipitur: cujus facultates sunt nigrescendi capillos, ubi in ipsa Vitrioli aqua madefiant; præterea cutem, atque ejus tumores, pustulasque applicita purgat, & cuncta oris vitia: Et ad Vitriolum ipsum purgandum, cæteraque ejus elemen-
ta præstat, nam si sæpius phlegma superfundatur spiritui Mercuriali ipsius Vitrioli, & ab eo distillando rectificetur, sua-
viorem odore efficit eum, saporeque dulcem cum aciditate spi-
rituali absque ulla sensibili corrosione in lingua, & austeritate tarda. Idem evenit oleo acri, nempe spiritui sulphureo, si super eum distillando septies transeat phlegma rectificatum e-
dulcoratur oleum, & omni acredine exiit spiritus quamvis igneus, ob phlegmatis frigiditatem: quan vis in hoc peragendo quidam, vice phlegmatis, utantur spiritu vini, vulgo appellatur aqua vitæ, hac ratione ducti, quod spiritus vini, cum sit sulphu-
reus, & oleosus, trahit ad se per vim suam magneticam, quod est ei simile, veluti est Chalcanti sulphur existens in oleo, ita ut distracto sulphure edulcescat oleum consequitur: sic persua-
sum est Joanni Baptista Porta, lib 10. *Magia*, & antea Evoni-
mo filatro, Raimundo Lulio, Theophrasto Paracelso, & Scaligero; Alii vero suggerunt acetum stillatitium, quemadmodum, & alii aquam dulcem stillatitiam, veruntamen phlegma propri-
um vitrioli efficacius est, & a liis prævalet: præterea cum ipso phlegmate extrahitur sal à Vitriolo combusto, ut artis est; si autem phlegma simplex exhibeatur potu, ut aqua, febres ar-
dentes, & pestiferas extinguere pollet; propinatur infantibus dosi unius drachmæ, adultis autem cocleare unum vel duo ad summum: rursus si aqua ipsa, quam phlegma nominavimus, rectificetur distillatione mox ubi opus sit per os assumpta faci-
lem ciet vomitum citra vim ullam, & noxam minimam, ita ut facile, ac felicissimo successu propinari possit: Antiquitati mos

fuit utilis, & familiaris, quippe evacuare corpora per vomitum in curatione plurium variorumque morborum, cum non modo adultis, verum etiam infantibus lactantibus Epilepsia correptis exhiberent vomitoria, & summo opere commendabant ea, quæ hodie non tempore clamoribus execrantur medici quidam inscii, qui citra rationem, sed adulatione subscribunt voluptatibus agrotantium, & adversantur *Hippocrat. lib. 2. Epidemiarum, Sect. 5.* ubi vomitum excitare docuit in Epidemicis morbis: exinde *Galenus* observantissimus doctrinæ *Hippocratis*, omniumque superiorum veneratione, inquit *lib. 5. de Usu Partium, cap. 4.* rectè igitur veteres Medici, ut alia omittam salutaria præcepta, vomitus à cibis in singulos menses repeti præcipiebant, alii quidem semel, alii verò bis: & *lib. de Remediis paratu facilibus, ad Capitis dolorem ex Ventriculi cruditate*, approbat Vomitum: rursus prope calcem ejusdem libri, ait ipse *Galenus*, ad coxendi cum dolore affectos vomitus, quam alvi dejectio juvat magis: ibidem prosequitur *de curatione symptomatum ex letalibus medicamentis* jubet, ut evomant, epoto prius hydreleo: præterea *lib. 10. de Compos. Pharmac. sec. loc. cap. 2.* ait, auxiliantur etiam vomitus ipsis ischiadicis magis utique, quam evacuatione, infernæ per ventrem: ac inde *lib. 2. de Arte Curativa ad Glauconem, cap. 2.* sic inquit, laborans ventriculum per vomitum expurgandum: superius quoque *lib. 1. ejusdem Facultatis, cap. 10. de Curatione Tertianæ Nothæ in calce*, dixit, Vomitus autem post cibum adeo his, quibus hæc febris perdraverit, utilis est, ut multos sciam, solis vomitibus statim prorsus fuisse curatos: mox *cap. 14. ejusdem libri*, reperit, qui vero ex vitiosis humoribus os ventriculi mordicantibus, dissolvuntur hos post aquam calidam, aut hydrelei potum fac evomere: Verum *cap. 11. prodidit*, utendum autem, & vomitibus post cibum, tunc contine, etsi nihil prohibuerit, elleborum album est exhibendum: Ex his palam est, *Hippocratem, Galenum* totamque antiquitatem habuisse in usum vomitoria cujuscunque generis, à levioribusque exordiendo ascenderunt ad fortiora, ut puta ad elleborum album licet natura sit convulsivum, nihilominus familiariter, ac felicissimo cum successu Veteres administrabant eum. Verum quo magis tutè,
præmissis

præmissis universalibus, quemadmodum docuit *Galenus, lib. 13. Method. Medend.* nec non primo, ac secundo, de *Arte Curat. ad Glaucon.* & aliis pluribus in locis supradictari valet aqua phlegmatis ipsius Vitrioli, de qua eousque dicta sufficiant.

CAP. XVII.

De viribus spiritus Acidi, volatilisque Vitrioli, qui pro Aeris Elemento constituitur, quintam essentiam continente, & in ipsam perficitur, & pro oleo primo habetur quod album est.

Secundus vero humor distillatione emissus, est nomine secundi elementi, quippe natura aeris, forma autem liquoris aquei albi perspicui, ut aqua chrystalina, quare secunda dicitur aqua Vitrioli: quæ satis distat à primo humore aqueo, phlegmate nuncupato, in odore, sapore, & valore: Hic enim est spiritus volatilis Vitrioli chrystallinus, qui medius ambigit inter aquam, & oleum, etsi ab eis differt, nam odore suavis percipitur spiritus iste volatilis, sapore autem dulcis cum aciditate spirituali absque ulla sensibili corrosione, veruntamen cum aliquali tarda austeritate corroborat: dènum valore volatilitas ista excellit non modo humorem aqueum phlegmatis, verum etiam oleum corrosivum, scilicet spiritum secundum ignem fixum, rubeum, & acrem, causis supra expositis: hic est itaque spiritus volatilis aquæ Vitrioli, acidus, tenuissimus, penetratissimusque, totius enim corporis habitum permeat, unoque momento fertur ejus virtus ad Cerebrum, ad Cor ad Renes, & ad omnia viscera: ipse primus spiritus appellatur, & humidus, respectu spiritus ignei; etenim primus ex spiritibus distillatione effluit: præterea prædictum spiritum primum acidum,

dum, & volatilem nuncuparunt, quidam oleum album, aquosum tamen est, quod satis distat ab oleo rubeo corrosivo, cum tamen proprium intelligatur oleum, humor, qui tertius effluxit coloris rubei, attri, & pinguioris, id est oleosioris : ex spiritibus vero secundis igneus, acris, & fixus, quem jure dicunt esse oleum corrosivum : Hæc omnia scitu digna, ac summo perre utilia fore admonui, ne quispiam ab re capiat unum pro altero, ut puta acidum pro corrosivo, neque phlegma insipidum, neque spiritum nimium dilutum : Revertamus autem quo digressi sumus ; Spiritus itaque primus albus, acidus, & volatilis est in officinis medicis avis rara, cujus eximia virtus jam adeo innotuit Clarissimis diversarum regionum Medicis, hujus sæculi præsertim, ut summe approbatus sit adversus innumeras contumaces ægitudines, nec amplius ignari possint quicquam de trahere laudi ipsius spiritus acidi, nam odoratu solo celeriter sternutamentum mover, & caput expurgat ; idcirco pro arcano habetur ad expellendam Epilepsiam, Apoplexiam, Paralytim, Suffocationem matricis, cæterosque omnes uterinos morbos, & cordis palpitationem, Cordis enim, & Cerebri spiritus corroborat, ac tandem efficacissimum, singulareque remedium est ad extinguendas omnes febres, quanvis ardentes, earumque sitim sedat, præterea pestilentibus optimè conducit : cum succo violarum, & sirupo de Buglossi quartanam pellit, & quotidianam, & alia plurima præstat, dum tamen à medico suppedietur methodico, & non empirico : assumitur potu ab adultis dosi scrupuli dimidii usque ad integrum cum aliquo liquore, aut conserva idonea : pueris verò sat est exhibere duas, aut tres guttas : at grandioribus natu quinque, usque ad sex : eadem triplici medicamentorum dosi progressus est *Galenus lib. 7: Methodi Medendi, cap. 11:* de curanda ventriculi intemperie, ubi proponit summam dosim, & prope aliam minimam dosim mox inter utramque constituit mediam dosim, ut omnibus est legere, Verum atque ratio persuadet ipsas differentias : omnes enim uno calopodio claceari nequeunt, cum aut uni pedem nimis arcte comprimatur, aut alteri nimis laxè diffugiat : ita neque victus, vel usus medicamentorum ratio omnibus æque convenit : & ideo non puero,

ut viro, neque debili, ut robusto, tantam quantitatem propinare possumus : idcirco neque parvo, exilique corpori, ut magno, cum neque dolia pusilla lavamus, si opus sit, eadem quantitate aquæ, ut magna, sed copiosiore utimur in amplis, minore autem in gracilibus, & angustis : quæ omnia animadvertere expedit : rursus itaque, si æque administretur spiritus acidus vitrioli, omnibus fere corporis præpurcati affectibus medetur, putredinem enim aciditate arcer, ac summa partium tenuitate obstructions pellit, sanguinemque impurum reficit, humiditates superfluas absumit : sitim cujusque febris extinguit, inflammationem, & pravitatem pestilentem delet, hæmorrhagias cohibet, & calorem nativum instaurat, spiritus corporis nostri composuiros excitat, & innovat, hinc mirifice præstat his, qui sese à morbo reficiunt, imbecillesque senes refocillat : Veruntamen progrediendo membratim, exordiar à capite, quod si sit imbecille corroborat, cephalalgia, atque emicrania confert spiritus acidus vitrioli vigilias aufert, conciliatque somnum : at si una cum spiritu vini assumatur jejune, memoriam labilem firmat, & cum aqua amaraci sanat vertiginem, melancoliam, apostemata capitis, epilepsiam, apoplexiam, paralysem, convulsionem ex repletione, lethargiam, phrenesim, & tremorem sanat, visum debilem recreat, catharos abstergit, & curat omne reuma, surditatem, guttam roseam faciei, ac ejus pustulas, anginam, dentiumque dolorem, & pectoris vitia corrigit, nam blande purgat eum, atque pulmonem ab omni catharro, idcirco tussim demulcet, & astma curat, sanguinis sputum cohibet, & syncopen tollit, lassus subvenit, ictericis, & febre quartana correptis, ventriculum bile æstuantem sanat, & corroborat, ejus fastidium aufert perturbationem, nauseamve, immo potius violentas vomitiones mirifice compescit, appetentiamque cibi excitat, caninum autem appetitum removet, ac penitus abolet, intrinseca apostemata destruit, dysenteriam, diarrheamque, ac quoscumque alios fluxus ventris omnes sanat, & dolorem alvi tollit, adversatur venenis, moribusque venenosis, passionem colicam sanat, & hydropem, viscera corroborat, calculum dissipat, loriumque movet, idcirco inflationem ventris, chachesi- amque resolvit : hæmorrhoidibus confert, gutta arthetica, sciatica,

tica, & podagra, pediculos, & vermes interficit, præterea pro-
 curatione lepræ est summum remedium, nempe spiritus iste
 volatilis vitrioli, præter quod morbum venereum diluit, In
 hoc equidem spiritu metallico vitrioli, delitescit quinta essen-
 tia, & magnetica virtus adversus acidos melancholicos, ac vitri-
 olicos animalis spiritus: præsertim si pluries rectificetur, ac
 tandem circuletur spiritus iste, acquirit enim odorem violæ
 suavem, & quintæ essentia dignitatem, & saporem dulcem
 cum aciditate: nimirum igitur hunc spiritum appellant Philo-
 sophi analogicè, aurum potabile, atque celidonium, quæ pellit
 ægitudines fere omnes, & incolumitati restituit; potu autem
 assumitur cum aliqua aqua stillatitia, aut vino, aut vini spiritus, aut
 jure carnis, aut Julepo, aut alio liquore congruo, commiscetur,
 atque conservis, aut sirupis juxta intentionem medici, floridum
 enim colorem in eis, vividiorumque excitat, præterea cum sit
 gustui acceptus liquor iste acidus vitrioli, ac magno voluptatis
 sensu percipiatur, sicut etiam astra cujuscunque generis medica-
 menta, siue purgantia sint, siue alterantia, siue corroborantia;
 quibus immiscetur suaviora reddit: præservatque præter quod
 præparat ea, ac eorum vires adauget: nam si aliquot injiciantur
 guttula spiritus aciduli Vitrioli in infusionem rosarum aut
 violarum, aut in earum sirupos absolute præparatos quibus, mox
 aqua quævis stillatitia addatur, rubicundi vini colorem rubino
 pulchriorem, acquirunt, ac præter virium præstantiam longe
 majorem ad ipsum corpus purgandum, gratissimum, suavissi-
 mumque induunt saporem sirupi acetosi, aut de succo acetosæ,
 aut acetositatis citri, de Granatis, aut de Limonibus, de Ri-
 bes, de Agrestis, & hujuscemodi aliis aptis extinguere febres,
 inflammationesque internas, atque corruptiones delere, & ut
 paucis multa complectar, universale est remedium, quod maxi-
 me ad omnia fere conducit, quare aliis variisque suggeritur: fi-
 unt enim rotulae, vel tabellæ ex saccharo cum minima portio-
 nula spiritus Vitrioli, in majori enim quantitate lenescit sac-
 charum: præterea vero fit quoque saccharum candidum vitrio-
 latum, quod spagyrici recentiores vocant Saccarum Lunæ, ut si
 una pars spiritus Vitrioli obruatur in decem, & octo partes sac-
 chari candidi crystallini, & pulverizati, & plures si esset valde a-
 cidus,

cidus, gustus fit iudex; hæc compositio in ore contenta ecclig-
 matis more medicis consueto suspiriosis, & siticulosiis confert
 virtute, & gratia ipsius aciduli spiritus Vitrioli, qui si displice-
 ret tam acidus, iniciantur in eum laminæ chalybis, ac sæpe mu-
 centur, nam spiritum acidum refrangunt, & dulcem faciunt :
 cum ipso spiritu fit crocus ferri, ubi limatura ferri munda irro-
 retur spiritu Vitrioli, mox per noctem ita macerari omittatur,
 deinceps obruatur in aquam fontis tepidam, ut plurimum e-
 nim solvetur si quiescere relinquatur, donec frigescat, tunc co-
 lo traijciatur, quemadmodum per chartam bibulam, inde igni
 leni evaporetur aqua, & subsidet crocos ferri, qui facile sol-
 vitur quocunque liquore, exhibetur adversus hepatis, lienis, &
 ventriculi affectus : præterea spiritus Vitrioli albus interficit
 argentum vivum, precipitat, & fixat eum, ita quod amplius
 fluere nequit, immo in pulverem redigitur, edulcoraturq; a-
 qua ovorum : tunc à *Theophrasto Paracelso* dicitur turpetum
 minerale : rursus si spiritus ipse Vitrioli iniciatur in aquam
 quantitate, ut acescat aqua in qua infusa sint aromata, quævis
 sint, prout garyophilli, aut nux myristica, cinnamomum, mastix,
 myrrha, & hujuscemodi alia, mox distillantur, major equidem
 copia olei est : et ex eis : si vero acidulus spiritus Vitrioli as-
 fundatur quantitate unius uncie in dolium cadumne vini, ab
 omni corruptione præservat eum, corruptumque integritati re-
 stituit, & turbidum illustrat : ipse Vitrioli spiritus bis, terve
 rectificatus ab omni terrestreitate dissolvit corallo, atque uni-
 ones ex quibus efficax fit medicamentum quod maxime con-
 ducit ad fluxus hepaticos, lientericos, & dysentericos, & con-
 festim corroborat hepar, & stomachum, ex quibus deprehen-
 ditur acidum Vitrioli esse menstruum dissolvens ; quod vicem
 supplet aceri, aut limonum, aut berberi, nam æque, ut ipsi suc-
 ci, è quolibet corpore, sive lapideo, aut metallico, cum etiam
 è vegetabili educit tincturam ut infra palam erit : quodvis cor-
 pus ex recensitis comminutum infunditur in hoc Vitrioli spi-
 ritu acido dicto menstruo dissolvente, & digeritur quousque infi-
 ciatur tinctura, nempe colore corporis iniuncti, quod exutum suo
 peculiari colore, derelinquitur instar cadaveris absque anima,
 ab eoque sejungitur menstruum tinctura Imbutum, si vase in-

flexo, sensim evacuetur, mox eidem menstruo affunditur guttatim tertia pars aquæ pluvialis stillatitiæ, nam exigui temporis spatio decider tinctura, imo boccia, tincturæ autem nova affunditur aqua stillatitia, quoad dulcescat, & ab omni falsedine menstrui mundetur, demum separatur aqua sensimque per inclinationem effunditur aut colo, aut distillatione, & ita deorsum residet tinctura, verum ex prædictis satis constat, varias dici posse tincturas spiritu Vitrioli, seu menstruo, aut ex floribus, feminibus, & radicibus vegetabilium omnium, quemadmodum, & ex metallicis, ac lapidibus.

C A P. XVIII.

De vero Oleo Vitrioli analogice dicto elemento ignis, ac de dotibus ipsius.

Duplicem demonstravimus spiritum emitti à Vitriolo, primus scilicet spiritus est, qui post phlegmatis distillationem effluit à chalcanto non uto hic est mercurialis spiritus aereus, humidus, volatilis, ilbus, & acidus de quo satis in præcedenti egimus: In præsentiarum vero accidit secundus spiritus, hic equidem rubeus est sulphureus igneus, acris, & fixus potestatem siccus terreitatem enim participat cum emphyreumate, Urgetur liquor iste vi ignis vehementissimi, ex colcothare, hoc est vitriolumustum rubefactumque ab igne: quare sæpe ejus liquorem appellant oleum colcotharinum accerrimum: signumque suæ fortitudinis est, si injecto ligno excitet funum, ac si exureret eum: hoc est verum singulareque vitrioli oleum corrosivum, quo utuntur Alchimistæ ad solutiones, tincturas, & alia varia, solvit enim aurum, argentum, ferrum, ceteraque, si adhibeatur industria: eodem quoque modo fit crocus, ut diximus in præcedenti: optime præcipitat hydrargyrum solum prius & mundum at si commisceatur his acredo ligni guajaci, mox præcipitatum edulcescat cum aqua rosarum, vel acetosæ,

vel

vel melissæ, inde si blimetur, in florem éveniet præstantissimum medicamentum gallicis : ipsum autem oleum corrosivum externe suggerunt Chirurghi ad ulcera putrida, gangrenisque, & carnem luxuriantem delet, hæmorrhagias cohibet, & inflammationes compescit : porros, verrucæ, & acrochordones evellit, & sanat, callosque tollit cujuscunque generis : Idcirco *B. rtholomæus Maggini* feri fit, *lib. de Vulneribus Sclopetorum*, pag. 96. conducere oleum chilcanthi ad removenda granula pulveris Pyrici, id est sclopetorum, in vulneribus fixa, in speculo in ipso oleo corrosivo intincto madefiant : rursus *Alexander Trajanus Petronius*, *lib. 7. de Morbo Gallico*, commendat oleum Vitrioli ad ulcera faucium, & consulit, ut speculo involuto lina vel gossipio, vel spongia, & infuso in Vitrioli oleo, veluti expedit, ulcera madefiant, &c. quamobrem corrosivum hoc minime convenit interius exhiberi, cum satis molestia sit ejus vehementia : veruntamen mitescit ex industria, ita ut interius tutò assumi possit, quemadmodum si esset spiritus primus, ubi ad naturæ ejus acrimonia quousque edulcescat, quod plurisariam exequi datur : in primis vero remittitur acredo olei, si alio congruo liquore commisceatur, quemadmodum alias expositum fuit : At loquin refrangitur ipsa olei acredo à phlegmate proprio Vitrioli, si ad invicem admisceantur, nempe phlegma, & oleum, mox sæpius ab oleo rectificatione separetur phlegma, donec edulcescat oleum : eodem modo demonstravimus edulcescere spiritum acidum : præter quod si oleum corrosivum permisceatur cum spiritu acido una cum phlegmate, mox decies urgeantur distillare ab oleo phlegma, atque spiritus volatilis, acidusve dicatur idem refert, rursus vero prædictos liquores abstrictos conducit super oleum affundere, ac toties retrahendo segregare, tunc enim oleum corrosivum, id est spiritus secundus, & fixus acquirat naturam volatilem à spiritu primo, & dulcedinem à phlegmate : Nonnulli vero dulce efficiunt oleum corrosivum affundendo ei spiritum vini, inde digestionem, & circulationem parant, ac demum distillatione sejungunt : Alii vice spiritus vini suggerunt aquam puviam stillatitiam ad duplum : Quamvis in hoc sit efficacius phlegma ipsius Vitrioli, tanquam ei peculiare : utcumque fiat longæ circulatione temperatur,

efficax,

efficaciusque viribus evenit : præterea dulcissimum quoque fit
 oleum Vitrioli quantumvis acerrimum, evenitque potabile, si
 ei admisceatur olei Tartari aliquid, & opportune digeratur,
 tametsi utrumque sit acre ; nihilominus digestio contemperat
 omnia, cum sufficiat sola digestio facta per mensem balneo
 maris accredinem demere, præter quod deprehensum habemus
 experientia duo acria jugulare se mutuo, & agere, ut erumpat
 tertium mite : Præterea dulcescit atque oleum, amittitque
 omnem acredinem si in ipsum intromittatur unionum pulvis, hic
 enim decidere facit spiritus sulphurei acredinem, salisque cor-
 pus ex oleo rubro ad imum ruit, ita quod ad instar aquæ retusæ
 remanet, quam appellant oleum dulce : idipsum evenit spiri-
 tui acido, amittit enim aciditatem ob pulveris prædicti com-
 mixturem, Idem eveniet si vice pulveris unionum, adjicia-
 tur pulvis lapidum cancri, aut cornu cervi usti, & similibus, ex
 quorum commixtione effervescent oleum ejusque spiritus acris
 abscedit : Verum etiam edulcescit oleum Vitrioli corrosivum,
 si cum glârea mixtum rectificetur : consequitur, atque dulce fi-
 erit ex acido, cum ex acri, si in quodvis eorum injiciantur
 chalybis laminæ, ac sæpe mutantur, nam ipsæ utrumque spiri-
 tum refrangunt : Mox vero utcumque præparatum fuerit oleum
 Vitrioli corrosivum, dum tamen edulcoratum sit, tunc dubio
 procul poterit interius ac tuto suggeri ; accommodum enim
 admodum medicamentum erit naturæ humanæ ; ipso enim
 dulci assumpto delectatur, teste *Galeno*, commode ratione *viñt.*
acut. erit itaque delectabile, minimeque molestum, idcirco
Galenus, lib. 1. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 35.
de propriis sensus cujusque, sensoriis ait ex mente *Platonis*, om-
 niaque quam maxime ad naturæ statum reducit, quicquid ejus-
 modi est, jucundum, suaveque, & cognatum est omnibus, vio-
 lentiarumque passionum remedium ac medela, nominaturque
 dulce : Idem voluit *lib. 4. ejusdem Facultatis, cap. 18, & cap.*
22. rursus atque lib. 2. de loc. affect. cap. 6. ex quibus facile
 quisque percipere poterit oleum Vitrioli dulcificatum medica-
 mentum esse opportunum, atque ejus usum haberi tutissimum
 corporibus melancholicis, magis vero phlegmaticis humidiori-
 busque, ut aquosis, & ideo conducit febri quartanæ, & quo-
 tidianæ

ridianæ catharro, colicæ passioni, hydropi, podagræ, arthriti, matricis passionibus, & cachæxiæ, & id genus aliis adhibita prius. universali purgatione : ac congrua victus ratione.

CAP. XIX.

De Sale, Elementove terræ Vitrioli.

Superest explicare vires salis Vitrioli, de quo simplici univ-
Scove differere mihi persuaseram : ubi vero animadverti multifarium esse salem ipsius Vitrioli : nam sæpe oculorum intuitu conspexi ex varia Vitrioli elaboratione, plures, atque varios sortiri sales è Vitriolo ; quamobrem placitum mutavi, & in hanc deveni sententiam, quippe satius fore singulos distinguere sales Vitrioli, ne confundatur eorum hystoria, nihilque omitteretur in decusum : Sal igitur Vitrioli communiter est ipsius propria essentia relicta in corpore calcinato, hæc enim in combustibilis est, comburitur autem corpus Vitrioli vase clauto quoad rubeum fiat instar sinopidis rubricæ, hoc spagyrici Transmontani appellant colcothar, & caput mortuum, ut alias diximus, quare in hac reverberatione corporis mediante distillatione, vel absque ea dum comburitur, abscedunt vapores, spiritusque humidi, & sicci omnes, & permanet humidum radicale salis glutinans, hoc est primigenium, quod non absumitur igne, immo producitur in actum salis, quod succedente ablutione separatur, & in propatulo evenit sal : nam corpusustum, & contritum perfunditur irrigaturque aqua pluviz, aut stillatitia dulci, aut phlegmate suo proprio, ut elixetur, ac una aliquandiu coquatur, deinde sedimento in quiete facto eveniet humor clarus, qui colatur filtri, lingulis, aut charta emporctica, bibulave, vel alio quovis modo, & in cucurbitam vitream transfunditur, rursus facies exiccentur, ac reverberentur inde perfundantur aqua, quod sæpius renetitur, ut totus ab eis facibus proliciatur sal : tandem extractiones aquæ, omnes collectæ, & ad invicem mixtæ coagulantur igni in salem, quem ab effectu dicunt artificialem

calem alioquin à materia colcotharis, appellant colcothari-
 num, & universali nomine Vitrioli salem, sequitur enim na-
 turam sui corporis nempe Vitrioli, quamobrem colcothar sexies
 reverberetur ad minus, & semper acquireret falsedinem, quæ ex-
 trahitur elixatione cum aqua: rursus prædictum salem artifici-
 alem solvunt Spagyrici aqua ei propria jam ab ipso corpore di-
 stillata, ut tota salis essentia eliciatur, inde aquam revocant us-
 que ad residuas tertias de num relinquant loco frigido ex se coa-
 gulare, quamvis etiam per alëmbicum sive per retortam propel-
 li possit, ac summe attenuari, ut indicavit Osualdus Crollius
 hunc itaque salem appellant essentialem; præterea si quinquies
 aut septies resolvarur prædictus sal ope aquæ phlegmatis, ac to-
 ties coaguletur in pulcherrimos lapillos albos reducetur sal re-
 licta omni impuritate corporis: tunc vero appellatur Alkali
 Vitrioli, & sal metallicus: quanquam consuetum sit appellari
 Alkali omne, quod more lixivii elixatione extrahitur à cineri-
 bus, aut calce cujuscunque materiæ, verum magis proprie dici-
 tur Alkali sal è cinere kali herbæ aiter vitri: sicuti proprium
 nomen dicitur sal Vitrioli de quo in presenti agitur: Hic est
 sal fixus ex colcothare extractus, & in imo permanens: Ex hoc
 fit sal ammoniacus philosophorum ubi sale extracto à colcotha-
 re, addatur spiritus ejus ac inde sublimatione exaltetur in a-
 quilam cœlestem, quam nuncupant salem ammoniacum philo-
 sophorum, & parum refert si armoniacum proferat ignobile
 vulgus: at si retrocedere liceat, ac rursus colcotharis sermonem
 preferre, cum sal colcotharis volaticus, sive volatilis dicatur,
 derelinqui quatitans instanter me revocet, ut in propatulo
 conferam ipsum salem volatilem vitrioli elici per sublimatio-
 nem è colcothare, nempe capite mortuo vitrioli non eluto:
 ex eo quippe exprimitur igne, & ad instar florum sublimare, in
 altumque tolli cogitur vi sulphuris ipsius locii: ob id flores col-
 cotharis æque dicuntur, aqua vero inter sublimandum distillat
 in qua solvuntur flores per deliquium, ac rursus coagulantur in
 salem volatilem: Præterea si colcothar tritum, ac duplo salis
 armoniaci vulgaris mixtum sæpius in sublime vehatur, saltem
 quoad amplius elevari nequeat, at potius subsideat colcothar
 croceum hoc est vitriolum jam per usionem rubificatum, de-

demum sublimatione croceum est factum, quod in cellaria, vel alio quovis loco frigido, & humido expositum solvitur in oleum coloris aurei, quod lunum eodem colore inficere asserunt: verum habetur quoque sal alter ex oleo rubro, dum levi calore distilletur ad spissitudinem efflorescit in salem, quamvis, & alter compositus eveniat sal, dum enim ipsi oleo infundas quartam partem olei Tartari, illico fervere una, mox Tartari oleum demittit suum salem, & in præceptis deorsum deiecit salem olei rubri nempe colcotharis, ita quod sales ambo Tartari scilicet, & colcotharis in unum coagulantur sedimentum, quod salem vocant; oleumque relinquitur instar aquæ retusæ, quam appellant oleum dulce: prædictum salem compositum approbant adversus renum obstructions, & calculum absumptum cum aqua alkekengi: Alioquin etiam abscedit spiritus acris olei rubri colcotharini, si, ipsi vice Tartari salis vel olei adiciantur unionum, scobs, aut lapides cancri, aut cornu Cervi usti, hujuscemodi alia ex quorum commixione effervesce oleum, & concrevit, ita quod alter colligitur sal compositus, ac penitus idem evenit, quod supra demonstravimus: quibus habitis, ne verbis nimis abundare videamur, hic consistemus, sat enim erit ad præsens generales omnium salium Vitrioli summas exposuisse, cum tempus urgeat rem perstringere, & institutum nostrum proseguere, sermonem itaque convertemus ad salem fixum colcotharis, cujus nomen universale indicat crassiorem partem substantiæ Vitrioli, quæ habet naturam terrestrem, cum empyreumate. Porro si omnes digerit, adstringit, calefacit, siccit, abstergit, resolvit, humidumque superfluum consumit, & dissipat: Præterea vero experientia habemus salem colcotharis, alios excellere in medicina, etsi variè operatus: Per vomitum enim facilem exonerat ventriculum onustum ex quacumque causa dolentem sanat, chronicos, letalesque morbos curat, adversus febres, dysenteriam, & anginam confert, epilepsiam tollit, si assumatur per os prædictus sal colcotharis vitrioli rite præparatus ad grana septem, octo, vel decem, juxta agrotantis vires, dissolutus autem vino haurire expedit, aut cum saccharo candido, ac demum aqua feniculi dissolutum, & calide propinatum aut

aqua cum melle, aut jusculo carnis, aliove convenienti humore liquido, leni facileque vomitu, & parva immo vix perceptibili, noxia minori quam diximus, expurgat radicitus mineras mali: quamobrem utile ac præstantissimum est vomitivum, & præ omnibus singulare subsidium evenit ex hoc sale in affectibus Epilepsia, si propinetur una cum sirupo, vel oximele scyllitico: Præterea peris præstat adversus lumbricos, si quatuor, vel quinque grana ipsius salis colchoraris exhibeantur in chöchleari vini malvatici: rursus si prædictus sal naribus insuffletur, sternamenta egregie excitat; & adeo facile, ut citra noxam cerebrum excrementis, tum serosis, cum etiam aliis infractum, innocentius, aliquovis sternutatorio medicamento mire expurgat: Præterea per sedem operatur, si aqua polipodii propinetur: & per urinam cum aqua Alkekengi: atque per sudorem cum aqua fœniculi, aut Apii: Aliæ equidem multæ existunt dotes egregiæ in hoc sale metallico pro usu tum medicinae corporis humani, cum etiam usu corporis metallici: nam præterquam quod præcipitat amalgama metalli factum cum hydrargyro; si eo commisceatur sal iste, ac tenuissime ad invicem terantur omnia in pulverem enim vertentur ad unguem, satis quoque utile conferre spondent archodumia professores, quemadmodum si lunæ terrestris laminis fiat stratum, ac more camenti solariatim alterum construatur ex scobe salis Vitrioli commixti una cum æquali pondere salis fuliginis, quæ caminis adhærit: hoc igitur pulvere laminas humare oportet, mox clauso vase ne difflare possit, torquentur igne perviginti quatuor horas, demum extrahantur lamina à cemento, fulminenturque cinericio: Luna autem ipsa malleo rursus in brachteas picabiles attenuetur, quæ novitia scobe sternantur, ita ut reiteretur superior operatio, ac quater idem exequatur ordo, ac tandem aqua stygia examinatur luna, hoc enim supplicio magnum pollicentur questum haberi ex luna, nam ejus pars fixatur in solem, ut saltem decem pro centenario lucentur: Industria operando, alioquin evanescit optatum.

CAP. XX.

De Clyſſo, unitateve elementorum
Vitrioli.

ETſi hucusque animum direximus intentum explicare ſimplicia, quæ à corporibus, natura compositis tantum, elicere conſuevit ars, diſtinctione partium elementarium, prout diximus de Vitriolo. Quippe duplici de cauſa: primam equidem dicam fuiſſe cauſam diuidendi partes, qualitatesque Vitrioli diuerſas, ut ſingula earum quæ magis arrideat adminiſtrari poſſit abſque dubio contrarietatis: Huic proxima accedit ſecunda cauſa ſegregationis elementorum, ut partes ipſæ in ſegregatione elaboratæ, & à ſuperfluitatibus fæculentis depuratæ, omnes rursus artis adminiculo coniungantur, ita ut unitatem in Triade coniunctam conſtituant priori perfectiorem: ſimplicibus itaque expeditis conſequens duxi ea proſequi, quæ composita dicuntur, etenim ea in duplici differentia ſunt conſtituta: Primamque differentiam eſſe cenſeo ſupra expreſſam, ubi corpora qualia à natura producta abſque hominum artificio dicuntur reſpectivè ſimplicia, quanquam ab ipſa natura ſint composita ex variis contrariis que partibus elementariis; quæ in diuerſas partes ſegregantur arte, ac ſeorſim elaborantur, ut demum abjectis fæcibus expurgatæ remaneant partes, & ſicuti ab una ſubſtantia deductæ ſunt, ſic etiam rursus quicquid in eis eſſentiale eſt ad unum redigitur compositum: quod unitas Tritheimii appellatur à Martino Rulando in Diſtionario Alchemiſtico: idipſum proditur à Paracelſo, videlicet Ternarii in unionem reducto, at Neoteriſcorum vulgus nominat Clyſſum id eſt compositum ex appendicibus, quippe ejuſdem rei partibus ſeorſim elaboratis, demum omnibus ſimul complexis in totum includit partium rei ſubſtantiam, ita quod renovatur eius primum, veruntamen majoris Energix: ſit enim extractione ſub-

tilitatis omnium entis partium, quarum fit unitas, & revificatio in unum esse commune cojens. Quare Quercetanus, & alii Philosophi Clarissimi assenserunt prænominatis scriptoribus qui concordēs asseruerunt omnes Clyffum esse virtutem occultam, quæ ad plures partes pergit, mox revocat eas ad rem primam, ex qua exierunt, eam vero efficaciorē reddunt, quemadmodum conspiciamus radices herbarum in caulem transire, ac reliqua, quæ surgunt ex eis, ac denique in easdem radices redeunt post autumnum, ac in eis hyeme delitescunt usque ad ver, ac æstatem: Idipsum perhibetur exemplum Vitrioli, ex quo palam est evenire Clyffum, nani ejus substantia tanquam radix, plantaque ferax in germina tumet, & in caulem assurgit multiplicesque ramos spargit, folia, flores, ac denique fructus emittit: dum enim Vitrioli substantia, ceu radix in vapores elevatur, distillatione transit in phlegma, mox in spiritum volatilem, cui succedit spiritus fixus, quem appellant Spagyrici oleum, tandem vero sal ab ipso corpore Vitrioli combusto elicitur per ablutionem, & irrigationem ejus cum aqua, fæcesque terreæ abijciuntur: quibus peractis rursus uniuntur prædictæ partes depuratæ, adeo quod revertuntur ad suam radicem, & reassumunt vulum suum splendidiorem hoc sequenti modo, videlicet sal imbibitur oleo, exinde nutritur spiritu, deum phlegmati circulato immiscetur omnia, digeruntur, & concoquuntur ad concretionem usque, & ita sanè perficitur Clyffus Vitriolatus, qui ad omnes morbos specificum est remedium purgans per alvum, per vomitum, urinas, & sudores: Cum præterea partibus nobilibus recreandis, summopere conferat: etenim his absoluta est prima compositorum differentia nomine Clyffi, unitatisve, quæ constituitur ex unius rei, ut puta Vitrioli, partibus seorsim elaboratis, ut earum ens primum renovetur efficacius: Altera igitur, secundave sequitur differentia de compositis non unius rei partibus tantum, prout suis appendicibus, verum alienis rebus, & variis constituta, licet quandoque una res, cum etiam interdum plura adjiciantur industria, & prout late exponetur inferius: Nunc itaq; sat erit conclusisse Clyffum esse coadunationem, qua uniuntur tria Vitrioli principia, jam prius distillatione disgregata, Mercuri-

us nempe, & spiritus à suo oleo sulphureo, & sale. His tamen quatuor comprehendi elementa, atque eadem esse principia constat, quæ superius si memineritis, quantum opus erat demonstravimus, quamobrem ad alia properandum censeo, quæ depurationis via absolvuntur, extractione lapillorum Vitrioli à quibus elicitur tinctura: Inde ejus magisterium perficitur, atque demum lapis, & medicina constituitur universalis, etenim componuntur hæc, ut prima elementa, & appendices unius rei, videlicet Vitrioli, merito collocantur sub prima differentia Clyffi.

CAP. XXI.

De glacie, ac de lapillis conficiendis, ex Vitrioli colcotare, coloris cujuscunq; fuerit prius Vitriolum: ubi quoque recensetur quomodo in bolum opacum evenire, possint.

POST divisionis explicationem principiorum Vitrioli, ac æque eorum conjunctionis in unitatem & Clyffum: expedit recensere lapillos Vitrioli, eatenus eorum natura perfectius fortiatur: quamobrem succedit, ut referamus quomodo lapilli concrescant ex humore essentiali puro, & ab omni sorde mundo à colcotare Vitrioli extracto, modo ut infra: primum vero operæpretium est animadvertere humorem solum esse medium extractionis essentialis, cujus humiditas si dissipetur leni calore, mox interveniat frigidum, temporis tractu coagulatur, evaporando enim igni secedit humor aqueus, & consistit succus congelabilis, qui denique citra calorem, quin potius sub dio, autem saltem loco frigido coagulatur in glaciei formam, lapillive pellucidi ut crytallus. Alioquin vero majori calore perseverante, penitus tota absimitur humiditas, & in bolum opacum ad instar luti condensatur: adeo ut inter se distare bolum

lum & lapillum, ratione eorum substantiæ, palam fit. bolus enim ex humore spissiori coagulatur, lapillus autem ex dilutiore humore naturæ vitreæ, & fragilis concrescit. Præterea lapillus ipse satis superque abest à lapillo extracto, & concreto ex simplici, & rudi Vitriolo, jam constituto descriptione tertia, capite de prima Vitrioli differentia, quam copiosam appellant ubi conscribitur modus repurgandi Vitrioli, ac omni diligentia emundandi eum, quod tamen semper est idem Vitriolum, veruntamen præstantius, quam prius erat, cum enim magis mundum à terrestritate priori existat, jure quoque magis approbatur: prout est non tamen puritate, tenuitateque æquiparatur huic lapillo de quo nunc agimus, neque viribus æquipollet, ut ipse hujus enim ratio agendi congruit separationi elementorum per alembicum, ita ut subtilior, ac efficacior evadat lapillus præsens; Ersi alter ex rudi, & simplici modo, faciliorque constructus affinis est, nam ex una ac eadem radice deducitur uterque, nihilominus intimus est ille minus elaboratus, minori que efficiæ in omnibus existit, idcirco consequitur cæteris excellere præsentem lapillum, quem ut agas expedit immittere chalcantum in bociam vitream, eamque alembico, & va è recipienti connectere, mox stipatis juncturis quicquid elici poterit distillatione cum phlegmatis, cum etiam spiritus primi educatur igne cinerum; postmodum collectæ humiditatis pars rursus affundatur subsidenti colchotari tenuissime attrito quattum superemineat altitudine quatuor digitorum: novaq; bociâ includitur pulvis, & aqua, inde aeris frigido exponere bociam opus est per aliquod dies sapius commovendo, quod colore Vitrioli inficiatur aqua, ipse enim ceu menstruum analogum attrahit tincturam, & virtutem cum essentiali parte chalcanti, tunc sensim effunditur aqua imbuta colore chalcanti, cujuscunque generis fuerit, & coloris: cum equidem reperiatur fossilis chalcantus, & factitius varii coloris, aut ex metallis variis retroversis: veruntamen è Venere, aut Marte magis approbatur, præterea nobilior, atque efficacior est horum lapillus cum ipsa tinctura sive sit cærulea, sive lutea, sive viridis, aut quævis alia, quamvis *Iosepho Quercetano* Medico Galliarum Regis videatur viridis magis arridere, quemadmodum legitur

legitur ejus, *lib. Tetras*, ubi afferuit distillare Vitriolum *Cyprium* vel Ungaricum viridissimi coloris, ac rursus humiditatem ab eo distillatam reddit colcotari, quod est ipsius Vitrioli corpus præ distillationeustum, hanc vero commixtionem indigestione tueri per aliquot dies, sæpius concutiendo, donec aqua smaragdinum virorem contraxerit, mox ipsa paulatim absque turbatione depleatur; ac iterum fœcibus menstruum novum ipsius aquæ affunditur ordine præscripto per dies digerendo, ac sæpius commovendo, donec reliquum tincturæ proliciat, si quid fuerit: tunc unitas extractiones omnes virore imbutas distillare oportet leni igne quousque tertia pars, aut saltem quarta retro maneat, hæc enim residuebit ad instar consistentiæ mellis, quæ demum in cellario, locovè frigido servata concresecet in lapillos virides pellucidos, ac adeo elegantes, ut smaragdos emulentur ipsi sapore acidissimo, quod procul dubio æque succedet, dum proliciantur lapilli ex Vitriolo viridi utcumque sit, vel Cyprium, vel Ungaricum, vel ex Agort agri bellunenſis: Alioquin vero evenient lapilli alterius coloris cujuscunque fuerit Vitriolum, prout ex cæruleo Vitriolo deducuntur lapilli cærulei Saphirum æmulantes, & sic de singulis sentiendum persuadet ratio, experientiaque comprobat; id ipsum sensit *Andreas Libavius*, vir magnæ æstimationis, *lib. 8. de Extract. Essent. & Elixir*, ubi in exemplo prædit extrahere lapillos cæruleos, ex Vitriolo cæruleo, more ut supra expositum fuit, in quo tamen negotio absolvendo suppeditat acetum stillaticium, vice aquæ ipsius Vitrioli, hoc enim acetum gerit vicem cujuscunque menstrui solventis quemadmodum, & spiritus urinæ, & supplet ad extractionem essentia Vitrioli cum ejus tinctura, quale fuerit illud ut inde in lapillos æque tinctos vertatur, qui plurimum præstant in medicinam, efficaciores enim sunt fale è capite mortuo Vitrioli, præter quod si solvantur ipsi lapilli spiritu acido Vitrioli, & per dies circulentur, eveniet liquor eximie potestatis, nam assumptus dosi unius scrupuli, usque ad drachmam semis, omnes ferè morbos expellit. Hic vero consistere congruit omisſis ex transcurso dictis, ut pergam ad rationem eliciendi tincturam à cholchotare per stillationem, de qua mihi est scopus differere.

CAP. XXII.

De Vitrioli Tinctura Essentiali.

Rerum omnium Tincturam, tum Vegetabilium, cum etiam Mineralium, & Animalium, omniumque universim ex quatuor Elementis ortum habentium, celebrarunt Clarissimi Philosophi pro arcano specifico, quo essentiam, qualitatesque rerum formales, atque summam earum colorem extrahunt, ita ut ab effectu tincturam nuncuparint essentiam extractam cum rei colore, quamobrem hujuscemodi potestatem ei ascripserunt, ut suo colore penetraret, & in sui similem naturam tingere valeat corpora omnia, quemadmodum agere inspicimus crocum in aquam infusum: cujus extractionis modus frequentissimus est, nempe in aliquo congruo menstruo infundere ea, quæ tincturam habent, & digerere oportet saltem per horas sex, donec menstruum extraxerit colorem rei infusæ: tunc sensim inclinato vase depleatur liquor colore rei infectus, & servetur: novumque aliud menstruum ejusdem generis affundatur corpori, & digestioni reponatur, quod sæpius ita procediendo fiat, donec tincturam penitus elicuerit relicto corpore decolore: demum omnes infusiones tinctura imbutæ, & à colchotri evacuatione segregatæ, uniantur, & distillantur usque ad consistentiam mellitam, ut juxta morem vertantur in lapillos coloratos, de quibus ad unguem commemoratum fuit superiori capite: Verum ex his conspicuum est lapillis priorem existere tincturam, quæ elicitur equidem infusione rei coloratæ in menstruo facta, demum præscripta artis industria operatur, ut in lapillos concreascit ipsa tinctura, ita ut una eademque operatione fere hæc omnia evenire videntur: nihilominus hæc non est adhuc nostra tinctura perfecta quam cupimus; Veruntamen ab ea tinctura corporali, & in lapillos concreta deducitur nostra tinctura essentialis cum distillatione; quare attenuatione efficacior, & majoris energię evenit.

Capiantur

Capiantur itaque lapilli jam coagulati cum ipsa tinctura, perspicui chrySTALLINI, ac sapore acidissimi, qui abluti exiccantur, inde in matulam vitream amplam humilem vero, & brevem reponantur, & addito alembico distillantur, ut moris est, effluet enim oleum, essentiave tenuissima coloris ejusdem Vitrioli, hæc est tinctura essentialis: Etenim constat, duplicem esse tincturam essentialem, unam habemus apertam; Alteram vero productam idcirco eas recensere satis opportunum fore excogitavi: Tinctura igitur aperta est, quæ in superficie se offert sponte naturæ, etsi quandoque partim artis auxilio attenuata in essentiam retrahatur, ea tamen extracta evenit semper natura talis in colore, qualis jam fuerat in superficie substantia ejus prima. Quemadmodum huic similem supra præscripsimus, more *Andrea Libavii, lib. 8. de Extract. Essent. & Elixyr:* Ubi egit de oleo Vitrioli cæruleo eliciendo, ibique ab eis locis mundis, ac exiccatis per matulam humilem distillat oleum cæruleum quemadmodum supra, in primis à colchorare chrystALLOS extrahit cum aceto stillatio demum ab eis. Aliud simile legitur apud *Osualdum Crollium*, quanquam subviride, nam ex quo libet colore evenit tinctura similis: superest altera tinctura producta, quæ in opposito primæ penitus agit, à centro enim ad superficiem, quod occultum erat producit in propatulo, exteriusque elicit, quod erat interius & producit ad actum, quod erat in potentia: prout exempli gratia conspiciamus Vitriolum propalam viride, quod si uratur, tunc evocatur color rubeus internus, & palam producit ad extra tinctura rubea, quæ occulta erat: & hujuscemodi exemplum habemus à *Galeno*, si mentem expergi feceritis Domini methodici, ut olfaciatis veritatem, memineritis hoc Spagyricum docuisse *Galenum, lib. de Theriaca ad Pisonem*, ubi cap. 16. inquit, Multa ignis commercio meliora redduntur, & latens rerum natura in apertum ab igne profertur: rursus, & antea lib. 1. de Antidotis, cap. 15: demonstravit chalcitum fieri flavam, & ruffam unctione, cum antea esset chalcitis candida, cujus testimonium præbet carmen 19. in cap. 17. ejusdem lib. 1. de Antidotis, Galen. ex *Democratis* sententia, ubi pro Epigrammate legitur Descriptio Theriaces Exametro versu; quapropter tinctura ruffa, quæ

occulta erat in candida chalciti, ignis vi producit ad extra hinc ab effectu sic dicitur color, vel tinctura producta: præterea si in mentem revocetis jam demonstrasse chalcitum esse atramentum metallicum, partem, & effectorem atramenti Sutorii, id est, Vitrioli; palam quoque erit Vitriolum habere tincturam in propatulo viridem, aut luteam, aut cæruleam, ut plurimum, quæ in occulto existit rubea, ipsa enim ad extra producit rubea ignis vi, & ducitur in essentiam forma liquida olei cum tinctura rubea ipsius Vitrioli, quamobrem pudeat vos execrari Spagyricam veram medicinæ præparationem, ne obistatis veritati, ipsive *Galeno*, & omnibus Clarissimis Medicis cujuscunque ætatis: Verum redeamus quo digressi sumus, videlicet, ad tincturam productam, quæ ut fiat, construantur lapilli, ut supra demonstravimus, ipsique imitantur in Pellicanum vas vitreum, mox eis satis affundatur vini spiritus, demum hermetice claudatur vas, & per dies leni calore circulari licet, inde alembico vitreo, arena locato, suggeratur ignis gradatim, donec vitrioli spiritus extillet cum spiritu vini, & tursus residenti colchorari attrito immittere oportet spiritus ipsos in boccia flexa luto sapientiæ munita, & igni aperto per quatuor dies evocare eos una cum oleo: Inde vini spiritus excipiat: balnei calore, postmodum subsequetur cinerum calore, spiritus Vitrioli, nam fundo denique residebit oleum instar sanguinis rubicundissimum, & dulce cum acido suavissimum, nempe tinctura essentialis producta, cui admirandas tribuit doctes Spagyricorum schola, at præ aliis gravissimi nominis scriptor *Josephus Quercetanus, lib. Tetras, cap. 30.* cujus Epigramma est de interna Vitrioli signatura.

CAP. XXIII.

De Magisterio Vitrioli.

Quamquam plura, variaque extent magisteria, prout eundem multa, ac varia sunt opera in artibus : nam opera sunt finis magisterii, ut sensit *Aristoteles*, Magisteriumque est, ipsa magistri functio, & dignitas : Unde consequitur magisterii nomen, deductum fuisse a magistro, quod non est nuper excogitatum, neque à *Paracelso* inventum, licet de ipso diffuse meminere *lib. 2. de vita longa*, & in *6. Archidoxorum*, quibus in locis citat perfecti magisterii titulum, non sua, sed veterum inventione : hinc constat ab altiore auctoritate deductum, & perquam antiquum esse magisterii nomen : quemadmodum est legere apud *Mesuem*, de perfecto Magisterio in oleo Philosophorum, quod, & sapientie dicitur : idipsum facile unusquisque percurrere poterit in *Aristotelem*, de perfecto Magisterio, & *Arnaldi Villanovani*, *lib. Perfectionis Magisterii* : *Gebri Arabis summi Philosophi*, *lib. Summa Perfectionis*, sive *Perfecti Magisterii* : *Gulielmum Gratarolum*, ex Neotericis vero, *Osualdum Crolium*, *Joan. Jacobum Viecherum*, *Josephum Quercetanum*, *Andream Libavium*, præter alios innumeros, qui de variis tractarunt Magisteriis, & adeo accurate, ut pudor atque dementia esset eorum diligentie partem operis addere, ut si solem facibus illustrare vellemus : quibus igitur omnissimis tum liberalibus, tum etiam sordidis, & mechanicis, omnibus denique cujuscunque generis Magisteriis, & artibus, nobis sufficiens institutum prosequi magisterium Vitrioli : Hoc spagyricè constructur non ex rudibus confusis, sed mixtione plurimum essentiarum liquidarum, quæ jam fuerint extractæ à Vitriolo, & attenuatione elaboratæ, demum ad unum perfectionem formam redactæ : idcirco exempli gratia expedit oleum, nempe tincturam productam, quam antecedenti capite demonstravimus, jam solerti perspicacique distillatione segregare, ut

tincturam consequeremur à spiritu Mercuriali divisam : inde vero, si ipsam tincturam cupierimus in magisterium reducere, rursus eam spiritui suo copulare exigit opus, & ambos liquores prædictos in Pellicano vase Hermerico conclusos circulare ad plures dies, donec unus eveniat liquor dulcis, atque suavis, qui mire prodest adversus Epilepsiam, sanatque Apoplexiam, Paralysem, Vertiginem, Maniam, & Sincopem : corroborat ventriculum, expellitque chachesium : ac plerisque aliis morbis resistit maxima sua virtute : assumiturque dosi unius, vel alterius grute, cum alicuo liquore congruo ; At majoris ænergiz subsidium erit, ubi in prædicto magisterio resolutum sit aurum phisice calcinatum, ut moris est.

C A P. XXIV.

De Lapide Salamandrico Elixireve Medicina Universali.

Postquam vela contraximus à Vitrioli Magisterio nuper exposito, exigit nunc occasionis necessitas, ut properemus ad summum reducere omnia quæ hucusque divisimus à Chaos nostri subjecti prout matre antiqua, licet hæc imperfecta sit terra, ab ea tamen extraximus hydram, & cum analogâ ipsius paludis lymphâ in lapillos retraximus, à quibus inde essentialem tincturam industriosa distillatione recepimus, atque Magisterium circulatione spiritus utriusque construximus, nempe volatilis spiritus atque alterius spiritus fixi quorum unus Mercurialis habetur, & alter existit pro tinctura sulphurea ; Veruntamen ambo ex viridi Leone *Riplai* excoriato deducuntur : quibus abitis demum si ad perfectionis apicem velimus prænon inatraducere, quemadmodum ad finem extremumque terminum probitatis omnium operationum prætioussimæ : in primis suum cuique modum esse opus animadvertere, ut ordinè aggrediamur rationem conficiendi Spagyricæ Medicinam universalem, & incompara-

rabilem quæ à radicali metallorum humore dependet, hæc enim balsami facultates præstat ad tuendam valetudinem, vitamque prorogandam, quippe in longiora tempora eam proferre : ac morbos quoscunque expellere valet, instaurat enim, & auget vitæ Spiritum sine quo nemo vivit ; nunquid mirius hac medicina universalis, qua veteres Philosophi imperfecta metalla ad perfectionem ducere connixi sunt, & corpora humana à morbis omnibus vindicabant : jure itaque appellarunt ipsam medicinam universalem, alioquin elixirem, idem eniã refert, aut lapidem ironia referentes medicinam fixam, quæ igni præliatur eaque permanet, & absque ulla evaporatione resistit : præterea lapidem Philosophorum nominarunt tanquam eorum inventum, atque lapidem non lapidem dixerunt, nam in virtute & efficacia eminet lapis iste aliis quibuscunque gemmis ; verumtamen non lapis dicitur etiam quia non est in substantia lapis proprius præterquam similitudine : at si forte aliquis objiceret non esse hunc lapidem Philosophorum, neque ab eis excogitatum cum varii cespitantes existiment materiam lapidis variam, undique sunt responsiones : quibus unusquisque eligere potest, quod ei magis arridet, vel juxta sensum suum in quo abundat, licet in ipso plerique decipiantur, ne tamen Tirunculus more Talpæ vagetur amore, ut ipsi proximo debeo, & conditione, (ut in Sacris Literis) consulo inspicere sedulo opera nostra, ex eis enim facile percipiet nos satis demonstrasse lapidem nostrum metallicum esse originem omnium minerarum, in ipso enim ceu androgyno, sive hermaphrodito vigent Mercurius & Sulphur metallorum seminata, ex quibus construitur lapis : quamobrem cum ipsam noverit veritatem deosculetur eam, atque ejus semitam sequatur, ut ducem naturam habeat materiamque operi idoneam, & naturæ familiarem, ac magis propinquam pro hujuscemodi negotio : Idecirco itaque assumatur leonis rubei caput mortuum post separationem sanguinis & spiritus in tumulo bociæ relictum, quod in furno reverberetur, donec in calcem penitus vertatur, quæ mox in proprium phlegma, idest, in Lympham, jam initio effluxam artis auxilio à chaos materia prima obruat, quousque sale exuat, inde phlegma sale corporis exusti imbutum colo trajiciatur, & vesica vitrea leni

leni calore coaguletur, ac iterum solvatur ut artis est, filtretur demum in firino calore cura ut concresecat, sæpius ad perfectiorem depurationem, consistet enim sal terræ instar aquæ congelatæ in lapidem crysta linum firmamentum operis est terra magica deductum, quare à quibusdam Cælum secundum magicumque à quo ortum est cælum primum in substantiam aqueam magis puram : saleem autem quippe aquam siccam Gebri quatenus est corpus terrestre depuratum pro matre & sponsa primi Cæli habent Philosophi : Idem vocarunt ipsi Infantem ex Virginea terra matre antiqua Chaos ortum, qui nutrirî exposcit suo lacte jam liquoris forma destillatione extracti à primo ente, ex quo formatus est Adam : hinc Sal firmamentumve dicatur humore mercuriale exutum præ nimia siti appetit humectari suo analogo humore, exinde finxerunt Poetæ prædictum more vulturis vociferari petens pro ope ablatum liquorem sibi restitui quo denique alijs opem ferre queat : quano- brem saleem suo spiritu reservato ad duos digitos irrigare operæ pretium est ac æque digerere & distillare, mox rursus novum spiritum eademque mensura servata affundere exigit opus ac eodem ordinè perseverandum censeo quousq; pars volatilis superet partem fixi, adeo ut omne sit aptum abire sublime ac usque ad sidera extolli tunc itaq; Vase sublimatorio includunt ipsum & igne ut artis est ad cacumen vasis locum sublimiorem ut puta Cælum Vasis evolare cogunt, quod ironice proferunt in aquilam cælestem exaltari, quæ talcum & quamlibet unionem orientalem luciditate excellit : idcirco prædictum saleem cognominant armoniacum alioquin etiam mercurium philosophorum, cui ubi inferre velint formam tincturam & animam adiiciunt gluten sulphureum tanquam agens, in quo sunt tinctura, forma & anima, hoc igitur glutine liquoroso prout fermento incerare incumbunt saleem exaltatum in 3 philosophorum ipsam quoque reiterant imbibitionem pondere & mensura philosophica; idcirco audite sapientissimum *Salomonem Regem Hierusalem lib. 11. sapientia, omnia disposuit Deus in numero, pondere & mensura*: meminertis expositum fuisse superius, cap. 20. de *Clyffo*, in triadem uniri, videlicet corpus, spiritum & animam hæc sunt tria principia sæpius cognominata

nominata sal mercurius & sulphur quæ nunc amplexu matrimonio
 collocavimus strato tori furni secreti, veris Philosophis no-
 to, ut perfecte coquatur Triades unita tempore congruo, nec
 non calore analogo naturali fixetur, quod Innotescet ubi om-
 nibus elapsis coloribus mundi fulgeat denique purpureo tam
 optato. Tunc orta erit Salamandra fixa perpetuas in igne flui-
 da & penetrans quæ dicitur elixir lapis vera ac universalis me-
 dicina, quæ per os assumpta dosi unius grani sanat corpora
 humana & ab omnibus morbis quamvis deploratissimis liberat
 & redintegrat ea: operaturque instar balsami, qui vitæ spiri-
 tum hominum recreat, custodit & auger, præterea cum depre-
 hensum sit experientia adversari venenis conequitur atque cog-
 nationem virium lapidis bezoar habere, quamobrem merito
 à quibusdam communicatur ei nomen lapidis bezoar ipsius:
 ita ut medicina spagirice parata plurimum valeat reficere vi-
 tam nostram valida sua virtute cælesti, nam omnia membra,
 sanguinem spiritum, & calorem naturalem more vegetum in-
 staurat, cujus beneficio utinam tot annos vitam producere que-
 amus, quot Nestor aut Noe, ac æque ditescere valeamus, ut
 Cræsus: Quam maximum beneficium præter alia infinita no-
 bis largitum est gratis ab Omnipotenti Domino Deo nostro,
 velatum tamen diversis simulationem involucris, ne ab homini-
 bus prævæ voluntatis raperetur perperam, neque idiotis palam
 esset, ipsi enim aliis inutiles, sed pro seipsum tantum ortos pu-
 tant: viris autem evangelicis duntaxat qui pro omnibus sunt,
 permissum est sub finibusque ingeniis atque Musarum cultori-
 bus reservatum, quamobrem superiores Philosophi à consueto
 loquendi usu recedentes annexi sunt sub diversis affectibus si-
 mulatisque affectibus occultare arcanum ac ipsius fructus tam
 præciosos exemplum assumptes à Natura sagaci, quæ triticum
 producit munitum tegumento aristæ, ut sub tulela spicæ à mor-
 su avium tueatur: studiose itaque intueri oportet synonyma
 magica seu astraalia, symbolaque omnia, ænigmata, allegoria,
 figuras, & quæstiones obscuras quibus usi sunt ipsi Philosophi
 omissa plana sermonis serie: ubi abdiderunt opificium nostrum
 magicum fabula Thesei qui ab Atheniensibus sorte missus fuit
 Cretam à Minotauro devorandus labyrintho, at Theseus consilio

lio *Ariadna*, & ope occidit Minotaurum, & in primis conclusit ei os cum tribus pilis è sale chalcanti cuius eximia facultas est confringere os leonum, Ursorum atque Taurorum, ita ut mordere nequeant: Demum filo duce accepto ab *Ariadna* evasit è labyrintho: nam pro filo intelligitur ratio qua vestigia rexit ambagesque resolvit: prætera pro tribus pilis non picis, sed indicantur poma tria aurea propter quæ Atlas id est liquor seu aqua mercurialis velocissima cursu coacta constitit vi salis magici nempe æris nostri, sulphurive philosophici, his deprehenditur concurrere materiam Mercurii pro subiecto generationis ac principio primo in quo imprimenda est forma, cum mercurius sit liquor unctuosus vaporosus velocissimus in cursu naturæ aqueæ cui inducitur forma, & vita à sulphure agente, & balsamò naturæ, quare principium formativum dicitur hoc aereum, & igneum est præter, quod naturæ æthereæ participat: & postea materiæ proximum est principium terreum salis coagulat enim & conservat unitam materiam cum forma in corpus absolutum quod perficitur ut terminatum fuit binis operationibus universalibus, quæ tamen inter se distant diverse operantes cum quælibet earum oppositum alterius agat: quomobrem Philosophorum quidam æquipararunt ipsas operationes columnis *Herculeis*, quæ sunt Montes duo oppositi, unus in litore Africæ, & alter oppositus est in litore Europæ: Alii vero confimili ratione ducti comparare visi sunt predictas operationes Polis Mundi cælestis, hi sunt cardines nempe partes Cæli duæ immobiles sibi mutuo oppositæ, quarum altera est ad septentrionem, & alter ad Austrum: his vero quemadmodum circumvolvitur sphaera mundi, sic etiam arcanum opificium vertitur ilis binis operationibus oppositis, quarum prima est quæ solvit congelatum in primam materiam, & in spiritum attenuat eum: Altera oppositum agit, nam sistit, & concresecit, quod solutum est congelat, liquidum & fixat quod est volatile, idcirco singulis his operationibus prosequitur opus alternatim usq; ad finem: in quo peragendo summa adhibenda est diligentia, ne peccatum in defectu neq; in excessu committatur: præ aliis vero Deum implorare decet, ut propitiet nos, & illuminet corda nostra; nam sine ipso factum est nihil, & juxta, *Psal. Nisi Dominus adificaverit domum, in vanum laboraverunt qui adificant eam.*

CAP. XXV.

*Praxis olei è Vitriolo compositi ac de
Monarchia Theophrasti Paracelsi.*

Opportunum est aggredi modum eliciendi oleum à Vitriolo cum alienis compositum, licet quandoque uno aut altero, interdum quoque pluribus, & variis admixtum: variis enim varia fiunt, quæ constituta existunt sub secunda differentia compositorum commemorata, *cap. 20. de Clyffo*: & si compositionis medicamentorum duplex est causa, quam *Galenus* exposuit auctoritate *Hippocratis lib. 1. de compos. medicam. per Gen. cap. 3.* ita dicens cui tamen nonnulla adiciamus aliquando virium ipsius vehementiæ obtundendæ, interim insuavitatis mitigandæ gratia quemadmodum *Hippocrates* in libro de victus ratione in morbis acutis: ex quibus facileprehenditur fieri structuram cum alienis, quæ valeant remittere vim noxiam, & nauseam quoque eximere, ut eveniat medicamentum lene tutum atque suave: nihilominus præter hanc sententiam docet ratio comprobaturque experientia allici quandoque alia posse, quæ in opposito agant adeo ut medicamenti vires intendantur ubi opus exposcat exterius administrari, aut tenuissima eveniant quousque per alembicum potissime transferant, idcirco *Virgilius in Buc.* scripsit sic parvis componere magna solebam: de his vero singulatim ac fusc agetur ubi offeretur occasio: cum occurrat in præsentiarum pro exordio compositorum recensere armoniam sive monarchiam *Theophrasti Paracelsi*, quam prodidit libro *aurora Philosophorum*, alioquin *Gerardus Dornus* ipsius interpres vocavit Congrietem *Paracelsi de arcano Vitrioli* rubeaque tinctura ex eo prolicienda citra calcinationem, nec non citra vehementem destillationem detestatus est enim *Paracelsus* extremum ignem asserens exuere oleum chalcanti sua propria tinctura, atque omnidulcedine, & fragrantia, quapropter intendit *Paracelsus* leni igne

ne elicere succum Vitrioli ac oleum nobile, & fragrantissimum cum tinctura, & dulcedine: at longe se res habet immo à ratione alienum hoc pace tanti viri proflus censeo cum enim tinctura sit in oleo sive in parte oleaginosa, quæ centro corporis residet tenacique substantia adheret parti terreæ, quamobrem fortioris ignis gradum requirit, ut segregari enuclearique possit, id ipsum experientia docuit nempe vehementissimo igne destillari oleum à Vitriolo prius ad rubedinem usque calcinato ita, quod reverberii igne aut saltem extremo exequantur prædicta, præterea his favet auctoritas celeberrimorum scriptorum: nihilominus modum à *Paracelso* descriptum recensere non omitam: In primis itaque jubet vitriolum purificare à lutosi viscosisque ipsius terræ, imperfectionibus solvendo ipsum, cum sua tinctura in aqua communi, quæ mox colo transmissa committitur igni, quam leni, ut ad exiccationem levem evaporetur aqua residetque Vitriolum magis mundum, verum animadvertit in evaporatione aquæ chalcantho imbutæ penitus solem evitare ne tincturam cum arcano absorbeat sol, quare periret arcanum: rursus vero æque, ut primo aditu solvatur vitriolum in aqua dulci, inde per filteri singulam transeat, & levi igne exiccet, quod sæpius rectificando reiteretur expresse decrevit donec omnem terream impuritatem amittat vitriolum, innotescit autem, hoc ubi amplius non conspiciantur fæces, quod demum vase vitreo colligatur sic ad unguem depuratum, deinceps calido hipocausto fervetur vas peroptime clausum ne halitus efflentur, ibi vero digeratur Vitriolum mensuram aliquot spatio, quo varii apparebunt colores, ac tandem in supremam rubedinem desinent: rursus vero, ut latius repurgeatur Vitriolum in rubedinem physicam versum demergatur aceto, ubi vero solutum fuerit opus est filtro, aut charta emporetica, aut alio quovis modo percoletur deiciendo fæces, quæ dissolui nequeunt, percolatumque evaporatione leniter exiccet, aut distillatione detrahatur acetum ne amittatur, quod priori efficacius eveniet: toties vero solutionem Vitrioli in aceto reiterare expedit quoad prorsus à fæcibus mundum & rectificatum ab omni terreo inquinamento evadat, demum illud depuratum Vitriolum boccia vitrea concludatur, cui
aleni-

alembicus superponatur, stipenturque commissuræ ne spiritus diffilare neque exhalatione evanescere queant, ut *Theophrasti Paracelsi* verbis utar, tunc igne lento suavique destillatione è Vitriolo proliciendus est Olei spiritus, hoc autem appellavit oleum benedictum asserens carere omni acedine imo dulcius quocunque, alio balsamo, & quovis aromatico delectabilius esse: rursus verò emergit ibi ambiguum, utrum si per alembicum destillari possit oleum, vel ne, cum nil aliud sit alembicus præter, quam cacumen, & summitas tegens bocciam rectam, & altam adeo, ut necesse sit in altum ascendere, quæ destillantur per alembicum quare æque dicuntur distillari per ascensum: In opposito autem constat oleum ac omne pingue descendere potius per vas declive, quod dicunt descensorium, videtur itaque consequi summe errasse *Paracelsum* quamvis excusandum sentiam, ut objectum crimen ab eo repellatur operæpretium est animadvertere Vitriolum adeo tenuissimum, & spirituale factum esse tot operationibus, ut facile in sublime elevari queat, & per ascensum distillare, nec quisquam in posterum vereatur: rursus vero, ut redeamus ad arcanum *Theophrasti Paracelsi* decerpere memineritis tertiam foliatam albißimam nitidamque nivis instar, quæ imo boccix resedit post hanc possorem distillationem, inde, ut construamus magisterium expedit phiala ex cipi terram ipsam prout ipsius magisterii corpus cui sensim affundatur oleum suum in quo sunt anima, & spiritus Vitrioli, hinc momento oleum amplectitur corpus suum, quemadmodum anima solet maximo desiderio copulari corpore ejusque amplexu magnopere delectari, quamobrem prædictorum copulationem Analoge *Paracelsus* appellavit Matrimonium, quod in furno secreto Philosophorum reponit ibique per quadraginta dies continet, quibus absolutis perfectissimum habebis oleum admirandæ virtutis, quo Mercurius, & silentia imperfecta in solum perfectissimum vertuntur: præterea ipsius medicinx multiplicationem hoc modo habebis, sume Mercurii corporalis partes duas olei benedicti, partes tres ad invicem permisceantur, & quadraginta diebus in digestionem permaneant, & sic in infinitum multiplicari potest: quatenus vero sit medicinx tribuendum curat omnes agitudines mundi, quæ corpo-

humano accidere solent, nimirum omnis generis remedia prodit Vitriolum : quæ tamen omnia unusquisque experiri poterit, ut ait Apostolus, *Probate, quæ bona sunt tenete.*

CAP. XXVI.

*Divisio Elementorum Vitrioli aliorumque
Ope, & Miscelo.*

EXpositis singularibus modis segregandi elementa Vitrioli, qui tan en modi unicum complectuntur ens nimirum per se, vel seorūm citra ullius miscellam : expedit ulterius progredi ad ea, quæ aliorum accessione assequuntur compositorum nomina de quibus memineritis præteritum fuisse, *cap. de Clyffor* : quare hujuscemodi alia hic addam, quæ negotio nostro congruant : videlicet de modis, qui plura comprehendunt : infirmis vero à paucioribus exordiendo instituemus, quemadmodum compluria commiscuntur ut eorum ope magis attenuetur substantia Vitrioli, & cum eis dissolvatur, ita ut potissime in quolibet partes entis elementave dividatur, ex quibus jam compositum erat à natura : hinc eadem ratione ad majora ascendere præstat, quare plures constant modi, quibus essentia, & olea Vitrioli varie composita eduntur, quemadmodum paulo ante indicavimus : in posterum vero per exempla imitanda late constabunt.

Cap iatur itaque Vitriolum Romanum, vel aliud cujuscunque generis, deligatur tamen melius inde commoliturum reponatur in catino eique affundatur acetum acerrimum distillatum, & calefactum, quod rudicula, id est, spatula lignea agitetur usque ad dissolutionem, solumque colo filtri trajiciatur, mox ipsum cucurbita excipiat vitrea, cui superponatur alembicus jungeturque vas recipiens, demum omnibus connexis atque rimis, & juncturis glutine occlusis balneo maris locetur, & ignis gradatim suppeditetur, quousque humiditas distillet usque ad spissitudinem.

tudinem cremoris hordei tunc remotis alembico, & recipienti occludatur, & fimo equino calido circumsepiatur, ut materia digeratur, quindecim dierum spatio, quibus elapsis transferatur cucurbita in diplomate rursus munita alembico, & recipienti molliisque supponatur ignis ut distillet, quod effluere aptum erit huiusmodi caloris gradu, prodibit enim elementum aquæ, quod custodiatur: Reliquum vero in alteram bociam vitream luto sapientum oblitam reponatur, & secundo ignis gradu, qui est cinerum, ut moris est evocetur stillatim spiritus acidus, id est, aeris pars: eadem ratione procedendum est ad distillationem olei elementi ignis, nempe tertio ignis gradu, qui est arenæ, cuncta tamen possent unica vice, quamvis ad invicem confusa evocari acerrimo igne, quæ postea seiunguntur singula sua proportionato igne: de his autem non est cur multa dicamus, parantur enim hæc eodem modo, quo sepius recensuimus jam *cap. 9, 10, 11, & 12.* neque inter se distant præterquam mista sint quædam ex pluribus, aut alia simplicia singulariue dicas: superest parare terram ex facibus relictis post distillationes, & fundo vasis residens, facile autem paratur terra si in scobem redactæ facies reponantur in vas figulinum vitro oblitum semiplenum, & clausum lutoque obductum exponitur fornici, ubi horis sex saltem reverberetur, ita ut tenuissimus fiat pulvis, quem imbebe cum elemento aquæ, deinde molli igne urgeatur distillare, quod septies reiteretur singula vice calcinando terram mox eam imbuendo humore, ut supra, & distillando, tunc enim elementum aquæ purificatum erit, quod seorsum custodiatur: præterea eodem ordine, & cum ipsa terra purificantur cætera elementa, quæ singulari n segregata, & depurata, rursus omnia ad invicem copulari unisque possunt, ut fiat unitas, & Monarchia supra commemorata ex mente *Theophrasti*, huic enim adhæret: terram inde magicam à facibus segregatam molire oportet, & cum ignis elemento trito, & rubefacto copulæ, & rursus una terere super lapidem porphyreum, his vero aquæ elementum molendo reddatur mox subsequenter addatur imbuendo aeris elementum adeo ut, rursus uniantur, quatuor elementa in ampulla vitrea, & optime opilata contegatur fimo equino quoad penitus solvantur omnia, & liquecant deinceps.

inceps solum recondatur soli vel cineribus tepidis donec ficescat, nam lapis evadet durus, cujus pars cadit super centum & mundi, & purificati, dum tamen in tigillo calefiat super ignem projicitur lapis iste tritus, nam illico vertet & in v : quatenus vero ad medicinam corporis humani mira operatur.

CAP. XXVII.

Abditum senis Experimentum.

MEmini Senem Clarissimum patrium meum Medicum non vulgarem, imo *Apollinea* Disciplina eruditissimum, Qui longa experientia ductus capiebat lib. 12. Vitrioli Romani stactici, quod tritum dissolvebat lymphâ calidâ, eumque frigidam colostrajiciebat filtro, rursus vero Vitrioli residuum alia mergebat ferventi lymphâ, & percolabat, ut primum, ter quaterve cunctas abjiciendo faces: præterea solutiones ambas inferebat in matulam vitream, aut in ollam fictilem devitratam, quam leni igni exponebat, quoad evaporasset aqua, & iterum Vitrioli corpus concreveret fundo coloris citrini, sed dimidii diminutione, reliquum enim defecit in defecatione per solutionem acta. Tunc Vitriolum ab omni sorde ita depuratum conterebat, atq; tripertiebatur ipsum mox in tres retortas indebat, quas luto artis loricatas exiccatasque locabat furno venti cum suis recipientibus vasis arte annexis inde furno testato subjiebat ignem trium carbonum, qui accensi erant hoc lenis ignis gradu perseverabat, quousque fluxisset phlegma cætero aridis prosequeretur ignem sensim adaugere lignis, donec fumi apparerent albi in recipientibus vasis, ipsi enim sunt Vitrioli spiritus tunc eo magis ignem ciebat, ut ad extremum ignescerent vasa, donec penitus desierint fumi omnesque vapores, ita ut vasa exacte claruerint: hoc termino distillationis consequeretur aquam gloriosam, quam excipiebat, ac seorsim custodiebat vesica vitrea optime clausa.

Deinceps è retortis fractis excipiebat cadaver, ac tenuissime molibat

molibat ipsum, idem aqua communi fervida mergebat, ut caveris salem extraheret, in aquam enimmersum solvitur usque corporis sal, quare ut separaretur, expedit aquam sale prædicto imbutam segregare à capite mortuo & usque, inde eam filtro ter saltem extillare denum matula vitrea affundere, ac igne leni congelare, nam in salem albissimum concresecet.

Præterea prædicti salis uncias binas molire expedit, quam tenuissime id ipsumque ampulla vitrea immittere, mox quoque super eum aspergere aquam gloriosam jam supra servatam, ut digito uno tantum supermineat evitando superfluum ne pereat opus: demum fimo calido inferebat ampullam, ac circumsepiebat præter os ipsius ampullæ, quod supra finum eminere constituebat, clauso tamen ore ipsius ampullæ cum antinotorio, & glutine è farina volatili calce, & albumine ovi, ibique octiduo consistere dimittebat, hoc enim termino consuetum est solvi salem in aquam, idcirco elapso ipso tempore extollebat vas à fimo, & inclinato vasis ore sensim effundebat, quod solum erat in alteram ampullam, & in ipsam æque clausam custodietur liquor, præter quod ex se commutabitur in lapillos pro usu, ut infra.

Rursus vero super residuum salis non soluti novam affundebat aquam gloriosam, & benedictam quantum superemineat digito uno, inde recto clauso ore vasis vitrei, ut supra locabat fimo octiduo: quibus actis detegebat vas, & reclinato ore ejus effundebat, quod solum erat in aliam ampullam, & per se custodiendum transfundebat.

Tandem, quod insolutum retro manserat, ceu nullius valoris abjiciebat, aut exiccabat, ac demum igne validiori, quamlibet absolvebat humiditatem, Inde si quid pulveris residisset ponderabat nulla alia sane de causa præterquam, ut sciret ad unguem quantum lapillorum solutum fuisset.

Ne per inania nubila subeamus, æquali lance libretur statutum opus, & ubi defuerit sal, qui solvi nequirit insolutum, abjiciebat bonus senex, & supplebat novo sale, hoc enim ordine servato æquabat dosim propositam, vice deficientis igitur totidem salis novi ingerebat in matulam vitream, & super aspergebat aquam gloriosam, quantitate, & ordine, ut supra expositum fuit de prima solutione salis.

Cum

Cum vero exilimasset binas uncias salis solutas in pluribus, aquæ glorioſæ portionibus, ac in lapillos concreviſſe ad invicem, omnes in matula vitrea conjungebat una cum vaſe recipienti, ſtipabatque juncturas ne diſſaret, & diplomate diſtillabat phlegma ab eis, ita ut lapilli reſiderent forma maſſæ ſalis cum ſpiritibus aquæ tantum.

Rurſusque ſali immittebat novam, aquam glorioſam quantum ſat erat vix regere ſilem, biduoque vaſ ſituabat ventre equi in digeſtione, mox duplici vaſe exaltare nitebatur donec effluerit phlegma, ac idipſum repetebat opus ſupra recenſitum, nempe novam affundendo ſali aquam, & digerendo, ac æque diſtillando phlegma, quod ſæpius reiteretur, quoad materia ſalis noſtri fiat ad inſtar Camphoræ, quod procul dubio evenire conſuevit, quinta aut ſexta ſaltem vice juxta probitatem magis vel minus lapidis noſtri metallici.

Tandem ſi altera vice reſumatur opus diſtillandi phlegma reſidebit, imo vaſis materia ſalis penitus phlegmate immunis verum ad inſtar butiri clari, quod expedie ingeri in ovo philoſophico longi colli inde hermetice clauſo.

Præterea ipſamet immenſa medicina, ut perficiatur recta indiget coctione, quæ per gradus caloris varios abſolvitur, in primo enim gradu conſtituitur ovum philoſophicum medicinam continens, furno cinerum, cui ſubaccendatur lucerna munita oleo, & thryalli quinque filorum, ut calorem per quam lenem inducat, quo tantum excitentur ſpiritus materiæ medicinalis, adeo ut circa ejus maſſam videantur circulare; cum vero deſierint, augendus eſt calor ut accedamus, uſque ad ſecundum gradum, quapropter conducit multiplicare fila thryallis, ut altius circulare queant ſpiritus ſupraque eminere, quorum deſitus expeter, atque augeri calorem ad tertium gradum, hic æque exequitur ſi ſalis ampliatur ellychnium, ac ſucceſſive ſemper magis unaque cum oleo tueatur lucerna, ita ut ſpiritus circulando aſcendant ſublimiora, quoad fixi conſtiterint, tunc extinguitur lucerna, mox frigefactum ovum philoſophicum loriceſcit luto ſapientum, muniatur itaque ut prunarum igni reſiſtere queat, hic erit quartus gradus caloris, ac omnimodæ perfectiſſimi ſupplementum.

Ex inde aptetur ovum inter quatuor lateres circuitum agentes medium vero circuitus, nempe, eorum vacuum repleatur prunis, quibus circumsepiatur ovum undique, ac supra tueatur per diem naturalem, eoque elapso, & vase frigefacto, reperitur eliciturque medicina fusibilis ut cera, colorisque rubea ut sanguis, & dicitur sulphur extractum à lapide nostro metallico conferens ad rubeum, nam si hujus medicinae pars projiciatur super octo partes lunæ fusæ fixabit eam, & vertet in lo em obrizum colore, substantia, & pondere, & in omni examine probum.

Quamvis præscriptæ Medicinæ facultas præcipua sit fixare, atque tingere, nihilominus summa energia conducit, si soli per Metamorphosim jam transmutato, ac rursus fuso annexeris portionem sextam *Apollinis* mineralis, referet enim vicem fermenti, cujus proprium est ducere de potentia ad actum, constabiletur itaque ut æquum omne exactumque judicium sustineat.

Quapropter ex proposito fermento ducimur ad multiplicationem medicinae, ut infra. Cape hydrargyri depurati, & fervefacti aceto, & sale, mox per corium transacti, cui additur *Apollinis* in elimatam scobem, aut in folia tenuissima redacti uncia, & optime agitur, quod amalgama fiat cui tandem alteram commisce unciam præscriptæ medicinae, & in pulverem deveniet: Quem ovo philosophico reconde, sigilloque *Hermestis* claude ipsum mox cinerum clibano caloris gradu primo reponere ubi trium dierum naturalium spatio consistat hoc expedito auge calorem, usque ad secundum gradum, quem prosequere aliis tribus diebus: Demum ascendens tertium gradum, & persevera quousque novendium absque ulla interceptione compleveris: Postremo expedit ovum ipsum luto artis munire exiccatumque locare in laterum circuitu prunis pleno, ut supra constitutum fuit ac eodem ordine succedet consequi medicinam, cujus portio cadit super octo lunæ, ut in *Apollinem* vertatur optimum absque alia societate.

CAP. XXVIII.

De aliis modis evocandi oleum à Vitriolo aliorum ope, verum absque Elementorum divisione exordiens à liquidis prout menstruis.

Perique habentur equidem modi ad evocationem olei è vitriolo præsertim alterius auxilio prout aquæ tantum, aut aquæ mox aceti, aut lotii puerilis depurati, aut capitelli, id est, lixivii, aut aquæ vitæ ardentis, aut cum alijs liquidis, ad hoc munus aptis, quæ menstrua dicuntur, prout inferius palam erit, verum enim hujuscemodi modi fore omnes continuata serie exequuntur, eodemque propemodum ordine, vel parum inter se distant, ita ut ipso stylo conditi videantur omnes, quamobrem ne prolixitate labamur, qua tedio legentes afficiantur, eadem sæpius repetendo, cum tamen neque ipsa penitus omittemus: prædictos itaque modos uno concludemus capite, quam breviori sermone fieri poterit: & præ alijs sequens occurrit: Dissolvitur vitriolum in aqua communi limpida, ac tepida, inde solutio ipsa frigefacta segregatur à facibus colo per filtrum proprium, aut per filtrum chymicum quadruplicis chartæ substrato setaceo, quod sæpius fiat donec absque sedimento relinquatur pars liquidior, quæ vase vitreo ampli oris transfundatur, ut macula vitæa est, cui subjiçitur ignis, ut evaporet aqua, ac denique coaguletur, nempe in corpus suum pristinum concreascit vitriolum magis equidem mundum, cujus margini superiore an nascitur flos chalcantli subcæruleus, aut viridis, prout erit vitrioli tinctura admodum tener, sed in usu pro flore tincturæ esse potest: præterea vitriolum, hoc jam solutum, ac probe colatum, & concretum extendunt soli, quoad albescat, tunc ipsam molire expedit, & in leutum vitreum vas distillatorium, sive in vesicam

vesicani flexam vitream luto sapientium munitam recondere :
mox eam Reverberii furno locare eique vas recipiens annecte-
re, ac igne duodecim horarum distillare cogitur oleum chalcanti-
thi, una cum aqua : quo ita mixto utuntur Spagyrici interius
exhibere, sic enim mixtum evadit temperatum, quare alterius
aquæ mixtionem excusat peculiaris ipsius aqua : Sin aliter hoc
immittunt oleum ita confusum, cum phlegmate in matulam vi-
tream, & cinerum igni committunt ore matulæ detecto, ut e-
vaneat aqua præ calore magis minusve quantum libuerit oleum
acrius, aut mitius, quamvis alia aqua, vel liquore congruo dul-
cescere queat : Alii quoque industrie solvunt Vitriolum Roma-
num vendibile, tritum enim tantum obruunt in aquam com-
munem fontis, vel putei mox, quod solutum est, colo trajiciunt,
ac demum efficcant dum tepidis cineribus mittunt, donec eva-
poratione penitus evanescat. aqua : rursusque concretum imo
vasis residat vitriolum tenuioris tamen substantiæ, quam antea :
præterea ipsius vitrioli solutionem, reiterant nova fontis aqua
eadem ratione percolando, & congelando, quod quater perfici-
ciunt solvendo, colando, & congelando nullis exceptis : Idem
denuo subsequitur opus reiterari, ac toties pari ordine solvendo
vitrioli in ipsum ex aqua concretum rursus in aceto, vice aquæ
mox percolare expedit inde igni congelare, quod residet tan-
dem validiori igne cremant donec synopidis instar rubescat, de-
inceps sub dio sive Jove Sereno exponunt per duas noctes, vel
quod humescat, tunc aqua ardenti irrorant eum leutoque vitreo,
luto artis obducto, excipiunt, & furno reverberii locant, ac igne
supposito distillare cogunt aquam ardentem una cum aqua phle-
gmatica vitrioli seorsum colligendo, & novo vase recipienti
mutato, ac igne ad summum vigorem adaucto oleum exsudare
cogunt, quod tribus horis extillabit potentissimum ad abscessus
incidendos: idem quoque oleum vicem aquæ corrosivæ supplet,
satiùs enim hoc corrumpit hydrargirum, & in præcipitatum al-
bum vertit eum.

CAP. XXIX.

*Oleum vitrioli compositum Scriptum à
Bernardo Penoto Aquitano.*

Affunditur colchotari tuso Vinum album generosum sufficienti quantitate, mox igni ferveant pixide opus est, usque ad siccitatem, inde rursus molitum colchotar indatur retorta loricata cui annectatur conceptaculum: idcirco igne semisopito urgeatur passim augendo, ut moris est, in primis effluet aqua limpida mox vero mutato conceptaculo colligitur oleum rubeum, quod emanat instar sanguinis, præterea commisceantur oleum, & aqua, ac sæpius ad invicem rectificentur, ut in unum redigantur, cui additur totidem optimi spiritus vini, & mixta digerantur atque in pellicano circulari expedit, donec acquisierit odorem fragantissimum quintæ essentiæ: Tun cipsius circulati excipias patina libram unam cui admisceas camphuræ drachmæ dimidium, ac totidem unicorni, spodij drachmas duas, rasuræ cranij hominis, omnium sandalorum singulorum uncium unam, succi coralli scrupulus duos, visci quercini, seminum, & radicum peoniæ singulorum unciam unam, Moschi, & Ambari singulorum scrupulum Unum: hæc omnia ad invicem mixta in phiola vitrea clausaque omittantur digeri, nam liquor eveniet saluberrimus adversus omnes ægitudines quamvis contumaces atque rebelles.

Alii septies dissoluunt vitriolum quale est venale in aceto simplici aut aceto distillatione excepto, solutumq; excolant linteis linguis, deinde in corpus aceto in halitus emissio, vel distillatione levi detracto redigunt: hoc tandem intra prunas aut furno reverberii exurant quousque ad rubedinem constitierit: demum in bocciam flexam reponunt ac igne validiori urgent distillare oleum rubeum.

Qui verò vice aceti utuntur capitello, ex cinere, calce, & aqua

qua facta, aut puerorum Urina despumata, ac filtro transacta ad solvendum vitriolum, quod inde filtrant ac efficcant, eodem tamen ordine ad unguem servato prout de aceto assertum fuit, nihilominus magis augment pondus vitrioli dissoluti in capitello aut lotio, quam aceto ob eorum sales: præterea, quod lotio solutum quater erit efficcatumq; mox ad rubedinem usum appellant vitrioli crocum à similitudine, hoc omnes medicinas suo colore inficit si eo commisceantur præsertim sales, & præ aliis ammoniacum dum equali pondere ter sublimare cogantur, ut moris est, hoc denique sublimatum tritum super lapidem porphiridem loco frigido, & humido, aut clauso vitro sub fumo equino sex dierum spatio solvetur in liquorem nuncupatum à Spagyricis oleum de croco vitrioli compositum: ut ærugo crocea vitrioli, vel sanguis terræ, quo si imbibatur calx & transit in calcem solarem quæ in Apollinem facile commutatur: ut Exurunt tamen quidam vitriolum in olla cohoperculo causa ac luto artis oblita relicto tamen parvo foramine in vertice, ut fuliginosæ exhalationes, quæ animalibus, & plantis perniciosæ sunt, penitus efferantur igne prunarum aut furno reverberi donec assetur, usque ad rubedinem, quod equidem diminuitur per medietatem, id ipsum vitriolum simpliciter rubificatum appellant vitrioli crocum simplex, alii facem vitrioli collocat vitriolum fixum, quod si layetur elicitur sal, mox si reliquum in pollinem siccam reducat, dicitur terra damnata, quæ dulcis est, id est, citra saporem facultatem habet ulcera siccare sine morfu, cicatricem inducere eis, confert tumoribus aquosis, hæmorrhagiæque vulnere sistit: idem operatur aqua fontis in qua bullierint fæces, vitrioli combusti, curat ulcera, quamvis prava, cancrenas compescit, resolvit herniam varicosam ejusq; dolorem demulcet, & facit detumescere testes, custodiatur tamen interula ne madesiat illa aqua, nam si exinde lavaretur lixivio, illico inficeretur colore luteo inseparabili: quidam pro arcano utuntur ipsa aqua decoctionis vitrioli rubificati dum ipsa clarificata, & acris sit longa ebullitione, ubi velint arma, vel alia ferramenta deaurare prius optime absterfa mades faciunt penna, vel gossipio, & aqua ipsa croci vitrioli, illico enim arma colorem æris emulantur, tunc amalgama ex auro fino, cum hidrargio.

hidrargiro factum adherabit armis si obliniantur stilo, vel aris penna, vel quovis alio instrumento arti idoneo, quibus aurifices utuntur cuspidem aliquantisper obtusa, & si arma hoc amalgamate infecta apparebunt argentei coloris ob q̃ Veruntamen postquam sub cineribus calidis sepeliantur citra prunas donec evanescat hidrargirus, ut paulo post intuendum erit, si tenaculis detegantur, ubi aureus apparuerit color, tunc modico cera linire oportet ea eliquescet enim tanquam oleum, ut satius liniantur, quæ rursus sub cineribus tegere expedit, nam breviori temporis spatio detrita optime deaurata erunt.

Sed redeamus unde digressi sumus; Colchotar perfundatur acetato stillatitia triplo pondere ac novendio continuato agitetur quotidie ter, mox lente per alembicum pellatur si vero non rubeat acetum stillatum quantum requirit opus rursus ipsum refundatur acetum colchotari tuso, ut satius attenuetur, ac tandem vi ignis evocetur, quod color rubeus arrideat pulcherri-
mus quare jure dicitur sanguis terræ, qui vitrioli propria est tinctura, Alioquin acetum philosophorum ubi vitriolum combustum, id est colchotar sexies aceto solvunt inde per retortam in arena proliciunt, quod tincturæ vicem gerit: & in usu solutionis lapidum atque metallorum: Quidam commiscunt arenam præsertim marinam, cum colchotare præparato ut supra expositum est.

Aliter colchotar infundunt in aquam pluvialem stillaticiam quoad colchotaris rubedine inficiatur aqua, operam tamen ludunt, qui phlegma suum peculiare omittunt pro pluviali aqua, mox per lacinias abstracta evaporetur, & concresecet tinctura, idcirco ritus ipse septies perficiatur, aut quousq; coalescat in duriciem lapidis, qui adnotus lingux summam dulcedinem referat, cujus facultas est; delere syrones serpiginosos, ac u cera graviora sanare: verum enim hoc est potius sal colchotaris ex cujus libra consuevit distillare unciam semis olei per leutum vitrium si libuerit.

Quidam asserunt construere oleum vitrioli fixum, ut infra patet, conspergunt aceto stillatitio vitriolum romanum vendibile, & in cucurbita digeri permittunt, mox ad siccitatem usque distillare urgent igne blando deinceps fracta boccia extrahunt
vitri-

vitriolum tundunt, & reverberari mittunt in olla clausum ne efflare queat horis duodecim; inde refrigeratum emittunt, & molunt ac rursus in alteram bocciam immittunt eique affundunt ipsum acetum, quod prius à vitriolo distillatum fuit: quibus actis macerare permittunt, demum rursus distillare igne leni quoad nulli amplius ascendant spiritus tunc capiunt illud vitriolum, quod erit rubificatum, & mundum ac duplo salis ammoniaci commiscunt in cucurbita, & sublimare cogunt, mox terunt, quod erit sublimatum, rursus quoque ipsum sublimare innituntur quod etiam tertia vice repetunt: deliquio tandem solui ac commutari in aquam ex se relinquunt, quam equidem appellant fixum vitrioli oleum; ei enim attribuitur cinabarim fixandi facultas.

Præterea accedit distillatio vitrioli soluti in urina puerili, menstruo præ aliis jam pollicito; Capiatur itaque libra vitrioli usque ad albedinem efficari quod vulgo dicitur Sfleumatum dum vero adhuc caleat, illico obruatur in urinae puerilis octiduanæ libris quatuor, & amplo vase coquatur per quatuor horas, deinceps hypocausto maceretur octiduo bis in die commovendo, quibus vero elapsis colo filtri traijciatur liquor qui tandem alembico septies evocetur: Tunc enim podagræ conducit, pthisi, & alijs morbis præter quod metalla resolvit.

Alii obruunt vitrioli libram in urinae puerilis optime expurgatæ, ut moris est, libram semis, & ad invicem urnula vitrea collocare expedit duplici vase tepido, ut octiduo digerantur, quibus elapsis apponunt ei capitellum vitreum conjungunt receptaculum, & stipatis juncturis augment diplomatis calorem usque ad fervorem, distillabit enim insignis aqua obtalmica, mox secunda effluet aqua priori paulo acrior, quæ dolor spodagræ tollit, si tepida cum lintheolis applicetur, ita vero pergunt sensim urgendo calorem balnei aut per cineres graduatos donec materia imo alembici recideat ad instar mellis; quam postea transmittunt in fideliā ferream igni expositam rudiculaque ferrea continuo agitant materiam ne vasi adhæreat, ac ita perseverant eousque omnis humiditas exhalarit, & tantomodo resideat sal vitrioli una cum sale urinae instar massæ densæ.

denſæ ac ſiccæ quam in ſcobem comminuunt, & in retortam lu-
to munitam immittunt, connexoque amplo recipienti, ac opti-
mè obſignato, ne ſpiritus exhalare poſſint ignem ſubjiciunt per
gradus, donec ad ſummum perveniat, ut mo'is eſt, videtur e-
nim recipiens impleri ſpiritus albidis, undique qui in ipſo fervo-
re, prout in aeris nubibus concreſcent in glacies, undique late-
rum vaſis recipientis pendentes, ſalem enim referunt glaciale
compoſitum ex duplici ſubſtantia : nempe Vitrioli, & Lotii, hu-
jus autem ſalis ſcrupulus, vel ejus dimidium ſi vino exhibeatur,
aut juſculo, aut quovis alio liquore concedenti ingens erit au-
xilium ad omnes obſtructiones jecoris, atque ſplenis, & procul-
dubio calculum diſſolvit urinamque ciet : præterea ſi glacies ipſa
exponatur cellario facile ſolvetur in aquam, quæ linteis admi-
niſtrata illico compeſcit inflammationes, & gangrænas:

CAP. XXX.

Oleum Vitrioli abſque Diſtillatione.

EX facili Vitriolum liqueſcit, & vertitur in formam olei,
atque citra diſtillationem, at ſola ſolutione in aceto obru-
tum acerrimo, dum ipſo immerſum leni ſerveat igni trium hora-
rum ſpatio, quod inde filtro tranſactum, rurfus congelari expe-
dit igni juxta artis conſuetudinem, & quod trigefies ſolvendo
ordine primo, coloque depurando eum, ac demum conden-
ſando exequatur, ita enim dubio procul in oleum verſum reſi-
debit Vitriolum: cujus uſus atque facultas eſt potius fixare con-
ſeſtionem amalgama, dictam ex apolline, & hydrargyro adje-
ctis oſto partibus ſalis aquilæ ſeparati, & fixi, ut infra palam
erit, quæ omnia ad invicem coercita in cucurbita vitrea, ſuper-
affundatur modicum olei præſcripti inde cucurbita Hermetice
ſigillata exponatur calori pro coſtione ſufficienti tribus annis
Philosophicis, aut uſque quo fixetur in medicinam perfectam,
cujus pars projicitur ſuper centum ſibaris ſervi fugitivi expurga-
ti, & vertetur in electum: Dum vero medicina elixatur ſup-
poſita

posita lucerna, ex porrecta quadragenis diebus quibus nigrescit: sexagenis autem albescit, inde octogenis rubescere incipit: nonagiesque rubea constituta erit: tunc augetur ei calor subji-ciendo Vulcanum carbonarium, nam recidivabit albedo, ac deni-que rubicundissima eveniet vigente Vulcano ad summum fusi-lisque ut cera erit medicina penetrabilis atque: verum cum in hoc opere absolvendo concurrat sal cognominatus aquila vo-lans fixatus expedit ejus præparationem, ut fixetur exponere, ne ullum relinquitur intactum quod desiderari possit: quamobrem superest, ut omnibus satisfaciam expresse explicare, ut inhu-metur sal ammonius solariatim scobe corticum ovorum in oïla luto munita: hoc autem cemento exponatur oïla in rota car-bonum qui circuli more accensi circumquaque ollam reverbe-rent gradatim duodecim horis: hinc refrigerata obruatur massa ollæ in aquam communem ferventem, ut segregetur sal ab omni terrestreitate inde refrigerata aqua saltem per decem horas quibus imbuta ac penitus condita existet sale, quare depuratio-nis gratia trajiciatur colo postmodum condensetur evaporatio-ne aquæ igni expedita, ita ut concresecat sal quod nuperrimi con-gelare dicunt: præterea sal ipse condensatus rursus cementetur scobe nova corticum ovorum reverbereturque inde solvatur, & percoletur, ac denique in salem condensetur quod sapius fiat primo ordine ad unguem servato, quousque sal super laminam æream ignitamque projectus lique scat, & fluat absque fumo, tunc optime paratus erit, & adeo fixus, ut congruat superscripto arcano.

Alter est modus quo vitriolum lique scit, & olei formam so-la solutione contrahit absque distillatione, quare opus non est alembico, neque alio organo distillatorio veluti retorta aut leu-to: veruntamen aliorum miscello, & ope perficitur oleum, quamobrem inter composita situm est quod sequenti educitur exemplo: Capiantur itaque Vitrioli Romani, viridis æris sin-gulorum uncia sex, Mercurii sublimati Unciæ binæ; mox con-terantur omnia atque commisceantur ad invicem in olla figuli-na vitreata, quæ igni exponatur donec compositum lique scat, in-de liquefactum fustumque effundi expedit super lapidem mar-moreum, tunc enim frigescens concresecit quod rursus molire

operæ-pretium est, mox cellario expositum humescere, ac olei instar liquefcit, quod vase vitreo supposito excipiat pro Chymia usu, quo plurimum præstat præsertim pro tincturis.

Sin autem singulare comburatur Vitriolum ad rubedinem usque mox quam tenuissime tusum immittatur in vesicam suillam, vel saltem bubulam, quæ in balneo maris fixa sit donec præ humiditate solvatur Vitriolum ad instar aquæ.

CAP. XXXI.

Triples oleum una Distillatione factum.

AD distillationem reversi perspeximus alios reverberatione ignis trium dierum adeo Vitriolum urere, quod post die rubificatum extrahunt tundunt moxque super tabulam ligneam & mundam prosternunt & spiritu vini irrorant, ac in umbra efficcant, inde rursus irrorant ac efficcant, quod pari modo tertia vice repetunt: tandem vero Vitriolum efficcatum, & tusum excipiunt cucurbita curva aut leuto incrustato sapientiæ luto, & igni reverberationis quatuor dierum termino exponunt, nam secunda die reverberationis effluet stillatione è Vitriolo ita præparato, oleum rubeum limpidum: Tertia autem die egredietur oleum rubeum opacum, præterea quod in quarta die prodibit oleum erit nigrum; idcirco omnia ad invicem divisa olea colligunt his incumbentes & ampullis peroptime figillatis usui servant: quorum debilius est primum aliis tamen intus per os assumendis præferendum: cæteraque acriora sunt, quamobrem exterius sunt potius administranda: ni diplomate eliciatur pars lepidior ac suavior, quæ ut primum potabilis est, quod autem omnium residet imo boccia cum distillare nequeat, hoc ignis gradu, sed majoris egeat, quare hoc postremum ac validius pro exteriori usu seorsim servabitur.

Alii opere exiguo & labore minori incumbunt prædicto tamen exemplo persuasi excipere cucurbita Vitriolum rubificatum, cui aquam ardentem è vino, affundunt, ita ut per quatuor

or digitos supernater, hinc die naturali præmacerare dimittant quo elapso cogunt distillare, ut moris est, oleum & aquam, mox ipsam diplomatæ calore segregant: subsidet enim Vitrioli oleum rubeum: in quo si adhuc aliqua portio aquæ inesse existimarint inter duo vasa vitrea reponunt & stipatis commissuris exponunt Soli: nam aqua excalefacta sole elevatur, ac summitati adhæret, tunc sedulo disjunctis vasis evacuant oleum aqua immune suaveque quod usui medicinæ custodiunt: hoc est *evononi filatri*.

Alii quoque capiunt Vitrioli ex igne rubentis libram aquar vitæ omni phlegmate expertis & solutæ libr. 4. mox prædicta commiscunt ac tribus diebus in duplici vase digerunt, demum igne cinerum molli distillare aquam operam navant, tandem auctiori igne horis sex oleum eliciunt.

Alique rubificatum Vitriolum infundunt in aceto eoque macerari demittunt diebus octo, ut magis attenuetur, ac facilius distillare queat, propterea post aceti distillationem relinquitur quoque Vitriolum rubefactum, cui affundunt spiritum vini ad pondus librarum quatuor pro singula libra colchotaræ, inde per quatuor dies quiescere sinunt, post modum igne per gradus distillare urgent opilatis juncturis quousque penitus transierint spiritus instar fumi: demum facès mortas conspergunt liquore ab ipsis jam extracto, donec prorsus imbibatur, mox ut antea tum digerere, cum etiam distillare perseverant, ac sæpius idem agunt, quoad amplius fumi ascendere nequeant: demum omnibus distillatis segregant aquam calore duplicis vasis, ut moris est, oleum namque Vasis imo rubicundum subsidet: hujus autem unciz si altera admisceatur apollinis soluti aqua ardenti vegetabili, & alembico transacti fontis- tur medicina, quæ sistit mercurium, & in naturam metallicam fixam: præter quod corporis humani ægitudines mire delet omnes.

Distillatione sunt qui à Leone viridi educunt phlegma, quo etiam tories imbuunt colchotar, ut prorsus absumatur quibus peractis adjiciunt optimi vini spiritum quantum digitis ternis supereminet, mox uno aut altero die digeratur, ut moris est, inde vase nitreo luto firmissime loricato di-

distillare urgent omnia in recipiens Vas nudo & simplici igne gradatim adaucto donec spiritus omnes nempe humidi & sicci egrediantur & in liquorem resolvantur quem rursus digerunt in diplomate ut à spiritibus sex seu quoddam sedimentum segregetur: demum Theriacalis aquæ camphoratæ quarta parte addita rursus distillare ter omnia curant: sic enim remedium constituitur admirandæ protestatis, quod paroxismo epilepsiæ ad agrum excitandum exhibetur: & ad morbi præcautionem per idoneum temporis intervallum propinquitur dosi scrupuli semis cum aliquo liquore congruo: Interdum vero ipsi spiritui adijciunt Apollinis folia quæ in eo solui solent. ubi optime parentur nam spiritum supremæ efficaciz ita concinnant aurificatum eidem morbo utique congruentissimum.

Quidam commiscent libram aquæ vitæ optime cum libris trinis chalcanti exiccati ad albedinem usque & in scobem reducti mox teda vel scirpe vel candela vel alia re ignita tangatur nam facile accendetur aqua vitæ & comburetur ad ejus consumptionem tunc ex se perit ignis: & relinquitur Vitriolum extinctum, quod reponatur in ampullam curuam luto artis lorietam, cui nectatur recipiens Vas cum glutine, hinc igne supposito effluet distillatione oleum aureum in colore & valore: assumptum enim cum iulapio violato vel syrupo acetoso tempore pestis curat atque tuetur ab ea:

Alii comburunt Vitriolum romanum igne reverberii ut finopidis rubricæ colorem in propatulo ostendat quem in occulto tenebat, tunc molitum commiscent ipsum cum dimidio salis ammoniaci electi & Vase aludel constituunt ut inde triplici sublimatione exaltetur cinerum calore, demum rursus molitum immergunt spiritu vini & diplomatis calore aprant quoad colorem citrinum contrahat aqua, tunc sensim depleatur ipsa ac seorsim custodiatur in phiole clausa, rursus vero Vitrioli focibus alia super addatur aqua vitæ halitiosa, digeraturque ut supra, quod perseverandum opus exacte volunt quousque nullo amplius colore inficiatur aqua: Tunc inde uniantur aquæ omnes colore citrino imbutæ & ad invicem commistæ unum referat colorem aureum in quo si obruatur fusa illico apollinis colore inficietur: eo autem satius eveniet dum liquor

liquor sive aqua vitæ colore citrino infecta urgeatur diplomate effluere donec tenuissima vitrioli essentia coloris citrini pulcherrimi residueat imo matulæ quæ sola exponatur divo, ut humiditate aeris præsertim noctis lique scat, rursus vero leni cinerum calore concre scere ac condensari conantur atque iterum divo mittunt concretum ut lique scat, quod sepius exequendum asserunt nihilominus in liquoris formam definendum, nam si in ipsum liquorem » proijciatur fusa dubio procul vertetur in Apollinem.

Alii capiunt vitriolum romanum chalcanthumve dicas quod sit combustum, & molitum ad libras duas, & sacchari fini nec non aquæ vitæ ardentis omni phlegmatica humiditate exutæ singulorum libram, quæ omnia ad invicem commiscant in Veficam flexam vitream ac luto loricatam, & furno locatam cum Recipienti vase annexam, ut moris est, inde subiciunt ignem, ut distillet aqua, eaque effluxa ad portionem aquæ vitæ subtrahatur recipiens, Alterum vero subjungatur aucto igne nam oleum emanabit coloris vini malvatici nempe aurei pulcherrimi saporisque, & odoris suavissimi, hoc est præstantissimum adversus quasunque febres ardentes pestiferasque ac pravæ naturæ: sic perhibetur à *Libavio*: præterea potu haustum dosi unius scrupuli aluum solvit absque noxa.

Hujuscemodi aliud probatissimum habet, ut sequitur, Cape vitriolum ungarum, quod est carulei coloris, & commisce cum calce silicis lapidis, mox hoc composito impleas ollam ad medium, vel paulo plus, quam claude, & luto inde exiccatam loca furno reverberatorio, demum extracta materia combusta immittatur in retortam bocciam cui affundatur spiritus vini ardentis, & circulati, ut modice excedat parumque super emineat, & furno ventri leni igne supposito cogatur distillare spiritus ardens vini magisque augeatur ignis quoad omnes transierint spiritus: ipsum autem liquorem distillatione collectum transfundere expedit in Alembicum cæcum, & diplomate maceretur per dies octo, quibus cura, ut leviter ferveat aqua, & aquositas tantum ascendat, oleum vero residueat in imo, quod tri duo fiet, nihilominus si adhuc quid quam aquositate mixtum conspiciatur operæpretium erit rursus, phlegma se jungere: reliquum enim perfectum erit, oleum suavissimum atque rubicun-

bicundissimum cujus processus elicidendi vitrioli oleum præ aliis magis approbatur ac pro arcano habetur.

Quidam vero tundunt vitriolum ustione rubificatum, mox eidem admiscunt lutea ovorum gallinarum elixata usque ad duriciem pondere æquali, inde omnia sic commixta rursus contundunt in mortario, ut in consistentem compagem reducantur, quam boccia curva immissam igne valido distillare urgent, nam effluet oleum rubeum in quo alii consueverunt demergere salis armoniaci portionem in ampullam vitream, quam ore obturato circumsepiciunt fimo equino calido, & sic contegunt per quindecim dies, quibus elapsis reponunt ipsam furno distillationis rursusq; eliciunt oleum rubeum, quod pro tincturis custodiunt.

Alioquin alii compaginant cum colchotari ovorum lutea quæ tamen elixatione induruerint prius, mox horum compagem pondere æquali in bocciam vitream includunt, ac ipsam fimo calido contegunt quousq; putrescat materia, & in aquam solvatur rubeam cujus summa facultas est rubore inficere quæcunque irrigantur ab ipsa: ac eo magis succedit, ubi pasta prædictæ associetur æqualis portio salis ammoniaci in ampullam vitream, quam demum fimo calido quindecim diebus inferunt, quibus equidem solvetur in oleum tingitivum.

Pari studio Colchotar cum sale ammoniaco concorporant urina vaccæ, mox igni exponunt compositum quoad sensim absorbeatur quicquid humidi existet reliquum vero molunt cujus scobis uncia si proiciatur super decem saturni igne fusi inficietur solis rubore intus, & extra.

Non desunt qui sublimare cogunt salem ammoniacum ad duplum vitrioli rubificati quinquies: mox cellario locant, aut fimo donec in oleum vertatur quod fixum putant.

Verum hujusmodi vice alii tundunt colchotar mox ipsum super lapidem porphiritem levigant cum aqua salis ammoniaci quod inde exicare permittunt idem vere tribus vicibus reponunt, postmodum loco humido reponunt donec humescat ac penitus solvatur:

Capiuntq; alii Vitrioli igne rubentis quantumlibet & cum melle molunt & instar pastæ commiscunt, mox distillatione a-

quant

quam detrahunt maxime commodam sinuosâs malignisq; ulceribus si recte adhibeatur :

Præ aliis vero accedit hoc oleum colcotarinum, quod aliis ut constituatur cum sale vulgari præparato, ut artis est molire expedit colchotar, & vino commiscere inde in bocciam flexam immittere ac furno locare demum igne urgere, donec ex his distillet oleum rubrum obscurum in quo si folia Orizontis immergantur, nec non quodam temporis intervallo digerantur, dubio procul eveniet orizontis solutio quæ dicitur Colchotarinum oleum solificatum :

Alii solvunt chalcantum in aceto, mox filtro excolant exiccant & urunt ad rubedinem usque quod rursus solvunt in sequenti aqua corrosiva quæ Vulgo dicitur fortis.

Capiunt salis ammoniaci, salis nitri, vitrioli romani singulorum dimidium libræ, Cinaprii uncias tres, favi mellis quantum sat sit, ut omnia in compagem reducantur, inde in boccia flexa distillantur, & in ipsa distillatione solvunt superscriptum vitriolum rubificatum, ac iterum congelant distillatione detrahendo aquam, subsidet enim vitriolum hinc ab eo sublimare ter saltem cogunt salem ammoniacum : præterea omnia in ampulla includunt, & sub fimo equino calido diebus decem locant, ut in oleum solvantur quod tandem circulatum concreset in pollinem, cui rursus affunditur spiritus aquæ vitæ, demum distillatione detrahunt ipsum quamobrem oleum Vitrioli subsidet fixum :

Alii superijciunt aquam fortem communem chalcantio usto, & sic macerare omittunt quatuordecim diebus inde distillare cogunt igne per gradus postmodum rectificant distillationem leni tamen igne, quo effluat phlegma aquæ fortis residueatque fundo oleum.

Aliter vero radijs facis cælestis sternunt chalcantum tritum, quosque siccescat ad albedinem, quod equidem indicat multum aruisse humiditatis, tunc rursus molire eum expedit, & in figulinam ollulam reponere ad tertias duas plenam ac super prunas accensas orecluso sensim rudicula lignea operæpretium est agitare chalcantum, donec penitus ex halent fumialibique vapores, & in colchotar deveniat colore rubricæ sinopidis,

dis, hoc erit perfectæ calcinationis indicium: mox autem ipsius colchotaridis libra tenuissime moliti obruatur in recurvam bocciam itaut dimidium boccie imp'eat'ur colchotaridis polline, cui affundant aquæ stygiæ uncias quatuor, leviterque quassant boccia undiquaq; ut adinuicem omnia commisceantur: Demum furnulo aptetur boccia loricata, ut artis est, eique additur vas recipiens, & juncturæ stipentur ne difflare queant; nam illico absq; igne, verû ex se distillare incipiet liquor, quamobrè ita omittere expedit per horas duodecim, quibus elapsis incumbant subijcere ignem ex carbonibus accensis sensim augendo eum per gradus, & ita sedulo perseverant, quoad expleatur distillatio, tandem evaporetur aqua stygia, tum phlegma chalcanti si quid sit cinerum calore, & custodiatur oleum.

Compaginant alii libras binas Vitrioli Romani, quale venditur absque ulla præparatione, præterquam quod molunt ipsum cum libra aluminis specularis aliquantisper affati, quod vulgo dicitur scaliola, hujuscemodi alumen tantæ videtur efficacæ, quod urget Vitriolum emittere citius aquam, idem quoque præstat vitrum tritum, etsi ex vitro ac eo minus ex alumine scaliola effluere nequit humiditas ulla, hæc tamen pellunt ipsam Vitrioli aquam, idcirco excipiunt boccia curva loricata compositum pulverem ex Vitriolo, & alumine scaliola, mox altero vase recipiente conjugato recte stipant juncturas inde lenis ignis, quatuor horis subdatur eo enim tempore distillabit aqua, demum sensim augeatur perseverans ad summum, quousque exstillare desinet nec amplius fumosi spiritus conspiciantur in vase recipiente imo ipsum evaserit clarum, & lucidum omniumque exhalationum immune, quod horis septem evenire consuetum est; quibus peractis omittuntur ex se refrigerari vasa mox à recipienti excipiat'ur aqua distillata custodienda ampulla clausa, hujus enim facultates novimus rubificare oleum stibii præterea si in prædicta aqua extinguatur ferrum quater ignitum dulcescit adeo, ut maleabile ac instat plumbi ductile evader. Rursus vero fæces molire expedit, & loco subterraneo humido, prout cellario exponere quatuor diebus, ut humescant, tunc in vas figulinum vitro obductum conjiciunt, & acetum stillatitium super affundunt rudicula lignea commovendo, quatuor
horis,

horis, nam rubefiet acetum, quod sensim evacuetur, ac filtro excoletur: rursus vero novum affundunt aliud acetum stillatorium super fæces, servato ordine primo, & perseverandum est hoc, donec amplius aceta nullo inficiantur colore colorata vero quæ sint metalla, aut alia, quavis boccia excipiantur, & diplomate distillare cogantur in aliquod vas recipiens: subsidet enim tincturæ Vitrioli essentia in consistentiam mellitam, quæ mox igni cinerum leni exiccabitur: idcirco ipsam à vase extrahere expedit, & super tabulam marmoream molire, ac demum cellaria, vel alio loco frigido, & humido omittere, quoad solvatur in oleum, quod fixum appellant, nam si gutta ipsius affundatur in cyathum, aquæ non admiscetur ei inno fundum petit, neque amplius concrefcit igni: quamobrem hoc ad sidera extollunt pro tincturis metallicis.

Aliterustum chalcanthum, & tusum claudunt in vesicam vitream una cum spiritu aquæ vitæ superfuso, & furno locant conjunctoque receptaculo ac stipatis juncturis accendunt circunquaque ignem infra, nempe, & supra, effluet enim aqua una cum oleo rubeo ad instar sanguinis.

Sunt qui irrorant chalcanthumustum, & tritum cum spiritu aquæ vitæ, ut humescat mox in bocciam curvam immittunt eum, ac furno cum recipienti constituunt: demum subjiciunt ignem per gradus tribus diebus, quibus penitus omnes deserint fumi: his vero peractis expedit seorsim, aquam distrahare ab oleo: quod assumitur potu mode sequenti.

Capiunt Julep Violari libram, ac totidem aquæ vitæ optimæ, aquæ rosarum uncias tres, moschi grana octo, olei è Vitriolo drachmam unam, omnia commiscant ad invicem, hujus autem compositionis exhibetur potu ad dosim cochlearii adversus febres ardentes, refrigerat enim, & restaurat, sputamina cruentosa coerces, dysenteriam compefcit, & catharrum absolvit.

Verum alia proponitur compositio majoris efficacæ, cujus exemplum ita sequitur. Capiunt sacchari fini libras quatuor, Rhapontici libram, Reubarbari unciam, florum mercurialis libram, spiritus aquæ vitæ libras quatuor, uniantur omnia, ac fimo macerentur diebus sex, mox duplici vase distillare cogantur: reliquum est torculo exprimere fæces: ac seorsim singula omnia

custodire: rursus atque faeces irrigentur, & laventur aquis Bui-
 glossæ, fumiterræ, & scabiosæ, è singulis ad uncias sex, quæ
 Postmodum prælo, atque colo transeant, demum hæc cum
 superscriptis commisceantur, cunctaque fiant unum, cui
 pro singula libra compositi, additur olei è Vitriolo scrupuli di-
 midium: Si vero hujus compositi hauriatur potu medietas un-
 ciæ, actu frigidi, ante prandium quatuor horis, stomachum ro-
 borat, splenis duritiem, & inflammationem sedat, ac ejus
 obstructions aperit, & tollit, & capitis dolorem demulcet,
 atque dentium, reumaque sanat, & senibus vigorem reddit,
 eosque tuetur, præterea sanitati restituit omnes: nihilominus
 oleum absque superscriptis compositionibus exhiberi potest
 vino dosi quatuor granorum, aut mensura septem guttarum, bis,
 vel ter in hebdomada, consumit. bilem, instauratque naturam,
 abstergit renes, refrigerat hepar, & sanguinem expurgat, &
 quasunque febres solvit: & obstructions aperit, lapidem, &
 calculum comminuit, & expellit: at si exhibeatur eum aqua fu-
 mariæ, & mirabolanis sanat scabiem, quemadmodum cum aqua
 endivia hominem roborat, ac juventuti fere restituit ipsum re-
 novando, præterea cum spiritu aquæ vitæ confert omnibus ægri-
 tudinibus, dum præcesserit universalis purgatio corporis.

- Verum cum præsensum jam fuerit caput hoc de oleis chalcanti
 variis, & compositis cum liquidis, ad calcem produci, ut inde
 aliud paremus de compositis cum aridis: festinavit ad hoc ac-
 cedere, ac in ipso includi voluit, ceu superioribus cohærens,
 quod sequitur oleum ex colchotare, & olivarum oleo, summo-
 pere efficax, ac maxime conducens podagræ, ipsiusque dolores
 demulcendo abolet, & nervos contractos sanat, nodos, gumma-
 taque dissolvit, scabiem, cuncta quoque cutis vitia curat, & ulce-
 ribus pravis commodum est: quamobrem ut hujuscemodi emo-
 lumenta assequamur, colchotar expedit in compagem reducere
 cum oleo olivarum, mox in retortam luto obductam immittere,
 at ei rursus affundere oleum aliud olivarum, quantitatè ut qua-
 tuor digitis emineat: præterea annexo recipienti, obstructisque
 commissuris, omittere opus exposcit tribus diebus macerari, de-
 incept retortæ subjicitur ignis immediate nudus lenis tamen:
 donec omnino distillaverit oleum, demum augeatur ignis quarti

gradus, ut totum exprimatur, ac effluant spiritus omnes, tandem vero frigefactis organis effundatur liquor olei, & clausa ampulla custodiatur ad usum; at si in prædicto oleo quater infundantur hyperici folia floresque, vulneribus præstare expertum est.

CAP. XXXII.

De aliis Oleis eductis è Vitriolo una cum aridis, absque ulla elementorum divisione.

ETenim plurimi sunt modi evocandi olea è Vitriolo varique sortiuntur, prout commiscentur varia cum Vitriolo, quæ hic recensenda excogitavi commoda, à paucioribus, facilioribusque exordiens, Hoc primum erit è Vitriolo Romano, & sale communi præparato, ut artis est, elicere alembico aquam, in qua si os, aut Ebur, aut Ambra, aut aliud simile quodcunque obruatur ita, ut maceretur, dubio procul mollescet.

Quidam vero commiscunt silices crudos, at comminutos, cum colchotare, & in retortam immittunt, furnuloque locant cum recipiente, atque ut moris est, igne violentissimo, trium dierum spatio eliciunt distillatione oleum rubeum ferventissimum: quod dulcificari potest circulatione acta cum vini spiritu: vel aliis plerisque modis, alibi expositis: alioquin citra dulcorationem acerrimum est.

Anthropicum Muffetti.

CAp. Vitrioli Ungarici perusti libras quatuor, Tartari calcinati, libram unam, Silicum Fluvialium alborum, ac lucidorum, qui prius sint calcinati, inde ad pondus librarum sex, ex his omnibus singulatim tritis, inde commixtis fiat pulvis unus, qui extendatur marmori humefacto, ibique omitti voluit quindecim diebus, quibus elapsis aliquantisper humeferi appareat mox cucurbita cum alembico congeratur, & vase cinerum annexoque excipulo, supponatur ignis, & distillando ter propellatur semper facibus reddendi distillatum: Tandem per retortam distilletur: de quo exhibetur choclear cum oximelle, vel alio quovis congruo liquore, singulis auroris educit aquas per alvum, & urinam, & obstructions aperit.

Alioquin agit *Philippus Mullerus, lib. de Miraculis Chemicis, cap. 3.* de spiritu vitrioli verò, & oleo vitrioli secretissimo.

Capit Ungaricum vitriolum, hoc est, coloris cærulei, quod unit cum lapidibus siliceis tritis hinc igne reverberii redigit in calcem, cui affundit spiritum vini circulatum, ut medicinæ supernatet, mox è retorta per distillationem detrahit spiritum ardentem, demum actò igne propellit oleum, & spiritus omnes, præterea liquorem circulari octiduo in alembico cæco calore balnei, ferventis, opera ut ita, ut absumatur aquositas, & resideat oleum suavissimum & rubicundissimum.

Alii exponunt igni ollam vitrioli Romani, semiplenam ad libras quatuor quousque lique scat, tunc ei liquido miscent viridis æris libram, quam compositionem postea frigefactam teneant, inde leuto distillare urgent, ut exposcit ars, emanat enim oleum tincturis commodum.

Alii assumunt vitrioli recentis libram smyris lapidis, five smyrilli, de quo egit *Galenus lib. 9. de Simpl. Med. Fac. loco de Lapid.* hujus itaque dimidium libræ, molunt, & commiscunt ambo ad invicem, ex qua compositione juxta artis peritiam distillare

stillare conspeximus aquam, & oleum, quibus utuntur non modo pro metallorum tincturis, cum etiam ad inficiendos viridi colore pilos crines, plumas, & alia cujuscunque generis.

Consuevere alii commiscere sulphur vivum cum vitriolo æquali portione, & retorta lutata, ac cinere coperta, & emanat oleum pro tinctura metalli.

Alii ex colchotaribus libra, & olei sulphuris unc. 6. per campanam stillati, mox per retortam distillant oleum rubeum, quod fixat ac tingit metalla: præter, quod plurimum fert Medicinæ opem, multis enim confert, præsertim adversus canorum ulcus tam perniciosum, nam si hoc oleo madefiat ulcus cancerosum sistit eum, ac illico interficit, idcirco commodum est, applicare linteam lini vetus ipso oleo imbutum, cadet enim carcinoma cum linteo, inde ad cicatricem ducitur Unguento de minio.

Alii assummunt chalcant hi Romani libras sex, salis ammoniaci sulphuris Cinaprii, auripigmenti, aluminis rochæ crystallini singulorum uncias sex, quæ omnia molunt, & commiscunt, postmodum in ollam recondunt, & super prunas exurunt usque ad Rubedinem: Tunc iterum terunt mox boccia curva excipiunt, quam furno reverberii locant, inde sub ipsa ignem succendunt, & sensim vigorando eum accendunt ad quartum gradum caloris, ita etiam spatio dierum sex distillabit oleum tantæ acredinis, & vehementiæ, ut si ipso intincta virgula oleagina signentur, abscessus, ac quævis durissima caro illico secantur absque ulla sanguinis fluxione immo cauterizata remanent: hujuscemodi aliud cauterizans oleum literis tradidit *Alexander Trajanus Petronius, lib. 7. de labe Gallica*, cujus verba sunt: Accipe Vitrioli Romani uncias duas, Arsenici unciam unam cum dimidio, Mercurii sublimati unciam semis, cantaridarum tritarum drachmas binas, succi vitis albæ uncias sex, omnia commiscunt, & vase distillatorio ac igne, ut moris est, liquorem olei forma, eliciunt: cujus gutta una aut altera, aut tertia saltem cauterizat carnem absque dolore.

Alii quoque capiunt colchotaribus libras octo, arenæ marinæ mundæ exiccataeque libras tres, hæc trita & mixta excipiunt retorta, quam furno reverberii locant, mox ignem succendunt viginti quatuor horis, hoc enim temporis spatio extrahunt olei

lim.

limpidi, & acerrimi uncias quatuordecim vi spiritus arenæ sal-
fuginosi, qui cogit exire oleum, & in majori quantitate efflu-
re, præterquam efficit illud adeo validissimum, ut ipso incidan-
tur abscessus:

Aliter si colchotaris binas libras, salis amoniaci unciam, &
Tartari calcinati semunciam commixta omnia excipiantur re-
torta, quæ locatur vase arenæ, inde supposito igne bidui spatio
distillabit oleum vehementissimum.

Sunt qui compaginant Vitriolum ad pondus librarum sex
cum sale communi portione libræ cum dimidio, quæ cruda om-
nia prout vulgaria venaliaq; sunt, trita, & commixta in olla fi-
gulina exponunt igni quousq; ad rubedinem urantur, Tunc in
calcem versa, & trita in pollinem distribuunt tribus bocijs
flexit luto munitis, postmodum igni sex diebus nulla intermis-
sione cogunt distillare oleum causticæ facultatis, quo inquinant
virgulam ligneam cujusvis generis, inde ipsa desinunt abscessus,
& membra, quæ sensim abscindere volunt, ubi enim præ ti-
more abhorreant vossellam, vel scalprum, hoc septico conten-
ti, & compores voti sui facti sunt; id ipsum oleum cum ar-
noglossi succo aut barbæ silvanæ, aut scabiosæ, aut hujuscemodi
alio administratum, abstergit ulcera putrida, sistitq; Gangrenas,
ac omnem corruptionem reprimat.

Alii assument colchotaris libram, salis communis decre-
pitati uncias quatuor, conterunt omni, & commixta immittunt
in vesicam vitream curvam luto obductam, quam furno collo-
cant, hinc lignorum dulcium, & aridorum igne urgent distil-
lare demum decem horarum intervallo, citius quoque effluit o-
leum Vitrioli expulsum ab acuitate salis, & ita compositum
emanat ad pondus duarum unciarum pro singula libra Vi-
trioli.

Alii capiunt Vitrioli separata, id est colchotaris, libram, sa-
lis vulgaris separati, id est assi, vel decrepitati uncias duas, salis
nitri unciam, conterunt omnia & ad invicem mista in vase
proportionato distillare oleum incumbunt.

Præterea alioquin comburent calcanthum, hoc inde com-
miserunt cum æquali pondere salis assi, & præparati, compo-
situmque hoc recondunt in olla figulina vitro oblita, quæ fun-
dum

dam habeat plerisque foraminibus pertusum, cui aliam supponunt ollam integram, citra foramina, adeo ut fovea terræ acta jungantur, ita ut superioris fundus inferioris os ingressa per duos digitos luto, & terra contegatur, reliquumque corporis ollæ superioris super terram omittatur, & clauso orificio cum aliquo cooperculo, ne diffilare queat, mox circumquaque, ac supra ollam succendatur ignis, quoad oleum distillet in ollam inferiorem, quamobrem per descensorium hoc est distillare.

Ad præ aliis singulare potissimumque oleum Vitrioli compositum, quod sine dolore cauterizat carnem, & sine pari abscindit apostemata, & scrofulas evellit, atque verrucas, scripsit *Nicolaus Massa lib. de Morbo Gallico, Tract. 6. cap. 4. de modo aperiendi apostemata dura prout gummas.* Capit igitur vitrioli Romani, aut Ciprii uncias triginta, salis nitri, Aluminis rochæ, singulorum uncias quatuor, cuncta molit, compaginat atque urit, mox calcem eorum immittit in bociam curvam luto loricatam, & furnulo succendit ignem, & sensim augendo colligit tam mirabile oleum in vas recipiens magnum, & optime annexum, ne dehiscant commissuræ.

Idipsum præstat aqua descripta à *Leonardo Berta pallia lib. de Ulceribus, cap. 10 de Fistula, ac ejus curatione*, ubi prodidit, Cape Salis nitri, Vitrioli Romani aluminis rochæ singulorum libra, quæ singula per se molire docuit, mox ad invicem compaginare cuncta, ac etiam in Alembium immittere, furnoque cinerum locare, ac leni igni cogere, ut distillet aqua, donec fere incipiat rubescere alembici capitellum, tunc remove, & abijce illam primam aquam, nihil enim valet, sed alterum annecte receptaculum, ut colligatur secunda aqua, omnia alia aqua mundi fortior, quare auge ignem, ut omnino rubescat alembicum, & reduc cineres altius usque ad collum alembici, ut fortius excandescat, protrudanturque fumi, & spiritus vaporosi, quibus elapsis, & frige factis, vas effundatur aqua secunda; rursus si in ipsam projeceris aliquid Mercurii, ut dissolvatur dubio procul eveniet fortissima, ut ignis: Hæc enim si tangat carnem cauterizat eam ad instar ferri igniti, quod tamen citra dolorem ul-

lura

lum evenit præterea mortificat omnes Fistulas, & canculos, & carbunculos.

Altera sequitur aqua corrosiva ejusdem auctoris, loco ut supra, alas vero omittemus, brevitatis gratia, cum multæ reperiantur descriptiones in conspectu legentium à diversis scriptoribus editæ: Huic igitur, ut inhæreamus, assumere conducit Chalcanthum Romanum, salem nitrum, & calcem vivam recentem æquali portione omnia trita, & mixta ponantur in alembicum, & igne, ut moris est, distillare urgeantur, nam prima effluet aqua alba, quæ præstat ad lentigines delendas, cui subsequitur inde secunda aqua rubea, quæ præstantissime sanat fistulas, porrosque, evellit verucas, atque callos tollit.

His pluribus satis expeditis tum causticæ, cum etiam septicæ facultatis, quæ exterius administrantur, opportunum jam erit ab eis recedere, & ad ea, quæ interiori potu nempe, ac tuto assumi commoda sunt, revertere, ut infra.

Commisceatur colchotar cum æquali portione rubricæ fabrilis, quæ vulgo dicitur terra rubea alioquin emborum, quumvis ex Idiotis quidam non æque appellarunt bolum armenum crassum, licet hic magis congruat synopidi, nobis tamen sufficiet sub nomine terræ rubæ, id ipsum enim indicat rubrica, qua utuntur fabri lignarii ad tingenda ligna, & funiculum quo lineant ligna, quæ in tabulas ferra dividere volunt: hujus terræ usus antiquissimus fuit, teste *Homero lib. 2. Illiad.* ubi inquit, illum sequebantur duodecim naves, quæ habebant genas rubricæ infectas, verum revertamus ad propositum nostrum de composito ex colchotare, & emboro quod immittatur in retortam, vel in leutum vas distillatorium, & humile, & collocetur furnulo cum recipienti annexo, & subijciatur ignis, nam extillabit oleum tempore decem horarum coloris aurei.

Alii aqua communi fervesciente extrahunt salem à colchotare, mox ipsum compaginant cum æquali portione embori, & vase artis, ac igne apto, ut moris est, effluent distillatione unciæ quatuor olei ex singula libra salis colchotaris.

Præterea ex *Andernaco* viro erudito constat, distillare aquam à Vitriolo recenti organo artis, rursus ipsam aquam affundit

fundit suis fœcibus, ac redistillare incumbit, ita ut ad siccum vertantur fœces quippe in colchotar, quod tustum ex retorta boccia vitrea propellitur emittere oleum.

Alioquin, ut citius, ac satius, se expediat operator, sedulo compaginat colchotar cum laterum grumis, & in pomum distillatorium immittit, mox igne sensim emanare oleum cogit, quod demum rectificat, sapius, ab eo abstrahendo phlegma.

Non desunt qui colchotari affundunt vini spiritum, digerunt, & coquunt, hinc colo traiciunt, mox novum suffundunt colchotari spiritum, ut prius agendo in omnibus, ac sapius per omnia, quoad nil aliud tincturæ à colchotare extrahere queat menstruum spiritus vini prædicti, & priori suo calore destitutum, subsideat colchotar, hoc instar cretæ insipidæ projiciatur: menstrua autem, spiritusve vini quibus colchotar dimisit suam essentiam, quam distillare operam navant per curvam bocciam, eliciuntq; separatim oleum, quod vini oleum vitriolatum appellant: In quo si macerentur auri folia, aut ipsius auri calx, solificatum esse oleum asserunt: Verum jure magis congruit nomen solificati, ubi oleum colchotaræ tantum soluerit aurum, prout inferius constabit.

Alii efficiunt distillatione oleum ex saccharo, & colchotaræ, quod summopere confert febribus malignis.

Aliud accedit oleum, ex compositis, Prestantissimum adversus epilepsiam, quod distillatione effluit, hac ratione capiunt. Vitrioli exsiccati, libram, sibi dimidium libræ, hæc conterunt, & commixta reponunt in retortam, & furnulo cum igne juxta artem distare urgent oleum, quod inde super cranium contusum affundere, macerareque per diem naturalem, demum retorta boccia rectificare expedit: hujus autem olei exhibetur dosi drachmæ semis, ac usque ad drachmam ascendunt, cum sirupo aut conserva idonea prout anthos, aut peonix, majoranæ, betonica, aut hujuscemodi aliis, quæ capiti conferunt.

CAP. XXXIII.

De aquis distillatis, è Vitriolo, aliorum miscello.

ETenim indecens videretur sub silentio præterire aquas, quæ educuntur distillatione ex ipso Vitrioli corpore aliis mixto, idcirco ne defectu labamur, de eis quoque agemus, semel tamen, ac simu', cum unum, & idem serè sint, ac eodem modo eliciantur, præ quibus accersitur aqua potabilis & palato grata, gustuive præ aciditate delectabilis, quæ refrigerat, ita quod febrium ardentium extinguit æstum, & abstergit putredinem arcetque ab ipsa, quamobrem feбри pestilenti conducit, sitimque delet, caliacos affectus, ventriculi ex bile si bversiones, & fastidia tollit, idcirco appetentiam excitat, vermes enecat, scorpionum quoque ictus compefcit, sanguinem spuentibus præstat, quemlibet fluxum cohibet, præ sua tenuitate incidit, humores lentos, obstructions aperit, & menses commover, jecinoris calorem contemperat, ictericam sanat, calculos, & arenulas dissipat, ac educit: præterea corroborat cor; verum ad extra si madesiat corpus sanat scabiem, impetiginem, & strumas: hujus autem aquæ descriptio sequitur talis, ut capiantur foliorum oxalidis binæ libræ; Vitrioli Romani libræ dimidium, inde omnia quæque separatim tusa, mox ad invicem commixta mittantur in cucurbitam rectam vitream, quam pileo cum rostro regere. ac ei recipiens vas annexere expedit, demum cinerum calore distillationem impellere, effluet enim aqua ad prædicta efficax, quæ clausa vitro custodiat.

Alia vero mirabilis appropinquatur aqua, summopere conducing lippitudini, quemadmodum æque scripsit de ipsa, *Ioannes Quercetanus, Medicus Galliarum Regis in sua Dogmatica Pharmacopea loco, de aqua Ophthalmica*, nam si stilla hujus

jus aqua indatur in oculum inflammatione vexatum mirificam feret opem: ejus autem conficiendæ rationem prodidit ut infra: Cap. sicci eufragiæ, Chelidoniæ, ana lib. æ dimidiū, lactis caprini libra, Zinziberis, macis singulorum uncia, Aloes uncia semis, Vitrioli leucojon unciæ tres, crasse concutiantur quæ apta sunt, inde cum humidis, & liquidis adinuicem commisceantur, ac digerantur quinque diebus, quibus peractis materialia impelluntur distillare aquam vapore balnei excalefacta: postremo incumbentes operi adjiciunt prædictæ aquæ distillatæ drachmas binas tuthiæ præparatæ, ut artis est, sic igitur parata erit aqua Ophtalmica, quæ remedium est, dubio procul, singulare adversus oculorum inflammationem:

Ejusdem naturæ, & facultatis approbatur sequens: Cape urinæ puerilis opportune defæcata binas libras, vitrioli Romani, tuthiæ ana uncias quatuor, ex his omnibus mixtis, maceratisq; impletur boccia recta usque ad medium, & Alembico muniatur, ac recipienti vase, mox cineribus furnulo locare expedit, ac ignem ordine, & mensura subicere, ut excalefacta materia compositionis attenuetur cum evaporatione ad cacumen, inde distillet aqua Ophtalmica.

Alia satis efficax habetur aqua Ophtalmica ex *Gerardo Dorneo* in praxi chymistici artificii, quæ colligitur aqua distillatione herbarum recentium, immo rore cælesti madentium, prout colliguntur ante solis ortum in vere: Hæc autem aqua perficitur cum aqua nostri lapilli metallici, ut exemplo patet: Assumuntur igitur herbæ pilosellæ manipuli decem, chelidoniæ manipuli tres, sceniculi manipuli duo, simul omnes contunduntur herbæ, ac cito ita rore maddiæ quibus commistis affunde aquæ primæ è chalcantio distillatæ uncias tres, & gummi aloes unciam semis, inde boccia, ac furno constituentur cinerum calore, idcirco operam naves ex eis distillare aquam limpidam, qua si laventur oculi sanantur ab omni dolore, & inflammatione, præter quod acuitur oculi acies.

CAP. XXXIV.

Rememoratio distillationis cum divisione clememtorum verum tamene compositis.

COgit ordo institutus, ut redeamus ad distillationem, quæ dividitur in aquam phlegmatis, in liquorem acetosum, & in oleum usq; ad colchotar, quemadmodum arrisit *Paracelsus*: non tamen de simplicibus censetur hic, quæ jam alibi demonstravimus, verum de compositis ex varijs, prout ex sequenti exemplo conspicuum erit: nam vitriolum romanum, seu ungarium ad pondus librarum quindecim compaginat *Paracelsus* una cum liquore præoniæ, camphora, ebore, lima à bras, & cum spodio, dosi uncia semis pro singulo eorum. hinc ad instar pastæ in bocciam inmittit compositum, ac ut moris est, cogit in liquorem distillare: de quo resumit libras tres, cui adjicit alcool vini correcti, aquarum mellissæ, valerianæ ana libram semis colchotaris moiti libram, hæc omnia ad invicem cogit in retortam, ac distillare navat: rursus liquoris ex composito efflexi recipit libram, colchotarisque recentis binas libras & in cucurbitam flexam mixta distillare urget; una enim effluunt, nempe phlegma, liquor, & oleum, ad invicem confusa, quæ postea arte se jungit operatur, ut puta calore diplomatæ in primis incumbit distillare phlegma: postmodum per cineres elicit liquorem, seu mercurialem spiritum, dicere mavis, postremo autem cum fortiori igne prout per arenam evocat oleum: horum autem facultates præstantissimus esse asseruit *Theophrastus Paracelsus*, adversus Epilepsiam distribuens phlegma infantibus ante paroxysmum ad dosim drachmæ: Præterea exhibet liquorem mercurialem adultis ad scrupuli quantitatem: propinatq; viris quadragenariis, & supra, in senectute, videlicet guttas tres olei cum aqua chelidonæ, vel majoranæ.

CAP. XXXV.

Eviridi chalcantbo, licet cum alijs mīsto, educitur spiritus cum virore, remedium præstantissimum adversus Epilepsiam.

Celebre aliud antepilepticum è vitriolo recensuit, Io. *Quer-*
cetanus, lib. Terras, ubi primitus educit distillatione
 phlegma ac hac terra metallica ungarica viridi, perseveratque
 distillare, ac phlegma colligere, gradu caloris proportionato,
 quoad appareant spiritus: Tunc seponit vas recipiens in quo
 collectum est phlegma, & alterum novum vas vinculis anne-
 ctit, quod seorsim recipiat spiritus omnes: Præterea saepe re-
 sumit opus distillationis novæ recentisve materiæ, ita ut phleg-
 matis libras pro icuerit saltē duas: ac inde totidem liquoris spi-
 rituum, seorsim que aduucto igne, ut exigit opus, extraxerit di-
 stillatione: separatus itaq; spiritus custodiatur donec opus erit,
 in phlegmate autem immergit hiperici semina, atque peonia,
 viscum quernum, flores lilii convallii, Tiliæ, calendulæ, roris
 marini, cornu cervinum, cranium humanum ad arbitrium. &
 omni simul constitutit in diplomate macerari quatuor, aut
 quinque diebus, quibus actis colo trajicit cum expressione
 phlegma, quod postea distillatione rectificat, ipsique distillato
 commiscet tres libras quatuorve chalcantbi ungarici recentis,
 rursus quoque distillare cogit duplici vase quinquies cohoban-
 do, hinc tandem distillato restituit spiritum ipsum in primis
 asservatum commiscendo omnia in amplo matraccio vitreo lon-
 gi colli instar tubæ cui imponatur alembicus cum recipienti, &
 in balneo maris ferventi, ut exstillet spiritus cum virore, tenu-
 issimus cujus exhibet guttas quindecim cum aliqua theriacali
 aqua tum ad expugnandum epilepsiam, cum etiam ad venturam
 arcendam.

CAP.

CAP. XXXVI.

*De oleo vulgari è simplici Vitrioli usto
unica distillatione, evocando.*

EXcussa ratione divisionis partium chalcanti, nempe lapilli metallici cum distillatione, atque ipsarum partium unitate prosecuta, usque ad perfectam medicinam elixiris, ac ejus proprietate expressa, quæ ab oleo, seu radicali metallorum humore dependet : præterea habitis varijs modis constructionis olei ipsius chalcanti, prout varia fert hominum opinio, præsertim aliorum medicamentorum additione, & ad unum commissione, ita ut composita appel'entur olea : rationibusque adductis quantum sufficere possint, ac eis acquiescere : Reliquum est transire ad commemorationem olei vulgaris, quod è simplici Vitriolo aliòquin chalcanto, usto elicere consueverunt distillatione : & in communi usu habent spagirici, tam pro corporibus humanis, quam etiam metallicis conferre sentiunt : Quamobrem hi omissa divisione elementorum, ac omni compositione relicta, operam navant oleum igneum extrahere vehementiori distillatione à Vitriolo simplici, ut plurimum n perusto, in quo peragendo, plerique assumunt cujuscunque generis Vitriolum ; alii quoque eligunt Romanum, falso existimantes ipsum acrius, ac validius esse, cum tamen in opposito constet equidem lepidius, ob societatem ferri, quo magis participat, & minus ære, tali enim compositione à natura productum fuit : quemadmodum è diverso constare cætera Vitriola demonstravi descriptione tertia, ut puta Germanicum Ungarum, ex Agort agri Bellunenſis Italiae, & hujuscemodi alia innumera, quæ magis abundant ære quapropter æque acriora sunt, idcirca tincturis metallorum magis apta : Spagirici itaque parant Vitriolum qualecunque urendo igne, donec in calcem rubeam vertatur, quemadmodum docuit Albucasis : nam uſti-
one

one absumentur aquosa humiditas, unde diminuitur dimidium ponderis, atque moles corporis Vitrioli decrescit, ita ut minor quantitas substantiæ corporis relicta sit, in qua existit major copia olei acrioris, dempta enim fuit evaporatione aquositas, cujus facultas est hebetem olei acredinem agere, è diverso igitur ubi oleum expers sit aqua, jure atque validius percipitur, præter quod major quantitas corporis usui colligitur vase distillatorio in minori mole, ut major quantitas olei distillet: alioquin eveniret, si crudum immitteretur Vitriolum in bocciam proclivem, nam liquesceret igne Vitriolum, & illico exundaret substantia corporea absque ulla separatione olei à corpore, quod distillare ita facile nequit, præterquam longa mora, & patientia, quod sensim fieri consuetum est, verum si eliciatur ex corpore usito acerrimum evenit oleum, nempe facultatis causticæ, urit enim luxuriantem carnem ulcerum, & quamvis durissimam porros, acrocordonas, callos scinditque abscessus, membraque secatur, & instar ignis mortificat antracem, gangrænam, carcinoma, fistulam, & ulcera cuncta prava curat, si tangantur lana, aut gossipio involuto virgulæ, aut gladiolo ex ligno oleæ, aut alio ligno duro, tincto inde hoc oleo, juxta mentem *Gabrielis Fallopi, Tractatu de Cancriis*, cui assensit *Hieronimus Rubens lib. de distillatione*: Vbi vero per os assumi velint tuto, ac suave hujuscemodi oleum adversus multas corporis humani ægrotudines, quibus opem ferre noverrunt multis experimentis, temperant ipsum oleum, modo, & ordine eorum, quæ demulcent olei acrimoniam, hæc infra in conspectu, & oculis omnium erunt: verum expedit prius aperire modum evocandi oleum à Vitriolo, unctione preparato: urunt ipsum quidam vase figulino ore recluso, & patenti prunis accensis, & sic conflagrare sinunt usque ad rubedinem: Alioquin implent alii ad medium usque ollam figulinam Vitriolo, mox luto artis clausam exiccare sinunt, hanc furno figulorum locant eam per noctem, elapsaque extrahunt ollam, ac ubi refrigerit, frangunt & ad ea excipiunt Vitriolum usum, quod rubefactum totum erit instar sinopidis, miniæve, hoc rursus obruunt in bocciam flexam, & proclivem, figulinam, aut vitream luto tamen artis, sapientumve dicas, loricatam, ut mo-

ris est, postmodum exiccatam, ut ignis vehementiæ resistat locant furno reverberatorio existente sub dio loco frigido, & humido potius, ita ut collum parum deorsum vergat, & annexo recipiente vase stipatisque commissuris ne spiritus distillare queant: subiiciatur ignis ex carbonibus initio parvis, & paucis atque siccis: aut ex lignis siccis primo tenuioribus, mox so idioribus, crassioribusque, ita ut sensim augeatur ignis, donec penitus oleum, ac spiritus omnes exierint, ubi vero vererentur, ne nimio incendio disiliant vasa expedit linteis frigida madidis tegere recipiens vas, ac sæpius linteis refrigerare ipsum, aut initio commodum erit locare ipsum recipiens folio, vel situlo, frigida pleno confideat, quamvis omnibus sufficeret immo satius esset furnum constituere cum vase distillatorio loco frigido, & humido, ac eo magis sub dio: Tandem cum effluxerit oleum, ac penitus desierint fumus, refrixeritque vas, indicium erit exitus distillationis, qui biduo quandoque contingit, interdum triduo, & quatri-duo, alioquin spatio horraum octo, quemadmodum aliis evenit horis decem, & octo, & aliis viginti quatuor, plus minusue juxta operantis solertiam: Tunc subtrahendus est ignis, vasaque disjungere expedit, ut colligatur oleum ampulla vitrea, quæ sedulo claudatur cera, tueaturque, ne vis olei evanescat: præterea fræces è quibus distillavit oleum, si tuxæ biduo extendantur dio, contrahent equidem aeris humiditatem, quæ rursus urgetur distillatione emanare è facibus forma, ac virtute olei acrioris primo, quod bis, atque ter repetere confert: ubi vero exigat opus intus assumere prædictum oleum igneum, ac ita corrosivum expedit addere oleo, quæ ipsius acredinem refrangere, ac demulcere possunt, prout aquæ stillaritiæ, quæ variæ sunt variis morbis conferentes, quandoque vinum congruit, aut jus pulli, aut vituli, aut hujuscemodi aliis, quibus efferbuerint herbæ idoneæ morbo, cujus ratio habenda est, quemadmodum, atque temperaturæ agrotantis: idcirco duo exempla recensere mihi occurrunt, quamvis pleraque alia his proxima adsint imitanda, quæ aliorum prudentiæ mittam.

Cape olei è Vitriolo semi-scrupulum, Julepi violati, aut Rosati, aut aquæ in qua dissolutum sit saccharum ad libram unam, aqua

aquæ rosarum stillatiæ uncias binas, omnia commixta faciunt potionem mirifice refrigerantem adversus quascunque febres, excepta ephimera, confert putridis ardentibus, ac pestilentibus, & aliis ægritudinibus calidis, idcirco summopere satisfacit æstate cujus dosis est assumere potu drachmas binas usque ad quatuor: Tempore autem hyberno satius conducit sequens forma, videlicet.

Cape Julepi, aut ipsius vice, Aquæ saccharatæ libram unam, Aquæ vitæ semilibram, moschi grana quatuor, olei de Vitriolo drachmam unam, cuncta ad invicem commiscere opus exigit: ex hac potione composita, exhibetur jejuno ad pondus drachmæ cuilibet patienti morbum frigidum, catharrum, dolores quoscunque, præsertim capitis, ut emicranæ, vertiginis, scotomiæ, lethargiæ, apoplexiæ, paralytis, melancholiæ, convulsionis, & tremoris: Confert tussi, astmati, pleureti, sputo sanguinis, sincopi, cordis palitationi, & affectibus stomachi, & matricis, promovet sudorem, atque lorium, expellit vermes, obstructionsque aperit, putredini resistit, & renum affectibus prodest: abstergitque dentes, si linteo madido hoc oleo confricentur.

CAP. XXXVII.

Oleum è Vitriolo Causticum.

Qui pro usu chirurgiæ, ut in morbis exterioribus, & pravis ulnæ sunt validioribus præfidiis curationem adhibere, administrationem olei escarotici è Vitriolo gerunt: idcirco, ut juxta eorum votum eveniat, Vitriolum qualecunque, ac perquam validum capiunt, & more Albucasis in calcem rubeam prunis conflagrant, quod frigesactum tundunt, inde in leutum injiciunt, furnoque cum amplo recipienti annectunt, nam igne supposito distillabit aqua rubea: Demum vero apparentibus fumis illico mutetur recipiens vas, fasciculisque, & glutine è farina, & ovi albumine adeo committantur junctura, ne diffilare

queant, præter quod si tuetur recipiens alveolo ligneo aqua frigida pleno, in quo inconcussa confideat, ut vas tueatur, unianturque spiritus, proinde augeatur ignis ad summum, ac ita horis sex perseverare expedit, hoc enim termino nigerimum distillabit oleum, præter quod acerrimum erit, adeo ut pennam immissam perurat, quamobrem ampulla crassioris vitri stabilique claudantur cera, & custodiunt: hoc est oleum causticum exterius usitatum.

Aliud vero simile ferventissimum oleum prodibit colcothar, ubi simplex è retorta pellatur igne triduo vehementissimo: præterea quidam tribus vicibus rectificant eum à sæcibus ter eis affundendo oleum, ac totidem ab eis evocando ipsum, posthac solum distillare sexies urgent.

Sunt qui per nonum alembicum rectificant spiritum fixum, singula enim vice ipsum affundunt capiti mortuo, à quo semper idem pellunt acius: postremoque circulationi octiduo committunt ipsum spiritum, quem ad multa perutilem commendant: reprobatur tamen ad internos corporis humani usus huiusmodi oleum corrosivum, nisi sua exuatur acrimonia, quod induritriz fieri exponetur inferius.

Alioquin vero alii implent ollam ad tertias duas chalcanto, & luto claudunt omittendo in summitate tegumenti parvulum orificium, mox luto resiccato, exponunt initio leni, quem sensim augent, donec quælibet aquosa humiditas exhalet, ac denique in calcem vertatur, quæ cum refrixerit rursus ab olla extrahunt, & conterunt, præterea vase æneo immittunt ipsum, & aquam communem super affundunt ei, & igne curam adhibent, ut ferveat ad exhalationem tertii, quod frigidum trajiciunt colo, reliquum vero sæcum, rursus nova infundunt aqua, ac æque incumbunt, ut ferveat, ac sæpius idem agunt, quousque gustu deprehenderint chalcantum penitus sale exutum, sal enim arte retinet oleum, idcirco ablato sale, potius fluit oleum: quare rursus excipiunt chalcantum nuper, exutum suo sale, vi aquæ, ac sedulo exiccari curant, exiccatumque immitunt in leutum leuto munitum, ac reliquis servatis distillare cogunt, nam sex horarum spatium fluit oleum, quantitate dimidii uncie pro singula libra chalcanti; veruntamen decem diebus oleum hoc circulare.

circulare expedit duplici vase, tunc enim si ipsius olei pars unica affundatur supra sex partes lunæ fixæ, vertet in solem verum.

Andreas Libavius lib. 8. Syntagmatis arcanorum Chymicorum, meminit spiritum oleumve simile ex siccissimo colcothare extractum, in vitro crescere, ac rursus quandoque decrescere: quod lunæ Dominio referunt, vel aeris depositioni: nihilominus curiosis relinquo.

Alii per descensum pellunt è Vitriolo oleum viride vehementissimo igne: Alii retorta sæpius rectificant, aut quousque albedo ad instar lactis eveniat, quamobrem analogice, Mercurii lactem appellarunt, & balsamo æquipararunt ipsum.

Alii quoque ex ære construunt Vitriolum, artis auxilio, quemadmodum alias expositum fuit, nempe quodlibet metallum verti in Vitriolum, & in ipsum commutari, è quo originem duxit, quamobrem æque ducunt oleum distillatione rubeum, è Vitriolo æris, quod è materia denominant oleum Veneris maximæ efficacix, prout balsamum, adversus phagedenas, cancrum, fistulas, & alios morbos externos, nam corrosivum minimeque idoneum est intus assumi.

CAP. XXXVIII.

Oleum Vitrioli solutivum auri, ubi vero solutum sit, dicitur solificatum.

Qui metalla præsertim aurum solvere cupiunt, plurimum in usu habent Vitrioli oleum, omittis aquis stigis, & aliis corrosivis, quæ vice salutis, pernitiem inferre possent corporibus humanis, verum ex Vitriolis eligunt, quod nullam æris tincturam relinquunt ferro, si confricetur cum eo prius humefacto una cum sputo, quale Romanum est, hoc enim non inficit ferrum colore æris, quamobrem ipsum magis approbant, quatenus enim existit aliorum lepidius, mitiusve pro corporibus humanis, cum magis hujuscemodi Vitriolum abundet ferro,

quod facile deprehenditur ex confricatione ipsius, nam lividum
vix signat vestigium, hoc ferri analogum est, & non æris ;
consequitur itaque hoc optimum esse : idcirco Romanum Vi-
triolum comburunt ad rubedinem usque, ut qualibet evane-
scat aquositas, quam negligunt : cum sat eis videatur elicere
oleum, in colcothare relictum absque aquositate, quare acrius
est, ac solvere promptius est, hoc itaque excipiunt colcothar, &
tenuissime molunt, inde tusum immittunt retorta, aut pomo
vitreo, luto sapientiæ obducto, mox eum resiccaturum furno lo-
cant cum recipienti annexo, ac juncturis stipatis ne spiritus
expirare queant, alioquin incassum omnia essent, his vero actis
ad unguem subjiciunt ignem, & passim augendo ad summum
triduo perseverant, quo enim effluet oleum ex colcothare acer-
rimum, quod rursus affundunt parti colcotharis tusi, ac leuto
reponunt, inde distillando oleum rectificant, ac iterum novo
colcothari idem præbent oleum, & distillando rectificant, ut
prius, quod repetunt æque tertio supra suum caput mortuum, sic
spiritus fixus exasperatur proprio sale per tria cohobia, quibus a-
deo validum evenit oleum, ut diu uno nequeat contineri vase
vitreo : hujus facultas est brevi solvari aurum foliatum tam effi-
caciter, ut amplius nequeat in pristinum corpus reverti : nihilo-
minus alii, vice foliorum auri infundunt sulphur solis in spiri-
tum fixum, digerunt Pelicano, urgentq; postremo emanare per
alembicum ad instar liquoris sanguinei : fit autem sulphur per
extractionem tincturæ ex auri calce, assumpto spiritu vini alka-
lizato : præ cæteris, hoc supremum existimant arcanum.

CAP. XXXIX.

*Oleum Vitrioli Rubeum, superiore suavis, quod tuto assumitur interius ad-
versus morbum Caducum, è The-
ophrasto Paracelso.*

Non omne Vitriolum æque conducit Medicinæ internæ, Quamobrem optimum eligendum est, quod careat arosâ tinctura, ut virulentia quoque distet, qua magis affluit arosûm: Etsi quodlibet corrigi possit prout sapius demonstravimus fle-
risque modis, & locis, nihilominus satius est optimum eligere Vitriolum, quemadmodum novimus, quod aureæ substantiæ præditum est, vel saltem ferreæ magis sapiat, hujuscemodi e-
nim mitioris existunt, ac tutioris qualitatis, qualia sunt Cipri-
um unum, & alterum Romanum: præterea Vitriolum, neque calcinare expedit; Integrum vero crudumve, ac recens prout è
minera educitur, selectum tamen à rudi terra, ac immunditiæ,
& ideo, ut reperitur in apothecis mercatorum capit *Theophra-
stus Paracelsus*, & in bocciam figulinam, quæ ignis vi resistere
valeat, quousque tertia impleatur pars, & in *Athanor*, Philo-
sophorum furnum, constituit eam cum alembico, & recepta-
culo, ac commissi-ras exquisitè obturat, postmodum glutine
exiccato, succendit ignem initio lenem, & sensim pro artista-
rum more, auget perseveranter absque ulla intermissione, die-
bus plerumque duobus naturalibus, quo tempore transiit spi-
ritus, & stillæ: idcirco cuncta observat signa dedita universæ
aquositatæ distillatæ: rursus eximi caput mortuum, tanditque
eum, & indit in alteram bocciam, supergeritque jam prius
distillatum; mox altera vice distillatæ urget igne vehemen-
tissimo, ita ut omne vitrum fere colliquescat; Tandem se-
parat duplici vase Phlegma, relicto oleo in fundo, rubini,
ignitve

ignitæ instar, quod appellat arcanum Vitrioli adversus Episcopiam.

Alii exhauriunt à Vitriolo recenti phlegma, & oleum ad invicem confusa artis spagiricæ auxilio, demum cuncta à suis facibus rectificanti una, ac toties gradu caloris arenæ, quoad oleum in spiritum exalteretur rubicundum, ac qualibet absumatur humiditas phlegmatica, quod decima rectificatione evenire consuevit, non desunt qui in aqua communi stillatitia toties immergunt colcothar tenuissime tustum ac duplici vase digerunt per diem naturalem, ut attrahat ejus salem, inde percolant aquam, & seorsim custodiunt eam, rursus vero nova aqua stillatitia immergunt ipsum colcothar, quod sæpius repetunt, donec colcothar decoloretur usque ad albedinem, quibus actis congregant infusiones omnes percolatas, & una decoquant omnes, adeo ut salem deponant evaporatione aquæ, hinc salem rursus dissolvunt per se deliquio, nempe, colloque trajiciunt, ac solum demum calore blando in salem, ut supra concrescere curant, ac toties repetunt, nempe solvere, & congelare salem, quousque sal eveniat albus, tandem vero salem ipsum molire expedit, proprioque suo spiritali oleo rubro irrigare, præterea irrigatum exiccare demittunt, & iterum perfundunt oleo, ac toties ita perseverant, donec duplum in pondere consistere videatur, tunc in diplomate maceretur usque ad ipsius solutionem, densant inde solum tempore cinerum ita, ut sensim concreseat: Ter quoque repetunt solutionem, & congelationem, ut perficiatur medicina, more fere Clyssi, quæ assumpta per os dosi unius scrupuli exonerat ventrem, & confert fere omnibus morbis, præter quod si superfundatur amalgamæ fixat eum tri-duo.

CAP. XL.

Oleum Vitrioli potabile ex Zapata.

Quamvis triplicem modum ediderit Zapata eliciendi oleum à Vitriolo, primo autem modo evocat oleum causticum ex vitriolo combusto, ac prae vehementi incendio, rubefacto: nihilominus in presenti omittam eum, cum satis, ac late de eo discussi in superioribus: quatenus ad alios duos modos extrahendi oleum potabile, ac suave æque dicuntur lepidiores, prout equidem sunt, nam citra combustionem vitrioli exequentur extractione olei una cum aqua propria, quæ contemperat ipsum, horum vero unum edidi capite vigesimo septimo præsentis Descriptionis: Reliquum est igitur, ut tertiam tantum referam: ubi excipit vitriolum, quod optimum sit, quemadmodum est Romanum, aut *Cyprium*, aut ex Agort agri Bellunensis refinatum cum fragmentis ferri, prout Venetiis præparatur, hoc enim vitriolum ita paratum accedit ad temperaturam vitrioli Romani, cum equidem deposuerit acrem substantiam æris, ut exigit ars, quodlibet excipiat, dum crudum sit, ut venale citra ullam præparationem, & indit ipsum in retortam luto artis, obductam, ut igni perducet, quare furno committit eam cum receptaculo vase vitreo, & amplo, succendi quæ ignem initio lenem, quo effluet aqua insipida phlegmatica, quam rejicit, demum sensim augeat ignem, quousque exstillet oleum una cum alia aqua, si ve spiritu aquæ cum aciditate, quæ dubio procul evaniet spatio duodecim horarum: Rursus oleum jam distillatum, una cum spiritu acido affundit in matulam vitream, & ipsam cineribus fervidis committit ore recluso, quousque humiditas evaporet aquosa, solumque subsideat oleum, veruntamen hoc animadvertere operæ pretium est, ut magis aut minus fervere mittas quantum libuerit, ut decreascet aqua, aut quantum validius tibi arriserit oleum: aqua enim temperat oleum, ac hebetat.

betat ipsum, custodiendum ampulla vitrea optime clausa cum cera, quo ad necessitatis urgebit occasio.

Alter fere similis modus distillationis proditur à *Philippo Mullero, lib. de Mirac. Chymic.*

Urget Vitriolum venale, prout reperitur experts omni præparatione, in cucurbitam figulinam rectam, quam tegit, & claudit capitello, annexo receptaculo & suppositio igne, auctoque, ut moris est, donec phlegma, & aer una effluerint cum vaporibus albis, residebit Vitriolum in cucurbita calcinatum : phlegma segregat à spiritu calore diplomatis : colchotar autem molitum & in bocciam flexam situm exponit igni validiori, quo effluet oleum per se custodiendum : præterea prodit corrigere spiritum, ut omni fatore exuatur, & odoratissimus fiat : si spiritu imbuatur colchotar ejus tritum, ac parumper maceratum, inde leni calore stillatim detrahatur, succedet odoratissimus.

CAP. XLI.

Oleum Vitrioli coagulat, & fixat oleum Tartari, eodemque tempore dulcet oleum Vitrioli.

NAm sæpius experimento conspeximus duo acria adinui-
cem confusa se mutuo jugulare, quare deducitur ex eis
tertium mite, cæteris quoque relictis alteratis, & refractis,
idcirco ceu axioma versatur hoc in communi conceptu : cujus
est videre exemplum, si solvatur deliquio in aere Tartarum,
nempe calculus vini lateribus vasorum adhærens, mox com-
bustum, & in calcem versum, liquefcit in liquorem, quem o-
leum Tartari appellant, inde ipsum filtri lingulis traiciunt de-
mum idipsum cyatho vitreo, calore cinerum exiccant, ac rursus
dio reponunt ut solvatur, atque mox leni calore exiccetur eva-
poratione

poratione superflue humiditatis, quod repetere ter expedit, tandem vero liquefcere demittatur humido: cujus percolati olei tartari libram affundunt in cucurbitam vitream amplam, & luto artis loricatam, cui postea adijciunt sensim uncias quinque parum plus vel minus circum circa olei è vitriolo rectificati, nempe guttam post guttam, alioquin facile accenditur, & confringit vas: si vero sensim infundatur Vitrioli oleum cogit oleum Tartari concrefcere in coagulum albissimum lactis instar, quod illico ad imum tendit, ubi residet materia salis Tartari colore albissimo quæ proprie nuncupatur Tartarum album fixum, etenim adhuc ei supernat oleum vitrioli retasum, quod segregari expedit, prout inclinato vase effundere, aut distillatione acta balneo maris elicere quamlibet humiditatem, usque ad siccitatem salis tartari albissimi & fixi, qui deijcit alvum, commode exonerat per inferiora, & per sudorem hidropem sanat, comminuit calculum, & expellit podagram, & pestem, assumitur cum melle rosato, vel sirupo, cum aqua cardi benedicti, aut scabiosæ, aut galegæ, sive rutæ capraræ, aut scorzonæræ, tragoponis species, forma potabili: In forma autem solida exhibetur cum theriaca, & fit bolus, aut pillula, dosi ipsius Tartari fixi est scrupulus semis usque ad unum.

Breviori modo, & minori quantitate alter se expediebat, in instanti enim hac diversitate mensuræ commiscebat sensim olei Vitrioli drachmas duas cum dimidio drachmæ olei Tartari, & illico ex his eveniebat materia lactea, quæ concrefcere in salem albissimum, & fixum, qui renum obstructions liberat, & calculum tum renum, cum vesicæ expellit, & commode abstergit, ac purgat, dum potu assumatur sequenti ordine, & dosi prout. Cape superscripti salis drachmæ, dimidium, Julepii rosati uncias binas, Aquæ cinamomi unciam semis, commisceantur omnia adinvicem, & potu exhibeatur adversus omnes in corpore putredines, confert pesti, pleuritidi, tussi, peripneumoniæ, empyemati, contra calculum, & vesicæ, & renum exulcerationes.

Componunt quidam essentiam specificam purgativam, assumendo magisterii Tartari, Magisteriique vitrioli æqualem portionem, quæ ambo ad invicem compaginant, inde composito adijciunt

toridem essentiaꝝ croci, & in pellicano per mensem circulant calore arenæ: Demum sedulo custodiunt pharmacum hoc æquivalens, nullo discrimine complexionum, purgare quodlibet corpus præter quod animantia, atque vegetabilia ipsa vegetare facit sæpius enim visum fuit instaurari florem anthos arescentem, & in pristinum virorem restitui, præsertim cum Vitrioli magisterio.

CAP. XLII.

*Quomodo demulceri, ac dulcorari possit
oleum Vitrioli, quantumvis igneum,
& corrosivum sit.*

Iure equidem apprehensum est, omnium conceptu, oleum Vitrioli corrosivum non æque conducere internis corporis humani usibus: nisi prius detrahatur ejus acrimonia, vel quovis modo aboleatur adeo, ut mite, dulceque evadat: propterea salubre tunc eveniet, ac tutum remedium, egregiumque præsidium interius assumendum: nostræ itaque industriæ interest morem gerere, quot modis hujuscemodi oleum dulce succedere queat, ut voti nostri compotes simus: Idcirco dum philosophorum dicta meminerim, moresque, ac gesta eorum contemplarer, ac simul per plura experimento acta perscrutatus sim, dubio procul novi multiplicem esse modum edulcorandi oleum Vitrioli, quantumvis corrosivum: primum itaque ut ad actum demonstrationis accedam, equidem assero, sæpius intueri hoc oleum corrosivum dulcescere, ubi eo commisceatur pulvis unionum, aut lapidum oculorumve Cancris fluviatilis, aut pulvis cornu cervi usti, & hujuscemodi aliorum, sat est, ut quodlibet eorum immixtum in Vitrioli oleum effervescentiam excitet, in qua acris spiritus oleo abscedit, & ad imum vasis præcipitat, ut nihil relinquatur, præterquam aqua Vitrioli

oli retusa, quam nuperini appellant oleum dulce, quamobrem fallit eorum opinio.

Alterum vero ministerium accedit, non minus efficax dulcorare ipsum oleum corrosivum, quemadmodum, & acidum spiritum temperare æquivaler, quod si consequi velimus, operæpretium est laminas inicere chalybeas in ipsum oleum, ac eas sæpe mutare expedit, illas enim conspeximus utrunque spiritum acidum nempe, & corrosivum refrangere, ac simul ex se sulphur conferunt.

Memineritis atque, quod recensitum fuit superiori capite de oleo Vitrioli permixtis præ aliis modis præcipuum esse, ut dulcoretur. Præterea videtur persuasum *Raimundo Lullio*, *Theophrasto Paracelso*, necnon *Scaligero*, quintam essentiam Vini, magnetica vi sua, si admisceatur cum oleo Vitrioli illico attrahere quintam essentiam olei vitrioli, spiritumve sulphureum oleosum, adeo, aut sulphura utriusque spiritus, nempe vini, & Vitrioli ambo sese amplectantur vinculo naturæ similis, quod satius evenit dum per mensem circulentur diplomate, circulatorioque vase vitreo optime clauso, demum per retortam segregare exigit ars.

Verum aliorum satius commodum eveniet proprium Vitrioli phlegma, si sapius cum eo rectificetur oleum, ac demum separaretur more artis, eveniet dulce:

Potissimum est in hoc, quemadmodum universim in omnibus, Naturæ instrumentum, nempe digestio, quæ si alludatur ad stomachi digestionem, in quo decoquitur cibarium materia, ubi separatur purum ab impuro, hæc temperat omnia, quare sufficit demulcere vehementiam, & acredinem ipsius olei Vitrioli, idcirco digestionem opportune facta, dulcissimum, & protabile fier, quemadmodum experientia docuit: Dulce quoque educitur Vitrioli oleum, ubi ejus tinctura eliciatur aceto stillatio, ac iterum distillare urgeatur usque ad oleositatem, deinceps ipsi oleositati addere conducit glareæ manipulos duos, ac optime commiscere, hinc retortæ, ut distillentur cogere, nam oleum effluet dulce, & idoneum.

Alterum Vitrioli oleum dulce instar mellis prodidit *Gerardus Dornens*, cum ipse ex colchotare optime exiccato expellit

Oleum per bocciam retortam, deinceps oleo frigefacto affundit guttas tres de spiritu salis nitri, & guttas quinque olei de sarmentis, ex quibus omnibus adinvicem commixtis distillare cogit oleum mixtum in unum, dulce, delectabile, & saluberrimum, quod summopere prestat mania, melancholiae omnis generis, asthma, phthysi imbecillitati, & do'oribus stomachi, icteris, scirris, lienis, & hepatis, calculis comminuendis, & id genus aliis.

Alioquin opinionem potius animo concepit *Libavius* edulcescere oleum Vitrioli corrosivum, ubi ipsi oleo immisceatur sal colchatafis, unde bis distillare urgeatur, nam in secunda distillatione, prout existimavit *Libavius* ipse effluit oleum pulchrum, clarum, ac dulce instar sacchari, quod à multis quaesitum, & à paucis inventum: sed nunquam adductus sum, ut credam hoc, nulla enim persuadet ratio, immo ex opposito conspicuum sapius habui oleum mixtum cum sale analogo emanere validius: ne tamen quispiam putet meipsum implicare sermonem, meminerit quae antea dixi, deinde experiri operam navat, sola enim experientia est omnium rerum vera iudicatrix.

C A P. XIII.

De artificiali rubificatione Vitrioli, ac omni alia preparatione ipsius.

Reliquum est nunc prosequi, qua ratione praeparetur Vitriolum, priusquam distillationi subijciatur, vel alio quovis usui constituatur, cum enim Prisci, tum etiam Neoterici consenserint omnes, operae pretium esse, ut sedulo expurgeretur Vitriolum à sua quadam virulentia adeo ut ea experts, mundumque evadat, ac inde exutum omni pernicio Vitriolum consequatur esse salubre, & tutum corporibus humanis, quibus noxam inferre nequeat, immo versa vice maximum eis praebere auxilium, etsi varijs in locis partim commemoraverim obiter

varias

varias preparationes ipsius mineralis, nihilominus sufficere non mihi videtur, nisi progrediar ad summum, quamobrem hic attentiore cura exponam plurifariam parari Virriolum, idcirco quamplurimi in hoc stadium descendunt, incumbentes tantummodo elicere oleum corrosivum à Vitriolo, ubi penitus negligunt omnem Vitrioli aquositatem, quæ oleum reprimere, ac contemperare valet, sed in opposito, ut acrius, validiusque effluat oleum istud metallicum enituntur ab ipso metallo absumere prius igne prunatum quamlibet aquositatem non æque existimantes superfluum, & inanem ipsam, omittunt itaque cætera elementa, verum hac serie continuataque progressionem evocandi oleum tantum comburunt Vitriolum immixtum in olla testacea ore recluso, usque ad rubedinem, quemadmodum plane prodiderunt tum Dioscorides, lib. 5. de *Medicinali Materia*, cum etiam Galenus lib. 9: de *Simplici Medicament. Facult.* & præ aliis *Bulcasis lib. Servitoris*; sic igitur præparant. Vitriolum urendo prunatum ardentium vi, ut absumatur aquosa ejus humiditas, existimantes eam superfluum esse, sine qua validius, acriusque evenit oleum, & majori copia effluit, diminuitur enim corpus dum uritur, & aquositas absumitur, corpus vero oleosum residet tantum cum analogo sale in minori mole ipsius facis terrestris, ita quod cohibetur ad pondus medietatis corporis, quapropter major quantitas olei effluere consequatur una distillatione: præterea alterum evenit beneficium maximi momenti, nam ex combustionem ipsius chalcanthi evanescit vapor, atque ipsius perniciofa virulentia, quæ hominibus, cæterisque animalibus noxia, frugibus, cunctisque arboribus exitium affert, quamobrem longius ab his, sub dio, & vase aperto prunis ardentibus exposito comburant, ut penitus exhalet omnis virulentia, diminuaturque corporis moles, prævalet tamen hæc secunda intentio juxta votum Spagyricorum vulgarium, qui ut empirici parum aliud animadvertunt quam lucrum, cui tantum intenti sunt: præterea memineritis alias expositum fuisse, hoc metallicum corpus præ unctione rubefactum appellari à Transmontanis colchatar, quod denique ita præparatum in retortam indunt, ac distillare urgent validiori igne oleum corrosivum, quod intus quoque assu neri-

du n,

dum; administrant cum aquis stillatitiis, aut liquoribus, decoctisve congruis aut jure carnis, aut vino, aut vini spiritu, quæ amvis satius succedat analoga ipsius metallici aqua, cum saccharo, aut Julepo, modis, ut sæpius diximus.

Novi alios includentes chalcanthum in ollam figulinam devitreatam, quam luto clausam, ac optime obstructam ne exundet, cum liquefcerit igne prout consuevit, ac ita fert ejus natura, neque exspirare permittunt, dispergerentur enim chalcanthi spiritus, quod incassum esset opus ob id clausum, & luto exiccato locant furno calido reverberii per diem naturalem, ut in calcem rubeam vertatur, quam excipiunt, & in alteram ollam recondunt, ut in prima, ac igni calcinant, idem tertia repetunt: demum dum adhuc calet seduo immergunt in modicum spiritus vini, & igni omittunt sensim exhalare, ut peius exuatur omni virulentia, quanquam satis discesserit in triplicata calcinatione, deniq; calcem ipsius chalcanthi molunt pro expleta præparatione, tum ad distillationem, cum etiam ad quamcunque aliam operationem.

Ex hoc cholchotare alii eliciunt quintam ejus essentiam, hoc sequenti modo: Clavi quinque martis excandefacti, sexies extinguuntur in substantia ignea aceri ter distillati demum in ipso aceto immergatur colchotar, & hipocasto tueatur donec rubore inficiatur acetum, quod inde sensim effundatur, & custodiatur: rursus vero alterum colchotari affundatur acetum, ut prius præparatum, cura quoque ut antea maceretur, quoad rubefiat, tunc depleatur, ut antea, & ita perseverandum, ut tota eliciatur essentia tenuissima à colchotari, tandem cuncta commiscantur aceta colorata imbuitione essentia colchotaris, & in matulam vitream clausa digerantur calore pepansi triduo, mox antinotorio, in capitellum mutato, urgeatur distillare acetum diplomate usq; ad oleositatem residebit enim liquor tenuissimus quintæ essentia inftar olei.

Et aliis arsit soli exiccare chalcanthum, donec in albedinem mutetur, ulterius alii progrediuntur, nam igne leni torrefaciunt lapidem hunc metallicum, quoad albescat usque ad citrinitatem, & nihil ultra faciunt, ne amittant partem illam mercurialem, in qua viget quinta essentia, quare non immerito mag-

magnificiunt Philosophi Spagirici partem illam chalcanti.

Alii solvunt lapidem ipsum, nempe chalcantum in aquam communem, & percolant, inde congelant, quemadmodum alii idipsum agunt cum aceto, & alii cum vino, cujus vice alii magis utuntur spiritu vini: Verum denique omnes excellit præparationes, quæ perficiuntur digestionem, distillationem, & circulationem, & in Phisicum lapidem concretionem.

CAP. XLIV.

Sulphureum Oleum Chalcanti, ut album eveniat, quod solvit metallorum calces.

Quamvis de oleo chalcanti albo superius aliquid obiter commoratum fuerit, idcirco conscribi prorsus hic recensere modum agendi eum, ut ad unguem impleantur promissa: quæ priorum voluptati, & usui sint, quapropter igitur opportunitatem rei bene gerendæ non prætermittam: Indatur in vesicam vitream chalcantus venalis, & crudus, claudaturque phiala cum capitello, ut moris est, leniq; igne in primis, inde passim fortiori urgeatur distillare aqua, effluit enim per ascensum alba, imo perlucida, quæ seorsim custodiat: Reliquum vero fixum est chalcanti cadaver, ad instar Rubricæ, quod è primo vase excipere expedit, mox conterere, & in leutum vitreum, lutoartis munitum, ingerere: præterea igne per quam acerrimo, juxta artem, distillare oleum requiritur opus: quod rursus in bocciam altam immittatur, & super eum affundatur aqua jam supra servata, quæ rursus distillatione evocetur, Idipsum sæpius distillando reiterari expedit, quo ad imo vasis conspiciatur oleum album quanquam antea fuerit nigram aut rubeum, est enim pars ignea tertii elementi, quæ consuevit, dum simpliciter propellatur à suo lapillo, effigiem habere

habere ignis, veruntamen, artis industria, deponit ipsam, atque mitescit: hæc enim succedunt ope ipsius aquæ analogæ, cujus peculiare est lavare, abstergere, & mundare oleum, nimirum itaque relinqui oleum, post crebras distillationes aquæ ab ipso, mundum a bum, & lucidum, præter quod suave percipitur, nam lotionem cum aqua remittitur acedo olei, verum enim vero attenuatur ita, ut halitu suo penetrandi, solvendi que facultatem habeat metallorum calces: prout in propatulo eveniet procul dubio cuilibet operanti experientiam ager: dum sedulo incumbat operi, ne ignavia evaneat spes, & consequenter operata ludat.

Aliud Oleum Menstruumve Minerale è Vitriolo tantum prolectum, quod Metalla cuncta solvit Physice.

Varii animi industrie variant artes, idcirco varii sunt usus, quos tamen jure præcedunt exercitationis actus, his reperia est experientia, & proprie singularium, quemadmodum ars universalium; teste *Aristotele, lib. Met.* Hoc igitur exemplo novimus sequentem modum commodum, labore, & opera assequendum: Comburit enim Vitriolum Romanum, more Albucasis, ad libr. decem, inde molitum custoditur donec opus erit.

Rursus vero Cape alterius vitrioli novi Romani, quod stalacticum est eo melius, naturale enim habetur, dosi totidem, ut antea: quod in retortam flexamve vesicam vitream immittas, exinde, ut moris est, propellatur aqua, atque spiritus vehementiori igne: præterea expedit bis rectificare ipsam, ut magis depuretur, attenueturque aqua una cum spiritu, mox vero in ipsa immergatur vitriolum supra usum molitum, & custoditum ad hoc, ut ita infusum quatrinduo maceretur, hinc depleatur quod erit clarum, projicianturque fæces, & colo filtri trajiciatur aqua, & reponatur matula vitrea, quæ furnulo aptetur cum capitello, ac recipienti vase, omnibusque rite annexis, stipatis, atque juncturis commissurisve, ut spagirici solent, supponatur ignis adeo lenis, quantum

cum sufficiat stillatim emanare aquam, nam vasis imo residet sal Vitrioli optime præparatum: Quod indatur retorta luto munita, mox supra ipsum sale affundatur sequens aqua.

Itaque Cape Vitrioli Romani recentis libr. decem, & modo supra scripto, viz. vasis, & igne consuetis eliciatur nova aqua cum spiritu, quæ rursus septies rectificetur, ut tenuissima eveniat, & halituaosa, mox ipsa perfundatur sali ipsius Vitrioli supra recensito, & in retorta custodita, demum addita aqua ipsi sali claudatur os retortæ, quæ hipocausto locari expedit, ut digeratur materia salis cum aqua, per dies quinque: post modum furnulo situetur, ac igne per quam valido urgeatur distillare, effluet enim aqua cum sale soluto in spiritum; Residuum vero nigrum è, scæcibus abjiciatur, est enim nullius momenti, verum custodiatur aqua, quæ dicitur Menstruum Minerale animatum, quod reducit metalla in primam materiam, ex qua originem duxerunt.

CAP. XLV.

Experimenta hujus generis penitiora totum concludunt opus.

P Rodidit præ cæteris, egregius vir *Joan. Beguinus*, in suo *Tyrocinio Chymico*, vitriolum sapere naturam salium, aluminum & sulphurum, ideo ut constet parte aquea terrea, & intermedia, quæ teste *Ripley* in *Pupilla Alchymia*, à suis extremitatibus, viz. aquea, & terrea distrahi nequit præterquam Mercurio, hic enim, ut sensit *Geber*, retinet quod est ejus naturæ, alienumq; respuit: prætereat ipsa intermedia substantia diaphana per sublimationem elevatur in candorem niveum, in quo sulphureum semen later rubicundissimum: proinde in turba legimus satis admiratos esse Philosophos rubedinem conspexisse in tanta albedine. Idcirco de hoc sulphure inquit *Geber*, cap. 28. *Summa Perfect.* Per Deum altissimum id ipsum illuminat, & rectificat omne corpus, nam est alumen, & tinctura, quæ appellatur aqua vitæ, aqua sicca, quæ manus non madefacit, & aqua viva, id est, argentum vivum non

Vulgare, & spiritus fœrens, quem aliter sulphur nominarunt philosophi non vulgare, sed substantia quædam naturalis creata à Deo, quæ virtualiter habet in se essentiam sulphuris, & mercurii, præterea dicitur aqua congelata, & sal animatus, de quo *Raimundus* post *Alphidium*, ait, Sal non est nisi igni, nec igni præterquam sulphur, neque sulphur præterquam argentum vivum reductum in illam prætiosam substantiam cœlestem incorruptibilem, quam vocant lapidem nostrum.

Expediit itaque, ut ad actum perducamus tam eximium negotium, celeberrimumque remedium, seligere prædictam aquam congelatam, quæ sit modo Cypria, Romanave, aut Hungarica non adulterata, sed genuina, pondere vero ad libitum; inde olla figulina devitreata exponatur igni prunarum moderato, donec superflua humiditas abscedat, tunc enim ejus substantia residet, hac vulgari calcinatione alba cum subcitrinitate; cum proculdubio evitare debeamus validum ardentemque ignem, ne rubifceretur, nam spiritus noster gloriosus amitteretur, atque evanesceret una cum ejus quinta essentia; sat itaque erit ad albedinem, vel saltem ad subcitrinitatem, moderata calcinatione, ducere prædictum lapillum, quem molire opus erit cum portione septimæ partis testæ ejusdem, demum horum pollinem in retortam loricatam artis luto immitas, ita ut tertia pars relinquatur vacua, eamque in furnulum reverberii constitue, & receptaculum annecte amplum, juncturisque rite stipatis succendatur ignis, & sensim augeatur per horas viginti, vel quousque spiritus omnes egressi fuerint, & postmodum se junctis vasis depleatur oleum, quod diplomate segregetur à phlegmate, & usui custodiatur: quamvis non desint qui super corallo tritos spiritum rectificent ex arena: verum equidem pleræ sunt facultates ipsius spiritus, haustus enim aquis idoneis confert adversus febres ardentes, nam refrigerat, & sitim compescit, putredinem abstergit, & absumit, ac deobstruendo promovet urinas, atque sudores, & incidendo phlegma, omnesque crassos humores consumit, deficientem appetitum roborat, ac pulcherrimo colore inficit succos omnes florum tum rosarum, cum etiam violarum, vel aliorum cujuscunque generis.

CAP. XLVI.

*Elegans figura arcani, filio missi à sene
Philosopho:*

DUm filium hortatur senex servare mandata sua juxta ritum
reconditæ philosophiæ matre omnium artium, ut votum
suum consequatur: primo erudit ipsum principia hujus fa-
mosæ scientiæ eadem esse, quæ & naturalia in metallis, quo-
rum materia est aqua viva, & spiritus færens in una substantia
naturali, ex qua deducitur essentia subtilis fumosa cum visciditate
in visceribus terræ & mineralibus venis, ubi virtus minera-
lis decoctione temperata, unit & congelat ipsam secundam
substantiam in metalla, tum perfectæ, cum & imperfectæ jux-
ta puritatem, & impuritatem ipsius substantiæ, ac juxta ipsi-
us perfectam vel imperfectam digestionem: idcirco præter
sententias, & rationes, quas filio exposuit sapientissimus se-
nex, nempe speculativas, ad cognitionem rerum universali-
um spectantes, nititur ad exitum se expedire, ut actu particulare
proficiat, in hoc enim existit finis operis philosophici, ut per-
ficiatur: Cum vero exposcat ars ex eadem materiam pro con-
structione lapidis nostri gloriosi, nihilominus nequit ars agere
substantiam primam sulphuris, & mercurii, verum inquit ars
ubi sit, & reperit hæc omnia esse creata à Natura in lapillo
nostro nempe leone viridi, quamobrem senex ille Philoso-
phus intruxit filium supplere Naturæ mundificatione, con-
junctione & decoctione unius rei, quemadmodum *Geber* ait,
quippe lapis unus, materia una, cui nihil additur extraneum,
nec minuitur præterquam demitur superfluum: quibus consen-
sit *Hermes* pater philosophorum, prout ipsius verba sonant,
verum verissimum sine mendacio, quod est superius, est sicut
inferius ad perpetranda miracula rei unius, & non plurium:
Hæc vero, ut habemus ab *Aristotele* ad *Alexandrum*, conti-

tinent in se tres superiores virtutes, scilicet vegetabilem, Animalalem, & Mineralalem: Ex prædictis itaque patet operationem ipsius medicinæ esse naturalem, teste *Arnaldo de Villa nova, in Rosario novo*, medicina enim composita est ex natura: exempli gratia, omne procedit ex eo, in quod resolvitur, conspicimus enim gelu verti in aquam, ut prius erat: Etenim Natura nequit mundare materiam primam, neque potuit operationem suam complere sicut in metallis, quare reliquit eam immundam, cui indigenti opem ferre nititur ars, ubi naturæ supplet, & operatione auxiliatur ei in mundificatione primæ substantiæ, in conjunctione, ac decoctione: ubi vero senex accedit ad Praxim, assumit lapidem nostrum benedictum, gloriosum, & incombustibilem, occultatum ab omnibus Philosophis: nimirum igitur quod senex ipse prodiderit præparationem lapidis nostri sub anigmatica figura nam ita consulit rudem detrahare pellem à Leone viridi, leni tamen calore agitato, ne cruore rubescat præ nimio æstu, at moderato prout infert *Apollo*: æstatis initio, sat enim erit albescere, aut saltem subflavescat cum albedine, ne pereat opus exinanitione spiritus quintæ essentia gloriolus, at superflua tantum exhaletur humiditas vulgari calcinatione, Hoc erit primum leonis viridis supplicium: Rursus leonis corpus fractum, ac tenuissime molitum includitur seorsim in cubili vitreo curvo, cui alterum annectitur cubile recipiens spiritum mercurialem, & animam sulphuream igneam, exhalantes è Chaos nostri lapidis benedicti; quomobrem observentur, stipatis commissuris, ne expirent spiritus, requirit opus & occasio; mox itaque torquetur leo à fabro Deorum, supposito, qui sedulo flagret, ac semper de *Magis* furiet, quousque percitus luctu solvatur ipsius leonis vita, vestique lugubri, dolorem testetur, nam præ nimio æstu rugit, fumos eructat albos, & lacrymas profundit, quousque languefiant vires, atque vitam relinquat, post autem occasum depositu luctu, desitisque lacrymis, confederint fumi cubile recipienti; Tunc ad extremum intendatur Vulcanus per aliam horam, ut mos est, in expressione aquæ stygiæ, sic igitur summo cruciatu deleatur, ut si quæ pars ignea ponderosa extiterit evocetur, adeo ut effluere cogatur: quibus absolutis inspicies residere aquam

aquam pretiosam, benedictam, & secretam in imo cubili recipientis, ex sudore, & lacrymis Leonis ortam, quæ tribus constat elementis, videlicet Aqua, Aere, & igne: in ipsa aqua est secretum secretorum maximum: idcirco sapientes Philosophi, vocarunt eam omnibus mundi nominibus, est enim verus Philosophorum Mercurius, menstruum coelicum Raimundi, acetum acerrimum, lac virginis, menstruum minerale, Vegetabile, & Animale, aqua propria, aqua permanens, aqua serenans, aqua vitæ, stella orientalis, fons vivus, sulphur invisibile, pleraque alia nomina attribuerunt ei, quæ tamen omnia sunt unum, & idem: O liquor benedictus! incomparabilis thesaurus mundi, qui interficis corpus tuum, ac iterum suscitās, ut reviviscat, præterea dealbas ipsum, atque rubefacis; custodias itaque fili charissime aquam ipsam, quousque tempore exhibere valeas corpori suo mundo redacto in terram magicam, quam ut agas, memineris è tumulo primi cubilis elicere cadaver, quippe corpus defunctum, & in cinerem rubicundissimum versum ad instar terræ Damascenæ ex qua factus fuit Adam: & post obitum reversus est in terram incineratam: Denique ex ipsa educitur lavacro corpus simplex, exiccaturque phisica calcinatione, adeo ut exiit splendidum, & album, naturæ salis hoc est fulcimen nostri lapidis, & mater omnium elementorum, alioquin terra magica, & fixa, quæ conjugatur in matrimonio cum aqua, hac portione ut pondus unum terræ fixæ, in pollinem redactæ, copuletur cum quatuor ponderibus aquæ vitæ philosophorum in boccia recta lati oris, & duplici vase locabis eam octiduo fili charissime, quibus dissolvetur corpus, inde spiritus concresecet eum corpore, & tali conjunctione exequitur matrimonium, agit enim masculus in formina, videlicet aqua in terram soluendo, & spiritum cum ipsa coagulando, sic igitur ascendit è terra in cælum, mox vice versa è cælo in terram descendit, nam consequitur acquirere vim superiorem, atque inferiorem, digerendo, distillando, coagulando, & sublimando: Verum elapsis octiduo antinotorium deponere expedit, cujus vice, copulatur alembicus, eodemque calore duplicis vasis distillabit humiditas quædam superabundans, & inanis, quæ mobrè projicitur ipsa humiditas distillata, nam remanebit tantummodo

rummodo spiritus cum corpore fixus : quare hoc innuerunt Philosophi, quippe quod exivit ab eo, reducat^r super eum, donec figatur cum eo, & non separetur in æternum, natura enim natura latatur : Præterea ipsam operationem appellavit *Raimundus* Conceptionem ; ubi terra incœpit secum retinere de argento vivo, id est, de spiritu nostro Mercuriali ; Rursus terram balneo exiccata^m elice, & libra mox vitreo mortario molire expedit, inde in urinale suum immittere super affundendo æquale pondus aquæ nostræ gloriosæ, & diplomate constituat^r, ibique per diem naturalem digeratur, quo elapso transferatur vas ad stratum cinerum, tunc autem deponatur antinotorium, & claudatur alembico, demum ei supponatur ignis lenis, ut stillatim effluat quicquid poterit, leviterque terra exiccet^r absque ulla vitrificatione, alioquin totum desitueretur opus : idcirco prædictam imbibitionem cum inhumatione, ac distillatione peragere opus est, usque adeo terra imbiberit quinquagesimam partem sui : aut experimento conspicias, si modicum ipsius exponatur super laminam ignitam, & evolaverit, perfectum esse opus indicabit : sin autem oppositum occurreret, reitera easdem operationes, donec consequaris optatum ; memineris vero, quod in secunda, ac tertia imbibitione eveniet materia in colore nigra saturni, alioquin frustra esset operatio in lapide nostro : spiritus enim terra nostra conferitur, & illico corrumpitur, hæc est putrefactio necessaria, cum sit corruptio unius generatio alterius, & per decoctionem caloris crescit, & multiplicatur ; O ! Natura benedicta germinare facis diversa cum viriditate, ut legitur in Evangelio, *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet ; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert* : idcirco successive multi, & varii apparebunt colores, priusquam terra biberit pondus suum debitum, posterius vero acquirat albedinem, seu citrinitatem, ita quod terra facta est grvida, & tempore sui partus nascetur filius dissimilis à parentibus : præterea ad reliqua pergamus, terram matula colli longi immissam rorescere cura aqua nostra, atque eam excita cinerum calore, ut exiccet^r terra, tunc ignem auge usque ad tertium gradum, nam ascendet sulphur naturæ ad sublime culmen vasis : hoc est sulphur nostrum gloriosum, & incorruptibi

ptibile exaltatum in terram foliatam, five in falem, mirabilem theſaurum, quo nil dignius & gemma ſapientum eſt, venenum, Arſenicum ſublimatum, buſo congelans Mercurium, draco omnia vorans, & ad ſui naturam convertens, quem omnes Philoſophi in turba clamant, honorate regem noſtrum ex igne venientem, diademate coronatum, cujus pater eſt Sol, mater vero Luna, nutriendus eſt lacte ſuo uſque ad perfectam ætatem, ut fixetur, & fluat, ut cera, nec amplius evolet; Reliquum eſt fermentare ipſum ſequenti magiſterio, quod ut fiat aſſumere expedit aquam noſtram miraculoſam, quam veſica vitrea reconde, ac diplomate extillare coge, rursus idem ac ſæpius agas, totiesque perſevera, donec amplius diſtillare nequeat: demum refrigerato vaſe conſpicieſimo ejus, rem rubicundiſſimam, & glorioſam, quam erue ab eo, & in alterum ſterne vaſ cineribus copioſum, cui anneſce alembicum, poſtmodum acerrimum ſubde ignem, ut materia tota diſtillet, alioquin enim diſtillare nequit, hanc autem ſepties rectificare ſufficiet, ne digitum quidem progredi poteſt, cum neque per annum amplius minimum extillaret: imo forma olei perſeverat in igne, ac ei reſiſtit, ut Salamandra, hoc eſt verum fermentum Philoſophorum, quamvis plerique falſo exiſtiment ſulphur noſtrum cum corporibus fermentare, verum à toto cœlo errant neſcientes penitus alienum eſſe à principiis naturalibus, nam lapis noſter ſeipſum calcinat, ſeipſum ſolvit, ſeipſum interficit, ſeipſum vivificat, ſeipſum deſponſat, nutrit, & cibatur, ac ſeipſum fermentat cum re, quæ nata ſit ab eo: quamobrem expedit immittere ſulphur noſtrum in cœlo exaltatum, in Urinali nitido, & terſo, cui ſuper affundas quartam partem ſui de oleo, quod ſupra dixi fermentum, & fiet ſubſtantia una, quæ hipocauſto ſicco ſita digeratur, & fixetur, cum vero ſicca apparebit, feſtina eam cibare lacte ſuo, pondere ac ordine præſcripto: quod æque proſequaris ad completam fixationem, nempe donec abſque ſumigatione fluat, ut cera: his actis compos eris voti tui, nam hujus medicinæ pondus ſi projiceris ſuper decem pondera Solis fuſi, totum fiet medicina facilis fuſionis, idcirco facile penetrat metalla, ac perficit ea, & morbos humani corporis omnes curat: cujus gratiam habemus Omnipotenti Deo;

CAP. XLVII.

*Aurigera Minera, Natura, & Arte
constructa in cubilibus artis, quemad-
modum in terræ cuniculis ab Archeo.*

Rubea eruitur lacerta, Naturæ ope orta, è Monte Dondosolæ supra Comi urbem prope Latium lacum Italia, Atramenti metallici rubei genus est, quod aliis in hoc opere prævallet: verum, ut exacte perficiatur, expedit in aceto acerrimo stillatio dissolvi, mox ipsum filtri lingua transigere, inde cineribus tepidis concreescere opus, quod ter reiterare debet, viz. ter solvere, percolare, ac æque coagulare toties, demum ei exiccatò, & in pollinem molito adjicitur modica chrysocolle portio, & ita permixta servantur, donec reliqua ingredientia parentur: superest præparare oleum è Tartaro vini, calculoy, qui eligatur albus lucidus, & crassus, ex optimo, & generoso vino ductus: idcirco in unica libra olei, ex ipso calculo facti, ut moris est, obruitur toridem usifur vulgaris ipsum appellant Galli vermilionem, prius tamen comminuat in frustula, ad instar fabarum, quæ in matula vitrea recondere sequitur, cum oleo ad invicem, & indulgenti Vulcano committere, ut una ferveant, quousque olei aquisitas evanescat: Reliquum vero substantiæ olei concresecet in salem, qui residebit imo vasis: Tunc seligatur ab eo usifur tantum, eruatur itaque, & custodiatur.

Præterea urget occasio formare crucibulum, nempe vas fusorium singulare, quod igni fusionis, diu perdurare queat, etsi complura hujuscemodi vasa ad eliquanda metalla sint vulgaria, non desunt enim ex terra equidem igni contumacissima forma triangulari, vel rotunda, quæ plebi venditaria sunt, hæc tamen vix bis terve igni resistunt fusionis: quare industriæ colleximus summe commodum esse crucibulum sculptum in lapide molari, quam molli, hoc sæpius novi diutissime, imo per annum repu-

repugnare igni: quibus peractis congruum erit, ut properemus ad actum constituendi mineram: quamobrem expedit in crucibulum lapidis molaris immittere unciam solis terrestris, ac totidem Lunæ terrestris, ut ad invicem æquali portione conflato igne furno fusorio liquecant, quibus fufis projiciatur uncia atramenti rubei, chrysocolle parati, & statim tegatur vas fusorium analogo suo regmine, quod claudat ipsum intervallo temporis quo dici possit, *Psalmus Miserere mei Deus*, &c. mox rursus detecto vase adjiciatur uncie usifur præparatæ, ut antea, & statim operiatur vas incumbendo, ut perseveret ignis absq; ulla remissione, adeo, ut semper fufum fervensque tueatur metallum, elapsis inde viginti quatuor horis, rursus opus est patefacere vas, & alteram adjicere unciam solis, ac totidem Lunæ, deinde lacertæ rubæ unciam, ac tandem usifur alteram: quod tertia vice peragendum est effluxa vigesima quarta hora, ter enim tantummodo mergitur sol cum luna, & reliquis in crucibulo. In posterum sat erit fundere Lunam cum lacerta rubea, & usifur, omisso Sol, in reliquis idem refricatur ordo singula vigesima quarta hora, ut supra expositum fuit, operiatur crucibulum, & immittatur lunæ uncia una, & liquefcere permittatur mox obruatur atramentum fubeum, demum usifur: Hac igitur norma prosequendum est opus usque ad trigefimum diem: assidue vero expedit perseverare ignem, & in vigore fusionis tueri adhuc per duos dies præter triginta, & omnibus elapsis auferatur ignis, ut omnia frigescant, luna enim versa erit tota in solem obrizum: totaque operis massa constituit molem pondere triginta trium unciarum: ubi vero esset optio perennem constituere mineram, oportet ulla intermissione perseverare ignem, & cum preterierint triginta dies ab incipio, incipies sequenti prima die elicere de crucibulo unciam unam metalli fusi, erit enim obrizum, cujus vice suggerenda est uncia lunæ in crucibulum ipsum & operam in vate opus est, ut liquefcant cum cæteris ad invicem, mox super addatur atramentum rubeum præparatum: ac inde subsequenter usifur, postmodum crucibulum operari opus requirit, ac sedulo tueri ignem, & præterita singula hora vigesima quarta idem perigere expedit, auferendo prius à

crucibulo unciam unam illius, quod erit fustum, & vice ipsius suppeditando lunæ unicam unciam, ut fundatur, post liquefacta immittatur lacerta rubea, ac subsequenter usque præparatum, mox operiatur vas, & ita singula vigesima quarta hora re-integratur ordo ipse usque ad infinitum, duo tamen animadvertere æquum erit, unum videlicet puta, ne unum anteponatur aliis: verum exequatur norma supra assignata; alterum est, virgulam ferream immittere in crucibulum, qua frangatur cuticula dura, quæ evenit ex metallicis ad instar crustæ, idcirco quater, & sexies si opus erit inter diem, & noctem singula die frangatur crusta, virgula ferrea, ut liquecat, & commisceatur; nam ita fiet juxta votum.

CAP. XLVIII.

Medicina spagirica, & communis tam metallis, quam corporibus humanis.

L Apillum metallicum, quem nominant aquam congelatam, & aquam siccam, more Gebri, ingerunt olla figulina, & vulcano urgent, flagrantis muricis vultum extra producere, quem intus occultum habeat, præterea Leonem, præ æstu rubeum, inde molitum seuto ingerunt, & rursus vulcano graduato torquent quosque sanguinem, & spiritum ad invicem exsudet corpus in liquorem unum præciosum, & maximæ efficaciz custodiendum deorsum in thalamo vitreo clauso ne difflet: Reliquum corporis in cinerem rubrum versi immittitur in lympham communem, & dulcem, quemadmodum docuit, *Aristoteles lib. 2. Meteororum de sale terra*, ubi ablutione caldum, & cinerum combustionem se juncta humiditate sal existit: veruntamen ut res magis pateat, descendemus ad actum exercitationis, quæ in ipsa actione consistit: Colcothar itaque, terram damascenam æmulans, indatur in matulam vitream ampli oris una cum lymphâ stillatitia, ut igni ad invicem ferveant, fiet enim lixivium, quod frigesatum

expedit transigere colo, vel filari lingulis, inde si rursus hoc committatur igni vase recluso, quoad evaporatione evanear, aut distillationis organo transeat, quod tenue & aquosum erit, subsidebit crassum, & in salem concresecet, qui sepius solvendus est unda stillatitia, ac filtro ut supra, transire, ac demum cogere exposcit: hoc quater saltem, aut quinques exequatur, nam residebit sal albissimus, ac optime paratus.

Quibus peractis superest corpori spiritum suum reddere sensim, & sanguinem, ut rursus uniantur: in primis vero molire oportet corporis ipsius salis partes binas, & in cucurbitulam vitream collocare, mox ei superfundere olei liquorisve præscripti partem unam, ac æque commiscere licet rudicula vitrea, inde altera cucurbitula tegere primam, ita ut clausa tueatur, & levi calore cinerum lucerna exsicceetur, tunc rursus extrahatur & cucurbitula corpus exsiccatum, & in pollinem redigatur, hinc cucurbitula reconditum irroretur altera parte sui liquoris, ut prius constat, ac pepanâ coquatur usque ad siccitatem; verum toties suo perfundatur liquore, eademque norma præscripta toties leviter exicceetur, quousque corporis moles aucta sit ad duplum ponderis prioris, quod trutina indicabit: Demum in mortario vitreo molitum recondatur rursus in pila vitrea cum æquali portione rosis ipsius, ut æquali lance librata, & sigillo Hermetis claudatur pila, & diplomate collocetur, ubi octiduo digeratur, vel quoad solvatur, ac ibidem liquecat, postmodum vero cineribus tepidis concresecet tempore quindecim dierum vel parum supra, in medicinam efficacem, quæ maxime conducit fixatione amalgamæ, ut infra.

Construatur amalgama, ut moris est, ex semi uncia apollinis cum triplo udrogiros cera purgati, indaturq; phiala vitrea, & super amalgama ipsum immittatur pulveris præscriptæ medicinæ dosi quantum sit sat tegere idem, mox Hermetis sigillo occludatur phiala, ac cinerum catillo locetur, cui succendatur lucerna quindecim dierum spatio, quibus elapsis, residebit amalgama concretum, quod igni liquefieri expedit cum saturno terrestri, ac tandem fulmine repurgentur, abscedet enim h & relinquetur obrizum cum uberrimo quatu. Quatenus subveniat corporibus humanis adversus quoscunq; morbos, mirum in modum est in conspectu omnium. Cccc 2 CAP.

CAP. XLIX.

Transformatio Saturni planetæ terrestris in Apollinem fulgentem.

NOn arroganter præsumam hic recensere *Ovidii* *Metamorphoseos*, neque alterius Poetæ fabulosa monstra, quod vaniloquium esset, ac satis ab instituto meo alienum : Quid jam de supernaturalibus, nempe Divinis, & admirandis sacri numinis operibus dicam, nil aliud equidem, præter quod cenſeo magis credenda, atque colenda : Verum naturalia tantum tractare onus suscepi : Etenim quædam sunt à Natura, quæ omnibus inserta est, & alia quædam à Natura, & Arte, quemadmodum in hoc proposito prospere eveniet : Ubi Elixir fiat ex materia apta ad hoc, ac æque parata more *Hermetis*, ipse enim docuit in tabula Smaragdina, quippe quod est inferius, fiat sicut quod est superius, & sic è converso, &c.

Cape itaque gummi cupri quippe Leonis viridis ad libitum, ex quo per retortam cura, ut fluat aqua competenti Vulcano; ut moris est, inde in ipsam calidam immergatur antiquorum sandicis, & rudicula commisceatur mox per diem naturalem quiescere expedit, postmodum depleatur unda supernantis limpida, & custodiatur, mox alia nova unda ejusdem generis, & naturæ rursus affundatur facibus sandicis relictis ab infusione, ac toties eadem reiteretur operatio, quamdiu imò alvei fere nihil Sandicis remanserit, tandem omnes matula vitrea excipiantur, unde sandice imbutæ, & calidis cineribus evaneant, incumbere aut distillatione tranſeant, nam utroque modo residabit Sal ipsius Sandicis, qui custodiatur. Interim cape colcotharis partes tres; salis petreæ partem unam, hæc molita concludantur una in vesicam vitream flexam, & loricatam luto artis, ut Vulcano resistat; quo validiore urgeatur emanare aquam corrosivam : præterea mitte in crucibulum, ut liqueſcat unica uncia lunæ fulminatæ cum quarta parte uncie obrizi inde fusa ad invicem effunde in granula,

la, quæ submergantur in uncias quinque præscriptæ aquæ corrosivæ tepentis, ut moris est, ita ut solvatur luna in aquam, imo autem phiala decident obrizi paliolæ quas segregare oportet, & aqua dulci lavare, mox super testam reponere furno reverberatorio, quoad fiant coloris cinerei, tunc redigantur in pulverem qui sedulo custodiat: præterea cape ꝑ unc. quatuor, & mitte, ut solvatur in præscriptam aquam erodentem quantum sufficiat, inde commisceantur aquæ, nempe solutiones ambæ tum lunæ, cum etiam Mercurii in phiala, & leni cinerum igni committantur commistio donec evaneat aqua, nam residebit pulvis ꝑ & ꝑ ad invicem, cui lavari exposcit aqua dulci tepida, ut penitus exuat a rebus omni acredine aquæ corrosivæ tunc exiccetur, mox adjiciatur ei pulvis obrizi jam supra servati, demum his omnibus mistis, adde parem portionem salis Sandicis præterea immittatur compositio ipsa in parvo aludel vitreo, sphericoque, ita tamen, ut vix medietatem expleat, hoc autem vas Hermetice clausum sepeliatur fimo equino decem dierum spatio, aut quousque medicina lique scat, & in oleum vertatur, quod inde rursus levi Athanoris calore sicceretur, visisque prius variis coloribus concre scat in pulverem adhærentem lateribus vasis, & conservantem auriferum colorem, ac potius vergat ad rubedinem rubini prætiosæ, de hoc autem elixire, si partem unam projeceris super novem partes ꝑ fusi mox transfundes in canalem testaceum, vel ferreum, concre scet metallum instar squammarum ꝑ adulti; hujus vero metalli squammosi pars cadit super novem ꝑ fusi, inde effusum in foveam, aut in canalem eveniet coloris rubini, rursus hoc metallum projectum super novem alterius novi ꝑ fiet coloris auri adhuc multiplicabile, nam ipsius pars super novem ꝑ fusi vertit eum in obrizum verum, & omni examine perfectissimi num.

C A P. L.

*De Oleo Benedicto ex lapillo minerali
educto.*

IN nixi sunt Philosophi perpetrare miracula unius rei, quæ existit in Androgyno, in eo enim viget utrumque semen, atque ex ipso

ipso procedit soboles genealogix metallicæ, idcirco appellatur, per metalepsim, testudo utriusque naturæ, nempe Rubicæ, & Albæ, Maris & fœminæ, nam inter se vicibus coeunt : res est, quam terra producit, & reperitur ubi est : diversisque vocibus Philosophi nominarunt eam, ne deprehendatur ab improbis pravæ voluntatis, nihilominus unam, ac eandem rem signant, ita ut verbis tantum dissidere fere videantur, veruntamen conspicuum est re consistere : præter quod omnes afferunt unanimes materiam unam, communem esse naturæ, & arti: Verum enim ipsam nobis prodit natura rudem ob id cogitur ars mundare eam, ac præparare mox coquere pepsant ad perfectionem usque, quod celerius agit ars, quam natura, quamobrem ars incubuit huic negotio, præparando ipsam materiam sedulo vestigia naturæ ducis sequendo : Etsi per varios usus incedere videntur Philosophi, prout natura inclinatur, attamen ad unum finem referuntur ipsi : totum igitur opus consistit in præparatione materię, nam qualis erit præparatio, talis erit generatio, etsi frequenter hucusque tractavi variis modis de præparatione, veruntamen alias celebres adjicio, prout in conspectu ad libitum omnium prodo in exemplum:

Assumatur prænominatus hermaphroditus electus, & solvatur in unda communi tepida, mox solutus omittatur quiescere ut subsideant fæces, tunc omne clarum superne depleatur, relictis fæcibus abjiciendis, reliquum vero congelandum ingeratur in vas vitreum locatum arena, aut cineribus super balneum maris, in hoc autem perseverandum est, donec pellicula superveniat unde ipsaque visa deponatur vas triduo, hoc interim frigescat, & concresecet substantia in lapillos insignes chrySTALLINOS coloris smaragdini optimi, eximantur autem prædicti lapilli virides, & ferventer in pusillis pateris vitreis : etiamnum humiditas, quæ relicta est in testa, vel alio vase vitreo, evaporetur igni ordine superiori, donec rursus appareat vellus pelliculae dicatur, tunc rursus frigescere triduo omittatur, nam alii producentur lapilli pulcherrimi, ut priores servantur, mox ut prius prosequendū, donec omnis substantia soluta versa sit in lapillos, quos omnes tam primos, quam postremos, cum aliis inclusis in pateram ingerere expedit, quæ duplici vase locanda, hinc supponatur ignis qualis est

est Solis ingressi in Cancrum, nam simili calore lapilli verrentur in pulverem album, quem rursus solvere unda stillatitia exposcit opus, ut defæcetur, clarumque diffundatur in testam vitro obductam, & mundam, ac denuo committe ad congelandum donec appareat superficialis cuticula, tunc deponatur vas, ut triduo quiescat frigido, nam concreſcent lapilli, more consueto, qui etiamnum mundiores, ac lucidiores prioribus, his equidem vividior vigebit color viridis, quo pulchrior nunquam visus fuit in mundo: Idcirco *Geber*, & *Hermes* asserunt viriditatem tuam serva, nam si eam amittas, operam ludis: nam amisisti quintam ejus essentiam, in qua latet tenuissimus spiritus: humidum rursus evaporationi expone, donec pellicula operiatur: sic in omnibus prolequendo ad unguem normam, & ordinem jam institutum sæpe fiat quippe crebra reiteratio, donec amplius non conspiciantur fæces, tunc indicium erit materiam medicinæ esse rite præparatam, quæ multum temporis exigit: veruntamen sensim, solemterque procedatur, nam festinantia est de arte Diaboli; mirum autem quantum prænominati lapilli fiant smaragdini humiditate imbuti, cum etiam è converso si in hipocausto exiccantur in album pulverem verti conspiciamus, ita enim viriditas regitur albedine, at si rursus humiditatem reassumant, ut evenit in solutione, denuo viriditatem produnt, ac penitus ipsam ostendunt, idcirco exterius ejus intus, ac interius foris evoluendum est retinere animam, spiritum vitam, ac quintam essentiam; O maximum arcanum hujus medicinæ quæ continet in se quatuor elementa perfecta! O maxima clementia omnipotentis Dei, qui nobis largitus est tam magnum thesaurum reconditum in hoc corpore metallico, quod evenit rubrum insigne ex præparatione, quæ perficitur, ac integratur si lapillos albificatos in exiccatione hipocausti, indideris in phialam oblongi colli, munaturque sigillo *Hermes* ne ullus spiritus, aer-ve expiret, neque ingredi valeat, hinc testa cum cineribus cribratis situeretur super furnulum, cui lampas subjiciatur ardens cum parvo ellychnio, ut calorem excitet qualem agit Sol ingressus in Arietem: in hoc autem caloris gradu perseverare expedit, donec materia flavescat, inde ruffa eveniat: tunc augeatur calor majori ellychnio donec rubeat intense, ut rosa, atque rubinus, adhuc continua per

per dies decem, ut rubore stabiliatur, nam in æternum fixabitur rubor: eadem ratione metalla cuncta sunt rubra, & in oleum reduci possunt, ubi prius in aqua forti soluta sint, ac præcipitata, inde calx eorum lota solutione, & congelatione omittendo faeces: idipsum censeo de Mercurio, necnon de stibio: Rursus exime essentiam lapillorum rubentem, & in urceolo vitreo obruas, cui affundatur abunde acetum stillaticium, & operiatur, hinc Vulcano leni exponitur, ut ferveat quatuor diebus continuis, quater etiam singula die commisceatur rudicula agitando, his actis frigescat finito, mox effundatur clarum, & custodias, at facibus novum affundas acetum stillaticium modis omnibus, ut supra, ac ita tertia vice fiat: tunc abjiciantur faeces, Acetæque collectæ, & infecta coge alembico distillare, donec imo vasis resideat materia sicca, cui rursus affunde acetum, & distilla, nam post exitum aceti effluent spiritus crocei, tum albi cum oleo rubro, quod ubi refrixerint vasa, haurire opus, & clausum custodire hoc est verum oleum benedictum, quo nutritur sal infra residens candidus inter nivis, lucidusque, ut chrysellus, est enim magica terra, à facibus exuta, & redificata, quam tenuissime molire incumbere, demum suo analogo oleo benedicto irrigare, & in phialam immittere, ipsamque suspende in tripode ad quadragenarium diem calore temperato, eo enim concresecet in lapidem phlogisticum, qui imperfecta, à poetis silentia sunt dicta, perficit: De his vero satis hætenus esse dictum puto, quare consistam hic, & operi ipsi coronidem imponam, ceu absoluto, quam longo ab aliis tentato tantum, quod haud inutile, & gratum studiosis fore spero; præsertim inexpertis, qui solent nonnunquam in his etiam, quæ facilia sunt hæsitare: Quos Deus Omnipotens Trinus, & unus pietate inspiret veritatem percipere, ut nomen Dei sanctissimum, & gloriosum laudent in æternum.

FINIS.

C. 4. +.
P. 7. +.

6

11

12. 11

12

